Umberto Eco

ÖNCEKİ GÜNÜN ADASI

roman

4. BASIM

İtalyanca aslından çeviren
KEMAL ATAKAY

UMBERTO ECO
Önceki Günün Adası

Umberto Eco

ÖNCEKİ GÜNÜN ADASI

ROMAN

İtalyanca aslından çeviren

KEMAL ATAKAY

CAN YAYINLARI LTD. ŞTÎ.

Hayriye Caddesi No.2, 80060 Galatasaray, İstanbul Telefon:(0-212) 252 56 75 - 252 59 88 - 252 59 89Fax: 252 72 33 web sayfamız: http://www.canyayinlari.com e-posta: yayinevi@canyayinlari.com

1.
DAPHNE

“Gene de aşağılanmamdan gurur duyuyorum ve böyle bir ayrıcalığa mahkûm edildiğim için, korkunç bir kurtuluşun tadını çıkarıyorum neredeyse: Sanırım, soyumuzun, insanoğlunun belleğinde, ıssız bir gemide deniz kazasına uğrayan yegâne varlığıyım.”

Böyle yazıyor Roberto della Grive, yola gelmez bir kavram karmaşası içinde, tahminen 1643 yılının Temmuz ile Ağustos ayları arasında.

Bir tahta parçasına bağlı, güneş gözlerini kör etmesin diye gündüz yüzünü güneşten öte tarafa çevirmiş, su yutmamak için boynu doğal olmayan bir biçimde gerilmiş, teni tuzlu suyla kavrulmuş, hiç kuşkusuz ateş içinde, kaç gündür dalgalar üzerinde dolaşıyordu? Mektuplar bunu belirtmiyor ve sanki sonsuz bir sürenin geçtiğini düşündürüyorlar, ancak en çok iki günlük bir süre söz konusu olmalı, aksi takdirde -kendi betimlemesine göre, onun gibi son derece hastalıklı, doğal bir kusuru nedeniyle ancak gecegezer bir hayvan olarak- Phoebus’un kırbacı altında hayatta kalamazdı (zengin hayal gücüyle yakındığı gibi).

Zamanı hesaplayacak durumda değildi, ama sanırım onu *Amarilli*’nin bordasından fırlatıp atan fırtınadan hemen sonra deniz durulmuş ve denizcinin ona tam yerinde bir uyarıyla işaret ettiği o bir tür sal, akıntılar onu koya yanaştırıncaya kadar, ekvatorun güneyinde son derece ılıman bir kışın hüküm sürdüğü bir mevsimde, sakin bir deniz üzerinde alizelerin itmesiyle, çok fazla mil yol gitmesine gerek kalmaksızın, onu sürüklemişti.

Geceydi, uyuyakalmıştı ve ta ki sal bir sarsıntıyla *Daphne*’nin pruvasına çarpıncaya dek, gemiye yaklaşmakta olduğunu fark etmemişti.

Ve -dolunay ışığında- bir cıvadranın altında, çapa zincirinden uzak olmayan bir noktasından bir ip merdivenin sallandığı (peder Caspar,

Yakub'un merdiveni adını verecekti ona!) bir baş kasarasının karşısında, su üstünde salındığını fark eder etmez, bir anda tüm gücünü yeniden kazanmıştı. Umutsuzluğun verdiği güç olmalı bu: Bağıracak (ama boğazı kupkuruydu) ya da bedeninde mor izler oluşturan iplerden kurtulup, yukarı çıkmayı deneyecek kadar nefesi olup olmadığını yokladı. Kanımca, böyle anlarda, ölmek üzere olan bir insan, beşikteyken yılanları boğan bir Herkül olup çıkar. Roberto'nun olayla ilgili notları pek bir şey anlaşılamayacak kadar karışık, ancak sonunda baş kasarasına çıktığına göre, bir şekilde o merdivene tutunmuş olduğu fikrini kabul etmek gerekir. Belki de yukarı, her adımda bitkin bir halde, bir durup bir ilerleyerek yavaş yavaş çıkmış, kendini korkuluktan öte yana atmış, gemideki iplerin üzerinden sürünerek kasaranın kapısını açık bulmuştur... Karanlıkta o varile içgüdüsel olarak dokunmuş olmalı, kenarına tutunarak güçlükle doğrulmuş ve varile bir zincirle bağlı çanağı bulmuştur. İçebildiği kadar içmiş, sonra tam bir doygunlukla yere çökmüştü; belki de kelimenin gerçek anlamıyla doygunluk içinde, çünkü suda ona hem içecek hem de yiyecek sağlayacak kadar çok boğulmuş böcek olsa gerek.

Yirmi dört saat süreyle uyumuş olmalı, sanki yeniden doğmuşçasına uyandığında gece idiyse doğru bir hesaplama bu. Şu halde, hâlâ geceydi değil, yeniden geceydi dememiz gerekiyor.

O hâlâ gece olduğunu düşündü, aksi takdirde aradan bir gün geçtikten sonra birileri onu bulmuş olurdu. Ay ışığı güverteden içeri sızıyor, ocağın üzerinde asılı duran kulplu bakır tenceresiyle geminin mutfağı izlenimini veren yeri aydınlatıyordu.

Odanın, biri cıvadraya doğru, öteki güvertenin üzerinde iki kapısı vardı. Roberto'nun yüzü ikinci kapıya dönüktü, sanki gündüz ışığı onları aydınlatıyormuşçasına, düzenli bir biçimde yerleştirilmiş çarmıkları, bucurgatı, yelkenleri toplanmış gemi direklerini, lombarlardaki birkaç topu ve kıç kasarasının yan kesitini gördü. Gürültü çıkarmıştı, ama kimsenin yanıt verdiği yoktu. Yüzünü bordaya çevirmişti ve sancak tarafında, yaklaşık bir mil ötede, meltemin kıpırdattığı palmiyeleriyle Adanın profilini gördü.

Toprak, yarı karanlıkta ağaran kumun çevrelediği küçük bir koy biçimindeydi, ancak her kazazedenin başına geldiği gibi, Roberto

bunun bir ada mı yoksa bir kıta mı olduğunu kestiremiyordu.

Öteki bordaya doğru sendeleyerek ilerlemiş ve bir başka profilin -ancak bu kez çok uzakta, neredeyse ufuk çizgisinde-doruklarını seçer gibi olmuştu; onun da sınırlarını belirleyen iki yüksek kayalık çıkıntıydı. Kalanı denizdi, sanki gemi iki kara parçasını ayıran geniş bir kanaldan geçerek girdiği sığınakta demir atmış gibi. Roberto, eğer iki ada söz konusu değilse, hiç kuşkusuz bunun, daha geniş bir toprak parçasına bakan bir ada olduğuna karar vermişti. Ortasında bulunan insanlara, ikiz iki kara parçası karşısında bulunduğu izlenimini verecek kadar geniş koylardan haberi olmadığına bakılırsa, başka varsayımlar kurmaya kalkıştığını sanmıyorum. Böylece, çok büyük kıtaların var olduğunu bilmediği için, tam on ikiden vurmuştu.

Bir kazazede için güzel bir şey: Ayaklarınız sağlam zeminde ve kara elinizin altında. Ama Roberto yüzmeyi bilmiyordu, birazdan gemide filika bulunmadığını, bu arada akıntının gemiye ulaştığı salı uzaklaştırdığını keşfedecekti. Bu yüzden, ölümden kurtulmanın getirdiği rahatlamaya şimdi üçlü bir yalnızlığın kaygısı eşlik ediyordu: Denizin, yakındaki Adanın ve geminin verdiği yalnızlık. Hey gemidekiler, diye bağırmayı denemiş olmalı, bildiği bütün dillerde, bitkin düşünceye kadar. Sessizlik. Sanki gemidekilerin hepsi ölmüş gibi. Benzetmeleri öylesine bolca kullanan birisi olarak, görüşünü hiç bu kadar doğrudan dile getirmemişti. Ya da neredeyse -ama işte bu "neredeyse"den söz etmek istiyorum ve söze nereden başlayacağımı bilmiyorum.

Oysa, başladım bile. Bir adam bitkin düşmüş, okyanusta geziniyor ve lütufkâr sular onu terk edilmiş izlenimini veren bir gemiye atıyor. Sanki mürettebat gemiyi az önce bırakıp gitmişçesine terk edilmiş, çünkü Roberto güçlükle mutfağa dönüyor ve orada sanki ahçının yatmaya gitmeden önce koyduğu bir kandil ile bir çakmak buluyor. Ancak ocağın yanında üst üste konmuş, boş iki şilte var. Roberto kandili yakıyor, etrafına bakıyor ve bol miktarda yiyecek buluyor: Kurutulmuş balık, nemden dolayı çok az küflenmiş bisküvi, bıçakla şöyle bir üstünü kazımak yeterli. Balık çok tuzlu, ancak bol bol su var.

Kısa sürede gücüne kavuşmuş ya da bunları yazarken gücü yerinde olmalı, çünkü -tam bir edebiyatçı edasıyla- yaşadığı şölenin zevklerinden uzun uzadıya söz ediyor: Olympos onun şölenlerine eş bir şölen görmemiştir asla, denizin derinliklerinden bana ulaşan nefis nektar, ölümü benim yaşamım demek olan canavar... Ancak Roberto'nun kalbinin Sinyora'sına yazdıkları şöyle:

Gölgemin güneşi, gecemin ışığı,

Niçin gökyüzü, yarattığı o şiddetli fırtınada yok etmedi beni? Neden kurtuldu şu bedenim doymak bilmez denizden, daha sonra ruhum bu kısır ve de talihsiz yalnızlık içinde korkunç bir kazaya maruz kalacak idiyse?

Şayet merhametli gök yardımıma gelmezse, belki de siz şimdi size yazdığım bu mektubu asla okuyamayacaksınız ve bu denizlerin ışığıyla yanan bir meşale gibi ben gözlerinizde silik bir gölge haline geleceğim, tıpkı Selene gibi, o Selene ki Güneş'inin ışığından fazlasıyla ah evet fazlasıyla feyiz alarak, gezegenimizin en uç eğrisinin ötesine yolculuğunu yavaş yavaş tamamlarken, yüce yıldızından gelen ışınların yardımından mahrum kalmış bir halde, önce incelerek, onun yaşamına son veren orak biçimini alır, sonra kuvvetini iyice yitiren bu yağ lambası, dahi tabiatın sırlarıyla ilgili şövalyelik armaları ve esrarengiz amblemler oluşturduğu o uçsuz bucaksız soluk mavi kalkan içinde bütünüyle eriyip çözülür. Bakışınızdan mahrum bırakılmış biri olarak, âmâyım çünkü beni görmüyorsunuz, dilsizim çünkü benimle konuşmuyorsunuz, hafızadan yoksunum çünkü beni hatırlamıyorsunuz.

Ve yalnızca, alevli saydamsızlığım, karanlık alevim benim, bu elverişsiz koşulların açtığı düşmanca savaş içinde, zihnimin hep aynı çehreyle çizdiği canlı, sevimli hayali geçiriyorum sizin yerinize. Bu tahtadan kayada, bu su üstünde salınan kalede, beni denizden koruyan denizin tutsağı olmuş, bağışlayıcı gök tarafından

cezalandırılmış, tüm güneşlere açık bu en derinlerdeki lahitte gizlenmiş ben, yeryüzü üzerindeki bu yeraltında, her yerden kaçmama fırsat veren, ama kendisinden kaçamadığım bu hapishanede selamete ulaşıp, bir gün sizi görmeyi umuyorum.

Hanımefendi, mutsuzluğumun solmuş gülünü, size layık olmayan bir armağan olarak, size sunarcasına yazıyorum size. Gene de aşağılanmamdan gurur duyuyorum ve böyle bir ayrıcalığa mahkûm edildiğim için, korkunç bir kurtuluşun tadını çıkarıyorum neredeyse: sanırım, soyumuzun, insanoğlunun belleğinde, ıssız bir gemide deniz kazasına uğrayan yegâne varlığıyım.

İyi ama mümkün mü bu? Bu ilk mektuptaki tarihten bir yargıya varmak gerekirse, Roberto gemiye vardıktan hemen sonra, kaptanın kamarasında kalem kâğıt bulur bulmaz, geminin geri kalanını keşfe çıkmadan yazmaya koyuluyor. Gene de eski gücüne kavuşmak için bir süre geçirmiş olmalı, çünkü yaralı bir hayvan kadar güçsüz düşmüştü. Ya da belki de ufak bir âşık kurnazlığıdır bu, önce nereye geldiğini araştırıyor, daha sonra mektubu yazıyor, ancak önce mektubu yazmış gibi yapıyor. Bu mektupların hiçbir zaman yerine ulaşmayacağını bildiğine, öngördüğüne, bundan korktuğuna ve mektupları yalnızca çektiği cefa adına yazdığına göre (kendisine sorulsa cefakâr avuntu adına derdi, ama dizginleri elden bırakmamaya çalışalım), nasıl oluyor da yapıyor bunu? Gerçek aşkla yanıp tutuştuğu kuşku götürmeyen birisinin hareketlerini ve duygularını yeniden kurmak zaten zordur, ama hissettiklerini mi yoksa aşk söylemi kurallarının ona gösterdiklerini mi dile getirdiğini asla bilemeyiz -öte yandan, hissedilen tutku ile dile getirilen tutku arasındaki fark ve hangisinin daha önce geldiği hakkında ne biliyoruz ki? Öyleyse kendisi için yazıyordu, edebiyat yapmıyordu, gerçekten de tıpkı bir yeniyetme gibi, imkânsız bir düşün izini süren; var olduğu zaman bile, başka, daha saf imgenin yokluğundan değil, yufka yürekliliğinden, aşka âşık olduğu için sayfayı gözyaşlarıyla dolduran bir yeniyetme gibi yazıyordu...

Bundan çıkarılacak bir roman var, ama bir kez daha, nereden başlamalı?

Ben bu ilk mektubu daha sonra yazdığını ve önce etrafı kolaçan ettiğini söylüyorum -neler gördüğünü daha sonraki mektuplarda belirtecektir. Ama burada da aynı sorunla karşı karşıyayım: Hasta gözlerle geceleyin gezerken, belli belirsiz gördüğü şeyleri keskin bir kavrayışın ürünü eğretilemelerle görünür kılmak isteyen bir kişinin güncesini nasıl tercüme etmeli?

Roberto, Casale kuşatmasında şakağını sıyıran o mermiden bu yana gözlerinden rahatsızlık çektiğini söyleyecektir. Olabilir, ama başka bir yerde gözlerinin veba nedeniyle daha da zayıfladığını belirtiyor. Roberto hiç kuşkusuz zayıf bünyeliydi, anladığım kadarıyla aynı zamanda hastalık hastasıydı -ancak ölçüsüz derecede değil; ışık fobisi kısmen karaödem, kısmen de Sinyor d'Igby'nin hazırladığı ilaçların müzmin hale getirdiği bir tür kolay öfkelenirlik durumuna bağlı olmalı.

Işık fobisi kendi doğasından kaynaklanan bir şey olmasa da, en azından *Amarilli*'de, gemi ambarındaki entrikaları gözetlemek için ışıktan korkan kişi rolünü oynamak zorunda kaldığından, *Amarilli*'deki yolculuğunu hep alt güvertede durarak tamamlamış olduğu kesin görünüyor. Tümü karanlıkta ya da mum ışığında geçen birkaç ay -ve sonra kurtulmasını sağlayan gemi enkazı üzerinde, kör edici ekvator ya da tropik (işte her neyse) güneşi altında geçirilen süre. O nedenle, hasta ya da sağlıklı, *Daphne*'ye ulaştığında ışıktan nefret ediyordu; ilk geceyi mutfakta geçirmiş, kendine gelmiş, ikinci gece ilk keşfine girişmiş ve sonra gerisi neredeyse kendiliğinden gelmişti. Yalnızca gözleri ışığa dayanamadığından değil, aynı zamanda sırtında oluşmuş olması gereken güneş yanıkları nedeniyle gün ışığı korkutuyordu onu, o yüzden sığınağına geri dönüyor. O gecelerde betimlediği güzel ay onu kaygılarından kurtarıyor; gündüzleri gökyüzü her yerde olduğu gibi, geceleyin yeni takımyıldızlar keşfediyor (evet, şövalyelik armaları ve esrarengiz amblemler), sanki bir tiyatrodaymış gibi: Uzun bir süre, belki de ölümüne kadar bunun yaşamı olacağı kanısına varıyor, Sinyora'sını yitirmemek için onu kâğıt üzerinde

yeniden yaratıyor ve zaten sahip olmadığından çok daha fazlasını yitirmediğini biliyor.

Bu noktada, bir ana rahmine sığınırcasına, uyanık geçirdiği gecelere sığmıyor, işte bu nedenle güneşten kaçmaya karar veriyor. Belki de günbatımı ile tan arasında huzursuz huzursuz dolaşıp, sonra horoz öttüğünde mezarlarına geri dönen Livonya'lı ya da Eflak'lı Macar Hortlaklar'ı okumuştu: Böyle bir şeyin çekiciliğine kapılabilirdi...

Roberto nüfus sayımına ikinci akşam başlamış olmalı. Artık gemide kimsenin bulunmadığından emin olacak kadar bağırmıştı. Ama, bundan korkuyordu da, cesetlere, insanların yokluğunun nedenini ortaya çıkaracak herhangi bir işarete rastlayabilirdi. Sakınarak harekete geçti, mektuplardan hangi yöne doğru gittiğini söylemek güç: Belirsiz bir biçimde geminin adından, kısımlarından ve gemideki nesnelerden söz ediyor. Nesnelerden bazıları denizcilerden duyduğu ve aşina olduğu, diğerleri ise bilmediği şeyler; bilmediklerini, ona nasıl görünüyorlarsa öyle betimliyor. Ama bilinen nesnelerin adlarını bile -ki bu *Amarilli*'deki forsalar takımının yedi denizin kalıntılarından oluşturulduğunun göstergesidir- bir denizciden Fransızca, bir başkasından Hollandaca, bir diğerinden ise İngilizce olarak duymuş olmalı. Bu nedenle, kimi zaman usturlap karşılığı olarak -Doktor Byrd'in ona öğretmiş olması gerektiği gibi- *staffe* sözcüğünü kullanıyor; nasıl ölüp da kimi zaman *castello di poppa*'da [kıç kasarasında] ya da cassero'da [kıç güvertesinde], kimi zaman da *gagliardo da dietro*'da [kıç kasarasında] olduğunu anlamakta zorlanıyor, oysa bu sonuncusu Fransızca'dan İtalyanca'ya girmiş bir terim ve aynı anlama geliyor; *lombarlar* sözcüğünü kullanıyor, hay hay kullansın, çünkü bana gençken okuduğumuz denizcilik kitaplarını anımsatıyor; bizde gabya yelkeni anlamına gelen *parrocchetto*'dan söz ediyor, ancak Fransızlarda *permche* mizana direği üzerindeki babafingo yelkeni olduğundan, *parrucchetta* altında olduğunu söylediği zaman neye gönderme yaptığını bilemiyoruz. Ya mizana direği için, Fransızca *arttmone* sözcüğünü kullanmasına ne demeli, iyi ama o zaman *mizzana* diye yazdığında ne anlamamız gerekiyor, Fransızlarda bu pruva direği demek (ama, ah, İngilizlerde öyle değil, onlar yerinde olarak mizana

direğine *mizzenmast* diyorlar)? *Gronda*'dan söz ettiğinde ise, olasılıkla bizim frengi diyeceğimiz şeye göndermede bulunuyor. Bu yüzden bir karar alıyorum: Söylemek istediklerini çözmeye çalışacak, sonra daha aşina olduğumuz terimleri kullanacağım. Eğer yanılırsam, zararı yok: Öykü değişmiş olmuyor.

Bunu belirttikten sonra, o ikinci gece, mutfakta yedek erzak bulmasının ardından Roberto'nun ay ışığı altında bir şekilde güvertedeki gezintisini sürdürdüğünü saptıyoruz.

Önceki gece belli belirsiz gördüğü pruva ile bombeli yanları hatırlayarak, ince güverteden, flandranın biçiminden, dar ve yuvarlak kıç tarafından bir değerlendirmeye giderek ve gemiyi *Amarilli* ile karşılaştırarak, Roberto *Daphne*'nin de bir Hollanda *fluyt*'u, yani flibotu (veya bu tür gemilere verilen değişik adlarla *flüte, fluste, flyboat* ya da *fliebote*) olduğu sonucuna vardı; bunlar, yarım ton taşıma kapasiteli, bir korsan saldırısına karşı güvencede olabilmek için genellikle on kadar topla teçhizatlandırılmış ticaret gemileriydi ve bu boyutlarıyla bir düzine denizciyle idare edilebiliyorlar, zaten kısıtlı olan konforlardan vazgeçilip, içeriye insanın tökezlemeden yürüyemeyeceği kadar çok şilte istiflenirse, fazladan birçok yolcu alınabiliyordu -sonra yola çıkılıyordu, gerek geminin gerek insanların temizlenmesi için yeterince kova yoksa, her tür mikroplu havadan ötürü toplu ölümler oluyordu. Şu halde bir flibottu bu, ancak *Amarilli*'den daha büyüktü, güvertesi neredeyse tek bir parmaklığa indirgenmişti, sanki kaptan sular ne zaman taşkın bir biçimde yükselse geminin su alacağından kaygı duyuyormuş gibi.

Her halükârda, *Daphne*'nin bir flibot olması bir avantajdı, Roberto yerlerin nasıl sıralandığını az çok bilerek dolaşabiliyordu. Örneğin, bütün mürettebatı alabilen büyük filikanın, güvertenin ortasında olması gerekiyordu: Filikanın orada bulunmaması, mürettebatın başka bir yerde bulunduğunu düşündürüyordu. Ancak bu, Roberto'yu sakinleştirmiyordu: Sakin bir koyda, toplanmış yelkenleriyle demirlemiş olsa bile, bir geminin mürettebatı asla gemiyi gözetimsiz bir halde ve denizin kaderine bırakmaz.

O akşam hemen kıç kısmından öteye yönelmiş, kasara kapısını sakınarak açmıştı, sanki birisinden izin istemesi gerekiyormuş gibi...

Dümen yekesinin yanında, pusuladan iki kara parçası arasındaki kanalın güneyden kuzeye uzandığını öğrendi. Sonra kendisini bugün dinlenme odası adını vereceğimiz yerde, L biçimli bir salonda bulmuştu ve bir başka kapı karşısına dümen üzerindeki geniş penceresi ve galerilere açılan yan kapılarıyla kaptan kamarasını çıkarmıştı. *Amarilli*'de kumanda odası kaptanın yattığı odayla bir bütün oluşturmuyordu, oysa burada göründüğü kadarıyla başka bir şeye yer açmak için alandan tasarruf edilmeye çalışılmıştı. Gerçekten de, dinlenme odasının solu iki subay için iki küçük odaya açılırken, sağda dipte mütevazı bir yatağın bulunduğu, ancak bir çalışma odası gibi düzenlenmiş, neredeyse kaptanınkinden daha geniş bir başka oda için yer kazanılmıştı.

Masanın üzerinde bir sürü harita vardı; bunlar Roberto'ya bir geminin seyir için kullandıklarından fazla göründü. Burası bir bilginin çalışma odasına benziyordu: Haritaların yanı sıra, çeşitli yerlere yerleştirilmiş dürbünler, sanki kendisi bir ışık kaynağıymış gibi bakır rengi pırıltılar saçan bakırdan güzel bir gece usturlabı, masanın yüzeyine sabitlenmiş halkalı bir küre, hesaplamalarla kaplı başka kâğıtlar ve kırmızı ile siyah dairesel çizimlerin bulunduğu bir parşömen; *Amarilli*'de Regiomontano'nun ay tutulmaları çizelgelerini yeniden üreten kopyalar (ancak çok daha kötü kopyalardı onlar) görmüş olduğundan, bu sonuncusunu tanımıştı.

Kumanda odasına dönmüştü: Galeriye çıkıldığında, Ada görülebiliyordu, keskin gözlerle -diye yazıyordu Roberto-Adanın sessizliği saptanabiliyordu. Kısacası, Ada önceki gibi oradaydı.

Gemiye neredeyse çıplak varmış olmalıydı: ilk olarak, deniz suyunun tuzuyla kirlenmiş olduğundan, gemide başka su olup olmadığını düşünmeden mutfaktaki suyla yıkandığını ve sonra bir sandıkta son karaya çıkış için saklanan güzel bir kaptan giysisi bulduğunu düşünüyorum. Belki kaptan kıyafeti içinde kasılmış bile olabilir ve çizmeleri ayağına geçirdiğinde, yeniden benliğine kavuştuğunu hissetmiş olmalı. Olsa olsa bu aşamada, gerektiği gibi giyinmiş bir *honnete homme* -bir deri bir kemik kalmış bir kazazede değil- terk edilmiş bir gemiyi resmen ele geçirebilir ve Roberto'nun yaptığı hareketi bir hak ihlali olarak değil, bir hak olarak görebilir: Masanın üzerini araştırdı ve kaz tüyü kalem ile mürekkep

hokkasının yanında, açık ve sanki yarıda bırakılmış bir halde seyir defterini buldu. İlk sayfadan hemen geminin adını öğrendi, ancak defterin kalanı *anker, passer, sterre-keyker, roer* gibi birtakım anlaşılmaz sözcükle sürüp gidiyordu ve kaptanın Flaman olması Roberto'nun pek hoşuna gitmedi. Bununla birlikte, son satır birkaç hafta öncesinin tarihini taşıyordu ve birkaç anlaşılmaz sözcükten sonra, altı çizilmiş Latince bir ifade yer alıyordu: *pestis, quae diatur bubonica*.

İşte bir iz, açıklayıcı bir beyan. Gemide bir salgın hastalık patlak vermişti. Bu bilgi Roberto'yu tedirgin etmedi: O on üç yıl önce vebayı atlatmıştı; herkesin bildiği gibi, bu hastalığı geçiren kişi bir tür bağışıklık kazanır, sanki bu yılan kendisini bir kez alt eden kişinin bedenine ikinci kez girmeye cesaret edemiyormuş gibi.

Öte yandan, bu değinme çok fazla bir şey açıklamıyordu ve başka tedirginliklere kapı açıyordu. Diyelim ki hepsi ölmüştü. Ama o zaman, güvertenin çeşitli yerlerine dağılmış olarak, onları, son ölenlerin cesetlerini bulması gerekiyordu, bunların ilk ölenleri acınacak bir biçimde denize gömdüklerini kabul edersek.

Sonra filika yoktu gemide: Sonuncular ya da herkes gemiden uzaklaşmıştı. Vebalılarla dolu bir gemiyi üstesinden gelinmesi olanaksız bir tehlike haline getiren şey nedir? Fareler mi acaba? Roberto, kaptanın fanfince yazısında, *rottenest* şeklindeki bir sözcüğü yorumlayabildiğini düşündü (iri fareler, lağım fareleri anlamına mı geliyordu sözcük?) ve hemen yağ lambasını yukarı kaldırarak, duvarlar boyunca kayıp giden bir şeyler görmek ve *Amarilli*'de kanını dondurmuş olan fare cıyaklamasını duymak üzere geriye döndü. Ürpererek, bir akşam tam uykuya dalarken yüzünü sıyırıp geçen tüylü bir yaratığı anımsadı, korkudan attığı çığlık Doktor Byrd'in, yardımına koşmasına neden olmuştu. Sonra herkes onunla alay etmişti: Veba olmadan da, bir gemide bir ormandaki kuşlar kadar fare vardır ve denizlerde yolculuk etmek istiyorsanız farelere alışkın olmanız gerekir.

Ancak, en azından kasarada fare sesi işitilmiyordu. Belki de sintinede toplanmışlardı, karanlıkta kırmızı kırmızı parlayan gözleriyle taze et beklemekteydiler. Roberto fare varsa, bunu derhal öğrenmesi gerektiğini düşündü. Bunlar normal farelerse ve normal

sayıdaysa, onlarla birlikte yaşanabilirdi. Normal olmayıp da ne olabilirlerdi ki zaten? Kendisine bu soruyu sordu ve soruyu yanıtlamak istemedi.

Roberto bir çakmaklı tüfek, bir tane iki ağzı keskin uzun ve geniş kılıç, bir de satır buldu. Askerlik yapmıştı: Çakmaklı tüfek, çatalsız nişan alınabilen *caliver*'lardan -İngilizlerin dediği gibi- biriydi; çakmağın yerli yerinde olup olmadığına baktı, bir fare sürüsünü tüfek mermileriyle dağıtma tasarısından çok, kendisini emniyette hissetmek için, gerçekten de farelere karşı pek bir işe yaramayacak olan bıçağı da kuşağına sokmuştu.

Tekneyi pruvadan pupaya keşfetmeye karar vermişti. Mutfağa dönüp, cıvadra marsipetinin arkasından inen bir merdivenden, uzun bir yolculuk için yiyeceklerin istif edildiği ambar sintine döşemesine (ya da sanırım erzak ambarına) girmişti. Yiyecekler tüm yolculuk boyunca korunmuş olamayacağından, mürettebat konuksever bir ülkede ikmal yapmıştı.

Çok uzun olmayan bir süre önce islenmiş balık sepetleri, üst üste dizilmiş hindistan cevizleri, biçimi yabancı, ancak yenilebilir görünüşlü ve belli ki uzun süre saklanabilen yumru köklerin bulunduğu variller vardı. Sonra meyveler vardı, tropikal topraklara ilk uğramalarının ardından Roberto'nun *Amarilli*'de gördüğü meyvelerden; bunlar arasında, mevsimlerin yıpratmalarından etkilenmeyenleri, dikenler ve kabuklarla kaplı olanları, ancak iyi korunmuş özler, gizlenmiş şekerli tatlar vaat edenleri de vardı. Ve adalardan gelen bir üründen bu tüf kokulu, çuvallar dolusu gri un elde edilmiş olmalıydı; olasılıkla bu unla, Yeni Dünya'nın Yerlilerinin patates adını verdikleri tatsız yumruları anımsatan ekmekler de pişirilmişti.

Dipte, on kadar delikli küçük fıçı da gördü. İlkinin deliğini açıp içindeki sıvıyı akıttı; henüz kokuşmamış, hatta kısa bir süre önce toplanıp, uzun süre dayansın diye kükürtle işlenmiş suydu bu. Su çok yoktu, ancak meyvelerle de susuzluğunu gidereceğini hesaplayarak, gemide uzun süre kalabilirdi. Gene de, gemide açlıktan ölmeyeceğini ona göstermesi gereken bu keşifler onu daha fazla tedirgin ediyordu -ancak bu, her talih göstergesini uğursuz

sonuçların işareti olarak gören melankolik ruhların başına gelen bir şeydir.

Terk edilmiş bir gemide kazazede olmak zaten doğal olmayan bir durumdur, ancak gemi en azından insanlar ve Tanrı tarafından kullanılması olanaksız bir gemi enkazı olarak, onu iştah kabartan bir konaklama yerine dönüştüren doğa ve insan yapımı nesneler olmaksızın terk edilmiş olsaydı; bu, eşyanın ve denizci kroniklerinin doğasına uygun olurdu; ama onu böyle, sanki gelişi sevinç yaratan ve beklenen bir konuk için hazır olarak, gönül okşayıcı bir bağış olarak bulmak, kükürtlü sudan daha da pis bir kötülük kokusu saçmaya başlıyordu. Roberto'nun aklına ninesinin anlattığı çeşitli öyküler ve Paris salonlarında okunan öteki güzel düzyazı öyküler geliyordu; bu öykülerde, ormanda kaybolan prensesler bir kayaya girer, yatak ve yatak tenteleriyle görkemli bir biçimde döşenmiş odalar, gösterişli giysilerle dolu dolaplar, hatta hazır sofralar bulurlar... Ve bilindiği gibi, son salonda, bu tuzağı hazırlayan kötücül aklın ölümcül açığa çıkışı saklıdır.

Üst üste istiflenmiş yığının altındaki bir hindistan cevizine dokunmuş, bütünün dengesini bozmuştu ve o sert tüylü şeyler bir çığ gibi yere yuvarlanmıştı, yerde suskun bekleyip, şimdi onun üzerine çıkmaya, onun terden tuzlu yüzünü koklamaya hazır fareler gibi (ya da bir tavanın kirişlerine baş aşağı asılan yarasalar gibi).

Bir büyünün söz konusu olmadığından emin olmak gerekiyordu: Roberto denizaşırı ülkelerin meyvelerine ne yapmak gerektiğini yolculuk sırasında öğrenmişti. Satırı bir balta gibi kullanarak, bir darbede bir hindistan cevizini açtı, taze sıvıyı içti, sonra çekirdeği parçaladı, kabuğun altında saklanan özü kemirdi. Öylesine güzeldi ki, pusu izlenimi arttı. Belki, dedi kendine, şimdiden bir yanılsamanın kurbanıyım; hindistan cevizlerini tadıyordu, oysa kemirgenleri dişlemekte, şimdiden onların varlığını kendi içinde eritmekteydi, birazdan elleri incelecek, pençeli ve kıvrık hale gelecek, bedeni sert tüylerle örtülecek, sırtı bir yay biçiminde eğilecek ve Akheron'un kayığındaki hırçın yolcuların sinsi kutlamasının içine alınacaktı.

Ancak, ilk geceyi sona erdirmek için, kâşifi bir başka dehşet uyarısının şaşırtması gerekiyordu. Sanki hindistan cevizlerinin

gümbürtüsü uyuyan yaratıkları uyandırmışçasına, azık ambarını güverte altının kalanından ayıran bölmenin ötesinden bir ciyaklama değilse de, bir cıvıldama, bir ötme, bir eşeleme sesinin geldiğini işitti. Öyleyse, bir pusu söz konusuydu, gece yaratıkları bir barınakta toplantı halindeydiler.

Roberto, elinde çakmaklı tüfeğiyle, bu Armageddon'un karşısına hemen çıkıp çıkmaması gerektiğini sordu kendine. Yüreği tir tir titriyordu, kendisini korkaklıkla suçladı, ya o gece ya da bir başka gece, er geç Onlarla yüz yüze gelmek zorunda kalacağını söyledi kendine. Karşılaşmayı erteledi, yeniden güverteye çıktı ve şansına o âna kadar ay ışınlarının okşadığı topların madeni üzerinde soluk sarı şafağın yayıldığını gördü. Gün doğuyor, dedi kendine rahatlayarak, ve ışıktan kaçmak zorundaydı.

Bir Macaristan Hortlağı gibi, kıç kasarasına geri dönmek için koşarak güverteyi geçti, artık kendisine ait olan kamaraya girdi, kapıyı kapadı, galeriye açılan kapıları kapattı, silahları ulaşabileceği bir yere koydu ve ışından baltasıyla gölgenin boynunu kesen cellat Güneş'i görmemek için uyumaya hazırlandı.

Huzursuzluk içinde, geçirdiği deniz kazasını gördü düşünde, kazayı keskin kavrayışlı bir insan gibi gördü düşünde; onlar için düşlerde, özellikle düşlerde, tümcelerin kavramı süsleyip güzelleştirmesi, gözlemlerin onu canlandırması, gizemli bağlantıların onu yoğun, düşüncelerin derin, vurguların yüce, anıştırmaların gizemli ve dönüştürümlerin incelikli hale getirmesi gerekir.

O zamanlarda ve o denizlerde, limana dönen gemilerden çok, deniz kazasına uğrayan gemiler olduğunu sanıyorum; ancak böyle bir şeyi ilk kez yaşayan kişi için, söz konusu deneyim bir yinelenen kabuslar kaynağı olmalı, olayları gereğince kavrama alışkanlığının bir Son Yargı sahnesi gibi pitoresk görüntülere dönüştürdüğü kabuslar kaynağı.

Önceki akşamdan beri hava sanki nezle olmuş gibiydi ve gökyüzünün gözyaşlarıyla dolu gözü sanki şimdiden dalgaların nereye ulaştığını göremiyor gibiydi. Doğanın fırçası artık ufuk

çizgisinin rengini soluklaştırmıştı ve seçilemeyen uzak bölgelerin taslağını çıkarıyordu.

İçinin derinliklerinden, yaklaşmakta olan depremi daha şimdiden sezen Roberto artık tepegözlerin sütannesince sallanan yatağına kendini atıyor, sözünü ettiği düşte düşünü gördüğü tedirgin düşler arasında uykuya dalıyor ve şaşırtıcı olaylardan oluşmuş bir evrenin kucağına bırakıyor kendisini. Gök gürültülerinin gürültüsü ve denizcilerin bağırışlarıyla uyanıyor, sonra su selleri yattığı şilteyi kaplıyor, Doktor Byrd koşarak karşısında beliriyor, ona güverteye gitmesini ve kendisinden biraz daha sağlam olan herhangi bir şeye sıkı sıkıya tutunmasını haykırıyor.

Güvertede, kargaşa, yakınmalar ve sanki tanrısal elin havaya kaldırıp denize savurduğu bedenler. Kısa bir süre Roberto kontra mizana yelkenine tutunuyor (doğru anladığımı sanıyorum) ta ki yıldırımlar bu yelkeni parçalayıp yırtana, direk yıldızların eğri hareket yoluna öykünerek bel verene ve Roberto ana yelken direğinin dibine savrulana dek. Burada direğe kendini bağlamış olan iyi yürekli bir denizci, ona yer açamadığından, menteşelerinden sökülüp kasaradan oraya kadar sürüklenmiş olan bir kapıya kendisini bağlamasını söylüyor Roberto'ya; kapının onunla birlikte korkuluğa kayması Roberto'nun iyiliğine oluyor, çünkü bu arada direk ikiye bölünmüş ve bir sırık kurşun gibi düşerek ona yardım eden kişinin kafasını dağıtmıştır.

Roberto küpeştenin bir gediğinden, dalga tarlalarından başıboş akıp giden şimşek parıltılarında bir araya toplanmış gölge adacıkları görüyor ya da gördüğünü düşlüyor; kanımca Roberto, incelikli metin aktarımları beğenisine kendisini fazlaca kaptırmış. Ama her neyse, *Amarilli* deniz kazasına hazır kazazededen yana eğiliyor ve Roberto tutunduğu tahta parçasıyla birlikte bir uçurumun içine kayıyor, bu arada, aşağı inerken, uçurumun üzerinde, uçurumlara öykünerek yükselen Okyanusu görüyor, uçurumun kıyıları gözünde yiterken düşen Piramidlerin yükseldiğini görüyor, ıslak göklerin girdabından oluşan yörünge boyunca kaçıp giden sudan kuyrukluyıldızı karşısında buluyor yeniden. Her dalga net bir belirsizlikle ışık saçarken, burada sisten bir kavis oluşuyor, bir girdap çağıldıyor ve bir kaynak açılıyor. Çılgın meteorların

büyüleyici güzellikleri, başkaldıran ve gök gürültüleri içinde parçalanan havaya ikincil bir melodi oluşturuyor, kâh çok uzak ışıklar kâh karanlık sağanakları kaplıyor göğü ve Roberto, ekinlere dönüşmüş köpüklerin bulunduğu köpüklü saban izleri içinde köpüren Alpleri, gökyakut yansımalar arasında çiçek açmış Ceres'i ve yer yer kükreyen panzehir taşlarının yuvarlanışını -sanki yeraltı dünyasıyla ilişkili kız Persephone, meyve veren anneyi sürgüne gönderip kumandayı ele almışçasına- gördüğünü söylüyor.

Ve çevresinde gezinerek ona kükreyen vahşi hayvanlar arasında, denizin gümüş rengi tuzlu suları fırtınalı havanın baskısıyla köpürürken, Roberto birden gösteriyi hayranlıkla izlemeye ara veriyor, gösterinin duyularını yitirmiş bir oyuncusu haline geliyor, kendinden geçiyor ve artık başına neler geldiğini bilmiyor. Ancak daha sonra, düş görerek şu kanıya varacak: Bağlı olduğu tahta parçası, kendisine acıyan Tanrı'nın inayeti ya da yüzen nesnelere özgü güdüyle o oynak ve hareketli cig dansına uymuş, aşağı indiği gibi, doğal olarak yeniden yukarı çıkmış, ağır bir sarabant dansı içinde sakinleşip -çünkü temel öğelerin öfkesinde, kibarlara özgü dans sıralamasının kuralları bozulur- giderek daha kapsamlı sözü dolandırmalarla onu savaşımın merkezinden uzaklaştırmıştır; onun uzaklaştığı yerde Aiolos'un çocuklarının ellerinde fırıldak bir topaç gibi talihsiz *Amarilli* cıvadrası göğe doğru dönmüş batmaktadır. Ve onunla birlikte onun içinde yaşayan herkes: Göksel Kudüs'ünde asla ulaşamayacağı yeryüzü Kudüs'ünü bulmaya yazgılı Yahudi, Escondida adasından sonsuza dek ayrılan Maltalı şövalye, yardımcılarıyla Doktor Byrd ve -nihayet iyiliksever doğanın, tıp sanatının eziyetlerinden kurtardığı- o üzerinde sürekli olarak yara açılan köpek; ancak bu köpekle ilgili pek fazla bir şey söyleyemedim, çünkü Roberto onunla ilgili şeyleri daha sonra yazacak.

Ama uzun sözün kısası, düş ile fırtınanın, Roberto'nun uykusunu, çok hassas bir hale getirdiğini sanıyorum; bu yüzden, çok kısa bir süre uyumuş ve bunu direngen bir uyanıklık hali izlemiştir. Gerçekten de Roberto dışarıda günün devam ettiği fikrini kabul ederek, kasaranın ışık geçirmez pencerelerinden çok az ışık girmesinin verdiği rahatlıkla ve güverte altına bir iç merdivenle

inebileceğine güvenerek, cesaret kazandı, silahlarını yeniden aldı ve gözüpek bir korkuyla gece seslerinin kaynağını öğrenmeye gitti.

Daha doğrusu hemen gitmedi. Beni bağışlamanızı diliyorum, ancak olanları Sinyora'ya anlatırken kendisiyle çelişen Roberto'dur -bu da, başına gelenleri sırasıyla ve ayrıntılı olarak anlatmayıp, mektubu bir anlatı gibi, daha doğrusu mektup ile anlatı haline gelebilecek şeyin bir müsveddesi gibi kurmaya çalıştığının bir göstergesi; böylece daha sonra neyi seçeceğine karar vermeksizin yazıyor, deyim yerindeyse hangilerini hareket ettireceğine ve nasıl dizeceğine hemen karar vermeksizin satranç taşlarını tasarlıyor.

Bir mektupta güverte altını araştırma riskini göze alarak dışarı çıktığını yazıyor. Bir başkasında ise, günün ilk aydınlığıyla uyanır uyanmaz, uzaktan gelen bir sesle irkildiğini yazıyor. Bunlar hiç kuşkusuz Adadan gelen seslerdi. Roberto'nun zihninde, gemiye yanaşmak için uzun kanolara doluşan bir sürü yerlinin görüntüsü belirdi ve çakmaklı tüfeği sıkıca tuttu, sonra ses ona o kadar düşmanca görünmedi.

Şafak sokmuştu, güneş ışınları henüz camlara düşmüyordu: Galeriye gitti, denizin kokusunu hissetti, pencerenin pancurunu biraz yana çekti ve gözlerini kısarak kıyıya bakmayı denedi.

Gün boyunca güverteye çıkmadığı *Amarilli*'de, Roberto yolcuların, sanki güneş oklarını dünyaya saplamak için sabırsızlanıyormuş gibi, kızgın gün ağarmalarından söz ettiğini duymuştu, oysa şimdi gözleri yaşarmadan pastel renkler görüyordu: Kenarları inci rengine bürünmüş esmer bulutlarla pırıltılı bir gök duruyordu karşısında, bu arada pürtüklü bir kâğıt üzerinde koyu mavi renkte çizilmişe benzeyen Adanın arkasından daha açık bir ton, pembe bir iz yükseliyordu.

Gözlerinin erişemediği yerde işitme duyusunun onu aldatmayacağını keşfetti ve pancuru hemen hemen tamamıyla kapayıp, karadan gelen gürültülere kulak kabartarak işitme duyusuna bıraktı kendini.

Kendi tepesinin şafaklarına alışık olsa da, hayatında ilk kez gerçekten kuşların öttüğünü işittiğini anladı, ne olursa olsun, bunca çok ve bunca çeşitli kuşu asla işitmemişti.

Binlerce kuş güneşin yükselişini selamlıyordu: Papağanların bağırışları arasında, bülbülün, karatavuğun, tarlakuşunun, sonsuz sayıda kırlangıcın, hatta ağustos böceği ile cırcır böceğinin keskin gürültüsünü bile ayırt edebiliyormuş gibi geldi ona, gerçekten bu türden hayvanları mı yoksa onların antipodlardaki türdeşlerini mi işittiğini sordu kendine... Ada uzaktı, gene de bu seslerin bir portakal ve fesleğen kokusu taşıdıkları izlenimine kapıldı, sanki tüm koydaki hava koku yüklüymüş gibi -öte yandan, Sinyor d'Igby ona nasıl gezilerinden birinde, karanın yakınlığını rüzgârların taşıdığı koku atomlarının üstünden uçmasıyla anladığını anlatmıştı...

Ancak, bir yandan havayı koklarken, bir yandan da o görünmez kalabalığa kulak veriyordu, sanki bir şatonun mazgallarından ya da bir burcun sur deliğinden, tepenin bayırlarında, önündeki ova ile surları koruyan nehir arasında, bağırıp çağırarak yay biçiminde mevzilenen bir orduya bakıyormuş gibi; işiterek zihninde canlandırdığı şeyi daha önce görmüş olduğu izlenimine kapıldı, çevresini kuşatan enginlik karşısında kendisini kuşatılmış hissetti ve neredeyse çakmaklı tüfeğini doğrultmak güdüsünü duydu. Casale'deydi ve önünde yük arabalarının gürültüsü, silahların şiddetle çarpışı, Kastilyalıların tok sesleri, Napolililerin bağırış çağırışları, paralı Alman askerlerinin kulak tırmalayıcı homurtuları ile İspanyol ordusu uzanıyordu; arka plandaki birkaç borazan sesi epey azalmış olarak ve birkaç çakmaklı tüfek atışı, koruyucu azizler adına yapılan şenliklerdeki fişekler gibi klok, pof, taa-pum diye yumuşamış seslerle ulaşabiliyordu.

Sanki yaşamı, biri ötekinin imgesi olan iki kuşatma arasında geçmiş gibiydi, tek bir farkla: Şimdi, on yıldan fazla bir sürenin çemberi birleşip nehir de çok geniş ve çembersi hale geldiğinde -her tür saldırıyı olanaksız kılacak şekilde- Roberto, Casale günlerini yeniden yaşadı.

2.
MONFERRATO'DA OLANLAR HAKKINDA

Roberto, 1630 yazından önceki yaşamının on altı yılı hakkında çok az bilgi veriyor. Geçmişten sahneleri, ancak *Daphne*'de içinde bulunduğu anla herhangi bir bağlantıları olduğunu düşünürse aktarıyor ve Roberto'nun öyküsünü yazıya geçiren kişinin, söylemin engebeleri arasında çok büyük bir dikkatle ilerlemesi gerekiyor. Yazma tarzına baktığınızda, katilin açığa çıkarılmasını geciktirmek için okura pek az ipucu veren bir yazarı andırıyor. Bu yüzden, bir casus gibi, onun değinmelerinden ipuçları çalıyorum.

San Patrizio'lu Pozzo'lar, Alessandria'nın (o zamanlar Alessandria Milano dukalığının bir parçası, dolayısıyla İspanyol toprağıydı) sınırlarındaki geniş araziye sahip küçük soylu sınıftan bir aileydi; ancak aile, siyasal coğrafya ya da ruhsal eğilimi açısından kendisini Monferrato markisinin vasalı kabul ediyordu. Karısıyla konuşurken Fransızcayı, köylülerle konuşurken yerel ağzı, yabancılarla konuşurken İtalyancayı kullanan baba, Roberto'yla birlikteyken, meramını farklı biçimlerde dile getiriyordu: Ona bir kılıç darbesini öğretirken farklıydı kullandığı dil, Roberto'yu tarlalarda ata binmeye götürüp, bir yandan da ürününü mahveden kuşlara küfrederken farklı. Bunun dışında Roberto zamanını arkadaşsız geçiriyordu, üzüm bağları arasında canı sıkkın dolaşırken uzak ülkelerin düşünü kuruyordu, kırlangıç avına çıktığında şahinciliğin, köpeklerle oynuyorsa ejderhayla boğuşmanın, ailesine ait küçük şatonun ya da şato bozuntusunun odalarını keşfe çıktığında gizli hazinelerin düşünü. Onda bu zihinsel yolculukları kıvılcımlandıran şey, şatonun güney kulesinde tozlanmış bulduğu romanslar ile şövalyelik şiirleriydi.

Dolayısıyla eğitimsiz değildi Roberto, hatta yılın belli bir dönemi için geliyor olsa da bir eğitmeni bile vardı. Eğitmen, Doğuda çeşitli yerleri gezdiğini söyleyen bir Karmelitendi; Doğuda -Roberto'nun annesi haç çıkararak fısıldıyordu-Müslüman olduğuna dair kuşkular vardı, yılda bir kez yanında bir hizmetkâr, kitaplarla ve öteki not defterleriyle yüklü dört katırla yurtluğa geliyor ve üç ay süreyle

konuk ediliyordu. Öğrencisine ne öğrettiğini bilemiyorum, ancak Roberto Paris’e gittiğinde, iyi bir izlenim bırakacak, duyduklarını çok çabuk öğrenecekti.

Bu Karmeliten hakkında yalnızca tek bir şey biliniyor ve Roberto’nun buna değinmesi bir rastlantı değil. Bir gün yaşlı Pozzo bir kılıcı temizlerken elini kesmişti, kılıç paslı olduğu için mi yoksa elinin ya da parmaklarının hassas bir bölgesini kestiği için mi bilinmez, yara çok canını yakıyordu. Bunun üzerine Karmeliten, kılıcı alarak keskin tarafına küçük bir kutuda muhafaza ettiği bir tozdan serpmiş ve Pozzo bir rahatlama hissettiğine yemin etmişti. Şu da var ki, daha ertesi gün yara kabuk bağlamaya başlamıştı.

Karmeliten orada bulunanların şaşkınlığından hoşlanmış ve bu maddenin sırrını kendisine bir Arabın açıkladığını, maddenin Paracelsus öğretisini izleyen Hıristiyanların *unguentum armarium* adını verdikleri ilaçtan çok daha güçlü olduğunu söylemişti. Kendisine tozun neden yaranın üzerine değil de yaraya neden olan bıçağın üzerine konması gerektiğini sorduklarında, doğanın bu şekilde etkidiği yanıtını vermişti; doğanın en güçlü güçleri arasında, eylemleri uzaktan yöneten evrensel sempati yer alıyordu. Ayrıca şunu da eklemişti: “Söylediğim şeye inanmakta güçlük çekiyorsanız, maden parçacıklarını kendine çeken bir taş olan mıknatısı düşünmeniz yeterli ya da gezegenimizin kuzeyini kaplayan ve pusula iğnesini kendine çeken büyük demir dağlarını.” Aynı şekilde, *unguentum armarium* kılıca sıkıca yapışarak, kılıcın yarada bırakmış olduğu ve yaranın iyileşmesini önleyen demir parçacıklarını çekiyordu.

Çocukluğunda böyle bir şeye tanık olmuş herkes, bunun izini tüm yaşamı boyunca taşımak durumundadır; çok geçmeden, Roberto’nun yazgısının, nasıl onun tozlarla merhemlerin çekim gücünün çekiciliğine kapılmasında belirlendiğini göreceğiz.

Öte yandan, Roberto’nun çocukluğu üzerinde daha derin bir iz bırakan olay bu değil, bir başkasıdır; daha doğrusu bu bir olay değil, Roberto’nun kuşkuyla anımsadığı bir tür bir nakarattır. Anlaşıldığı kadarıyla, çocuğa o toprakların insanlarına özgü suskun kabalıkla davransa da onu seven babası, zaman zaman -özellikle Roberto’nun yaşamının ilk beş yılı boyunca- onu yerden kaldırır ve

büyük bir gururla ona “Sen benim ilk çocuğumsun!” diye bağırırmış. Bunda tuhaf, gerçekdışı hiçbir yön yok, bilineni yineleme şeklindeki küçük günah dışında: Çünkü Roberto ailenin tek çocuğudur. Ancak şu da var ki, Roberto büyüdükçe, babasının bu sevinç gösterilerinde annesinin yüzünün tedirginlikle sevinç arası bir ifadeye büründüğünü anımsamaya başlamıştı (ya da anımsadığına kendini inandırmıştı), sanki babası bu cümleyi söylemekle iyi ediyormuş, ancak bunun yinelendiğini duymak annesinde çoktandır bastırılmış bir kaygıyı yeniden canlandırıyormuş gibi. Roberto’nun imgelemi uzun bir süre sevinç haykırışının tonu çevresinde dönüp durmuş ve bundan babasının, “sen” sözcüğünü özellikle vurgulayarak, sözlerini sanki apaçık bir doğrulama, daha önce bilinmeyen bir unvanın verilmesi söz konusuymuş gibi telaffuz ettiği sonucunu çıkarmıştı, sanki şöyle demek istiyordu: “Bir başkası değil, sen, benim ilk çocuğumsun.”

Bir başkası değil mi, diyordu, yoksa şu öteki değil mi? Roberto’nun mektuplarında her zaman, onda bir saplantı halini almış olan Öteki’ne bazı göndermelerde bulunuluyor; öyle görünüyor ki, babası onu reddettiğine göre kötü huylu olması gereken, tanımadığı bir başka kardeşinin bir yerlerde dolaştığı kanısına vardığında oluşmuştur bu fikir onda (yarasalar, üzüm bağları, kertenkeleler ve atlarla dolu burçlar arasında yitmiş, kendisiyle eşit koşullara sahip olmayan yaşıtı köylü çocuklarıyla ilişkisinin şaşkınlığını yaşayan ve büyükannesinin anlattığı masalları değilse de, Karmelitenin anlattıklarını dinleyen bir çocuğun böyle düşüncelere kapılmasından daha doğal ne olabilir?). Roberto başlangıçta bu kardeşin annesi tarafından mı yoksa babası tarafından mı kardeşi olduğunu kendisine soramayacak kadar küçük, daha sonra ise bu soruyu soramayacak kadar utangaçtı (her iki durumda da, ya annesinin ya da babasının üzerine eski ve bağışlanması olanaksız bir hatanın gölgesi düşecekti): Şu ya da bu biçimde (belki de doğaüstü bir biçimde) bir kardeşti, elbette uğradığı reddedilmenin suçu kendisindeydi ve elbette bu nedenden ötürü ondan, anne-babasının gözbebeği olan Roberto’dan nefret ediyordu.

Bu düşman kardeşin gölgesi (her şeye rağmen, sevmek ve kendini ona sevdirmek için onu tanımak isterdi) Roberto’nun

çocukluk gecelerini altüst etmişti; daha sonra, ergenlik döneminde, kütüphanede eski ciltleri karıştırırdı, orada gizli kalmış bir şeyleri, belki bir portreyi, belki papazın verdiği bir belgeyi, belki gerçekleri açığa çıkaracak bir itirafı bulmak için. Tavan arasındaki odaları dolaşıyor, büyük dedelerinin giysileriyle, paslanmış madalyalarla ya da bir Mağrip hançeriyle dolu eski sandıkları açıyor ve sonra durup şaşkın parmaklarla, hiç kuşkusuz bir bebeği sarmış olan -ama belki yıllar, belki asırlar önce- ince bezden fanilaları inceliyordu.

Yavaş yavaş bu kardeşe bir ad da vermiş -Ferrante- ve ona bir tatlıyı çalmak ya da bir köpeğin yersiz bir biçimde zincirini çözmek gibi haksız yere suçlandığı küçük suçlar yüklemeye başlamıştı. Yok olmasının avantajıyla Ferrante onun arkasına gizlenmiş hareket ediyor, Roberto ise Ferrante'nin arkasına gizleniyordu. Hatta yavaş yavaş, kendisinin yapamadığı şeylerin suçunu var olmayan kardeşe yükleme alışkanlığı, aslında yapmış olduğu, ancak pişmanlık duyduğu şeylerden dolayı da Ferrante'yi suçlama alışkanlığına dönüşmüştü.

Roberto başkalarına yalan söylüyor değildi: Kendi uygunsuz davranışlarının cezasını sessizce ve bir gözyaşı sağanağıyla üstlenerek, masum olduğuna kendisini inandırabiliyor ve bir haksızlığın kurbanı olduğu hissine kapılabiliyordu.

Örneğin, bir defasında, nalbantın henüz teslim etmiş olduğu yeni bir baltayı denemek için Roberto, kısmen, uğradığına inandığı kimbilir hangi haksızlığın öfkesiyle, babasının bir süre önce gelecek mevsimler için büyük umutlarla dikmiş olduğu bir meyve ağacını yıkmıştı. Budalaca hareketinin ciddiyetini fark ettiğinde, Roberto bu hareketin yol açacağı korkunç sonuçları düşünmüştü: En azından onu ömür boyu kadırgalarında kürek cezasına çarptıracak olan Türklere satılıyor ve kendisini kaçmaya, yaşamının kalanını dağlarda bir haydut olarak geçirmeye hazırlıyordu. Yaptığı hareketi haklı çıkarma arayışı içinde, kısa sürede ağacı kesenin hiç kuşkusuz Ferrante olduğuna kendisini inandırmıştı.

Ancak babası işlenen suçu fark ettiğinde, yurtluktaki bütün gençleri toplamış ve öfkesini ayrım gözetmeksizin herkesten çıkarmasını önlemek istiyorsa suçlunun suçunu itiraf etmesinin daha iyi olacağını söylemişti. Roberto merhamet dolu bir yüce

gönüllülük duygusuna kapılmıştı: Eğer suçu Ferrante'ye atarsa, zavallıcık yeniden reddedilebilirdi, hem zaten anne-babasının bir başkasını okşamalara boğmasından incinen mutsuz çocuk, kötülüğü, öksüzlüğe terk edilmişliğini gidermek amacıyla yapıyordu... Roberto bir adım öne çıkmış, korku ve gururdan titreyerek, kendisi yerine başka hiç kimsenin suçlanmasını istemediğini söylemişti. Bu söyledikleri, bir itiraf olmamakla birlikte, öyle kabul edildi. Baba bıyıklarını burarak ve anneye bakarak, birçok sert "öhö, öhö" arasında, elbette suçun çok ağır bir suç, cezanın ise kaçınılmaz olduğunu, ancak genç "Sinyor della Grive"nın aile geleneklerine sadık kalmasını takdir etmekten kendisini alamadığını söylemişti, henüz sekiz yaşında olmasına karşın Roberto hep böyle bir centilmen gibi davranmalıydı. Sonra, Roberto'nun San Salvatore'deki kuzenlere Ağustos ayının ortasında yapacakları ziyarete katılmaması kararını vermişti, hiç kuşkusuz ağır bir cezaydı bu (San Salvatore'de, Roberto'yu başdöndürücü yükseklikteki bir incir ağacının tepesine çıkaran Quirino adında bir bağcı vardı), ama elbette Sultanın kadırgalarında kürek mahkûmluğuna çarptırılmaktan daha hafif bir cezaydı.

Bize göre, yalın bir öykü bu: Baba, yalan söylemeyen bir çocuğu olduğu için gururludur, beceriksizce gizlenmiş bir tatmin duygusu içinde anneye bakar ve görünüşü kurtarmak için hafif bir ceza verir. Ancak Roberto uzun uzadıya bu olay üzerinde durup, onu abartmış ve şu sonuca varmıştı: Annesiyle babası hiç kuşkusuz suçlunun Ferrante olduğunu sezmişler, gözde çocuklarının kardeşi için gösterdiği kahramanlığı takdir etmişler ve ailenin sırrını açığa vurmak zorunda kalmadıkları için kendilerini rahatlamış hissetmişlerdi.

Belki de birkaç zayıf ipucuna dayanarak olayı abartan benim, ancak bu var olmayan kardeşin varlığının bu öyküde belli bir ağırlığı olacaktır. Erişkin Roberto'nun -ya da en azından *Daphne*'de ve doğruyu söylemek gerekirse kimi olsa tedirgin edecek güç bir durum içinde bulduğumuz Roberto'nun- davranışlarında bu çocukluk oyunundan izler bulacağız.

Ne var ki, konudan uzaklaşmış durumdayım; daha Roberto'nun Casale kuşatmasına nasıl geldiğini belirlemiş değiliz. Ve bu noktada

hayal gücümüzü işletip, bu olayın nasıl meydana geldiğini düşlememiz daha yerinde olacak.

Grive'ya haberler tam zamanında ulaşmıyordu, ancak en azından iki yıldır Mantova dukalığının başına kimin geçeceği konusu Monferrato'nun başına birçok dert açıyordu ve kısmi bir kuşatma gerçekleşmişti bile. Kısaca -benimkinden daha bölük pörçük anlatılmış olsa da, başkalarının daha önceden anlattığı bir öykü bu-Aralık 1627'de Dük Vincenzo II Mantova ölmek üzeredir ve çocuğu olmayan bu sefih adamın ölüm döşeği çevresinde tahtta iddiası olan dört kişi, onların adamları ve koruyucularının katıldığı bir tören düzenlenir. Taht kavgasında Saint-Charmont Markisi üstün gelir ve Vincenzo'yu, tahta geçme sırasının Fransız kolundan bir kuzende, Nevers Dükü Charles de Gonzaga'da olduğuna inandırır. Yaşlı Vincenzo, hırıltıyla soluk alıp verirken, Nevers'i alelacele yeğeni Maria Gonzaga ile evlendirir ya da bu evliliğe izin verir ve dukalığı ona bırakarak ruhunu teslim eder.

Nevers Fransızdı ve devraldığı dukalık aynı zamanda başkenti Kuzey İtalya'nın en önemli kalesi Casale olan Monferrato markiliğini de kapsıyordu. İspanyol Milano bölgesi ile Savoia toprakları arasında bulunan Monferrato, Po nehrinin yukarı bölümünün, Alp dağları ile güney arasındaki geçitlerin, Milano ile Cenova arasındaki yolun denetimine olanak sağlıyor ve Fransa ile ispanya arasında bir tampon devlet işlevi görüyordu -çünkü iki güçlü devletten hiçbiri, öteki tampon devlete, ikili diye nitelemenin hoşgörülülük olacağı bir oyun oynamayı sürdüren Carlo Emanuele Fin Savoia dukalığına güvenmiyordu. Monferrato'nun Nevers'in eline geçmesi, Richelieu'nün eline geçmesi demekti; bu nedenle, şurası açıktı ki, ispanya Monferrato'nun bir başkasının, sözgelimi Guastalla dükünün eline geçmesini yeğliyordu. Kaldı ki, Savoia dükünün de taht üzerinde belli hakları vardı. Ancak ortada bir vasiyetname olduğuna ve vasiyetname Nevers'i dük olarak atadığına göre, tahtta hak iddia eden ötekilere, Mantova dükünün resmi derebeyi olduğu Kutsal Roma-Germen imparatorunun, Nevers'in tahta geçişini onaylamamasını ummaktan başka yapacak bir şey kalmıyordu.

Ancak İspanyollar sabırsızdı ve imparatorun bir karara varmasını beklerken, Casale ilk olarak Gonzalo de Cordoba tarafından ve

şimdi ikinci kez, Spinola'nın komuta ettiği, İspanyollardan ve imparatorluk güçlerinden oluşan çok büyük bir ordu tarafından kuşatılmıştı. Fransız garnizonu direnmeye hazırlanıyor, bir yandan da hâlâ kuzeyde düşmanla savaşmakta olan ve zamanında ulaşıp ulaşmayacağını bir tek Allah'ın bildiği bir Fransız yardım ordusunu bekliyordu.

Olaylar aşağı yukarı bu aşamadayken, yaşlı Pozzo Nisan ayının ortasında ailesinin en genç üyeleriyle köylülerinden en uyanık olanlarını şatonun önünde toplayıp, yurtlukta bulunan bütün silahları dağıttı, Roberto'yu çağırdı, herkese olasılıkla geceleyin hazırlamış olduğu şu konuşmayı yaptı: "Ey ahali, beni dinleyin. Grive'nın sahip olduğu bu topraklar her zaman Monferrato Markisi'ne vergi ödemiştir, bir süreden beri Monferrato Markisi bir tür Mantova Dükü haline gelmiştir, Mantova Düklüğü ise şimdi Nevers beyinin eline geçmiştir, biri kalkıp da Nevers'in ne Mantovalı ne de Monferratolu olduğunu söylerse, götüne tekmeyi indiririm, çünkü siz cahil birer tahtakurdu olup, bu işlerden hiçbir şey anlamazsanız, bari hiç olmazsa susun da en azından şerefin ne demek olduğunu bilen efendinize bırakın bu işleri. Ama mademki siz şerefi alıp o malum yerinize yapıştırıyorsunuz, şunu bilmelisiniz ki imparatorluk askerleri Casale'ye girmekteler, bunlar öyle incelikten falan da anlamazlar, yakında üzüm bağlarınızdan eser kalmayacak, kadınlarınızdan hiç söz etmesem daha iyi. Bu yüzden Casale'yi savunmaya gidiyoruz. Ben kimseyi zorlamıyorum. Fikrime katılmayan hıyar bir densiz varsa aranızda, hemen söylesin de onu şu meşe ağacında sallandırıvereyim." Hazır bulunanlardan hiçbiri, Callot'nun başka meşe ağaçlarında asılı duran insan yığınlarını resmettiği oymalarını görmüş olamazdı, ancak bir şeyleri hissetmiş olmalıydılar: Kimi tüfeğini, kimi mızrağını, kimi ucuna orak bağlanmış değneğini kaldırıp, "Yaşasın Casale, kahrolsun imparatorun adamları!" diye bağırdılar. Tek bir vücut gibi.

Yaya olarak kendilerini izleyen küçük ordularıyla birlikte tepelerde atlarını sürerken Pozzo, Roberto'ya "Oğlum," dedi, "Nevers denen şu adamın taşaklarımdan biri kadar bile değeri yok, dukalığı ona verdiğinde Vincenzo'nun kuşu kalkmadığı gibi beyni de işlemiyordu artık, daha önce de işlemiyordu ya neyse. Ama dukalığı Guastalla

denen herife değil, Nevers'e verdi; Pozzo'lar, çok eskiden beri Monferrato'nun meşru beylerinin vasalıdırlar. Dolayısıyla, Casale'ye gidiyoruz ve gerekirse canımızı vereceğiz, çünkü yahu işler iyi giderken birinin yanında olup da, sonra boğazına kadar pisliğe battığında onu bırakamazsın. Ama bizi öldürmezlerse daha iyi olur, o yüzden uyanık olmalıyız."

Bu gönüllülerin Alessandria'nın sınırlarından Casale'ye kadar olan yolculuğu, hiç kuşkusuz tarihin kaydettiği en uzun yolculuklardan bir olmuştur. Pozzo kendi içinde örnek bir muhakemede bulunmuştu: "İspanyolları tanıyorum," demişti, "rahatlarına düşkün insanlardır. Dolayısıyla, Casale'ye, yük arabalarının, topların ve çeşitli malzemelerin daha kolay geçeceği güneydeki düzlükten geçerek gideceklerdir. Böylece biz Mirabello'dan hemen önce batıya yönelir ve tepelerden geçen yolu kullanırsak, bu fazladan bir veya iki günümüzü alır; ama yolda herhangi bir sorunla karşılaşmadan ve onlar gelmeden oraya ulaşırız."

Ne yazık ki, bir kuşatmaya nasıl hazırlanılması gerektiği konusunda Spinola'nın daha dolambaçlı fikirleri vardı ve bir yandan Casale'nin güneydoğusunda Valenza ile Occimiano'nun işgaline başlarken; bir yandan da Fransız ordusundan gelecek her tür olası yardımı engellemek üzere, Rosignano, Pontestura ve San Giorgio şatolarını hemen ele geçirmeye çalışmaları için birkaç hafta önce şehrin doğusuna yaklaşık yedi bin piyade eriyle Lerma dükünü, Ottavio Sforza'yı ve Gemburg kontunu göndermişti. Bu arada, düşmanı kuzeyden kıskaca almak için öteki beş bin adamla birlikte Alessandria valisi Don Geronimo Augustin güneye doğru Po'yu geçiyordu. Ve hepsi, Pozzo'nun bomboş olduğuna inandığı güzergâh boyunca mevzilenmişti. Köylülerden bazıları durumu kendisine ilettiğinde de centilmen Pozzo'muz yolunu değiştiremedi, çünkü artık doğuda batıdakinden daha fazla sayıda imparatorluk askeri bulunuyordu.

Pozzo yalnızca şunu söyledi: "Bizim hiçbir eksiğimiz yoktur. Ben buraları onlardan daha iyi tanıyorum ve aralarından sansarlar gibi geçip gideceğiz." Bu, birçok engebe ya da dönemeçten geçmek demekti. Pontestura'lı Fransızlarla karşılaşacak kadar çok engebeden; bu arada Fransızlar teslim olmuş ve Casale'ye yeniden

girmemeleri kaydıyla deniz yoluyla Fransa'ya ulaşabilecekleri Finale'ye doğru inmelerine izin verilmişti. Grive grubu onlara Otteglia taraflarında rastlamıştı, her iki taraf da karşıdakinin düşman olduğunu sandığından az kalsın birbirlerini vuruyorlardı; Pozzo Fransızların komutanından teslim koşulları arasında, Pontestura buğdayının İspanyollara satılması kaydının da bulunduğunu öğrenmişti, İspanyollar parayı Casale'lilere göndereceklerdi.

"İspanyollar birer beyefendidir, oğlum," dedi Pozzo, "ve çarpışmaktan zevk duyacağın insanlardır. Neyse ki, Şarlman'ın Mağriplilere karşı savaştığı günlerde değiliz artık, neydi o zamanki savaşlar öyle, hep bir öldürme beni öldürürüm seni savaşı. Bunlar Hıristiyanlar arasındaki savaşlar, değil mi yahu! Şimdi onlar Rosignano'da savaş halindeler, biz arkalarından dolaşıp, Rosignano ile Pontestura arasına girer, üç gün içinde Casale'de oluruz."

Nisan sonunda bu sözleri söyleyen Pozzo yanındakilerle birlikte Casale'ye Mayıs'ın 24'ünde varabildi. En azından Roberto'nun anılarına göre, çok güzel bir ilerleyiş olmuştu bu, hep yolları ve patikaları bırakıp, yolu kısaltmak için tarlalardan geçerek ilerlemişlerdi; öyle ya, diyordu, Pozzo, savaş varken her şey yıkılıp gider, biz mahvetmezsek ürünleri, onlar mahvedecekler. Hayatta kalmak için, üzüm bağları, meyve bahçeleri ve kümesler arasında ziyafetler çekmişlerdi: Öyle ya, diyordu Pozzo, bu toprak Monferrato toprağı ve onu savunanları beslemek zorunda. Karşı koyan bir Mombello köylüsüne, bir parça disiplin olmazsa savaşları başkalarının kazanacağını söyleyerek, otuz değnek vurdurdu.

Roberto'ya savaş çok güzel bir deneyim gibi görünmeye başlıyordu; gezginlerden öğretici öyküler işitiyorlardı, örneğin San Giorgio'da yaralanıp tutsak düşen şu Fransız süvarisinin öyküsü gibi: Fransız, kendisi için çok değerli olan bir portrenin bir asker tarafından çalındığından yakınmış, bu haberi duyan Lerma dükü ona portresini geri verdirmiş, onu tedavi etmiş ve sonra bir atla Casale'ye göndermişti. Öte yandan, her tür yön duygusunu kaybettirecek sarmal yön değiştirmelerle de olsa, yaşlı Pozzo kendi grubunun sürmekte olan savaşı henüz görmemesini sağlamıştı.

Bu yüzden, büyük bir rahatlamayla, ama aynı zamanda da uzun süre beklediği bir şenliğe katılmak isteyen birisinin sabırsızlığıyla, güzel bir gün, bir tepenin doruğundan, ayaklarının altında, gözlerinin önünde, onlara göre sol yanda, kuzeyde büyük Po nehrinin kestiği şehri gördüler; şatonun tam önünde nehir, nehrin ortasındaki iki büyük adacık tarafından ikiye ayrılmıştı ve güneye doğru hisarın yıldız biçimli kütlesiyle neredeyse sivri bir uç gibi sona eriyordu. Kuleleri ve içerideki çan kuleleriyle capcanlı Casale dışarıdan gerçekten de ele geçirilmesi olanaksızmış gibi görünüyordu, göğsünü kaplamış testere dişi biçimli burçlarla kitaplarda görülen ejderhalardan birine benziyordu.

Her yönüyle güzel, büyük bir gösteriydi. Şehrin çevresinde rengârenk giysiler içindeki askerler, sancaklarla süslenmiş çadır kümeleri ile tüylerle kaplı şapkaları olan şövalyeler arasında kuşatma araçlarını sürüklüyorlardı. Arada bir, ormanların yeşili ya da kırların sarısı arasında, birden gözkamaştırıcı bir parıltı görülüyordu; bunlar, üzerlerinde gümüş zırhlarıyla, güneşle şakalaşan centilmenlerdi, ne yöne gittikleri de belli olmuyordu, belki de sırf gösteriş olsun diye çark yapıyorlardı.

Herkesin hoşuna giden bu manzara Pozzo'yu pek memnun etmemişti, şöyle dedi: “Çocuklar, bu kez gerçekten hapı yuttuk.” Neden hapı yuttuklarını soran Roberto'nun ensesine şaka yollu vurarak: “Salaklık etme. Bunlar imparatorluğun adamları,” dedi, “Casale'lilerin bu kadar kalabalık olduğunu ve surların dışında dolaşacaklarını mı sanıyorsun? İçeride saman balyalarını yukarı çeken ve yolda yürürken korkudan altlarına eden Fransızlarla Casale'lilerin sayısı iki bini bile bulmaz, halbuki şu aşağıdakilerin sayısı en az yüz bin, şu karşımızdaki tepelerde duranlara bak bir de.” Pozzo abartıyordu, Spinola'nın ordusu on sekiz bin piyade ile altı bin süvariden oluşuyordu, ama bu da yeter de artardı.

“Ne yapacağız, babacığım?” diye sordu Roberto. “Şunu,” dedi baba Pozzo, “Luthercilerin bulunduğu yerlere dikkat edecek ve oralardan geçmeyeceğiz, iki nedenle: Birincisi, söylediklerinden en ufak bir şey anlamak mümkün değil; ikinci si de, önce şeni öldürür, sonra kim olduğunu sorarlar, İspanyollara benzeyen birilerine rastladığınızda, iyi bakın: Bunların ilişki kurulabilecek insanlar

olduğunu daha önce duydunuz. Hele bir de seçkin ailelerden gelen İspanyollarsa, hiç sorun yok. Bu durumlarda önemli olan, eğitimdir.”

Pek Hıristiyan majestelerinin armalarıyla süslü çadırların bulunduğu bir askeri kamptan geçen bir geçit keşfettiler, Allah’a yakararak, başka yerlerdekinden daha çok zırhlı insanın bulunduğu bu ordugâha doğru indiler. O kargaşa içinde, düşmanın ortasında uzunca bir yolu katedebildiler, çünkü o zamanlar yalnızca filintalı askerler gibi bazı seçkin birliklerin üniforması vardı, geriye kalanlardan kimin kendi adamınız olduğunu asla anlayamazdınız. Ancak belli bir noktada, tam geriye yalnızca iki tarafa da ait olmayan bir toprağı geçmek kalmışken, karşılarında bir ileri karakol buldular ve kendilerine nazik bir biçimde kim olduklarını ve nereye gittiklerini soran bir subay tarafından durduruldular, bu arada arkalarında bir grup asker tetikte bekliyordu.

“Bayım,” dedi Pozzo, “bize yol verme lütfunda bulununuz ki, uygun bir yere yerleşip size ateş edebilelim.” Subay şapkasını çıkardı, önündeki tozu iki metre öteye savuracak şekilde eğilip selam verdi ve şunları söyledi: “Senor, no es menor gloria veneer al enemigo con la cortesfa en la paz que con las armas en la guerra.’“ Sonra düzgün bir İtalyancayla şöyle dedi: “Geçiniz bayım, eğer bizimkilerin dörtte biri sizin cesaretinizin yarısını gösterirse, savaşı kazanırız. Tanrı bana sizinle savaş alanında yeniden karşılaşma fırsatını ve sizi öldürme şerefini bahşetsin.”

“Fisti orb d’an fisti secc,” diye mırıldandı dişlerinin arasından Pozzo; bu, onun yaşadığı toprakların dilinde bugün bile dilek belirten bir deyiş olup, bu deyişle, aşağı yukarı, önce muhatabınızın gözlerinin kör olmasını ve hemen ardından onu boğuntuların basmasını dilersiniz. Ancak yüksek sesle ve tüm dilsel kaynaklarıyla retorik bilgisini kullanarak “Yo tambien!” dedi. Şapkasıyla selam verdi, hafifçe atını mahmuzladı, ancak adamlarına kendisini yaya olarak takip etmeleri için vakit tanımak zorunda olduğu için, ânın teatralliğinin gerektirdiği oranda bir mahmuzlama değildi bu ve surlara doğru yöneldi.

Oğluna dönerek, “Ne dersen de, centilmen insanlar şu İspanyollar,” derken, kafasını çevirmesi isabetli oldu: Burçlardan açılan çakmaklı tüfek ateşinden bu sayede kurtuldu. “Ne tirez pas,

conichons! On est des amis. Nevers! Nevers!” diye bağırdı elini kaldırarak, sonra Roberto’ya “Görüyorsun, saygısız insanlar,” dedi, “laf olsun diye demiyorum, İspanyollar daha iyiler.”

Şehre girdiler. Birisi onların geldiğini garnizon komutanına, yaşlı Pozzo’nun eski silah arkadaşı Toiras beyine iletmiş olmalıydı. Karşılıklı kucaklaşmalardan sonra, burçlarda ilk gezintiyi yaptılar.

“Sevgili dostum,” diyordu Toiras, “Paris kayıtlarından benim elimde her biri on birlikten oluşan beş piyade alayım olduğu sonucu çıkıyor, toplam on bin piyade eri. Ancak Sinyor de La Grange’ın yalnızca beş yüz adamı var, Monchat’nın ise iki yüz elli adamı, hepsini sayarsam bin yedi yüz piyadem var demektir. Sonra, altı hafif süvari birliğim var, bunlar iyi teçhizatlandırılmış olsalar bile toplam dört yüz kişiden oluşuyorlar. Kardinal, olması gerekenden daha az adamım olduğunu biliyor, ancak üç bin sekiz yüz adamım olduğunu iddia ediyor. Ona iddiasının aksini kanıtlayacak delillerin bulunduğu bir mektup yazıyorum, ancak Kardinal Hazretleri anlamazlıktan geliyor. İyi kötü demeden, Monferrato’lu ve Korsikalı bir alay İtalyanı askere almak zorunda kaldım, ama söylememe izin verirseniz, kötü askerler hepsi; düşününüz ki, subaylara uşaklarını ayrı bir birlik olarak bir araya getirmeleri emrini verdim. Sizin adamlarınız, iyi bir asker olan yüzbaşı Bassiani’nin emrindeki İtalyan alayına katılacaklar. Genç de la Grive’i de göndereceğiz, savaşa birlikleri iyice anlayarak gitsin. Size gelince, sevgili dostum, buraya sizin gibi kendi istekleriyle gelen ve benim maiyetimde bulunan bir centilmenler grubuna dahil olacaksınız. Ülkeyi tanıyorsunuz ve bana yerinde tavsiyelerde bulunabilirsiniz.”

Toiras beyi Jean de Saint-Bonnet, uzun boylu, esmer, mavi gözlü, kırk beş yaşının tüm olgunluğunu üzerinde taşıyan, birden öfkeye kapılan, ancak yüce gönüllü ve yeniden sakinleşme eğiliminde olan, sert tavırlı, ancak gene de nazik birisiydi, askerlere karşı da nazik davranıyordu. İngilizlere karşı savaşta, Re adasının savunucusu olarak sivrilmişti, ancak göründüğü kadarıyla Richelieu ile saray ondan pek hoşlanmıyordu. Arkadaşları, mühürdar Marillac ile olan bir konuşmasından söz ediyorlardı: Marillac küçümseyici bir biçimde ona Fransa’da Re adası işini yürütecek kapasitede iki bin centilmen bulunabileceğini söylemiş, o ise mühürdarlık işini

Marillac'tan daha iyi yapacak kapasitede dört bin centilmen bulunabileceği yanıtını vermişti. Subaylarının ona atfettiği bir başka deyiş vardı (ancak başkalarına göre bu deyiş İskoçyalı bir komutana aitti): Rochelle'deki bir savaş kurulunda peder Giuseppe -ki savaşın gidişatını yönlendiren gizli danışmandı ve stratejiyi çok iyi bildiği iddiasındaydı- parmağını bir haritanın üzerine koymuş ve "buradan geçeceğiz" demiş, Toiras ise soğuk bir biçimde karşı çıkmıştı: "Saygıdeğer peder, ne yazık ki parmağınız bir köprü değil."

"işte durum bu, sevgili dostum," diye sözünü sürdürüyordu Toiras, burçları geçip manzarayı işaret ederek. "Tiyatro olağanüstü ve oyuncular iki imparatorlukla çok sayıda beyliğin en iyileri: Karşımızda bir Medici'nin komuta ettiği Floransalı bir alay bile var. Biz Casale'ye güvenebiliriz, Casale derken tüm şehri kastediyorum: Nehir bölümünü denetleyebildiğimiz şato güzel bir hisar, güzel bir hendek tarafından korunmakta, surların üzerine de savunucuların iyi çalışmalarını sağlayacak bir toprak set koyduk. Hisarda tam tamına altmış top ile burç var. Zayıf birkaç noktası olmakla birlikte, bunları destek duvarları ve bataryalarla tahkim ettim. Tüm bunlar bir cephe saldırısı için çok iyi, ancak Spinola çaylak değil: Aşağıdaki hareketlere bakın, lağımlar hazırlıyorlar ve lağımlar buraya ulaştığında sanki kapıları açmışız gibi olacak. Çalışmaları engellemek için açık alana inmemiz gerekecek, ama orası en zayıf olduğumuz yer. Ve düşman daha öne taşıdığı anda, şu toplar şehri bombalamaya başlayacak, işte burada Casale'lilerin pek az güvendiğim mizaçları giriyor işin içine. Öte yandan, onları anlıyorum: Nevers beyinden çok kentlerinin kurtulmasını arzu ediyorlar ve henüz Fransa'nın zambakları' için ölmenin iyi bir şey olduğuna inanmış değiller. Onlara Savoia ya da İspanyollarla birlikte özgürlüklerini yitireceklerini ve Casale'nin artık bir başkent değil, Savoia'nın birkaç kuruş karşılığında satmaya hazır olduğu Susa gibi herhangi bir kale haline geleceğini anlatmak gerekiyor. Kalanını anlık çözümlerle halledeceğiz, yoksa İtalyan usulü bir komedi olmazdı bu. Dün dört yüz adamla çıkıp, imparatorluk güçlerinin yoğun olarak mevzilendiği Frassineto'ya doğru ilerledim ve imparatorluk güçleri geri çekildiler. Ancak orada düşmanla savaşırken, Napolililer şu tepeye, tam karşı tarafa mevzilendiler. Topçu birliğiyle tepeyi birkaç saat boyunca top ateşine tuttum, tam

bir katliam yaptığımı sanıyorum, ancak çekip gitmediler. Günü kim kazançlı bitirmiş oldu? Rabbimiz üzerine yemin ederim ki bilmiyorum, Spinola da bilmiyor. Ama yarın ne yapacağımızı biliyorum. Düzlükteki şu küçük evleri görüyor musunuz? Bu evler bizim denetimimizde olsa, birçok düşman mevkiini ateş altında tutardık. Bir casus bana bu evlerin terk edilmiş olduğunu söyledi, bu da içeride birilerinin gizlenmiş olduğundan kuşkulanmak için iyi bir neden -sevgili Roberto, bu kızgın yüz ifadesini takınmayınız ve şunu öğreniniz ki, teorem bir: iyi bir komutan bir savaşı, casuslarını iyi kullanarak kazanır ve teorem iki: Bir casus, bir hain olduğundan, düşmanlarına ihanet etmesi için kendisine para ödeyen kişiye gözünü kırpmadan ihanet eder. Her halükârda, yarın piyadeler o evleri işgal etmeye gidecek. Askerleri surların içinde tutup yozlaştırmaktansa, onları ateşle karşı karşıya getirmek daha iyidir, iyi bir talimdir bu. Sabırsızlanmayın, Sinyor Roberto, sıra henüz size gelmedi: Ama yarın değil öbür gün Bassiani’nin alayı Po nehrini geçmek zorunda kalacak. Şu aşağıdaki duvarları görüyor musunuz? Onlar gelmeden önce inşa etmeye başladığımız küçük bir tabyanın birer parçası bunlar. Subaylarım benimle aynı görüşte değil, ama imparatorluğun askerlerince işgal edilmeden onu yeniden almamızın iyi olacağına inanıyorum. Onları aşağıda düzlükte, şaşırmalarını ve lağımların inşasını geciktirmelerini sağlayacak şekilde ateş altında tutmalıyız. Kısacası, herkes için bir zafer olacak bu. Şimdi gidip akşam yemeğimizi yiyelim. Kuşatma henüz başlangıç aşamasında ve yeterince erzağımız var. Fareleri yemek zorunda kalacağımız günlerin gelmesine daha var.”

3.
HARİKALAR SARAYI

Sonunda en azından fare yemek zorunda kalmadığı Casale kuşatmasından kurtulup, belki farelerin onu yiyeceği *Daphne*'ye çıkmak... Bu hoş karşıtlık üzerinde ürkek bir biçimde düşünen Roberto, nihayet bir önceki akşam kaynağı belirsiz gürültülerin geldiğini işittiği yerleri gidip görmeye hazırlanmıştı.

Kıç kasarasından inmeye karar vermişti, her şey *Amarilli*'deki gibiyse, her iki yanda bir düzine topla denizcilerin şiltelerini ya da hamaklarını bulması gerektiğini biliyordu. Dümen odasından, aşağıda bulunan yere girmiş, yavaş bir gıcırtı ile sallanan dümen yekesinden geçmişti ve güverte altına bakan kapıdan hemen çıkabilirdi. Ancak, meçhul düşmanıyla karşı karşıya gelmeden önce o dipteki bölgelerden cesaret kazanmak istercesine, bir yer kapağından daha da aşağı inmişti, burada genellikle başka erzakların bulunması gerekiyordu. Oysa orada yerden kazanmak amacıyla çok titiz bir biçimde düzenlenmiş on iki kişilik yata k bulmuştu. Şu halde forsalar takımının büyük bir bölümü burada yatıyordu, alanın kalanı başka işlevler için ayrılmış gibiydi. Yataklar kusursuz bir biçimde düzenlenmişti. Demek ki, bir salgın hastalık baş gösterdiyse, herhangi bir kimse öldüğünde, hayatta kalanlar başkalarına hiçbir şey olmadığını söylemek için yatakları kusursuz bir biçimde düzenlemişlerdi... İyi ama, denizcilerin, hepsinin öldüğünü kim söylüyordu ki? Bir kez daha bu düşünce onu sakinleştirmemişti: Bütün mürettebatı öldüren veba doğal bir olgudur, bazı ilahiyatçılara göre kimi zaman takdir-i ilahinin isteğiyle gerçekleşen bir şeydir; ama aynı mürettebatı, gemiyi bu doğal olmayan düzen içinde bırakarak gemiden kaçmaya zorlayan olay çok daha kaygı verici olabilirdi.

Belki de açıklama güverte altında yatıyordu, cesur olmak gerekiyordu. Roberto yeniden yukarı çıkmış ve korktuğu yere açılan kapıyı açmıştı.

O zaman güverteyi delip geçen o dev çubukların işlevini anladı. Bu kurnazca yöntemle, güvertealtı bir tür şahına dönüştürülmüştü;

iyice aydınlanan günün, demir parmaklıklardan enlemesine düşen ışığı şahını aydınlatıyor; gün ışığı, artık amber sarısına bürünmüş topların yansımasıyla renklenerek lombarlardan gelen ışıkla kesişiyordu.

Başlangıçta Roberto, içinde sonsuz sayıda parçacıkların hareket ettiği güneş ışınlarından başka bir şey görmedi; bunları gördüğünde Digne Piskoposu'nun sözlerini anımsamazlık edemedi (söylemekle yetineceği yerde, Sinyora'sını hayrete düşürmek için nasıl da uzun uzun bu bilgece anılar oyununa dalıyor); Digne Piskoposu'nun sözleri onu, bir katedralin karanlığında yayılan ışık çağlayanlarını gözlemeye davet ediyordu: O ışık çağlayanları içinde, birçok monadlar, tohumlar, bölünemez doğalar, anında patlayan enerjik buhur damlaları, sayısız buluşmalar ve ayrılmalar arasında savaşımlara, savaşlara, birlikler halinde çatışmalara dalmış birincil atomlar hayat buluyordu -yalnızca boşlukta kaynaşan birincil parçacıkların oluşturduğu evrenimizin bileşkesinin açık kanıtıydı bu.

Hemen ardından, varoluşun bu atom dansı dışında bir şey olmadığını ona kanıtlarcasına, bir bahçede bulunduğu izlenimine kapıldı ve aşağıya indiğinden bu yana, daha önce kıyıdan ulaşan kokulardan çok daha güçlü bir kokular sağanağıyla karşı karşıya kaldığını fark etti.

Bir bahçe, kapalı bir bostan: işte *Daphne*'nin ortadan yok olan insanlarının o bölgede yarattıkları şey buydu: Keşfettikleri adaların çiçeklerini ve bitkilerini ülkelerine götürmek için, güneşin, rüzgârların ve yağmurların bu çiçeklerle bitkileri yaşatmasını sağlamışlardı. Roberto, yelkenli geminin bu çiçek-bitki ganimetini aylar süren yolculuk boyunca koruyup koruyamayacağını, ilk kasırganın getirdiği tuzun onu zehirleyip zehirlemeyeceğini bilemiyordu, ancak hiç kuşkusuz bu doğa ürünlerinin hâlâ hayatta olması, onların da -yiyecek gibi- yakın zamanlarda bir araya getirilmiş olduğunu kanıtlıyordu.

Çiçekler, çalılar, küçük ağaçlar, kökleri ve toprak parçalarıyla birlikte taşınıp, sepetlere ve o anda hazırlanmış sandıklara yerleştirilmişti. Ancak kaplardan birçoğu çürümüş, toprak dökülerek kaplar arasında nemli bir toprak tabakası oluşturmuştu, şimdiden bazı bitkiler bu tabaka üzerine yerleşip, boy vermeye başlamıştı ve

insan sanki *Daphne*’nin kerestelerinden filizlenen bir Aden’deymiş gibi hissediyordu kendisini.

Güneş Roberto’nun gözlerini rahatsız edecek kadar güçlü değildi, ancak yaprakların rengini belirginleştirecek ve ilk çiçeklerin açmasını sağlayacak güçteydi. Roberto gözlerini başlangıçta ona bir karidesin kuyruğu gibi görünen, beyaz çiçeklerin uç verdiği iki yaprağa, sonra üzerinde fildişi renkte bir çiğde tutamından bir tür yarı çiçeğin doğduğu açık yeşil bir yaprağa dikmişti. Tiksindirici, pis bir koku dalgası onu sarı bir sayvana doğru çekiyordu, göründüğü kadarıyla bunun içine bir çiçek salkımı yerleştirmişlerdi, yanda uçları pembemsi renkte bembeyaz katırboncuğu kabuklarından bir süsleme iniyordu aşağı, bir başka salkımdan hafif bir ağaç yosunu kokusuyla başaşağı borazanlar ya da çıngıraklar sallanıyordu. Limon renginde bir çiçek gördü, sonraki günlerde renk değişimini keşfedecekti, çünkü çiçek öğleden sonra kayısı rengine, gün batımında ise koyu kırmızı renge bürünecekti; ötekilerin, safran renkli olan ortadakilerin rengi ise bir zambak beyazının aklığı içinde daha açık bir tona bürünüyordu. Pürtüklü meyveler keşfetti, bunlardan biri yere düşüp, olgunlaşmanın zorlamasıyla açılarak bir nar içi açığa çıkarmasa, onlara dokunmaya cesaret edemeyecekti. Başka meyvelerden tatma cesaretini gösterdi, bunlardan birini bal kesesi, gövdesinin verimliliği içinde dondurulmuş nektar, minicik yakutlarla dolu zümrüt bir mücevher olarak tanımladığına bakılırsa, meyveler hakkında tat alman dil değil, konuşulan dil aracılığıyla hüküm vermişti. İşe bir de öteki cepheden bakarak, incire çok benzeyen bir şeyi keşfettiğini söyleme cüretini göstereceğim.

Bu çiçeklerden ya da meyvelerden hiçbirini bilmiyordu, her biri, inandırıcı gerçekdışılıklar, altüst olmuş hazlar ve tadı güzel yalanlar yaratmak için doğanın yasalarını çiğnemek isteyen bir ressamın hayal gücünden doğmuş gibiydi: Şu mor kuştüyü perçem içinde çiçek açan beyazımsı ince ve yumuşak tüylerle kaplı taç gibi, ya da hayır, müstehcen bir uzantıyı dışarı atan sararmış bir çuhaçiçeği gibi, ya da keçi sakallarıyla ağarmış bir yüzü örten bir maske gibi. Bir yanda kırmızı-sarı yabanıl bezemelerle koyu yeşil, öte yanda etli özü hâlâ son yağmurun suyunu koruyacak şekilde çanak biçiminde kıvrılmış, daha açık bezelye yeşili yaprakların çevrelediği alev

kırmızısı bezemeleri olan yapraklarıyla bu çalıyı kim düşünmüş olabilir?

Yerin güzelliğine kapılmış olan Roberto, yaprakların hangi yağmurun kalıntılarını koruduklarını kendine sormuyordu, öyle ya en az üç gündür yağmur yağmıyordu. Roberto'yu şaşkına çeviren kokular, her tür büyüyü doğal görmeye yönlendiriyordu onu.

Porsumuş ve sölpük bir meyvenin mayalanmış peynir gibi kokması ve dibinde bir delik olan bir tür morumsu narın içinden, sallandığında, dans eden çekirdeğe benzer bir şeyin sesinin gelmesi -sanki bir çiçek değil de, bir oyuncak söz konusuymuş gibi- ona doğal geliyordu; dibi sert ve yuvarlak, kule külahı biçimindeki bir çiçek de şaşırtmıyordu onu. Roberto, salkımsöğütü andıran bir *salkımpalmiye* görmemişti asla; şimdi, çok sayıda kökün üzerinde duran, köklerin arasında tek bir çalıdan çıkan bir gövdenin yükseldiği bu ağaç karşısında duruyordu, yanı başında filizlenmiş bitkinin yaprakları, kendi serpilmişliklerinden bitkin düşmüş eğiliyorlardı; Roberto, demirdenmiş gibi duran orta damarın gerginleştirdiği, tabak ve tepsi olarak kullanılmaya hazır geniş ve etli yapraklar üreten, yanında ise bükülgen kaşıklar biçiminde öteki yaprakların yetiştiği bir başka çalıyı henüz görmemişti.

Mekanik bir ormanda mı yoksa bir yeryüzü cennetinde mi dolaştığından emin olamayan Roberto, kendisini kokulu çılgınlıklara götüren bu Aden'de dolaşıyordu.

Sonra bunları Sinyora'ya anlattığında, kırsal sayıklamalardan, bahçelerin kaprislerinden, yapraklı Proteus'lardan, hoş bir öfkeyle çılgına dönmüş sedirlerden (sedir mi?) söz edecek... Ya da onu, sayısız aldatıcı kuklanın bulunduğu suda yüzen bir mağara olarak, karmakarışık iplere dolanmış sofu yabani orman latin çiçeklerinin, imansız sürgünlerin uç verdiği bir mağara olarak yeniden yaşayacak... Duyuların afyonu üzerine, saf olmayan özler halinde çökelerek kendisini aklın antipodlarına götürmüş olan bir çürümüş elementler dolaşımı üzerine yazacak.

Çiçeklerle bitkiler arasında beliren kuş seslerini önce adadan gelen seslere yormuştu: Ancak birden, neredeyse yüzünü sıyırıp geçen bir yarasanın geçişiyle tüyleri diken diken oldu ve hemen

ardından bir akdoğandan kaçmak için kenara çekilmek zorunda kaldı, akdoğan bir gaga darbesiyle avını devirerek onun üzerine atılmıştı.

Güverte altına henüz uzaktan Adanın kuşlarını duyarak ve onları gemi omurgasındaki yarıklar vasıtasıyla işittiğinden emin olarak girmiş olan Roberto şimdi o sesleri çok daha yakından işitiyordu. Sesler kıyıdan geliyor olamazdı: Öyleyse çok uzakta olmayan, bitkilerin ötesinde, pruvaya doğru, önceki gece gürültüleri işitmiş olduğu ambar sintine döşemesi yönünde bulunan başka kuşlar ötmekteydi. İlerlerken, bostan üst güverteyi delip geçen uzun bir ağaç gövdesinin ayaklarında bitiyormuş gibi göründü ona, sonra aşağı yukarı geminin merkezine, ana yelken direğinin en alttaki karinaya uzandığı noktaya ulaşmış olduğunu anladı. Ancak insan yapımı şeylerle doğa öylesine birbirine karışıyordu ki, kahramanımızın aklının karışmasına hak verebiliriz. Bu akıl karışıklığının bir nedeni de, tam o noktada, burun deliklerinin, sanki Roberto yavaş yavaş bir bostandan bir ağıla geçiyormuşçasına, aramalardan, topraklı küften ve pis hayvan kokusundan oluşan bir koku karışımını duymaya başlamasıydı.

Ve ana yelken direğinin ötesine, pruvaya doğru gittiğinde, kuşluğu gördü.

Tünek işlevini gören sağlam dalların bir uçtan ötekine uzandığı, sazlardan yapılmış kafesler bütününü başka türlü tanımlayamadı: Kafeslerin içinde, paylarına yalnızca küçük bir parçası düşen gün ışığını bulmaya ve Adada özgürce öten benzerlerinin çağrısını değişik seslerle yanıtlamaya kendilerini vermiş kanatlı hayvanlar yaşıyordu. Yere dayandırılmış ya da güvertenin parmaklıklarına asılı duran kafesler, o öteki şahında dikitler ve sarkıtlar gibi sıralanıyorlar, bir başka harikalar mağarasına yaşam veriyorlardı: Burada hayvanlar kanatlarını çırparak kafesleri sallandırıyor ve kafesler güneş ışınlarıyla kesişiyor, ışınlar renklerden bir uçuşma, gökkuşaklarından bir yağış yaratıyordu.

Tutuk mu tutuk Âdem'in bu yaratıkları adlandıracak adları yoktu, kendi yarımküresindeki kuşların adları dışında; işte bir balıkçıl, diyordu kendine, bir turna, bir bıldırcın... Ama bu, kuğuya kaz demek gibi bir şeydi.

Burada geniş kardinal kuyrukları ve imbik biçimli gagaları olan piskoposlar ot yeşili kanatlarını açıyor, erguvani boğazlarını şişiriyor ve mavi göğüslerini kabartıyor, neredeyse insanlar gibi ilahiler mırıldanıyorlardı; şurada bir sancaktarın fırlatıp havada yeniden yakaladığı sancaklar gibi, kumru rengi parıltılar ile kırmızı ve sarı kılıç vuruşları arasında, arenalarını çevreleyen alçak yükseltiler üzerine saldırılar düzenleyerek çok sayıda takım, şövalyeler arası cesaret gösterisi sergiliyorlardı. Aşırı dar bir alanda uzun, sinirli bacaklarıyla somurtkan hafif süvariler öfkeli öfkeli kra-kra-kra sesleri çıkarıyor, zaman zaman kuşkuyla çevrelerine bakıp, öne doğru uzanmış başlarının üzerindeki sorguçları titreterek tek bir bacak üzerinde kararsız duruyorlardı... Kendi cüssesine göre yapılmış bir kafeste tek başına açık mavi tüylü, gözleri gibi göğsü de al renkte ve tepesinde zambaklardan bir sorguç olan büyük bir kumandan, güvercin guruldamasına benzer bir ses çıkarıyordu. Yandaki küçük bir kafeste kanatsız, çamura bulanmış yün parçaları gibi seke seke yürüyen, sıçan suratlı, uzun kıvrık gagalarının bittiği yerde bıyığı olan üç emir eri yerde duruyordu, gagalarındaki burun delikleriyle bu küçük canavarlar koku alıyor, yolda buldukları solucanları koparıp yiyorlardı... Dar bir geçitteki bir kafeste, havuç rengi bacaklı, akuamarin rengi göğüslü, kanatları siyah ve gagası şarap tortusu renginde küçük bir leylek kararsız bir edayla dolaşıyor ve arka arkaya dizilmiş birkaç yavrusu onu izliyordu; yolun bittiği yerde kızgın ötüyor, önce sülükdalların oluşturduğu bir yumak sandığı şeyi kırmaya çalışıyor, sonra geriye çekilip, artık onun önünde mi arkasında mı yürüyeceklerini bilemeyen yavrularıyla birlikte yolunu değiştiriyordu.

Roberto, keşfin coşkusu, o tutsaklara duyduğu acıma, içerideki kuşlara benzeyen dışarıdaki kuşların kuşattığı *Daphne*’nin kuşatmasından kuşları kurtarmak için kafesleri açmak ve katedralinin bu hava ordusu ulaklarınca işgal edildiğini görmek arzusu arasında bölünmüştü. Aç olduklarını düşündü ve kafeslerde yalnızca yiyecek kırıntılarının bulunduğunu, su dolu olması gereken kaplarla çanakların boş olduğunu gördü. Ancak kafeslerin yanında, bu ganimeti Avrupa’ya götürmek isteyenlerin hazırladığı yem torbaları ve kurutulmuş balık parçaları keşfetti, çünkü bir gemi

saraylara ya da akademilere o dünyalardan tanıklıklar getirmeksizin dünyanın öbür ucundaki güney denizlerine gitmez.

Daha öteye ilerlerken bir de ince uzun tahtalardan yapılmış bir çit gördü, içinde bir düzine kümes hayvanı vardı, Roberto evinde bu tür tüyleri olan tavuklar görmemiş olmakla birlikte, bu hayvanların tavuk olduğu kanısına vardı. Onlar da aç gibiydiler, ancak tavuklar altı yumurta yumurtlamışlardı (ve tüm dünyadaki türdeşleri gibi bu olayı kutluyorlardı).

Roberto hemen yumurtalardan birini aldı, bıçağın ucuyla yumurtayı deldi ve çocukken yaptığı gibi yumurtayı içti. Sonra öteki yumurtaları gömleğine koydu ve annelerle gıdılarını sallayıp kaşlarını çatarak onu süzen üretken mi üretken babalara yumurtalara karşılık su ve yiyecek dağıttı; bir kafesten ötekine aynı şeyi yaptı, bu arada tam da hayvanlar zor durumdayken hangi takdiri ilahiyle *Daphne*’ye çıkmış olduğunu kendisine soruyordu. Aslında, gemiye geleli iki gece olmuştu bile ve birisi onun gemiye varışından bir gün önce kuşluklara su ve yem koymuştu. Kendisini bir şölene, evet, geç gelen, ancak oraya son konuklar gittikten hemen sonra ve sofralar henüz kaldırılmadan ulaşan bir davetli gibi hissediyordu.

Şu var ki, dedi kendine, daha önce birisinin burada olduğu ve artık burada bulunmadığı kesin. Benim gemiye varışımdan ha bir gün önce ha on gün önce olmuş olması yazgımı hiçbir biçimde değiştirmiyor, olsa olsa onu daha da alaycı hale getiriyor: Bir gün önce deniz kazasına uğramış olsam, her nereye gittilerse, *Daphne*’nin denizcilerine katılabilirdim. Yok, belki de, onlarla birlikte ölebilirdim, eğer öldülerse. İç çekti (hiç olmazsa farelerin işi değildi bu) ve elinin altında tavukların da bulunduğu sonucuna vardı. Daha soylu sınıftan olan kuşları serbest bırakma tasarısını yeniden düşündü ve sürgün hayatının uzun sürmesi durumunda, onların da yenilebileceğini kabul etti. Casale önündeki *hidalgo*’lar da yakışıklı ve çok renkliydi, diye düşündü, gene de ateş ediyorduk onlara ve kuşatma devam etse, onları yerdik bile. Otuz yıl savaşında (ben böyle diyorum, ancak o zaman yaşayanlar, bu savaşı böyle adlandırmıyorlardı ve belki de bunun, arada bir birilerinin bir barışa

imza attığı uzun tek bir savaş olduğunu bile anlamamışlardı) asker olarak bulunan kişi, katı yürekli olmayı öğrenmiştir.

4.
KANITLANMIŞ İSTİHKÂM

Neden Roberto gemideki ilk günlerini betimlemek için Casale'yi anımsıyor? Elbette, bir Casale'de bir de şimdi kuşatılmış olmanın benzerliğinden kaynaklanan beğeni söz konusu, ama onun yaşadığı yüzyılda yaşamış bir insana daha iyi bir şeyler sormamız gerekir. Kimbilir belki de benzerliğin, gelişkin karşıtlanılar üretebilen farklılıkları çekici gelmiştir ona: Casale'ye, başkaları girmesin diye, kendi seçimiyle girmişti, *Daphne*'ye ise iradesi dışında fırlatılıp atılmıştı ve tek arzusu oradan çıkabilmekti. Ancak ben daha çok şöyle derdim: Alacakaranlıklardan oluşan bir öyküyü yaşarken, gün ışığında yaşanmış hareket dolu bir yaşantıyı anımsıyor, belleğinin ona geri getirdiği ışıltılı kuşatma günleri, gemideki o soluk avare dolaşmasını dengeliyordu. Ve belki başka bir şey daha var işin içinde. Yaşamının ilk bölümünde Roberto'nun dünyayla ve dünya üzerindeki yaşam tarzlarıyla ilgili bir şeyler öğrendiği iki dönem olmuştu; kuşatma sırasındaki birkaç ay ile Paris'teki son yıllarını kastediyorum: Şimdi kişilik oluşumunun üçüncü, belki de son, sonunda olgunluğun yok olmayla örtüşeceği son çağını yaşıyor ve onu şimdinin bir simgesi olarak görerek, yaşamının bu evresinin gizli anlamını tahmin etmeye çalışıyordu.

Casale başlangıçta bir saldırılar öyküsü olmuştu. Roberto öykünün biçimini değiştirerek onu Sinyora'ya anlatıyor, sanki şöyle dercesine: iki güneş gözünün ateşiyle sarstığı, ancak yıkamadığı onun eldeğmemiş kardan kalesini fethedememiş, oysa öteki güneşin ateşi altında Monferrato'da kalesini kuşatanlarla karşı karşıya gelebilmişti.

Grive'ların Casale'ye varışlarının ertesi sabahı Toiras, Napolililerin önceki gün fethedilmiş olan tepeye ne yerleştirmekte olduklarını gözlesinler diye omuzlarında karabina tüfekleriyle ayrı ayrı subaylar göndermişti. Subaylar Napolililere fazlaca yaklaşmışlardı, bunun üzerine iki taraf arasında bir silahlı çatışma çıkmış ve Pompadour alayından genç bir teğmen öldürülmüştü. Silah arkadaşları onu surların içine taşımış ve Roberto hayatında ilk kez öldürülmüş bir

ölü görmüştü. Toiras önceki gün sözünü ettiği evleri işgal etmeye karar vermişti.

Burçlardan, on filintalı askerin ilerleyişi açık-seçik izlenebiliyordu, askerler belli bir noktada durarak, ilk evi kıskaca almak üzere bölünmüşlerdi. Surlardan bir top ateşlendi; gülle askerlerin kafalarının üzerinden geçip, evin çatısını havaya uçurdu: Evden bazı İspanyollar çıkıp bir böcek sürüsü gibi kaçmaya başladılar. Filintalı askerler İspanyolların kaçmasına izin verip, evi ele geçirdiler, orada bir barikat kurup tepeye doğru bir taciz ateşine başladılar.

Operasyonun öteki evlerde de yinelenmesi gerekiyordu: Şimdi de, Napolililerin çalı demetleri ve tabya sepetleriyle çevreledikleri hendekler kazmaya başladıkları burçlardan görülebiliyordu. Ancak bu siperler tepeyi içine almıyor, düzlüğe doğru yayılıyordu. Roberto, bu şekilde lağımlar açmaya başladıklarını öğrendi. Lağımlar surlara vardığı anda, en son kısımda, hendeklerin içine barut fıçıları doldurulacaktı. Her zaman, kazı çalışmalarının yeraltından ilerlemeye uygun bir seviyeye ulaşmasını önlemek gerekiyordu, aksi takdirde o noktadan itibaren düşmanlar rahatça çalışabilirlerdi. İşin bütün püf noktası buradaydı: Dışarıdan ve açık alanda dehliz açılmasını engellemek ve yardım birlikleri gelmeden, yiyecek erzak ile mühimmat tükenmeden lağım karşılamak, yani karşı tarafın açtığı lağımı etkisiz hale getirmek gerekiyordu. Bir kuşatmada, karşınızdakileri taciz etmek ve beklemek dışında yapacağınız başka bir şey yoktur.

Ertesi gün, daha önce kararlaştırıldığı gibi, sıra küçük tabyadaydı. Roberto, iki Fransız bölüğünün karşı kıyıya çıkmasının ardından, Lu'da, Cuccaro'da ya da Odalengo'da çalışmak istemeyen disiplinsiz bir insanlar topluluğu ile Po'yu geçmek üzere tıkış tıkış kayıklara bindirilmiş suskun Korsikalılar arasında tüfeğini omuzlamış buldu kendini. Toiras kendi adamlarıyla sağ kıyıdan izliyordu olanları, yaşlı Pozzo ise önce elini "hadi, hadi" anlamında sallayıp, sonra "uyanık ol!" anlamında işaret parmağını elmacık kemiği üzerinde gezdirerek, oğluna bir selam işareti yaptı.

Üç bölük, küçük tabyaya geçici olarak yerleşti. İnşaat henüz tamamlanmamıştı ve yapılan işin bir kısmı şimdiden yıkılmıştı. Birlik

günü surlardaki boşlukları kapatarak geçirdi; ancak küçük tabya, önündeki içi su dolu hendek tarafından sağlam bir biçimde korunuyordu, bu hendeğin ötesine birkaç nöbetçi gönderildi. Gece bastırdığında, gökyüzü öylesine berraktı ki, nöbetçiler uyukluyor, subaylar bile herhangi bir saldırıyı olası görmüyorlardı. Oysa, bir anda borazan sesi duyuldu ve İspanyol hafif süvarilerinin belirdiğini gördüler.

Komutan Bassiani'nin, tabyanın çökmüş duvar parçalarından birini kapatan birkaç saman balyasının arkasına koyduğu Roberto, neler olduğunu zamanında anlayamadı: Her bir hafif süvari arkasında bir filintalı asker taşıyordu ve su dolu hendeğin yakınma vardıklarında, atlar bir çember oluşturup hendek boyunca ilerlemeye başladı; bu arada filintalı askerler ateş açıp o birkaç nöbetçiyi öldürdü, daha sonra askerler atın sağrısından yere atlayıp, hendeğin içinde yuvarlanmaya başlamıştı. Hafif süvariler giriş kapısının önünde yarım daire şeklinde dizilip, açtıkları yoğun ateşle savunucuları siperlerinde kalmaya zorlarken, filintalı askerler en ufak bir yara almadan kapıyı ve daha yetersiz savunulan gedikleri ele geçiriyorlardı.

Muhafız İtalyan birliği silahlarını boşaltmış, sonra paniğe kapılarak dağılmıştı; bu yüzden uzun bir süre aşağılanacaklardı, ancak Fransız birlikleri daha iyisini yapabilmiş değillerdi. Saldırının başlamasıyla surlara tırmanma arasında geçen süre birkaç dakikaydı ve henüz silahlarını kuşanmamış olan tabyadakiler, artık kale duvarını aşıp içeri girmiş olan düşman tarafından hazırlıksız yakalanmıştı.

Karşı tarafı hazırlıksız yakalamış olmaktan yararlanan düşmanlar askeri garnizondaki askerleri öldürmekteydiler, üstelik sayıları o kadar çoktu ki, bazıları henüz ayakta duran savunucuları yere sererken, diğerleri şimdiden cesetleri yağmalamaya başlamıştı bile. Filintalı askerlerin üzerine ateş açan Roberto, silahın geri tepmesi yüzünden uyuşan omuzunda silahını güçlükle yeniden doldurduğu sırada, hafif süvarilerin ani saldırısına uğramış ve tabyadaki gedikten girip başının üzerinden geçen bir atın toynakları onu barikat yığınının altına gömmüştü. Roberto için bir talihti bu: Düşen balyalar onu korumuş, ilk ölümcül çarpmadan kurtulmuştu ve şimdi

saman yığını arasından dehşet içinde düşmanların yaralıları öldürdüklerini, yüzük almak için parmağı, bir künye almak için bir eli kestiklerini görüyordu.

Komutan Bassiani kaçan adamlarının utancını örtmek için cesurca savaşmaya devam ediyordu, ancak çevresi sarıldı ve teslim olmak zorunda kaldı. Nehirden durumun tehlikeye girdiği fark edilmişti ve bir teftişin ardından yeniden Casale'ye girmek üzere küçük tabyayı terk etmiş olan albay La Grange, savunuculara yardım etmek üzere öne atılmaya çalışıyor, ancak kentten destek güç istemeyi öneren subayları tarafından alıkonuyordu. Sağ kıyıdan başka kayıklar yola çıktı, bu arada birden harekete geçen Toiras dörtnala saldırı yerine ulaşıyordu. Kısa süre içinde, Fransızların bozguna uğradığı anlaşıldı ve yapılacak tek şey, kaçanlara, nehre ulaşmalarını sağlamak için destek ateşiyle yardım etmekti.

Bu kargaşa içinde yaşlı Pozzo'nun tepinerek, subaylarla kıyıya yanaşan kayıklar arasında mekik dokuduğu, kaçanlar arasında Roberto'yu aradığı görülüyordu. Artık kıyıya ulaşan başka kayık olmadığı hemen hemen kesinlik kazanınca, bir "Aman Allahım!" haykırışı duyuldu. Nehrin heyheylerini iyi bilen birisi olarak ve o âna kadar kürek çekip güçlükle ilerleyenleri birer budala yerine koyarak, adacıklardan biri önünde bir nokta seçmiş ve atını mahmuzlayarak suya sürüklemişti. Nehrin sığ bir noktasından, atının yüzmesine bile gerek kalmaksızın karşı kıyıya geçmiş ve kılıcını havaya kaldırıp çılgınlar gibi küçük tabyaya doğru atılmıştı.

Bir grup düşman askeri Pozzo'nun karşısına çıktı, hava ağarmaya başlamıştı bile ve bu tek başına gelen adamın kim olduğunu anlamamışlardı: Tek başına gelen adam, en az beşini şaşmaz kılıç darbeleriyle öldürüp, onların arasından geçti, karşısında iki hafif süvari buldu, atını şaha kaldırdı, yana eğilip bir kılıç darbesini savuşturdu ve kılıcına havada bir daire çizdirerek birden doğruldu: ilk hasmı eyerin üzerinde ruhunu teslim etti, atı kaçarken, bağırsakları çizmelerinin üzerine dökülüyordu; ikincisi faltaşı gibi açılmış gözlerle kalakaldı, parmaklarıyla, yanağına yapışmış, çenesinin altından sarkmakta olan bir kulağı arıyordu.

Pozzo küçük kaleye ulaştı; son kaçanları sırtlarından vurup, onları yağmalamakla uğraşan işgalciler Pozzo'nun nereden geldiğini

anlamadı bile. Pozzo yüksek sesle oğluna seslenerek kaleye girdi, dört kişiyi daha devirdi, bu arada kılıcını dört yöne doğru savurarak bir tür binicilik gösterisi yapıyordu; saman yığını arasından ortaya çıkan Roberto uzaktan gördü onu ve babasından önce, yıllardır birlikte oyun oynadığı babasının atını, Pagnufli'yi tanıdı. İki parmağım ağzına sokup, hayvanın çok iyi bildiği bir ıslık öttürdü, gerçekten de Pagnufli kulaklarını dikerek şaha kalkmış, yaşlı Pozzo'yu gediğe doğru sürüklüyordu. Pozzo, Roberto'yu gördü ve "Bula bula burayı mı buldun siper alacak? Atla, budala!" diye bağırdı. Ve Roberto beline sarılmış, atın sırtında zıplarken, "Hay Allahım, ne zaman nerede olacağın hiç belli olmuyor," dedi. Sonra Pagnufli'yi mahmuzlayıp, dörtnala nehre doğru atıldı.

O anda yağmacılardan bazıları, bu adamın burada olmaması gerektiğini fark edip, bağırarak parmaklarıyla onu işaret ettiler. Yamulmuş zırhıyla bir subay, yanında üç askerle birlikte Pozzo'nun yolunu kesmeye kalkıştı. Pozzo subayı gördü, yolunu değiştirir gibi yaptı, sonra dizginleri çekip haykırdı: "Kader değil de nedir bu!" Roberto ileriye baktı ve karşıdaki subayın iki gün önce geçmelerine izin veren İspanyol olduğunu fark etti. O da avını tanımıştı, kılıcını havaya dikmiş, parıltılı gözlerle ilerliyordu.

Yaşlı Pozzo çok çabuk kılıcını sol eline aldı, kuşağından tabancasını çekti, horozu kaldırdı, kolunu uzattı; her şey o kadar hızlı olup bitmişti ki, karşılaşmanın coşkusuyla ileri atılıp, şimdi neredeyse yanı başına gelmiş bulunan İspanyol hazırlıksız yakalanmıştı. Ancak Pozzo hemen ateş etmedi. Şunu söyleyecek vakti tanıdı kendine: "Tabanca için kusura bakmayın, ama siz zırhınızı kuşandığınıza göre, benim de haydi haydi buna hakkım var... " Tetiğe bastı ve ağzını bulan bir kurşunla onu yere serdi. Komutanlarının öldüğünü gören askerler kaçmaya başladılar; Pozzo tabancasını yerine koyarak, "Sabırlarını taşırmadan gitsek iyi olacak... Haydi Pagnufli!" dedi.

Büyük bir barut sağanağı altında düzlük araziyi ve şiddetli su sıçramaları arasında nehri geçtiler; bu arada birileri hâlâ arkalarından silahları boşaltıyordu.

Alkışlar arasında nehrin sağ yakasına ulaştılar. Toiras, "Tres bien fait, mon cher ami," dedi, sonra Roberto'ya şunları söyledi: "La

Grive, bugün herkes kaçtı ve bir tek siz yerinizde kaldınız. Soylu kan kendini belli eder. Korkaklardan oluşan o birlikte size yazık etmiş olduk. Artık benim maiyetime katılacaksınız.”

Roberto teşekkür etti, sonra attan inip babasına teşekkür etmek için elini ona uzattı. Pozzo dalgın bir biçimde oğlunun elini sıkıp şöyle dedi: “O İspanyol beyefendiye üzülüyorum, çok efendi bir insandı. Şu savaş denilen şey tam bir pislikten başka bir şey değil. Öte yandan, şunu hiç aklından çıkarma, oğlum: Efendi insanlara evet, ama biri seni öldürmek için karşına çıkmışsa, haksız olan odur. Öyle değil mi?”

Yeniden şehre girdiler, Roberto babasının hâlâ kendi kendine mırıldandığını duydu: “Ama ben aramadım ki onu...”

5.
DÜNYA LABİRENTİ

Öyle görünüyor ki Roberto bu sahneyi, bir çocuğun babasına duyduğu acıma duygusuyla dolu olduğu bir anda, koruyucu bir insanın kendisini bir kuşatmada yitip gitmekten kurtardığı mutlu zamanların düşüne daldığında anımsamaktadır, ancak daha sonra olanları anımsamazlık edemez. Bunun gelişigüzel bir anımsama olduğunu sanmıyorum. Daha önce belirtmiş olduğum gibi, kanımca Roberto, yazgısal bağlantıları, nedenleri, göstergeleri bulmak için bu uzak olaylarla *Daphne*'deki deneyimini çakıştırıyor. Şunu söyleyeceğim: Casale günlerini anımsamak, gemide, gençken dünyanın şaşkın mimarilerle kendini açığa vurduğunu yavaş yavaş öğrendiği aşamaların izini sürmesine yarıyordu.

Bir yandan, şimdi gökle deniz arasında boşlukta bulunmak ona, çatallanan yollardan oluşmuş bir toprakta on beş yıl süren gezintileriyle doğrudan bağlantılı bir gelişme olarak görünebiliyordu; öte yandan, sanırım, çektiği zorlukların tarihini yeniden kurmakla, içinde bulunduğu durum için bir avuntu bulmaya çalışıyordu, sanki deniz kazası onu Grive'da tanımış olduğu ve kuşatılan şehrin surları arasına girerek uzaklaştığı o yeryüzü cennetine yeniden kavuşturuyormuş gibi.

Artık Roberto askerlerin kaldığı yerlerde kalıp bitlerini temizlemekle uğraşmıyordu, şimdi Paris'ten gelen centilmenlerin arasında Toiras'ın konağında kalıyor, onların cesaret gösterilerini, başka askeri harekâtlarla ilgili anıları, boş ve parlak konuşmaları dinliyordu. İlk akşamdan başlayarak bu konuşmalardan, Casale kuşatmasının katıldığına inandığı kuşatma olmadığına inanması gerektiği sonucunu çıkarmıştı.

Oraya Grive'da okuduğu şiirlerle beslenen şövalyelik düşlerini yaşama geçirmek için gelmişti: Onun için soylu kanı taşımak ve sonunda belinde bir kılıca sahip olmak, kralının bir sözü üzerine ya da soylu bir hanımı kurtarmak amacıyla yaşamını gözden çıkaran Şarlman'ın şövalyelerinden biri olmak demekti. Casale'ye vardıktan

sonra, katıldığı kutsal birliklerin, ilk çatışmada sırt çevirmeye hazır bir isteksiz köylüler yığını olduğu açığa çıkmıştı.

Şimdi ona kendi eşitleri gibi davranan gözüpek insanların oluşturduğu bir toplantıya kabul edilmişti. Ama Roberto kendi gözüpekliğinin bir yanlış anlamanın sonucu olduğunu biliyordu; kaçmamıştı, çünkü kaçanlardan daha fazla korkmuştu. Daha da kötüsü, Toiras uzaklaştıktan sonra hazır bulunanlar çene çalıp içlerini dökerek geceyi bulurken, Roberto kuşatmanın olsa olsa anlamsız bir öykünün bir bölümü olduğunu fark ediyordu.

Evet, Don Vincenzo di Mantova, dukalığı Nevers'e bırakarak ölmüştü, ancak onu son olarak görmeyi başaran Nevers değil de bir başkası olsa, öykü tümüyle farklı olacaktı. Örneğin, bir yeğeni aracılığıyla (hepsi kendi aralarında evleniyorlardı) Carlo Emanuele de taht üzerinde hak iddia ediyor ve uzun süredir dukalığının yanında bir diken gibi duran, Torino'dan dukalığının yirmi otuz mil kadar yakınına sokulan bu markiliği ele geçirmek istiyordu. Böylece, Nevers'in atanmasından hemen sonra, Gonzalo de Cordoba, Fransızların hırslarını engellemek amacıyla Savoia'lı dükün hırslarından yararlanıp, Carlo Emanuele'ye İspanyollarla birleşmesini önermişti: Birlikte Monferrato'yu alacak, sonra aralarında bölüşeceklerdi. Avrupa'nın kalanında zaten bir sürü sorunla uğraşan imparator işgali onaylamamış, ancak Nevers'e karşı olduğunu da açıklamamıştı. Gonzalo ile Carlo Emanuele vakit kaybetmeksizin harekete geçmiş, Alba, Trino ve Moncalvo'yu ele geçirmeye başlamışlardı, imparator iyi yürekliydi gerçi, ama aptal değildi, Mantova'ya el koyarak şehri bir imparatorluk görevlisine emanet etti. İmparatorluk müdahalesinin tahtta hak iddia edenlerin hepsi için geçerli olması gerekiyordu, ancak Richelieu bunu

Fransa'ya yapılmış bir hakaret saydı. Belki de şehri bu şekilde almak kolayına geliyordu, ancak henüz Rochelle'deki Protestanları kuşatmakta olduğundan, harekete geçmiyordu. İspanya bir avuç sapkın mezheplinin öldürülmesini onaylar bir tutum takınıyor, ancak Gonzalo'nun iki yüzden az askerin savunduğu Casale'yi sekiz bin adamıyla kuşatması için bundan yararlanmasına izin veriyordu. Ve bu Casale'nin ilk kuşatılmasıydı.

Ancak imparator bu işin ucunu bırakacak gibi görünmediğinden, Carlo Emanuele işlerin kötüye gittiğini görmüş ve bir yandan İspanyollarla işbirliğini sürdürürken, bir yanda da Richelieu'yle gizlice ilişki kurmuştu bile. Bu arada La Rochelle düşüyor, İspanya sarayı inancın bu güzel zaferinden dolayı Richelieu'yü kutluyor, ona teşekkür ediyor, ordusunu toplayıp, XIII. Louis'nin komutasında 1629 yılının Şubat ayında Monginevro'dan geçiriyor ve Susa'nın önünde mevzilendiriyordu. Carlo Emanuele, iki yönlü oynamakla yalnızca Monferrato'yu değil, Susa'yı da kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya kaldığını fark ediyor ve kendisinden almak üzere oldukları bir şeyi satmayı deneyerek, bir Fransız kentine karşılık Susa'yı öneriyordu.

Roberto'nun sofra arkadaşlarından biri olayı eğlenceli bir tonla anımsatıyordu. Richelieu iğneleyici bir üslupla düke Orleans'ı mı yoksa Poitiers'yi mi yeğlediğini sordurmuştu, bu arada bir Fransız subayı Susa garnizonuna varıyor ve Fransa kralı için kalacak yer istiyordu. Esprili bir insan olan Savoia'lı kumandan, olasılıkla dük hazretlerinin majestelerini konuk etmekten çok büyük bir mutluluk duyacağı yanıtını vermişti, ancak majesteleri öyle kalabalık bir toplulukla gelmişlerdi ki, önce dük hazretlerine haber vermesi için kendisine izin vermelerini istirham ediyordu. Aynı zarafetle mareşal Bassompierre kar üzerinde çark edip kralının önünde şapkasını çıkararak saygıyla selam vermişti; ona kemancıların içeri girmiş olduğunu, oyuncuların da kapıda beklediğini, izin verirlerse dansa başlayabileceklerini bildiriyordu. Richelieu savaş alanında ayini kutluyor, Fransız piyade askerleri saldırıya geçiyor ve Susa fethediliyordu.

Durum böyleyken, Carlo Emanuele, XIII. Louis'nin, varlığından büyük bir memnunluk duyduğu konuğu olduğuna karar veriyor, ona hoş geldiniz demeye gidiyor ve XIII. Louis'den Casale'de vakit kaybetmemesini, Casale'yle kendisinin ilgilendiğini, bunun yerine kendisine Cenova'yı alması için yardım etmesini istiyordu. Kibar bir biçimde Carlo Emmanuele, kafa karıştırıcı gevezeliklerde bulunmamaya davet ediliyor ve eline Fransızların Piemonte'de keyiflerince davranmasını öngören bir antlaşmayı imzalaması için güzel bir kaz tüyü kalem konuyordu: Bahşiş olarak, Trino'nun

kendisine bırakılmasını ve Mantova dükünü Monferrato için kendisine yıllık bir kira ödemeye zorlamalarını elde ediyordu. “Böylece Nevers,” diyordu sofra arkadaşı, “kendisinin olan şeye sahip olmak için, ona hiçbir zaman sahip olmamış birisine kira ödüyordu!”

“Ödedi de!” diye gülüyordu bir başkası. “Quel con!” Roberto’ya, Toiras’ın günah çıkardığı rahip olarak tanıtılan başrahip, “Nevers her zaman çılgınlıklarının bedelini ödemiştir,” demişti. “Nevers, Aziz Bernardus olduğuna inanan çılgının biridir. Her zaman ve yalnızca yeni bir haçlı seferi için Hıristiyan hükümdarları yeniden birleştirmeyi düşünmüştür. Hıristiyanların birbirlerini öldürdüğü bir çağda, kim uğraşır kâfirlerle? Casale’li Beyler, bu güzel kentten birkaç taş kalırsa geriye, yeni beyinizin hepinizi Kudüs’e davet etmesini beklemek durumunda kalacaksınız!” Başrahip, sarışın ve bakımlı bıyıklarını düzelterek, keyfi yerinde gülümsüyor ve Roberto düşünüyordu: İşte bu sabah bir deli uğruna ölmek üzereydim ve bu deliye, tıpkı benim düşlediğim gibi, güzel Melisenda ile Cüzamlı Kral zamanını düşlediği için deli diyorlar.

Bunu izleyen olaylar da Roberto’nun bu öykünün nedenleri arasında yitip gitmesini önleyemiyordu. Carlo Emanuele’nin ihanetine uğrayan Gonzalo de Cordoba harekâtı yitirdiğini anlıyor, Susa anlaşmasını tanıyor ve sekiz bin adamını yeniden Milano bölgesine getiriyordu. Bir Fransız garnizonu Casale’ye, bir başkası Susa’ya yerleşiyordu; XIII. Louis’nin ordusunun kalanı, Languedoc ile Rodano vadisindeki son Kalvenci Protestanların işini bitirmek üzere yeniden Alpleri geçiyordu.

Ancak bu centilmenlerden hiçbirinin antlaşmalara bağlı kalmaya niyeti yoktu ve sofra arkadaşları bundan çok doğal bir şeymiş gibi söz ediyor, hatta bazıları “la Raison d’Estat, ah, la Raison d’Estat” diyerek bu hareketi onaylıyorlardı.

Devletin yararı gereği Olivares -Roberto’nun anladığı kadarıyla bir tür İspanyol Richelieu’ydü Olivares, ancak talih daha az gülmüştü yüzüne- çok kötü bir izlenim bıraktığının farkına varıyor, kötü bir biçimde Gonzalo’nun hesabını görüyor, onun yerine Arnbrogio Spinola’yı geçiriyor ve İspanya’nın uğradığı hakaretin Kilise’nin zararına olduğunu söylemeye başlıyordu. “Hepsi hikâye,” diyordu

başrahip, “Urbanus VII, Nevers’in başa geçmesini desteklemişti.” Roberto ise inanç konularıyla hiçbir ilgisi bulunmayan olaylarla papanın ne ilgisi olduğunu düşünüyordu.

Bu arada imparator -kimbilir Olivares’in ne çeşit baskılarıyla- Mantova’nın hâlâ imparatorluk görevlisinin yönetimi altında olduğunu ve Nevers’in henüz kendisinin olmayan bir şey için ne para ödeyebileceğini ne de ödemezlik edebileceğini anımsıyordu; sabrı tükeniyor ve şehri kuşatmaları için yirmi bin adam gönderiyordu. Protestan paralı askerlerin İtalya için koşuşturduğunu gören papa, hemen bir başka Roma yağmalaması düşünüyor ve birliklerini Mantova bölgesinin sınırlarına gönderiyordu. Gonzalo’dan daha hırslı ve kararlı olan Spinola, Casale’yi yeniden kuşatmaya karar veriyordu, ancak bu kez ciddiydi. Kısacası, diye bundan sonuç çıkarıyordu Roberto, savaşları önlemek için asla barış antlaşmaları yapmamak gerekiyor.

1629 yılının Aralık ayında Fransızlar yeniden Alpleri aşıyordu, antlaşmalar uyarınca Carlo Emanuele’nin Fransızların geçmesine izin vermesi gerekecekti, ancak bağlılığının bir kanıtı olarak yeniden Monferrato üzerindeki iddialarını öne sürüyor ve altı bin askerini Cenova’yı kuşatmak için kışkırtıyordu, bu onda bir takınak durumuna gelmişti. Carlo Emanuele’nin bir yılan olduğunu düşünen Richelieu ne evet diyordu ne hayır. Casale’de sanki saraydaymış gibi giyinen bir yüzbaşı, geçen Şubat ayının bir gününü anımsatıyordu: “Büyük bir şölen, dostlarım, kral sarayının müzisyenleri yoktu, ama fanfarlar vardı! Ardında ordusu bulunduğu halde majesteleri, Torino önünde altın işlemeli siyah bir kıyafet, şapkasında bir tüy ve pırıl pırıl parlatılmış zırhıyla atı üzerinde ilerliyordu!” Roberto büyük bir saldırı öyküsü bekliyordu, ama hayır, bu da yalnızca bir geçit töreniydi; kral saldırmıyordu, Pinerolo üzerinde beklenmedik bir biçimde yön değiştiriyor ve burayı kendi mülküne katıyordu ya da birkaç yüzyıl önce bir Fransız şehri olduğuna bakılırsa, yeniden mülküne katıyordu. Roberto, Pinerolo’nun nerede olduğunu ancak belli belirsiz biliyor ve Casale’yi kurtarmak için Pinerolo’nun neden ele geçirilmesi gerektiğini anlayamıyordu. “Yoksa Pinerolo’da mı kuşatmaya uğradık biz?” diye soruyordu kendine.

Olayların gelişiminden kaygılanan papa, bir temsilcisini Richelieu'ye göndererek, şehri Savoia'lılara geri vermesini öneriyordu. Sofrada, Richelieu'ye gönderilen Giulio Mazzarini adlı elçi üzerine hararetli konuşmalar başlamıştı: Bir Sicilyalı, Romalı bir köylü, yok canım -başrahip nitelemelere yenilerini ekliyordu- soyu karanlık bir çarıklının gayri meşru çocuğu, nasıl olmuşsa yüzbaşı olmuş, papaya hizmet ediyordu; ancak Richelieu'nün güvenini kazanmak için elinden geleni yapıyor, ona olan hayranlığını artık gizlemiyordu. Şu an o Allah'ın dağındaki Regensburg'a doğru yola koyulduğuna ya da yola koyulmak üzere olduğuna bakılırsa, ondan gözlerini ayırmamaları gerekiyordu, çünkü Casale'nin kaderi orada belirleniyordu, birkaç lağım galerisi ya da lağım karşılamak üzere kazılmış galeriyle değil.

Bu arada, Carlo Emanuele Fransız birliklerinin iletişim kanallarını kesmeye çalıştığından, Richelieu, Annecy ile Chambery'i de alıyor ve Savoia'lılar ile Fransızlar Avigliana'da çarpışıyorlardı. Bu ağır oyunda, imparatorluk güçleri Lorraine'e girerek Fransızları tehdit ediyor, Wallenstein Savoia'lıların yardımıyla ilerliyordu; Temmuz ayında sallar üzerinde taşınan bir avuç imparatorluk askeri, Mantova'daki bir barajı beklenmedik bir biçimde ele geçirmişti, ordu eksiksiz olarak şehre girmiş, dük sarayını baştan aşağı boşaltarak yetmiş saat boyunca şehri yağmalamış ve papayı rahatlatmak için imparatorluk ordusunun Lutherci askerleri şehrin bütün kiliselerini soyup soğana çevirmişlerdi. Evet, Spinola'ya yardım etmek üzere gelen, Roberto'nun gördüğü paralı Alman askerleriydi bunlar.

Fransız ordusu hâlâ kuzeyde çarpışmaya devam ediyordu ve kimse ordunun Casale düşmeden vaktinde ulaşıp ulaşmayacağını bilmiyordu. Başrahip, Tanrı'ya bel bağlamaktan başka yapacak bir şey kalmadığını söylemişti: "Baylar, sanki tanrısal çareler yokmuş gibi insani çareler ve sanki insani çareler yokmuş gibi tanrısal çareler aramak gerektiğini bilmek siyasal bir erdemdir."

"Öyleyse tanrısal çarelerden medet umalım," diye haykırmıştı bir centilmen, ancak hiç de üzgün bir ses tonuyla söylememişti bunu ve kadehini başrahibin ceketine şarap dökecek şekilde sallamıştı. Başrahibin yüzü sapsarı kesilmiş -o zamanlar insanlar bu şekilde gösteriyorlardı öfkelerini- ve "Bayım, şarapla lekelediniz ceketimi,"

diye bağırmıştı. “Farz edin ki,” diye yanıtlamıştı öteki, “ekmek-şarap ayini sırasında dökülmüş olsun. O da şarap, bu da.”

“Sinyor Saint-Savin,” diye bağırmıştı başrahip, ayağa kalkıp elini kılıcına götürerek, “Rabbimize küfrederek adınızı ilk kez lekelemeniz değil bu! Paris’te kalıp, Tanrı beni bağışlasın, bayanları lekeleseniz daha iyi ederdiniz, siz Pironcuların adeti olduğu üzere!”

“Hadi hadi,” diye yanıt vermişti Saint-Savin, belli ki sarhoştu, “biz Pironcular geceleyin bayanlara müzik çalmaya giderdik ve hoş bir iki jest yapmak isteyen yürekli erkekler bize katılırdı. Ama bayan pencereye çıkmazsa, iyi bilirdik ki, aile rahibinin ısıttığı yatağı bırakmamak için pencereye çıkmıyordur.”

Öteki subaylar ayağa kalkmış ve kılıcını kınından çekmek isteyen başrahibe engel oluyorlardı. Saint-Savin’i şarabın bu hale getirdiğini söylüyorlardı, son günlerde düşmana karşı kahramanca savaşmış bir adama bu kadarcık şeyi çok görmemek ve kısa süre önce ölen asker arkadaşlara birazcık saygı göstermek gerekiyordu.

Salonu terk ederken son sözünü söylemişti başrahip: “Öyle olsun. Sinyor Saint Savin, geceyi yitirdiğimiz arkadaşlarımıza bir De Profundis okuyarak tamamlamaya davet ediyorum sizi, bu durumda tatmin olmuş sayacağım kendimi.

Başrahip çıkmıştı ve Roberto’nun tam yanında oturan Saint-Savin, onun omzuna eğilerek şu yorumda bulunmuştu: “Köpekler ile nehir kuşları, gırtlağımızı patlatarak De Profundis’i söylerken çıkardığımız gürültüden daha fazlasını çıkarmazlar. Ölülerimizi yaşatmak için neden bunca çan çalmalar ve bunca ayin?” Bir dikişte kadehi boşaltmıştı, yukarı kaldırdığı parmağıyla, Roberto’ya, sanki onu dürüst bir yaşam ile kutsal dinimizin yüce gizleri hakkında eğitmek istercesine, sert bir tonla öğüt veriyordu : “Bayım, gurur duymalısınız: Bugün mutlak bir ölümden kıl payı kurtuldunuz, ruhun bedenle birlikte öldüğünü bildiğimize göre, gelecekte de aynı umursamazlıkla hareket edin. Dolayısıyla, yaşamın tadını çıkardıktan sonra gidin ölüme. Hayvanlar arasında birer hayvanız biz de, onlar da biz de maddeden oluşmuşuz, tek fark bizim onlardan daha korunmasız yaratıklar olmamız. Ancak hayvanlardan farklı olarak, ölmek zorunda olduğumuzu bildiğimizden, o âna

kadar, bize rastlantı tarafından ve rastlantı eseri verilmiş yaşamın tadını çıkaralım. Bilgelik bize, günlerimizi, kaba ruhları küçümseyen biz centilmenlere yakışacak şekilde, içmek ve hoş söyleşiler yapmak için kullanmayı öğretsin. Arkadaşlar, yaşam bize bir şeyler borçlu! Casale'de çürüyüp gidiyoruz, iyi kral Henri'nin çağının tadını çıkaramayacak kadar geç geldik dünyaya: O zamanlar Louvre'da piçlere, maymunlara, saray delilerine ve soytarılarına, cücelere ve kötürümlere, müzisyenlere ve şairlere rastlardınız ve Kral bunlarla eğlenirdi. Şimdi keçiler kadar kösnül Cizvitler, Rabelais ile Latin şairlerini okuyanlara gürlüyor, erdemli olmamızı istiyorlar, ne diye, Kalvenci Protestanları öldürelim diye. Ey Allahım, savaş güzel bir şey, ama kendi zevkim için savaşmak istiyorum, düşmanım Cuma günleri et yediği için değil. Paganlar bizden daha bilgeydiler. Onların da üç tanrısı vardı, ama en azından paganların Kibele'si onları bakireliğini yitirmeden doğurduğunu iddia etmiyordu."

"Bayım," diyerek karşı çıkmıştı Roberto, bu arada ötekiler gülüyorlardı.

"Bayım," diye karşılık vermişti Saint-Savin, "bir honnete homme'un başta gelen niteliği, dini hor görmesidir: Dünyanın en doğal şeyinden, ölümden korkmamızı, kaderin bize verdiği biricik güzel şeyden, yaşamdan nefret etmemizi ve ödül ile cezadan habersiz, yalnızca boşluğun kollarındaki sonsuz devinimlerini bilen gezegenlerin yaşadığı sonsuz ahiret mutluluğuna özlem duymamızı isteyen dini hor görmesi. Antik Yunanistan'ın bilgeleri gibi güçlü olunuz ve ölüme kararlı bir bakışla ve korkusuzca bakınız. İsa ölümü beklerken gereğinden çok terlemişti. İyi ama, yeniden doğacak olduğuna göre neden korkuyordu ki?"

Kolundan tutarak neredeyse gözdağı verircesine, "Bu kadarı yeter, Sinyor Saint-Savin," demişti bir subay. "Bugün

Paris'te inançsızlığın *bon fon'un* en seçkin biçimi olduğunu henüz bilmeyen bu genç dostumuzu utandırmayın, üstelik sizi fazlasıyla ciddiye alabilir. Siz de yatın artık, Sinyor de la Grive. Şunu biliniz: Yüce Tanrı öylesine yardımseverdir ki Saint-Savin'i de bağışlayacaktır. Hani şu ilahiyatçının dediği gibi, her şeyi yok eden bir kral güçlüdür, her şeyi elde eden bir kadın daha güçlüdür, ne var ki aklı boğan şarap daha da güçlüdür."

“Sözün yarısını aktardınız, bayım,” diye araya girdi Saint-Savin, ağzı diline dolaşıyor, bir yandan da arkadaşlarından ikisi onu neredeyse bir yük gibi dışarı sürüklüyordu, “bu söz Lingua’ya atfedilir, şunu da eklemişti Lingua: Daha güçlü olanı ise gerçektir, ben de gerçeği söylüyorum. Şimdi güçlükle hareket ettirebilsem bile, benim dilim de susmayacak. Bilge insan, yalana yalnızca kılıç darbeleriyle değil, dil darbeleriyle de saldırmalıdır. Arkadaşlar, kendi bir anlık öfkesini dindirmek için bizim sonsuz mutsuzluğumuzu isteyen bir tanrıya nasıl yardımsever diyebilirsiniz? Biz komşumuzu bağışlamak zorundayız da o değil mi? Böyle acımasız bir varlığı sevmek zorunda mıyız? Başrahip bana Pironcu dedi, peki öyle olsun, ama biz Pironcular dolandırıcılığın kurbanlarını avutmakla ilgileniyoruz. Bir defasında üç arkadaşla bayanlara üzerinde müstehcen madalyalar bulunan tespihler dağıttık. Bir bilseniz nasıl inançlı oluverdiler o günden sonra!”

Orada bulunan herkesin kahkahaları eşliğinde Saint-Savin dışarı çıkmış, subay şu yorumda bulunmuştu: “Böyle güzel bir kılıcı olduğuna bakarak, Tanrı değilse bile en azından biz bağışlayalım dilini.” Sonra Roberto’ya şunları söyledi: “Onu bir dost olarak görün ve gereğinden fazla karşı çıkmayın söylediklerine. İlahiyatla ilgili bir konuda, birliğimin bu günlerde şişlediği İspanyollardan çok daha fazla Fransızı Paris’te yere sermiştir. Ayin sırasında yanımda olmasını istemezdim, ama savaş meydanında yanımda olursa şanslı sayarım kendimi.”

İlk kuşkularla ilgili dersini alan Roberto’yu ertesi gün başka kuşkular bekliyordu. Torbasını almak için şatonun, ilk iki gece Monferrato’lularla birlikte uyuduğu bölümüne dönmüştü, ancak avlularla koridorlar arasında yolunu bulmakta güçlük çekiyordu. Bu koridorlardan biri boyunca ilerlerken, yolu şaşırmış olduğunu fark etmiş, o sırada dipte kirden kurşun rengini almış bir aynada kendini görmüştü. Ancak yaklaştığında, şunu fark etti: Evet, kendisinde kendi yüzü vardı, ancak giysileri İspanyol tarzında, göz alıcı giysilerdi ve saçı bir saç filesi içinde toplanmıştı. Bu kadarla da kalmıyordu, belli bir noktada kendisi artık karşısında değildi, yan taraftan gidip gözden yitiyordu.

O halde söz konusu olan, bir ayna değildi. Gerçekten de, karşısındaki şeyin tozlanmış camlarıyla büyük bir pencere olduğunu fark etti; pencere dışarıdaki bir duvara bakıyordu ve buradan avluya doğru bir merdivenle iniliyordu. Öyleyse, kendisini değil, kendisine çok benzeyen bir başkasını görmüştü ve şimdi bu kişinin izini yitirmişti. Doğal olarak, hemen Ferrante geldi aklına. Ferrante kendisinden önce ya da sonra Casale'ye gelmişti, belki de aynı alayın bir başka birliğinde ya da Fransız birliklerinden birindeydi ve kendisi küçük tabyada hayatını tehlikeye atarken, o savaştan kimbilir ne çıkarlar elde ediyordu.

Roberto bu yaşında artık Ferrante'yle ilgili çocukluk fantezilerine gülüp geçiyordu ve gördüğü görüntü üzerine düşündüğünde, hemen kendisine belli belirsiz benzeyen birisini görmüş olduğu kanısına vardı.

Olayı unutmak istedi. Yıllarca görünmeyen bir kardeşi kafasında evirip çevirmiş, o akşam onu gördüğüne inanmıştı, (aklıyla yüreğine karşı çıkmaya çalışarak) ama iyi ya işte, dedi kendi kendine, eğer birini gördüysem, bir hayal olamaz bu; mademki Ferrante bir hayaldi, gördüğü kişi Ferrante olamazdı.

Bir mantık ustası bu yanılmak tasıma karşı çıkardı, ancak şimdilik Roberto için yeterliydi.

6.
BÜYÜK IŞIK-GÖLGE SANATI

Mektubunu kuşatmayla ilgili ilk anılara ayırdıktan sonra, Roberto kaptanın kamarasında birkaç şişe İspanyol şarabı bulmuştu. Ateşi yakıp, kendisine islenmiş balık parçacıkları ve yumurtadan oluşan bir tava hazırlamış ve bir şarap şişesi açarak, neredeyse kusursuz bir biçimde donatılmış bir sofrada, krallara yaraşır bir akşam yemeğini kendisine uygun görmüşse, onu kınayamayız. Uzun süre kazazede olarak kalması gerekiyor idiyse, hayvanlaşmamak için görgü kurallarına uygun davranmalıydı. Casale'de, yaralar ve hastalıklar subayları bile kazazedeler gibi davranmaya ittiğinde, Toiras en azından sofrada, her birinin Paris'te öğrenmiş oldukları şeyleri anımsamasını istemişti: "Temiz giysilerle sofraya gelmek, her lokmadan sonra içki içmemek, önce bıyık ve sakalı silmek, parmakları yalamamak, tabağa tükürmemek, burnu peçeteye sümkürmemek. Biz imparatorluk askerleri değiliz, beyler!"

Ertesi sabah horoz öttüğünde uyanmış, ancak uzun bir süre yatakta oyalanmıştı. Galeriye bakan pencereyi yine yarı aralık bıraktığında, önceki güne oranla daha geç kalkmış olduğunu anlamıştı, şafak yerini gün ağarmasına bırakıyordu: Tepelerin ardında, dağılmakta olan bulutlar arasında şimdi gökyüzünün pembemsi rengi iyice belirginleşiyordu.

Kısa sürede ilk güneş ışınları kıyıyı aydınlattığında, kıyı bakamayacağı kadar aydınlık hale geleceğinden, Roberto henüz güneşin ağırlığını duyurmadığı yere bakmayı düşünmüş ve galeri boyunca *Daphne*'nin öteki bordasına, batıdaki kara parçasına doğru gitmişti. Burası ona hemen firuze rengi bir profili olan girintili çıkıntılı bir kıyı şeridi gibi görünmüştü; kıyı birkaç dakikanın geçmesiyle, iki ufuk çizgisine bölünmeye başlamıştı bile: Dağların, üzerinde hâlâ inatçı gece bulutlarının egemen olduğu karanlık bölgesinin altında, yeşillikten ve aydınlık palmiyelerden oluşan bir alan ışıldamaya başlıyordu şimdiden. Ancak orta noktada kapkara olan bu bulutlar, yanlarda yavaş yavaş, kat kat beyaz pembe karışımı bir renge bürünüyordu.

Sanki güneş ışınları bulutlara önden düşeceğine, bir yolunu bulup içeriden doğuyor gibiydi ve bulutlar en uç noktalarda ışık içinde eriyip yok olsalar bile, pusla şişiyor, göğü, şimdi şaşılacak derecede aydınlık, âdeta içsel bir lambayla donanmış balık sürüleri geçiyormuşçasına, büyük geniş lekelerin göz kamaştırıcı bir ışıkla aydınlattığı denizin sadık bir aynası haline getirmek için gökte yitip gitmeye baş kaldırıyorlardı. Ancak kısa süre içinde bulutlar ışığın davetine karşı koyamamış, kendilerini dorukların üzerine bırakarak seyrelmişlerdi ve bir yandan, aşağı doğru süzüldüğü yerde yumuşak, dorukta daha tıkız kaymak gibi yoğunlaşıp birikerek dağın eteklerine yapışıyor, bir buzul kütlesi biçimini alıyorlar, öte yandan buzul kütlesi doruk noktasında buzdan oluşmuş tekparça bir lava dönüşüyor, bir Bolluk ülkesinde havada mantar biçiminde tadına doyulmaz patlamalarla patlıyordu.

Gördükleri, belki de uğradığı deniz kazasını haklı çıkarmaya yetebilirdi: Doğanın bu devingen görüntüsünün onda uyandırdığı zevkten çok, o ışık Digne Piskoposu'ndan duyduğu sözleri aydınlattığı için.

Gerçekten de, o âna kadar sık sık, düş görüp görmediğini sormuştu kendisine. Başına gelenler, genellikle insanların başına gelen şeyler değildi, ya da olsa olsa ona çocukluğunda okuduğu romansları anımsatabilirdi: Gemi ile gemide karşılaştığı yaratıklar da düş ürünüydü. Düşlerin yapıldığı madde ne ise, üç gündür çevresini saran gölgelerin maddesi de oydu ve serinkanlı düşündüğünde, gemi ambarındaki bahçeyle kuşlukta hayranlıkla izlediği renklerin, yalnızca onun hayrete düşmüş gözlerine parıltılı görünmüş olduğunu, aslında gemideki her nesneyi örten o eski tekne cilası aracılığıyla, kirişleri ve yağ, cila, katran bağlamış, eski fıçı tahtalarını saran bir ışık içinde kendilerini açığa vurduklarını fark ediyordu... Dolayısıyla, şimdi ufukta gördüğüne inandığı gök oyunlarından oluşan büyük tiyatro gösterisi de bir düş olamaz mıydı?

Hayır, dedi Roberto kendisine, bu ışığın gözlerime verdiği rahatsızlık, bana düş görmediğimi, düpedüz gördüğümü söylüyor. Gözbebeklerim, sanki büyük bir savaş yelkenlisinden geliyormuşçasına karşı kıyıdan beni topa tutan atomlar fırtınası

yüzünden acıyor; zaten görme dediğimiz de, gözün ona çarpan madde bulutuyla karşılaşmasından başka bir şey değildir. Elbette, demişti Piskopos Roberto'ya, Epikuros'un söylediğinin tersine, nesneler uzaktan sana onların dış biçimini ve gizemli doğasını açığa vuracak kusursuz bir atomlar bulutu göndermezler. Sen yalnızca, görme adını verdiğimiz çıkarsamada bulunmak için işaretler, belirtiler elde edersin. Ancak az önce, gördüğüne inandığı şeyi değişik mecazlarla dile dökmüş olması, henüz biçimden yoksun bir şeyin ona ima ettiği şeyi sözcükler biçiminde yaratması, görmekte olduğunu kesinliyordu. Yokluğundan yakındığımız birçok kesinlik arasında, bir kesinlik vardır ki, o da şudur: Tüm şeyler bize göründükleri gibi görünürler ve bize bu şekilde göründüklerinin gerçeğin ta kendisi olmaması mümkün değildir.

Bu nedenle, görerek ve gördüğünden emin olarak, Roberto duyularının ve aklının dayanabileceği biricik kesinliğe, yani bir şeyler gördüğü şeklindeki kesinliğe sahipti: Ve bu şey, sözünü edebileceği yegâne varlık biçimiydi, varlık dediğimiz ise Uzay çukurunda dizilmiş görülebilir olanın sunduğu büyük tiyatrodan başka bir şey değildi -bu da bu tuhaf yüzyıl hakkında epey şey söylüyor.

Hayattaydı, uyanıktı ve orada ister bir ada olsun ister bir kıta, bir şey vardı. Ne olduğunu bilmiyordu: Nasıl renkler, hem bulundukları nesneye, onlardan yansıyan ışığa, hem de onlara bakan göze bağlı iseler, uzaktaki toprak parçası da Roberto'ya ışık, rüzgârlar, bulutlar, büyülenmiş ve ağrıyan gözlerinin oluşturduğu anlık ve geçici ilişkiler ağı içinde gerçek görünüyordu. Belki yarın ya da birkaç saat içinde bu toprak parçası farklı olacaktı.

Roberto'nun gördüğü, yalnızca gökyüzünün ona gönderdiği mesaj değildi, aynı zamanda gök, toprak ve onun bakmakta olduğu konum (saat, mevsim, açı) arasındaki bir birlikteliğin sonucuydu. Elbette, gemi rüzgârların yönüne göre şimdikinden farklı bir konumda demirlemiş olsaydı, bu gösteri farklı bir gösteri olurdu; güneş, tan, deniz ve toprak, ikiz ancak farklı biçimli bir başka güneş, bir başka tan, bir başka deniz ve bir başka toprak olurdu. Saint-Savin'in sözünü ettiği o sonsuz dünyalar yalnızca takımyıldızların ötesinde

değil, aynı zamanda Roberto'nun, salt gözün, şimdi sonsuz görüş açısının kaynağı olduğu uzay boşluğunun merkezinde aranmalıydı.

Bunca talihsizlik arasında, Roberto'nun gerek metafizik gerek kütleler fiziği ile ilgili spekülasyonlarını bu noktadan öteye götürmemiş olmasını anlayışla karşılayacağız; çünkü bunu daha sonra yapacak, hem de fazlasıyla, ancak bu aşamada bile Roberto'nun şunu düşündüğünü görüyoruz: Değişik adaların (o anda, değişik boylam derecelerinde bulunan birçok gemiden bakan birçok Roberto için birçok ada) belirdiği tek bir dünya olabilseydi, o zaman bu tek dünyada birçok Roberto ile birçok Ferrante belirip, birbirine karışabilirdi. Belki o gün kasarada, farkına varmaksızın, Hierro Adası'nın en yüksek tepesine oranla birkaç arşın yer değiştirmiş ve bir başka Roberto'nun, surların dışındaki küçük kaleyi fethetmeye yazgılı olmayan ya da İspanyol centilmeni öldürmemiş bir başka baba tarafından kurtarılan Roberto'nun yaşadığı bir evreni görmüştü.

Ancak hiç kuşkusuz Roberto, çekici dönüşümler içinde belli bir biçime girip sonra o biçimden sıyrılan bu uzak kütlenin, onun açısından, sahip olmayı isteyeceği bir başka bedenin anagramı haline gelmiş olduğunu itiraf etmemek için bu düşüncelere sığınıyordu; üstelik kara parçası ona iç yakıcı bir biçimde baktığından, ona ulaşmak ve onunla iç içe geçmek, bu hoş dev kadının göğüsleri üzerinde çok mutlu bir cüce olmak isterdi.

Ancak onu yeniden içeri girmeye yönelten şey, sanırım, utanç değil, fazla ışığın yarattığı korkuydu -ve belki bir başka çağrıydı. Gerçekten de, yeni yumurtaları haber veren tavukları işitmiş ve aklına akşam için kendisine piliç şiş hazırlama düşüncesi gelmişti. Ancak hâlâ bir kazazedenin bıyığı, sakalı ve saçları olan bıyığına, sakalına, saçlarına kaptanın makasıyla çeki düzen vermek için kendine vakit ayırdı. Uğradığı kazayı, kendisine bir dizi şafak, gün ağarması ve (şimdiden tadını çıkardığı) günbatımı sunan bir villadaki bir tatil gibi yaşamaya karar vermişti.

Dolayısıyla, tavukların gıdaklamasından bir saatten az bir süre sonra aşağı indi ve hemen şunu fark etti: Eğer tavuklar yumurtlamışlarsa (yalandan gıdaklıyor olamazlardı), Roberto ortada yumurta falan görmüyordu. İş bununla da kalmıyordu, tüm kuşların

önünde düzgün bir biçimde yerleştirilmiş yem taneleri vardı, sanki tavuklar bu yemleri hiç eşelememişler gibi.

Şüpheye kapılarak, bostana geri dönmüş ve önceki günle iki gün önceki gibi, yaprakların çiyle parıldadığını, çançiçekleri üzerinde temiz su biriktiğini, köklerdeki toprağın ıslak, cıvık çamurun ise daha da çamursu olduğunu keşfetmişti: Tüm bunlar, birisinin geceleyin bitkilere su verdiğini gösteriyordu.

Söylemesi tuhaf, ama ilk tepkisi kıskançlık oldu: Kendi gemisinde egemenliği ele geçiren, kendi hakkı olan bakım ile yararlardan onu yoksun bırakan birisi vardı. Terk edilmiş bir gemiyi kazanmak için dünyayı yitirmek ve sonra orada bir başkasının yaşadığını fark etmek, arzusunun ulaşılmaz nesnesi Sinyora'sının, bir başkasının arzusunun hedefi haline gelmesi korkusu kadar katlanılmaz geliyordu ona.

Sonra daha sağduyulu bir tedirginlik üstün geldi. Nasıl çocukluğunun dünyasında onun önünde giden ve onu izleyen bir Başkası yaşamışsa; belirgin olarak *Daphne*'de de, Roberto'nun henüz bilmediği alt katmanlar ya da bölümler vardı ve burada gizli bir konuk yaşıyor, Roberto uzaklaşır uzaklaşmaz ya da o daha geçmeden onun geçtiği yerlerden geçiyordu.

Saklanmak için koşarak odasına gitti, başını kuma gömdüğünde dünyayı yok ettiğini sanan Afrika devekuşu gibi.

Kıç kasarasına ulaşmak için, ambara giden bir merdiven ağzının önünden geçmişti: Güverte altında minyatür bir ada bulduğuna göre, aşağıda ne gizliydi acaba? Davetsiz Konuk'un egemenlik sürdüğü yer burası mıydı? Dikkat edilirse, Roberto şimdiden gemiye bir aşk nesnesi gibi davranıyordu, onu keşfeder etmez ve onu istediğini keşfeder etmez, ona daha önce sahip olanların hepsi gaspçı haline geliyor. İşte bu noktada Roberto, Sinyora'sına yazdığı mektupta, onu ilk gördüğünde ve onu onun üzerine dikilmiş bir başkasının bakışını izleyerek gördüğünde, bir gül üzerinde bir tırtıl gören kimsenin duyduğu ürpertiyi duyduğunu itiraf ediyor.

Balık, is ve dışkı kokan bir tekneye duyulan bu aşırı kıskançlık karşısında insanın gülesi geliyor, ancak artık Roberto ikiye ayrılan her yol ağzının kendisini her zaman tek bir imgeye götürdüğü

değişken bir labirentte yitmekteydi. Gerek sahip olmadığı Ada, gerek ona sahip olan gemiden dolayı acı çekiyordu -ikisi de ulaşılmazdı, biri uzaklığı, öteki ise gizemi nedeniyle- ancak her ikisi de onun kendi başına yarattığı beklentileri yüreklendirip ondan kaçan bir âşığın yerine geçiyordu. Roberto'nun, sonuçta yalnızca Birisi'nin kendisini kahvaltıdan yoksun bıraktığını söylemek için süslü yakınmalarla içini döktüğü bu mektuba başka bir açıklama getiremiyorum.

Hanımefendi,

Beni mahvedenden nasıl merhamet bekleyebilirim ki? Mamafih, beni dinlemenizde değil de, en azından dinlenmeyen sözümde bir teselli arayarak, derdimi size açmazsam kime açabilirim? Eğer aşk her acıyı daha büyük bir acıyla tedavi eden bir ilaç ise, acaba aşkı aşırılığıyla öteki tüm acıları dindiren, böylece kendisi dışında her şeyin çaresi haline gelen bir acı olarak göremez miyim? Bir güzellik görmüş ve onu istemişsem, bu sizin hayalinizden başka bir şey değildir, öyleyse neden öteki güzelliğin benim için aynı derecede bir hayal olmasından acı çekiyorum? O güzelliği kendimin kılıp, tatmine ulaşsam, artık sizin güzelliğinizin imgesi için acı çekmeyeceğimden ötürü daha kötü olurdu bu: Bu son derece kıt ilaçtan içmiş olurdum ve bu sadakatsizliğin pişmanlığından hastalığım daha da artardı. Hele şimdi, bir kez daha, yüz çizgilerini bilmediğim ve belki de asla bilmek istemeyeceğim bir düşmanı belli belirsiz gördükten sonra, en iyisi sizin imgenize güvenmek. Bu nefret ettiğim hortlağı görmesin diye gözlerim, sizin sevgili hayaliniz gelsin aklıma: En azından bendeki aşkı acı duymaz bir parçaya, bir adamotuna, her kaygıyı eritip yok eden taştan bir kaynağa dönüştürsün...

Ancak kendisine bu şekilde eziyet ederek Roberto, taştan bir kaynağa dönüşmüyor ve sözünü ettiği kaygıyı hemen Casale'de

yaşadığı, sonuçları -göreceğimiz gibi- çok daha hazin olan bir başka kaygıya taşıyor.

7.
PAVANE LACHRYME

Anlaşılır olduğu kadar anlaşılması güç bir öykü bu. Satranç oyununda hamlenin değil, kazanmaya yönelik riskli bir oyundan rakibi vazgeçirmek için onun yapacağı olası bir hamleyi yorumlayan bakışın işlevini gören küçük çarpışmalar birbirini izlerken, Toiras daha temelli bir saldırıya girişmeleri gerektiğine karar vermişti. Oyunun casuslar ile karşı casuslar arasındaki bir oyun olduğu açıktı: Casale'de, Asti'den gelmekte olan Montmorency beyi ile Ivrea'dan mareşal de Crequi ve mareşal de La Force ile birlikte bizzat kralın yönettiği yardım ordusunun yaklaşmakta olduğu söylentileri yayılmıştı. Roberto'nun, kuzeyden gelen bir ulağı kabul eden Toiras'ın öfkesinden öğrendiği üzere söylentiler doğru değildi: Bu mesaj alışverişinde Toiras, Richelieu'ye artık yiyeceklerinin kalmadığını bildiriyor, kardinal ise Toiras'a Agencourt beyinin ambarları teftiş ettiğini ve Casale'nin tüm yaz boyunca en iyi şekilde direnebileceği kararını aldığı yanıtını veriyordu. Ordu ağustosta yola çıkacak, böylece ilerleyişi sırasında henüz toplanmış olan üründen yararlanacaktı.

Roberto, Toiras'ın Korsikalılara firar etmeleri ve Spinola'ya giderek ordunun ancak eylülde gelebileceğini iletmeleri talimatını vermesine şaşırmıştı. Ancak Toiras'ın kurmaylarına yaptığı açıklamayı duydu: "Eğer Spinola vakti olduğuna inanırsa, lağım açma işini ağırdan alacak, bizim de lağım karşılama galerileri açma vaktimiz olacaktır. Oysa yardım birliklerinin kısa süre içinde geleceğini düşünürse, yapacağı ne kalıyor ki geriye? Hiç kuşkusuz, yeterli gücünün olmadığını bildiği için Fransız ordusunun karşısına çıkmayacaktır; kendisi de kuşatmaya uğrayacağı için durup orduyu beklemeyecektir; onuru geri çekilmesine engel olduğu için Milano bölgesinden bir savunma birliği hazırlamak üzere Milano'ya dönmeyecektir. O zaman hemen Casale'yi kuşatmaktan başka seçeneği kalmayacaktır. Ancak doğrudan saldırıya geçemeyeceğinden, belli insanları ihanete kışkırtmak için bir servet harcayacaktır. Ve o andan itibaren her dost bizim için bir düşman haline gelecektir. Dolayısıyla, destek güçlerinin geciktiğine

Spinola'yı ikna etmek üzere casuslar gönderelim ona, bizi zor durumda bırakmayacak noktalarda lağımlar açmasına izni verelim, bizi gerçekten tehdit eden lağımları ise yok edelim ve bırakalım bitkin düşsün bu oyunda. Sinyor Pozzo, siz araziyi tanıyorsunuz: Nerede onu rahat bırakmalı, nerede her ne pahasına olursa olsun onu durdurmalıyız?"

Yaşlı Pozzo haritalara bakmadan (bu haritalar doğru olamayacak kadar süslü görünüyordu ona) ve eliyle pencereden işaret ederek, nehrin sularının girdiği bazı bölgelerde arazinin toprak kaymalarına ne denli elverişli olduğunu açıkladı, orada Spinola istediği gibi yürütebilirdi kazı çalışmalarını, kazıyı yapan adamlarının da salyangoz yutmaktan iflahı kesilirdi. Buna karşın, bazı bölgeler galeri kazmak için bir içim suydu ve buraları topçu sınıfıyla topa tutmak ve saldırılar düzenlemek gerekiyordu.

"Pekâlâ," dedi Toiras, "o halde yarın onları mevzilerini savunmaları için San Carlo burcundan dışarı çıkmaya zorlayıp, San Giorgio burcunun dışında faka bastıracağız." Oyun güzel hazırlanmış ve tüm birliklere kesin talimatlar verilmişti. Roberto yazısının güzel olduğunu ortaya koyduğundan, Toiras akşamın altısından gecenin ikisine kadar ona mesajlar yazdırmış, sonra gelen cevaplan alması ve gözden geçirmesi için ona, odasının önünde giysilerini çıkarmadan bir tahta kanepe üzerinde yatmasını ve herhangi bir aksilik olursa kendisini uyandırmasını söylemişti: Saat ikiden tan ağarana kadar birkaç kez bu tür beklenmedik aksilikler gelmişti başlarına.

Ertesi sabah birlikler, hendek duvarlarının örttüğü yollarda ve surların içinde bekliyorlardı. Harekâtı hisardan denkleyen Toiras'ın bir işareti üzerine, oldukça kalabalık ilk askeri birlik yanıltıcı yönde harekete geçti: Önce, elli filintayla kendilerini az bir mesafeden izleyen yedek bir birlik ile kargılı ve filintalı piyadelerden oluşan öncü birlik, sonra, gösterişli bir biçimde gelen beş yüz askerlik bir piyade birliği ile iki süvari birliği. Güzel bir geçit töreniydi, daha sonra anlaşıldığına göre, İspanyollar da öyle görmüşlerdi bu harekâtı.

Roberto, komutan Columbat'nın kumandasındaki otuz beş adamın dağınık düzende bir sipere doğru hamle yaptığını ve barikattan

başını kaldıran İspanyol komutanın onlara gösterişli bir selam verdiğini görüyordu. Columbat ile adamları görgü gereği durmuş ve aynı nezaketle karşılık vermişlerdi. Bunun ardından, İspanyollar geri çekilecekleri izlenimini veriyor ve Fransız askerleri yerinde sayıyordu. Toiras surlardan sipere bir top atışı yaptırdı, Columbat çağrıyı anladı, saldırı emri verdi, süvari birliği sipere her iki yandan saldırarak Columbat'nın emrini izledi, İspanyollar istemeyerek yeniden mevzi aldılar ve bozguna uğradılar. Fransızlar âdeta çıldırmıştı ve bazıları darbeyi indirirken, daha önceki saldırılarda öldürülen arkadaşlarının adlarını hay kırıyorlardı: “Bu Bessieres için, bu Bricchetto'nun çiftliği için!” Askerler öylesine kendinden geçmişti ki, Columbat birliği yeniden toparlamak istediğinde bunu başaramadı, askerler hâlâ acımasızca cesetlere saldırıyor, zafer ganimetlerini, küpeleri, kayışları, kargılarını sallayarak, kargıların ucuna geçirilmiş şapkaları şehre doğru gösteriyorlardı.

Hemen karşı saldırı olmadı ve Toiras bunun bir hata olduğu yargısına varmakla hata etmiş oldu; oysa hesaplanmış bir hareketti bu. İmparatorluk güçlerinin bu saldırıya karşı koymak üzere başka birlikler gönderme amacında olduklarını düşünerek, başka top atışlarıyla onları davet ediyordu; ancak imparatorluk güçleri şehre ateş açmakla yetindiler ve güllelerden biri karargâhın yanı başındaki Sant'Antonio Kilisesi'ni yerle bir etti.

Toiras sonuçtan memnundu ve öteki gruba San Giorgio burcundan hareket etmeleri emrini verdi. Bu grup yalnızca birkaç birlikten oluşuyordu, ancak komutanları, elli beş yaşında olmasına karşın, bir delikanlı kadar enerjik olan Sinyor de la Grange'dı. Ve kılıcını karşıya çeviren Grange, terk edilmiş küçük bir kiliseye doğru saldırıya geçme emrini vermişti; bu kilisenin yanında, epey ilerlemiş bir lağımın kazı çalışmaları devam ediyordu, birden bir su toplama kanalından saatlerdir bu buluşma ânını bekleyen düşman ordusunun büyük bir bölümü ortaya çıkıvermişti.

Toiras kapıya inerek “ihanet” diye bağırmış ve Grange'a geri çekilmesini emretmişti.

Kısa bir süre sonra, Pompadour alayından bir subay, hisardaki küçük bir kuleden kuşatmacılara beyaz bir bez parçasıyla işaretler yaparken ele geçirilen Casale'li bir genci, bilekleri bağlı olarak

Toiras'a getirmişti. Toiras onu yere yatırtmış, sağ elinin başparmağını tabancasının kaldırılmış horozunun altına iliştirmiş, namluyu sol eline doğru çevirmiş, parmağını tetiğe yerleştirmiş ve ona sormuştu: "Et alors?"

Genç Casale'li durumun kötüye gittiğini çok çabuk anlamış ve konuşmaya başlamıştı: Önceki akşam, gece yarısına doğru, San Domenico Kilisesi önünde, Gambero adlı bir yüzbaşı ona altı tabanca vaat etmiş, üçünü peşin olarak vermişti; ondan istediği, Fransız birlikleri San Giorgio burcundan hareket ettiklerinde, daha sonra yapmış olduğu şeyi yapmasıydı. Hatta genç, askerlik sanatını pek iyi kavrayamadığından, sanki Toiras onun hizmetinden hoşnut kalmış gibi, kalan tabancaları istiyordu. Bir ara Roberto'yu görmüş ve kötülüğüyle ün salmış Gambero'nun o olduğunu haykırmaya başlamıştı.

Roberto donakalmıştı, baba Pozzo aşağılık iftiracının üzerine saldırmıştı ve maiyetindeki birkaç centilmen onu tutmasa, genci boğacaktı. Hemen Toiras, Roberto'nun bütün gece boyunca yanında bulunduğunu ve görünüşü ne kadar etkileyici olsa da, hiç kimsenin onu bir yüzbaşıyla karıştıramayacağını anımsatmıştı. Bu arada, başkaları, Bassiani alayında Gambero adlı bir yüzbaşının gerçekten de bulunduğunu söyleyerek gerçeği açığa çıkarmışlar ve yüzbaşıyı kılıçlarının keskin olmayan yanıyla vurdukları darbeler ve itişlerle Toiras'ın önüne getirmişlerdi. Gambero masum olduğunu söylüyordu, gerçekten de tutsak Casale'li genç onu tanımıyordu, ancak bir önlem olarak Toiras yüzbaşıyı hapsetmişti. Kargaşanın son halkası olarak, biri gelip, Grange'ın birlikleri çekilirken, San Giorgio burcundan birisinin kaçarak İspanyolların hattına ulaştığını ve sevinç gösterileriyle karşılandığını belirtiyordu. Genç olması, İspanyol tarzı giyinmesi ve saçlarının üzerinde bir saç filesi bulunması dışında, hakkında pek bir şey bilinmiyordu. Roberto'nun aklına hemen Ferrante geldi. Ancak onu en çok etkileyen nokta, Fransız komutanlarının, Toiras'ın maiyetindeki İtalyanlara şüpheyle bakmalarıydı.

Roberto'nun babası geri çekilen Fransızlardan söz ederken, "Küçük bir namussuz bir orduyu durdurmaya yeter mi?" dendiğini duydu. Toiras'a dönerek "Kusura bakmayın, aziz dostum," dedi

Pozzo, “ama burada bizim taraftan olanların hepsi şu Gambero alçağından aşağı kalmazmış gibi bir hava yaratılıyor, yoksa yanılıyor muyum?” Toiras ilgisiz bir tavır takınarak ona takdir ve dostluk duygularını açıklarken, o şunları söyledi: “Her neyse, bir yana bırakalım bunları. Bana öyle geliyor ki, herkes korkudan altına ediyor, üstelik bu hikâyeyi bir türlü hazmedemiyorum. Şu boktan İspanyollar şurama kadar geldi artık, izin verirseniz, birkaçını geberteyim şunların, gerektiğinde bizim de galyarda dansını yapabildiğimizi göstermek için, dansta başımız dönerse, kimsenin yüzüne bakmayız bir daha, değil mi ya!”

Kapıdan çıkmış ve büyük bir öfkeyle, kılıcını kaldırarak düşman saflarına doğru atını sürmüştü. Elbette, onları bozguna uğratmak gibi bir amacı yoktu, ancak bildiğini okumaya ve bunu başkalarına göstermeye karar vermişti.

Yaptığı, bir cesaret gösterisi olarak iyiydi, askeri bir harekât olarak ise tam bir felaketti. Yaşlı Pozzo’ya önden bir gülle isabet etmiş ve adamcağız Pagnufli’sinin üzerinde yığılıp kalmıştı. İkinci bir yaylım ateşi hendek duvarına doğru açılmıştı ve Roberto şakağında, bir taş gibi şiddetli bir darbe hissederek, sendeledi. Kurşun sıyırıp geçmişti, ancak kendisine destek olan kişinin kollarında kıvranıyordu. Babasının adını haykırarak ayağa kalkmış ve Pagnufli’yi görmüştü; hayvan, sırtında sahibinin cansız bedeniyle, kararsız bir biçimde, iki tarafa da ait olmayan bölgede dörtnala koşturuyordu.

Bir kez daha parmaklarını ağzına götürüp bir ıslık öttürdü. Pagnufli ıslığı duymuş ve surlara doğru dönmüştü, ancak artık buyurgan bir biçimde iki yanını kavramayan binicisi eyerden düşmesin diye ağır ağır, törensi, hafif bir tırısla ilerliyordu.

Ölen efendisi için ‘pavan’ müziğini kişneyerek yeniden içeri girmiş, onun bedenini Roberto’ya teslim etmişti; Roberto, babasının hâlâ faltaşı gibi açık duran gezlerini kapamış ve artık pıhtılaşmış kanla kaplı yüzünü temizlemişti, bu arada şakağı kanamaya devam ediyor ve kan çizgi halinde yanağından süzülüyordu.

Kurşun bir sinire değmiş olabilirdi: Ertesi gün, Toiras’ın Sinyor Pozzo di San Patrizio della Grive için gösterişli bir cenaze töreni

düzenlenmesini istediği Sant'Evasio katedralinden çıkar çıkmaz, güneş ışığına katlanmakta güçlük çekiyordu. Gözleri ağlamaktan kızarmış olabilirdi, ancak gerçek şu ki, o andan başlayarak gözleri acımaya başlamıştı. Bugün ruh incelemecileri, babası gölgeye karıştığı için onun da gölgeye karışmak istediğini söylerlerdi. Roberto'nun ruh konusunda pek bir bildiği yoktu, ancak bu söz sanatını çekici bulabilirdi, en azından daha sonra olanların ışığında ya da gölgesinde.

Pozzo'nun dikkafalılık yüzünden öldüğünü düşünüyorum, kanımca olağanüstü bir şey bu; ancak Roberto bunu değerlendiremiyordu. Herkes ona babasının kahramanlığından övgüyle söz ediyordu, övünçle tutmalıydı yasını, o ise hıçkıra hıçkıra ağlıyordu. Babası ona bir centilmenin gözyaşı dökmeden ters talihin darbelerine katlanmaya alışması gerektiğini söylemişti; bunu anımsıyor, zayıflığından ötürü özür diliyor (artık kendisine neden özür dilediğini soramayacak olan babasından), hayatında ilk kez öksüz kaldığını yineliyordu. Bu düşünceye alışması gerektiğine inanıyordu; ikinci kez meydana gelecek bir şey olmadığından, bir babanın yitirilmesine alışmanın yararsız olduğunu henüz anlamamıştı: En iyisi açık bırakmaktı yarayı.

Ancak olanlara bir anlam verebilmek için bir kez daha Ferrante'ye başvurmaktan kendini alıkoyamadı. Onu yakından izleyen Ferrante, onun bildiği gizleri düşmana satmış ve sonra utanmadan, hak ettiği ödülün keyfini çıkarmak için düşman saflarına katılmıştı: Bunu anlamış olan baba, şu ya da bu şekilde ailenin lekelenen şerefini temizlemek, cesaretinin şanını Roberto'ya yansıtmak ve suçsuz çocuğu üzerinde kısa bir süre önce oluşan şüphe bulutlarından onu arındırmak istemişti. Babasının ölümünü heder etmemek için, Roberto, Casale'deki herkesin kendisinden beklediği gibi, bir kahramanın oğluna yaraşır biçimde davranmak zorundaydı; bunu borçluydu ona.

Başka türlü davranması olanaksızdı: Artık Grive'nın yasal efendisi, Grive adının ve aile mülklerinin varisi durumundaydı; Toiras artık küçük işler için onu kullanmaya cesaret edemedi - büyük işler için de çağıramıyordu. Böylece yalnız başına kalan Roberto, seçkin öksüz kimliğiyle ortaya çıkan yeni rolünü ayakta tutabilmek için,

eylemin desteği bile olmaksızın daha da yalnız kaldığını gördü: Bir kuşatmanın derinliklerinde, her tür yükümlülükten kurtulmuş olarak, kuşatılmışlık günlerini nasıl geçireceğini soruyordu kendisine.

8.
TUHAF BİR ÖĞRETİ:
O DÖNEMİN GÜZEL RUHLARI

Roberto anılar dalgasını bir an durdurarak, babasının ölümünü, Philoktetes yarasını açık tutmak yönündeki acıklı önerme için değil, yalnızca rastlantı sonucu olarak, *Daphne*'deki Davetsiz Konuk hayaletinin anımsattığı Ferrante hayaletini yeniden anımsarken yeniden anımsadığını fark etmişti. İkisi ona artık öylesine özdeş görünüyordu ki, daha güçlü olanının hakkından gelmek için daha zayıf olanını yok etmeye karar verdi.

Sonuç olarak, dedi kendi kendine, Ferrante'nin varlığını hâlâ belli belirsiz hissetmem o kuşatma günlerinde mi oldu? Hayır. Peki, ne oldu öyleyse? Saint-Savin onun var olmadığına beni inandırdı.

Gerçekten de Roberto, Saint-Savin'e dostluk bağlarıyla bağlıydı. Saint-Savin'i cenaze töreninde görmüş ve onun dostluk gösterisiyle karşılaşmıştı. Artık şarabın tesiri altında olmayan Saint-Savin tam bir centilmendi. Ufak tefek, sinirli, yüzü belki de sözünü ettiği Paris sefahatlerinin izini taşıyan bu adam henüz otuzuna varmamış olmalıydı.

O akşam yemeğindeki ölçüsüz hareketleri yüzünden özür diledi, söylediklerinden değil, bunları söyleyiş tarzındaki kabalıklardan dolayı özür diliyordu. Sinyor Pozzo'dan söz etmesini istemişti Roberto'dan ve Roberto en azından ilgilenmiş gibi göründüğü için ona gönül borcu duymuştu. Ona nasıl babasının kendisine kılıç kullanma konusunda bildiklerini öğrettiğini anlattı, Saint-Savin çeşitli sorular sordu, belli bir vuruştan söz ettiğinde heyecanlandı, orada meydanın ortasın da kılıcını kınından sıyırdı ve Roberto'dan hamleyi göstermesini istedi. Ya hamleyi zaten biliyordu ya da çok çevikti, çünkü hamleyi ustaca savuşturdu, ancak gösterdiği ustalığın yüksek nitelikli bir eğitimden kaynaklandığını açıkladı.

Teşekkür etmek için Roberto'ya kendi hamlelerinden birini gösterdi. Onu savunma durumuna geçirdi, karşılıklı yalancıktan birkaç vuruş yaptılar, ilk saldırıyı bekledi, birden yere kayıyormuş

izlenimini verdi, Roberto afallamış bir durumda gardım düşürdüğünde, Saint-Savin olağanüstü bir biçimde doğrulmuş ve Roberto'nun ceketindeki düğmelerden birini koparmıştı -bu, kılıcı daha derine saplasa, onu yaralayabileceğinin bir kanıtıydı.

Roberto yenildiğini gösteren bir selam verirken, “Hoşunuza gitti mi, dostum?” dedi. “Buna Coup de la Mouette denir ya da sizin deyişinizle Martı Vuruşu. Bir gün deniz yolculuğu yaparsanız, bu kuşların sanki düşüyormuş gibi pike yaptıklarını, ancak suyun hemen üzerinde ağızlarında tuttukları bir avla yeniden havalandıklarını göreceksiniz. Uzun talim gerektiren bir vuruştur bu, üstelik her zaman başarılı olmaz. Vuruşu icat etmiş olan palavracı bana karşı başarısız olmuştur. Böylece bana hem hayatını hem de sırrını armağan etmiş oldu. Sanırım ilkinden çok ikinciyi yitirdiğine üzülmüştü.”

Küçük bir kentli topluluğu toplanmamış olsa, daha uzun süre devam edebilirlerdi. “Duralım,” dedi Roberto, “herhangi bir kimsenin yasımı unuttuğumu görmesini istemem.”

“Daha önce kilisedeki kötü Latinceyi dinlemeye oranla,” dedi Saint-Savin, “onun öğrettiklerini anımsayarak, şimdi daha iyi onurlandırıyorsunuz babanızı.”

“Sayın Saint-Savin,” demişti ona Roberto, “ateşte yakılma cezasına uğramaktan korkmuyor musunuz?”

Saint-Savin'in yüzü bir süre düşünceli bir hal aldı. “Aşağı yukarı sizin yaşınızdayken, benim için bir ağabey yerine geçen birisine hayranlık duyuyordum. Antik bir filozof gibi onun da adı Lucilius'tu, o da bir filozoftu, üstelik bir rahipti. Sonunda Toulouse'da yakılma cezasına çarptırıldı, ancak önce dilini koparıp, boğazını sıkarak öldürdüler onu. Dolayısıyla, görüyorsunuz ki, biz filozofların kıvrak dilli olmasının tek nedeni, geçen akşam o beyefendinin söylediği gibi kendimize bon ton vermek değildir; başkaları dilimizi koparmadan onun keyfini çıkarmaktır. Ya da şaka bir yana, önyargıları kırmak ve nesnelerin doğasına özgü mantığı keşfetmektir.”

“Öyleyse gerçekten de Tanrı'ya inanmıyor musunuz?”

“inanmak için neden bulamıyorum doğada. Böyle düşünen tek insan da değilim. Strabon, Galizialıların kendilerinden üstün bir varlıkla ilgili hiçbir kavramları bulunmadığını söylüyor bize. Misyonerler Batı Hint Adaları yerlilerine Tanrı’dan söz ettiklerinde, diye anlatıyor bize kendisi de bir Cizvit olan Acosta, İspanyolca Dios sözcüğünü kullanmak zorunda kaldılar. Buna inanmayacaksınız, ama dillerinde uygun herhangi bir terim yoktu. Tanrı fikri doğa keyfiyeti içinde belirmiyorsa, o halde insanların bir icadı olmalı... Ancak bana sağlam ilkelerim yokmuş ve kralımın sadık bir hizmetkârı değilmişim gibi bakmayın. Gerçek bir filozof hiçbir zaman eşyanın düzenini yıkmak istemez; bu düzeni kabul eder. Filozof, yalnızca güçlü bir ruhu avutacak düşünceler geliştirmesine izin verilmesini ister. Ötekilere gelince, kalabalıkları devrimden ve suçtan alıkoyacak papaların ve piskoposların bulunması bir talihtir. Devlet düzeni davranışların tekbiçimli olmasını gerektirir, din halk için gereklidir ve bilge kişi toplum sağlam kalabilsin diye bağımsızlığının bir kısmını feda etmek zorundadır. Bana gelince, dürüst bir insan olduğuma inanıyorum: Dostlarıma bağlıyım, birisine aşk ilan ettiğim zamanlar hariç, yalan söylemiyorum, bilgiyi seviyorum ve söylediklerine bakılırsa güzel şiirler yazıyorum. Bu yüzden bayanlar beni nazik bir insan olarak görüyorlar. Şimdi çok revaçta olan romanlardan yazmak isterdim, ancak kafamda birçok roman kuruyor, sonra hiçbirini yazmıyorum... “

“Ne tür romanlar kuruyorsunuz kafanızda?”

“Kimi zaman Ay’a bakıyorum ve oradaki lekelerin mağaralar, kentler, adalar olduğunu; parlayan yerlerin ise, denizin güneş ışığını bir aynanın camı gibi aldığı noktalar olduğunu kuruyorum hayalimde. Onların krallarının, savaşlarının, devrimlerinin öyküsünü anlatmak isterdim ya da gece boyunca Yeryüzümüze bakarak iç geçiren Aylı âşıkların mutsuzluğunu. Vücudun değişik kısımları arasındaki savaşı ve dostluğu anlatmak hoşuma giderdi, ayaklarla savaşan kolları, atardamarlarla sevişen damarları ya da ilikle sevişen kemikleri. Kurmak istediğim tüm bu romanlar yakamı bırakmıyor. Odamdayken, hepsi çevremdeymiş gibi geliyor bana, küçük birer şeytan gibi ve sanki biri kulağımı çekiyor, bir başkası

burnumu ve her biri şöyle diyor bana: “Bayım, beni yazsanıza, çok güzelim ben.” Sonra, özgün bir düello yaratarak aynı derecede güzel bir öykü anlatılabileceğini fark ediyorum, örneğin rakiple çarpışıp, onu Tanrı’yı inkâr etmeye ikna etmek ve sonra lanetlenmiş olarak ölsün diye kılıcı göğsüne saplamak. Davranın, Sinyor de la Grive, bir kez daha çıkarın kılıcınızı, işte böyle, savurun bu darbeyi, haydi! Topuklarınızı aynı hizaya getirin: Olmadı, bacağınız yere sağlam basmıyor. Başınızı dik tutmamalısınız, çünkü omuz ile baş arasındaki uzaklık hasmın vuruşları için aşırı geniş bir alan sağlıyor... “

“Ama gergin duran elimdeki kılıçla başımı örtüyorum.”

“Yanlış, bu konumda güç kaybedersiniz. Hem sonra, ben Alman usulü bir gardla açılışı yaptım, siz ise İtalyan usulü savunmaya geçtiniz. Kötü. Mücadele edeceğiniz bir gard söz konusu olduğunda, olabildiğince onu taklit etmelisiniz. Ama bana kendinizden ve bu toz vadisine gelmeden önce neler yaptığınızdan söz etmediniz.”

Yoldan çıkmış paradokslarla parıltılı bir görüntü çizme yeteneği olan ve bir genci kendine hayran bıraktırabilen bir yetişkin gibisi yoktur, genç hemen onu taklit etmek ister. Roberto yüreğini Saint-Savin’e açtı ve kendini ilginç gösterebilmek için -yaşamının ilk on altı yılının pek az çeşni sunduğuna bakarak- ona meçhul kardeşiyle ilgili saplantısından söz etti.

“Çok fazla roman okumuşsunuz,” dedi Saint-Savin, “bunlardan birini yaşamaya çalışın, çünkü bir romanın görevi eğlendirerek öğretmektir, öğrettiği şey ise dünyanın tuzaklarıdır.”

“Sizin Ferrante romanı adını verdiğiniz şeyin bana ne öğretmesi gerekiyor?”

“Romanın,” diye açıklamaya girişti Saint-Savin, “temelinde her zaman kişi, eylem, yer, zaman ya da durumla ilgili bir yanlış anlama olmalı ve bu temel yanlış anlamalardan, karışık sahneler, şaşırtmalar, terslikler ve sonunda beklenmedik, hoş tanımalar doğmalıdır. Yanlış anlamalardan kastım şu: Sözgelimi, bir karakterin gerçek olmayan ölümü, bir kişinin bir başkası yerine öldürülmesi; nitelikle ilgili yanlış anlamalar: Sözgelimi, bir kadının,

sevgilisinin öldüğüne inanıp bir başkasıyla evlenmesi; nicelikle ilgili yanlış anlamalar: Sözgelimi, duyulara dayalı yargının yol açtığı hatalar ya da ölü izlenimi veren, oysa uyku ilacının etkisi altında olan birinin gömülmesi; ilişkiyle ilgili yanlış anlamalar: Birinin haksız yere bir başkasının katili olmakla suçlanması; araçla ilgili yanlış anlamalar: Sözgelimi, birisini bıçaklarken öyle bir silah kullanılır ki, o kişiyi yaralarken sivri uç boğaza girmeyip, hançerin sapına geri döner ve kana bulanmış bir süngere baskı yaparak ondaki kanı akıtır... Ayrıca, sahte pusulalar, taklit edilen sesler, zamanında yerine ulaşmayan ya da bazen farklı bir adrese, bazen de farklı bir insana ulaştırılan mektuplar. Ve bu hilelerin en ünlüsü, ama çok fazla kullanılmış olanı, bir insanın bir başkasıyla karıştırılması hilesidir; bu karışıklığın açıklaması ikiz aracılığıyla yapılır... İkiz, kahramanın peşi sıra sürüklediği ya da ondan hep önde giden bir yansımadır. Güzel bir entrikadır bu, onun sayesinde okur, kahramanda kendini bulur, onunla belli belirsiz bir Düşman Kardeş korkusunu paylaşır. Ancak insanın da nasıl bir makina olduğunu ve içerdeki çarkları döndürmek için yüzeydeki bir çarkı harekete geçirmenin yeterli olduğunu görüyorsunuz: Kardeş ve düşmanlık, herkesin kendisiyle ve itiraf edilmemiş arzuların ya da Paris'te dedikleri gibi sessiz ve dile getirilmemiş kavramların barındığı kendi ruhunun derinlikleriyle ilgili korkusunun bir yansımasından başka bir şey değildir. Çünkü ruh farkına varmaksızın ruhu etkileyen algılanamaz düşüncelerin, gizli düşüncelerin var olduğu kanıtlanmıştır; gizli düşüncelerin varlığının kanıtı şudur: insan kendisini ne denli az irdelerse irdelesin, yüreğinde aşk ve sevgi, sevinç ya da üzüntü taşıdığını fark edecektir, ancak bu duyguları doğuran düşünceleri belirgin olarak anımsayamayabilir."

"Öyleyse, Ferrante... " diye söze atıldı Roberto ve Saint-Savin sözünü tamamladı: "Öyleyse, Ferrante, korkularınızı ve utançlarınızı gösteriyor. Sık sık insanlar, kendi yazgılarının mimarları olduklarını kendi kendilerine söylememek için, bu yazgıyı hayal gücü zengin ve soysuz bir yazarın yazdığı bir roman gibi görürler."

"Ama bilmeden kurduğum bu meselin benim için anlamı ne olabilir?"

“Kim bilebilir ki? Belki de babanızı sandığınız kadar sevmiyordunuz, onun sizin erdemli bir insan olmanız konusundaki katı ısrarından korkuyordunuz, onu daha sonra kendi suçlarınızla değil, bir başkasının suçlarıyla cezalandırmak için babanıza bir suç yüklediniz.”

“Bayım, hâlâ çok sevdiği babası için ağlamakta olan bir evlatla konuşmaktasınız! Sanırım, babalarımızı hor görmeyi öğretmek, Tanrı’mızı hor görmeyi öğretmekten daha büyük bir günahtır!”

“Hadi, hadi, sevgili la Grive! Filozof, kafamıza işlenen tüm yalancı öğretileri eleştirme cesaretine sahip olmalıdır; bunlar arasında yaşlılığa saygı vardır, sanki gençlik iyiliklerle erdemlerin en üstünü değilmiş gibi. Doğrusu, genç bir insanın algılama, yargıda ve eylemde bulunma yeteneği varsa, kafasının buzu imgelem gücünü dondurmuş altmışlık bir bunaktan daha iyi idare edemez mi bir aileyi? Büyüklerimizde ihtiyat diye yücelttiğimiz şey, eyleme girmekten panik derecesinde ürkmekten başka bir şey değildir. Tembelliğin kaslarını zayıflattığı, atardamarlarını sertleştirdiği, ruhlarını buharlaştırdığı ve kemiklerinin iliklerini emdiği bu insanlara mı boyun eğmek istiyorsunuz? Bir kadına hayran olmanız, onun güzelliğinden değil midir? Yaşlılık o bedeni bir hayalete döndürdükten sonra, artık size ufuktaki ölümü anımsatan o hayalet karşısında saygıyla diz çökmeyi sürdürür müsünüz acaba? Ve sevgililerinize bu şekilde davranıyorsanız, neden koca adamlara aynı şeyi yapmayasınız? Bana o koca adamın babanız olduğunu ve ona saygı gösterirseniz, Tanrının ona uzun bir yaşam vaat ettiğini söyleyeceksiniz. Peki kim söylüyor bunu? Çölde ancak erkekliklerinin ürününü kötüye kullanarak hayatta kalabileceklerini anlayan Yahudi yaşlılar. Babanızın koyunu olduğunuz için Semanın size bir gün fazla yaşam vereceğini düşünüyorsanız, aldanıyorsunuz. Şapkanızın tüyünü babanızın ayaklarına değdiren saygılı bir selamın, habis bir çıbanınızı iyileştireceğine, bir kılıç darbesinin izini kapatacağına ya da mesanenizdeki bir taştan sizi kurtaracağına mı inanıyorsunuz? Öyle olsa, doktorlar şu iğrenç ilaçları vermez, İtalyan hastalığından kurtulmanız için akşam yemeklerinden önce saygıdeğer babanıza dört reverans yapmanızı ve yatmadan önce saygıdeğer annenize bir öpücük vermenizi

tavsiye ederlerdi. Babanız olmasa sizin de dünyaya gelmemiş olacağınızı söyleyeceksiniz, babanızın babası olmasa, babanız dünyaya gelmemiş olacaktı, bu böyle Melchisedek'e kadar gider. Ancak o size bir şeyler borçludur, siz ona değil. Siz, onun bir anlık zevk verici bir dürtüsünü yıllarca döktüğünüz gözyaşlarıyla ödüyorsunuz."

"Söylediklerinize inanıyor olamazsınız."

"Peki, inanmıyorum. Hemen hemen hiçbir zaman. Ancak filozof, şair gibidir. Şair, yalnızca söz sayesinde tutkunun derinliklerini ölçmek için, kafasındaki ideal bir su perisi için ideal harfleri yan yana koyar. Filozof, yobazlık kalesini ne ölçüde aşındırabileceğim görmek için bakışının mesafeliliğini sınamaya girişir. Babanıza olan saygınızın azalmasını istemem, çünkü size güzel şeyler öğrettiğini söylüyorsunuz bana. Ancak hatırladıklarınıza üzülmeyin. Gözyaşı döktüğünüzü görüyorum... "

"Yo, üzüntüden değil bu gözyaşları. Gözlerimi zayıf düşüren basımdaki yara yüzünden olmalı... " "Kahve için." "Kahve mi?"

"Yemin ederim kısa zamanda moda olacak. Her derde deva bir şey. Size getiririm. Soğuk humorları kurutuyor, gazı gideriyor, karaciğeri güçlendiriyor, su toplanmasına ve uyuz hastalığına çok iyi geliyor, kalbi ferahlatıyor, karın ağrılarını hafifletiyor. Dumanı, göz akıntılarına, kulak uğuldamasına, burun nezlesine karşı öneriliyor. Hem sonra babanızla birlikte kendi kendinize yarattığınız tedirginlik verici kardeşi de gömün. Ve hepsinden önemlisi, kendinize bir sevgili bulun."

"Bir sevgili mi?"

"Kahveden daha iyi gelir. Yaşayan bir varlık için acı çekmekle, ölmüş bir varlık için duyduğunuz acıları hafifletmiş olacaksınız."

Roberto kızararak itiraf etti: "Ben hiçbir zaman bir kadını sevmedim."

"Bir kadını sevin demedim. Bir erkek de olabilir."

"Sinyor Saint-Savin!" diye bağırdı Roberto.

"Görülüyor ki köyden geliyorsunuz "

Şaşkınlığın doruk noktasını yaşayan Roberto, artık gözlerinin çok fazla canını yaktığını söyleyerek özür dilemiş ve bu karşılaşmayı sona erdirmişti.

Tüm duyduklarına bir anlam verebilmek için Roberto, Saint-Savin'in kendisiyle bir oyun oynamış olduğunu düşündü: Bir düello söz konusuymuş gibi, ona Paris'te ne çok vuruş bildiklerini göstermek istemişti. Ve Roberto taşralı rolünü oynamıştı. Bu kadarla da kalmıyordu, o konuşmaları ciddiye almakla günah işlemişti, oysa söylediklerini bir oyun gibi kabul etse böyle bir şey olmayacaktı. İnanca, göreneklere, devlete, aileye gösterilmesi gereken saygıya karşı çok sayıdaki önermesini dinleyerek işlediği günahların listesini çıkarıyordu. Ve onun yokluğunu düşününce bir başka kaygı kapladı bedenini: Babasının Tanrı'ya küfrederek öldüğünü hatırlamıştı.

9.
ARİSTOTELES DÜRBÜNÜ

Ertesi gün dua etmek için yeniden Sant'Evasio katedraline gitmişti. Serinlemek üzere gitmişti oraya: Haziran başlarının o öğleden sonrası, yarı yarıya boş sokaklara kızgın bir güneş vuruyordu -tıpkı bunun gibi, o an *Daphne*'de, koya nüfuz etmekte olan ve sanki tahta parçaları birer kor haline gelmişçesine, gemi küpeştesinin alıkoyamadığı sıcaklığı fark ediyordu. Ama gerek kendi için gerek babası için günah çıkarma gereksinimini de duymuştu. Kilisenin şahmında bir papazı durdurmuş, papaz önce ona kilise cemaatinin bir üyesi olmadığını söylemiş, ancak daha sonra delikanlının bakışı karşısında razı olmuş ve bir günah çıkarma odasına oturarak, Roberto'nun günah çıkarmasını kabul etmişti.

Peder Emanuele çok yaşlı olmasa gerekti, belki kırk yaşlarındaydı ve Roberto'nun ifadesiyle "etli, pembe yüzlü, saygıdeğer ve tatlı dilli" idi ve Roberto ona tüm günahlarını anlatmak için cesaret kazanmıştı. Ona her şeyden önce babasının Tanrı'ya ettiği küfürden söz etti. Babasının şimdi Tanrı'nın kolları arasında dinlenmek yerine, Cehennem'in derinliklerinde inlemesi için yeterli bir neden miydi bu? Günah çıkartan papaz Roberto'ya birkaç soru sordu ve Roberto'yu şunu kabul etmeye yönlendirdi: Yaşlı Pozzo hangi anda ölmüş olursa olsun, bu ölümün, o Tanrı'nın adını boş yere anarken gerçekleşmesi olasılığı vardı: Tanrı'ya küfretmek, köylülerden alınan kötü bir alışkanlıktı ve Monferrato yöresinin beyleri kendi düzeyindeki insanlarla bir aradayken köylüler gibi konuşmayı, bir alçakgönüllülük göstergesi olarak değerlendiriyorlardı.

"Görüyorsun oğlum," diye sözlerini bağlamıştı papaz, "baban, Kahramanlar Cenneti'ne girmeyi sağladığı söylenen o büyük ve soylu eylemlerden birini yerine getirirken ölmüş. Bak, her ne kadar böyle bir Cennet'in var olduğuna inanmıyorsam ve Semavi Melekût'ta Dilenciler ile Hükümdarların, Kahramanlar ile Korkakların kutsal bir uyum içinde bir arada yaşadıklarını düşünüyorsam da, hiç kuşkusuz iyiliksever Tanrı, babanı, düşünmesi gereken büyük bir askeri girişimin söz konusu olduğu bir anda yalnızca biraz Dili

sürçtü diye melekleri arasına almazlık etmeyecektir; hatta şunu söyleme cüretini buluyorum kendimde: Böyle anlarda bu tür bir haykırış, Rabbimizi yapılan Eylemin Tanığı ve Yargıcı olarak çağırmanın bir yolu bile olabilir. Hâlâ üzüntün devam ediyorsa, Babanın Ruhu için dua et ve onun adına bir iki ayin söylet, Tanrı'mızı hükümlerini değiştirmeye sevk etmekten çok, kendi Ruhuna hayrı dokunması için, çünkü Tanrı'nın hükümleri, sofu kadınların üflemelerine göre yön değiştirecek bir Fırıldak değildir."

Bunun üzerine Roberto rahibe, bir dostundan dinlediği kışkırtıcı konuşmalardan söz etti, rahip kederli bir biçimde kollarını açarak şunları söyledi: "Çocuğum, Paris'i pek bilmem, ancak Paris hakkında söylenenler bana, bu yeni Sodom'da ne çok Beyinsizin, Hırs Düşkününün, imansızın, Hafiye ve Düzenbazın bulunduğunu öğretti. Üstelik, bunlar arasında Sahte Tanıklar, Kudas Kabı Hırsızları, Çarmıha Gerilmişleri Hiçe Sayanlar ve Tanrı'larını inkâr etmeleri için Dilencilere para verenler, acı bir alay adına köpekleri vaftiz ettiren kendini bilmezler var... Buna Çağın Modasına uymak diyorlar. Kiliselerde dua edilmiyor artık, insanlar orada geziyor, gülüyor, Hanımlara tuzak kurmak üzere sütunların arkasında pusuya yatıyorlar ve Aşai Rabbani ayininde papaz şarap ile ekmeği yukarı kaldırdığı anda bile sürekli bir gürültü oluyor içeride. Felsefe yaptıklarını iddia ediyor ve kötücül Niçinleriyle saldırıyorlar üzerimize, niçin Tanrı Kutsal Emirleri verdi dünyaya, niçin evlilik dışı cinsel ilişki yasaklanıyor, niçin Tanrı'nın Oğlu insan bedenine girdi... Ve verdiğin her Yanıtı bir Tanrıtanımazlık kanıtına dönüştürmek için kullanıyorlar. İşte Çağımızın Güzel Ruhları: Epikurosçular, Pironcular, Diogenesçiler ve Din Konusunda Özgür Düşünenler! Şu halde, Şer'den gelen bu Baştan Çıkarmalara kulak asma sen."

Genellikle Roberto, o dönem yazarlarının önde gelen özelliklerinden olan büyük harfle yazma alışkanlığına kaptırmaz kendini: Ancak peder Emanuele'nin sözlerine ve yargılarına atıfta bulunduğunda çok sayıda büyük harf kullanıyor, sanki peder yalnızca yazarken değil, konuşurken de söyleyeceği şeylerin kendine özgü saygınlığını duyuruyormuş gibi -bu, güçlü ve çekici hitabeti olan bir insan olduğunu gösteriyor. Gerçekten de, pederin sözleri Roberto'yu öylesine rahatlatmıştı ki, günah çıkarma

odasından çıktıktan sonra bir süre onunla sohbet etmek istedi. Onun Savoia'lı bir Cizvit olduğunu öğrendi, hiç kuşkusuz önemsiz bir insan değildi, çünkü Savoia düküne vekaleten Casale'de gözlemci olarak bulunuyordu; bunlar o zamanlar bir kuşatma sırasında olabilen şeylerdi.

Peder Emanuele seve seve yerine getiriyordu görevini: Kuşatmanın yarattığı kasvetli ortam ona, Torino gibi bir şehrin hayhuyu içinde sürdüremeyeceği bazı çalışmalarını rahatlıkla sürdürme olanağı sağlıyordu. Roberto neyle uğraştığını sorduğunda, peder astronomlar gibi kendisinin de bir dürbün yapmakta olduğunu söylemişti.

"Evreni açıklamak için gözün sağladığı olanakların çok ötesini sağlayan Dürbünü kullanan ve Dürbünle gözün ancak tasavvur edebileceği şeyleri gören şu Floransalı Astronomu duymuş olmalısın. Benim, bugün söylendiği gibi, Yayılmış Şeyi anlamak için Mekanik Aletlerin bu kullanımına büyük bir saygım var. Ama Düşünen Şeyi ya da Dünyayı tanıma tarzımızı anlamak için, ancak Aristoteles'in çok zaman önce kullanmış olduğu bir başka Dürbünü kullanabiliriz; bu dürbün ne borudan ne de mercekten oluşmaktadır, bu dürbün Sözcüklerin Örgüsüdür, Kavrayışlı idedir, çünkü bize bu Evreni anlama olanağını sağlayan biricik şey, Ustalıklı Hitabet sanatıdır."

Bu şekilde konuşarak peder Emanuele, Roberto'yu kilisenin dışına çıkarmıştı ve kilisenin dışında gezerlerken, o öğleden sonra, şehrin karşı tarafından atılan top atışlarının hafif gürültüsünün ulaştığı sakin bir yerde hendek duvarının üzerine çıkmışlardı. Önlerinde imparatorluk güçlerinin kampları uzanıyordu, ancak kampların önemli bir bölümün de birlikler ve yük arabaları yoktu ve çayırlarla tepeler ilkbahar güneşinde parlıyordu.

"Ne görüyorsun, evladım?" diye sordu peder Emanuele.

Henüz hitabet sanatından pek nasibini almamış olan Roberto yanıtladı: "Çayırları."

"Elbette, herhangi bir kimse orada Çayırları görebilir. Ama biliyorsun ki, Güneşin konumuna, Gökyüzünün rengine, günün ve mevsimin saatine göre Çayırlar farklı biçimlerde görünüp, sana

değişik Duygular esinleyebilirler. Çalışmaktan yorulmuş köylü için onlar yalnızca çayırdır, başka hiçbir şey değil. Aynı şey, kimi zaman geceleri Gökyüzünde beliren ve korku yaratan şu Ateşten Görüntülerin bazılarından korkuya kapılan kaba balıkçının da başına gelir; ancak birer Şair olan Meteoristler onlara Yeleli, Sakallı ve Kuyruklu Kuyrukluyıldızlar, Makas, Kiriş, Kalkan, Orak ve Ok Kuyrukluyıldızlar adını verme yürekliliğini gösterdiklerinde, bu dil betileri sana Doğa'nın nasıl zekice Simgelerle konuşma amacında olduğunu açıklar; Doğa, bir yandan Burçlara bir yandan da geçmiş ya da gelecek Olaylara göndermede bulunan bu Görüntüleri birer Hiyeroglif gibi kullanır. Peki ya Çayırlar? Görüyorsun, Çayırlar hakkında ne çok şey söyleyebilirsin ve bunları söylediğinde onlarla ilgili ne çok şey görür ve anlarsın: Batı Yeli eser, Yeryüzü açılır, Bülbüller ağlar, yaprak yeleli Ağaçlar hindi gibi kabarır ve sen neşeli çocuklukları içinde oynaşan ırmakların emzirdiği Otlardan, soyunun çeşitliliği içinde Çayırların hayranlık uyandıran yaratıcılığını keşfedersin. Şen Çayırlar şakacı bir neşeyle sevinç gösterisinde bulunur, Güneşin belirmesiyle yüzlerini açarlar ve onlarda bir gülümsemenin kıvrıntısını görürsün, Güneşin geri dönmesine sevinirler, Güney Yelinin tatlı öpüşleriyle kendilerinden geçerler ve sessiz bir neşeye açılan Yeryüzünün üzerinde gülüş dans eder ve sabahın ılıklığı onları öylesine Sevinçle doldurur ki, sevinçlerini Çiy gözyaşlarıyla dışa vururlar. Çiçeklerin taçlandırdığı Çayırlar kendilerini onların Dehasına bırakır ve Gökkuşaklarıyla zekice çoğaltırlar onları. Ama çok kısa sürede Gençlikleri hızla tükenir, gülüşleri ansızın beliren bir solgunlukla altüst olur, gökyüzünün rengi solar ve oyalanarak geciken Meltem şimdiden gücünü yitiren Toprağın üzerinde esmeye başlar, böylece kış göklerinin ilk üzüntüleri çıkageldiğinde, Çayırlar hüzünlenir ve Kırağıyla kaskatı kesilirler. İşte evladım: bana yalnızca çayırların güzel olduğunu söylemiş olsaydın, benim zaten bildiğim yeşilliği sunmuş olacaktın bana; ama bana çayırların güldüğünü söylersen, bana toprağı Canlı Bir insan gibi göstermiş olursun ve ben insanların yüzlerinde çayırlarda yakalamış olduğum tüm ince ayrıntıları gözlemeyi öğrenirim... İşte tüm betiler arasında en üstün betinin, Eğretilemenin işlevi budur. Deha, yani Bilgi, uzak Kavramlar arasında bağlantı kurmak ve birbirine benzemeyen şeyler arasında

Benzerlik bulmaksa, Betiler arasında en keskin ve en sıradışı olanı, Eğretileme, Tansığı yaratabilen biricik betidir; Tansıktan, tiyatroda sahnelerin değişiminden doğduğu gibi Zevk doğar. Ve Betilerin bizde yarattığı Zevk, zahmete girmeksizin yeni şeyler ve küçük bir cilt içinde birçok şey öğrenme zevkiyse, Eğretileme de zihnimizi yıldırım hızıyla bir Türden ötekine taşıyarak bir tek Sözcükte bize bir Nesneden fazlasını gösterir.

“Ama eğretilemeler yaratmayı bilmek gerekir, bu da benim gibi yaşamında çayırlarda yalnızca kuşlara taş atmış olan bir taşralının yapabileceği bir şey değil... “

“Sen bir Centilmensin ve Paris’te Honnete Homme dedikleri, hem söz hem de kılıç savaşlarında becerikli kişi haline gelebilmene çok az kalmış. Ve Eğretilemeler oluşturmayı bilmek, dolayısıyla Dünya’yı bilgin olmayan kimselere göründüğünden çok daha uçsuz bucaksız bir çeşitlilik içinde görmek, zamanla öğrenilen bir Sanattır. Çok sayıda ve harika Makinaların herkesin aklını başından aldığı bu dünyada -ah ne yazık ki, bunlardan bazılarını bu Kuşatmada da görüyorsun- ben de Aristoteles Makinaları yapıyorum, herkese Sözcükler aracılığıyla görme olanağı veren Makinalar... “

Daha sonraki günlerde Roberto, Sinyor della Saletta’yı tanıdı; Saletta, Toiras ile şehrin yöneticileri arasında irtibat subaylığı yapıyordu. Toiras’ın, sadakatlerine pek güvenmediği Casale’lilerden yakındığını duymuştu: “Casale’nin,” diyordu sinirli bir biçimde, “barış zamanında bile, İspanyol yöneticilere sormaksızın basit bir piyade erini ya da bir küfe yiyeceği öteye geçiremeyecek durumda bulunduğunu anlamıyorlar mı? Saygınlığını ancak Fransız korumasıyla güvence altına alabileceğini?” Ancak şimdi Saletta’dan, Casale’nin Mantova dükleriyle de kendini rahat hissetmediğini öğreniyordu. Gonzaga’ların politikası, Casale’nin muhalefetini azaltmak yönünde olmuştu ve altmış yıldan bu yana kent giderek birçok ayrıcalıktan yoksun bırakılmıştı.

“Anlıyor musunuz Sinyor de la Grive?” diyordu Saletta. “Önceleri çok sayıda vergiden yakınıyorduk, şimdi ise garnizonun muhafaza edilmesi için gerekli masrafları biz karşılamak zorunda kalıyoruz. Evimizde İspanyolları istemiyoruz, ama Fransızları istiyor muyuz gerçekten de? Kendimiz için mi canımızı veriyoruz, onlar için mi?”

“Ama öyleyse kimin için canını verdi benim babam?” diye sormuştu Roberto. Ve Sinyor della Saletta ona ne yanıt vereceğini bilememişti.

Siyasal konuşmalardan canı sıkılan Roberto birkaç gün sonra yeniden peder Emanuele’ye, onun yaşamakta olduğu manastıra gitmişti; manastırda Roberto’yu küçük bir odaya değil, manastır avlusunu çevreleyen revakların kemerleri altında pedere ayrılmış olan sessiz, geniş bir alana gönderdiler. Rahibi iki centilmenle konuşurken buldu, centilmenlerden biri gösterişli bir biçimde giyinmişti: Altın düğme ilikleri bulunan kırmızı bir giysi, altın işlemeli şeritleri ve kısa tüylü kürk astarla kaplı bir pelerin, kenarında kırmızı çapraz bir şeritle üzerinde küçük taşlarla süslü bir kordela olan kısa ceket vardı üzerinde. Peder Emanuele onu sancaktar Don Gaspar de Salazar olarak tanıttı; öte yandan, kibirli ses tonundan, bıyık ve saç tarzından Roberto onun düşman ordusundan bir centilmen olduğunu çıkarmıştı. Öteki kişi, Sinyor della Saletta’ydı. Bir an için Roberto bir casus yuvasına düşmüş olduğu kuşkusuna kapıldı, sonra benim de bu vesileyle öğrendiğim üzere, kuşatma *etigueta*’sı kuşatmayı yapanların bir temsilcisine temaslarda ve müzakerelerde bulunmak üzere kuşatılan şehre girme iznini sağlıyordu; aynı şekilde, Sinyor della Saletta da Spinola’nın ordugâhına serbestçe girebiliyordu.

Peder Emanuele, tam da ziyaretçilerine Aristoteles dürbününü göstermeye hazırlandığını söyledi: Peder konuklarını, sözlerle dile getirilemeyecek kadar tuhaf bir mobilyanın bulunduğu bir odaya götürdü - Roberto’nun Sinyora’sına yaptığı betimlemeden, bu mobilyanın biçimini kesin olarak yeniden kurabileceğimden emin değilim, çünkü hiç kuşkusuz bu ne daha önce ne de daha sonra görülmüş bir şeydi.

Bu, ön yüzünde satranç tahtası biçiminde seksen bir çekmecenin açıldığı bir dolap ya da sandıktan oluşan alt dayanaktı - seksen bir çekmece, dokuz yatay dokuz dikey sıradan oluşuyordu; her sıra, iki yana da işlenmiş bir harfle belirleniyordu (BCDEFGHIK). Dolabın düz kısmı üzerinde sola doğru bir rahle yükseliyordu, bunun üzerine büyük, baş harfleri renkli, elyazması bir kitap konmuştu. Rahlenin sağında üç silindir vardı, birinden ötekine silindirlerin boyu kısalıyor,

eni genişliyordu (en kısası, en genişi olup, daha uzun olan öteki ikisini içine alabilecek genişlikteydi), öyle ki yandaki bir kol, süredurum gücüyle, ağırlığa bağlı olarak, birini ötekinin içinde değişik hızlarda döndürebiliyordu. Her bir silindirin sol kenarına, çekmeceleri belirleyen dokuz harf kazınmıştı. Silindirlerin birbirlerinden bağımsız olarak hareket etmeleri için kola şöyle bir dokunmak yeterliydi; silindirler durduğunda, rastlantı sonucu bir araya gelmiş üçlü harf grupları okunabiliyordu: Sözgelimi, CBD, KFE ya da BGH.

Peder Emanuele Makinasının çalışma ilkelerini anlatmaya koyuldu.

"Filozofun bize öğretmiş olduğu gibi, Akıl nesnelere on Kategori altında nüfuz etme yeteneğinden başka bir şey değildir; bu Kategoriler, Töz, Nicelik, Nitelik, Bağıntı, Eylem, istek, Alan, Zaman, Mekân ve Konumdur. Tözler her kavrayışın öznesidir ve akla dayalı Benzerlikler onlardan çıkarsanmalıdır. Tözlerin neler olduğu bu kitapta A harfi altında açıklanmıştır, bunların tam bir listesini çıkarmaya belki benim ömrüm bile yetmez. Her halükârda, Şairlerin ve bilginlerin kitaplarından ve yüce Kutsal Kitap'tan alarak bunlardan birkaç binini bir araya getirdim. Böylece, Tözler arasına şunları koyacağız: Yüce Rabbimizin altına Kutsal Kişileri, Fikirleri, Hayal Ürünü üst, orta ve aşağı tanrıları, Gök, Hava, Deniz, Yer ve Cehennem Tanrılarını, tanrılaştırılmış Kahramanları, Melekleri, Zebanileri, Cinleri, Gökyüzünü ve Gezegenleri, Semavi Burçları ve Takımyıldızları, Burç Kuşağını, Çemberler ile Felekleri, Temel Öğeleri, Buharları, Sızıntıları ve sonra -hepsini sıralamamak için- Yeraltı Ateşlerini ve Kıvılcımları, Göktaşlarını, Irmakları, Su Kaynaklarını ve Gölleri ve Kayaları... Ve böylece yavaş yavaş Yapay Tözlerden, her bir Sanatın eserlerinden. Kitaplar, Kalemler, Mürekkepler, Küreler, Pergeller, Gönyeler, Saraylar, Tapınaklar ve Bakımsız Binalar, Kalkanlar, Kılıçlar, Trampetler, Tablolar, Resim Fırçaları, Heykeller, Keserler ve Testerelerden, sonunda Cins, Tür, Öz, araz ve benzeri Kavramlar gibi Metafizik Tözlere ulaşmış oluyoruz."

Şimdi mobilyasının çekmecelerini ve bunları açarak her birinin içindeki kitapları ciltlemekte kullanılan çok kalın dörtköşe parşömen

yaprakları gösteriyordu, bunlar alfabetik sıraya göre dizilmişti: “Bilmeniz gerektiği üzere, B’den K’ye her dikey sıra öteki dokuz Kategoriden birine göndermede bulunuyor ve bu kategorilerden her biri için dokuz çekmeceden her biri üye gruplarını bir araya getiriyor. Sözgelimi, Nicelik için Büyüklük Niceliği kaydedilmiş, burada Üyeler, Küçük, Büyük, Uzun ya da Kısadan oluşuyor; ya da Sayısal Niceliği alırsak, bunu oluşturan üyeler, Sıfır, Bir, İki, vb. ya da Çok ile Azdır. Ya da Nitelik kategorisi altında, Görmeye ait nitelikler grubu yer almaktadır: Görünür, Görünmez, Güzel, Biçimsiz, Açık, Koyu gibi; ya da Koku kategorisi altında, Güzel Koku ve Kötü Koku gibi; ya da Duygular kategorisi altında, Neşe ve Üzüntü gibi. Her kategori için sınıflama bu şekilde devam ediyor. Her bir yaprak bir Üye’yi açıkladığı için, onun aracılığıyla ona bağlı tüm Şeyleri gösterebiliyorum. Yeterince açık mı?”

Hepsi hayran kalmıştı, başlarıyla onayladılar ve peder sözünü sürdürdü: “Şimdi büyük Tözler Kitabını rastgele açalım ve herhangi bir şeyi arayalım... İşte, bir Cüce. Makul bir şeyler söylemeden önce, bir Cüce hakkında neler söyleyebiliriz?”

“Que es pequeno, picoletto, petit,” diye atıldı Don Gaspar de Salazar, “y que es feo, e infeliz, y ridiculo...”

“Çok doğru,” diye onayladı peder Emanuele, “ama şimdiden hangisini seçeceğimi bilmiyorum; ayrıca, bir Cüceden değil de, diyelim ki Mercanlardan söz etmek durumunda olsam, aynı şekilde belirgin özellikler betimleyebileceğimden emin miyim? Hem sonra Küçüklüğün Nicelikle, Çirkinliğin ise Nitelikle bağlantısı var, öyleyse nereden başlamam gerekir? Hayır, en iyisi Talihe güvenmek, benim Silindirlerim bu konunun Erbabıdırlar. Artık onları hareket ettiriyorum ve şimdi rastlantı eseri denk gelen BBB üçlüsünü elde ediyorum.

İlk Konumdaki B Niceliktir, ikinci konumdaki B beni, Nicelik çizgisinde, Biçim çekmecesinin içini araştırmaya yönlendiriyor ve burada tam B ile ilgili Şeyler dizisinin başında Küçük’ü buluyorum. Ve Küçük’e ayrılmış olan bu yaprakta, bir noktada duran Meleğin ve Yerkürenin hareketsiz noktası olan Kutup’un küçük olduğunu buluyorum ve temel şeyler arasında Kıvılcımı, Su damlasını, Taş parçasını ve Demokritos’a göre her şeyi oluşturan Atomu; İnsana

Has Şeyler arasında, işte Embriyon, Gözbebeği, Aşık Kemiği; Hayvanlarda, Karınca ve pire; Bitkilerde, Yapraklı Ufak Dal, Hardal Tohumu ve Ekmek Kırıntısı; Matematik bilimlerinde, Minimum Quod Sic, I harfi, dört kez katlanmış kâğıt tabakasına basılan kitap; Mimaride, Mücevher Kutusu ya da Mil; Masallarda, Farelerin generali Psica-pax Kurbağalara karşı ve Karıncalardan doğan Mirmidonlar... Ancak burada, bizim Cüceye Doğanın Mücevher Kutusu, Bebek Biberonu, İnsan Kırıntısı adını verebileceğim bu noktada duralım. Dikkat ederseniz, Silindirleri yeniden döndürmeyi denesek ve öncekinin yerine işte bakın CBF'yi elde etmiş olsak, C harfi beni Nitelik'e gönderecek, B harfi beni Görme ile ilgili çekmecedeki Üyeleri aramaya yönlendirecek ve F harfi, Üye olarak Görünmezlikle karşılaşmamı sağlayacaktı. Ve Görünmez Şeyler arasında, olağanüstü bir rastlantı sonucu, Atom ile Noktayı bulacaktım ve bunlar bana Cüce'yi İnsan Atomu ve Et Noktası olarak tanımlama olanağını verecekti."

Peder Emanuele silindirlerini döndürüyor ve bir hokkabaz gibi hızlı, çekmecelerdeki yaprakları çeviriyordu, sanki eğretilemeler ona büyü yoluyla beliriyor, onları üreten mekanik işlemin farkına varmıyordu. Ama henüz tatmin olmamıştı.

"Baylar," diye sözünü sürdürdü, "Zeki Eğretileme çok daha eksiksiz olmalıdır! Şu âna kadar bulduğum Her Şeyin ayrıca on Kategori açısından tahlil edilmesi gerekir ve kitabımın açıkladığı gibi, eğer Nitelik'e bağlı bir Şeyi değerlendirmemiz gerekse, görünür olup olmadığını, ne uzaklıkta olduğunu, hangi Biçimsizlik ya da Güzelliğe ve hangi Renge sahip olduğunu görmek zorunda kalacaktık; ne kadar Sesi, ne kadar Kokusu, ne kadar Tadı olduğunu; algılanabilir ya da dokunulabilir olup olmadığını, seyrek mi yoğun mu olduğunu, sıcak mı soğuk mu olduğunu, Biçiminin ne olduğunu,

Tutkusunun, Sevgisinin, Sanatının, Bilgisinin, Sağlığının, Hastalığının ne olduğunu; ve onun hakkında bilgi verilip verilemeyeceğini. Bu sorulara Tikeller adını veriyoruz. Şimdi biliyorum ki, ilk denememiz bizi Nicelik üzerinde çalışmaya yönlendirdi; Nicelik'in Üyeleri arasında Küçüklük de yer almaktadır. Şimdi Silindirlerimi yeniden çeviriyor ve BKD üçlüsünü elde

ediyorum. Daha önce Nicelik'e göndermede bulunduğunu belirlemiş olduğumuz B harfi, eğer kitabıma bakarsam, bana Küçük Bir Şeyi açıklayacak ilk Tikelin, Ölçmede Kullanılan Şeyi belirlemek olduğunu söylüyor. Ölçünün neye göndermede bulunduğunu kitapta aradığımda, kitap beni yeniden Nicelik çekmecesine, Genel Olarak Nicelikler Grubuna gönderiyor. Ölçü yaprağına gidiyorum ve oradan K maddesini seçiyorum, bu Geometrik Parmak Ölçüsüdür. Ve işte şimdiden oldukça ustalıklı bir Tanım kurabilecek durumdayım; sözgelimi, bu Bebek Biberonunu, bu İnsan Atomunu ölçmek istersek, bir Geometrik Parmak Ölçüsü, Ölçü Dışı Bir Ölçüdür, bu da Eğretileme ile Hiperbolleri birleştirmek yoluyla, Cücenin Talihsizliği ve Gülünçlüğü hakkında epey şey söylemektedir."

"Ne olağanüstü bir şey bu," dedi Sinyor della Saletta, "ama elde ettiğiniz ikinci üçlünün son harfini, D'yi henüz kullanmadınız... "

"Sizin zekânızda bir insandan daha azını beklemiyordum, Bayım," dedi sorudan hoşlanan peder Emanuele, "ama siz benim düzeneğimin Olağanüstü Noktasına dokundunuz. Bu, artan (ve rahatsız olsam ya da amacıma ulaştığımı düşünsem atabileceğim) harftir, araştırmaya yeniden başlamamı sağlayan harf. Bu D bana yeniden Tikeller çevrimini başlatma olanağı sağlıyor; Giysi kategorisini araştırıyorum (örneğin, hangi giysinin onlara uygun düştüğü ya da giysinin bir şeyin göstergesi işlevi görüp göremeyeceği) ve buradan daha önce Nicelikle ilgili olarak yaptığım şeyi yaparak araştırmamı sürdürüyor, Silindirleri yeniden döndürüyorum, ilk iki harfi kullanıp, üçüncüsünü bir başka deneme için alıkoyuyorum, böylece bu milyonlarca Olası Birleşim şeklinde sonsuza dek sürüp gidiyor, söz konusu birleşimlerden bazıları ötekilerden daha incelikli görünürse, Hayranlık uyandırmaya daha uygun olanlarını seçmek benim Sağduyuma kalıyor. Ama size yalan söylemek istemem, Beyler, Cüce'yi rastgele seçmemiştim: Tam da bu gece, bu Tözden mümkün olabilecek tüm yaran elde etmek için kılı kırk yararcasına çalışmıştım."

Bir yaprağı sallayıp, zavallı cücesini soluksuz bırakan tanımlar dizisini okumaya başladı, adından daha ufak adamcık, embriyon, pencereden ışıkla içeri giren parçacıkların bile ondan çok daha büyük göründüğü insan parçası, benzeri milyonlarca cüceyle bir

kum saatinin boynundan geçip saatleri gösterebilecek beden, ayağın başa yakın durduğu yapı, başladığı yerde biten etten parça, bir noktada yoğunlaşan çizgi, iğne ucu, soluğunuz onu alıp götürmesin diye sakınımla konuştuğunuz kişi, renk tutmayacak kadar küçük töz, hardal tanesi, asla sahip olmadığından ne daha fazlasına ne daha azına sahip olan bedencik, biçimsiz madde, maddesiz biçim, bedensiz beden, salt akıldan oluşan varlık, incelikli bir zekânın, hiçbir darbenin belirleyip yaralayamayacağı denli ince yaratısı, her yarıktan kaçıp gidebilen ve bir yıl boyunca tek bir arpa tanesiyle beslenebilen yaratık, oturduğunu, yattığını ya da ayakta durduğunu asla bilemediğiniz, bir salyangoz kabuğunda boğulabilecek, küçücük bir göstergeye sıkıştırılmış bir varlık, tohum, tane, çekirdek, ‘i’ harfinin noktası, matematiksel birey, aritmatik hiçlik...

Daha malzemesi olduğundan, hazır bulunanlar onu alkışlarıyla durdurmasa devam edecekti.

10.
ISLAH EDİLEN COĞRAFYA VE HİDROGRAFİ

Artık Roberto, sonuçta Peder Emanuele'nin bir Demokritos ile Epikuros yanlısı olarak hareket ettiğini anlıyordu: Peder, kavram atomlarını biriktiriyor ve bunları birçok nesne oluşturmak üzere farklı kılıklar altında düzenliyordu. Nasıl Piskopos atomlardan oluşmuş bir dünyanın, onları akla uygun olarak bir araya getiren bir tanrı düşüncesiyle çelişmediğini öne sürüyorsa, peder Emanuele de kavramların oluşturduğu bu toz kümesinden yalnızca gerçekten zeki düzenlemeleri kabul ediyordu. Bir tiyatro için sahneler hazırlamaya girişse, belki de aynı şeyi yapardı: Komedi yazarları da inanılmaz ve zekice olayları, inandırıcı, ancak herhangi bir çeşniden yoksun metinlerden alıp, bunları hoşumuza gidecek şekilde beklenmedik eylem mozayiklerine dönüştürmüyorlar mı? Eğer böyle idiyse, acaba hem onun deniz kazasını hem de *Daphne*'nin içinde bulunduğu durumu yaratan bu koşullar buluşması -gemi teknesinin ağır kokusu ve gıcırtısı, bitkilerin kokusu, kuşların sesleri gibi en küçük ayrıntılar bile, gerçeğe uygun olduğuna göre-, her şey, yalnızca aklın algıladığı bir görüntü oyununun sonucundan başka bir şey olmayan bir varlık izlenimini ortaya çıkarmak için buluşuyor olamaz mıydı, tıpkı çayırların gülüşü ve çiyden gözyaşları gibi? Öyleyse, davetsiz konuk hayaleti -tıpkı yitik kardeşin hayaleti gibi-bir eylem atomları kompozisyonuydu, ikisi de kendi yüzünün, arzularının ya da düşüncelerinin parçalarından oluşuyordu.

Tam öğle sıcağını serinleten hafif bir yağmurun camlarda çıkardığı sesi işitirken, kendisine şöyle diyordu: Doğal bu; bir başkası değil, ben bu gemiye bir davetsiz konuk gibi çıktım, ben bozuyorum bu sessizliği ayak seslerimle ve işte neredeyse bir başkasının tapınağına izinsiz girmiş olmaktan çekinerek, aynı güvertelerin altında dolaşan benimle aynı bir başka ben yarattım. Onun var olduğu konusunda hangi kanıtlar var elimde? Yapraklardaki birkaç damla su mu? Şimdi nasıl yağmur yağıyorsa, kısa' süreyle de olsa dün gece yağmur yağmış olamaz mı? Yemler mi? Ama kuşlar orada daha önce bulunan yemi eşeleyerek yemlerin yerini değiştirmiş, birisinin yeni yem koyduğunu düşünmeme neden olmuş

olamazlar mı? Yumurtaların ortadan yok olması mı? İyi ama daha dün bir akdoğanın bir yarasayı mideye indirdiğini görmedim mi? Ben henüz ziyaret etmediğim bir gemi ambarını insanlarla dolduruyorum, gök ile deniz arasında bulunmanın beni dehşete düşürdüğüne bakılırsa, belki de bunu kendimi güvencede hissetmek için yapıyorum. Sinyor Roberto de la Grive, diye yineliyordu kendisine, sen yalnızsın ve ömrünün sonuna kadar yalnız kalabilirsin ve bu son yakın olabilir de: Gemide epey yiyecek var, ancak aylarca ya da yıllarca yetecek kadar değil. O yüzden, güverteye gidip bir kap koy ve toplayabildiğin kadar yağmur suyu topla ve güneşe katlanarak gemiden balık avlamayı öğren. Ve er geç bir gün Adaya ulaşmanın bir yolunu bulmak zorunda kalacak ve orada tek sakin olarak yaşayacaksın. Bunu düşünmelisin, davetsiz konuk ve Ferrante öykülerini değil.

Boş varilleri toplamış ve bulutlardan süzülen ışığa katlanarak bunları kasaranın üstüne dizmişti. Bu işi yaparken, hâlâ çok bitkin olduğunu fark etti. Yeniden aşağı inmiş, hayvanlara yiyecek vermişti (belki de bir başkası bunu onun yerine yapmaya kalkışmasın diye) ve bir kez daha, daha aşağı inmekten vazgeçmişti. Yeniden odasına girmiş, birkaç saati uzanarak geçirmişti, bu arada yağmur hafifleyeceğe benzemiyordu. Rüzgârın yol açtığı bir sallantı olmuştu ve ilk kez bir beşik gibi sallanan, yüzen bir evde bulunduğunu fark etti, bu arada kapakların şiddetli vuruşu, o ormanlık karnın geniş kütlesini canlı hale getiriyordu.

Bu son eğretilemeyi beğendi ve peder Emanuele'nin, Enigmatik Armalar kaynağı gemiyi nasıl okuyacağını kendisine sordu. Sonra Adayı düşündü ve onu ulaşılamaz yakınlık olarak tanımladı. Bu güzel kavram ona aynı gün içinde ikinci kez olarak Ada ile Sinyora arasındaki benzeşmez benzerliği gösterdi ve bu bölümde derleyebildiklerimi yazmak üzere gece yarısına dek uyumadı.

Daphne bütün gece boyunca sallanmıştı ve geminin hareketi, koyun dalga hareketiyle birlikte sabahın çok erken saatlerinde durulmuştu. Roberto pencereden soğuk, ancak duru bir şafağın belirtilerini görmüştü. Önceki gün aklına gelen Göz Hiperbolünü anımsayarak, yandaki odada gördüğü dürbünle kıyıyı

gözleyebileceğini düşündü: Merceğin kenarı ile sınırlı sahne, güneş ışınlarını azaltacaktı.

Aleti galerideki bir pencerenin pervazına yasladı ve gözünü ayırmaksızın koyun en uçtaki sınırlarına baktı büyük bir istekle. Doruğuna bir yün yumağı dolanmış Ada aydınlık görünüyordu. *Amarilli*'de öğrenmişti: Okyanustaki adalar Alize rüzgârlarının nemini alıkoyar ve onu sis yumakları halinde yoğunlaştırırlar, öyle ki gemiciler adanın sanki rıhtımda tuttuğu hava öğesinin dumanlarından, kıyılarını görmeden bir kara parçasının söz konusu olduğunu öğrenirler sık sık.

Doktor Byrd ona Alizeleri anlatmıştı -Byrd onlara Trade-Winds diyordu, Fransızlar ise *alisees* adını veriyorlardı: Bu denizlerin üzerinde, kasırgalara ve sakin havalara sözünü geçiren büyük rüzgârlar vardır, ancak kaprisli rüzgârlar olan alizeler bu büyük rüzgârlarla oyun oynarlar, o derecede kaprislidirler ki, haritalar bunların gezinmelerini, kavislerden, akıntılardan, başıboş halaylardan ve zarif sapmalardan oluşan bir dans biçiminde temsil ederler. Alizeler, daha büyük rüzgârların yoluna girer, onları allak bullak ederler, onları bir uçtan ötekine keser, yollarını birbirine geçirirler. Beklenmedik patikalardan fırlayıveren kertenkelelerdir onlar, karşı karşıya gelir, birbirlerini atlatırlar, sanki Karşıtlık Denizinde doğanın değil, yalnızca sanatın kuralları geçerliymiş gibi. Biçimleri insan elinden çıkmadır ve gökten ya da topraktan gelen şeylerin armonik dizilimleri yerine -kar ya da kristaller gibi- onlar, mimarların kubbelere ya da sütun başlıklarına verdikleri kıvrımlar biçimini alırlar.

Roberto uzun süredir bunun insan yapımı bir deniz olduğundan kuşkulanıyordu ve bu ona, nasıl olup da orada kozmografların ayakları yukarıda yürüyen doğaya aykırı yaratıklar hayal etmiş olduklarını açıklıyordu.

Doğaya bu denizlerin topraklarını yaratma esinini vermiş olanlar, Avrupa'nın saraylarında lacivert taşlarıyla kaplı mağaralar, gizli pompaların hareket ettirdiği çeşmeler kuran sanatçılar olamazdı hiç kuşkusuz; o sanatçıları esinleyen de, Bilinmeyen Kutbun doğası olamazdı. Bu demektir ki, diyordu Roberto kendisine, gerek Sanat gerek Doğa düzenekler oluşturmayı seviyor ve şu ya da bu şekilde

birleşen atomların yaptığı da bundan başka bir şey değil. Binlerce, ama binlerce yıl önceki bir kuyumcunun eseri olan kaplumbağadan, içinde ayakları olan bir yılanı hapseden, sabırla savatlanmış bu Akhilleus kalkanından daha olağanüstü bir yaratı var mı?

Bizde, diyordu kendisine, bitkisel her şeyde damarlarıyla yaprağın ve bir günlük ömrü olan çiçeğin kırılganlığı var, oysa burada bitkiler köseleyi andırıyor, kalın ve yağlı bir madde, kızgın güneşlerin ışınlarına tepki göstermeye uygun bir kabuk. Her yaprak -vahşi halkın hiç kuşkusuz madenleri ve kili işleme sanatını bilmedikleri bu topraklarda- alet, bıçak, bardak, mala haline gelebiliyordu ve çiçeklerin yapraklan cila yerine geçiyordu. Burada bitkisel olan her şey güçlü, oysa çok renkli camdan geçip bana ulaşan, gördüğüm kuşlardan bir karara varmak gerekirse hayvansal olan her şey çok zayıf; bizde ise hayvan, atın gücüdür ya da boğanın tıkız gürbüzlüğüdür...

Ya meyvalar? Bizde sağlığın rengine bürünmüş, elmanın pembemsi ten rengi onun hoş tadını belirler, buna karşın mantarın çürümüşlüğe özgü morumsu rengi bize zehirleyicileri haber verir. Oysa burada, üstelik dün de gördüm bunu, *Amarilli*'deki yolculuğum sırasında da, karşıtlıkların şen oyunu söz konusu: Bir meyvanın ölü beyazlığı kesin olarak çok hoş tatlar anlamına geliyor, oysa daha sağlıklı görünümü olan meyvalar ölümcül özler salgılayabilir.

Dürbünle kıyıyı keşfediyor ve toprakla deniz arasında sanki açık havaya doğru sıçrayan sarmaşık köklerini ve ham üzüm görünüşleriyle hiç kuşkusuz tatlı özlü olmuşluklarını açığa vuran uzunca meyvaların oluşturduğu salkımları görüyordu. Ve başka palmiyelerin üzerinde kavunlara benzeyen sarı hindistancevizlerini seçiyor, oysa ölü toprak rengine büründükleri zaman olgunluklarını kutlayacaklarını biliyordu.

Şu halde, bu Öte dünyada yaşamak için -doğayla uzlaşmak istiyorsa, bunu anımsamak zorundaydı- içgüdünün tersi yönde hareket etmek gerekiyordu; içgüdü olasılıkla, yerkürenin bir başka kesiminde doğaya uyum sağlamaya çalışmış ilk devlerin bir buluşuydu, bunlar en doğal doğanın uyum sağladıkları doğa olduğuna inandıklarından, doğal olarak doğayı onlara uyum sağlamak için doğmuş sayıyorlardı. Bu yüzden, güneşin onlara

göründüğü gibi küçük, yere eğik gözleriyle baktıkları bazı bitki saplarının ise koskocaman olduğuna inandılar.

Dolayısıyla, Antipodlarda yaşamak içgüdüyü yeniden kurmak, mucizeyi doğaya, doğayı ise mucizeye dönüştürmeyi bilmek, bir yarısında belli yasaları, öteki yarısında karşıt yasaları izleyen dünyanın ne denli kararsız olduğunu keşfetmek anlamına geliyor.

Yeniden kuşların uyanışını işitiyordu, orada, ve -ilk günden farklı olarak- kendi topraklarındaki cıvıldamayla karşılaştırıldığında, bu ötüşlerin ne denli bir sanat etkisi yarattıklarını fark ediyordu: Bunlar, guruldamalar, ıslıklar, çağıldamalar, çatırdamalar, dil vuruşları, köpek çenilemeleri, hafiflemiş filinta atışları, ağaçkakana özgü tıkırtıların her türlüsünden oluşuyor ve zaman zaman Homergil fısıltılar içinde, ağaçların arasına gizlenmiş kurbağaların sesine benzer bir ses işitiliyordu.

Dürbün, daha yüksek bir ağaçtan kendilerini atıp, kendi yok oluşunu hızlandırmak isteyen bir İkaros'un çılgınlığı içinde yere doğru yönelen iğler, tüylü fişekler, siyah ya da belirsiz renkte ürpertiler görmesine olanak sağlıyordu. Bir anda, sanki bir ağaç -belki de Çin portakalları renginde- meyvelerinden birini, parlak safran rengi bir yumağı havaya atıyormuş gibi geldi ona, yumak dürbünün yuvarlak görüş alanından çabucak çıkıverdi. Bir yansımanın etkisi olduğu kanısına vardı ve bir daha bu konuyu düşünmedi ya da en azından bir daha düşünmeyeceğini sandı. Daha sonra göreceğimiz gibi, karanlık düşünceler konusunda Saint-Savin haklıydı.

Doğadışı bir doğası olan bu kuşların, aylar önce bırakmış olduğu Paris'li arkadaş topluluklarının bir simgesi olduğunu düşündü: Kuşların, tek canlı yaratıklar olmasalar da, kuşkusuz konuşan biricik canlı varlıklar olduğu o insanlardan yoksun evrende, yeniden o salonda buluyordu kendisini; oraya ilk girdiğinde yalnızca, ürkek bir biçimde tadını kestirdiği, bilinmeyen bir dilde anlaşılmaz bir çançan çarpmıştı kulağına - ancak şunu söylemeliyim ki, o tadın bilgisini sonunda iyice özümsemiş olmalıydı, aksi takdirde şimdi yaptığı gibi onun hakkında yorumlarda bulunamazdı. Ama, orada Sinyora'ya rastlamış olduğunu -ve dolayısıyla tüm yerlerden üstün bir yer varsa, o yerin burası değil, orası olduğunu- anımsayarak, orada

Adanın kuşlarına öykünülmediği, burada, Adada, hayvanların o tam anlamıyla insani Kuşlar Diline erişmeye çalıştığı sonucuna vardı.

Sinyora'yı ve onun önceki gün batıdaki kara parçasının ulaşılmaz uzaklığıyla karşılaştırdığı uzaklığını düşünerek, Adaya bakmaya döndü; dürbün Adayla ilgili ancak solgun ve sınırları belirli çizgiler sergiliyordu, ancak küçük bir odanın yalnızca bir yanını yansıtarak, sonsuz ve donakalmış bir küresel kozmosu ima eden o dışbükey aynalardaki görüntülerde olduğu gibi.

Bir gün Adaya çıkarsa, Ada nasıl görünecekti ona? Seyirci locasından gördüğü sahneye ve gemide örneklerini bulmuş olduğu bitki ve hayvanlara bakılırsa, yoksa orası sayısız meyvenin ve uysal hayvanın zafer alayı arasında çaylarından süt ve bal akan Cennet miydi? Yanıltıcı bir biçimde sakin bir okyanusun fırtınalarına meydan okuyarak orada gemi yolculukları yapan gözüpek insanlar güney adalarında başka ne arıyorlardı acaba? Onu *Amarilli'*nin sırrını keşfetmek göreviyle gönderdiğinde Kardinalin istediği bu değil miydi: Sonunda ne Babil günahının, ne evrensel tufanın, ne Adem'in ilk kusurunun el değdiği bir dünyanın sunduklarını yenileyecek bir Bilinmeyen Ülkeye Fransa'nın zambaklarını taşıma olanağı değil miydi istediği? Orada insanlar sözünün eri, tenleri esmer ancak yürekleri apak, tasasız bekçileri oldukları altın dağlarını ve balsamları umursamayan insanlar olmalıydı.

Ama eğer öyle idiyse, Adanın el değmemişliğini bozmak istemek, ilk günahkârın hatasını yeniden işlemek olmaz mıydı? Haklı olarak belki de Takdir-i İlahi, asla bozmaması gereken bir güzelliğin namuslu tanığı olmasını istemişti. Bu, yani ele geçirme kibirinden vazgeçerek uzaktan sevmek, Sinyora'sına ilan ettiği, en eksiksiz aşkın göstergesi değil miydi? Fethetmeye öykünen, aşk mıdır? Ada ona sevgisinin nesnesiyle bir bütün olarak görünüyor idiyse, kendi aşkına gösterdiği sakınımı Adaya da göstermeliydi. Bir başkasının gözünün o direnç tapınağını tehdit etmesinden korktuğu her defasında hissettiği çılgınca kıskançlık, kendi hakkının istenmesi olarak değil, herkesin hakkının yadsınması olarak anlaşılmalıydı; bu o Graal'ın muhafızı olarak sevgisinin ona dayattığı bir ödevdi. Ne kadar çok vaatlerle dolu olmasını istiyorsa, o kadar az dokunması gereken Adaya karşı da aynı iffet duygusuyla yükümlü hissetmeliydi

kendisini. Sinyora'dan uzakta, Adadan uzakta, ikisiyle ilgili olarak yapacağı tek şey konuşmaktı, lekesizliklerini koruyabilmeleri için lekesiz istiyordu onları, yalnızca temel öğelerin okşayışı değmeliydi onlara. Bir yerlerde güzellik varsa, onun hedefi hedefsiz kalmaktı.

Gördüğü Ada gerçekten de böyle miydi? Hiyeroglifi bu şekilde çözmeye kim yüreklendiriyordu onu? Bu adalara yapılan ilk yolculuklardan bu yana, haritaların belirsiz yerler olarak gösterdikleri bu adalara asi denizciler bırakılıyor ve adalar havadan parmaklıkları olan birer hapishaneye dönüşüyor, birbirlerini cezalandırma amaçlayan mahkûmlar, kendilerinin gardiyanları oluyorlardı. Oraya ulaşmamak, orasının gizini keşfetmemek, bir zorunluluk değil, sonsuz korkulardan kaçma hakkıydı.

Ya da hayır, Adanın tek gerçekliği, onun ortasında, yumuşak renkleriyle Unutuş Ağacının yükselmesiydi, Roberto onun meyvalarını yiyerek huzur bulabilecekti.

Anılardan kurtulmak. Görünüşte uyuşuk, aslında tabula rasa haline gelmek için son derece etkin, günü böyle geçirdi. Unutmaya kalkışan kişilerin başına geldiği gibi, ne kadar çok çaba gösterirse, belleği o kadar çok canlanıyordu.

Duyduğu bütün öğütleri uygulamaya geçirmeyi deniyordu. Ona bir şeyler anımsatan nesnelerle -kadınının peçesi, onun yokluğuyla ilgili yakınmaları aracılığıyla var kıldığı görüntüsünün bulunduğu kâğıtlar, onu tanıdığı sarayın mobilyaları ve duvar halıları- dolu bir odada düşlüyordu kendisini ve tüm bu şeyleri pencereden atarken canlandırıyordu kendisini hayalinde, ta ki oda (ve onunla birlikte zihni) çıplak ve boş hale gelinceye kadar. Porselen takımları, dolapları, iskemleleri ve duvarda asılı silahları pervaza dek sürüklemek için çok büyük çabalar harcıyor ve ona söylemiş olduklarının tersine, yavaş yavaş bu yorucu işlerden bunaldığında,

Sinyora'nın görüntüsü çoğalıyor ve farklı köşelerden benzerleriyle onu hain bir gülümsemeyle izliyordu.

Böylece, günü mobilyaları taşımakla geçirerek, hiçbir şey unutmamıştı. Aksine. Gözlerini önündeki yegâne sahneye, *Daphne*'nin sahnesine dikerek, kendi geçmişini düşündüğü günlerdi bunlar ve *Daphne* her bölümün, ona öyküsünün eski ya da

yakınlardaki bir epizodunu anımsattığı, o zamanlar algılandığı biçimiyle bir Bellek Tiyatrosuna dönüşüyordu: Cıvadra, deniz kazasından sonra sevdiği kadını bir daha görmeyeceğini anladığı varış ânı; toplanmış yelkenler, onlara bakarak uzun bir süre yitip gitti Sevdiğim Kadın, yitip gitti diye hayal görmüştü; uzak Adayı, Kadınının uzaklığını keşfettiği galeri... Ancak sevdiği kadına onca çok düşünce ayırmıştı ki, orada kaldığı sürece, bu deniz evinin her köşesi ona an be an unutmak istediklerini anımsatacaktı.

Bunun doğru olduğunu, rüzgâr dikkatini dağıtsın diye güverteye çıktığında fark etmişti. Burası onun ormanıydı, mutsuz âşıkların ormanlara gittiği gibi gidiyordu oraya; işte onun kurmaca doğası, Antwerpen marangozlarının perdahladığı bitkiler, rüzgârda işlenmemiş tuvallerden nehirler, kalafatlanmış mağaralar, usturlab yıldızları. Ve nasıl âşıklar bir yeri yeniden ziyaret ettiklerinde, sevdikleri kadını her gülle, her yaprak hışırtısıyla ve her patikayla özdeşleştiriyorlarsa, işte, şimdi o bir topun ağzını okşarken aşktan ölecekti...

Şairler kadınlarını onların yakut dudaklarını, kömür gözlerini, mermer göğüslerini, elmas yüreklerini överek yüceltmiyorlar mıydı? O halde, onun da -artık fosilleşmiş bu çam ağaçları ocağına mahkûm birisi olarak- yalnızca mineral tutkuları olacaktı, iç içe geçmiş palamarlar ona Sevdiği Kadının saçları, kabaraların görkemi onun unutulmuş gözleri, çörtenler dizisi onun hoş kokulu tükürüğünün üzerinden aktığı dişleri, serbestçe kayan bucurgat onun kenevir kolyeleriyle süslü boynu gibi görünecek ve bir kukla yapımcısının eserini sevmiş olduğu yanılsamasına kapılarak huzuru bulacaktı.

Sonra kendi sertliğini onun sertliği gibi gösterdiğinden ötürü pişmanlık duydu, yüz çizgilerini taşlaştırmakla arzusunu taşlaştırdığını söyledi kendisine -oysa arzusunun canlı ve tatmin olmamış olmasını istiyordu- ve akşam olduğundan gözlerini, çözülmesi olanaksız takımyıldızlarla benekli uçsuz bucaksız gök çukuruna çevirdi. Yalnızca gök cisimlerini izleyerek, göklerin takdiri sonucu, insanların en göksel olanını sevmeye mahkûm edilmiş kimseye uygun göksel düşünceleri algılayabilirdi.

Beyaz giysisiyle ormanları şafağın rengini yansıtan ve tarlalara gümüşi bir renk veren ormanlar kraliçesi henüz yas giysilerine bürünmüş Adanın en üst noktasında yüzünü göstermemişti. Göğün kalan bölümü alev rengindeydi ve görülebiliyordu; güneydoğu uçta, neredeyse büyük kara parçasının ötesinde deniz çizgisinde, Doktor Byrd'in ona tanımayı öğrettiği bir yıldızlar kümesini fark etti: Güneyhaçıydı bu. Ve unuttuğu, ancak Karmeliten hocasının bazı bölümlerini kendisine ezberlettiği bir şairden, çocukluğunu büyüleyen bir görüyü anımsıyordu Roberto: Öte dünyanın krallıklarını gezen bir gezginin, oradan bilinmeyen bir bölgeye çıktıktan sonra, Yeryüzü Cennetinin ilk (ve son) sakinleri dışında hiç kimsenin görmediği dört yıldızı görmesi.

11.
İHTİYAT SANATI

Gerçekten Aden bahçesinin sınırlarında deniz kazasına uğramış olduğu için mi görüyordu onları yoksa geminin karnından bir cehennem hunisinden çıkar gibi çıktığı için mi? Belki de her iki nedenle. Onu farklı yapıdaki bir gösteriye geri döndüren bu deniz kazası, çocukluk döneminin yanılsamalarını Casale günlerinde yitirerek girmiş olduğu Dünya Cehennemi'nden çıkarmıştı onu.

Tarihi, birçok geçici hevesin ve Devletin Yararı Gereği yapılan anlaşılmaz düzenlerin alanı olarak gördükten sonra, Saint-Savin kendisine büyük dünya makinasının nasıl hileci olduğunu, nasıl Rastlantının kötülükleri altında ezildiğini anlattığı sırada, henüz oradaydı. Birkaç gün içinde ergenlik döneminin kahramansı çarpışmalar düşü sona ermişti ve peder Emanuele ona, Kahramanlık Simgelerinden coşku duyulması gerektiğini ve bir yaşamın, bir devle savaşmakla değil, bir cüceyi çok değişik biçimlerde adlandırmakla geçirilebileceğini göstermişti.

Manastırdan çıktıktan sonra Sinyor della Saletta'ya eşlik etmişti; Saletta d a surların dışında Sinyor de Salazar'a eşlik ediyordu. Ve Salazar'ın Pera de Estopa adını verdiği noktaya ulaşmak için burcun bir bölümünü geçiyordu.

İki centilmen, peder Emanuele'nin makinasını övmekteydiler ve Roberto saflıkla bunca bilimin, bir kuşatmanın yazgısını düzenlemede neye yarayabileceğini sormuştu.

Sinyor de Salazar gülmeye başlamıştı. "Genç dostum," demişti, "farklı hükümdarlara bağlı olarak hepimiz, bu savaşın adaletli ve şerefli bir biçimde çözülmesi için buradayız. Ancak yıldızların seyrini kılıçla değiştirebileceğimiz günler artık gerilerde kaldı. Centilmenlerin kralları yarattıkları dönem kapandı artık; şimdi krallar centilmenleri yaratıyor. Bir zamanlar saray yaşamı, bir centilmenin savaşta adına yaraşır birisi olduğunu göstereceği ânı beklemesi demekti. Şimdi orada gördüğünüz bütün centilmenler," İspanyol çadırlarını gösteriyordu, "ve buradakiler," Fransız karargâhını gösteriyordu, "bu savaşı, doğal yerlerine, saraya dönmek için

yaşıyorlar ve sarayda, aziz dostum, erdemde kralla eşit düzeye gelmek için yarışmıyor insanlar, onun lütfuna mazhar olmak için yarışıyorlar. Bugün Madrid'de kılıçlarını hiç kınından çıkarmamış olan ve kentten uzaklaşmayan centilmenler görülüyor: Zafer alanlarında üstleri başları toza bulanırken, şehri artık hükümdarların da büyük değer verdiği paralı burjuvalarla servet sahibi soylulara bırakacaklardır. Savaşçıya, kahramanlığı bir yana bırakıp, ihtiyatın peşi sıra gitmek kalıyor."

"İhtiyat mı?" diye sormuştu Roberto.

Salazar onu düzlüğe bakmaya davet etmişti. İki taraf tembel çarpışmalarla vakit geçiriyordu ve top güllelerinin düştüğü lağımların ağızlarında havaya kalkan toz bulutları görülüyordu. Kuzeybatıya doğru imparatorluk güçleri bir top kalkanını itmekteydiler: Sağlam bir araçtı, iki yanına oraklar yerleştirilmişti, ön yüzü tahta parçalarının, zırh geçirilmiş meşe kütüklerinin, kabaralı demir sürgülerin oluşturduğu bir çeperle son buluyordu. Bu ön yüzde, içinden uzun namlulu tüfeklerin, ince topların ve çakmaklı tüfeklerin uç gösterdiği mazgallar açılıyor ve yan taraftan, aracın üzerinde barikat kurmuş Alman piyadeleri görülüyordu. Önde namlularla, yanda ise bıçaklarla kuşanmış, zincirleri gıcırdayan makina ara sıra oluklarının birinden ateş dumanları çıkarıyordu. Hiç kuşkusuz düşmanlar onu hemen kullanmayı düşünmüyorlardı; çünkü bu, mayınlar işlevini yerine getirdikten sonra surların altına getirilecek bir savaş aracıydı, ancak gene hiç şüphe yok ki, düşmanlar bu aracı kuşatılanları dehşete düşürmek amacıyla sergiliyorlardı.

"Görüyorsunuz," diyordu Salazar, "savaşın sonucunu makinalar belirleyecek, ister oraklı top kalkanı olsun, ister lağımlar. Düşmanla göğüs göğüse çarpışan kahraman arkadaşlarımızdan bazıları, her iki taraftan da, eğer hata sonucu ölmedilerse, bunu kazanmak için değil, saraya döndüklerinde harcayabilecekleri bir şöhret edinmek için yapmışlardır. Aralarında en kahraman olanları, büyük yankı uyandıran kahramanlık girişimlerini seçecek kadar kurnazdırlar, ancak gözden çıkardıklarıyla kazanabilecekleri arasındaki orantıyı hesaplayarak bu girişimlere atılırlar... "

“Benim babam,” diye söze başladı Roberto, hiçbir şeyi hesaplamamış bir babanın öksüz çocuğu olarak. Salazar onun sözünü kesti. “İyi ya işte, babanız artık geride kalmış zamanların insanıydı. O zamanları özlemle aramadığımı sanmayın, ama artık yılmaz bir saldırıdan çok güzel bir geri çekilişin sözünün edildiği bir dönemde gözüpek bir harekete kalkışmaya değer mi gene de? Bir zamanlar kılıçların yapamadığı ölçüde bir kuşatmanın yazgısını belirlemeye hazır bir savaş makinasını görmediniz mi az önce? Ve kılıçlar yerini çakmaklı tüfeklere bıraktığından bu yana çok ama çok uzun yıllar geçmedi mi? Biz hâlâ zırh taşıyoruz üzerimizde, ama açıkgözün teki bir günde Baiardo’nun zırhını delmeyi öğrenebilir.”

“O halde centilmen için ne kalıyor geriye?”

“Bilgelik, Sinyor de la Grive. Başarı güneşin rengini taşımıyor artık, ay ışığında serpiliyor; üstelik kimse bu ikinci yıldızın, her şeyi yaratan Tanrı’nın gözünde değersiz olduğunu söyleyemez. Bizzat İsa, Zeytinlik’te geceleyin düşünmüştür.”

“Ama sonra erdemlerin en kahramanca olanı uyarınca ve ihtiyata başvurmaksızın bir karar aldı... “

“Ama biz Sonsuz Olan’ın Çocuğu değiliz, bizler yaşadığımız dönemin çocuklarıyız. Bu kuşatma sona erdiğinde, eğer savaş makinalarından biri yaşamınıza son vermemişse, ne yapacaksınız Sinyor de la Grive? Hiç kimsenin size babanıza layık olduğunuzu gösterme fırsatını vermeyeceği yurtluğunuza mı döneceksiniz? Paris’li centilmenlerin arasında dolaştığınız birkaç gün içinde, şimdiden onların alışkanlıklarınca kuşatılmış olduğunuzu ortaya koyuyorsunuz. Talihinizi büyük kentte denemek isteyeceksiniz ve bu surlar arasındaki uzun hareketsizliğin size vermiş olduğu o gurur aylasını orada harcayacağınızı çok iyi biliyorsunuz. Siz de talihin peşine düşeceksiniz ve onu elde ederken becerikli olmanız gerekecek. Eğer burada bir filinta kurşununu atlatmayı öğrendiyseniz, orada kıskançlığı, çekememezliği, aç gözlülüğü atlatmayı öğreceksiniz, düşmanlarınızla, yani herkesle eşit silahlarla çarpışarak. Şu halde beni dinleyin. Yarım saattir düşündüklerinizi söyleyerek sözümü kesiyor ve bu hareketinizle bana kendimi aldattığımı göstermek istiyorsunuz. Bunu bir daha asla yapmayın, özellikle güçlü insanlara karşı. Zaman zaman

kavrayışınız ve gerçeği ortaya koyma duygunuz sizi, sizden daha üstün durumdaki bir kimseye iyi bir nasihatte bulunmaya itebilir. Bunu asla yapmayın. Her zafer, yenilende nefret uyandırır, eğer bu zaferi kendi efendinize karşı kazanırsanız, bunu efendiniz ya aptalca ya da zararlı bulur. Hükümdarlar kendilerine yardım edilmesini isterler, ancak kendilerinin aşılmasını asla kabul etmezler. Ancak eşitlerinize karşı da ihtiyatlı olmalısınız. Erdemlerinizle onları küçük düşürmeyin. Asla kendinizden söz etmeyin: Konuşmanızda ya kendinizi övmek ya da hakir görmek durumunda kalacaksınız; ilki kendini beğenmişlik, ikincisi ise ahmaklıktır. Daha çok, bırakın da başkaları, kıskançlığın size fazla bir zarar vermeksizin kemirebileceği birkaç küçük kusur keşfetsin sizde. Çok önemli birisi olup, zaman zaman çok önemsiz birisiymiş gibi görünebilmelisiniz. Devekuşu, havalanmaya heves edip de benzeri görülmemiş bir düşüşle karşı karşıya bırakmaz kendisini: Yavaş yavaş, tüylerinin güzelliğinin fark edilmesini sağlar. Hepsinden önemlisi, tutkularınız varsa, ne kadar soylu olurlarsa olsunlar sergilemeyin onları. İnsan herkesin yüreğine girmesine izin vermemelidir. İhtiyatlı ve sakıngan bir suskunluk, bilgeliğin en değerli hazinesidir."

"Bayım, ama siz bana bir centilmenin ilk görevinin, olduğu gibi görünmemeyi öğrenmek olduğunu söylüyorsunuz!"

Sinyor della Saletta gülümseyerek araya girdi: "Bakın, sevgili Roberto, Sinyor di Salazar bilge insanın olduğu gibi görünmemesi gerektiğini söylemiyor. Doğru anladıysam eğer, size bilge insanın belli etmemeyi öğrenmesi gerektiğini söylüyor. Olduğun gibi görünmemek, olmadığın gibi görünmek demektir; belli etmemek ise, her ne isen onu ortaya koymamak demektir. Yapmadığınız bir şeyle övünürseniz, olduğunuz gibi görünmüyorsunuz demektir. Ancak eğer başkalarına fark ettirmeksizin, yaptığınız şeyi açığa vurmaktan kaçınırsanız, yaptığınızı belli etmiyorsunuz demektir. Sinyor di Salazar size ihtiyatlı bir biçimde erdemli olmayı ya da ihtiyata göre erdemli olmayı öğretiyor. İlk insan gözlerini açtığı ve çıplak olduğunu fark ettiği anda, kendisini Yaratan'ın bakışından bile gizlenmek istemiştir: Böylece, saklanma konusunda gösterilen özen, neredeyse dünyayla birlikte doğmuştur. Belli etmemek, dürüst

karanlıklardan oluşmuş bir tül germek demektir; bu tül sahtelik oluşturmaz, ancak gerçeği bir süre dinlendirir. Gül güzel görünür, çünkü ilk bakışta onca çabuk bozulan bir şey olduğunu belli etmez ve her ne kadar sık sık ölümcül güzelliğin dünya ötesi bir şey olduğu söylense de, gül yaş avantajının gizlediği bir cesetten başka bir şey değildir. Bu yaşamda her zaman açık yürekli olamayız ve bizim için en önemli olan hakikatleri her zaman kısmen açığa vurmalıyız. Belli etmemek, hile değildir. Nesneleri oldukları gibi göstermeme uğraşıdır. Ve güç bir uğraştır: Bunu kusursuz bir biçimde gerçekleştirebilmek için, başkalarının kusursuzluğumuzu bilmemeleri gerekir. Eğer birisi tıpkı oyuncular gibi kılık değiştirme konusunda ün kazanmışsa, herkes onun olduğuna başkalarını inandırmaya çalıştığı kişi olmadığını bilecektir. Ancak ne olduklarını geçmişte belli etmemiş olanlarla halen belli etmeyenlerin en seçkinleri hakkında kimse hiçbir şey bilmez."

"Hem dikkat ederseniz," diye ekledi Sinyor di Salazar, "sizi ne olduğunuzu belli etmemeye davet ederken, bir budala gibi sessiz kalmaya davet ediyor değiliz. Tam tersine. Zeki sözle, açık sözle yapamayacağınız şeyi yapmayı, görünüşü öne çıkaran bir dünyada hitabetin tüm kıvraklıklarıyla hareket etmeyi, ipek sözcükler dokumacısı olmayı öğrenmek zorunda kalacaksınız. Oklar bedeni delip geçiyorsa, sözcükler de ruhu delip geçebilirler. Peder Emanuele'nin makinasındaki mekanik sanatı kendinizde doğal bir şey haline dönüştürün."

"Ama bayım," dedi Roberto, "peder Emanuele'nin makinası Zekânın bir imgesi gibi görünüyor bana; Zekâ, çarpıcı olmayı ya da baştan çıkarmayı değil, nesneler arasındaki bağlantıları keşfedip açığa çıkarmayı ve böylece hakikatin yeni aracı haline gelmeyi amaçlar."

"Bu söylediğiniz, filozoflar için geçerli. Ancak budalalar için, Zekâ'yı karşınızdakini hayran bırakmak üzere kullanın, uzlaşımı sağlamış olursunuz. Yazgınız ve talihiniz savaş alanında değil de sarayın salonlarında belirleniyorsa, konuşma da elde edilmiş iyi bir puan, savaştaki iyi bir saldırıdan daha verimli olacaktır. İhtiyatlı insan, zarif bir cümleyle her tür çetrefillikten sıyrılır ve dilini bir tüy

hafifliğiyle kullanmasını bilir. Olayların büyük bir bölümü sözcüklerle halledilebilir.”

“Kapıda sizi bekliyorlar, Salazar,” dedi Saletta. Böylece Roberto için bu beklenmedik yaşam ve bilgelik dersi son bulmuş oldu. Bu dersten yararlanamadı gerçi, ama iki ustasına gönül borcu duydu. Grive’da kimsenin kendisine sözünü etmediği çağın gizlerinden birçoğunu açıklamışlardı ona.

12.
RUHUN TUTKULARI

Her yanılsamanın bir bir yıkılmasıyla Roberto kendini bir aşk saplantısına kaptırdı.

Artık Haziran ayının sonlarıydı ve hava oldukça sıcaktı; son on gündür İspanyol ordugâhında bir veba çıktığı üzerine ilk söylentiler yayılmıştı. Kentte yiyecek sıkıntısı baş göstermeye başlıyordu, askerlere artık yalnızca dört yüz yirmi beş gram kara ekmek dağıtılıyor ve Casale'lilerden bir şarap almak için artık üç florin, yani on iki real ödemek gerekiyordu. Sırasıyla Salazar kentte, Saletta ise kırsal alanda, çarpışmalar sırasında her iki taraftan tutsak düşen subaylar için ödenecek fidyeyle ilgili görüşmelerle uğraşıyorlardı ve fidyesi ödenen kişilerin bir daha ellerine silah almayacaklarına söz vermeleri gerekiyordu. Bir kez daha artık diplomasi dünyasında yükselmekte olan yüzbaşı Mazzarini'den söz ediliyordu; Papa, görüşme görevini ona vermişti.

Birkaç umut, birkaç saldırı, karşılıklı olarak lağımları yok etme oyunu... İşte uyuşuk kuşatma bu şekilde sürüp gidiyordu.

Müzakereleri ya da yardım ordusunu beklerken, savaşçı ruhlar dinmişti. Bazı Casale'liler, İspanyolların uzaktan yaptıkları yorgun tüfek atışlarına aldırmaksızın, yük arabalarından ve atlardan kurtulmuş olan buğday tarlalarını biçmek üzere surlardan dışarı çıkmaya karar vermişlerdi. Ama hepsi silahsız değildi: Roberto, uzun boylu ve kızıl saçlı bir köylü kadın gördü; kadın yer yer orakla sürdürdüğü işine ara veriyor, başakların arasına çömeliyor, bir filinta tüfeğini kaldırıp, koluna alıyor ve deneyimli bir asker gibi dipçiği kızıl yanağına dayayarak, karşıdan ateş eden İspanyollara doğru ateş ediyordu. İspanyollar bu savaşçı Ceres'in atışlarından rahatsız olmuş, ona karşılık vermişlerdi ve kurşunlardan biri kadının bileklerinden birini sıyırmıştı. Bileği kanadığından şimdi geri çekiliyor, ancak tüfeği doldurup ateş etmeye devam ediyordu, düşmana doğru bir şeyler bağırıyordu. Artık hemen hemen surların altına ulaştığında, bazı İspanyollar ona seslenmişlerdi: "Puta de los

franceses!" Buna karşılık kadın şu yanıtı vermişti: "Evet, onlara yosmalık ederim, ama size etmem!"

O kız oğlan kızlık simgesi, o bereketli güzelliğin ve savaşa özgü öfkenin özü, onun değerini bir kat daha artıran hakaretin neden olduğu iffetsizlik kuşkusuyla birleşerek, delikanlının duyularını harekete geçirdi.

O görüntüyü yeniden yaşamak için o gün Casale'nin sokaklarını arşınlamıştı; köylülere onun hakkında sorular sormuş, kızın adının bazılarına göre Anna Maria Novarese, bazılarına göreyse Francesca olduğunu öğrenmişti, lokantalardan birinde ona kızın yirmi yaşında olduğunu, kırsal kesimden geldiğini ve bir Fransız askeriyle ilişkisi olduğunu söylemişlerdi. "Francesa'ya iyi davranırsanız, o da size iyi davranır," diyorlardı görüş birliği halinde olduklarını gösteren gülümsemelerle ve bir kez daha bu kösnül değinmelerle övgüye boğulan sevdiği kız, Roberto'ya çok daha arzu edilir görünmüştü.

Birkaç akşam sonra, bir evin önünden geçerken, onu zemin kattaki karanlık bir odada gördü. Monferrato'nun boğucu sıcağını bir ölçüde yumuşatan hafif bir rüzgârla serinlemek üzere pencereye oturmuştu, dışarıdan görülmeyen bir kandil yüzünü aydınlatıyordu, pencerenin boşluğuna doğru yaslanmıştı. Güzel saçlarını başının üzerinde topladığından ilk anda kızı tanımamıştı, sadece kulaklarının üzerinde iki tutam saç sallanıyordu. Yalnızca, bir parça eğilmiş olan yüzü görülüyordu, birkaç ter damlasının inci taneleri gibi parıldadığı tertemiz oval yüzü, o karanlıkta tek gerçek kandil gibi görünüyordu.

Gözlerini dikkatle diktiği alçak bir masa üzerinde dikişle uğraşıyordu, o nedenle duvarın arkasına gizlenerek onu yandan süzmek için geriye çekilmiş olan delikanlıyı görmedi. Göğsünde güm güm atan yüreğiyle Roberto sarı tüylerin gölgelediği dudağını görüyordu. Birden kız, koyu renk bir ipliği ağzına götürmek için yüzden de daha aydınlık bir eli havaya kaldırmıştı: İpliği, beyaz dişlerini açığa çıkararak, kırmızı dudakları arasına yerleştirmiş ve tek bir hareketle koparmıştı onu, vahşi bir hayvana özgü nazik bir hareketle, yumuşak başlı acımasızlığından hoşnutça gülümseyerek.

Roberto bütün gece boyunca bekleyebilirdi; bu arada fark edilmek korkusu ve onu donduran ateş yüzünden güçlükle soluk alıyordu. Ancak kısa bir süre sonra kız kandili söndürdü ve görüntü yok oldu.

Sonraki günler Roberto o sokaktan geçmiş ama artık onu görmemişti, bir kez dışında, ancak emin değildi, çünkü o, eğer o idiyse, çıplak ve pembemsi ensesi, yüzünü örten bir saç çağlayanı ile başı öne eğik oturuyordu. Omuzlarının arkasında saygıdeğer bir hanım duruyor, onun aslan yelesini andıran saçlarının dalgaları arasında ancak koyun çobanlarına yaraşacak bir tarakla ilerliyor, ara sıra kaçan küçük bir hayvanı parmaklarıyla yakalamak için tarağı bırakıyordu, tırnakları hayvanı kesin bir darbeyle çıt diye kırıveriyordu.

Bit temizleme törenlerinin acemisi olmamakla birlikte, Roberto ilk kez bu törenlerin güzelliğini keşfediyor, ellerini bu ipek dalgalar üzerine koyabilmeyi, parmaklarını o boyuna bastırabilmeyi, o saçları öpebilmeyi ve saçları bozan bitler sürüsünü kendisi yok edebilmeyi hayal ediyordu.

O sokaktan gürültü yaparak geçen ayaktakımının çıkagelmesi üzerine kapıldığı büyüden uzaklaşmak zorunda kaldı ve o pencerenin Roberto'ya son kez aşk görüntüleri sunuşu oldu bu.

Başka öğleden sonralar ve başka akşamlar o saygıdeğer hanımı ve bir başka kızı gene gördü orada, ama Francesca'yı görmedi. Bu evin, onun evi olmadığı sonucunu çıkardı, yalnızca bir şeyler yapmaya gittiği bir akrabasının evi olmalıydı. Daha epey uzun bir süre, kızın nerede olduğunu öğrenemedi.

Aşk bitkinliği, bir arkadaşın kulaklarına aktarıldığında daha çok güçlenen bir içecek olduğundan, Casale'yi eli boş arşınlar ve kızı aramaktan zayıf düşerken, Roberto durumunu Saint-Savin'den gizleyememişti. Aşkını bir kendini beğenmişlik duygusu içinde açmıştı Saint-Savin'e, çünkü her âşık sevgilisinin güzelliğiyle donanır -ve hiç kuşkusuz bu güzellikten şüphesi yoktur.

"Demek, seviyorsunuz," diye tepki göstermişti Saint-Savin, umursamaz bir edayla. "Yeni bir şey değil bu. Göründüğü kadarıyla, hayvanlardan farklı olarak insanlar zevk alıyorlar bundan."

"Hayvanlar âşık olmazlar mı?"

“Hayır, basit makinalar âşık olmazlar. Yokuş aşağı inerken ne yapar bir arabanın tekerlekleri? Aşağı doğru döner. Makina bir ağırlıktır, ağırlık bir yöne eğilim gösterir ve onu yokuşa itecek kör bir gereksinime bağlıdır. Hayvan da böyledir: Çiftleşmeye eğilim gösterir ve bunu elde etmeden rahat etmez.”

“Ama dün bana insanların da birer makina olduğunu söylemediniz mi?”

“Evet, ama insan makinası bitki makinasıyla hayvan makinasından daha karmaşıktır ve sürekli değişen bir hareketten hoşlanır.”

“Peki, o halde?”

“O halde, siz âşıksınız, yani hem arzu ediyor, hem arzu etmiyorsunuz. Aşk insanı kendisine düşman yapar. Sonuca ulaşmanın sizi hayal kırıklığına uğratacağından korkuyorsunuz. İlahiyatçıların dediği gibi, eşikte durmaktan zevk alıyor, gecikmenin keyfini çıkarıyorsunuz.”

“Doğru değil, ben... ben onu hemen istiyorum!”

“Öyle olsa, hâlâ ve yalnızca bir köylü olurdunuz. Onu istediğinizde ona sahip olurdunuz -ilkel bir insan olurdunuz o zaman. Hayır, siz arzunuzun alevlenmesini ve bu arada onun arzusunun da alevlenmesini istiyorsunuz. Eğer onun arzusu, kendisini hemen size teslim etmeye sürükleyecek kadar alevlenmiş olsa, olasılıkla artık onu istemezdiniz. Aşk beklemekle zenginleşir. Beklenti, Zamanın uçsuz bucaksız tarlaları üzerinde Fırsata doğru yürür.”

“Ama bu arada ne yapacağım ben?”

“Ona kur yapacaksınız.”

“Ama... o henüz hiçbir şey bilmiyor, üstelik itiraf etmeliyim ki ona yanaşmakta güçlük çekiyorum... “

“Ona bir mektup yazıp, aşkınızdan söz edin.”

“Ama hayatımda hiç aşk mektubu yazmadım ki! Hatta, söylemeye utanıyorum, ama hiç mektup yazmış değilim.”

“Doğanın yetersiz kaldığı noktada, sanata başvururuz, f ize mektubu ben yazdıracağım. Bir centilmen hiç görmediği bir bayana yazdığı mektuplarla övünür sık sık, benim de onlardan aşağı kalır

yanım yok. Âşık olmadığım için, aşkın sessiz kıldığı size oranla daha iyi konuşabilirim aşk hakkında.”

“Ama ben her kişinin farklı biçimde sevdiğine inanıyorum... Bir aldatmaca olur bu.”

“Ona aşkınızı, içtenliğinizi öne çıkararak açıklarsanız, gülünç görünürsünüz.”

“Ama ona gerçeği söyleyeceğim... “

“Gerçek güzel olduğu kadar iffetli bir genç kızdır, bu yüzden her zaman harmanisine sarınmalıdır.’!

“Ama ben ona kendi aşkımdan söz etmek istiyorum, sizin betimlediğiniz aşktan değil!”

“Gene de, inandırıcı olmak için kendinizi başka türlü gösterin. Entrikanın görkeminden nasibini almamış kusursuzluk yoktur.”

“Ama o, mektubun kendisinden söz etmediğini anlayacaktır.”

“Korkmayın. Size yazdırdıklarımın tıpatıp onun için düşünülmüş olduğuna inanacaktır. Haydi, oturun ve yazın. Yalnızca bırakın da biraz ilham bulayım.”

Saint-Savin odada dolaşıyordu, sanki diyor Roberto, peteğe dönen bir arının uçuşuna öykünüyormuş gibi. Bir oraya bir buraya giden gözleriyle âdeta dans ediyordu, sanki havada henüz var olmayan bir mesajı okuyormuş gibi. Sonra başladı.

“Hanımefendi... “ “Hanımefendi mi?”

“Nasıl hitap etmeyi isterdiniz ona? Şöyle mi: Hey sen,

Casale’li şıllık?”

Saint-Savin’in şaka yollu gerçeğe olmasa bile iftiraya onca yaklaşmış olmasından dehşete kapılmış bir halde, “Puta de los franceses” diye mırıldanmaktan kendini alıkoyamadı Roberto.

“Ne dediniz?”

“Hiçbir şey. Peki. Hanımefendi. Ya sonra?”

“Hanımefendi, Evren’in hayranlık uyandırıcı mimarisinde, Yaratılış’ın ilk gününden bu yana benim size rastlayıp âşık olacağım çoktan yazılıydı. Ancak bu mektubun ilk satırından

başlayarak, şimdiden ruhumun öylesine boşaldığını hissediyorum ki, birazdan dudaklarımı ve mektubu bitirmeden kalemimi terk edecek ruhum.”

“... terk edecek. Ama bilmem anlayabiliyor musunuz... “

“Gerçek, ne kadar çok güçlükle karşılaşırsa o kadar çok hoşa gider ve aşkımızı ilan etmek bize ne kadar zor gelirse o kadar değerli kabul edilir. Daha da yükseltelim mektubun tonunu. Şöyle diyelim... Hanımefendi...”

“Bir kez daha mı?”

“Evet. Hanımefendi, Alcidiana gibi güzel bir hanıma, hiç kuşkusuz, bu Kadın Kahramana gerekli olduğu gibi, fethedilemez bir mekân gerekiyordu. Sizin büyü yoluyla bir başka yere götürüldüğünüze ve sizin yörenizin, iç çekişlerimin rüzgârının yanaşmayı deneyebileceğim ölçüde geriye ittiği ikinci bir Yüzen Ada, antipodlar yöresi, buzların çıkmayı engellediği kara parçası haline geldiğine inanıyorum. Sizi şaşırmış görüyorum, la Grive: Hâlâ sıradan mı görünüyor söylediklerim size?”

“Hayır, şu var... ben bunun aksini söyleyecektim.”

“Korkmayın,” dedi Saint-Savin yanlış anlayarak, “karşıtlıklardan oluşan kontrpuanlar eksik olmayacak. Devam edelim. Belki güzelliğiniz size, tıpkı ilahların yaptığı gibi uzakta durma hakkını veriyor. Ancak, ilahların hiç olmazsa buradan yaktığımız tütsülerin dumanlarına itibar göstererek onları kabul ettiğini bilmiyor musunuz? Şu halde size tapınmamı reddetmeyin: Eğer siz en üst derecede güzelliğe ve ihtişama sahipseniz, sizin şahsınızda tanrısal niteliklerin en önemlilerinden ikisine tapınmama engel olmakla beni imansızlığa mahkûm etmiş olacaksınız... Böyle daha iyi mi?”

Bu noktada Roberto artık tek sorunun, Novarese’nin okumayı bilmesi olduğunu düşünüyordu. Bu engeli aştıktan sonra, Roberto’nun yazarken kendinden geçtiğine bakılırsa, Francesca ne okusa hiç kuşkusuz kendinden geçecekti.

“Aman Allahım,” dedi, “deliye dönmesi gerek... “

“Deliye dönecek. Devam edin. Size özgürlüğümü armağan ettiğimde, kalbimi yitirmek bir yana, onu o günden bu yana oldukça

genişlemiş buluyorum, öylesine büyüdü ki kalbim, sanki sizi sevmek için tek bir kalp yetmezcesine, çarptığını duyduğum bütün atardamarlarımda kendini yeniden üretiyor.”

“Oh Allahım... “

“Sakin olun. Aşktan söz ediyorsunuz, âşık oluyor değilsiniz. Hanımefendi, bu biçarenin aşırı tutkusunu bağışlayın, hatta onun için üzüntüye sokmayın kendinizi: Hükümdarların, kölelerinin ölümü yüzünden hesap verdikleri duyulmamıştır hiç. Ah evet, siz benim mahvıma neden olma sıkıntısına girdiğinizden ötürü, kaderimin gıpta edilmeye layık bir kader olduğunu kabul etmeliyim: En azından benden nefret etmeye tenezzül ederseniz, bu bana sizin için bir hiç olmadığımı gösterecektir. Böylece, beni cezalandıracağınıza inandığınız ölüm benim için bir neşe kaynağı olacaktır. Evet ölüm: Eğer aşk, iki ruhun birleşmek üzere yaratıldıklarını anlamak demekse, ruhlardan biri ötekinin kulak vermediğini fark ettiğinde, ölmekten başka bir şey gelmez elinden. Henüz ve ancak ucu ucuna canlı olan bedenimde, ruhum ondan ayrılarak ölümü haber veriyor.”

“...ondan ayrılarak ölümü?”

“Haber veriyor”

“Bırakın da soluk alayım. Kafamı ateş bastı... “ “Kendinize hakim olun. Aşkla sanatı birbirine karıştırmayın.”

“Ama ben onu seviyorum. Onu seviyorum, anlıyor musunuz?”

“Ben sevmiyorum. Bu yüzden bana güvendiniz. Onu düşünmeden yazın. Mesela, Sinyor d i Toiras’ı düşünün...” “Rica ederim!”

“Bu havalara bürünmenize gerek yok. Sonuçta, yakışıklı bir adam Toiras. Neyse yazın. Hanımefendi... “ “Gene mi?”

“Gene. Hanımefendi, ayrıca ben kör ölmeye yazgılıyım. Gözlerimi, hayatımı damıttığınız birer imbiğe dönüştürmediniz mi? Nasıl oluyor da gözlerim ne kadar çok yaşla dolarsa, o kadar çok artıyor ateşim? Belki de babam benim bedenimi, ilk insana hayat veren kilden değil, kireçten yapmıştır, çünkü döktüğüm gözyaşları beni eritiyor. Nasıl oluyor da böylesine eriyip tükenmişken yaşayabiliyor, kendimi daha da tüketecek gözyaşlarını bulabiliyorum?”

“Abartılı değil mi bu?”

“Görkemli fırsatlar söz konusu olduğunda, düşünce de görkemli olmalıdır.”

Roberto artık karşı çıkmıyordu. Novarese’ye dönüşmüş gibi hissediyordu kendisini ve bu sayfaları okuduğunda onun hissedeceği şeyleri hisseder gibiydi. Saint-Savin yazdırmaya devam ediyordu.

“Kalbimi terk etmekle kalbimde bir haddini bilmezi bıraktınız, sizin imgeniz bu, benim üzerimde yaşam ile ölüm gücü olduğuyla övünüyor. Ve siz tıpkı bağışlanma talepleriyle canlarının sıkılması korkusuyla işkence alanından uzaklaşan hükümdarların yaptığı gibi benden uzaklaştınız. Eğer ruhum ile aşkım, iki katışıksız nefesten oluşuyorsa, öldüğümde Azrail’e yakaracağım bedenimi son terk eden aşkım olsun diye ve son armağanım olarak, gurur duyacağınız bir mucizeyi gerçekleştirmiş olacağım: En azından bir anlık bir süre boyunca ölmüş bir beden arzulayacak sizi.”

“Ölmüş bir beden. Bitti mi?”

“Hayır, bırakın düşüneyim, bir nükte içeren bir kapanış gerekiyor... “

“Nükte mi?”

“Evet, her tür inancımızın ötesinde, iki nesne arasında daha önce hiç duyulmamış bir denkliği dile getirecek bir zihin edimi, öyle ki ruhun bu hoş oyunu içinde nesnelerin tözüyle ilgili her tür düşünce mutlu bir biçimde yitip gitsin.”

“ Anlamıyorum... “

“Anlayacaksınız. Şöyle: ilk önce yakarmanın yönünü tersine çevirelim, aslında henüz ölmüş değilsiniz, ona ölmek üzere olan bu kişiye yardıma koşma olanağını verelim. Yazın. Belki de, hanımefendi, hâlâ kurtarabilirsiniz beni. Size kalbimi bağışladım. Ama yaşamı harekete geçiren bu güç olmaksızın nasıl yaşayabilirim? Yalnızca sizin tutsaklığınızda en yüce özgürlüğünü yaşayan kalbimi bana geri vermenizi istemiyorum sizden, ancak sizden rica ediyorum, onun karşılığında kendi kalbinizi gönderin bana, onu benim kalbimden daha iyi kabul edebilecek bir köşe

bulamaz kendisine. Yaşamak için iki kalbe ihtiyacınız yok, benim kalbim size yaşamların en ebedisini sağlayacak denli güçlü çarpıyor sizin için.”

Sonra, bir yarım dönüş yaparak ve alkış bekleyen bir aktör gibi eğilerek şöyle dedi Saint-Savin: “Güzel değil mi?”

“Güzel mi? Bence bu mektup... nasıl söyleyeyim... gülünç. Ama Casale’de bir o yana bir bu yana koşarak, kalpler alıp kalpler teslim eden bu hanımefendiyi bir uşak gibi gördüğünüz kanısında değil misiniz?

“Onun, sıradan herhangi bir kasabalı gibi konuşan bir adamı mı sevmesini istiyorsunuz? İmzalayıp, mühürleyin mektubu.”

“Ama bayanı düşünmüyorum ben, herhangi birine bu mektubu gösterirse diye düşünüyorum, utancımdan ölürüm.”

“Göstermeyecektir. Mektubu göğsünde tutacak ve her gece yeniden okumak için yatağın yanında bir mum yakıp, onu öpücüklere boğacaktır. İmzalayıp, mühürleyin mektubu.”

“Ama farz edelim ki, öylesine söylüyorum bunu, okuma yazma bilmiyor olsun. Mektubu birisine okutmak zorunda kalacaktır bu durumda... “

“Ama Sinyor de la Grive! Yoksa bana bir köylü kadına vurulduğunuzu mu söylemek istiyorsunuz? İlhamımı hödük bir kadını şaşırtmak için harcadığımı mı söylemek istiyorsunuz? O halde sizinle çarpışmamız gerekecek.”

“Bir örnekti bu. Bir şaka. Ama bana ihtiyatlı insanın durumları, koşulları ve olası şeyler arasında en olasılık dışı olanlarını da değerlendirmesi gerektiği öğretilmiştir.”

“Görüyorsunuz, kendinizi belli bir üslup içinde ifade etmeyi öğrenmektesiniz. Ancak kötü bir değerlendirme yaptınız ve olası şeyler arasından en gülüncünü seçtiniz. Her halükârda, sizi zorlamak istemiyorum. Son cümleyi silin ve size söylediğim şekilde devam edin... “

“Ama son cümleyi silersem, mektubu baştan yazmam gerekecek.”

“Aynı zamanda tembelsiniz de. Ancak bilge insan talihsizliklerden çareler çıkarabilmelidir. Silin... Sildiniz mi? İşte oldu.” Saint-Savin, parmağını bir sürahideki suya batırmış, sonra bir damla suyu silinen paragrafın üzerine akıtıp, küçük ıslak bir alan elde etmişti; ıslak alanın daha açık tondaki çevre çizgileri, suyun kâğıt üzerinde geriye çektiği mürekkebin siyahıyla yavaş yavaş kararıyordu. “Şimdi yazın. Hanımefendi, gözüpekliğiyle beni korkutan bir düşünceyi, kendimden bir gözyaşı çalarak, hayatta bırakmak yürekliliğini gösteremediğim için beni bağışlayın. Öyle ya, bir Etna ateşi tuzlu sulardan çok tatlı bir ırmak yaratabilir. Ama, ah hanımefendi, yüreğim şafağın güzel terini içerek inci üreten ve onunla tek bir beden olarak büyüyen bir istiridye gibi. Kayıtsızlığınızın, yüreğimin onca kıskançlıkla beslediği inciden onu mahrum edeceği düşüncesiyle yüreğim gözlerimden taşıp dökülüyor... Evet, la Grive, böyle hiç kuşku yok ki daha iyi, aşırılıkları azaltmış olduk. Sevilen kadının acıma duygusunu artırmak için seven erkekle ilgili vurguyu hafifleterek bitirmek daha iyi. İmzalayıp, mühürleyin ve mektubun ona ulaşmasını sağlayın. Sonra bekleyin.”

“Neyi bekleyeyim?”

“İhtiyat Pusulasının kuzeyi, Elverişli an rüzgarında yelkenleri açmaktan oluşur. Bu tür şeylerde beklemek asla zarar getirmez. Sürekli ortalarda olmak ünü azaltır, uzakta bulunmak ise arttırır ünü. Uzakta durmakla bir arslan gibi değerlendirileceksiniz, ortalarda görünmekle dağın doğurduğu fare haline gelebilirsiniz. Kuşkusuz birçok mükemmel niteliğiniz var, ancak fazlasıyla dokunulduklarında nitelikler parlaklıklarını yitirirler, oysa hayal gücü gözden daha uzağa erişir.”

Roberto teşekkür etmiş ve mektubu sanki onu çalmışçasına göğsünde tutarak eve koşmuştu. Birilerinin, hırsızlığının meyvesini çalmasından korkuyordu.

Onu bulacağım, diyordu kendi kendine, yere eğilecek ve mektubu teslim edeceğim. Sonra, onun mektubu dudaklarıyla okuyuş tarzını düşünerek yatakta bir o yana bir bu yana dönüyordu. Artık Anna Maria Francesca Novarese’yi, Saint-Savin’in ona yüklediği tim erdemlere sahip çıkan birisi olarak canlandırıyordu zihninde. Bir başkasının sesiyle de olsa, aşkını dile getirmekle kendisini daha

fazla âşık hissetmişti. Akla aykırı şeyler yaparken, akıl tarafından beslenmişti. Robert artık Novarese'nin mektupta sözünü ettiği zarif şiddetle seviyordu.

Şehrin üzerine top gülleleri yağarken, tehlikeyi umursamaksızın, kendisinden uzak durmaya onca kararlı olduğu kadını ararken, birkaç gün sonra onu mitolojik bir varlık gibi başaklarla yüklü bir halde bir sokağın köşesinde görmüştü. Ne yapacağını ya da diyeceğini bilmeksizin, büyük bir iç kargaşası yaşayarak ona doğru koşmuş tu.

Titreyerek ona yaklaşmış, birden karşısına çıkmış ve ona "Sayın bayan..." demişti.

"Bana mı söylüyorsunuz?" diye gülerek yanıt vermişti genç kız, sonra da "ne istiyorsunuz?" diye sormuştu.

Söyleyecek daha iyi bir şey bulamayan Roberto sormuştu: "Şey, Kaleye hangi taraftan gidildiğini gösterebilir misiniz baha?" Kız başını ve gür saçlarını arkaya atarak, "işte şuradan, değil mi?" demiş, sonra köşeyi dönmüştü.

Roberto kızı izleyip izlememeye henüz karar verememişken, bir top güllesi ıslık gibi geçerek o köşeye düşmüş, bir bahçenin duvarını yıkmış ve havaya bir toz bulutu kaldırmıştı. Roberto öksürmüş, tozun dağılmasını beklemiş ve Zamanın uçsuz bucaksız alanlarında fazlaca kararsızlık içinde yürüyerek, Fırsatı kaçırmış olduğunu anlamıştı.

Kendisini cezalandırmak için, öfke ve pişmanlıkla mektubu yırtmış ve eve doğru yürümeye başlamıştı, bu arada yüreğinin yırtılmış parçalan yerde yuvarlanıyordu.

İsabetsiz ilk aşkı onu, sevgi nesnesinin uzakta bulunduğuna inandırmıştı ve sanırım bu, onun sevgili olarak yazgısını belirleyen etken oldu. Sonraki günler, anı parçalarını yeniden toparlamak için, bir haber aldığı, bir iz bulduğuna inandığı, ondan söz edildiğini duyduğu ve onu gördüğü her köşeye geri döndü. Böylece, sokakları, çeşmeleri, boş alanları Eğilim Irmağına, Umursamazlık Gölüne ya da Kin Denizine dönüştürerek, kendi tutkularından oluşan bir Casale tasarımı kurmuştu; yaralı şehri kendi doyum

bulamamış Sevgisinin Ülkesi, (sezdiğim kadarıyla, daha o zamandan) kendi yalnızlığının adası haline getirmişti.

13.
SEVGİ HARİTASI

Yirmi dokuz Haziran gecesi, kuşatma altındakiler sağır edici bir gürültü ve bunu izleyen davul sesleri ile uyandılar: Düşmanın, surların altında patlatmayı başardığı ilk mayın patlamıştı; mayın, bir destek duvarını havaya uçurmuş, yirmi beş asker enkaz altında kalmıştı. Ertesi gün, saat akşam altıya doğru, batıda fırtınamsı bir ses işitilmiş ve doğuda bir bolluk boynuzu belirmişti, gökyüzünün kalanından daha beyazdı ve uzayıp kısalan bir ucu vardı. Bir kuyrukluyıldızdı bu, askerleri şaşkına çevirmiş ve Casale'lileri evlerine kapanmaya yöneltmişti. Sonraki haftalarda surların başka noktaları havaya uçurulmuştu, bu arada kuşatılanlar burçlardan boşa ateş ediyorlardı, çünkü artık düşmanları toprak altından hareket ediyorlardı ve lağım karşılama galerileri onları deliklerinden çıkarmayı başaramıyordu.

Roberto o deniz kazasını dışarıdan bir yolcu gibi yaşıyordu. Peder Emanuele'yle saatlerce kuşatmanın ateşlerini en iyi betimleme tarzı üzerine konuşuyor, ancak başarısızlığa uğradığını itiraf etme cesaretini gösteremediği aşkının ateşlerini betimleyecek aynı güçte eğretilemeler geliştirmek için Saint-Savin'le giderek daha sık görüşüyordu. Saint-Savin ona aşk öyküsünün mutlu bir biçimde gelişebileceği bir sahne sağlıyordu; susarak, arkadaşıyla başka mektuplar geliştirme onursuzluğunu üstleniyor, sonra bu mektupları yerine ulaştırmış gibi yapıyordu, oysa her gece sanki bunca yanıp tutuşma güncesi, sevdiği kadından ona yöneltilmiş gibi, mektupları yeniden okuyordu.

Alman piyadelerinin peşine düştüğü Novarese'nin bitkin bir halde kollarının arasına kendini bıraktığı öyküler kuruyordu; düşmanları saf dışı bırakıyor, bitkin haldeki sevgilisini bir bahçeye götürüyor, orada sevdiği kadının yabanıl gönül borcunun tadını çıkarıyordu. Bu düşüncelerle Roberto kendini yatağına bırakıyor, uzun süre kendinden geçtikten sonra yeniden güç kazanıp, sevdiği kadına soneler düzüyordu.

Bunlardan birini Saint-Savin'e göstermiş ve Saint-Savin şu yorumda bulunmuştu: İzin verirseniz, çok çirkin buluyorum bu şiiri, ama avunacağınız bir nokta var: Paris'te kendisini şair olarak tanımlayanların büyük bir bölümü daha kötü şeyler yazıyorlar. Aşkınızla ilgili şiir yazmayın; tutku, Catullus'un utkusu olan o kutsal soğukluğu alıyor elinizden.

Melankolik mizaçlı olduğunu keşfetti ve bunu Saint-Savin'e söyledi: "Sevinin," diye yorumda bulundu dostu, "melankoli kanın tortusu değil çiçeğidir ve kahramanlar yaratır, çünkü çılgınlıkla sınır komşusu olup insanları en gözüpek eylemlere yöneltir." Ama Roberto kendisini hiçbir şeye yöneltilmiş hissetmiyordu ve yeterince melankolik olmadığından melankoliye kapılıyordu.

Bağırışlara ve top atışlarına kulağını kapamış, rahatlatıcı söylentileri duyuyordu (İspanyol ordugâhında bunalım var, Fransız yardım ordusunun ilerlediği söyleniyor), Temmuz ayının ortasında bir lağım karşılama mayını sonunda birçok İspanyolu yok etmeyi başardığı için sevinç duyuyordu; ancak bu arada birçok destek duvarı boşaltılıyordu ve Temmuz'un ortasında öncü düşman birlikleri doğrudan şehre ateş etmeye başlamışlardı bile. Birkaç Casale'linin Po'da balık avlandığını öğreniyor ve düşman atışlarına açık yollardan geçip geçmediği kaygısına kapılmaksızın, imparatorluk güçlerinin Novarese'yi vurmaları korkusuyla nehre koşuyordu.

Anlaşmaları siper kazmalarını öngörmediğinden başkaldıran askerlerin oluşturduğu kalabalığı yararak geçiyordu; ama Casale'liler onların yerine siper kazmayı kabul etmiyorlar ve Toiras ek ödeme vaadinde bulunmak zorunda kalıyordu. Spinola'nın vebaya yakalanıp hasta düştüğünü öğrendiğinde herkes gibi seviniyordu, korkudan hastalığın kuşattığı düşman kampını terk ederek şehre girmiş bulunan Napoli'li asker kaçaklarını görmekten hoşnutluk duyuyor, peder Emanuele'nin bunun salgına yol açabileceğini söylediğini işitiyordu...

Eylül ortasında kentte veba baş gösterdi, Novarese'nin vebaya yakalanmasından korkmak dışında buna aldırmadı Roberto ve bir sabah yüksek ateşle uyandı. Birisini gönderip, peder Emanuele'ye haber iletmeyi başardı ve hastaların, havai fişek yapımı sırasında

ölen başkalarının dikkatini dağıtmamak için çabucak ve gürültü çıkarmaksızın öldüğü o gelişigüzel kurulmuş bulaşıcı hastalık tecrit mekânlarından birine düşmekten kurtulup, gizlice pederin manastırına götürüldü.

Roberto ölümü düşünmüyordu: Ateşi aşkla karıştırıyor ve Novarese'nin tenine dokunduğunu düşlüyor, oysa ot şiltenin kıvrımlarını buruşturuyor ya da kendi bedeninin terlemiş ve acı çeken yerlerini okşuyordu.

Fazlaca görsel bir belleğin gücüyle, o akşam *Daphne*'de, gece ilerler, gök ağır ağır devinirken ve Güneyhaçı ufukta gözden yittiğinde, Roberto artık Casale'nin savaşçı Diana'sına olan aşkının mı yoksa gözlerinden aynı derecede uzak olan Sinyora'ya olan aşkının mı yeniden canlanması yüzünden yanıp tutuştuğunu bilmiyordu.

Onun nereye kaçmış olabileceğini bilmek istedi ve denizcilik aletlerinin bulunduğu kamaraya koştu, orada bu denizleri gösteren bir harita varmış gibi geliyordu ona. Haritayı buldu, büyük, renkli ve tamamlanmamış bir haritaydı bu, çünkü o zamanlar birçok harita zorunluluklar yüzünden tamamlanamıyordu: Denizci yeni bir toprak parçasının gördüğü kıyılarını çiziyor, ancak o toprak parçasının nasıl, ne kadar ve nereye uzandığını asla bilmediğinden, çevre çizgilerini tamamlanmamış bırakıyordu; bu nedenle, Pasifik haritaları sık sık çapraşık kıyı çizimleri, çevre uzunluğuyla ilgili değimler, büyüklük varsayımları olarak beliriyordu; bu haritalarda kesin olarak beliren şeyler, yalnızca çevresi gemiyle gezilmiş küçük adalar ve deneyim yoluyla öğrenilen rüzgârların durumuydu. Bazıları, bir adayı tanınabilir kılmak için, olsa olsa tepelerin ve onların üzerinde duran bulutların şeklini çok kesin çizgileriyle çiziyorlar, nasıl bir insan uzaktan şapkasının kenarından ya da yaklaşık olarak yürüme tarzından tanınıyorsa, bu yöntemle adaları tanınabilir duruma getiriyorlardı.

Bu haritanın üzerinde, güneyden kuzeye yönelen bir kanalın böldüğü, birbirine bakan iki kıyının sınırları görülüyordu ve bu kıyılardan biri çeşitli kıvrımlarla neredeyse bir ada ortaya çıkaracak şekilde son buluyordu ve bu, onun Adası olabilirdi; ancak geniş bir deniz bölümünün ötesinde, başka varsayımsal ada toplulukları

vardı, bunların biçimi oldukça benzerdi ve aynı derecede bulunduğu yeri temsil ediyor olabilirlerdi.

Roberto'nun bir coğrafyacı merakına kapıldığını düşünürsek, yanılmış oluruz; gereğinden çok öğretmişti peder Emanuele ona Aristoteles dürbününün merceği aracılığıyla, görünebilir olanı altüst etmeyi. Gereğinden çok öğretmişti ona Saint-Savin arzuyu dil aracılığıyla harekete geçirmeyi: Bir kız çocuğunu bir kuğuya, bir kuğuyu bir kadına, güneşi bir bakır tencereye, bir bakır tencereyi güneşe dönüştüren dil aracılığıyla! Gecenin ileri bir saatinde, Roberto'yu artık şiddetle arzulanan kadın gövdesine dönüşmüş olan haritanın üzerinde rüyalar âlemine dalmış buluyoruz.

Sahildeki kum üzerine, sonradan dalgaların alıp götürdüğü sevdiklerinin adını yazmaları sevenlerin bir kusuruysa, o ihtiyatlı bir âşık olarak sevdiği bedeni koyların ve körfezlerin kıvrıntılarına; saçları, takımadaların dolambaçlı yollarından akan akıntılara; yüzün yaza özgü ıslaklığını, suların yansımasına; gözlerinin gizini, ıssız bir enginin mavisine emanet etmişti -böylece harita, sevilen bedenin çizgilerini, farklı koylarda ve dağlık burunlarda birçok kez yineliyordu. Arzu içinde, haritanın denizinde boğuluyor, o şehvet okyanusunu emiyordu; bir burnu okşuyor, bir boğaza girme cesaretini gösteremiyordu; kâğıdın üzerine uzanmış boğazıyla rüzgârların soluğunu soluyordu; su kaynaklarını ve pınarları yudum yudum içmek isterdi, susuz düşüp kendini ırmak ağızlarını kurutmaya bırakmak, kıyıları öpmek için güneş olmak, su ağızlarının gizlerini okşamak için dalga olmak...

Ama sahip olmaktan değil, yoksun kalmaktan zevk duyuyordu: Bilgi dolu fırçanın o belli belirsiz ödülünü okşamak için yanıp tutuşurken, belki de Başkaları gerçek Adada -Adanın, haritanın henüz yakalayamadığı zarif biçimler içinde uzanan yerlerinde- meyveleri dişliyorlar, onun sularında yıkanıyorlardı... Başkaları, şaşkın ve vahşi devler, o anda kaba ellerini onun göğsüne yaklaştırıyorlardı, biçimsiz Vulcanus'lar o narin Aphrodite'ye sahip oluyorlardı, Kanarya adalarının en uç ufkunun ötesindeki Bulunmayan Adanın balıkçısının, incilerden en eşi bulunmaz olanını bilmeden atarken gösterdiği aptallıkla onun dudaklarını yalıyorlar...

O, bir başka sevenin elinde... Roberto’nun mahkûm olduğu çaresizlikten inleyerek, kıvrandığı bu düşünce en büyük esrimeydi. Ve bu sayıklama içinde, en azından bir eteğin kenarını yakalamak için masanın üzerini el yordamıyla araştırırken, bakışı o hafif dalgalı Pasifik gövde tasvirinden bir başka haritaya kaydı; kimin yaptığını bilmediği bu haritada, haritayı yapan kişi belki de batı toprağındaki volkanların ateş kanallarını temsil etmeye çalışmıştı: Tüm yerküremizin bir kılavuzuydu bu, yerkabuğundaki çıkıntıların tepesi duman sorguçlarıyla kaplıydı ve içeride yanık damarların oluşturduğu bir labirent bulunuyordu; Roberto bir anda bu yerkürenin canlı imgesi hissetti kendisini, her gözeneğinden lavlar püskürterek hırıldadı, doyurulmamış tatmin duygusunun özsuyunu akıttı, sonunda büyük bir tutkuyla arzulanan güney bedeninin üzerinde -kupkuru su toplanmasından mahvolmuş bir halde (böyle yazıyor)- kendinden geçti.

14.
SAVAŞ SANATI ÜZERİNE İNCELEME

Casale'de de geniş, açık alanları ve Novarese'yi ilk kez görmüş olduğu geniş düzlüğü düşlüyordu. Ancak artık hasta değildi, dolayısıyla daha açık olarak ona artık asla kavuşamayacağını düşünüyordu, çünkü birazdan ölecekti ya da Francesca çoktan ölmüştü.

Aslında ölüyor değildi, aksine yavaş yavaş iyileşiyordu, ancak bunu fark etmiyor ve nekahat döneminin ağır hareketlerini, yaşamının yok olup gitmesiyle karıştırıyordu. Saint-Savin sık sık onu görmeye geliyor ve peder Emanuele yanlarındayken ona olaylarla ilgili haberleri veriyor (peder, Saint-Savin'e sanki Roberto'nun ruhunu çalacakmış gibi bakıyordu) ve o uzaklaştığında (manastırda görüşmeler sıklaştığından), bir filozof edasıyla yaşam ve ölüm üzerine tartışıyordu.

“Aziz dostum, Spinola ölmek üzere. Onun vefatı için yapacağımız törenlere davetlisiniz.”

“Gelecek hafta ben de ölmüş olacağım...”

“Doğru değil bu, ölmek üzere olan birisinin yüzünü ayırt edebilirim. Ama sizi ölüm düşüncesinden uzaklaştırmakla size kötülük etmiş olurum. Aksine, bu yararlı alıştırmayı yapmak için hastalıktan yararlanın.”

“Sinyor di Saint-Savin, bir rahip gibi konuşuyorsunuz.”

“Hiç de değil. Ben size bir başka hayata hazırlanmanızı söylemiyorum, geldiğinde, asla deneyiminizin olmayacağı biricik ölüme göğüs germeniz için size verilmiş olan bu biricik hayatı kullanmanızı söylüyorum. Sonradan bir tek kez iyi ölebilmek için, ölme sanatı hakkında önceden, üstelik birçok kez, düşünmek gerekir.”

Roberto kalkmak istiyor, peder Emanuele ona engel oluyordu, çünkü savaş patırtısına geri dönmeye henüz hazır olduğuna inanmıyordu. Roberto, pedere birisini yeniden görmek için sabırsızlandığını belli etti. Peder Emanuele, böylesine zayıf düşmüş

bedeninin, bir başka bedeni düşünerek daha da bitkin düşmeye kendisini bırakmasını aptalca buldu ve ona kadın soyunun hor görülmeyi hak ettiğini anlatmaya çalıştı: “Bazı asrî Dişi Atlas’ların üzerlerinde taşıdıkları,” dedi Roberto’ya, “bu kendini beğenmiş Kadın Dünyası Namussuzluk çevresinde döner ve Burçları, Tropiklerdeki Yengeç ile Oğlaktır. Onların Primo Mobile’si olan Ayna, o kösnül Gözlerin Yıldızlarını yansıttığı andaki kadar karanlık olmaz asla; salaklaşmış Âşıkların Buharlarını yaymak yoluyla bu Yıldızlar, Namusa yönelik felaketleri haber veren Meteorlar haline gelmiştir.”

Roberto astronomik alegoriyi beğenmediği gibi, bu dünyasal cadılar portresinde sevgilisini göremedi. Yatakta kaldı, ancak tutkunluğunun Buharlarını daha çok yaymaya başlamıştı şimdi.

Bu arada başka haberleri Sinyor della Saletta’dan alıyordu. Casale’liler, “Fransızların kaleye girmelerine izin vermemiz gerekmez mi?” diye soruyorlardı kendilerine: Artık, oraya düşmanın girmesini engellemek gerekiyorsa, güçlerin birleştirilmesi gerektiğini anlamışlardı. Ancak Sinyor della Saletta, şimdi her zamankinden daha çok şunu anıştırıyordu: İşbirliği yapma görüntüsü altında onların gönlünde yatan şey, birleşme antlaşmasıydı. “Toiras’a karşı” demişti Saletta, “güvercinler gibi saf, ancak onun kralı Casale’yi satmak istediğinde yılan gibi kurnaz olmak gerekir. Öyle mücadele etmeliyiz ki, eğer Casale kurtulursa bunda bizim de payımız olsun; ama çok ileri gitmemeliyiz, öyle ki eğer Casale düşerse suç yalnızca Fransızların ait olsun.” Ve Roberto’nun eğitimi için şunu da eklemişti: “İhtiyatlı kimse, tek bir sepete koymaz bütün yumurtalarını.”

“Ama Fransızlar birer tüccar olduğunuzu söylüyorlar: Savaştığınızda kimse fark etmiyor sizi, tefecilik yaptığınızda herkes görüyor!”

“Çok yaşamak için, az değerli olmak iyidir. Çatlak vazo, hiçbir zaman tümüyle kırılmayan vazodur ve uzun süre dayanarak pes ettirir karşısındakini.”

Eylül ayının ilk günlerinden birinde bir sabah, Casale’yi ferahlatıcı bir yağmur sağanağı bastırdı. Sağlıklı insanlarla iyileşmekte olanlar,

herkes, salgının tüm izlerini yıkaması gereken yağmurdan paylarını almak üzere açık alana gittiler. Bir tedaviden çok, bir ferahlama biçimiydi bu ve hastalık fırtınadan sonra da ortalığı kasıp kavurmaya devam etti. Avutucu tek haber, salgın hastalığın düşman saflarında da aynı şekilde sürdüğüydü.

Artık ayakta durabilen Roberto manastırdan dışarı çıkma cesaretini gösterdi ve belli bir noktada, bulaşıcı bir yer olduğunu göstermek üzere yeşil bir haçla işaretlenmiş bir evin eşiğinde Anna Maria'yı ya da Francesca Novarese'yi gördü. Ölüm Dansı figürleri gibi bir deri bir kemik kalmıştı. Beyaz ve nar kırmızısı rengi soluk bir sarıya dönüşmüştü, ancak gene de hasta yüz çizgileri eski güzelliğinden izler taşıyordu. Roberto, Saint-Savin'in bir cümlesini anımsadı: "Yaşlılık o bedeni bir hayalete döndürdükten sonra, artık size ufuktaki ölümü anımsatan o hayalet karşısında saygıyla diz çökmeyi sürdürür müsünüz acaba?"

Genç kız, sevdiği bir insanı, belki de Fransız sevgilisini kaybetmişçesine Aziz Francesco tarikatından bir rahibin omuzlarında ağlıyordu. Sakalından daha gri yüzüyle rahip, iri kemikli parmağını sanki "bir gün, orada... " dercesine göğe çevirmiş, ona destek oluyordu.

Aşk, ancak beden arzu ettiğinde ve arzu bastırıldığında zihinsel bir şey haline gelir. Beden zayıf düşmüş ve arzulama yetisinden yoksun hale gelmişse, zihinsel şey yok olur. Roberto, sevemeyecek kadar dermansız olduğunu keşfetti. Böylece, Anna Maria (Francesca) Novarese sahneden çıkar.

Manastıra döndü ve yeniden yatağa yattı, gerçekten ölmeye karar verdi: Artık acı çekmediği için aşırı acı çekiyordu. Peder Emanuele temiz hava almaya özendiriyordu onu. Ancak dışarıdan getirdikleri haberler onu yaşamaya yüreklendirmiyordu. Artık, vebanın ötesinde, kıtlık da söz konusuydu, hatta kıtlıktan daha kötü bir şey, Casale'lilerin hâlâ sakladıkları ve müttefik güçlere vermek istemedikleri yiyeceğe yönelik azgın iz sürme. Roberto vebadan ölemezse, açlıktan ölmek istediğini söylüyordu.

Sonunda peder Emanuele Roberto'nun hakkından geldi ve onu manastırdan kovdu. Köşeyi dönerken bir grup İspanyol subayını

karşısında buldu. Kaçmaya yeltendi, onlar ise Roberto'yu törensi bir biçimde selamladılar. Çeşitli savunma hatlarını aşmış olan düşmanların artık şehrin değişik noktalarına kalıcı olarak yerleştiklerini anladı; dolayısıyla düşman askerinin Casale'yi kuşatmakta olduğu değil, Casale'nin kendi kalesini kuşatmakta olduğu söylenebilirdi.

Yolun sonunda Saint-Savin'e rastladı: "Sevgili la Grive," dedi Saint-Savin, "Fransız hastalanıp, İspanyol iyileştiniz. Şehrin bu bölümü artık düşmanların elinde."

"Biz geçebilir miyiz peki?"

"Bir ateşkes anlaşması imzalandığından haberiniz yok mu? Kaldı ki, İspanyollar kaleyi istiyorlar, bizi değil. Fransız tarafında şarap bulunmuyor ve Casale'liler şarabı sanki İsa Efendimizin kanıymış gibi çıkarıyorlar mahzenlerinden. Gerçek Fransızların bu taraftaki bazı meyhanelere gelmelerini engelleyemezsiniz, buradaki meyhaneciler köylerden nefis şaraplar getirtiyorlar. İspanyollar da soylu beyler gibi karşılıyorlar bizi. Ancak görgü kurallarına uymak gerekiyor: Dalaşmak istersek, bunu kendi evimizde yurttaşlarımızla yapmak zorundayız, çünkü bu tarafta, düşmanlar arasında âdet olduğu üzere nezaket kuralları çerçevesinde davranmak zorundayız. Bu yüzden, itiraf etmeliyim ki İspanyol tarafı Fransız tarafı kadar eğlenceli değil, en azından bizim için. Bize katılsanıza. Bu akşam bir hanıma serenat yapmak istiyoruz, onu bir anlığına pencereye çıkmış gördüğüm önceki güne kadar bizden cilvelerini sakınmış olan bir hanıma."

Böylece o akşam Roberto, Toiras'ın maiyetinden tanıdık beş kişiyle yeniden buluştu. Başrahip bile oradaydı, akşam için dantellerle omuzdan geçmeli saten bir şeritle süslenmişti. "Tanrı bizi bağışlasın," diyordu patavatsız bir ikiyüzlülükle, "ama görevimizi yerine getirmeye devam etmek istiyorsak, ruhumuzu sakinleştirmemiz lazım... "

Ev, artık İspanyollara ait olan tarafta, bir alandaydı, ancak bu saatte İspanyolların hepsinin meyhanelerde olması gerekiyordu. Alçak damların ve alanı çevreleyen ağaçların dallarının oluşturduğu gökyüzü dörtgeninde, çiçekbozuğu çehresiyle dingin ay tepede

duruyor ve kendi iç âlemine dalmış o dörtgenin ortasında mırıldanan bir çeşmedeki suya yansısı düşüyordu.

"Ey güzeller güzeli Diana," demişti Saint-Savin, "şimdi savaş diye bir şeyi tanımayan kentlerle köylerin nasıl da sakin olmalı, çünkü aylılar kendi doğal mutlulukları içinde yaşıyor, günahı bilmiyorlar... "

"Sinyor di Saint-Savin, dine küfretmeyin," demişti ona başrahip, "çünkü Sinyor di Moulinet'nin yakınlarda çıkan romanında sayıkladığı ve Kutsal Kitap'ın bize öğretmediği üzere, ayda yaşayanlar olsa bile, Enkarnasyonu bilmedikleri için bu insanlar çok mutsuz olurlardı."

"Onları böyle bir vahiyden mahrum bırakmakla Rabbimiz çok acımasızlık etmiş olurdu," diye karşılık vermişti Saint-Savin.

"Tanrısal gizlere nüfuz etmeye çalışmayın. Tanrı, Oğlunun vaazını Amerika yerlilerine de bahsetmemişti, ama iyiliksever Tanrı oraya ışık götürmeleri için şimdi misyonerlerini gönderiyor onlara."

"Peki öyleyse neden papa efendi aya da misyonerler göndermiyor? Yoksa aylılar Tanrı'nın evlatları değiller mi?"

"Budalaca sözler söylemeyin!"

"Bana budala demiş olmanızı umursamıyorum, sayın başrahip, ancak şunu bilin ki, bu budalalığın altında hiç kuşkusuz papa efendinin açığa çıkarmak istemediği bir giz saklı. Eğer misyonerler ayda yaşayanlar olduğunu keşfetseler ve onların bizim gözümüze değil, onların gözlerine yakın başka dünyalara baktıklarını görselerdi, aylıların o dünyalarda bize benzer başka varlıkların yaşayıp yaşamadığını kendilerine sorduklarını göreceklerdi. Ve şu soruyu sormaları gerekecekti kendilerine: Sabit yıldızlar da kendi ayları ve gezegenleriyle çevrilmiş başka güneşler değil midir ve o gezegenlerde yaşayanlar bizim bilmediğimiz başka yıldızları -ki başka gezegenleri olan başka güneşlerdir bunlar- görmezler mi ve bu böylece sonsuza dek sürer... "

"Tanrı bizi sonsuzu düşünme yetisi vermeksizin yaratmıştır, şu halde insanlar quia'yı' düşünmekle yetinmelidir."

"Serenat, serenat," diye fısıldıyordu ötekiler. "Pencere şurada. "Pencereyi, nasıl olduğunu tasarlayabileceğiniz bir yatak odasından

gelen pembemsi bir ışık kaplamıştı. Ancak artık iki tartışmacı kendilerini tartışmaya kaptırmışlardı.

“Şunu da ekleyin,” diye ısrar ediyordu alaycı Saint-Savin, “eğer dünya sonlu olsa ve dünyayı Hiçlik çevrelese, Tanrı da sonlu olurdu: Sizin dediğiniz gibi, gökte, yeryüzünde ve her yerde bulunmak onun görevi olduğundan, hiçbir şeyin bulunmadığı bir yerde bulunamazdı. Hiçlik, bir yerden yoksunluktur. Ya d a dünyayı genişletmek için, daha önce olmadığı yerde ilk kez doğarak, kendisini genişletmek zorunda kalırdı ki, bu onun ebedilik iddiası ile çelişmektedir.”

“Yeter bayım! Ebedi Olan’ın ebediliğini inkâr etmektesiniz ve ben bunu yapmanıza izin veremem. Sözde güçlü ruhunuzun bizi artık zayıf düşürmemesi için, sizi öldürmemin vakti geldi!” Ve kılıcını kınından çıkardı.

“Madem öyle istiyorsunuz,” dedi Saint-Savin selam verip savunmaya geçerek. “Ancak ben sizi öldürmeyeceğim: Kralımın askerlerinin sayısını azaltmak istemiyorum. Yaşamınızın kalanında, kişiliğinize uygun şekilde, İtalyan komedyenleri gibi bir maske taşıyarak yaşayasınız diye, yüzünüzün biçimini bozacağım yalnızca. Gözünüzden dudağınıza uzanan bir yara izi açacağım yüzünüzde, üstelik domuz iğdiş edenlerin vuruşlarını andıran bu vuruşu, bir kılıç hamlesi ile bir başka hamle arasında size bir doğa felsefesi dersi verdikten sonra gerçekleştireceğim.”

Başrahip, güçlü kılıç vuruşlarıyla Saint-Savin’i hemen bastırmaya çalışarak saldırıya geçti, bir yandan da zehirli bir böcek, bir pire, merhamet göstermeksizin ezilmesi gereken bir bit olduğunu haykırıyordu ona. Saint-Savin darbeleri savuşturmuş, bu kez o başrahibin üzerine gitmiş, onu bir ağaca sıkıştırmıştı, ancak her hamlede felsefe dersine devam ediyordu.

“Ah, sağdan sola hamleler ve aniden yere çökmeler, öfkeden gözü dönmüşlerin yaptığı kaba vuruşlardır! Eskrim Fikrinden yoksunsunuz. Ancak pirelerle bitleri küçümsediğinize bakılırsa, iyilikseverlikten d e yoksunsunuz. Dünyayı büyük bir hayvan gibi tasavvur edemeyecek kadar küçük bir hayvansınız, yüce Platon’un bize çok önceden göstermiş olduğu şeyi göremeyecek kadar.

Yıldızların başka küçük hayvanların yaşadığı dünyalar olduğunu ve küçük hayvanların dünyadan karşılıklı olarak başka halklara yardım ettiğini düşün meyi deneyin -o zaman bizim de, atların ve fillerin de, orada yaşayan pireler ve bitler için birer dünya olduğumuzu düşünmeyi çelişkili bir şey olarak görmeyeceksiniz. Büyüklüğümüz yüzünden onlar bizi algılayamıyorlar; aynı şekilde biz de, küçüklüğümüz yüzünden, daha büyük dünyaları algılayamıyoruz. Belki de şimdi sizin bedeninizi bir dünya olarak algılayan bir bit halkı vardır; bunlardan biri alnınızdan ensenize kadar yürüdüğünde, arkadaşları onun bildik dünyanın sınırlarına ulaşma cesaretini gösterdiğini söylüyorlar. Bu küçük halk sizin kıllarınızı ülkelerinin ormanları olarak görüyorlar ve sizi yaraladığımda, yaralarınızı göller ve denizler olarak görecekler. Saçınızı taradığınızda, bu çalkantıyı okyanus sularının yükselmesi ve alçalması olarak algılıyorlar, dünyaları bunca değişken olduğu için -çünkü bir kadın gibi ikide bir taranıyorsunuz- çok talihsizler ve şimdi şu püskülünüzü kestiğimde, öfkeden haykırışınızı bir kasırga olarak algılayacaklar, işte!" Ve başrahibin süslerinden birini koparmıştı, işlemeli ceketini yırtmasına ramak kalmıştı.

Başrahibin öfkeden ağzı köpürüyordu, alanın ortasına kadar gelmişti, şimdi giriştiği aldatma vuruşları için yer olduğundan emin olmak amacıyla omuzlarının üzerinden çevresine bakmıyor, sonra sırtını çeşmeyle kapamak için geriye doğru gidiyordu.

Saint-Savin, saldırıya geçmeksizin onun çevresinde sanki dans ediyordu: Başınızı kaldırın başrahip, aya bakın ve şunu düşünün: Eğer Tanrı'nız ruhu ölümsüz kılmayı becerse, dünyayı sonsuz yapmayı da bilirdi. Ama eğer dünya sonsuzsa, uzamda olduğu kadar zamanda da sonsuz olacaktır, dolayısıyla ebedi olacak ve yaratılışı gereksinmeyen ebedi bir dünya söz konusu olduğunda, Tanrı fikrini oluşturmak da gereksizleşecektir. Ah ne şanssızlık, sayın başrahip, eğer Tanrı sonsuzsa, onun gücünü sınırlayamazsınız: *ab opere cessare* yetisi olmayacaktır hiçbir zaman ve dolayısıyla dünya sonsuz olacaktır; ama eğer dünya sonsuz ise, Tanrı olmayacaktır artık, birazdan ceketinizde püskül olmayacağı gibi!" Ve sözüyle eylemini birleştirerek, başrahibin oldukça gurur duyduğu birkaç sallantılı süsü daha kesmiş, sonra

kılıcın ucunu daha yüksekte tutarak, savunma mesafesini kısaltmıştı; ve başrahip mesafeyi korumaya çalışırken, hasmının kılıcının keskin tarafına kesin bir vuruş yapmıştı. Başrahip neredeyse kılıcı elinden bırakmış, sol eliyle sızlayan bileğini tutmuştu.

Bağırmıştı: “Sonunda, Cennetin bütün lanet olası azizleri ve Çarmıha Gerilen İsa’nın kanı adına, sizi geberteceğim, imansız, küfürbaz, Allah’ın belası!”

Bayanın penceresi açılmış, biri pencereye çıkmış ve bağırmıştı. Artık oradakiler oraya ne amaçla geldiklerini unutmuşlar ve iki düellocunun çevresinde hareket ediyorlardı; ikisi, bağırarak çeşmenin çevresinde dönüyordu, bu arada Saint-Savin daireler çizerek yaptığı gösterişli hamleyle ve kılıcının ucuyla yaptığı vuruşlarla başrahibi allak bullak ediyordu.”

“Enkarnasyon’un gizlerini yardıma çağırmayın, sayın başrahip,” diye alay ediyordu. “Kutsal Roma kiliseniz bu çamurdan kürenin, evrenin merkezi olduğunu öğretti size; evrenin gezgin çalgıcılık yaparak ve feleklerin müziğini çalarak bu çamurdan kürenin çevresinde döndüğünü öğretti. Dikkat, çeşmeye gereğinden fazla yaslanıyorsunuz, giysinizin eteğini ıslatmaktasınız, tıpkı böbreklerinden rahatsız bir ihtiyar gibi... Ama eğer büyük boşlukta sonsuz dünyalar dönüyorsa, sizin benzerlerinizin Roma’da yaktığı büyük bir filozofun dediği gibi, birçoğunda bizim gibi yaratıklar yaşıyorsa ve hepsi sizin Tanrı’nız tarafından yaratılmışsa, o zaman Günahtan Kurtarma’yı ne yapardık?”

“Tanrı seni ne yapsın, lanetlenmiş adam!” diye bağırmıştı başrahip, eller kenetlendikten sonra gelen ters bir vuruşu güçlükle savuşturarak.

“Acaba İsa yalnızca bir kez mi insan bedenine bürünmüştür? Öyleyse, il k günah bu kürede bir tek kez m i işlenmiştir? Ne büyük adaletsizlik! Ya Enkarnasyondan yoksun kalan ötekiler için ya da bizim için; çünkü bu durumda, tüm öteki dünyalardaki insanlar, günahtan önceki atalarımız gibi kusursuz olacak ve Çarmıhın yükü olmaksızın doğal bir mutluluğun keyfini çıkaracaklardır. Ya da sonsuz sayıda Âdem, ilk kusuru sonsuzcasına işledi, sonsuz sayıda

Havva sonsuz elmayla onu baştan çıkardı, İsa sonsuz kere insan bedenine bürünmek, vaaz vermek ve çarmıha gerildiği yerde acı çekmek zorunda kaldı, belki bunları hâlâ yapıyordur, eğer dünyalar sonsuzsa, onun görevi de sonsuz olacaktır. Görevi sonsuz olduğu gibi, çektiği azapların biçimleri de sonsuz olacak tır: Samanyolu ötesinde, altı kollu insanların yaşadığı bir ülke varsa, bizdeki Bilinmeyen Ülkede olduğu gibi, Tanrı'nın oğlu bir çarmıha değil, yıldız biçimli bir tahtaya çivilenecektir -bu da kanımca tam bir komedi yazarının işleyeceği bir konu."

"Yeter, sizin komedinize ben son vereceğim!" diye bağırdı başrahip kendini kaybetmiş bir halde ve Saint-Savin'in üzerine atlayarak son vuruşlarını yaptı.

Saint-Savin birkaç güzel savunmayla bunlara karşı koydu ve" sonra her şey bir anda oldu. Bir önceki kurtarıştan sonra başrahip henüz kılıcını yukarıda tutarken, Saint-Savin kılıcına bir daire çizdirip, yukarı doğru bir hamleye geçerek sanki öne düşmüş gibi yaptı. Başrahip, düştüğü yerde Saint-Savin'e hamle yapmak umuduyla yana çekildi. Ancak bacaklarını iyi denetleyen Saint-Savin, yıldırım gibi çoktan doğrulmuştu bile, yerden destek aldığı sol ayağıyla kendine güç vermiş, sağ eliyle de yukarı doğru ani bir hareket yapmıştı: Martı Vuruşuydu bu. Kılıcın ucu, başrahibin yüzünde, bıyığının sol tarafını yarıp arasından geçecek şekilde, burnunun başladığı yerden dudağına kadar iz yapmıştı.

Başrahip, hiçbir Epikurosçunun hiçbir zaman göze alamayacağı gibi dine sövüyordu, bu arada Saint-Savin selam konumuna geçiyor ve hazır bulunanlar da bu usta vuruşu alkışlıyorlardı.

Ancak tam bu sırada, meydanın en uç kesiminden, belki de gürültüler dikkatlerini çektiğinden bir İspanyol devriyesi onlara doğru geliyordu, içgüdüsel olarak Fransızların elleri kılıçlarına gitmiş, İspanyollar silahlı altı düşmanı görmüş ve "İhanet!" diye bağırmışlardı. Askerlerden biri filintasını doğrultup ateş etti. Saint-Savin göğsünden vurularak yere düştü. Subay, dört kişinin, saldırıya geçmek yerine silahlarını yere atıp, düşen kişiye doğru koştuklarını fark etti, yüzü kana bulanmış başrahibe baktı, bir düelloya müdahale etmiş olduklarını anladı, askerlerine bir emir verdi ve devriye gözden kayboldu.

Roberto talihsiz arkadaşının üzerine eğildi. “Gördünüz mü,” dedi Saint-Savin, güçlükle konuşuyordu, “vuruşumu gördünüz mü, la Grive? Bu vuruş üzerine düşünün ve alıştırmalar yapın. Bu sırrın benimle birlikte yok olmasını istemiyorum... “

“Saint-Savin, dostum,” diyerek ağlıyordu Roberto, “böyle aptalca ölmemelisiniz!”

“Aptal mı? Bir aptalla çarpıştım, düşman kurşunuyla savaş alanında ölüyorum. Hayatım boyunca bilgece bir ölçü seçtim kendime... Her zaman ciddi konuşmak rahatsızlık veriyor. Her zaman iğneleyici konuşmaktan hoşlanmıyorum. Her zaman felsefe yapmak, hüzünlendiriyor. Her zaman bağırmayı sıkıcı buluyorum. Yere ve duruma göre bu kişilerin hepsini oynadım, bazen sarayın soytarısı bile oldum. Ama bu akşam, öyküyü iyi anlatırsanız, bir komedi değil, güzel bir tragedya olacak. Ölümüme üzülmeyin, Roberto.” İlk kez ona adıyla hitap ediyordu, “*Une heure apres la mort, notre âme evanouie, sera ce que’elle estoit une heure avant la vie..*. Güzel dizeler değil mi?”

Son nefesini verdi. Başrahibin de kabul ettiği soylu bir yalan üzerinde karar kılarak, Saint-Savin’in kaleye yaklaşmakta olan Alman piyadeleriyle girdiği bir çarpışmada öldüğünü söylediler çevreye. Toiras ile bütün subaylar bir kahramanmışçasına gözyaşı döktüler onun için. Başrahip çarpışmada yaralandığını ve Paris’e döndüğünde kiliseden yardım almaya niyetli olduğunu anlattı.

Kısa süre içinde Roberto babasını, sevgilisini, sağlığını, dostunu ve belki de savaşı yitirmişti.

Gizli toplantılara gereğinden fazla kendini kaptırmış olan peder Emanuele’de teselli bulamadı. Tanıdığı son kişi olan Toiras’ın hizmetine girdi yeniden ve onun emirlerini yerine getirirken de son olaylara tanıklık etmiş oldu.

13 Eylül’de kaleye Fransa kralının, Savoia dükünün elçileriyle Yüzbaşı Mazzarini geldi. Yardım ordusu da İspanyollarla pazarlık halindeydi. Fransızlar zamanında ulaşıp şehri kurtarabilmek için ateşkes istiyorlardı ki, Casale kuşatmasının son tuhaflığı değildi bu; İspanyollar ateşkese razı oluyorlardı, çünkü vebanın kırıp geçirdiği askeri ordugâhları sıkıntı içindeydi, firarlar çoğalmaktaydı ve

Spinola artık ölümün eşiğindeydi. Toiras, yeni gelenlerin kendisine dayattığı anlaşma koşullarını kabul etmek zorunda kaldı; anlaşma Toiras'a, çoktan ele geçirilmiş olan Casale'yi savunmayı sürdürmesine i/in veriyordu: Fransızlar Hisara yerleşecek, şehri ve kaleyi en azından 15 Ekim'e kadar İspanyollara bırakacaklardı. Eğer o tarihte yardım ordusu Casale'ye ulaşmamış olursa, Fransızlar kesin bir bozguna uğramış olarak oradan da gideceklerdi. Aksi takdirde, İspanyollar şehri ve kaleyi onlara geri vereceklerdi.

Bu arada, kuşatmacılar kuşatılanlara yiyecek sağlayacaklardı. Hiç kuşkusuz bu, o dönemde bir kuşatmanın nasıl yapılması gerektiği konusundaki kanılarımızla bağdaşmıyor, ancak o dönemde kuşatmanın böyle yapılabileceği kabul ediliyordu. Kuşatma, savaşmak demek değildi, düşmanın işemeye gitmesi gerektiğinde ara verilen bir zar oyunu oynamak demekti. Ya da kazanacak at üzerine bahse girmek gibi bir şeydi. At ise, ona bel bağlayanların umutlarıyla boyutları giderek büyüyen, ancak henüz kimsenin görmediği yardım ordusuydu. Casale'de, Hisarda, tıpkı *Daphne*'deki gibi geçiyordu günler: Uzak bir Adanın düşünü kurarak ve evdeki Davetsiz Konuklarla.

Her ne kadar İspanyol öncü birlikleri kentte edepli bir biçimde davranmışlarsa da, şimdi ordunun büyük bir bölümü şehre giriyordu ve Casale'liler karşılarında, her şeye el koyan, kadınların ırzına geçen, erkekleri döven ve ormanlarla ordugâhlarda geçirdikleri onca ayın ardından yaşamın zevklerini kendilerine hak gören bir azgınlar topluluğu buldular. Veba, fethedenleri, fethedilenleri ve Hisara sığınanları eşit şekilde etkisi altına almıştı.

25 Eylül günü, Spinola'nın ölmüş olduğu haberi yayılıyordu. Hisarda yapılan büyük bir sevinç gösterisi, Roberto gibi öksüz kalmış olan kuşatmacılar arasında büyük bir sarsıntı yarattı. *Daphne*'de geçirdiği günlerden daha silik günlerdi bunlar, ta ki 22 Ekim'de artık Asti'ye ulaşmış olan yardım ordusunun gelmekte olduğu duyurulana kadar. Anlaşma koşulları uyarınca yardım ordusu geldiğinde Casale'yi terk etmeleri gerekirken İspanyollar anlaşmaya bağlı kalmaksızın (Toiras sövüyordu), kaleyi silahlandırmaya ve Po'nun kıyılarına topları dizmeye koyulmuşlardı.

Sinyor di Salazar'ın ağzından İspanyollar, anlaşmada son tarih olarak 15 Ekim'in belirlendiğini ve aslında Fransızların bir haftadan beri Hisarı teslim etmeleri gerektiğini söylüyorlardı.

24 Ekim günü Hisarın surlarından, düşman birlikleri arasında büyük hareketler göze çarptı, Toiras toplarıyla, gelmekte olan Fransızları desteklemeye hazırlandı; sonraki günler İspanyollar, Alessandria'ya göndermek üzere yüklerini nehrin üzerindeki teknelere yüklemeye başladılar ve bu Hisarda iyi bir işaret olarak algılandı. Ancak nehrin üzerindeki düşmanlar, geri çekilmeye hazırlanmak üzere tombaz köprülerini de kurmaya başlamışlardı. Ve Toiras'a bu öylesine zarafetten uzak bir hareket olarak göründü ki, onları top ateşine tutmaya koyuldu. Karşılık olarak İspanyollar henüz kentte bulunan bütün Fransızları tutsak aldılar; kentte nasıl olup da hâlâ Fransızlar bulunduğunu itiraf edeyim bilemiyorum, ancak Roberto öyle diyor, üstelik artık bu kuşatmadan her şeyi beklemeye hazırım.

Fransızlar çok yakındaydı ve Mazzarini'nin, papanın buyruğu uyarınca çarpışmayı önlemek için elinden geleni yaptığı biliniyordu. Bir ordudan ötekine gidiyor, görüşmeler yapmak üzere peder Emanuele'nin manastırına dönüyor, bir o tarafa bir bu tarafa karşı-öneriler götürmek üzere atıyla yollara düşüyordu. Roberto onu hep yalnızca uzaktan, üstü başı toz içinde, herkese bol bol selam verirken görüyordu. Bu arada her iki taraf da hareketsiz bekliyordu, çünkü ilk hamleyi yapan taraf şah mat olacaktı. Sonunda Roberto, yardım ordusunun, hem kuşatmacılara hem de kuşatılanlara aynı düşü gördüren bu genç yüzbaşının bir uydurması olup olmadığını düşündü.

Gerçekten de, Haziran'dan bu yana Regensburg'da imparatorluk seçmenleri bir toplantı yapıyorlardı, Fransa toplantıya aralarında peder Giuseppe'nin de bulunduğu elçilerini göndermişti. Kentlerle bölgeler pay edilirken, 13 Ekim'den beri Casale üzerinde bir anlaşmaya varılmıştı. Peder Emanuele'nin Roberto'ya söylediği gibi, Mazzarini bunu çok önceden biliyordu ve sorun, gerek gelmekte olanları gerek onları bekleyenleri bu konuda ikna etmekti. İspanyollara çeşitli haberler ulaşmıştı, ancak bir haber ötekinin tam tersini söylüyordu; Fransızlar da konuyla ilgili bir şeyler biliyor,

ancak Richelieu’nün anlaşmaya razı olmamasından çekiniyorlardı - gerçekten de, Richelieu anlaşmaya razı değildi, ancak o günlerden başlayarak geleceğin kardinali Mazarino işleri kendi usulüyle ve daha sonra koruyucusu olacak kişinin desteğiyle yönlendirmek için büyük bir çaba gösteriyordu.

26 Ekim günü iki ordu karşı karşıya geldiğinde, durum buydu. Fransız ordusu doğuda, Frassineto’ya doğru uzanan tepelerde mevzilenmişti; karşıda, nehir solda kalmak üzere, surlar ile tepeler arasındaki düzlükte, Toiras’ın arkadan top ateşine tuttuğu İspanyol ordusu mevzilenmişti.

Bir dizi düşman arabası kentten çıkmaktaydı, Toiras elinde kalan az sayıdaki süvari birliklerini birleştirmiş ve kentten çıkan arabaları durdurmak üzere surlardan dışarı göndermişti. Roberto harekâta katılmak için yalvarıp yakarmış, ancak katılmasına izin verilmemişti. Şimdi kıyıya çıkamadığı bir geminin güvertesinde, büyük bir deniz parçasını ve kendisinden esirgenmiş bir Adanın dağlarını izler gibi hissediyordu kendini.

Birden silah sesleri duyuldu, belki de iki öncü birlik temasa geçmişti: Toiras, Katolik Majestelerinin adamlarını iki cephede savaşmaya zorlamak için saldırıya karar vermişti. Roberto burçlardan, siyah giysilere bürünmüş bir süvari gördüğünde, birlikler surların dışına çıkmak üzereydi: Süvari, ilk mermilere aldırış etmeksizin, iki ordunun arasında, tam ateş hattı üzerinde ilerliyor, elindeki bir kâğıdı sallayıp, daha sonra oradakilerin belirttiğine göre “Barış, barış!” diye bağırıyordu.

Yüzbaşı Mazzarini’ydi bu. Bir o yakaya bir bu yakaya yaptığı son yolculuklar sırasında, İspanyolları Regensburg anlaşmalarını kabul etmeye ikna etmişti. Savaş sona ermişti. Casale, Nevers’de kalıyor, Fransızlar ile İspanyollar Casale’yi bırakmayı kabul ediyorlardı. Askeri birlikler dağılırken, Roberto güvenilir atı Pagnufli’nin sırtına atlayıp, gerçekleşmeyen çatışma yerine doğru atını sürdü. Yaldızlı zırhları içinde centilmenleri gördü, bunlar bir yandan anlaşmaları hazırlamak için masaları kurarken, bir yandan da aşırı özenli selamlar veriyor, iltifatlarda bulunuyor ve dans hareketleri yapıyorlardı.

Ertesi gün yola çıkmalar başlıyor, önce İspanyollar sonra Fransızlar Casale'yi terk ediyorlardı; ancak belli bir kargaşa yaşanmıyor değildi, beklenmedik karşılaşmalar, karşılıklı armağan vermeler, dostluk önerileri... Bu arada kentte vebaya yakalanmış kimselerin cesetleri güneşte çürüyor, dul kadınlar hıçkıra hıçkıra ağlıyor, bazı kentliler kendi karıları dışında hiçbir kadınla yatmamış olmalarına karşın, hem nakit paradan hem de frengiden yana zenginleşmiş buluyorlardı kendilerini.

Roberto köylülerini bulmaya çalıştı. Ancak Grive ordusundan bir daha haber alınamadı. Bazıları vebadan ölmüş, ötekiler de dört bir yana dağılmış olmalıydı. Roberto eve döndüklerini düşündü; belki de annesi onlardan kocasının ölümünü öğrenmişti bile. "O anda annemin yanında bulunmam gerekmez mi?" diye düşündü, ancak artık görevinin ne olduğunu kendisi de anlamıyordu.

Saint-Savin'in ona kapısını araladığı, Tanrı'sız ve kuralsız bir boşluk içindeki sonsuz küçük ve sonsuz büyük dünyaların, Saletta ve Salazar'ın ihtiyat derslerinin ya da peder Emanuele'nin ona biricik bilim olarak sunduğu Kahramanlık Simgeleri sanatının, onun inancını önemli ölçüde sarsıp sarsmadığını söylemek oldukça güç.

Daphne'de Casale'yi anımsama tarzından şu sonucu çıkarıyorum: Casale'de gereğinden fazla anlamlı ve tamamıyla anlamsız bir savaşta hem babasını hem kendisini yitirirken, Roberto, evreni artık arkasında bir Failin bulunmadığı, bulmacalardan oluşan güvensiz bir düzen olarak görmeyi öğrenmişti; ya da eğer bir Fail varsa, birçok bakış açısından kendisini yeniden kurma süreci içinde yitmiş görünüyordu.

Eğer orada artık merkezi olmayan, yalnızca çevrelerden oluşmuş bir dünya kavrayışına ulaştıysa, burada kendisini gerçekten de taşranın en uç noktasında ve en yitmiş olanında hissediyordu; çünkü, eğer bir merkez varsa, önündeydi ve o, bu merkezin devinimsiz uydusuydu.

15.
SAATLER (BAZI RAKKASLAR)

Sanırım bu yüzden en azından yüz sayfadır *Daphne'*deki deniz kazasından önce olan birçok olaydan söz edip, *Daphne*'de hiçbir olay meydana getirmiyorum. Terk edilmiş bir gemide geçen günler boş ise, bunun suçu ne bu öykünün aktarılmaya değer olup olmadığını henüz söylememiş olan bana yüklenebilir, ne de Roberto'ya. Olsa olsa onu, tam bir gününü (o, bu, şu derken, yumurtalarının çalınmış olduğunu fark ettiğinden bu yana otuz saatlik bir süre geçmişti), ikametini daha renkli hale getirebilecek biricik olasılıkla ilgili düşünceyi kafasından uzaklaştırmaya çalışarak harcadığı için suçlayabiliriz. Çok kısa bir süre sonra onun da çok açık olarak göreceği gibi, *Daphne*'yi fazla masum saymak boşunaydı. O teknede kendisi dışında birisi ya da bir şey daha dolaşıyordu ya da pusuya yatmıştı. O gemide bile katışıksız bir kuşatmayı tasarlamak olası değildi. Düşman evin içindeydi.

Haritayla kucaklaştığı gece kuşkulanması gerekirdi bundan. Kendine geldiğinde, susuzluk hissetmişti, sürahi boştu ve bir su fıçısı aramaya gitmişti. Yağmur suyu toplamak için bıraktığı fıçılar ağırdı, ancak azık ambarında daha küçük olanları vardı. Ambara gitti, karşısına çıkan ilk fıçıyı aldı -daha sonra düşündüğünde, bunun gereğinden fazla elinin altında olduğunu kabul etti- ve odaya döndüğünde fıçıyı masanın üzerine koydu, ağzını fıçının deliğine dayadı. içtiği su değildi, öksürürken varilde damıtılmış alkollü içki bulunduğunu fark etmişti. Hangi içki olduğunu bilemiyordu, ancak iyi bir köylü olarak, şarap olmadığını söyleyebiliyordu. içkiyi fena bulmamıştı ve birden neşelenerek epeyce içti ondan. Azık ambarındaki varillerin hepsi bu türdense, saf su gereksinimini halletmesi gerekeceği aklına gelmedi. Nasıl olup da, ikinci akşam yedek varillerden birini delip içindeki sıvıyı akıttığında, varili tatlı suyla dolu bulduğunu da sormadı kendisine. Ancak daha sonra Birisinin, sonradan, Roberto önce onu alsın diye aldatıcı armağanı oraya koymuş olduğu kanısına vardı. Roberto'yu avucunun içine almak için onun sarhoş olmasını isteyen birisiydi bu. Ancak plan buysa, Roberto büyük bir coşkuyla yerine getirdi planı. Çok fazla

içmiş olduğunu sanmıyorum, ancak onun gibi içkiyle arası pek iyi olmayan birisi için birkaç bardak bile çok fazlaydı.

Bunu izleyen anlatının tamamından, Roberto'nun daha sonraki olayları olağandışı bir konumda yaşadığı ve daha sonraki günlerde de aynı şekilde yaşayacağı anlaşılıyor.

Sarhoşların yaptığı gibi uykuya daldı, ancak daha da büyük bir susuzluk yakıyordu içini. Bu hoş uyku sırasında, zihnine Casale'yle ilgili son bir görüntü geliyordu. Yola çıkmadan önce peder Emanuele'yle vedalaşmaya gitmiş ve onu Torino'ya dönmek üzere şiirsel makinasını söküp, paketlerken bulmuştu. Ancak peder Emanuele'nin yanından ayrıldıktan sonra, İspanyollar ile imparatorluk askerlerinin kuşatma makinalarının parçalarını istif ettiği yük arabalarını bulmuştu karşısında.

Rüyasını dolduran şeyler, o dişli çarklardı: Sürgülerin gıcırdadığını, menteşelerin sürtünme sesi çıkardığını işitiyordu, bu kez bunlar rüzgârın çıkardığı gürültüler olamazdı, çünkü deniz çarşaf gibiydi. Rahatsızlık duymuş, uyanırken rüyalarında rüya gördüklerini görenler gibi gözlerini yeniden açmaya kendisini zorlamıştı; ya güverte altından ya da gemi ambarından gelen gürültüyü duymayı sürdürmüştü.

Kalktığında büyük bir baş ağrısı hissediyordu. Baş ağrısını gidermek için aklına yeniden fıçıya yapışmaktan daha iyi bir düşünce gelmedi ve fıçıyı bıraktığında öncekinden daha kötü hissediyordu kendisini. Silahını kuşandı, bıçağı belindeki kayışa sokarken defalarca bıçağın yerini tutturamadı, birkaç kez haç çıkardı ve sendeleyerek aşağıya indi.

Kaldığı yerin altında, daha önceden bildiği üzere, dümen yekesi vardı. Daha aşağı indi, merdivenin sonuna kadar: Geminin baş tarafına doğru yönelirse, bahçeye girecekti. Geminin kıç tarafına doğru, henüz açıp girmediği kapalı bir kapı vardı. Bu yerden şimdi çok şiddetli bir biçimde birbirine eşit olmayan, birçok tıkırtı geliyordu, sanki birçok ritmin üst üste bindirilmesiydi bu; söz konusu ritimler arasında bir tik-tik, bir tok-tok ya da bir tak-tak sesi ayırt edilebiliyordu, ancak hepsinin birlikte yarattığı izlenim bir tikete-tok-takata-kete-tik'ti. Sanki kapının arkasında yabanarıları ile

eşekarılarından oluşan bir ordu vardı da, arılar duvarlara ve birbirlerine çarparak öfke içinde değişik yörüngelerde uçuyorlardı. Bu yüzden kapıyı açmaya korkuyordu, bu arı kovanının çılgına dönmüş atomlarının altında kalmaktan çekiniyordu.

Epey bocalamadan sonra, kararını verdi. Tüfeğin dipçiğini kullanarak, asma kilidi kırıp içeri girdi.

Kiler, bir başka lombardan ışık alıyordu ve içeride saatler vardı.

Saatler. Su saatleri, kum saatleri, duvarda terk edilmiş güneş saatleri, ancak hepsinden öte, değişik raflara ve bölmelere yerleştirilmiş mekanik saatler, ağırlık ve karşı-ağırlıkların ağır ağır inmesinin, başka çarkların içine geçen çarkların hareket ettirdiği saatler (sözü edilen çarklar başka çarkların içine geçiyordu, ta ki sonuncusu dikey bir çubuğun eşit olmayan iki kanadına vuruncaya kadar, çark bu vuruşla onlara zıt yönlerde iki yarım dönüş yaptırıyor, böylece dikey çubuk bu uygunsuz kırıtma içinde en üst uca bağlanmış yatay bir çubuğu sarkaç gibi hareket ettiriyordu), zemberekli saatler (bunlarda yivli bir konimsi öğe küçük bir zinciri hareket ettiriyordu, zinciri iten şey ise, ona halka halka egemen olan bir mengenenin dairesel devinimiydi).

Bu saatlerden bazıları, paslanmış süslerin ve aşınmış oyma işlemelerin görüntüsü altında mekanizmalarını gizliyor, yalnızca akrebin ağır hareketini sergiliyorlardı; ancak büyük bir bölümü, gıcırdayan hurda demir parçalarını gözler önüne seriyor ve Ölüm danslarını -bunlardaki tek canlı şey, Zaman orağını sallayan, sırıtan iskeletlerdir- anımsatıyorlardı.

Bu saatlerin hepsi çalışır durumdaydı, hâlâ kumu geveleyen en büyük kum saatleri, artık neredeyse alt yarıları dolmuş olan daha küçük olanları; kalanı ise, bir diş gıcırtısı, bir astımlı homurtusuydu. içeriye ilk kez giren birisi için, bu saatler dizisi sonsuza dek sürüyormuş gibi görünse gerekti: Küçük odanın dibi, yalnızca başka saatlerin bulunduğu bir odalar dizisini temsil eden bir tuvalle örtülmüştü. Ancak insan o büyüden kurtulduğunda ve deyim yerindeyse yalnızca et ve kemikten saatleri göz önünde bulundurduğunda bile, şaşkına dönmemek elde değildi.

Bu olayı belli bir kayıtsızlıkla okuyan sizlere inanılmaz gelebilir, ama bir kazazede, alkollü içkinin dumanları arasında ve ıssız bir geminin üzerinde, tek bir ses halinde onun sonu gelmez zamanının öyküsünü anlatan yüz saat bulursa, önce öykünün yazarından çok, öyküyü düşünür. Çok uzun süren bir ölüme mahkûm olmuş yaşlı ergenliğinin bu oyalanma, vakit geçirme nesnelerini birer birer gözden geçirerek Roberto da böyle yapıyordu.

Gök gürlemesi daha sonra oldu, Roberto'nun yazdığı üzere, o karabasandan çıkıp, ona bir neden bulma gereksinimine teslim olduğunda: Eğer saatler çalışıyorduysa, birisi onları kurmuş olmalıydı; mekanizmaları uzun bir süre çalışacak şekilde yapılmış olsa bile, o gelmeden önce kurulmuş olsalar, kapının yanından geçtiğinde saatleri duyardı.

Tek bir mekanizma söz konusu olsa, mekanizmanın işlemeye hazır olduğunu ve birisinin yalnızca ona bir başlangıç hareketi vermesinin yeteceğini düşünebilirdi; geminin bir hareketi bu başlangıç hareketini sağlayabilirdi ya da bir deniz kuşu lombardan içeri girip, bir kol, bir manivela üzerine yüklenerek, bir dizi mekanik eylemi başlatmış olabilirdi. Bazen şiddetli bir rüzgâr çanları hareket ettirmiyor mu? Tam olarak kilitlenmemiş kilitlerin açıldığı olmamış mıdır hiç?

Ancak bir kuş, bir hareketle onlarca saati işletemez. Hayır. Ferrante'nin var olup olmadığı ayrı bir konu, ama gemide bir Davetsiz Konuk vardı.

Bu kişi o küçük odaya girmiş ve saatlerin mekanizmalarını kurmuştu. ilk akla gelen soru bunu niçin yaptığıydı, ancak bu o kadar ivedili bir soru değildi. ikinci soru, nereye sığınmış olduğuydu.

Şu halde, gemi ambarına inmek gerekiyordu: Roberto artık bunu yapmaktan kaçınamayacağını düşünüyordu, ancak kesin kararını kendi kendine yinelerken, kararın gerçekleştirilmesini geciktiriyordu. Pek kendinde olmadığını anladı, başını yağmur suyuyla yıkamak üzere güverteye çıktı ve daha rahat bir kafayla Davetsiz Konuk'un kimliği üzerinde düşünmeye koyuldu.

Adadan gelen bir vahşi olamazdı, hayatta kalan bir denizci olması da olanaksızdı, öyle olsa tavukları beslemek ve saatleri kurmak

dışında her şeyi yapardı (güpegündüz ona saldırabilir, geceleyin onu öldürmeye çalışabilir, bağışlanmayı dileyebilirdi). Şu halde *Daphne*'de barışsever ve bilge bir insan saklanıyordu, belki de harita odasında yaşayan kişi. Öyleyse -eğer bu kişi varsa, kendisinden önce de orada olduğuna göre- Meşru bir Davetsiz Konuk'tu. Ancak bu güzel karşıtlık, öfke dolu kaygısını dindirmiyordu.

Eğer Davetsiz Konuk Meşru idiyse, neden saklanıyordu? Meşru olmayan Roberto'dan çekindiği için mi? Ve eğer saklanıyorduysa, neden bu saat konserini hazırlayarak varlığını belli ediyordu? Roberto'dan korktuğu, ancak yüzleşemediği için onu deliliğe sürükleyerek yok etmek isteyen bir sapık mıydı yoksa? Ama bu yapay ada üzerinde Roberto gibi bir kazazede olarak, aynı talihsizliği paylaşan yoldaşıyla güçlerini birleştirmek onun açısından tek kazançlı yol iken, ne gibi bir yarar sağlamak için böyle davranıyordu? Belki, dedi Roberto kendisine, *Daphne* O'nun kimseye açmak istemediği başka gizler içeriyor.

Altın, elmaslar ve Bilinmeyen Ülke'nin ya da Colbert'in ona sözünü etmiş olduğu Süleyman Adalarının tüm zenginlikleri...

Süleyman Adalarını anımsaması, sanki bir vahiy etkisi yaptı Roberto'ya. Tabii ya, saatler! Sabah ile akşamın, güneşin hareketiyle belirlendiği ve başka bir şey bilmenin gerekmediği denizlere rotasını çevirmiş bir gemide bunca saatin işi neydi? Davetsiz Konuk, Doktor Byrd gibi el *Punto Fijo*'yu aramak üzere o uzak paralele ulaşmıştı!

Hiç kuşkusuz öyleydi. Aşırı bir rastlantılar buluşmasıyla, Kardinalin casusu olarak Hollanda'dan, bir Hollanda gemisinde neredeyse kaçak bir yolcu olarak *punto fijo*'yu arayan bir İngiliz'in gizli manevralarını izlemek üzere yola çıkan Roberto, şimdi kimbilir hangi ülkeden, aynı gizi keşfetme amacındaki bir Başkası'nın, (Hollanda) gemisinde buluyordu kendisini.

16.
SEMPATİ TOZU ÜZERİNE KONUŞMA

Nasıl bu oyuna gelmişti?

Roberto, Grive'ya dönüşüyle Paris sosyetesine girişi arasında geçen yıllar hakkında oldukça az bilgi veriyor. Az sayıdaki değinmeden, hemen hemen yirmi yaşına kadar, annesine yardımcı olmak üzere onunla kaldığını ve istemeye istemeye ekim ve hasattan sorumlu çiftlik yöneticileriyle tartıştığını çıkarıyoruz. Annesi kocasının ardından mezara girer girmez, Roberto artık o dünyaya yabancılaşmış olduğunu fark etmişti. O zaman yurtluğu bir akrabaya emanet edip, sabit bir geliri güvence altına alarak dünyayı dolaşmış olmalı.

Casale'de tanıştığı birisiyle mektuplaşmış, bu mektuplaşma onu çevresini genişletmeye yönetmişti. Aix-en-Provence'a nasıl ulaştığını bilmiyorum, ancak her tür bilim konusunda bilgili, yalnızca kitaplardan değil, aynı zamanda sanat eserlerinden, antik kalıntılardan ve samanla doldurulmuş hayvanlardan oluşan zengin bir kütüphanesi bulunan bir yöre centilmeninin yanında geçirdiği iki yılı gönül borcuyla andığına bakılırsa, kesin olarak orada bulunmuştu. Her zaman gerekli saygıyı göstererek Digne Piskoposu, zaman zaman da *doux pretre* olarak sözünü ettiği ustayı Aix'te konuk olduğu evde tanımış olmalı. Onun verdiği güven mektuplarıyla, sonunda, kesin olmayan bir tarihte Paris'e gelmişti.

Burada hemen Piskoposun dostlarıyla ilişkiye geçmiş ve şehrin en seçkin yerlerinden birine sık sık uğrama izni almıştı. Dupuy kardeşlerin laboratuvarından sıkça söz ediyor ve onu, bilgili insanlarla ilişki kurduğu, her öğleden sonra zihninin daha fazla açıldığı bir yer olarak anlatıyor. Ancak o yıllarda ziyaret etmekte olduğu, madalya koleksiyonları, Türk bıçakları, akik taşlar, önemli matematik buluşlar ve Hint adalarından getirilmiş istiridye kabukları açısından zengin başka konutlardan söz ettiğini de görüyorum...

Yaşının şen Nisan'ında (ya da Mayıs'ında) hangi kavşağı dönmüş olduğunu, birbiriyle bağdaşmaz görünen öğretilere yaptığı sık göndermelerden öğreniyoruz. Günlerini, Piskopostan, Epikuros'un

öğretisinin öne sürdüğü, ancak takdir-i ilahinin de istediği ve ayakta tuttuğu atomlardan oluşmuş bir dünyanın nasıl kavranabileceğini öğrenerek geçiriyordu; ancak, gene Epikuros'a olan sevgiye kendisini bırakarak, akşamlarını, kendilerine Epiküryen adını veren ve dünyanın ebediliğini tartışmanın yanı sıra, pek erdemli olmayan güzel bayanlarla birlikte olmayı da tartışmasını bilen arkadaşlarıyla geçiriyordu.

Kaygısız, ancak başkalarının ellisinde bilmekle gurur duyacağı şeyleri yirmisinde bilen bir arkadaşlar topluluğundan söz ediyor sık sık: Linieres, Chapelle, boynuna geçirdiği lavtasıyla dolaşan şair ve bilge Dassoucy, Lucretius çeviren, ancak güldürü yazarı olmayı düşleyen Poquelin, Arras kuşatmasında kahramanca çarpışmış olan Ercole Saviniano; bu sonuncusu hayal ürünü âşıklar için ilan-ı aşklar kurguluyordu ve genç centilmenlerle girdiği sevgi ilişkileriyle böbürleniyor, bu ilişkilerden İtalyan hastalığını kapmış olmakla iftihar ediyordu; ancak aynı zamanda “erkeklerle sevişmekten hoşlanan” bir sefahat arkadaşıyla alay ediyor ve alaycı bir dille, hep arkadaşlarının omuzları arkasında saklanmasına yol açan çekingenliğinden ötürü onu bağışlamak gerektiğini söylüyordu.

Geniş kavrayışlı bir topluluğa kabul edildiğini hisseden Roberto, bilgeleşmese de, gerek saraylı centilmenlerde, gerek iyi bir izlenim bırakmak amacıyla Ortadoğu'dan getirilmiş marokenle kaplı, sırtlarında en iyi sanatçıların adları altınla işlenmiş boş kutuları sergileyen bazı zengin burjuvalarda gördüğü bilgisizliği hor gören bir kimse haline geliyordu.

Kısacası Roberto, *honnetes gens* topluluğuna girmişti: Bunlar, soylu kanı taşımasalar, *noblesse de robe* olsalar bile, o dünyanın çeşnisini oluşturuyorlardı. Ancak Roberto gençti, yeni deneyimler yaşama merakı içindeydi, bilge insanlarla sık sık bir araya gelmesine ve çapkınca baskınlara katılmasına karşın, soyluluğun büyüsüne duyarsız kalmamıştı.

Akşamları Saint-Thomas-du-Louvre Sokağı'nda dolaşırken, kırmızı kiremitler, beyaz taş ve koyu renkli arduvaz oyunu içinde, kornişler, firizler, arşitrav ve gömme sütunlarla uyumlu bir biçim verilmiş cephesiyle Rambouillet sarayını uzun bir süre hayranlıkla dışarıdan seyretmişti.

Işıklandırılmış pencerelere bakıyor, içeriye konukların girdiğini görüyordu; içerideki bahçenin zaten ünlü olan güzelliğini zihninde canlandırıyor, ruhun inceliklerini takdir etmekten aciz bir kralın heveslerine bağımlı öteki sarayı pek kibar bulmayan zevk sahibi bir kadının kurduğu, bütün Paris'in övgüyle söz ettiği bu küçük sarayın bölümlerini düşünüyordu.

Sonunda Roberto, Alplerin eteğinden gelen birisi olarak, Alba Longa'lı bir aileye uzanan, Roma'dan daha eski bir soydan gelen Romalı bir anneden doğmuş bir bayanın evinde belli bir saygı göreceğini sezmişti. Yaklaşık on beş yıl önce, bu evde onur konuğu olan Kavalye Marino'nun Fransızlara Antikçağ yazarlarının sanatını gölgede bırakacak olan yeni şiiri göstermiş olması bir rastlantı değildi.

Centilmenlerden ve o zamanlar dendiği üzere *kibar kadınlardan*, bilgiçlik taslamayan bilginlerden, çapkınlık yapmaksızın kadınlara iltifatlarda bulunabilen nazik beyefendilerden, kabalığa düşmeden neşeli olabilenlerden, gülünç olmadan ilkeleri doğrultusunda yaşayanlardan oluşmuş bu zarafet ve zekâ tapınağına kendisini kabul ettirebilmişti. Roberto bu ortamda kendisini rahat hissediyordu: Casale'de, Sinyor de Salazar'ın beynine kazıdığı o ihtiyatlı davranışlara katlanmak zorunda kalmaksızın, büyük şehrin ve sarayın havasını solumasına izin verildiğini düşünüyordu. Ondan, güçlü bir kimsenin iradesine uyum göstermesi değil, kendi farklılığını cesurca ortaya koyması isteniyordu. Düşündüklerini belli etmemesi değil, düşüncelerini kendisinden daha üstün insanlarla sınaması isteniyordu -tabii, belli görgü kurallarını izlemek koşuluyla. Ondan istenen, saraylılara özgü dalkavuklukta bulunması değil, aksine iyi ve eğitimli konuşmadaki becerilerini sergileme ve derin düşünceleri hafif bir üslupla söyleyebilme gözüpekliğini göstermesiydi... Kendisini bir uşak gibi değil, kendisinden tam anlamıyla zihinsel bir atılganlık istenen bir düellocu gibi hissediyordu.

Yaptığı ya da söyledikleri o andaki becerisinden kaynaklanıyormuş gibi görünecek şekilde, yapmacıklıktan kaçınmayı, her şeyde o şeyle ilgili hüneri ve zahmeti saklama becerisini kullanmayı

öğreniyordu; İtalya'da laubalilik, İspanya'da ise *despejo* adını verdikleri şeyin ustası haline gelmeye çalışıyordu.

Roberto, Grive'nın lavanta kokan geniş düzlüklerine alışmış birisi olarak Arthenice konağına girdiğinde, sanki her zaman baharmış gibi hep sayısız çiçek sepetinin kokusunun süzüldüğü odalarda dolaşıyordu. Tanıdığı az sayıdaki soyluların evleri, ortadaki bir merdiven feda edilerek yapılmış odalardan oluşuyordu; Arthenice, binanın kalanı yalnızca uzun kapıları ve pencereleriyle birbirine bakan bir salon ve odalar sırasından oluşsun diye merdivenleri sarayın en uç bölümündeki bir köşeye yerleştirmişti; odaların hepsi tekdüze bir biçimde kırmızıya ya da tabaklanmış deri rengine boyanmamıştı, değişik renklerdeydi ve Ev Sahibine ait *Chambre Bleu*'nün duvarlarında altın ve gümüşle süslenmiş mavi kadifeler vardı.

Arthenice, odasında, konukları soğuktan korumak için konmuş paravanalar ve kalın kumaş döşemeler arasında, uzanmış olarak kabul ediyordu dostlarını: Ne güneş ışığına katlanabiliyordu, ne de mangalların kızgın ateşine. Ateş ile güneş ışığı kanını ısıtıyor ve bayılmasına yol açıyordu. Bir defasında bir mangalı yatağının altında unutmuşlardı da yılancık çıkarmıştı. Bazı çiçeklere benzer bir özelliği vardı: Tazeliklerini korumak için bu çiçekler ne hep güneş ışığında, ne de hep gölgede olmak isterler ve bahçıvanların kendilerine özel bir ısı ortamı yaratmasına gereksinim duyarlar. Gölgeye uzanmış Arthenice konuklarını yatakta kabul ediyordu, bacaklarını ayı postundan bir torbaya sokmuştu ve başına o kadar çok bone geçirmişti ki, şakayla Saint Martin bayramında sağırlaşıp, Paskalya'da işitme duyusunu yeniden kazandığını söylüyordu.

Bununla birlikte, artık genç olmasa da, bu Ev Sahibi çok güzel yüz çizgileriyle, uzun boyu ve biçimli vücuduyla güzelliğin somut bir örneğiydi. Gözlerindeki ışığı betimlemek olanaksızdı; bu ışık insanı uygunsuz düşüncelere sürüklemiyor, yaktığı yürekleri arındıran, korkuyla karışık bir aşkı esinliyordu.

Bu salonlarda Ev Sahibi kendi görüşlerini dayatmaksızın, dostluk ve aşkla ilgili konuşmaları yönlendiriyordu, ancak aynı hafiflikle ahlak, siyaset ve felsefe konularına da değiniliyordu. Roberto, en hoş dışavurumları içinde karşı cinsin erdemlerini keşfediyor,

ulaşılması olanaksız prenseslere, bir aslan yelesini andıran saç biçimi nedeniyle kendisine “la lionne” denen Mademoiselle Paulet’ye ve güzellikleri ile eski Akademilerin yalnızca erkeklerde buldukları ruhu birleştirmesini bilen kadınlara uzaktan hayranlık duyuyordu.

Bu okulda geçirdiği birkaç yıldan sonra, Sinyora’yla karşılaşmaya hazırdı.

Onu ilk kez, koyu renk giysiler içinde, bulutların saten kumaşı arkasına saklanmış utangaç bir Ay gibi örtünmüş olarak karşısına çıktığı bir akşam gördü. *Le bruit*, Paris sosyetesinde gerçeğin yerini tutan bu biricik biçim, Roberto’ya onunla ilgili birbiriyle çelişen şeyler söyledi: Bir kocanın değil, bir sevgilinin kendisini mahkûm ettiği acımasız bir dulluğu yaşıyor ve yitirdiği mülkünün üzerindeki egemenliğini pekiştirmek için bu yitimi debdebeli bir biçimde ortaya koyuyormuş. Birisi Roberto’ya, Peloponnenos’dan gelen çok güzel bir Mısırlı olduğu için yüzünü örttüğünü söylemişti.

Gerçek ne olursa olsun, yalnızca giysisinin hareketi, adımlarının hafif dönüşü, gizlenmiş yüzünün gizemi bile Roberto’nun kalbini ona kaptırmasına yetmişti. O ışıltılı karanlıklarla aydınlanıyor, onu aydınlık bir gecekuşu olarak hayalinde canlandırıyor, ışığı karanlığa ve karanlığı ışıltıya, mürekkebi süte, abanozu fildişine dönüştüren mucize karşısında heyecandan titriyordu. Balgamtaşı, saçlarında ışık saçıyordu; yüzünün ve bedeninin hatlarını gizleyerek açığa vuran ince dokumada yıldızların gümüşsü rengi vardı.

Ancak birden, tam da ilk karşılaşmanın olduğu o akşam, yüzünü örttüğü tül bir anlığına alnından düşmüştü ve Roberto bu hilal altında onun gözlerinin aydınlık uçurumunu görmüştü. Birbirine bakan seven iki kalp, bir günde dünyanın bütün dillerinin söyleyebileceğinden daha çok şey söyler diye boş yere umutlanmıştı, onun da kendisine baktığından ve bakarken kendisini gördüğünden emin olan Roberto. Ve eve döndüğünde ona bir mektup yazmıştı.

Hanımefendi,

Beni yakmış olduğunuz ateş o kararmış buğuları üreterek öylesine narin bir duman çıkarıyor ki, ondan

gözlerinizin karardığını inkâr edemeyeceksiniz. Yalnızca bakışınızın gücü, gurur silahlarını elimden düşürdü ve sizden hayatımı talep etmenizi yakarmaya sürükledi beni. Yenilmeyi isteyen biri gibi savaşmaya başlayan ben, saldırınıza bedenimin en korumasız kısmını, zaten kan gözyaşları dökmekte olan -bir anlık ilginizin bir olta yemi vazifesi görüp, zaten susuz bırakmış olduğunuz evimi yangının avı haline getirmesinin kanıtı bu- bir kalbi sunarak tüm varlığımı zaferiniz için seferber ediyorum!

Mektubu peder Emanuele'nin Aristoteles makinasının gerekleriyle öyle olağanüstü esinlenmiş ve Sinyora'ya bunca sevgi dolu biricik insanın niteliğini açıklamaya öylesine uygun bulmuştu ki, mektubu imzalamayı gerekli görmedi. Henüz kibar kadınların tıpkı fırfırlar ve fiyonklar gibi, yazan kişiden çok içerdikleri kavramları merak ederek aşk mektupları koleksiyonu yaptıklarını bilmiyordu.

Sonraki haftalarda ve aylarda herhangi bir yanıt işareti almadı. Sinyora bu arada önce koyu renk giysilerini, sonra da yüzünü örten tülü bir yana bırakmış ve sonunda, Mağripli olmayan teninin paklığıyla, sarışın saçlarıyla, şafak tanrıçası Aurora'nın gözleri olan gözlerinin artık kaçmayan utkusuyla Roberto'nun karşısına çıkmıştı.

Ancak artık bakışlarıyla bakışlarının özgürce buluşabildiği şu anda, o bakışları başkalarına adanırken yakalayabiliyordu; kendisine yöneltilmemiş sözlerin müziğiyle kendinden geçiyordu. Yalnızca onun ışığında yaşayabiliyordu, ancak onun ışınlarını emen bir başka bedenin ışık geçirmez gölgesinde kalmaya yazgılıydı.

Bir akşam, birisinin onu Lilia diye çağırdığını duyarak, adını öğrenmişti; kuşkusuz kibar bir kadına ait kibar bir addı bu ve bu adların oyun amacıyla verildiğini çok iyi biliyordu: Bizzat markize, asıl adı olan Catherine'in harflerinin yeri değiştirilerek Arthenice adı verilmişti -ancak bu *ars combinatoria*'nın ustaları Racan ile Malherbe'in, Eracinthe ve Carinthee'yi de düşünmüş oldukları söyleniyordu. Gene de, bir başka adın değil, ancak Lilia'nın,

Sinyora’sının adı olabileceği kanısına vardı, gerçekten de ıtırlı aklığı içinde bir zambak gibiydi.

O andan başlayarak, Roberto için Lilia oldu Sinyora ve Lilia adıyla ona aşk şiirleri adıyor, sonra ona yaraşmayan bir armağan olmalarından korkarak bu şiirleri yok ediyordu:

Ah, tatlılar tatlısı Lilia, / Bir çiçek geçirir geçirmez elime, yitirdim seni! / Seni bir daha görmeme kızıyor musun? / Ben izliyorum, sen kaçıyorsun, / Ben seslenirken sana, duymaz oldum sesini... Ama onunla konuşmuyordu, kavgacı bir sevgiyle dolu bakışıyla konuşmuyorsa eğer, çünkü ne kadar çok severse insan o kadar çok hınçla dolar, yıpranmış bir sağlığın heyecanıyla, kurşundan bir tüy gibi neşeli ruhuyla, sevgisiz aşkın sevgi dolu etkileriyle altüst olmuş bir halde ateşten soğuk ürpertiler hisseder; Roberto, imzalamadan Sinyora’ya gönderdiği mektupları ve kıskançlıkla kendisine saklayıp, her gün yeniden okuduğu Lilia için şiirleri yazmayı sürdürüyordu.

Lilia, Lilia, nerdesin, / Lilia, gökteki şimşek / bir gökkuşağıyla geldin / yaralamak, gözden yok olmak için diye yazarak ve (yazdıklarını göndermeyerek) onun varlığını çoğaltıyordu. Hizmetçisiyle eve dönerken Lilia’yı izleyerek *(en karanlık ormanlarda, / en karanlık sokaklarda, / boşuna olsa da, zevkle izleyeceğim / zarif ayaklarının kaçak izlerini...),* onun nerede oturduğunu keşfetmişti. Günlük gezinti saatinde o evin yakınlarında pusuya yatıyor ve dışarı çıktığında onun peşi sıra gidiyordu. Birkaç ay sonra, saçının şeklini değiştirdiği gün ve saati ezberden yineleyebiliyor (bembeyaz alnında şehvetli yılanlar gibi gezinen, ruhunun o sevgili kementleriyle ilgili dizeler yazarak) ve o büyülü Nisan ayını anımsıyordu: ilkbaharın ilk rüzgârında yürürken ona güneşten bir kuşun çevik hareketlerini veren kısa kollu sarı pelerini ilk kez giydiği Nisan ayını.

Kimi zaman, onu bir casus gibi izledikten sonra, koşarak geri dönüyor, tek başına dolaşıyor ve ancak onu, sanki bir rastlantıymış gibi, karşısında bulacağı köşeyi dönerken yavaşlıyordu; o zaman, büyük bir heyecanla selam vererek onun yanından geçiyordu. Bu rastlantıya şaşıran Lilia, Roberto’ya nazikçe gülümsüyor ve görgü kurallarının gerektirdiği şekilde ona başıyla kaçamak bir işarette

bulunuyordu. Üzerinde faytonların sıçrattığı suyla, bu aşk savaşından beli bükülmüş Roberto, tuzdan bir heykel gibi yolun ortasında kalakalıyordu.

Birkaç ayda Roberto bu türden tamı tamına beş utku kazanmayı başarmıştı: Her zaferle sanki ilk ve son zafermişçesine yanıp tutuşuyor ve bunca sık olduğuna göre bu zaferlerin rastlantı sonucu olamayacağı, kendisinin değilse de onun rastlantıyı hazırladığı kanısına varıyordu.

Bu kaçamak kutsal toprağın Romeo'su, yerinde duramayan bir âşık olarak, onun saçlarını dalgalandıran rüzgâr, onun bedenini öpen sabah yağmuru, geceleyin onu okşayan gecelik, gündüzleri bağrına bastığı kitap, elini sıcak tutan eldiven, her duruşunu hayranlıkla izleyebilen ayna olmak istiyordu... Bir defasında ona bir sincap hediye edildiğini öğrenmiş ve onun okşamaları altında masum burnunu el değmemiş memeler arasında gezdiren, bu arada kuyruğuyla onun yanağını okşayan bu meraklı küçük hayvan olduğunu düşlemişti.

O karşı konulmaz arzunun kendisini sürüklediği cesaretle altüst oluyor, utanmazlığını ve pişmanlığını huzursuz dizelere dönüştürüyordu; sonra, soylu bir insanın ancak bir çılgın gibi âşık olabileceğini söylüyordu kendisine, bir budala gibi değil. Yalnızca Chambre Bleue'de zekâsını ortaya koyarak âşıklık yazgısını oynayacaktı. Bu sevgi ayinlerine yeni başlayan birisi olarak, kibar bir bayanın ancak sözlerle fethedildiğini anlamıştı. Bu yüzden, centilmenlerin bir cirit karşılaşmasındaymışçasına çarpıştıkları salonlardaki konuşmaları dinliyor, ama henüz kendisini hazır hissetmiyordu.

Henüz toplumun bilmediği yeni bilimin ilkelerinin, kalbin hareketlerine nasıl benzeyebileceğini öğrenmesi, Dupuy laboratuvarının bilginleriyle yakınlığı sayesinde oldu. Onu yıkıma sürükleyecek konuşmayı kendisine esinleyen ise, Sinyor d'Igby ile karşılaşmasıydı.

Sinyor d'Igby -en azından Paris'te kendisini bu adla çağırıyorlardı- Roberto'nun önce Dupuy'larda tanıdığı ve sonra bir akşam bir salonda yeniden karşılaştığı bir İngiliz'di.

Bouquinquant dükünün, bir İngiliz'in *le roman en teste* olabileceğini ve kibar çılgınlıklar ortaya koyabileceğini göstermesinin üzerinden henüz on beş yıl geçmemişti: Ona Fransa'da güzel ve kendini beğenmiş bir kraliçe bulunduğunu söylemişlerdi ve dük bu düşe ölüm derecesinde bir tutkuyla yaşamını adamış, sevdiği kadına bir sunak yaptırdığı bir gemide uzun bir süre yaşamıştı. d'Igby'nin, Bouquinquant'ın buyruğuyla on iki yıl kadar önce İspanya'ya karşı korsan savaşında bulunduğu öğrenilince, kibar kadınlar dünyası onu büyüleyici bulmuştu.

Dupuy'ların çevresine gelince, İngilizler orada pek sevilmiyordu: İngilizler, Robertus a Fluctibus, Medicinae Doctor, Eques Auratus ve Armiger Oxoniensis gibi, haklarında doğadaki gizli işlemlere olan aşırı güvenlerini kınayan çeşitli kitapçıkların yazıldığı kişilerle özdeşleştiriliyordu. Ancak aynı çevre, Sinyor Gaffarel gibi cin çarpmış bir rahibi aralarına kabul ediyordu; duyulmadık tuhaflıklara inanma konusunda hiçbir Britanyalı Gaffarel'le boy ölçüşemezdi; öte yandan d'Igby, Boşluk'un gerekliliği üzerinde büyük bir felsefi bilgiyle tartışabileceğini ortaya koymuştu -Boşluk'tan dehşet duyanlardan dehşete düşen bir doğa filozofları topluluğunda.

Gerçi bazı soylu bayanlar nezdinde itibarı biraz zedelenmişti: Onlara kendi buluşu bir güzellik kremini salık vermiş, bu kremi kullanan bir hanımın yüzünde su dolu kabartılar oluşmuş ve birisi, zehirli yılanlardan elde edilmiş bir hulasanın kurbanı olan sevgili karısı Venetia'nın birkaç yıl önce ölmüş olduğunu fısıldamıştı. Ancak hiç kuşkusuz bunlar, böbrek taşlarına karşı inek dışkısı ile köpeklerin boğazladığı tavşanlardan elde edilen sıvı bazlı bazı başka tedavi yöntemleri hakkındaki konuşmalarına kızan kıskanç kimselerin karalamalarıydı. Bunlar, hanımlarla ilgili konuşmalarda büyük bir özenle, belli belirsiz bile olsa müstehcen sesli heceleri içermeyen sözcüklerin seçildiği çevrelerde pek fazla kabul görebilecek konuşmalar değildi.

Bir akşam d'Igby, bir salonda, kendi topraklarından bir şairin birkaç dizesini aktarmıştı:

Eğer ikiyse ruhlarımız

Pergellerin tıpatıp ikizleri gibi ikiler

Senin ruhun, sabit ayak, hareketsiz görünür
Ama öteki hareket edince o da hareket eder.
O ortada dursa da
Öteki uzağa gittiğinde
Eğilir, onu izler
Ve öteki yuvaya dönünce ayağa dikilir.
Böyle olacaksın sen bana, öteki ayak gibi
Yanlamasına giden bana;
Sabit duruşun dairemi tamamlar
Ve başladığım yere döndürür beni.

Roberto, gözlerini sırtı kendisine dönük olan Lilia'ya dikerek şiiri dinlemiş ve sonsuza dek O'nun için pergelin öteki ayağı olmaya, ayrıca kendi ürpertilerini böylesine güzel yorumlayan şairin başka şiirlerin i okumak üzere İngilizce öğrenmek gerektiğine karar vermişti. O zamanlar Paris'te hiç kimse böyle barbar bir dili öğrenmeyi istemezdi, ancak kaldığı hana dönerken d'Igby'ye eşlik eden Roberto, Yarımada'da seyahat etmiş olmasına karşın, onun düzgün bir İtalyancayla konuşmakta güçlük çektiğini anlamıştı; d'Igby, eğitimli her insan için elzem olan bir dile yeterince hâkim olamadığı için kendisini aşağılanmış hissediyordu. Sık sık görüşmeye ve karşılıklı olarak birbirlerinin ana dilinde konuşmalarını geliştirmeye karar vermişlerdi.

Böylece Roberto ile tıp ve doğa üzerine çok şey bildiğini ortaya koymuş olan bu adam arasında sağlam bir dostluk doğmuştu.

Korkunç bir çocukluk dönemi geçirmişti. Babası Tozlar Komplosu'na bulaşmış ve ölüm cezasına çarptırılmıştı. Pek normal sayılamayacak bir rastlantı ya da ruhun irdelenmesi olanaksız devinimleri sonucu, d'Igby yaşamını bir başka toz üzerinde düşünmeye adayacaktı. Önce sekiz yıl İspanya'da, sonra üç yıl İtalya'da çok yer gezmişti; İtalya'da, bir başka rastlantı sonucu, Roberto'nun Karmeliten hocasıyla tanışmıştı.

D’Igby, korsan olarak geçirdiği yılların gerektirdiği üzere, bir kılıç ustasıydı aynı zamanda ve birkaç gün içinde Roberto’yla eskrim yapmaktan zevk duyacaktı. O gün yanlarında, bir askeri öğrenciler birliğinin bayraktarıyla boy ölçüşmeye kalkışan bir filintalı asker de vardı; şaka olsun diye yapıyorlardı bunu ve eskrimciler çok dikkatliydi, ancak belli bir anda, filintalı asker fazla ateşli bir biçimde yukarıdan aşağıya doğru bir vuruş yapmış, rakibini kılıcının keskin tarafıyla karşılık vermek zorunda bırakmış ve kolundan oldukça kötü bir biçimde yaralanmıştı.

D’Igby, damarları kapamak için kolu hemen diz bağlarından biriyle bağlamıştı, ancak birkaç gün içinde yaranın kangrene dönüşmesi tehlikesi baş göstermişti ve cerrah kolu kesmek gerektiğini söylüyordu. işte bu noktada d’Igby seçkin becerilerini ortaya koymuştu; ancak kendisini bir düzenbaz gibi değerlendirebilecekleri konusunda onları uyarmış ve herkesten kendisine güvenmelerini rica etmişti. Artık hangi azize kendisini adayacağını bilemeyen filintalı asker, bir İspanyol atasözüyle karşılık vermişti: “Hagase el milagro, y hagalo Mahoma.”

Bunun üzerine d’Igby ondan, üzerinde yaranın kanı bulunan bir kumaş parçası istemişti, filintalı asker ona ilk günden beri kolunu koruyan bir kumaş parçası vermişti. D’Igby bir leğen su getirtmiş ve suyun üzerine zaçyağı tozu dökmüş, toz suda çabucak çözülmüştü. Sonra kumaş parçasını leğene batırmıştı. Bu arada dalmış olan filintalı asker birden yerinden sıçrayarak yaralı kolunu yakalamıştı; kolundaki yanmanın bıçak gibi kesildiğini, hatta yaranın üzerinde bir ferahlık hissi duyduğunu söylemişti.

“Güzel,” demişti d’Igby, “artık tek yapacağınız, yaranızı, iyileşmesi için her gün su ve tuzla yıkayarak temiz tutmaktır. Ben ise, hep ölçülü bir sıcaklıkta tutmak için bu leğeni gündüzleri pencereye, geceleri ise şöminenin kenarına koyacağım.”

Roberto ani iyileşmeyi başka bir nedene bağladığından, d’Igby anladığını gösteren bir gülümsemeyle kumaş parçasını almış ve şöminede kurutmuştu, bunun üzerine filintalı asker hemen yakınmaya başlamıştı, öyle ki kumaş parçasını yeniden çözeltiye batırıp ıslatmak gerekmişti.

Filintalı askerin yarası bir haftada iyileşmişti.

Kanımca, mikroptan arındırma işlemlerinin üstünkörü yapıldığı bir çağda, yalnızca yarayı her gün yıkamak bile iyileşme için yeterli bir neden sayılabilirdi, ancak bunu izleyen günlerini dostuna tedavi hakkında sorular sorarak geçirdiği için Roberto'yu kınayamayız; her şeyden öte, d'Igby ona çocukluğunda tanık olduğu Karmelitenin yöntemini anımsatıyordu. Bir farkla: Karmeliten tozu, yaraya neden olan silaha uygulamıştı.

Aslına bakılırsa," diye yanıtlamıştı d'Igby, *unguentum armarium*'la ilgili tartışma uzun bir süredir devam etmektedir ve ondan ilk olarak büyük Paracelsus söz etmiştir. Birçokları yağlı bir macun kullanır ve onun yönteminin silah üzerinde daha etkili olduğunu söyler. Ama anlayacağınız üzere, yaraya neden olan silah ya da yarayı saran bez parçası aynı şeydir, çünkü hazırlanan ilaç yaranın kan izlerinin bulunduğu yere tatbik edilmelidir. Birçokları, darbenin etkilerini iyileştirmek için silahın tedavi işleminden geçirildiğini görerek, bir büyü işleminin söz konusu olduğunu düşünmüşlerdir, oysa benim Sempati Tozumun temelleri doğanın işlemlerine dayanmaktadır!"

"Neden Sempati Tozu?"

"Burada da isim aldatıcı olabilir. Birçokları, nesneleri birbirine bağlayan bir uyumluluk ya da sempatiden söz etmişlerdir. Agrippa, bir yıldızın gücünü harekete geçirmek için ona benzeyen ve dolayısıyla onun etkisini alan şeylere başvurmamız gerektiğini söyler. Ve nesneler arasındaki bu karşılıklı çekime sempati adını verir. Nasıl ziftle, kükürtle ve yağla, alev alan tahta hazırlanıyorsa, işleme ve yıldıza uygun şeyler kullanıldığında, dünyanın ruhu aracılığıyla gerektiği gibi dizilmiş malzeme üzerinde özel bir iyilik yankılanır. Şu halde, güneş üzerinde etkili olabilmek için, doğası güneş olan altın üzerinde ya da güneşe doğru dönen ya da güneşin batışıyla eğilen ya da yapraklarını kapayan ve güneşin doğusuyla yapraklarını yeniden açan lotus, şakayık, kırlangıç otu gibi bitkiler üzerinde işlem yapmak gerekir. Ancak bunlar birer masaldan ibaret, doğanın işlemlerini açıklamak için bu türden bir benzerlik yetmez."

D'Igby, Roberto'ya sırrını açıklamıştı. Hava küresi ışıkla doludur ve ışık maddesel, cisimsel bir tözdür; Roberto bu kavramı kolaylıkla

kavramıştı, çünkü Dupuy laboratuvarında ışığın da atomlardan oluşan çok ince bir toz kütlesi olduğunu duymuştu.

“Barizdir ki, ışık,” diyordu d’Igby, “güneşten kesintisiz olarak çıkıp, düz çizgiler halinde her yöne doğru büyük bir hızla yayılırken, katı ve ışık geçirmez cisimlerin karşı koyması sonucu, yolunda herhangi bir engelle karşılaştığı yerde, *ad angulos aequales* yansır ve bir başka yol izler, ta ki bir başka katı cisimle karşılaştığı için başka bir yola sapıncaya kadar ve bu, sönünceye kadar böyle sürüp gider. Bir duvara çarptırdığınız topun, o duvardan sekerek karşıdaki duvara çarptığı ve çoğu zaman tam bir daire hareketi oluşturacak biçimde başladığı noktaya döndüğü şu tenis oyununda olduğu gibi. imdi, ışık bir cismin üzerine düştüğünde ne olur? Işınlar, o cisimden atomlar, küçük parçacıklar kopararak sekerler, tıpkı topun duvarın kurumamış boyasından bir parçayı kendisiyle birlikte getireceği gibi. Bu atomlar dört Temel Öğeden oluştuğundan, ışık ısısıyla yapışkan kısımları kendisine katar ve onları uzağa taşır. Bunun kanıtı şudur: Islak bir bezi ateşte kurutmayı denediğinizde, bezin yansıttığı ışınların bir tür sulu sisi de kendileriyle birlikte taşıdığını görürsünüz. Bu gezgin atomlar, kanatlı yarış atları üzerinde uzayda gezinen şövalyeler gibidirler, ta ki güneş onların Pegasos’larını geri çekip, onları atsız bırakana dek. O zaman bunlar kütle halinde, geldikleri yere yeniden düşerler. Ancak bu olaylar yalnızca ışıkta olan olaylar değildir, örneğin rüzgârda da aynı şey söz konusudur: Rüzgâr, katı yer cisimlerinin çektiği, birbirine benzer atomlardan oluşmuş büyük bir ırmaktan başka bir şey değildir... “

“Duman da,” diye anımsattı Roberto.

“Elbette. Londra’da, İskoçya’dan gelen kömürden ateş elde ederler; bu kömür, büyük miktarda çok acı, uçucu bir tuz içerir, dumanın taşıdığı bu tuz havada dağılır ve açık renkli duvarları, yatakları, mobilyaları mahveder. Bir oda birkaç ay kapalı tutulduğunda, sonradan odada her şeyin üzerini örten siyah bir toz bulunur, tıpkı değirmenlerde ve ekmek fırınlarında görülen beyaz toz gibi. Ve ilkbaharda bütün çiçekleri bir yağ lekesi kaplar.”

“Ama nasıl oluyor da, bunca parçacık havada dağılırken, bu parçacıkları yayan cisim herhangi bir azalmaya uğramıyor?”

“Belki azalma vardır, suyu buharlaştırdığınızda bu azalmayı fark edersiniz, ancak katı cisimlerde bunu fark etmiyoruz, miskte ya da güzel kokulu başka maddelerde fark etmediğimiz gibi. Ne kadar küçük olursa olsun, her cisim, bölünmesinin sonuna asla varmaksızın, hep yeni parçalara bölünebilir. Canlı bir bedenin yaydığı parçacıkların inceliğini göz önünde bulundurun; bunlar sayesinde, bizim İngiliz köpekleri koku alma duyularının yönlendirmesiyle, bir hayvanın izini sürebilirler. Koşusunun sonunda, tilki daha küçük görünmüyor mu gözümüze? imdi, bazılarının Uzaktan Eylem adını verdikleri çekim olayları işte bu parçacıklar sayesinde gerçekleşmektedir; uzaktan eylem değildir bu, dolayısıyla büyü de değildir, atomların sürekli alışverişi sayesinde oluşur. Emme yoluyla çekim de böyle meydana gelir: Örneğin, suyun ya da şarabın bir sifon aracılığıyla çekilmesinde, mıknatısın demiri çekmesinde olduğu gibi ya da süzme yoluyla çekimde -sözgelimi, bir pamuk şeridini su dolu bir kavanoza koyup, şeridin büyük bir bölümünü kavanozun dışına sarkacak şekilde bıraktığınızda, suyun kavanozun ağzına kadar çıktığını ve yere damladığını görürsünüz. Son çekime gelince, bu, ateş aracılığıyla gerçekleşen çekimdir; ateş çevresindeki tüm havayı, onun içinde dönüp duran bütün parçacıklarla birlikte çeker: Kendi doğasına uygun olarak hareket eden ateş, tıpkı bir ırmağın suyunun ırmağın yatağındaki toprağı sürüklediği gibi, çevresinde bulunan havayı kendisiyle birlikte taşır. Ve hava ıslak, ateş ise kuru olduğundan, bunlar birbirine yapışır. Şu halde, ateşin alıp götürmüş olduğu havanın yerini almak için yakınlardan başka havanın gelmesi gerekir, aksi takdirde boşluk oluşacaktır.”

“Şu halde, boşluk olduğunu kabul etmiyor musunuz?”

“Hayır, hayır. Doğanın, boşlukla karşılaşır karşılaşmaz, onun her bölgesini ele geçirme savaşımı içinde, boşluğu atomlarla doldurmaya çalıştığını söylüyorum. Eğer öyle olmasa, Sempati Tozum işlevini yerine getirmezdi, oysa getirdiğini siz de gördünüz. Ateş, hareketiyle kesintisiz bir hava akımı yaratır ve yüce Hippokrates, her yerde büyük ateşler yaktırarak, bütün bir bölgeyi vebadan temizlemiştir. Veba salgını baş gösterdiğinde her zaman, kediler, güvercinler ve öteki sıcakkanlı hayvanlar, sürekli terleyip

ruhlarını dışarı sızdırsınlar diye öldürülürler, böylece bu buharlaşma sürecinde, serbest kalan ruhların yerini hava alır ve vebalı atomlar, o hayvanların tüyleriyle derilerine yapışır, tıpkı fırından çıkarılan ekmeğin, fıçıların köpüğünü kendisine çektiği ve fıçının kapağı üzerine konursa şarabı bozduğu gibi. Aynı şekilde, yüksek ısıda ve gerektiği gibi ısıtılmış yarım kilo şarap tortusu tuzunu açık havada bırakırsanız, beş kilo güzel tortu yağı elde edersiniz. Papa Urbanus VIII'in doktoru bana Romalı bir rahibeden söz etmişti: Aşırı oruçlar ve dualar yüzünden rahibenin vücudu öylesine ısınmıştı ki, kemikleri tamamıyla kurumuştu. Aslında, bu iç ısı havayı çekiyor ve tıpkı şarap tortusu tuzunda olduğu gibi, hava kemiklerde cisimleşip, sarısuların boşaltıldığı yerden, yani mesaneden dışarı çıkıyordu; öyle ki, zavallı rahibe yirmi dört saat içinde yüz kilo idrar çıkarıyordu, herkesin onun azizeliğinin bir kanıtı olarak gördükleri bir mucizeydi bu."

"Ama eğer her şey her şeyi çekiyorsa, hangi nedenden ötürü temel öğeler ile cisimler bölünmüş olarak kalıyor ve bir gücün bir başka güçle çarpışması söz konusu olmuyor?"

"Zekice bir soru. Ama aynı ağırlıkta olan cisimler birbirleriyle daha kolay birleştiklerinden ve yağ suya oranla yağla daha kolay birleştiğinden, bundan şu sonucu çıkarmamız gerekiyor: Sık sık birlikte olduğunuz filozofların da size söyleyecekleri gibi, aynı nitelikteki atomları bir arada tutan şey, onların seyrekliği ya da yoğunluğudur."

"Evet, bunu söylediler bana, farklı türdeki tuzlarla söylediklerini kanıtlamaya çalışarak: Bu tuzları nasıl öğütürseniz öğütün, nasıl koyultursanız koyultun, hep doğal biçimlerini alıyorlar yeniden: Bildiğimiz tuz dörtgen yüzleri olan küp biçimini alıyor, güherçile altı yüzü bulunan lifler biçimini, nisadır ise kar gibi altı uçlu altıgenler biçimini."

"Ve idrar tuzu beşgen biçimini alır; Davidson, Pelletier'nin sidik torbasında bulunan seksen taşın her birinin biçimini bundan yola çıkarak açıklıyor. Ancak eğer benzer biçimli cisimler daha büyük bir ilişkiyle birbirine karışıyorsa, mantık bakımından öteki cisimlere oranla daha büyük bir güçle birbirlerini çekeceklerdir. Dolayısıyla,

bir elinizi yakarsanız, elinizi bir parça ateşin önünde tutmakla çektiğiniz acıyı dindirmiş olursunuz.”

“Benim hocam, bir defasında, bir köylüyü zehirli bir yılan sokunca, yılanın başını yaranın üzerinde tutmuştu... “

“Elbette. Kalbe doğru süzülen zehir, daha çok miktarda olduğu kaynağına doğru geri dönüyordu. Veba sırasında, bir kavanoz içinde kurbağa tozu ya da bir kurbağa ya da canlı bir örümcek, hatta arsenik taşıdığınızda, bu zehirli madde havadaki mikrobu kendisine doğru çekecektir. Ve bostandaki soğanlar uç vermeye başladığında, buğday ambarındaki kuru soğanlar kıpırdanmaya başlar.”

“Bu da, çocukların arzularını açıklıyor: Anne bir şeyi çok arzular ve... “

“Bu konuda biraz daha ihtiyatlı olmak gerekir. Bazen benzer olguların farklı nedenleri vardır ve bilim adamı hiçbir batıl inanca inanmamalıdır. Ama benim tozuma gelelim artık. Dostumuzun kana bulanmış kumaş parçası birkaç gün Tozun etkisiyle karşı karşıya kalınca ne oldu? ilk olarak, güneş ile ay, ortamın sıcaklığı sayesinde, çok uzaktan, kumaş parçası üzerinde bulunan kan ruhlarını çektiler ve kanda bulunan zaçyağı ruhları aynı güzergâhı izlemek zorunda kaldılar. Öte yandan, yara çok sayıda sıcak ve yakıcı ruhu dışarı göndermeye devam ediyor, böylece çevredeki havayı kendine çekiyordu. Bu hava başka havayı, bu başka hava da gene başka havayı çekiyor ve çok uzağa saçılmış olan kan ile zaçyağının ruhları sonunda, aynı kanın başka atomlarını beraberinde taşıyan o havayla birleşiyorlardı. imdi, hem kumaş parçasından hem de yaradan gelen kan atomları buluşuyor, havayı gereksiz bir yol arkadaşı gibi kovuyor, daha büyük merkezlerine, yaraya doğru çekiliyor ve kendileriyle birleşen zaçyağı ruhlarıyla birlikte tene nüfuz ediyorlardı.”

“Ama zaçyağını doğrudan yaranın üzerine dökemez miydiniz?”

“Yaralı karşımda olduğundan, dökebilirdim. Ama ya yaralı uzakta olsaydı? Üstelik şunu da ekleyeyim ki, zaçyağını doğrudan yaranın üzerine dökseydim, yağın aşındırıcı gücü yarayı çok daha fazla tahriş ederdi, oysa hava tarafından taşındığında zaçyağı yalnızca

en tatlı ve ferahlatıcı kısmını aktarıyor yaraya; kanı durdurabilen bu kısım, göz damlalarında da kullanılır." Roberto can kulağıyla dinliyordu, gelecekte bu öğütleri unutmayıp yerine getirecekti, bu da hiç kuşkusuz hastalığının neden ağırlaştığını açıklıyor.

"Öte yandan," diye eklemişti d'Igby, "tabii ki, bir zamanlar kullanılan ve yararından çok zararı dokunan normal zaçyağını kullanmamak gerekir. Ben Kıbrıs zaçyağı temin ediyor ve önce onu güneşte iyice ısıtıyorum: Bu ısıtma işlemi yüzeydeki nemi yok ediyor, koyu bir çorba yapmak gibi bir şey; hem sonra ısıtma işlemi, bu maddenin ruhlarını hava tarafından taşınabilecek hale getiriyor. Nihayet buna, yarayı daha hızlı saran kitre zamkı ekliyorum."

Roberto'nun, d'Igby'den öğrendikleri üzerinde uzun uzadıya durdum, çünkü bu keşif Roberto'nun yazgısını belirleyecekti.

Arkadaşımızı küçük düşürecek olsa da -Roberto'nun da mektuplarında itiraf ettiği üzere- şunu belirtmemiz gerekiyor: d'Igby'nin söylediklerine kendisini kaptırmasının nedeni, doğa bilimi değil, her zaman ve hâlâ aşktı. Bir başka deyişle, yakınlıklarına bağlı olarak birbirleriyle birleşen ruhların doldurduğu bir evren betimlemesi ona âşık olmanın bir alegorisi gibi görünmüş ve Roberto *unguentum armarium*'la ilgili bulabileceği her şeyi araştırmak üzere okuma salonlarına gitmeye başlamıştı; daha o dönemde bile *unguentum armarium*'la ilgili epey bilgi vardı, sonraki yıllarda bu bilgi çok artacaktı. Monsinyor Gaffarel'in tavsiyesi üzerine (böyle şeylere pek inanmayan Dupuy'ların öteki müdavimleri duymasınlar diye alçak sesle söylemişti), Kircher'in *ats Magnesia*'sını, Goclenius'un *Tractatus de magnetica vulnerum curatione'*sini, Fracastoro'yu, Fludd'un *Discursus de unguento armario*'sunu ve Foster'in *Hopolochrisma spongus*'unu okuyordu. Bilgisini şiire dönüştürmek ve başkalarının belagatiyle sürekli aşağılandığı o yerde bir gün evrensel sempatinin sözcüsü olarak, parlak hatip kimliğiyle ortaya çıkmak için bilgisini artıyordu.

Uzun aylar boyunca -sevdiği kadını fethetme yolunda bir adım bile ilerlemezken, ısrarlı araştırması bunca uzun sürmüş olmalı- Roberto bir tür ikili, hatta çoğul hakikat ilkesine bağlı kalmıştı; Paris'te birçoklarının aynı anda, hem aşırı cüretkâr, hem de ihtiyatlı olarak değerlendirdikleri bir düşünceydi bu. Gündüzleri maddenin

olası ebediliğini tartışıyordu; geceleri ise, kendisine gizemli mucizeler vaat eden -yalnızca doğa felsefesi bağlamında olsa da- bilimsel kitapları okumakla tüketiyordu gözlerini.

Büyük girişimlerde, fırsatlar yaratmaya çalışmaktan çok, ortaya çıkan fırsatlardan yararlanmaya çalışmak gerekir. Bir akşam Arthenice'in evinde, *Astree* hakkındaki canlı bir tartışmanın ardından, Ev Sahibi hazır bulunanları, aşk ile dostluğun ortak özelliklerini değerlendirmeye davet etmişti. Bunun üzerine Roberto söz almış ve ister dostlar arasında olsun ister sevgililer, aşk ilkesinin, Sempati Tozunun çalışma ilkesinden farklı olmadığını belirtmişti. Belli bir ilgi işaretini alır almaz, yalnızca idrarlı azize öyküsünü bir yana bırakmak koşuluyla, d'Igby'nin hikâyelerini yinelemiş ve dostluğu unutup, yalnızca aşktan söz ederek temayı tartışmaya koyulmuştu.

"Aşk, rüzgârın uyduğu yasalara uyar ve rüzgârlar her zaman geldikleri yerlerin etkilerini taşırlar, eğer bostanlardan ve bahçelerden geliyorlarsa, yasemin, nane ya da biberiye kokabilir ve denizcilerde, kendilerine birçok vaatler gönderen karaya çıkma arzusunu uyandırabilirler. Seven ruhların, sevilen kalbin burun deliklerini sarhoş etmeleri de bundan farklı değildir" (bu çok talihsiz kinayesi için Roberto'yu bağışlıyoruz). "Sevilen kalp, bir başka lavtanın tellerinin kendisiyle birlikte çalmasını sağlayan bir lavtadır, tıpkı akıp giden suların yüzeyi üzerinde çanların sesinin devinmesi gibi, özellikle başka herhangi bir gürültünün yokluğunda, havada yaratılan hareketin aynısının suda yaratıldığı geceleri. Seven kalbe, şarap tortusuna olanlar olur, o şarap tortusu ki, kimi zaman gül suyu kokar, ne zaman mı, gül mevsiminde bir mahzenin karanlığında çözülmeye bırakılıp, gül atomlarıyla dolu hava şarap tortusu tuzunun çekimiyle suda değişime uğrayarak, tortuyu kokuttuğunda. Sevilen kadının acımasızlığı da boşunadır. Bağlardaki üzümler çiçek açtığında, bir şarap fıçısı mayalanır ve beyaz bir çiçek fırlatır yüzeye, üzümlerin çiçekleri düşene kadar orada kalır bu çiçek. Ancak şaraptan daha dik kafalı olan seven kalp, sevdiği kalbin çiçeklenmesiyle çiçeklere büründüğünde, pınar kurumuş olsa bile tohumunu filizlendirir."

Lilia'nın duygu yüklü bir bakışını yakaladığı izlenimine kapıldı ve sözlerini sürdürdü: "Sevmek, bir Ay Banyosu yapmak gibidir. Aydan gelen ışınlar, bize kadar yansıyan güneşin ışınlarıdır. Güneşin ışınlarını bir ayna ile bir noktada toplarsanız, onun ısıtma gücünü artırmış olursunuz. Ayın ışınlarını gümüş bir leğende bir noktada toplarsanız, obruk dibinin, içerdikleri çiy nedeniyle ferahlatıcı olan ışınlar yansıttığını görürsünüz. Boş bir leğende yıkanmak mantıksız gelir insana: Halbuki, hafif ıslak ellerinizle karşılaşırsınız ora da yeniden, bu da siğillere karşı birebir bir tedavi yöntemidir!"

"Ama Sinyor de la Grive," demişti birisi, "aşk siğiller için bir ilaç değildir!"

"Oh, elbette değildir," diye yeniden söze başlamıştı Roberto, artık onu durdurmak olanaksızdı, "size aşkın da nasıl tek bir parçacıklar bulutuna bağlı olduğunu anımsatmak için en bayağı şeylerden örnekler verdim. Bu şunu demeye benzer: Aşk, gerek ay altındaki gerek gökteki cisimleri yöneten yasalar ortaya koymaktadır, şu farkla ki, aşk bu yasaların tezahürlerinin en soylusudur. Aşk bakıştan doğar ve ilk bakışta tutuşur insan: Görmek, bakılan bedenden yansıyan bir ışığın erişmesi değilse nedir? Onu görmekle benim bedenime, sevilen bedenin en iyi kısmı tarafından, gözler kanalıyla doğrudan kalbe ulaşan en havadar kısmı tarafından nüfuz edilmiş oluyor. Şu halde, ilk bakışta âşık olmak demek, sevilen kadının kalbinin ruhlarını içmek demektir. Büyük doğa Mimarı bedenimizi yaptığında, bu bedene, keşiflerini generale, yani beden ailesinin patroniçesi olan imgeleme iletsinler diye birer nöbetçi gibi iç ruhlar koymuştur. Ve imgelemimize herhangi bir nesne düşerse, kemanların sesini duyduğumuzda başımıza gelen şey meydana gelir; hani o kemanların melodisini belleğimizde taşırız ya, hatta rüyamızda bile işitiriz. imgelemimiz bunun bir imgesini kurar; bu imge âşık olan kişinin çok hoşuna gider, ancak yalnızca bir imge olduğu için yüreğini parçalamaz. işte ansızın sevdiği kişiyi gördüğünde bir insanın, iç ruhlar dediğimiz yöneticilerin nesneye doğru hızlı ya da yavaş gidip, sonra imgeleme dönmelerine bağlı olarak, renk değiştirmesi, kızarması, solgunlaşması bundandır. Ancak bu ruhlar yalnızca beyne gitmekle kalmaz, kalpten birer hayvan ruhuna dönüştükleri beyne yaşam ruhlarını taşıyan kanal

vasıtasıyla doğrudan kalbe giderler; imgelem de hep bu kanal vasıtasıyla kalbe, dışarıdaki herhangi bir nesneden aldığı atomların bir kısmını gönderir. Bu atomlar, kâh kalbi ferahlatan kâh onu baygınlığa götüren, yaşam ruhlarının kaynamasına neden olurlar.”

“Bayım, siz bize, aşkın, şarabın çiçeklenmesinden farklı olmayan fiziksel bir hareketle yol aldığını söylüyorsunuz; ama bize aşkın nasıl olup da, maddeyle ilgili öteki olgulardan farklı olarak, bir seçme erdemi olduğunu söylemiyorsunuz. Öyle ya, neden aşk bizi şu yaratığın değil de, ötekinin kölesi haline getiriyor?”

“Tam da bu yüzden, aşkın erdemleriyle Sempati Tozu ilkesi, yani eşit ve aynı biçimdeki atomların eşit atomları çektiği ilkesi arasında bağlantı kurmuştum! Pylades’i yaralayan silahı bu toza batırsam, Orestes’in yarasını iyileştirmiş olmazdım. Şu halde, aşk bir biçimde aynı doğaya sahip olan iki varlığı birleştirir yalnızca, soylu bir ruhu aynı şekilde soylu bir ruhla, bayağı bir ruhu aynı şekilde bayağı bir ruhla -öyle ya, köylülerin de, sözgelimi kadın çobanların, âşık olabileceğini Sinyor d’Urfe’nin olağanüstü öyküsü öğretiyor bize. Aşk, iki varlık arasında, zamanın başlangıcından itibaren tasarlanmış bir uyumu açığa çıkarır, tıpkı Kader’in en başından itibaren, Pyramus ile Thisbe’nin tek bir kara dut ağacında birleşeceğini kararlaştırmış olduğu gibi.”

“Ya mutsuz aşk?”

“Ben gerçek anlamıyla mutsuz aşk olduğuna inanmıyorum. Yalnızca sevilen kadının, şu ya da bu nedenle, seven erkeğin gözlerinden gelen iletiyi almamış olduğu, henüz kusursuz olgunluğa ulaşmamış aşklar vardır. Ancak seven kişi hangi doğa benzerliğinin kendisine açıklanmış olduğunu öylesine iyi bilir ki, bu inancın gücüyle beklemesini bilir, gerekirse tüm yaşamı boyunca. O, her iki tarafa bu açıklamanın yapılmasının ya da kavuşmanın ölümden sonra da gerçekleşebileceğini bilir: Toprakta çürüyen iki bedenden her birinin atomları buharlaştıktan sonra, semanın birinde yeniden birbirlerine kavuştuklarında. Belki de yaralı birisi gibi, birisinin onu yaralamış olan silaha Tozdan serptiğini bilmese de, yeniden sağlığına kavuşur, kimbilir kaç seven kalp şu an ruhlarındaki ani bir ferahlamadan yoksun yaşıyor; bilmiyorlar ki, onların mutluluğu,

kendisi de bir sevgiliye dönüşüp, ikiz atomların birleşmesini sağlayan sevilen kalbin eseridir."

Tüm bu karmaşık alegorinin ancak bir noktaya kadar ayakta durabildiğini söylemek zorundayım; belki de peder Emanuele'nin Aristoteles Makinası, bu alegorinin dengesizliğini gösterirdi. Ancak o akşam herkes, bir hastalığı iyileştiren Tozla, iyileştirmek bir yana, insanı daha da beter eden aşk arasında yakın bir ilişki bulunduğuna kani oldu.

Bu yüzden, Sempati Tozu ile Aşk Sempatisi hakkındaki bu konuşmanın öyküsü birkaç ay, belki de daha fazla süre

Paris'te dolaştı; ne gibi sonuçlar doğurduğunu daha sonra söyleyeceğiz.

Gene bu yüzden, uzun konuşma sona erdiğinde, Lilia yeniden gülümsedi Roberto'ya. Bir iltifat gülümsemesiydi bu, en çok bir hayranlık gülümsemesi, ancak insanın sevildiğine inanmasından daha doğal bir şey yoktur. Roberto gülümsemeyi, ona göndermiş olduğu bütün mektupları kabul ettiği şeklinde anladı. Onun yokluğunun verdiği acılara fazlasıyla alışmış olduğundan, bu zaferle yetinerek toplantıyı terk etti. Ve kötü bir şey yapmış oldu, bunun nedenini daha sonra göreceğiz. O zamandan başlayarak, elbette Lilia'yla konuşma cesaretini gösterdi, ancak karşılığında hep ters davranışlarla karşılaştı. Kimi zaman Lilia şunu fısıldıyordu: "Tıpkı birkaç gün önce söylendiği gibi." Kimi zaman da şunu mırıldanıyordu: "Ama bambaşka bir şey söylemiştiniz." Kimi zaman, "bu konu hakkında tekrar konuşuruz, sabırlı olun," deyip ortadan yok olarak, ona umut veriyordu.

Roberto anlamıyordu: Dikkatsizlik sonucu zaman zaman bir başkasının söylediklerini ve yaptıklarını Roberto'ya mı mal ediyordu yoksa naz yaparak onu kışkırtıyor muydu?

Başına gelecekler, onu bu olağandışı sahneleri çok daha tedirgin edici bir öykü içinde bir araya getirmeye itecekti.

17.
ARZULANAN BOYLAMLAR BİLİMİ

2 Aralık 1642 akşamıydı -nihayet tutunabileceğimiz bir tarih. Bir tiyatrodan çıkıyorlardı; tiyatroda Roberto, insanlar arasında sessizce sevgili rolünü oynamıştı. Çıkışta Lilia kaçamak bir biçimde onun elini sıkmış ve şöyle fısıldamıştı: “Sinyor de la Grive, neden bu kadar çekingenleştiniz. O akşam böyle değildiniz. O halde, yarın aynı sahnede görüşmek üzere.”

Bilemeyeceği bir yerdeki bir buluşmaya davet edilen, hiçbir zaman göze alamayacağı bir şeyi yinelemeye özendirilen Roberto tedirginlikten çılgına dönmüş bir durumda dışarı çıkmıştı. Bununla birlikte, Lilia onu bir başkasıyla karıştırmış olamazdı, çünkü Roberto’ya kendi adıyla seslenmişti.

Ah, diye inlediğini yazıyor, O beni davet ettiğine göre, dereler yeniden kaynağına kavuşuyor bugün, ak savaş atları Notre-Dame’ın kulelerine tırmanıyor, kızgın bir ateş buz içinde gülümsüyor. Ya da hayır, kan kayadan sızıyor bugün, bir yılan bir dişi ayıyla çiftleşiyor, güneş kararmış, çünkü sevdiğim kadın asla içemeyeceğim bir kadeh sundu bana, öyle ya çağrıldığım şölenin nerede olduğunu bilmiyorum...

Mutluluğa bunca yaklaşmışken, umutsuzluk içinde eve, onun bulunmadığından emin olduğu biricik yere koşuyordu.

Lilia’nın sözleri, çok daha az gizemli bir açıdan yorumlanabilir: O yalnızca Roberto’ya şimdi geçmişte kalan söylevini anımsatıyor, onu daha önce konuşmuş olduğu Arthenice’in salonunda bir başka söylev vermeye teşvik ediyordu. O zamandan bu yana onu sessiz ve kendisine hayranlık besleyen birisi olarak görmüştü; bu ise, baştan çıkarma oyununun son derece düzenli kurallarına uymuyordu. Onu, bugünkü deyimle, dünyevi görevine çağırıyordu. Haydi, diyordu ona, o akşam çekingen değildiniz, yine aynı sahneyi oynayınız, ben sizi bekliyor olacağım. Kibar bir kadından da bundan farklı bir meydan okuma beklenmezdi doğrusu.

Oysa Roberto şöyle anlamıştı: “Çekingensiniz, oysa o akşam öyle değildiniz ve bana...” (kıskançlığın, bu cümlenin gerisini Roberto’nun düşünmesini hem engellediğini, hem de onu yüreklendirdiğini sanıyorum). “O halde, yarın aynı sahnede, aynı gizli yerde görüşmek üzere.”

Doğaldır ki -düş gücü en dikenli yolu seçtiğinden- Roberto hemen bir başkasıyla karıştırıldığını, bir başkasının kendisini Roberto olarak takdim ettiğini ve Lilia’dan, Roberto’nun uğrunda hayatını vereceği şeyi elde etmiş olduğunu düşündü. Dolayısıyla Ferrante yeniden ortaya çıkıyor ve geçmişinin bütün ipleri yeniden düğümleniyordu. Roberto’nun yoklukları, gecikmeleri, vaktinden önce ayrılmalarından yararlanan öteki, yani kötücül Ferrante bu olaya da karışmış ve Roberto’nun Sempati Tozu üzerine yaptığı konuşmasının ödülünü doğru anda koparmıştı.

Büyük bir tedirginlik yaşarken, kapıya vurulduğunu duymuştu. Umut, uyanık insanların düşü! Eşikte onu göreceğinden emin, koşup kapıyı açmıştı: Oysa kapıdaki, yanında iki adamıyla Kardinalin muhafızlarından bir subaydı.

“Sinyor de la Grive, yanılmıyorsam,” demişti. Sonra kendisini yüzbaşı de Bar olarak takdim ederek, şunları söylemişti: “Yapacağım şeyden ötürü üzgünüm. Ancak siz, bayım, tutuklusunuz ve sizden bana kılıcınızı teslim etmenizi rica ediyorum. Beni nezaket kuralları çerçevesinde izlerseniz, bizi bekleyen arabaya iki iyi dost olarak bineceğiz ve utanmanız için herhangi bir neden olmayacak.” Söylediklerinden, tutuklamanın nedenlerini bilmediği anlaşılıyordu; tutuklamanın bir yanlış anlamadan kaynaklandığını umut ettiğini belirtti. Roberto, aynı dilekte bulunarak, sessizce onu izlemiş, yolculuğun sonunda bin bir özürle gözünden uyku akan bir bekçiye teslim edilmiş ve kendisini Bastille’in bir hücresinde bulmuştu.

Çok soğuk iki gece boyunca orada kalmıştı, ziyaretçisi (*Amarill’*deki yolculuğuna hazırlığı sağlayan) birkaç iri fareyle her sorusunu, “buradan o kadar çok seçkin konuk geçti ki, nasıl olup da buraya düştüklerini kendime sormuyorum artık” diye yanıtlayan bir polisti; Bassompierre gibi önemli bir beyefendi bile yedi yıldır orada

kaldığına göre, Roberto'nun birkaç saat sonra yakınmaya başlaması uygun düşmezdi.

Kötünün kötüsünü tatması için iki gün onu orada bıraktıktan sonra, üçüncü akşam de Bar geri gelmiş, Roberto'nun yıkanmasını sağlamış ve ona Kardinalin huzuruna çıkacağını söylemişti. Roberto en azından kendisini Devletin tutukladığını anladı.

Akşamın ileri bir saatinde saraya varmışlardı; sırf kapıdaki hareketten bile bunun özel bir akşam olduğu kestirebiliyordu. Merdivenler, ters yönlere koşan her tabakadan insanla doluydu; bir giriş odasına centilmenler ve. kilise adamları soluk soluğa giriyor, fresklerle kaplı duvarlar üzerine görgülü bir biçimde balgam çıkarıyor, üzgün bir hava takınıyor ve bir başka salona giriyorlardı; aynı salondan sarayın hizmetkârları çıkıp, yüksek sesle ortalarda görünmeyen uşaklara sesleniyor ve herkese sessiz durmaları için işaretler yapıyorlardı.

Bu salona Roberto da alındı ve yalnızca, üzücü bir gösteriye tanık olurlarmışçasına, yüzlerini bir başka odanın kapısına çevirmiş, ayaklarının ucuna basarak, gürültü çıkarmaksızın hareket eden sırtları kendisine dönük insanlar gördü, de Bar birisini arıyormuş gibi çevresine bakındı ve sonunda Roberto'ya bir köşede kalmasını işaret ederek uzaklaştı.

Kibarlığının dozunu insanların mevkilerine göre ayarlayarak, orada bulunanların birçoğunu dışarı çıkarmaya çalışan bir başka muhafız, uzun sakalı, tutukluluktan yıpranmış giysisiyle Roberto'yu gördüğünde, kaba bir biçimde ona burada ne işi olduğunu sormuştu. Roberto, Kardinalin huzuruna çıkacağı yanıtını vermiş, muhafız ise herkes açısından talihsiz bir durum sonucu, Kardinalin çok daha önemli birisinin huzuruna çıkacağı karşılığını vermişti.

Ne var ki, muhafız Roberto'yu olduğu yerde bırakmıştı; Roberto, de Bar'ın dönmediğine bakarak (artık ona kalan tek tanıdık insandı de Bar), yavaş yavaş kalabalığın peşi sıra ilerleyip, biraz bekleyip biraz itekleyerek, en uçtaki odanın eşiğine ulaştı.

Odada, beyaz yastıklarla kaplı bir yatağa yaslanmış, tüm Fransa'nın korktuğu ve pek az kimsenin sevdiği kişinin gölgesini görüp, tanımıştı. Yüce Kardinalin çevresini, koyu renk giysileriyle

doktorlar sarmıştı; sanki Kardinalden çok sürdürdükleri tartışmayla ilgileniyorlardı, bir papaz, zayıf öksürük nöbetlerinin kırmızıya boyadığı dudaklarını siliyordu, yatak örtülerinin altında artık yıpranmış bir vücudun zorlukla soluk aldığı anlaşılıyordu, kısa kollu bir gömlekten bir haçı sıkı sıkıya tutmuş bir el uzanıyordu. Papaz bir anda hıçkırarak ağlamaya başladı. Richelieu güçlükle başını çevirip, gülümsemeye çalıştı ve mırıldandı: “Demek benim ölümsüz olduğuma inanıyordunuz?”

Roberto, kimin kendisini ölen bir insanın yatağına çağırmış olabileceğini düşünürken, arkasında büyük bir gürültü koptu. Bazıları Saint-Eustache papazının adını fısıldadı ve herkes kenara çekilirken, elinde kutsal yağ, yanındakilerle birlikte bir rahip girdi içeri.

Roberto, omzuna dokunulduğunu hissetti, de Bar’dı: “Gidelim,” demişti ona, “Kardinal sizi bekliyor.” Bir şey anlamadan Roberto uzun bir koridor boyunca onu izlemişti, de Bar onu bir odaya sokmuş, biraz daha beklemesini işaret etmiş ve sonra uzaklaşmıştı.

Salon genişti, ortada büyük bir küre ve kırmızı bir perdenin yanında bir köşede duran bir mobilyanın üzerinde bir saat vardı. Perdenin solunda, Richelieu’yü bütünüyle gösteren bir portrenin altında, Roberto sonunda kardinal giysileri giymiş, ayakta, bir sehpanın üzerinde yazı yazmaya dalmış, sırtı kendisine dönük birisini görmüştü. Üzerinde kardinal giysisi bulunan kişi yan dönmüş ve ona yaklaşmasını işaret etmişti, ancak o yaklaşırken, koruduğu saygılı mesafeden Roberto her ne kadar hiçbir şey okuyamayacak da olsa, yazdığı yazının üzerine eğilmiş, yazı görülmesin diye sol eliyle yaprağın sol kenarını kapatmıştı.

Sonra bu kişi, giysileri dönüşünün rüzgârıyla dalgalanarak döndü ve sanki arkasında duran büyük portredeki duruşu öykünürcesine, sağ eli okuma sehpasına dayalı, sol eli ise avucu yapmacık bir biçimde dışa gelecek şekilde göğüs hizasında, birkaç saniye dimdik durdu. Sonra saatin yanındaki bir iskemleye oturdu, cilveli bir edayla bıyığım ve keçi sakalını okşayıp, sordu: “Sinyor de la Grive?”

Sinyor de la Grive, o zamana kadar on metre ötede son anlarını yaşamakta olan Kardinali bir kabusta gördüğü kanısına varmıştı, şimdi aynı kardinali gençleşmiş görüyordu, yüz çizgileri daha az keskindi, sanki birisi portredeki o solgun aristokratik yüze ten rengi gölge yapmış ve dudağını daha belirgin ve kıvrıntılı hatlarla yeniden çizmişti; sonra, yabancı aksanlı bu ses onda, on iki yıl önce karşıt saflar arasında dörtnala gidip gelen yüzbaşıyla ilgili eski anıyı yeniden canlandırmıştı.

Roberto'nun karşısındaki kişi kardinal Mazarino'ydu ve Roberto yavaş yavaş, koruyucusu can çekişirken Mazarino'nun onun görevini üstlenmekte olduğunu anladı; subay şimdiden ona "Kardinal" demişti, sanki başka kardinal yokmuş gibi.

İlk soruya yanıt vermeye yeltendi, ancak kısa sürede şunu fark edecekti: Kardinal, soru sorar gibi yapıyor, ancak aslında, konuştuğu kişinin kendisine söylenenleri her durumda onaylamaktan başka yapacağı bir şey olmadığını varsayarak bir kesinlemede bulunuyordu.

Gerçekten de, "San Patrizio'lu Pozzo beylerinden Roberto de la Grive," diyerek sözünü kesinleştirdi kardinal. "Şatoyu biliyoruz, tıpkı Monferrato'yu gayet iyi bildiğimiz gibi. Öyle verimli bir yer ki, tek başına Fransa'ya denk olabilir. Babanız, Casale günlerinde, şerefli bir biçimde savaştı ve bize öteki yurttaşlarınızdan daha büyük bir bağlılık gösterdi." Sanki daha o dönemde Fransa Kralının bir bendesiymiş gibi bize diyordu. "Sizin de o kuşatmada cesurca davrandığınızı söylediler bize. Bu krallığın konuğu olarak, konukluğun yükümlülüklerine uymamış olmanızdan çok daha fazla ve âdeta bir baba gibi esef duymuyor muyuz sanıyorsunuz? Bu krallıkta yasaların gerek uyruklara gerek konuklara eşit şekilde uygulandığını bilmiyor muydunuz? Elbette, elbette bir centilmenin, her ne suç işlemiş olursa olsun, her zaman bir centilmen olduğunu unutmayacağız: Cinq-Mars'a tanınan ayrıcalıktan yararlanacaksınız, onun anısından gerektiği gibi nefret ediyor görünmüyorsunuz. Siz de iple değil, satırla öleceksiniz."

Roberto tüm Fransa'nın sözünü ettiği bir olaydan habersiz olamazdı. Marki Cinq-Mars, Richelieu'yü kovması için kralı ikna etmeye çalışmış ve Richelieu kralı Cinq-Mars'ın krallığa karşı bir

komplo hazırladığına inandırmıştı. Mahkûm Lyon'da cellatın karşısında gözüpek bir ağırbaşlılık içinde davranmaya çalışmıştı, ancak cellat onun boynunu öylesine ağırbaşlılıktan uzak bir biçimde parçalamıştı ki, öfkelenen kalabalık cellatı paramparça etmişti.

Şaşkınlık ve korku içindeki Roberto tam konuşmaya yelteneceği sırada, kardinal bir el hareketiyle ona engel olmuştu: "Haydi, San Patrizio," dedi ve Roberto bu adı, kendisine yabancı olduğunu anımsatmak için kullandığı sonucuna vardı; öte yandan, Roberto'yla İtalyanca konuşabilecekken, Fransızca konuşuyordu. "Bu şehrin ve bu ülkenin kötü alışkanlıklarına teslim oldunuz. Kardinal Hazretlerinin buyurdukları gibi, Fransızların her zamanki hafifliği, halihazırdaki şeylerden duydukları sıkıntı nedeniyle onları değişiklik aramaya götürüyor. Kralın kafalarının içini boşalttığı bu hafif centilmenlerden bazıları başkaldırma önerileriyle sizi baştan çıkarmışlar. Sizin durumunuz, herhangi bir mahkemeyi zahmete sokmayı gerektirmeyecek kadar açık. Korunmalarına büyük bir özen göstermemiz gereken Devletler, kendilerini yıkmaya yönelik ağır suçlar için, sıradan davalarda talep edilen bariz delilleri talep etseler, kısa sürede yıkıma sürüklenirlerdi. İki akşam önce, hâlâ bir başka ihanetin önerilerini dile getiren Cinq-Mars'ın dostlarıyla konuşurken görüldünüz. Sizi onlar arasında gören kişi güvenilir bir insandır, çünkü bu kişiler arasına bizim emrimiz üzerine katılmıştı. Bu kadarı yeterli. Hadi, hadi," diyerek sıkkın bir ifadeyle Roberto'nun konuşmasını önledi, "sizi buraya masumluk iddialarınızı dinleyelim diye getirtmedik, dolayısıyla sakin olun ve dinleyin."

Roberto sakinleşemedi, ancak bazı sonuçlar çıkardı: Lilia onun eline dokunduğu anda, onu bir başka yerde Devlete karşı komplo girişimine katılırken görmüşlerdi. Mazarino bundan öylesine emindi ki, bu düşünce bir olguya dönüşüyordu. Her yerde, Richelieu'nün öfkesinin henüz yatışmadığı fısıldanıyordu ve birçokları yeni bir ibret örneği olarak seçilmekten korkuyordu. Her ne şekilde seçilmiş olursa olsun, Roberto her ne olursa olsun mahvolmuştu.

Roberto, yalnızca iki akşam önce değil, Rambouillet balonundan çıkışta sık sık bazı konuşmalara katıldığını, konuştuğu bu kimseler arasında Cinq-Mars'ın yakın bir dostunun bulunmasının olanaksız

olmadığını, eğer Mazarino herhangi bir nedenden ötürü onu yok etmek istiyorsa, bir casusun kendisine aktardığı herhangi bir cümleyi kötü niyetli bir biçimde yorumlamasının yeterli olacağını düşünebilirdi... Ancak doğal olarak Roberto'nun düşünceleri başkaydı ve korkularını pekiştiriyordu: Birisi, hem onun yüzünü hem de adını kullanarak bir başkaldırı toplantısına katılmıştı.

Bu da savunmaya kalkışmaması için bir başka nedendi. Şimdi geriye açıklama bulamadığı bir tek soru kalıyordu: Artık mahkûm edilmişse, neden kardinal ona yazgısını bildirmek zahmetine katlanıyordu? O bir mesajın alıcısı değildi; aksine, henüz kralın kararı hakkında kuşkusu olanların çözmek zorunda oldukları gizdi, bulmacanın kendisiydi. Sessizce bir açıklama bekledi.

"Görüyorsunuz, San Patrizio, Papanın ve Kralın arzusuyla bir yıl önce onurlandırıldığımız kilise görevine seçilmemiş olsak, ihtiyatsızlığınıza Takdir-i İlahi'nin yön verdiğini söylerdik. Uzun süredir sizi gözlemekteydik ve kendimize soruyorduk, sizden yerine getirmek için herhangi bir yükümlülük taşımadığınız bir hizmeti nasıl talep edebiliriz diye. Üç akşam önceki yanlış adımınızı, Semanın bize gönderdiği eşsiz bir armağan olarak değerlendirdik. Şimdi bize borçlusunuz ve bizim konumumuz değişiyor, tabii sizinki de."

"Borçlu mu?"

"Evet, yaşamınızı borçlusunuz. Hiç kuşkusuz, sizi bağışlamak bizim elimizde değil, ancak bağışlanmanız için aracılık edebiliriz. Diyeceğimiz şu ki, yasanın gereklerinden, kaçarak kurtulabilirsiniz. Bir ya da birkaç yıl geçtikten sonra, tanığın hatırladıkları elbette netliğini yitirecek ve kendisi, üç akşam önceki adamın siz olmadığınız konusunda haysiyetine herhangi bir leke düşmeksizin yemin edebilecektir; üstelik, o saatte bir başka yerde yüzbaşı de Bar ile tavla oynadığınızı kanıtlamak da mümkün olabilecektir. Şu halde -dikkat ediniz, karar vermiyoruz, varsayımda bulunuyoruz, bunun tersi de olabilir, ancak doğruyu gördüğümüze güveniyoruz- size tüm haklarınız ve koşulsuz özgürlüğünüz iade edilecektir. Oturun, lütfen," dedi. "Sizden bir görev üstlenmenizi istemek durumundayım."

Roberto oturdu: "Görev mi?"

“Üstelik hassas bir görev. Bu görevi yerine getirirken, sizden saklamıyoruz, birkaç kez yaşamınızı kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya kalacaksınız. Ancak bu bir pazarlıktır: Sizi cellatın şaşmazlığından kurtarıyor ve eğer kabul ederseniz, size sağ salim geri dönebilme olanağı tanıyoruz. Diyeceğimiz, bir yaşam karşılığında cefalarla dolu bir yıl.”

“Efendimiz,” dedi Roberto, en azından cellat görüntüsünün dağıldığını görebiliyordu, “anladığım kadarıyla, şerefim ve Haç üzerine yemin etmem yararsız olacak, ama ben...”

“Sizin masum, bizim ise bir yanlış anlamanın kurbanı olduğumuz olasılığını kesin olarak dışlasak, Hıristiyan iyilikseverliğinden yoksun olurduk. Ancak yanlış anlama, bizim tasarılarımızla öylesine uyum içinde ki, onu açığa çıkarmak için herhangi bir neden göremiyoruz. Hem zaten size şerefsiz bir değiş tokuş önerdiğimizi ima etmek istemiyorsunuz herhalde, sanki ya masumdur cellata teslim edilir ya da yalandan suçunu itiraf edip hizmetimize girer diyormuşuz gibi. “

“Haşa böyle saygısız bir niyetim yok, Efendim.”

“Peki öyleyse. Size olası birkaç tehlike, ancak kesin bir itibar öneriyoruz. Daha önce Paris’te olduğunuzu bilmezken, nasıl olup da sizde karar kıldığımızı da söyleyelim size. Biliyorsunuz, salonlarda olanlardan çok söz edilir kentte ve epey bir süre önce bütün Paris, birçok kadının gözünde bir yıldız gibi parladığınız bir akşamı konuştu. Bütün Paris, kızarmayım Büyük bir şevkle, Sempati Tozu adı verilen bir şeyin erdemlerini gözler önüne serdiğiniz akşamı kastediyoruz, öyle ki (bu salonlarda böyle denir, değil mi?) bu konuya ironileriniz çeşni, benzer sesli sözcükleri yan yana getirişiniz incelik, görüşleriniz görkem, abartmalarınız zenginlik, karşılaştırmalarınız açıklık kazandırmış.”

“Aman Efendim, ben bilinen şeylerden söz ediyordum... “

“Alçakgönüllülüğünüze hayranım, ancak bazı doğa gizlerini çok iyi bildiğinizi açığa vurmuş görünüyorsunuz. Zaten bana da aynı derecede bilgili, Fransız olmayan ve hükümdarlığın itibarını zedelemeden, bir biçimde sözünü ettiğiniz tozun kullanımıyla

bağlantılı yeni bir gizi keşfetmek amacıyla Amsterdam’dan yola çıkan bir gemideki ortama nüfuz edebilecek bir insan gerekiyor.”

Roberto’nun bir başka itirazına da fırsat vermedi .”Korkmayın, en kesin olmayan işaretleri bile yorumlayabilmeniz için ne aradığımızı iyi bilmeniz gerekiyor. Sizi artık bizi hoşnut etmeye bunca hazır gördüğümüze göre, konuyu iyice öğrenmenizi istiyoruz. Yetenekli bir hocanız olacak, genç yaşı sizi aldatmasın.” Bir elini uzatıp, bir ipi salladı. Herhangi bir ses işitilmedi, ancak hareket bir başka yerde bir çanı ya da bir başka sinyali çaldırmış olmalıydı, -ya da Roberto, soylu beylerin uşaklarını yüksek sesle çağırarak kafa şişirdikleri bir çağda bu sonuca varmıştı.

Gerçekten de, biraz sonra yirmi yaşından biraz fazla gösteren bir genç saygıyla içeri girdi.

“Hoş geldiniz Colbert, bu bugün size sözünü ettiğimiz kişi,” dedi ona Mazarino, sonra Roberto’ya şunu söyledi: “Colbert, kendisi Devlet yönetiminin sırlarıyla ilgili umut vaat eden çalışmalara başlamıştır, bir süredir Kardinal Richelieu’nün, dolayısıyla benim önemle üzerinde durduğumuz bir sorunla uğraşmaktadır. Belki biliyorsunuzdur, San Patrizio, Kardinal, Louis XIII’ün kaptanı olduğu bu büyük yelkenli geminin dümenini ele almadan önce, Fransız donanması gerek savaşta gerek barışta düşmanlarımız karşısında bir hiçti. Şimdi tersanelerimizden, gerek Doğu gerek Batı donanmamızdan gurur duyabiliriz; hatırlayacaksınız, daha altı ay kadar önce marki Breze ne büyük bir başarıyla kırk dört büyük yelkenli, on dört kadırga ve sayısını hatırlayamadığım başka gemilerle Barselona önünde mevzilenmişti. Yeni Fransa’daki fetihlerimizi pekiştirdik, Martinik’te, Guadalupa’da ve Kardinalin sevdiği deyişle Peru’nun Adalarından birçoğunda egemenliğimizi kesin olarak sağladık. Henüz tam anlamıyla başarılı olmasa da, ticari şirketler kurmaya başladık, ancak ne yazık ki, Birleşik Eyaletler’de, İngiltere’de, Portekiz’de ve İspanya’da, içlerinden birilerinin denizde bir servet kazanmadığı tek bir soylu aile yoktur; ah, Fransa’da böyle değil durum. Bunun kanıtı da şu ki, Yeni Dünya hakkında yeterince şey biliyor, ancak En Yeni Dünya hakkında pek az şey biliyoruz. Dostumuza gösterin, Colbert, şu kürenin öteki kısmının henüz ne denli boş göründüğünü.”

Genç adam küreyi hareket ettirdi ve Mazarino kederli bir biçimde gülümsedi: “Ah, bu engin denizler, üvey ana bir doğa nedeniyle boş değil; boş, çünkü onun cömertliği konusunda çok ama çok az şey biliyoruz. Oysa, Moluk Adaları’na doğru bir batı yolunun keşfinden sonra, şimdi söz konusu olan, Amerika kıtasının batı kıyıları ile Asya’nın en uçtaki doğu uzantıları arasında uzanan bu keşfedilmemiş çok geniş bölgedir. Pasifik adı verilen okyanustan söz ediyorum (Portekizliler böyle adlandırmak istemişler onu); Pasifik’in üzerinde hiç kuşkusuz Bilinmeyen Güney Ülkesi uzanıyor, bu ülkenin birkaç adası ve birkaç güzel kıyısı biliniyor, ancak bu kadarı bile onun masalsı zenginliklerin kaynağı olduğunu bilmemize yetiyor. Ve bu sular üzerinde şimdi ve çok uzun zamandır, dilimizi konuşmayan çok sayıda maceraperest dolaşıyor. Dostumuz Colbert, yalnızca gençlere özgü olarak değerlendirmediğim tuhaf bir düşünceyle, bu denizlerde bir Fransız varlığının olması gerektiği fikrini taşıyor. Zaten bir Güney Ülkesine ilk ayak basan kişinin, Macellan’ın girişiminden on altı yıl önce Gonneville adlı bir Fransız olduğunu varsayıyoruz. Bununla birlikte, bu kahraman centilmen ya da rahip kıyıya çıktığı yeri haritalar üzerinde göstermeyi ihmal etmiştir. Gerçek bir Fransızın bu kadar düşüncesiz olduğunu düşünebilir miyiz? Elbette hayır, sorun şu ki, o dönemde bir sorunu tam olarak nasıl çözeceğini bilemiyordu. Ancak öğrendiğinizde sizi de şaşırtacak olan bu sorun, bizim açımızdan da bir giz olarak kalıyor.”

Bir an durdu ve gerek kardinal gerek Colbert çözümü değilse de en azından gizin adını bildiklerinden, Roberto duruşun yalnızca kendisi onuruna olduğunu anladı. Hayran kalmış izleyici rolünü oynaması gerektiğine inanarak, sordu: “Peki nedir bu giz, söyler misiniz lütfen?”

Mazarino, anlaştıklarını gösterir bir havayla Colbert’e baktı ve şöyle dedi: “Boylamlar gizi.” Colbert, ciddi bir ifadeyle onu onayladı.

“Bu *Punto Fijo* sorununun çözümü için,” diye konuşmasını sürdürdü kardinal, “daha yetmiş yıl önce İspanya kralı Felipe II bir servet sunuyor, daha sonra Felipe III altı bin duka gelirle iki bin duka ömür boyu gelir, Hollanda Genel Eyaletleri ise otuz bin florin vaat ediyordu. Biz de değerli yıldız bilginlerimizden para

yardımlarını esirgemedik... Sırası gelmişken Colbert, şu doktor Morin’i sekiz yıldır bekletiyoruz... “

“Efendim, siz kendiniz, bu ay ıraklık açısının bir masal olduğu kanısında olduğunuzu belirtiyorsunuz... “

“Evet, ama kendi son derece kuşku götürür varsayımını savunmak için öteki varsayımları kapsamlı olarak inceleyip eleştirdi. Onu da bu yeni tasarıya katalım, Sinyor di San Patrizio’ya aydınlatıcı şeyler gösterebilir. Ona bir aylık bağlarız, iyi eğilimleri teşvik etmede para gibisi yoktur. Eğer görüşünde bir parça hakikat payı varsa, bunu daha iyi güvence altına almış, bu arada kendisini yurdunda yalnız bırakılmış hissedip Hollandalıların ısrarlarına teslim olmasını önlemiş oluruz. Bana öyle geliyor ki, İspanyolların tereddüt ettiğini görünce, şu Galilei ile Hollandalılar pazarlığa oturdular, biz de bu işin dışında kalmasak iyi ederiz... “

“Efendim,” dedi Roberto duraksayarak, “Galilei’nin bu yılın başında öldüğünü hatırlatmama izin verir misiniz?”

“Sahi mi? Hayatı boyunca olamadığı kadar mutlu olmasını niyaz edelim Tanrı’dan.”

“Her halükârda, her ne kadar uzun bir süre onun çözümü kesin bir çözüm gibi göründüyse de, öyle değildir... “

“Çok yaşayın Colbert, tam da bizim söyleyeceklerimizi dile getirdiniz. Ama farz edelim ki, Morin’in çözümü de peş para etmez olsun. Gene de onu destekleyelim, onun fikirleri etrafındaki tartışmanın yeniden alevlenmesini sağlayalım, Hollandalıların ilgisini o yöne çekelim: Öyle davranalım ki, bu fikir üzerinde çalışsınlar, böylece bir süre için hasımlarımızı yanlış bir yola sevk etmiş oluruz. Her durumda, bu konuda epey para harcamış olacaklardır. Neyse bu konu üzerinde yeterince konuştuk. Devam edin lütfen, San Patrizio öğrenirken ben de öğreneceğim.”

“Bütün bildiklerimi siz bana öğrettiniz efendim,” dedi Colbert kızararak, “ancak sizin yüce gönüllülüğünüz konuşmaya başlama konusunda beni yüreklendiriyor.” Bunu söyledikten sonra, artık kendisini dost topraklarda hissediyor olmalıydı: O âna kadar hep eğik tuttuğu başını kaldırdı ve bir çırpıda kürenin yanma geldi. “Baylar, bir karayla karşılaşıldığında bile hangi kara olduğunun

bilinmediği ve bilinen bir kara parçasına doğru gidildiğinde de günlerce uçsuz bucaksız sularda yol almanın zorunlu olduğu okyanusta, denizdeki kişinin yıldızlar dışında bir başvuru noktası yoktur. Antikçağ astronomlarının çok uzun zaman önce ün kazandırdıkları aletlerle, bir yıldızın ufuk üzerindeki yüksekliği belirlenip, bundan Başucuna olan uzaklık elde edilir; yıldızın yükselimi bilindiğinden, yükselimin başucu uzaklığına eklenmesi ya da çıkarılması enlemi verdiğine göre, anında hangi paralelde bulunduğunu bilir insan ya da bilinen bir noktanın ne kadar kuzeyinde ya da güneyinde olduğunu. Söylediklerimde anlaşılmayacak bir yön yok, sanırım.”

“Bir çocuğun anlayacağı kadar açık,” dedi Mazarino.

Colbert sözünü sürdürdü: “Benzeri şekilde, aynı noktanın ne kadar doğusunda ya da batısında, yani hangi boylamda ya da enlemde bulunulduğunun da belirlenebileceği düşünülecektir. John of Holywood’un belirttiği gibi, meridyen dünyamızın kutuplarından ve başucu noktasından geçen bir çemberdir. Meridyen denmesinin nedeni, bir insan her nerede ve yılın hangi zamanında durursa dursun, güneş onun meridyenine ulaştığında, orada bu insan için öğle zamanı olmasıdır. Ah, doğanın bir gizi nedeniyle, boylamı tanımlamak için düşünülen her araç her zaman başarısızlığa uğramıştır. Konuyu bilmeyen bir kimse, ne önemi var diye sorabilir. Çok önemli.”

Kendine güveni artıyordu, küreyi döndürerek, Avrupa dolaylarını gösterdi: “Yaklaşık on beş meridyen derecesi Paris’i Prag’dan ayırmaktadır, yirmiden biraz fazlası ise Paris’i Kanarya Adaları’ndan. Weissen Berg’de çarpıştığına inanan ve Protestanları öldürmek yerine Montagne Sainte-Genevieve’de, Sorbonne’lu doktorları katleden bir kara ordusunun komutanına ne dersiniz?”

Mazarino, sanki bu tür şeylerin yalnızca doğru meridyende meydana gelmesini diliyormuşçasına, ellerini öne koyarak gülümsedi.

“Ancak dram şurada ki,” diye devam etti Colbert, “hâlâ boylamları ölçmek için kullandığımız aletlerle bu çapta hatalar yapılıyor. Bu yüzden, yaklaşık yüzyıl önce, yer üstündeki nimetleri ve yeraltındaki

altınıyla kutsal topraklar olan Süleyman Adaları'nı keşfeden İspanyol Mendana'nın başına gelen şey bugün bizim başımıza geliyor. Mendana, keşfetmiş olduğu toprağın konumunu saptadı ve olayı açıklamak üzere ülkesine döndü, yirmi yıldan daha az bir süre içinde kendisine oraya dönmesi ve orada İspanya'da söylendiği gibi pek Hıristiyan majestelerinin egemenliğini kesin olarak kurması için dört gemi hazırlandı, peki sonra ne oldu? Mendana o toprağı bir daha bulamadı. Hollandalılar da boş oturmadılar, bu yüzyılın başında Hindistan Hollanda Şirketi'ni kuruyor, doğuya doğru birçok sefer için bir hareket noktası olarak Asya'da Batavia şehrini yaratıyor ve Yeni Hollanda'ya ayak bakıyorlardı; bu arada olasılıkla Süleyman Adaları'nın doğusundaki başka toprakları İngiliz korsanları keşfediyordu, Saint James Sarayı bir an duraksamaksızın bu korsanlara dörtte bir soyluluk verdi. Ancak artık hiç kimse Süleyman Adaları'nın izini bulamayacaktır ve artık bazılarının bu adaların bir efsane olduğunu düşünme eğilimi göstermeleri anlaşılır bir şeydir. Ama bu adalar bir efsane olsa da olmasa da, Mendana onlara ayak basmıştı; ancak enlemi doğru saptamış, boylamı ise doğru saptayamamıştı. Semanın yardımıyla gerçeğe uygun olarak saptamış olsaydı bile, bu boylamı arayan öteki denizciler (ve ikinci yolculuğunda Mendana'nın kendisi), kendi boylamlarının hangisi olduğunu kesin olarak bilmiyorlardı. Paris'in nerede olduğunu bilsek, ancak İspanya'da mı yoksa Persliler arasında mı olduğumuzu saptayamasak, iyi biliyorsunuz ki bayım, başka körlere yol gösteren körler gibi hareket ederdik."

"Gerçekten de," diyerek söze atıldı Roberto, "bu çağda bilginin ilerlemesiyle ilgili tüm duyduklarıma bakarak, henüz bu kadar az şey biliyor olduğumuza inanmakta güçlük çekiyorum."

"Bayım, ay tutulmalarını temel alan yöntemlerden, pusula iğnesinin çeşitlemelerini gündeme getiren yöntemlere dek bir dizi yöntemi sıralamıyorum size; bu sonuncusu üzerinde Le Tellier son zamanlarda epey kafa yormuştur, bir de sözünü etmediğimiz *loch* yöntemi var, Champlain bu yöntemle ilgili birçok güvenceler vaat etmiştir. Ancak hepsinin yetersiz olduğu çıktı ortaya ve Fransa birçok varsayımı sınayabileceği bir rasathaneye sahip oluncaya kadar, bunlar yetersiz olmaya devam edeceklerdir. Elbette, kesin bir

araç var: Gemide, Paris meridyen saatini gösteren bir saat bulundurmak, denizdeki yerin saatini saptamak ve farktan boylam farkını çıkarmak. Bu üzerinde yaşadığımız dünya küresi ve antikçağ bilgeliğinin bu küreyi, genellikle hesabı Kanarya Adaları'ndaki Hierro Adası'ndan geçen meridyenden başlatarak, nasıl üç yüz altmış boylam derecesine ayırdığını görebilirsiniz. Gökteki hareketi sırasında güneş (güneşin mi yoksa bugün dendiği gibi yeryüzünün mü hareket ettiği bu açıdan önemli değildir), bir saat içinde on beş boylam derecesi kat eder ve Paris'te, şu anda olduğu gibi, gece yarısı olduğunda,

Paris'ten yüz seksen meridyen derecesi uzaklıkta öğledir. Şu halde, Paris'te saatlerin diyelim ki öğleyi gösterdiğini kesin olarak bilmeniz kaydıyla, bulunduğunuz yerde saatin öğleden sonra altı olduğunu saptarsınız, saat farkını hesaplarsınız, her saati on beş dereceye çevirir ve Paris'ten doksan derece uzaklıkta, dolayısıyla aşağı yukarı burada olduğunuzu bilirsiniz," küreyi çevirdi ve Amerika kıtasındaki bir noktayı gösterdi. "Ancak bulunduğunuz yerdeki kara parçasının saatini belirlemek güç değilse de, rüzgârların sarstığı bir gemide aylar süren yolculuğun ardından gemide doğru saati göstermeye devam eden bir saat bulundurmak oldukça güçtür; geminin hareketi modern aletlerden en üstün nitelikli olanlarını bile hataya sürükler, iyi çalışmaları için hareketsiz bir yüzeyde durmaları gereken su ve kum saatlerinden hiç söz etmiyorum bile."

Kardinal, Colbert'in sözünü kesti: "Sinyor di San Patrizio'nun şimdilik bu konuda daha fazla şey bilmesi gerektiğini sanmıyoruz, Colbert. Bırakın bu konudaki yeni bilgileri Amsterdam'a doğru yolculuğu sırasında edinsin. Ondan sonra, eminiz, bu konuda biz ona değil, o bize bir şeyler öğretecektir. Gerçekten de, aziz San Patrizio, gözü bizden hep çok daha uzağı görmüş ve hâlâ görmekte -umarız daha uzun bir süre görecek- olan Kardinal, epey önceden, başka ülkelere yolculuk edip, limanları gezecek, öteki hükümetlerin bizim bilmediğimiz neleri bildiğini ve yaptığını öğrenmek amacıyla, bir yolculuğa çıkmaya hazırlanan ya da bir yolculuktan dönen kaptanlara sorular soracak olan güvenilir habercilerden oluşan bir ağ kurmuştu, çünkü -sanırım açık bir nokta bu- boylamların gizini

keşfeden ve bildiklerinin başkalarınca öğrenilmesini engelleyen Devlet, tüm öteki devletlere oranla büyük bir üstünlük elde etmiş olacaktır. Şimdi,” ve burada Mazarino bir kez daha sözlerine ara verdi. Gene bıyığıyla oynadı, sonra sanki derin düşüncelere dalıp gökten destek yakarırcasına ellerini birleştirerek devam etti, “şimdi, Doktor Byrd adlı bir İngiliz doktorun, meridyeni saptamak için Sempati Tozunun kullanımına dayalı, yeni ve olağanüstü bir araç düşündüğünü öğrendik. Nasıl bir şey olduğunu, aziz San Patrizio, bize sormayın, çünkü ben bu şeytanca aletin adını bile doğru dürüst bilmiyorum. Bu tozun söz konusu olduğunu biliyoruz, ancak Byrd’in izlemeyi amaçladığı yöntem hakkında hiçbir şey bilmiyoruz ve habercimizin doğa büyüsüyle ilgili pek bir bilgisi olmadığı da kesin. Ancak kesin olan bir nokta daha var: İngiliz deniz kuvvetleri ona, Pasifik denizlerine çıkacak bir gemiyi silahlandırma izni vermiş. Olay o kadar önemli ki, İngilizler bu gemiyi kendi gemileri gibi göstermeye cesaret edemediler. Gemi, tuhaf birisi olduğu izlenimini veren bir Hollandalıya ait ve bu zat, yaklaşık yirmi beş yıl önce Atlantik ile Pasifik arasında, Macellan boğazının ötesinde yeni bir geçit keşfeden iki yurttaşının güzergâhını yeniden kat etmek istediğini öne sürüyor. Ancak serüvenin maliyeti, yolculukla ilgili tarafların destekleri konusunda kuşkular uyandırabileceğinden, Hollandalı sanki masrafları karşılamaya uğraşıyormuş gibi, herkesin gözü önünde gemiye yük yüklüyor ve yolcular arıyor. Sanki bir rastlantıymış gibi, egzotik bitki toplayıcıları olduklarını söyleyen Doktor Byrd ile üç yardımcısı da bu gemide olacaklar. Aslında onlar seferin tüm denetimini ellerinde tutacaklar. Yolcular arasında siz de bulunacaksınız, San Patrizio, ve her şeyi Amsterdam’daki görevlimiz halledecek. Her ülkede peşini bırakmayan bir mahkûmiyet nedeniyle çok uzun bir süre denizde gözden yok olmayı en akıllıca hareket olarak değerlendiren Savoia’lı bir centilmen olacaksınız. Gördüğünüz gibi, yalan söylemek zorunda bile kalmayacaksınız. Sağlığı çok çabuk bozulan birisi olacaksınız - ve bize söyledikleri üzere, gerçekten de gözlerinizden rahatsız olmanız, tasarımızı kusursuzlaştıran bir başka fırça darbesi. Neredeyse tüm vaktini kapalı alanda geçiren, yüzünde birkaç yara yapası bulunan ve burnunun ötesini göremeyen bir yolcu olacaksınız. Kendisini bir şeylerle oyalayan, dikkatsiz birisi gibi

başıboş dolaşacak, ama aslında gözlerinizi ve kulaklarınızı dört açacaksınız. İngilizce anladığınızı biliyoruz, düşmanlar siz varken serbestçe konuşabilsinler diye bu dili bilmiyormuş gibi davranacaksınız. Gemide İtalyanca ya da Fransızca bilen birileri varsa, sorular sorun ve size söylediklerini unutmayın. Birkaç kuruşa her şeyi ortaya döken değersiz adamlarla konuşmaktan esef duymayın. Ancak verdiğiniz para çok olmamalı, bir ücret gibi değil, armağan gibi görünmeli, yoksa sizden kuşkulanırlar. Asla doğrudan sormayın sorularınızı ve soru sorduğunuz kişi ilk defasında yalan söylemişse, kendi kendisiyle çelişkiye düşmesi için, bugün soruyu sorduktan sonra, ertesi gün aynı soruyu farklı kelimelerle yeniden sorun: Önemsiz insanlar söylemiş oldukları yalanları unutur ve ertesi gün bunun tam tersi yalanlar uydururlar. Zaten yalancıları tanıyacaksınız: Gülerlerken yanaklarında iki gamze oluşur ve tırnakları çok kısadır; aynı şekilde, ufak tefek adamlardan da sakının, büyüklük taslamak için yalan söyler onlar. Her halükârda, onlarla diyaloglarınız kısa olsun ve bu konuşmalarınızdan yarar sağladığınız izlenimini vermeyin: Asıl konuşmanız gereken kişi Doktor Byrd'dir ve sizinle eşit eğitimi olan yegâne kişiyle konuşmaya kalkışmanız da doğaldır. Byrd bir âlimdir, Fransızca'yı bilir, belki İtalyancayı da, ancak Latince'yi bildiği kesin. Siz hastasınız ve ona size neler tavsiye edebileceğini, nasıl destek olabileceğini soracaksınız. Kara dut ya da kırmızı toprak yiyip, kan kusuyormuş gibi yapanlar gibi davranmayacaksınız, akşam yemeğinden sonra nabzınızı göstereceksiniz -insanın hemen her zaman ateşi var gibidir o saatte- ve ona geceleri hiç gözünüzü kırpmadığınızı söyleyeceksiniz; bu, yıldızlarla deneyler yaptıklarında onları gözlemek üzere gittiğinizde, beklenmedik bir biçimde, herhangi bir yerde uyanık olarak görülürseniz, orada bulunuşunuzun nedenini açıklayacaktır. Bu Byrd çılgın biri olmalı, zaten bütün bilim adamları öyledir ya: Garip fikirler düşünüp, sanki bir sırrınızı açıyormuşsunuz gibi ona bunlardan söz edin ki, sonunda o da onun sırrı olan şu tuhaf fikrini size söylesin. Bu sırla ilgilenmiş gibi görünün, ancak size bunu ikinci bir kez anlatması için pek az şey anlamış ya da hiçbir şey anlamamış gibi yapın. Sanki anlamışsınız gibi söylediklerini yineleyin ve arada yanlışlar yapın, böylece kendini gösterme hırsıyla sizi teşvik edecek ve saklaması

gereken sırrını en ince ayrıntılarına kadar size açıklayacaktır. Hiçbir zaman söylediklerini onaylamayın, hep anıştırmalarda bulunun: Anıştırmalar, ruhları yoklamak ve yürekleri soruşturmak için ortaya atılır. Onda güven uyandırmaksınız: Sık sık gülüyorsa, onunla birlikte gülün, eğer öfkeliyse siz de öfkeli biri gibi davranın, ancak her zaman bilgisine hayranlık duyun. Kızgınsa ve size hakaret ederse, hakarete katlanın, böylece size hakaret etmeden onu cezalandırmaya başlamış olursunuz. Denizde günler uzundur, geceler ise bitmek tükenmek bilmez ve bir İngiliz'i, Hollandalıların her zaman gemi ambarlarında bulundurdukları biradan kupa kupa içmek kadar hiçbir şey avutamaz. Bu içkiye düşkün olduğunuz izlenimini verecek ve yeni dostunuzu size oranla bu içkiden daha fazla yudumlamaya teşvik edeceksiniz. Bir gün kuşkuya kapılıp, odanızı aratabilir: Bu yüzden, hiçbir gözleminizi yazıya geçirmeyeceksiniz, ancak kötü yazgınızdan, Meryem Ana ile Azizlerden ya d a yeniden görmek için yanıp tutuştuğunuz sevgilinizden söz ettiğiniz bir günlük tutabilirsiniz; bu günlüğe gemide bulduğunuz tek dost olarak övdüğünüz doktorun nitelikleriyle ilgili notlar düşersiniz. Onun bizim konumuzla ilgili sözlerini günlüğe aktarmayın, yalnızca bilgiçlik dolu gözlemlerini aktarın, hangileri olduğu önemli değil: Ne denli yavan olsalar da, bunları dile getirmişse, öyle olmadıklarını düşünüyor demektir ve bunları aklınızda tuttuğunuz için size minnettar olacaktır. Uzun sözün kısası, size iyi bir gizli casusun nasıl olması gerektiğini uzun uzun anlatacak değiliz: Bunlar bir din adamının uzman olduğu konular değildir. Doğal yeteneklerinize güvenin, temkinli bir biçimde dikkatli ve dikkatli bir biçimde temkinli olun, bakışınızın keskinliği onun ünüyle ters, sizin tezliğinizle doğru orantılı olsun."

Mazarino, konuğa konuşmanın sona erdiğini belli etmek ve o kalkmadan bir an onu egemenliği altında tutmak üzere ayağa kalktı. "Colbert'i izleyeceksiniz. Size başka talimatlar verecek ve sizi gemiye binmek üzere Amsterdam'a götürecek olan kişilere teslim edecek. Gidiniz, iyi şanslar diliyorum size."

Kardinal onları geri çağırdığında dışarı çıkmak üzereydiler. "Ah, az kalsın unutuyordum, San Patrizio. Buradan gemiye binene kadar sizi adım adım izleyeceğimizi anlamışsınızdır, ama nasıl olup da,

daha sonra, geminin uğradığı ilk limanda pır diye uçup gitmenizden çekinmediğimizi soracaksınız kendinize. Çekinmiyoruz, çünkü böyle bir şey yapmanız uygun olmaz. Böyle bir durumda, hep bir haydut olarak kalacağınız için buraya dönemezsiniz ya da indiğiniz limanda, her zaman casuslarımızın sizi bulacakları korkusuyla bir sürgün hayatı süremezsiniz. Her iki durumda da, adınızdan ve mevkinizden vazgeçmek zorunda kalırsınız. Sizin niteliğinizde bir insanın kendisini İngilizlere satabileceği kuşkusuna da kapılmıyoruz. Hem neyi satacaksınız ki zaten? Casusluğunuz, satabilmeniz için açığa vurmanız gereken bir sır; bir kez bu sırrı açıkladığınızda da hiçbir işe yaramayacaktır, bir hançer darbesine yol açmak dışında. Oysa geri döndüğünüzde, çok fazla ipucu getiremeseniz de, kadirşinaslığımıza mazhar olacaksınız. Böylesine güç bir görevi gereğince göğüsleyebileceğini gösteren bir insanın gitmesine izin versek yanlış davranmış oluruz. Sonra kalanı size bağlı olacaktır. Büyüklerin lütfu bir kez kazanılınca, onu, yitirmemek için kıskançlıkla korumalı ve sürüp gitmesi için hizmetlerle beslemelidir: O aşamada, Fransa’ya olan bağlılığınızın, geleceğinizi Krala adayacak düzeyde olup olmadığına karar vereceksiniz. Başkalarının da başka yerde doğup, Paris’te varlığa kavuştuğunu söylüyorlar.”

Bu sözlerle kardinal, ödülüne kavuşan bağlılık örneği olarak kendisini gösteriyordu. Ancak Roberto için bu aşamada söz konusu olan hiç kuşkusuz alacağı ödüller değildi. Kardinal ona bir serüven ile yeni ufuklar göstermiş ve ona bir yaşam bilgeliği esinlemişti; o âna kadar bu yaşamdan habersiz oluşu, belki de onu başkalarının görüşlerinden yoksun bırakmıştı. Belki de onu acılarından uzaklaştıran yazgının çağrısını kabul etmek iyi olacaktı. Öteki çağrıya, üç akşam önceki çağrıya gelince, kardinal konuşmasına başladığında, her şey aydınlık kazanmıştı. Bir Başkası bir komploda yer almışsa ve herkes bu kişinin o olduğuna inanıyorsa, hiç kuşkusuz bir Başkası Lilia’ya, kendisini sevince boğan ve kıskanç bir sevgiye sürükleyen o cümleyi esinlemek için bir komplo kurmuştu. Kendisi ile gerçeklik arasında ne çok Başkası vardı. Öyleyse, kendisine tanınan yegâne tarzda sevdiği kadına sahip olabileceği denizlerde tek başına kalmak çok daha iyi olacaktı. Sonuçta, aşkın kusursuzluğu sevilmekte değil, Seven olmaktadır.

Bir dizini bükerek, şöyle dedi: “Efendimiz, emrinizdeyim.”

Ya da en azından ben böyle istiyorum, çünkü ona şunları söyleyen bir izin belgesi verdirmek pek görgülü bir davranış gibi gelmiyor bana: “C’est par mon ordre et pour le bien de l’etat que le porteur du present a fait ce qu’il a fait.”

18.
İŞİTİLMEMİŞ TUHAFLIKLAR

Eğer *Amarilli* gibi *Daphne* de *punto fijo*’yu aramaya gönderilmiş idiyse, o halde Davetsiz Konu k tehlikeliydi. Artık Roberto bu sırrı ele geçirmek için Avrupa Devletleri arasında süren gizli savaşı biliyordu. Çok iyi hazırlanmalı ve kurnazca oynamalıydı oyunu. Belli ki, Davetsiz Konuk başlangıçta geceleyin eyleme geçmiş, sonra Roberto kamarada da olsa sabahlamaya başlayınca, o da sabahleyin açıkta hareket etmeye başlamıştı. Öyleyse, onun planlarını altüst etmeli, ona gündüz uyuyup gece uyanık kaldığı izlenimini mi vermeliydi? Ne yararı olacaktı bunun, o da alışkanlığını buna göre değiştirecekti. Hayır, daha çok onun herhangi bir kestirimde bulunmasını engellemeliydi, kendi planları hakkında onun emin olmamasını sağlamalıydı, onu uyurken uyanık olduğuna inandırmalı ve o uyanık olduğunu sanırken uyumalıydı...

Ne düşündüğümü düşünüyor ya da onun ne düşündüğünü düşündüğümü düşünüyor? işte Roberto bunu zihninde canlandırmaya çalışmalıydı. O âna kadar Davetsiz Konuk onun gölgesi olmuştu, şimdi Roberto Davetsiz Konuk’un gölgesi haline gelmeli ve kendisini izleyen kişinin izlerini izlemeyi öğrenmeliydi. Ancak bu karşılıklı pusu, biri bir taraftaki merdivenden inerken ötekinin öbür taraftaki merdivenin yolunu tutması, biri gemi ambarındayken ötekinin güvertede olması, biri güverte altına koşarken, ötekinin dışarıdan, küpeşte boyunca yeniden yukarı çıkmasıyla sonsuza dek sürmeyecek miydi?

Aklı başında her insan hemen geminin kalanını keşfetmeyi sürdürmeye karar verirdi, ancak unutmayalım ki, artık

Roberto’nun aklı başında değildi. Yeniden kendini alkollü içkiye vermişti ve bunu güç kazanmak için yaptığına kendisini inandırıyordu. Aşkın kendisine her zaman beklemeyi esinlediği bir insana, bu acı dindirici içki herhangi bir karar esinleyemezdi. Dolayısıyla, bir yıldırım olduğuna inanırken, aslında çok yavaş ilerliyordu. Sıçradığını sanıyor, oysa dört ayak üzerinde gidiyordu. Üstelik, hâlâ gündüzleri açık alana çıkmaya cesaret edemiyor ve

geceleri kendisini güçlü hissediyordu. Ancak gece içmişti ve miskinler gibi hareket ediyordu. Sabah kendi kendine, düşmanımın istediği de zaten bu diyordu. Ve cesaret kazanmak için fıçı deliğine yapışıyordu.

Sonunda, beşinci günün akşamına doğru, gemi ambarının henüz ziyaret etmemiş olduğu bölümüne, erzakların üzerinde bulunan tahta ızgaranın altına girmeye karar vermişti. *Daphne*'de alanın sonuna kadar kullanıldığını fark etmişti ve ikinci güverte ile gemi ambarı arasında, sağlam olmayan merdivenlerle birbirine bağlanan odalar elde etmek için tahta bölmelerle uydurma katlar yapılmış olduğunu fark ediyordu; hâlâ deniz suyunun ıslaklığını taşıyan her tür ip tomarına ayağı takılarak, palamarlar çukuruna girmişti. Daha da aşağıya inmiş ve kendisini ikinci karinada, çeşitli türden sandıklarla paketler arasında bulmuştu.

Orada başka yiyecekle başka içecek su fıçıları bulmuştu. Buna sevinmesi gerekiyordu; ancak, yalnızca avını ele geçirmeyi geciktirmenin zevkiyle, avını sonsuza dek sürdürebileceği için sevindi. Korkunun verdiği zevkti bu.

Su fıçılarının arkasında dört alkollü içki fıçısı daha buldu. Tekrar azık ambarına çıkmış ve oradaki varilleri yeniden gözden geçirmişti. Hepsi su variliydi, bu da orada önceki gün bulduğu alkollü içki fıçısının, onu baştan çıkarmak amacıyla aşağıdan yukarıya taşınmış olduğunun göstergesiydi. Tuzaktan kaygılanacağına, yeniden gemi ambarına inmiş, bir başka içki varilini yukarı taşımış ve gene içmişti.

Sonra gemi ambarına dönmüştü, artık ne halde olduğunu varın siz düşünün, sintineye sızan pis kokuyu duyup durmuştu. Daha aşağı inilemiyordu.

Dolayısıyla geri dönmesi, geminin kıç tarafına doğru gitmesi gerekiyordu, ancak kandil sönmek üzereydi ve *Amarilli*'de tam Doktor Byrd'in köpeği için kalacak yer hazırlattığı yerde ayağı bir şeye takılmış, safra arasında ilerlediğini anlamıştı.

Ancak tam da gemi ambarında, su lekeleri ile ambarda istiflenmiş yiyecek kalıntıları arasında, bir ayak izi görmüştü.

Artık gemide bir Davetsiz Konuk'un olduğundan o kadar emindi ki, tek düşüncesi sonunda sarhoş olmadığı konusunda bir kanıt elde ettiği olmuştu, bu ise sarhoşların her adımda aradıkları kanıttır. Ne olursa olsun, delil gün gibi ortadaydı, eğer karanlık ile lambadan yansıyan ışık arasındaki bu ilerlemeye böyle denebilirse. Artık Davetsiz Konuk'un varlığından emin olduğundan, bunca gelgitten sonra ayak izini kendisinin bırakmış olabileceğini düşünmedi. Savaşmaya kararlı, yeniden yukarı çıktı.

Gün batmaktaydı. Beş günlük gece, şafak ve gün ağarmalarından sonra, gördüğü ilk günbatımıydı bu. Neredeyse paralel birkaç kara bulut tepe noktasında yoğunlaşacak şekilde uzaktaki adayı çevreliyor ve oradan birer ok gibi güneye doğru yoğunluklarını yitiriyorlardı. Kıyı, artık açık mavi denize karşı koyu rengiyle göze çarpıyordu, gökyüzünün kalanı ise solgun, parlaklığını yitirmiş papatya rengindeydi, sanki güneş orada arkada özverisini kutlamıyormuş da, daha çok uyukluyormuş ve gök ile denizden bu uzanmasına eşlik etmelerini istiyormuş gibi.

Oysa Roberto yeniden savaşçı ruhuna kavuşmuştu. Düşmanı şaşırtmaya karar verdi. Saatlerin bulunduğu odaya gitti ve taşıyabildiği kadar saati güverteye taşıdı, bunları bilardo topları gibi dizdi, birini ana yelkenin yanma, üçünü kıç kasarasına, birini bucurgata, birkaç tanesini daha pruva direğine, her kapıya ve ambar ağzına birer tane: Öyle ki, karanlıkta buradan kim geçse ayağı takılacaktı.

Sonra mekanik saatleri kurdu (bunu yapmakla onları, şaşırtmak istediği düşmanının algılayabileceği hale getirdiğini düşünmeksizin) ve kum saatlerini ters çevirdi. Her yanına Zaman düzenekleri saçılmış güverteye yeniden göz gezdiriyordu, saatlerin gürültüsünden gururlu, bunun Düşmanı altüst edeceğinden ve onun yürüyüşünü geciktireceğinden emindi.

Bu zararsız kapanları yerleştirdikten sonra, kapanların ilk kurbanı kendisi oldu. Gece, çarşaf gibi bir deniz üzerine inerken, cansız varlıklarının vızıltısını dinlemek, o sonsuzluk damlalarının damla damla eridiğini görmek, bu ağızsız tüketici güveler sürüsünden (gerçekten de böyle yazıyor), gününü anlık parçalara bölen ve

yaşamı bir ölüm müziği içinde tüketen dişli çarklardan korkmak için bu metal sivrisineklerin birinden ötekine gidiyordu.

Peder Emanuele'nin bir cümlesini anımsıyordu: "Saatlerde olduğu gibi, bir Göğüs Kristalinden Kalbin hareketleri görülebilse ne hoş bir Gösteri olurdu bu!" Yıldızların ışığında bir kum saatinin mırıldandığı kum taneciklerinden ağır tespihi izliyor ve anlardan oluşan bu demetler, bu birbirini izleyen zaman anatomileri, saatlerin ipince sızdıkları bu yarıklar üzerinde felsefi düşüncelere dalıyordu.

Ancak geçen zamanın ritminden, her hareketle biraz daha yaklaştığı kendi ölümünün kehanetini çıkarıyor, bu çeşitli dizilerden oluşan harf bilmecesini çözmek için miyop gözünü yaklaştırıyor, kaygılı bir mecazla bir su saatini akışkan bir tabuta dönüştürüyordu ve sonunda, ona yalnızca geçmiş saatleri söyleyebilen o dalavereci müneccimlere sövüp sayıyordu.

Tıpkı daha önce zamanölçerlerle ilgili harikalıklarını bırakmış olduğu gibi, şiirsel harikalıklarını terk etmek gereksinimini duymasa, kimbilir daha neler yazacaktı -kendi isteğiyle değil, damarlarında kandan çok alkol dolaştığından, bu tiktakların yavaş yavaş kendisi için öksürük tutmuş bir ninniye dönüşmesine izin vermesi yüzünden.

Altıncı günün sabahı, hâlâ işleyen son saatlerin sesiyle uyandığında, hepsi yer değiştirmiş olan saatlerin ortasında iki küçük turnanın (turna mıydı bunlar?) her tarafı darmadağın ettiğini gördü, huzursuz bir biçimde etrafı gagalayarak, en güzel kum saatlerinden birini devirip, kırmışlardı.

Hiçbir biçimde korkmamış olan Davetsiz Konuk (hem neden korksundu ki, gemide kimin olduğunu çok iyi bilen birisi olarak?) saçma şakaya saçma bir şakayla karşılık vermiş ve güverte altından iki hayvanı serbest bırakmıştı. Benim gemimin altını üstüne getirmek için, diye ağlıyordu Roberto, benden daha güçlü olduğunu göstermek için...

Ama neden bu turnalar, diye soruyordu kendisine, her olayı bir işaret, her işareti de bir simge olarak görmeye alışmıştı. Ne demek istemişti? Turnaların simgesel anlamını hatırlamaya çalışıyordu, Picinelli ya da Valeriano'yu anımsıyor, ancak bir yanıt bulamıyordu.

Biz çok iyi biliyoruz ki, bu Harikalar Sarayında ne belli bir amaç ne de belli bir düşünce vardı. Davetsiz Konuk artık Roberto kadar aklını yitirmekteydi; ancak Roberto bunu bilemezdi ve öfkeli bir çiziktirmeden başka bir şey olmayan şeyi okumaya çalışıyordu.

Seni ele geçireceğim, seni ele geçireceğim, lanet olası, diye bağırmıştı. Ve henüz yarı uykulu, kılıcını kavrayıp yeniden gemi ambarına doğru atılmıştı; merdivenlerden baş aşağı yuvarlanmış ve sonunda odun desteleriyle yeni kesilmiş kütük parçaları yığınları arasında henüz keşfetmediği bir bölgede bulmuştu kendisini. Ancak düşerken kütüklere çarpmıştı ve onlarla birlikte yuvarlanarak, sonunda yüzü bir tahta çit üzerinde sintinenin aynı iğrenç kokusunu solurken bulmuştu kendisini. Ve gözünün önünde akreplerin hareket ettiğini görmüştü.

Odunla birlikte ambara böceklerin de istiflenmiş olması olasıydı ve bunlar akrep olmasa da Roberto onları birer akrep gibi algıladı, doğal olarak bunlar Roberto'yu zehirlemesi için Davetsiz Konuk tarafından konmuştu oraya. Bu tehlikeden kaçmak için sendeleyerek merdivene doğru seğirtti; ancak odunlar üzerinde koşuyor ve olduğu yerde kalıyordu, hatta dengesini yitiriyor ve merdivene sarılmak zorunda kalıyordu. Sonunda yukarı çıkmış ve kollarından birinde bir kesik olduğunu fark etmişti.

Hiç kuşkusuz kendi kılıcıyla yaralanmıştı. Oysa Roberto yarasını düşünecek yerde odunluğa dönüyor, kirişler arasında soluk soluğa silahını arıyor, kan lekesi bulunan silahı yukarı çıkarıp keskin tarafına alkollü içkiden döküyor. Sonra, bununla yetinmeyerek, bilgisinin tüm ilkelerini yadsıyor ve alkolü koluna döküyor. Bazı azizleri fazla samimi bir dille yad ediyor, büyük bir sağanağın başlamakta olduğu dışarıya koşuyor; bu sağanak altında turnalar uçarak gözden yitiyorlar. Ansızın bastıran bu güzel sağanak onu sarsıyor: Saatler için kaygılanıyor, onları yağmurdan korumak için bir oraya bir buraya koşuyor, bir demir kafesin arasına giren bir ayağını incitiyor, turnalar gibi tek ayağı üzerinde sekerek odasına dönüyor, soyunuyor ve bu tür anlamsız olaylara duyduğu büyük tepkiyle, yağmurun önce iyice artıp, sonra dindiği, birkaç saatliğine güneşin çıkıp, sonunda gecenin çöktüğü sırada yazmaya koyuluyor.

Yazması iyi bizim için, böylece başına neler geldiğini ve *Amarilli*’deki yolculuğu boyunca neler keşfettiğini anlayabiliyoruz.

19.
PARLAK DENİZCİLİK

Amarilli Hollanda'dan yola çıkmış ve hemen Londra'ya uğramıştı. Burada geceleyin, denizciler güverte ile gemi ambarı arasında bir kordon oluşturmuşken, alelacele bir şeyler yüklenmiş ve Roberto yüklenenin ne olduğunu anlayamamıştı. Sonra gemi güneybatıya doğru yelken açmıştı.

Roberto gemide karşılaşmış olduğu yol arkadaşlarından neşeyle söz ediyor. Öyle görünüyor ki, kaptan yola çıkışının mazereti olarak kullanacağı ve yolculuk sırasında kaybederse kaygı duymayacağı yolcuları, hülyalara dalmış ve tuhaf kimseler arasından seçmeye büyük bir özen göstermişti. Bunlar üç safa bölünmüştü: Geminin batıya doğru gideceğini anlamış olanlar (sözgelimi, Brezilya'daki oğullarına ulaşmak isteyen Galizia'lı bir karı koca ile Kudüs'e en uzun yoldan hac yolculuğu yaparak dinsel görevini yerine getirmeye karar veren yaşlı bir Yahudi), yeryüzünün büyüklüğü konusunda henüz pek belirgin düşünceleri olmayanlar (sözgelimi, Moluk adalarında servet aramaya ve oraya batı yoluyla daha kolay ulaşabileceklerine karar vermiş olan bazı gözüpekler) ve nihayet nazikçe kandırılmış olanlar (sözgelimi, Yeni Dünya'nın kuzey kıyılarında İngiliz Püritenlerle birleşmek amacında olan ve aslında geminin doğrudan güneye yelken açıp, ilk olarak Recife'ye uğrayacağını bilmeyen Piemonte vadilerinden bir sapkın tarikat üyeleri topluluğu). Bu sonuncular dolandırıldıklarını fark ettiklerinde, o sömürgeye varılmıştı bile -o zamanlar Hollandalıların elindeydi burası- ve Portekizliler arasında daha büyük dertlerle uğraşmak zorunda kalacakları korkusuyla ne olursa olsun o Protestan limanda bırakılmalarını kabul etmişlerdi. Recife'de gemiye korsanları andıran yüzüyle bir Malta şövalyesi binmişti, bu adam bir Venediklinin sözünü ettiği ve Escondida adı verilmiş olan, ancak kendisinin konumunu bilmediği bir adayı bulmak amacındaydı, *Amarilli*'deki başka hiç kimsenin hiçbir biçimde duymadığı bir addı bu. Bu da, kaptanın yolcularını, genellikle dendiği gibi, mumla aradığının bir göstergesiydi.

Güverte altında yığılan bu küçük kalabalığın rahatıyla da hiç ilgilenilmemişti: Atlantik’i geçinceye kadar yiyecek eksik olmamış ve Amerika kıyılarından belli bir erzak sağlanmıştı. Ancak çok uzun perçemli bulutlarla soluk mavi bir gök arasında geçen bir deniz yolculuğundan sonra, Fretum Magellanicum’un ötesinde, üst düzey konuklar dışında hemen herkes en az iki ay boyunca kelebek hastalığına yol açan suyu içmek ve fare sidiği kokan bisküvileri yemek zorunda kaldı. Ve forsalar takımından bazılarıyla birçok yolcu iskorbütten öldü.

İkmal için gemi yeniden yukarı Şili kıyılarının batısına çıkmıştı ve gemideki haritaların Mas Afuera olarak adlandırdıkları ıssız bir adaya yanaşmıştı. Orada üç gün kalmışlardı. İklim sağlıklı, bitkiler gürdü, hatta Malta şövalyesi bir gün bu kıyılarda deniz kazasına uğramanın ve orada bir daha ülkesine geri dönmeyi arzulamadan mutlu bir hayat sürmenin büyük bir talih olacağını söylemişti -ve burasının Escondida olduğuna kendisini inandırmaya çalışmıştı. Escondida ya da değil, eğer orada kalsaydım -diyordu kendine Roberto *Daphne*’de- şimdi burada, yalnızca gemi ambarında ayak izini gördüğüm için bir Davetsiz Konuk’tan korkuyor olmazdım.

Sonra, ters rüzgârlar çıkmıştı, böyle diyordu kaptan, ve gemi hiçbir neden yokken kuzeye doğru gitmişti. Roberto ters rüzgâr diye bir şeyi hiç duymamıştı, aksine bu rota değişikliğine karar verildiğinde, gemi şişkin yelkenlerle yoluna devam ediyordu ve yönünü değiştirebilmek için yan yatmak zorunda kalmıştı. Olasılıkla deneylerini yapabilmek için Doktor Byrd ile adamlarının aynı meridyen boyunca ilerlemeleri gerekiyordu. Gerçek şu ki, Galopegos adalarına varmışlardı ve burada dev kaplumbağaları sırtüstü çevirip, onları kendi kabukları içinde pişirmekten büyük bir zevk almışlardı. Maltalı uzun uzun haritalarını incelemiş ve burasının Escondida olmadığına karar vermişti.

Rota yeniden batıya çevrilmiş ve güney enleminin yirmi beşinci derecesinin ötesine geçildikten sonra, haritaların göstermediği bir adada yeniden su ikmali yapılmıştı. Adanın yalnızlık dışında insana sunduğu başka bir ilginç yönü yoktu, ancak gemideki yiyeceklere tahammül edemeyen ve kaptandan hiç hoşlanmayan şövalye, Roberto’ya çevresinde becerikli, cesur ve pervasız insanlardan

oluşan bir grup olsa, gemiyi ele geçirseler, kaptanı terk etseler ve isteyen filikayla onun peşi sıra gitse, *Amarilli*'yi ateşe verseler ve o toprak parçası üzerine yerleşip, bir kez daha bilinen dünyadan uzakta, orada yeni bir toplum kursalar ne güzel olacağını söylemişti. Roberto burasının Escondida olup olmadığını sormuş ve şövalye üzgün bir biçimde hayır anlamında başını sallamıştı.

Alizelerin yardımıyla yeniden kuzeybatıya doğru çıkmışlar, kehribar rengi tenleri olan vahşilerin yaşadığı bir ada bulmuşlar, vahşilerin neredeyse su düzeyindeki kumsalda bulunan bazı otların kıpırtısını öykünerek dans eden genç kızların büyük bir neşe ve canlılık kattığı şenliklerine katılarak birbirlerine armağanlar vermişlerdi. Bekâret andı içmemiş olması gereken şövalye, bu yaratıkların resmini yapmak bahanesiyle (belli bir beceriyle yapıyordu bunu), hiç kuşkusuz onlardan bazılarıyla tensel birleşme olanağını bulmuştu. Mürettebat onu taklit etmek istedi, bunun üzerine kaptan yola çıkışı öne aldı. Şövalye kalıp kalmama konusunda kararsızdı: Günlerini bol bol çizim yaparak geçirmek, yaşamını bu şekilde noktalamak ona çok güzel geliyordu. Ancak sonra burasının Escondida olmadığına karar vermişti.

Sonra daha kuzeybatıya doğru kıvrıldılar ve oldukça efsanevi yerlilerin yaşadığı bir ada buldular. İki gün iki gece orada kaldılar ve Malta şövalyesi onlara öyküler anlattı: Öyküleri, Roberto'nun bile anlamadığı bir lehçede anlatıyordu, onlar ise hiç anlamıyorlardı; ancak kuma çizdiği desenlerden yararlanıyor ve bir oyuncu gibi el kol hareketleri yapıyordu, yerlileri coşturmuştu ve adamlar ona "Tusitala, Tusitala!" diye bağırarak büyük sevinç gösterilerinde bulundular. Şövalye, Roberto'ya, günlerini bu insanlar arasında onlara evrenin bütün efsanelerini anlatarak geçirmenin ne kadar güzel olacağını aktardı. "İyi ama Escondida mı burası?" diye sormuştu Roberto. Şövalye hayır anlamında başını sallamıştı.

O deniz kazasında öldü, diye düşünüyordu Roberto *Daphne*'de, ve ben belki de onun aradığı Escondida'yı buldum, ama bunu asla anlatamayacağım ona, ne de başka birisine. Belki de bu yüzden Sinyora'sına yazıyordu. Hayatta kalabilmek için öyküler anlatmak gerekir.

Şövalyenin son boş hayali, ancak birkaç gün sonra, deniz kazasına uğradıkları yerden çok uzak olmayan bir yerdeki bir akşam oldu. Doktor Byrd yeniden Ekvator'a doğru ilerlemek için sabırsızlandığından, kaptanın yaklaşmamaya karar verdiği bir takımadanın kıyısından geçiyorlardı. Roberto'nun gözünde, yolculuk sırasında kaptanın davranışının, anlatıldığını duyduğu, tüm yeni toprakları inceden inceye not eden, bulutların biçimlerini çizen, kıyı çizgisinin taslağını çıkaran, yerli nesneleri toplayan denizcilerin davranışına benzemediği açıklık kazanmıştı... *Amarilli*, âdeta yalnızca Kara Yapıt'ına dalmış, önünde açılan büyük dünyaya kayıtsız bir simyacının yolculuk halindeki mağarası gibi ilerliyordu.

Gün batıyordu, bir adanın gölgesine karşı gökyüzündeki bulutların oyunu, bir yanda sanki dorukta yol alan zümrüt rengi balıklar gibi desenler çiziyordu. Öteki yanda kızgın ateşten gülleler geliyordu. Yukarıda, gri bulutlar vardı. Bunun hemen ardından, alev rengi güneş adanın arkasında gözden yitiyordu, ancak bulutların üzerinde, alt kenarı kan rengine dönüşen engin bir pembe yansıyordu. Birkaç saniye sonra, adanın ardındaki yangın, geminin üzerinde duracak şekilde yayılmıştı. Birkaç soluk mavi çizgiden bir fon üzerinde gök tümüyle bir mangaldı. Daha sonra her yer kan rengine büründü, sanki bir köpekbalığı sürüsü günahlarında direnenleri yutmuş gibi.

"Belki de şimdi ölmek en uygunu olurdu," demişti Malta şövalyesi. "Sizde de kendinizi bir topun ağzından sarkıtıp denize kayma arzusu uyanmıyor mu? Çok çabuk olup biterdi her şey ve hepimiz bilirdik o an... "

"Evet, ama bilir bilmez, bildiğimizi bilmezdik," demişti Roberto.

Ve gemi, mürekkepbalığı denizleri arasında ilerleyerek yolculuğuna devam etmişti.

Günler geri döndürülmesi olanaksız bir biçimde akıp gidiyordu. Mazarino'nun öngörmüş olduğu gibi, Roberto centilmenlerle ilişki kuramıyordu. Denizciler, geceleyin güvertede rastladığınızda dudağınızı uçuklatan hapishane kaçkınlarıydı. Yolcular açtı, hastaydı ve sürekli Tanrı'ya yakarıyorlardı. Byrd'in üç yardımcısı onun masasına oturmaya cesaret edemiyorlar ve sessizce oradan

oraya koşturup, emirleri yerine getiriyorlardı. Kaptanın varlığıyla yokluğu birdi: Artık akşamları sarhoş dolaşıyor, üstelik yalnızca Flamanca konuşuyordu.

Byrd, gemi feneri görevi yapabilecek kızıl saçlı koca kafasıyla sıska bir Britanyalıydı. Fırsat bulduğu an yıkanmaya çalışan, elbiselerini sudan geçirmek için yağmurdan yararlanan Roberto, aylar süren deniz yolculuğu boyunca onun bir kez olsun gömlek değiştirdiğini görmemişti. Neyse ki, Paris'in salonlarına alışmış bir delikanlı için bile bir geminin pis kokusu öyle bir kokudur ki, insan hemcinslerinin kokusunu duymamaya başlar.

Byrd sıkı bir biracıydı ve Roberto yutuyormuş gibi yapıp, bardaktaki sıvıyı aşağı yukarı aynı seviyede bırakarak onunla başa çıkmayı öğrenmişti. Ancak göründüğü kadarıyla, Byrd'e öğretilen tek şey, boş bardakları doldurmaktı. Ve hep kendi bardağı boş olduğundan, bardağı dolduruyor, kadeh tokuşturmak üzere havaya kaldırıyordu. Şövalye içki içmiyor, konuşulanları dinliyor ve bir iki soru soruyordu.

O dönemde-adasından dışarı yolculuk etmek isteyen her İngiliz gibi Byrd de Fransızca'yı düzgün konuşuyordu ve kendisini Roberto'nun Monferrato'da üzüm yetiştirilmesi hakkında anlattıklarına kaptırmıştı. Roberto da nazik bir biçimde, Londra'da biranın nasıl yapıldığını dinlemişti. Sonra denizle ilgili tartışmalara girmişlerdi. Roberto ilk kez deniz yolculuğu yapıyordu, Byrd ise bu konuda pek fazla konuşmak istemediği izlenimini veriyordu. Şövalye yalnızca Escondida'nın bulunabileceği noktayla ilgili sorular soruyor, ancak hiçbir iz bulunmadığı için, herhangi bir yanıt alamıyordu.

Görünüşte, Doktor Byrd bu yolculuğu, bitkiler üzerinde incelemelerde bulunmak amacıyla yapıyordu ve Roberto bu konu hakkında onu sınamıştı. Hiç kuşkusuz Byrd bitkilerle ilgili şeyler konusunda cahil değildi ve bu ona Roberto'nun ilgiyle dinliyormuş gibi göründüğü uzun açıklamalarda bulunma olanağı vermişti. Gerçekten de Byrd ile yardımcıları, her ne kadar yolculuğa yalnızca bu amaçla çıkan araştırmacıların özenini göstermeseler de, ayak bastıkları her toprakta çeşitli bitkiler topluyorlardı ve birçok akşam elde ettikleri bitkilerin incelenmesiyle geçmişti.

İlk günlerde Byrd, Roberto ile şövalyenin geçmişini öğrenmeye kalkışmıştı, sanki onlardan kuşkulanıyormuşçasına. Roberto, Paris’te kararlaştırdıkları hayat hikâyesini anlatmıştı: Savoia’lıydı, Casale’de imparatorluk güçleri safında çarpışmıştı, önce Torino’da, sonra Paris’te birkaç düello yüzünden başı derde girmiş, Kardinalin himayesindeki birisini yaralama bahtsızlığına uğramış ve bu yüzden, kendisini izleyenlerle arasına su engeli koymak için Pasifik yolunu seçmişti. Şövalye, bir bölümü Venedik’te, bir bölümü İrlanda’da, bir bölümü ise Amerika’nın güneyinde geçen bir sürü hikâye anlatıyor, ancak hangilerinin kendi hikâyeleri, hangilerinin başkalarının hikâyeleri olduğu anlaşılmıyordu.

Sonunda Roberto, Byrd’in kadınlardan konuşmaktan hoşlandığını keşfetmişti. Azgın saraylı kadınlarla yaşadığı azgın aşklar uydurmuştu; doktorun gözleri parlıyor, bir gün Paris’i mutlaka ziyaret edeceğine söz veriyordu. Sonra kendini toparlamış ve papacıların hepsinin yoz kimseler olduğunu söylemişti. Roberto, Savoia’lılardan birçoğunun Kalvenci Protestanlar olduğunu belirtmişti. Şövalye haç çıkarmış ve yeniden kadınlar hakkındaki konuşmayı açmıştı.

Mas Afuera’da gemiden inene dek doktorun hayatı belli bir düzen içinde geçiyor gibiydi ve eğer gemide birtakım gözlemler yapmışsa, bunları öteki yolcular karadayken yapmıştı. Deniz yolculuğu sırasında gündüzleri güvertede oyalanıyor, sofra arkadaşlarıyla gecenin geç saatlerine kadar oturuyor ve elbette geceleri uyuyordu. Kamarası, Roberto’nun kamarasına bitişikti, bir bölmeyle ayrılmış iki dar odaydı bunlar ve Roberto konuşulanları dinlemek için geceleri uyanık kalıyordu.

Oysa, Pasifik’e girer girmez, Byrd’in alışkanlıkları değişmişti. Gemi Mas Afuera’da durduktan sonra Roberto onun her sabah yediden sekize kadar uzaklaştığını görmüştü, oysa daha önceleri o saatte kahvaltıda buluşuyorlardı. Buna karşın, geminin kuzeye doğru seyrettiği tüm dönem boyunca, kaplumbağalar adasına kadar, Byrd saat sabah altıda uzaklaşıyordu. Gemi pruvası yüzünü batıya döner dönmez, daha erken, beşe doğru kalkmaya başlamıştı ve Roberto, yardımcılarından birisinin gelerek onu uyandırdığını işitiyordu. Sonra yavaş yavaş kalkma saatini dörde, üçe, ikiye kaydırmıştı.

Roberto’nun kalkış saatini denetleme olanağı vardı, çünkü yanında küçük bir kum saati getirmişti. Günbatımında, öylesine geziyormuş gibi, dümencinin yanından geçiyordu; burada, balina yağı içinde yüzen bir pusulanın yanında, yerle ilgili son verilerden yola çıkarak kılavuz kaptanın konumu ve tahmini saati kaydettiği bir çizelge vardı. Roberto bunu not ediyor, sonra gidip kum saatini ters çeviriyor ve saatin sona ermek üzere olduğunu düşündüğünde dönüp bu işlemi yineliyordu. Böylece, akşam yemeğinden sonra geç kalsa da, her zaman saati belli bir kesinlikle hesaplayabiliyordu. Bu yolla, Byrd’in her gün biraz daha erken uzaklaştığı kanısına varmıştı, bu gidişle, günün birinde gece yarısı uzaklaşacaktı.

Roberto’nun gerek Mazarino’dan, gerek Colbert’le adamlarından öğrendiklerinden sonra, Byrd’in uzaklaşmalarının, meridyenlerin birbirini izleyen geçişlerine denk düştüğünü çıkarmak çok zor değildi. Sanki Avrupa’dan birisi, her gün Kanarya Adaları’nda öğle saatinde ya da bir başka yerin sabit bir saatinde, bir sinyal yolluyor, Byrd de bir başka yerden bu sinyali almaya gidiyordu. *Amarilli*’de saatin kaç olduğunu bildiğinden Byrd böylece hangi boylamda olduğunu bilebiliyordu!

Uzaklaştığında Byrd’i izlemek yeterli olacaktı. Ancak bu kolay değildi. Sabahları ortadan yok olduğu sürece, onu başkaları görmeden izlemek olanaksızdı. Byrd karanlık saatlerde ortadan yok olmaya başladığında, Roberto onun ne zaman uzaklaştığını çok iyi biliyor, ancak Byrd’in hemen arkasından gidemiyordu. Bu yüzden bir süre bekliyor, sonra iş izleri bulmaya kalıyordu. Ancak her tür çabası boşa gitmişti. Roberto’nun birçok kez, karanlıkta bir yolda ilerlemeye çalışırken, vara vara mürettebatın hamaklarının bulunduğu yere vardığını ya da karşısında hacıları bulduğunu bir yana bırakalım; ancak çok daha sık olarak, o saatte uyumuş olması gereken birisini bulmuştu karşısında: Şu halde, birisi sürekli olarak nöbetteydi.

Bu casuslardan birine rastladığı zaman Roberto her zamanki uykusuzluğundan dem vuruyor, güverteye çıkıyor ve şüpheleri üzerine çekmemeyi başarıyordu. Uzun bir süreden beri herkes, geceleri gözleri açık rüya gören ve gündüzleri gözleri kapalı geçiren tuhaf birisinden söz eder olmuştu. Ancak sonra, nöbetçi denizciyle

karşılaşıp, eğer anlaşabiliyorlarsa onunla birkaç çift laf ettiği güverteye yeniden döndüğünde, gece artık yitmiş oluyordu.

Bu, nasıl aylar geçip de Roberto’nun *Amarilli*’nin sırrını keşfetmeye yaklaştığını, ancak henüz burnunu sokmak istediği yere sokamadığını açıklıyor.

Öte yandan, en başından itibaren Byrd’in bazı sırlarını açıklamasını sağlamaya çalışmıştı. Ve Mazarino’nun kendisine önermeyi aklına getirmediği bir yöntem düşünmüştü. Merakını gidermek için sabahları şövalyeye bazı sorular soruyor, şövalye bu soruları yanıtlayamıyordu. Bunun üzerine, eğer gerçekten Escondida’yı bulmak istiyorsa, ona sorduğu şeylerin çok önemli olduğuna dikkatini çekiyordu. Böylece şövalye akşamları aynı soruları doktora soruyordu.

Bir gece güvertede yıldızlara bakıyorlardı ve doktor vaktin gece yarısı olması gerektiği gözleminde bulunmuştu. Birkaç saat önce Roberto’nun bilgilendirdiği şövalye şöyle demişti: “Kimbilir şu an Malta’da saat kaçtır. “

“Kolay,” diye ağzından kaçırmıştı doktor. Sonra söylediğini düzeltmişti: “Yani, çok zor, dostum.” Şövalye, bunun meridyenlerin hesaplanmasıyla çıkarılamaması karşısındaki hayretini dile getirmişti: “Güneş, on beş derecelik meridyeni bir saatte kat etmiyor mu? Şu halde, Akdeniz’den kaç meridyen uzakta olduğumuzu söylemek, bunu on beşe bölmek, burada saatin kaç olduğunu bilmek, orada saatin kaç olduğunu bu yolla öğrenmek yeterli.”

“Hayatlarını, hiç deniz yolculuğuna çıkmaksızın haritaları inceleyerek geçiren astronomları andırıyorsunuz. Aksi takdirde, hangi meridyende bulunulduğunu bilmenin olanaksız olduğunu bilirdiniz.”

Byrd, aşağı yukarı Roberto’nun zaten bildiği, ancak şövalyenin bilmediği şeyleri yinelemişti. Ancak Byrd bu konuda konuşkan olduğunu ortaya koymuştu: “Antik bilginlerimiz, ay tutulmaları üzerinde çalışarak, şaşmaz bir yönteme sahip olduklarını düşünüyorlardı. Ay tutulmasının ne olduğunu bilirsiniz: Ay tutulması, güneş, yeryüzü ve ayın tek bir çizgi üzerinde olduğu ve yeryüzünün gölgesinin ay yüzeyine yansıdığı andır. Gelecekteki tutulmaların

gününü ve kesin saatini önceden kestirmek olanaklı ve yanınızda Regiomontano'nun çizelgelerini bulundurmak yeterli olduğundan, belli bir tutulmanın Kudüs'te gece yarısı meydana gelmesi gerektiğini bildiğinizi ve sizin bu tutulmayı saat onda gözlemlediğinizi farz edin. O zaman Kudüs'le aranızda iki saatlik mesafe bulunduğunu ve dolayısıyla gözlemi yaptığınız noktanın, Kudüs'ün otuz meridyen derecesi doğusunda olduğunu bilirsiniz."

"Mükemmel," dedi Roberto, "bravo Antikçağ bilginlerine!"

"Öyle, ama bu hesap ancak belli bir noktaya kadar işe yarar. Büyük Kolomb, ikinci yolculuğu sırasında, Hispaniola açıklarında demir atmış beklerken, bir ay tutulmasından yola çıkarak hesap yapmış ve batı yönünde 23 derece hata yapmıştı, bir buçuk saat demektir bu! Dördüncü yolculukta ise, yine bir ay tutulmasından yola çıkarak yaptığı hesaplamada iki buçuk saatlik bir hata yapmıştı!"

"O mu yanılmıştı yoksa Regiomontano mu?" diye sordu şövalye.

"Kimbilir! Demirliyken bile hareket eden bir gemide, kusursuz çizelgeler oluşturmak her zaman güçtür. Ya da belki de Kolomb her ne pahasına olursa olsun, Asya'ya ulaşmış olduğunu kanıtlamak istiyordu ve bu arzusu, ulaştığı yerden çok daha uzağa ulaştığını kanıtlamak için onu hata yapmaya yöneltiyordu. Ya ay uzaklıkları? Bunlar, son yüzyılda çok revaçtaydı. Fikir, nasıl söyleyeyim, 'zekice' olan bir fikirdi. Bir aylık hareketi sırasında ay, yıldızların ilerleyişine karşı doğudan batıya tam bir dönüşü tamamlar, dolayısıyla Zodyak kadranını kateden bir gök saatinin akrebi gibidir. Yıldızlar gök aracılığıyla doğudan batıya saatte yaklaşık 15 derece hareket ederler, buna karşın ay aynı süre içinde 14 buçuk derece hareket eder. Böylece, ay yıldızlara oranla saatte yarım derece az hareket eder. İmdi, Antikçağ bilginleri ay ile *fixed sterre* dediğimiz şey arasındaki, yani belli bir anda sabit bir yıldız arasındaki uzaklığın yeryüzünün herhangi bir noktasından bakan herhangi bir gözlemci için aynı olduğunu düşünüyorlardı. Şu halde, bilinen çizelgeler ya da *ephemerides* sayesinde bunu bilmek yeterliydi ve gökyüzünü *astronomers staffe*, yani *the Crosse* ile gözlemleyerek..."

"Usturlap mı?"

“Evet, bu cross ile ayın, bizim başlangıçtaki meridyenimizin belli bir saatindeki yıldızdan uzaklığını hesaplarsınız ve denizdeki gözlem saatinde falan kentte falan saat olduğunu bilirsiniz. Zaman farkı bilindiğinde, boylam bulunmuş olur. Ama, ama... “ ve Byrd, konuştuğu kişileri daha da kendine bağlamak için bir süre durmuştu, “ama *Parallaxes* var. Ufuk üzerindeki değişik yüksekliklerdeki gök cisimlerinin kırılmasına bağlı, size açıklamaya kalkışamayacağını kadar karmaşık bir şeydir bu. Şu halde, paralakslarla, burada bulunan uzaklık, astronomlarımızın Avrupa’da bulacakları uzaklıkla aynı olmayacaktır.”

Roberto, Mazarino’dan ve Colbert’den paralakslar ve paralaksları hesaplamak için bir yöntem bulmuş olduğuna inanan Morin hakkında bir şeyler dinlediğini hatırlıyordu. Byrd’in bilgisini sınamak için astronomların paralaksları hesaplayıp hesaplayamayacaklarını sormuştu. Byrd hesaplanabileceği, ancak bunun çok güç bir şey olduğu ve çok büyük hata riskinin bulunduğu yanıtını vermişti. “Ve sonra,” diye eklemişti, “ben bir gök bilgini değilim ve bu konular hakkında pek az şey biliyorum.”

Bunun üzerine Roberto, “o halde, geriye yalnızca daha kesin bir yöntem aramak kalıyor” diye sözü sürdürmüştü.

“Vespucci’nin ne söylediğini biliyor musunuz? Şunu söylemiştir: Boylama gelince, ay ile gezegenlerin birleşmesini gözlemek için uykudan fedakârlık etmesini bilenler dışında pek az insanın anladığı çok çetin bir meseledir bu. Şunu da söylemiştir: Boylamları saptamak içindir ki, sık sık uykumu feda etmiş ve ömrümü on yıl kısaltmışımdır... Boşa yitirilmiş zaman, diyorum ben. *But look, behold the skie is over cast with clouds; therefore let us hasten to our lodging, and end our talk.”*

Birkaç akşam sonra doktordan kendisine Kutup Yıldızı’nı göstermesini istemişti. Doktor gülümsemişti: Bu yarımküreden Kutup Yıldızı görülemezdi ve başka sabit yıldızlara başvurmak gerekiyordu. “Boylamları araştıranlar açısından bir başka bozgun,” diye yorumda bulunmuştu. “Bu yüzden, pusula iğnesinin gösterdiği değişimlere başvurmaları da olanaksızdır.”

Sonra, arkadaşlarının teşvikiyle, bilgilerini onlarla paylaşmaya devam etmişti.

"Pusulanın iğnesinin her zaman kuzeyi, dolayısıyla Kutup Yıldızı'nın yönünü göstermesi gerekir. Bununla birlikte, Hierro Adası'nın meridyeni üzerinde olduğu an dışında, tüm öteki yerlerde iklimlere ve enlemlere bağlı olarak, kâh doğu tarafına doğru kâh batı tarafına, tam Kuzey doğrultusundan sapma gösterir. Sözgelimi, Kanarya Adaları'ndan Cebelitarık'a doğru ilerlediğinizde, herhangi bir denizci bilir ki, pusula iğnesi altı kerteden fazla kuzeybatıya eğilir ve Malta'dan Berberistan'daki Trablusgarb'a iki kerteden fazla sola sapma vardır -çok iyi bildiğiniz üzere, kerte çeyrek rüzgârdır. İmdi, bu sapmalar, belirtildiği gibi, farklı boylamlara göre sabit kuralları izler. Şu halde, iyi bir sapmalar çizelgesiyle nerede bulunduğunuzu bilebilirsiniz. Ama... "

"Bir ama daha mı?"

"Maalesef, evet. Pusula iğnesinin sapmalarını gösteren iyi bir çizelge yoktur, bu çizelgeleri hazırlamaya kalkışanlar başarısızlığa uğramıştır ve pusula iğnesinin boylama göre sabit bir biçimde değişmediğini varsaymak için geçerli nedenlerimiz var. Üstelik, bu değişiklikler çok yavaştır ve denizde bunları izlemek güçtür, hem sonra geminin pusulanın dengesini bozacak şekilde yalpalamaması gerekir. Pusula iğnesine güvenenler delidir."

Bir başka akşam, yemekte Roberto'nun bir görüş bildirmeksizin ortaya attığı bir sözü kafasında evirip çeviren şövalye belki de Escondida'nın Süleyman Adaları'ndan biri olduğunu söylemiş ve bu adalara yakın olup olmadıklarını sormuştu.

Byrd omuz silkmişti: "Süleyman Adaları! *Ca n'existe pas*!"

"Kaptan Drake oraya ulaşmadı mı?" diye soruyordu şövalye.

"Saçma! Drake bambaşka bir yerdeki New Albion'u keşfetmiştir."

"Casale'deki İspanyollar bundan bilinen bir şey gibi söz ediyor ve bu adaları kendilerinin keşfettiklerini söylüyorlardı," dedi Roberto.

"Bunu, yetmiş yıl önce Mendana denen zat söyledi. Ama güney enlemin yedinci ile on birinci derecesi arasında bulun doklarını söyledi. Paris ile Londra arasında demek gibi bir şey. İyi ama hangi

boylamda? Queiros, Lima'dan bin beş yüz fersah ötede olduğunu söylüyordu. Gülünç. Bu durumda, Peru'nun kıyılarından tükürseniz, bu adalara isabet ettirmenize yeterdi. Yakınlarda bir İspanyol, Peru'dan yedi bin beş yüz mil uzaklıkta bulunduklarını söyledi. Belki d e çok fazla. Ki misi yakınlarda yapılmış, ancak en eski halitaları yeniden üreten haritalarla, bize en son keşif olarak sunulan şu öteki haritalara bakar mısınız lütfen? Bakın, bazıları adaları iki yüz onuncu meridyene yerleştiriyor, bazıları iki yüz yirminciye, bazıları ise iki yüz otuzuncuya, hatta yüz sekseninci meridyende olduklarını düşünenler bile var. Bunlardan biri haklı olsa bile, ötekilerde elli derecelik bir hata söz konusu olacaktır; bu da, aşağı yukarı Londra ile Saba Melikesi'nin toprakları arasındaki mesafedir!"

"Gerçekten de bunca şey bilmeniz takdire şayan bir şey, doktor," demişti şövalye, aynı şeyi söylemek üzere olan Roberto'nun sözünü ağzından alarak, "sanki hayatınız boyunca boylamı araştırmaktan başka bir şey yapmamış gibisiniz."

Doktor Byrd'in sarı benlerle kaplı yüzü birden kızarmıştı. Büyük bira bardağını doldurmuş, soluk almadan bir dikişte mideye indirmişti. "Ah, doğa bilimcisinin merakındandır bu. Aslında, size nerede bulunduğumuzu söylemek zorunda olsam, nereden başlayacağımı bilemezdim."

"Ama," diyerek tehlikeli bir gözlemde bulunmayı göze almıştı Roberto, "dümenin yakınında bir çizelge gördüm, bu çizelgede... "

"Ah, evet," diyerek hemen kendini toparlamıştı doktor, "elbette bir gemi gelişigüzel gitmez. *They prick the Card*. Günü, pusula iğnesinin yönünü ve eğimini, rüzgârın estiği yeri, güvertedeki saatin kaçı gösterdiğini, katedilen milleri, güneşin ve yıldızların yüksekliklerini, sonra enlemi kaydeder ve buradan varsaydıkları boylamı çıkarırlar. Zaman zaman geminin kıç tarafında bir gemicinin, bir ucuna bir kalıp bağlanmış bir halatı suya attığını görmüşsünüzdür. Bu loch'dur ya da bazılarının dediği gibi mekiktir. İp suda kaydırılır, ipte düğümler vardır, düğümler arasındaki uzaklık sabit ölçüleri gösterir, yanınızda bir saatle belli bir uzaklığın ne kadar zamanda alındığını bilebilirsiniz. Bu yolla, eğer her şey gerektiği gibi giderse, bilinen son meridyenden kaç mil uzaklıkta

olunduğu her zaman bilinecektir ve yeniden uygun hesaplamalarla üzerinden geçilmekte olan meridyen bilinecektir.”

Doktorun kendisini nasıl yanıtlayacağını önceden bilen Roberto “görüyorsunuz ki bir yolu var,” demişti. Yalnızca gemi düz bir çizgi üzerinde gittiğinde bize ne kadar yol yapıldığını söyleyebileceği için daha iyi bir yöntem yoksa loch kullanılır. Ancak bir gemi rüzgârlara bağlı olarak yol aldığından, rüzgârlar elverişli olmadığında, gemi bir süre sağa, sonra bir süre sola doğru hareket etmelidir.

“Sir Humphrey Gilbert,” dedi doktor, “aşağı yukarı Mendana zamanında, Newfoundland taraflarında, kırk yedinci paralel boyunca ilerlemek isterken, ‘*encoutered winds_always so scant*’, deyim yerindeyse öyle tembel ve eli sıkı rüzgârlarla karşılaştı ki, on enlem derecesi boyunca uzun süre bir kırk birinci, bir elli birincide hareket etti; bu ise, dev bir yılanın, önce başıyla Le Havre’a ve kuyruğuyla Roma’ya dokunup, sonra yeniden kuyruğuna Paris’te ve başına Madrid’de kavuşarak, Napoli’den Portekiz’e gitmesi gibi bir şey olurdu! Şu halde, sapmaları hesaplamak, hesaplama yapmak ve çok dikkatli olmak gerekir; bu ise bir denizcinin asla yapmadığı bir şeydir, bütün gün yanında bir astronom bulundurması da mümkün değildir. Elbette, tahminlerde bulunulabilir, özellikle bilinen bir rota üzerinden gidiliyor ve başkalarının bulduğu sonuçlar bir araya getiriliyorsa. Bu yüzden, Avrupa kıyılarından Amerika kıyılarına kadar haritalar meridyen uzaklıklarını oldukça kesin veriyorlar. Hem sonra karadan yıldızlarla ilgili toplanan veriler de bazı iyi sonuçlar verebilir ve böylece Lima’nın hangi boylam üzerinde bulunduğunu biliriz. Ancak bu durumda,” diyordu doktor neşeyle, “ne olur?” Ve öteki ikisine kurnaz bir ifadeyle bakıyordu. “Olan şu: Bu beyefendi,” bu arada parmağını haritaya vuruyordu, “Roma’yı Kanarya Adaları’nın otuzuncu doğu derecesine yerleştirir, ama bu öteki,” diğer haritayı çizmiş olan kişiye bir baba gibi gözdağı verircesine parmağını sallıyordu, “bu öteki beyefendi, Roma’yı kırkıncı dereceye yerleştirir! Ve bu elyazması anasının gözü bir Flamanın raporunu içeriyor; bu zat, ispanya kralına, Roma ile Toledo arasındaki mesafe üzerinde hiçbir zaman görüş birliği olmadığını söylüyor, *por los errores tan enormes, como se conoce por esta linea, que muestra la diferencia de las distancias*, vesaire,

vesaire. Ve işte söz konu su çizgi: Eğer ilk meridyen Toledo'da sabitlenirse (İspanyollar her zaman dünyanın merkezinde yaşadıklarına inanırlar), Mercatore için Roma yirmi derece daha doğuda olacaktır, Regiomontanus için yirmi iki derece, Clavius için yirmi yedi derece, değerli Ptolemaios için yirmi beş ve Origanus için otuz. Ve bunca hata bir tek Roma ile Toledo arasındaki mesafeyi ölçmede ortaya çıkıyor. Şu halde, bu yolculuk sırasında izlediğimiz rotalarda olanları varın siz tasavvur edin: Belki de bazı adalara ilk uğrayanlar bizleriz ve öteki gezginlerin raporları oldukça muğlak. Bir de buna şunu ekleyin: Eğer bir Hollandalı doğru saptamalar yapmışsa bunu İngilizlere, İngilizler yapmışsa bunu İspanyollara söylememektedir. Bu denizlerde önemli olan kaptanın sezgisidir, kaptan zavallı lochuyla diyelim ki iki yüz yirminci meridyende olduğunu çıkarır, oysa otuz derece daha şu ya da bu yöndedir."

"Ama öyleyse," diye bir tahminde bulundu şövalye, "meridyenleri saptamanın yolunu bulan kişi, okyanusların efendisi olacaktır!"

Byrd yeniden kızardı, gözlerini sanki mahsus böyle konuşup konuşmadığını anlamak istercesine şövalyeye dikti, sonra onu sıkıştırmak istiyormuşçasına gülümsedi: "Siz denesenize."

"Aman, ben vazgeçiyorum," dedi Roberto ellerini pes etmiş gibi kaldırarak. Ve o akşam konuşma birçok kahkaha arasında son buldu.

Birkaç gün boyunca Roberto, boylamlar hakkındaki konuşmayı yeniden gündeme getirmeyi uygun bulmadı. Konuyu değiştirdi ve bunu yapabilmek için cesur bir karar aldı. Bıçakla bir elinin avucunu yaraladı. Sonra avucunu, yağmurun ve rüzgârların etkisiyle artık aşınmış olan bir gömleğin parçalarıyla sardı. Akşam yarayı doktora gösterdi: "Ne de düşüncesizmişim, bıçağı kınından çıkarıp çantaya koymuştum, çantayı karıştırırken, elimi kestim. Çok yanıyor."

Doktor Byrd işinin erbabı bir kişinin gözüyle yarayı inceledi, Roberto masaya bir leğen getirip, içinde zaçyağı çözmesi için Tanrı'ya dua ediyordu. Oysa Byrd, kendisine ciddi bir şey gibi görünmediğini söylemekle yetindi ve Roberto'ya sabahleyin elini iyice yıkamasını salık verdi. Ancak şans eseri, şövalye yardımına yetişti: "Ah, *unguentum armarium* olsaydı şayet!"

“Neyin nesidir o?” diye sormuştu Roberto. Şövalye, sanki Roberto’nun artık bildiği kitapların hepsini okumuşcasına, bu maddenin erdemlerini övmeye koyuldu. Byrd susuyordu. Şövalyenin yerinde hamlesinden sonra Roberto bu kez kendi zarlarını oynadı: “Ama yaşlı dadılarımızın hikâyelerini andırıyor bu anlattıklarınız! Hani şu hamile kadının öyküsü gibi: Başı kesilen sevgilisini görmüş de, başı gövdesinden kopuk bir çocuk doğurmuş. Ya da şu köylü kadınların öyküsü: Mutfağa pisleyen köpeği cezalandırmak için yanan bir odun parçasını alıp dışkıya sokmuş da, hayvanın poposunda bir yanma hissedeceğini ummuşlar! Sayın şövalye, aklı başında hiçbir insan bu *historiettes*’e inanmaz!”

Roberto hedefe isabet ettirmişti ve Byrd sessiz kalamadı. “Ah hayır, bayım, köpek ile dışkısı öyküsü öylesine doğru ki, birisi nispet olsun diye evin önüne pisleyen bir beyefendiye aynı şeyi yapmış ve sizi temin ederim, nispeti yapan kişi o yerden çekinmesi gerektiğini öğrenmiş! Doğal olarak, bu işlemi birçok kez yinelemek gerekir, dolayısıyla eşiğinize sık sık pisleyen bir dosta ya da bir düşmana ihtiyacınız var!” Roberto, sanki doktor şaka yapıyormuş gibi kıs kıs gülüyor, dolayısıyla alınan doktoru mantıklı açıklamalarda bulunmaya zorluyordu. Kaldı ki, aşağı yukarı d’Igby’nin açıklamalarıyla aynıydı bunlar. Ancak artık doktor coşmuştu: “Evet, bayım, filozof geçiniyor ve cerrahların bilgisini küçümsüyorsunuz. Madem boktan söz açıldı, size şunu da söyleyeceğim: Ağzı kokan kişi, ağzını dışkı çukuru üzerinde ardına kadar açık tutarsa, sonunda iyileştiğini görecektir. Çukurdaki bütün o dışkının kokusu onun ağzının kokusundan çok daha güçlüdür ve daha güçlü olan şey, daha zayıf olanı çeker, alıp götürür!”

“Bana olağanüstü şeyler açıklıyorsunuz, Doktor Byrd, bilginize hayran kaldım doğrusu!”

“Size daha fazlasını da söyleyebilirim, İngiltere’de, bir köpek bir adamı ısırdığında, kuduz olmasa bile köpek öldürülür. Kuduz olabilir hayvan ve ısırılmış olan kişinin vücudunda kalan köpeğe has kuduz mayası hidrofobinin ruhlarını kendisine çekecektir. Korun üzerine süt döken köylü kadınlarını gördünüz mü hiç? Oraya hemen bir tutam tuz atarlar. Büyük halk bilgeliği! Kömürlerin üzerine düşen süt buhara dönüşür ve ışık ile havanın hareketiyle bu buhar, ateş

atomlarının eşliğinde sütü veren ineğin bulunduğu yere kadar yayılır. İmdi, ineğin memesi çok guddeli ve hassas bir organdır ve bu ateş memeyi ısıtır, onu sertleştirir, yaralar oluşmasına yol açar; meme mesaneye yakın olduğundan, mesaneyi de tahriş eder, orada birleşen damarların ağızlaşmasına neden olur, böylece inek kan işer.”

Roberto şöyle dedi: “Şövalye bize bu *unguentum armarium*’dan, tıbba yararlı bir şey gibi söz etmişti, ancak siz bize onun kötülük yapmak için de kullanılabileceğini söylüyorsunuz.”

“Elbette, bu yüzdendir ki, bazı sırlar kötüye kullanamamalar; için çoğunluktan saklanmalıdır. Doğrusu, bayım, *unguentum* ya da toz ya da biz İngilizlerin *Weapon Salve* dedikleri şey hakkındaki tartışma çelişkilerle doludur. Şövalye bize uygun biçimde tatbik edildiğinde yarayı iyileştiren bir silahtan söz etti. Ancak aynı silahı alın, onu ateş ile yaranın yanma koyun, bir mil uzakta bile olsa, yaralı kişi acıdan haykıracaktır. Ve kılıcın hâlâ kan lekesi bulunan keskin tarafını buzlu suya batırırsanız, yarayı ürpertiler saracaktır.”

Bu konuşma Roberto’ya, Doktor Byrd’in Sempati Tozunu çok iyi bildiği de dahil olmak üzere zaten bildikleri dışında bir şey söylememişti. Gene de, doktorun konuşması gereğinden fazla tozun kötü etkileri çevresinde dönmüştü ve bu da bir rastlantı olamazdı. Ancak tüm bunların meridyen yayıyla ne ilgisi olduğu bir başka öyküydü.

Bir sabah bir denizci serenden düşüp kafatasını kırmıştı, güvertede büyük bir kargaşa hüküm sürüyordu ve doktor talihsiz denizciyi tedavi etmek üzere çağrılmıştı, işte Roberto bu fırsattan yararlanarak gemi ambarına dalmıştı.

Neredeyse el yordamıyla bulmayı başarmıştı doğru yolu. Belki Roberto’nun talihi yaver gitmişti, belki de hayvan o sabah normaldekinden daha çok sızlanıyordu: Roberto, aşağı yukarı *Daphne*’de daha sonra alkollü içki varillerini bulduğu yerde, korkunç bir manzarayla karşılaştı.

Meraklı bakışlardan iyi bir biçimde korunmuş, cüssesine uygun küçük bir kulübede, bir pılı pırtı öbeği üzerinde bir köpek vardı.

Belki cins bir köpekti, ancak çektiği eziyet ve güçlükler onu bir deri bir kemik bırakmıştı. Gene de onu bu hale getiren cellatları, onu yaşatmaya kararlı olduklarını gösteriyor l ardı: Ona yiyecek ve bol bol su bırakmışlardı, hiç kuşkusuz yolculardan alınmış olan yiyecek de vardı.

Başını bir yana atmış ve dili dışarıda, bir yanı üzerinde uzanmıştı. Yan tarafında geniş ve korkunç bir yara açılıyordu. Aynı anda hem yeni hem rahatsız edici yarada iki büyük pembemsi yara ağzı görülüyordu, ortada ve tüm yarık boyunca çökelek salgılıyor gibi duran irinli bir kısım vardı. Roberto yaranın neden böyle göründüğünü anladı: Bir cerrahın eli, yaranın iki ağzını dikmek yerine, onları deriye sabitleyerek açık kalmalarını sağlamıştı.

Dolayısıyla, tıp sanatının yüz karası bu yarayı açmakla kalınmamış, yara kapanmasın ve köpek acı çekmeye devam etsin diye acımasız bir özen gösterilmişti -kimbilir ne zamandan bu yana. İş bununla da bitmiyordu, Roberto yaranın çevresinde ve içinde, billursu bir maddenin kalıntılarını da gördü, sanki bir doktor (böylesine acımasızca becerikli bir doktor!) her gün yaraya tahriş edici bir tuz serpiyordu.

Elinden bir şey gelmeyen Roberto, şimdi boynu bükük inleyen zavallı hayvanı okşamıştı. Ona nasıl yardım edebileceğini kendisine sormuş, ancak hayvana daha kuvvetlice dokunarak onun daha fazla acı çekmesine neden olmuştu. Ayrıca, acıma duygusunun yerini bir zafer duygusu almaya başlıyordu. Hiç kuşku yoktu, Doktor Byrd'in sırrı, Londra'da yüklenen esrarengiz yük buydu.

Gördüklerinden Roberto'nun bildiklerini bilen bir insanın yapacağı çıkarsama, köpeğin İngiltere'de yaralanmış olduğu ve Byrd'in, hayvanın her zaman yaralı kalmasını sağladığıydı. Londra'da birisi, her gün belirli ve önceden saptanmış bir saatte yaraya yol açan silaha ya da hayvanın kanı bulaşmış bir kumaş parçasına bir şeyler yapıyor, belki rahatlama belki de -Doktor Byrd *Weapon Salve*'in zarar da verebileceğini söylediğine bakılırsa- daha büyük acı şeklindeki tepkiye yol açıyordu.

Bu yolla, *Amarilli*'de belli bir anda Avrupa'da saatin kaç olduğu bilinebiliyordu. Geminin geçtiği yerin saati bilindiğinde, meridyeni

hesaplamak olanaklı hale geliyordu!

Geriye bir tek bu olguların kanıtlanması kalıyordu. O dönemde Byrd hep saat on bir civarında uzaklaşıyordu: Şu halde, antimeridyene yaklaşılıyor olmalıydı. Bu saatlerde Roberto'nun köpeğin yakınlarında gizlenip Byrd'i beklemesi gerekecekti.

Talihi yaver gitti, eğer gemiyi ve gemide bulunan herkesi talihsizliklerin sonuncusuna sürükleyecek bir kasırgadan talih olarak söz edilebilirse tabii. O öğleden sonra deniz oldukça çalkantılıydı ve bu, Roberto'ya, bulantıyı ve midesinin allak bulak olmasını bahane ederek, akşam yemeğini bırakarak odasına çekilme olanağı vermişti. Kimsenin henüz nöbetçi koymayı düşünmediği akşamın ilk karanlığında, yalnızca bir çakmaklı tüfek ve yolunu aydınlattığı bir ziftli sicimle gizli olarak gemi ambarına inmişti. Köpeğin yanına gelmiş ve köpek kulübesinin üzerinde yolcuların bozulan şiltelerini yenilemeye yarayan saman balyaları yüklenmiş bir sahanlık görmüştü. Bu malzeme arasında kendine yol açmış ve köpeği göremediği, ancak önünde duran kişiyi fark edilmeden izleyip, her konuşmayı kesin olarak dinleyebileceği bir niş oluşturmuştu.

Zavallı hayvanın inlemeleriyle daha da uzun hale gelen çok uzun bir süre boyunca beklemek zorunda kalmış, ancak sonunda başka gürültüler duyup, ışıkları görmüştü.

Az sonra, orada hazır bulunan doktor ve üç yardımcısıyla, kendisinden birkaç adım ötede gerçekleşen bir deneye tanık oluyordu.

"Not alıyor musun, Cavendish?"

"Aye aye, doktor."

"Şimdi bekleyelim. Çok fazla sızlanıyor bu akşam."

"Denizdendir."

Köpeği ikiyüzlü birkaç okşamayla sakinleştiren doktor "iyi, iyi, Hakluyt," diyordu. "Sabit bir eylemler dizisi belirlememekle kötü ettik. işe her zaman ağrı dindiriciyle başlamak gerekiyordu."

"Böyle bir zorunluluk yok, doktor, bazı akşamlar gereken saatte uyuyor ve onu rahatsız edici bir hareketle uyandırmak gerekiyor."

“Dikkat, bana öyle geliyor ki hareket ediyor... iyi Hakluyt... Evet, hareket ediyor!” Şimdi köpek doğal olmayan bir biçimde inliyordu. “Silahı ateşe tuttular, saati kaydet Withrington!”

“Burada saat yaklaşık on bir buçuk.”

“Saatleri kontrol et. Yaklaşık on dakika geçmesi gerekiyor.”

Köpek, sonu gelmez bir süre boyunca inlemeye devam etti. Sonra, giderek zayıflayıp, “arff, arff” ile iyice azalan farklı bir ses çıkardı, en sonunda bu ses yerini sessizliğe bıraktı.

“iyi,” diyordu doktor Byrd, “saat kaç, Withrington?”

“Denk düşüyor olmalı. Gece yarısına çeyrek var.”

“Zafer havasına girmeyelim. Denetimi bekleyelim.”

Gene sonu gelmez bir bekleyiş izledi bunu, sonra rahatlama hissederek uykuya dalmış olan köpek sanki kuyruğuna basmışlarcasına yeniden ulumaya başladı.

“Saat, Withrington?”

“Saat geçti, birkaç kum tanesi kalmış.”

“Saat tam gece yarısını gösteriyor,” dedi üçüncü bir ses.

“Sanırım yeterli. Şimdi baylar,” dedi doktor Byrd, “Umarım hayvanın canını acıtmaya hemen son verirler, zavallı Hakluyt dayanamıyor artık. Su ile tuz, Hawlse, ve bez parçası. iyi, iyi, Hakluyt, şimdi daha iyi olacaksın... Uyu, uyu, bak efendin burada, bitti artık... Hawlse, uyku ilacını suya... “

“Aye aye, doktor.”

“Haydi, iç şunu Hakluyt... iyi, haydi, bu iyi suyu iç... “ Ürkek bir inleme daha, sonra yeniden uyku.

“Harika, baylar,” diyordu doktor Byrd, “eğer bu lanet olası gemi böyle rezilce sallanmasa, iyi bir akşam geçirdiğimizi söyleyebilirdik. Yarın sabah, Hawlse, yaraya her zamanki tuzdan konacak. Sonuçları gözden geçirelim, baylar. Can alıcı anda, burada yaklaşık gece yarısıydı ve Londra’dan bize öğle olduğu sinyalini veriyorlardı. Londra antimeridyeni üzerindeyiz, yani Kanarya Adaları’nın yüz doksan sekizinci derecesi üzerinde. Eğer Süleyman Adaları

geleneğin belirttiği gibi Hierro Adası'nın antimeridyeni üzerindeyse ve eğer doğru enlem üzerindeysek, kıç tarafından iyi bir rüzgârla batıya doğru seyrederek, San Christoval'a -ya da yeni bir ad vereceğimiz şu lanet olası adaya- yanaşmamız gerekiyor. İspanyolların on yıllardır aradıkları şeyi bulmuş ve aynı zamanda *Punto Fijo*'nın sırrını ele geçirmiş olacağız. Bira, Cavendish, Majestelerinin şerefine kadeh kaldırmalıyız, Tanrı onu daima korusun!"

"Tanrı kralı korusun!" dediler hep bir ağızdan diğer üçü -o günlerde henüz aklını yitirmediyse de, krallığını yitirmek üzere olan bir krala hâlâ bağlı kaldıklarına göre, belli ki dördü de epey yürekli insanlardı.

Roberto aklını işletiyordu. Köpeği sabah gördüğünde, hayvanın okşandığında sakinleştiğini ve vücudundaki belli bir noktaya sert bir biçimde dokunduğunda acıyla inlediğini fark etmişti. Denizin ve rüzgârın sarstığı bir gemide, hasta bir vücutta farklı duyumlar uyandırmak için pek az şey yeterli oluyordu. Belki bu hainler uzaktan bir mesaj aldıklarını sanıyorlar, oysa köpek dalgaların onu rahatsız etmesi ya da rahatlatmasına bağlı olarak acı çekiyor ya da rahatlıyordu. Ya da Saint-Savin'in söylediği gibi sessiz çağrışımlar varsa, ellerinin hareketiyle Byrd, köpeğe açığa vurmadığı arzularına göre tepki verdirebiliyordu. Daha uzağa vardığını kanıtlamak için Kolomb'un hata yaptığını kendisi söylememiş miydi? O halde, dünyanın yazgısı, bu çılgınların bir köpeğin dilini yorumlama tarzlarına mı bağlıydı? Bu zavallı hayvanın bir mide gurultusu, bu sefil adamların, aynı derecede sefil İspanyol, Fransız, Hollandalı ve Portekizlilerin göz diktikleri yerden uzaklaştıklarına ya da bu yere yaklaştıklarına karar vermelerini mi sağlıyordu? Kendisine gelince o bu serüvene günün birinde Mazarino veya henüz bıyığı terlememiş Colbert'e, Fransa'nın gemilerini nasıl kötü muamele edilmiş köpeklerle dolduracaklarını belirtmek için mi bulaşmıştı?

Diğerleri artık uzaklaşmıştı. Roberto gizlendiği yerden çıkmış ve ziftli ipin ışığında, uyuyan köpeğin önünde durmuştu. Başına hafifçe dokunmuştu. Bu zavallı hayvanda dünyanın tüm acısını, bir aptalın öfkeli öyküsünü görüyordu. Casale günlerinden o âna kadar olan birikimleri onu birçok hakikate götürmüştü. Ah, keşke şövalyenin

arzuladığı gibi, ıssız adada bir kazazede olarak kalsaydı, şövalyenin istediği gibi *Amarilli*'yi ateşe verseydi, tenlerinin rengi Siena toprağının rengini andıran yerliler arasında üçüncü adada kalsaydı ya da dördüncü adada o insanların ozanı olsaydı. Acımasız bir dünyanın bütün kiralık katillerinden gizlenebileceği Escondida'yı bulmuş olsaydı!

O zamanlar yazgının ona kısa bir süre içinde bir beşinci, belki de Sonuncu adayı ayırdığını bilmiyordu.

Amarilli aklını yitirmiş gibiydi, Roberto tutunabileceği her yere tutunarak ve deniz tutması derdine katlanmaktan dünyanın kötülüklerini unutarak odasına geri dönmüştü. Sonra, daha önce sözünü ettiğimiz deniz kazası meydana gelmişti. Görevini başarıyla tamamlamıştı: Hayatta kalan tek kişi olarak kendisiyle birlikte Doktor Byrd'in sırrını taşıyordu. Ama belki de hiçbir önemi olmayan bir sırdı bu.

Sağlıksız bir dünyadan çıkarak gerçek sağlığı bulmuş olduğunu kabul etmesi gerekmez miydi? Deniz kazası ona en üstün armağanı, sürgünü, ve artık kimsenin elinden alamayacağı bir Sinyora'yı kazandırmıştı...

Ancak Ada ona ait değildi ve uzakta kalıyordu. *Daphne* ona ait değildi ve bir başkası ona sahip olduğunu açığa vuruyordu: Belki de orada Doktor Byrd'inki denli vahşi araştırmalarını sürdürebilmek için.

20.
KESKİN KAVRAYIŞ VE YARATICILIK SANATI

Roberto hâlâ vakit yitirme, oyununu keşfetmek için Davetsiz Konuk'un oyun oynamasına izin verme eğilimindeydi. Saatleri yeniden güverteye koyuyor, onları her gün yeniden kuruyor, sonra ötekinin yapmasını engellemek amacıyla koşup, hayvanların yemini veriyordu, daha sonra o geçerse geçtiği yer belli olsun diye her odayı düzeltip güvertedeki her şeye çekidüzen veriyordu. Gündüzleri odasında kalıyor, ancak dışarıdan ya da aşağıdan her tür gürültüyü yakalamak amacıyla kapıyı yarı aralık bırakıyordu, akşamları nöbet tutuyor, alkollü içkiden içiyor, *Daphne*'nin daha da aşağılarına iniyordu.

Birinde palamar çukurunun ötesinde geminin baş tarafına doğru iki kiler daha keşfetti: Biri boştu, dalgalı deniz nedeniyle nesneler düşmesin diye köşesine kenarlık yapılmış raflarla döşeli öteki oda tıklım tıkıştı. Güneşte kurutulmuş kertenkele derileri, ne olduğu belli olmayan meyve çekirdekleri, çeşitli renklerde taşlar, perdahlanmış çakıltaşları, mercan parçaları, bir tahta parçasının üzerinde iğneye geçirilmiş böcekler, bir kehribar parçası içinde bir sinek ile bir örümcek, kurutulmuş bir bukalemun, içinde küçük yılanlarla ufak yılanbalıklarının hareket ettiği sıvı dolu kavanozlar, Roberto'nun balinaya ait olduğunu sandığı dev balık kılçıkları, bir balığın suratını süslüyor olması gereken bir kılıç ve Roberto'nun bir tekboynuzluya ait olduğuna inandığı, ama bir deniz gergedanına ait olduğunu sandığım uzun bir boynuz gördü. Kısacası, o dönemde kâşiflerin ve doğa bilimcilerinin gemilerinde bulunması gereken odalara benzer, bilginlere özgü bir koleksiyon zevkini açığa vuran bir odaydı.

Ortada açık bir sandık, sandığın dibinde de saman vardı ve içi boştu. içinde ne olabileceğini Roberto odasına dönüp kapıyı açtığı anda anladı, iki ayağı üzerinde bir hayvan duruyordu karşısında; bu karşılaşmada hayvan Roberto'yu, etiyle kemiğiyle Davetsiz Konuk olsa düşmeyeceği denli dehşete düşürdü.

Bir fare, dev bir lağım faresi, hayır hayır, bir öcü, boyu insanın belini geçen, yerde uzanan uzun kuyruğu, sabit gözleriyle iki ayağının üzerinde durmuş, iki küçük kola benzeyen öteki iki ayağını ona doğru uzatmış bir öcüydü bu. Kısa tüylüydü, karnında bir çuval, bir açıklık, doğal bir çanta vardı, buradan aynı türden küçük bir canavar göz ucuyla bakıyordu. Roberto'nun ilk iki akşam fareler üzerine nasıl sayfalar dolusu yazı yazdığını biliyoruz; bunların gemilerin barındırabileceği büyüklük ve vahşilikte olmalarını bekliyordu. Ancak şimdi gördüğü hayvan, onun en korkulu bekleyişlerini bile aşan bir şeydi. Ve insan gözünün bu yapıda fareleri asla görmemiş olduğuna inanıyordu -bunda da haksız sayılmazdı, çünkü sonra göreceğimiz gibi, benim de tahmin ettiğim üzere, bu bir keseli hayvandı. ilk korku ânı geçtikten sonra, işgalcinin hareketsizliğinden belli oldu ki, bu saman doldurulmuş, üstelik kötü bir biçimde saman doldurulmuş bir hayvandı ya da gemi ambarında kötü korunmuştu: Deriden berbat bir çürümüş organ kokusu yayılıyordu ve sırttan şimdiden saman demetleri sarkıyordu.

Davetsiz Konuk, Roberto harikalar odasına girmeden biraz önce oradan en etkili parçayı almış ve Roberto hayran hayran bu müzeyi izlerken, belki de kurbanının aklım yitirip, kendini küpeşteden atarak denizde yok olacağını umarak onu odasına koymuştu. Ölmemi istiyor, çıldırmamı istiyor, diye mırıldanıyordu, ama faresini ona lokma lokma yedireceğim, onu balsamlayıp o raflara koyacağım, nerede saklanıyorsun lanet olası, neredesin, belki de çıldırıp çıldırmadığımı görmek için bana bakıyorsun, ama asıl ben seni çıldırtacağım, alçak.

Filintanın dipçiğiyle hayvanı güverteye sürüklemiş ve tiksintisini yenerek, hayvanı elleriyle tutup denize atmıştı.

Davetsiz Konuk'un kaldığı odayı bulmaya karar vermiş, artık yere saçılmış olan odun parçalarının üzerinde yeniden yuvarlanmamaya özen göstererek, odunluğa geri dönmüştü. Odunluğun ötesinde, *Amarilli*'de bisküvilik sota (ya da soute) adını verdikleri bir yer bulmuştu: Bir örtünün altında, iyi sarılmış ve korunmuş halde, her şeyden önce kamarasındakinden daha güçlü, çok büyük bir dürbün, belki de gökyüzü araştırmaları için tasarlanmış bir teleskop

bulmuştu. Ancak teleskop, hafif metalden büyük bir leğenin içindeydi ve leğenin yanında niteliği belli olmayan metal çubuklar, çevresinde halkalar bulunan yuvarlak bir bez parçası, bir tür miğfer ve nihayet kokusundan koyu ve kokuşmuş yağla dolu olduğu anlaşılan üç şişkin kap başka kumaş parçalarına düzgün bir biçimde sarılmıştı. Tüm bunların neye yarayabileceğini Roberto kendisine sormadı: O anda canlı bir yaratığı bulmak istiyordu.

Daha çok, sotanın altında başka bir alanın bulunup bulunmadığına baktı. Vardı, ancak çok alçaktı, o kadar alçaktı ki ancak diz üstünde ilerlemek mümkündü. Burasını, akreplerden korunmak için ve tavanı yakma korkusuyla kandili aşağıya doğru tuttuğunda keşfetmişti. Kısa bir sürünmeden sonra bu yerin sonuna varmış, kafasını sert karaçama, *Daphne*'nin en uçtaki Thule'sine çarpmıştı, bunun ötesinde suyun gemi teknesine vurduğu işitiliyordu. Şu halde, bu çıkmaz tünelin ötesinde başka bir yer olamazdı.

Sonra durmuştu, sanki *Daphne* onun için başka gizler saklıyor olamazmış gibi.

Bir hafta içinde ve boşuna geçmiş denemeyecek bir sürede Roberto'nun her şeyi görememiş olması tuhaf bir şey gibi geliyorsa, düzensiz bir planı olan büyük ve dededen kalma bir evin tavanarasına ya da mahzenlerine giren bir çocuğu düşünmek yeterli olacaktır. Her adımda içi eski kitaplarla dolu sandıklar, solmuş giysiler, boş şişeler ve bir sürü hayranlık uyandırıcı şey, yıpranmış mobilyalar, tozlu ve sallanan dolaplar çıkar çocuğun karşısına. Çocuk gider, bir hazine bulmak için oyalanır, bir hol, karanlık bir koridor görür ve orada korkutucu bir varlık bulunduğunu düşünür, araştırmasını bir başka sefere bırakır ve her defasında, bir yandan fazla içine dalmaktan çekinerek, öte yandan yakınlardaki keşiflerin verdiği heyecanla dolu, neredeyse sonraki keşiflerin tadını çıkararak, kısa adımlarla yoluna devam eder ve bu tavanarası ya da mahzen hiçbir zaman bitmez, tüm çocukluğu boyunca, hatta daha sonra da karşısına yeni köşeler çıkarır.

Bir de bu çocuğu her defasında yeni gürültüler korkutsa ya da onu bu dolambaçlı yollardan uzak tutmak için ona her gün insanın kanını donduran efsaneler anlatılsa -üstelik bu çocuk bir de sarhoş olsa-, alanın her yeni serüvende nasıl genişlediği açıklık kazanır.

Roberto'nun henüz kendisine düşmanlık gösteren bu alandaki yaşantısı da farklı olmamıştı.

Sabahın ilk saatleriydi ve Roberto yeniden düş görüyordu. Hollanda'yı görüyordu düşünde. Kardinalin adamları *Amarilli*'ye binmesi için onu Amsterdam'a götürürken olmuştu şimdi düşledikleri. Yolculuk sırasında bir kentte mola vermişler ve Roberto katedrale girmişti. İtalyan ile Fransız kiliselerinden onca farklı olan neflerin temizliğinden çok etkilenmişti. Süslemelerin bulunmadığı bu neflerde, yalnızca çıplak sütunlara asılmış birkaç sancak vardı, cam pencereler aydınlıktı ve üzerlerinde herhangi bir tasvir yoktu, güneş pencerelerde süt beyazı bir atmosfer yaratıyordu, bu atmosferi yalnızca daha aşağıda dua eden birkaç siyah insan figürü bozuyordu. O huzur içinde, sanki sütun başlıklarından ya da tonozdaki kilit taşlarından doğup, fildişi havada gezinen tek bir ses işitiliyordu, hüzünlü bir melodi. Sonra küçük bir kilisede, koronun gezinti yerinde, siyahlar giymiş bir başkası, bir köşede tek başına, gözlerini boşluğa dikmiş küçük bir flüt çalıyordu.

Daha sonra, müzik sona erdiğinde, acaba ona ufak bir para yardımında bulunsam mı diye düşünerek, flüt çalanın yanına yaklaştı; adam Roberto'nun yüzüne bakmaksızın övgüleri için ona teşekkür etti ve Roberto adamın kör olduğunu anladı. Çanlardan sorumluydu adam *(der Musicyn en Directeur van de Klokwerken, le carillonneur, der Glockenspieler*, diyerek Roberto'ya açıklamaya çalıştı), ancak akşamleyin avluda ve kilisenin çevresindeki mezarlıkta dolaşan inançlı kimseleri flütün sesiyle eğlendirmek de işinin bir parçasıydı. Birçok melodi biliyordu ve bazı melodiler üzerine giderek daha karmaşık iki, üç, bazen beş çeşitleme geliştiriyordu, notaları okuması da gerekmiyordu: Doğuştan kördü ve kilisesinin bu güzel aydınlık (böyle demişti, aydınlık) alanında, söylediğine göre güneşi teniyle görerek hareket ediyordu. Çalgısının mevsimlere ve sabah ile günbatımının sıcaklığına tepki gösteren canlı bir şey olduğunu açıkladı ona, kilisede tahtaya sabit bir kusursuzluk veren bir tür her yere yayılmış bir sıcaklık vardı her zaman -ve Roberto kendisi bu açıklıkta üşürken, kuzeyli bir adamın her yere yayılmış sıcaklığa sahip olabildiği fikri üzerinde düşünmüştü.

Müzisyen ona iki kez daha ilk melodiyi çaldı ve parçanın adının “Doen *Daphne* d’over schoone Maeght” olduğunu söyledi. Her tür armağanı reddetti, Roberto’nun yüzüne dokundu ve ona “*Daphne*”nin tatlı bir şey olduğunu ve tüm yaşamı boyunca ona eşlik edeceğini söyledi ya da en azından Roberto böyle anladı.

Şimdi Roberto, *Daphne*’de, gözlerini açıyor ve hiç kuşkusuz aşağıda, tahtanın çatlakları arasından “*Daphne*”nin notalarının geldiğini işitiyordu, sanki çeşitlemelere girmeye cesaret etmeksizin, ısrarlı bir nakarat gibi melodinin ilk tümcesini düzenli aralıklarla yineleyen daha metalik bir alet tarafından çalınıyordu.

Hemen kendisine, *Daphne* adında bir *fluyt* üzerinde olup, adı “*Daphne*” olan bir flüt parçasını duymanın çok zekice bir simge olduğunu söyledi. Bunun bir rüya olduğunu düşünerek kendisini aldatması boşunaydı. Davetsiz Konuk’un yeni bir mesajıydı.

Bir kez daha silahını kuşanmıştı, gene varildeki içkiden içerek güç kazanmış ve sesi izlemişti. Saatlerin bulunduğu odadan geliyor gibiydi. Ancak, saatleri güverteye yaydığından bu yana oda boş kalmıştı. Yeniden oraya gitti. Oda hâlâ boştu, ancak müzik dipteki duvardan geliyordu. ilk geldiğinde saatleri görmenin şaşkınlığıyla, ikincisinde ise saatleri soluk soluğa dışarı taşıma telaşıyla kamaranın gemi teknesine kadar ulaşıp ulaşmadığını hiç düşünmemişti. Eğer öyle olsa, dipteki duvarın bombeli olması gerekirdi. Ama bombeli miydi gerçekten? Saatlerin oluşturduğu manzarayla o büyük örtü bir göz yanılsamasına yol açıyor, ilk bakışta dip tarafın bombeli mi düz mü olduğu anlaşılmıyordu.

Roberto örtüyü yırtmaya yeltendi ve bunun tiyatro perdesine benzer bir perde olduğunu fark etti. Perdenin arkasın da bir başka kapı vardı, ancak bu kapı da bir sürgüyle kapatılmıştı.

Bakkhos’un müridlerine özgü bir cesaretle ve sanki bir tüfek darbesiyle düşmanların hakkından gelebilirmiş gibi, tüfeği doğrulttu ve yüksek sesle “Nevers et Saint-Denis!” diye bağırdı (neden olduğunu Tanrı bilir), kapıya bir tekme attı ve korkusuzca ileri atıldı.

Yeni mekânı işgal eden nesne bir orgtu; tepesinde yirmi kadar çubuk bulunuyordu ve çubuklar arasındaki açıklıklardan melodinin notaları yükseliyordu. Org duvara sabitlenmişti ve küçük metal

sütunlardan bir donanımın desteklediği tahta bir yapıdan oluşuyordu. Üst yüzeyde ortada çubuklar duruyordu, ancak bunların yanlarında küçük mekanik kuklalar hareket ediyordu. Soldaki grupta bir tür dairesel bir kaide ile üzerinde kuşkusuz içi boş bir örs -bir çan gibi- görülüyordu: Kaidenin çevresinde küçük madeni çekiçlerle örse vuracak şekilde kollarını ritmik olarak hareket ettiren dört figür vardı. Farklı ağırlıktaki çekiçler, çubukların söylediği ezgiyle uyumsuzluk göstermeyen net sesler üretiyor, ancak melodiyi bir dizi akor aracılığıyla yorumluyorlardı. Roberto, evrensel armoni üzerine araştırmalarından söz eden Minimi tarikatından bir rahiple Paris'te yaptığı konuşmaları anımsadı ve yaptıkları müzikten çok yüz çizgilerinden Vulcanus ile üç Kyklop'u tanıdı, efsaneye göre Pythagoras müzik aralıklarının sayı, ağırlık ve ölçüye bağlı olduğunu kesinlerken bunlara göndermede bulunuyordu.

Çubukların sağında bir kanatlı çocuk melek "*Daphne*" melodisinin dayandığı üçlü ölçüyü vuruyordu (elleri arasında tuttuğu tahta bir kitabın üzerindeki değnekle).

Bunun hemen altındaki bir yüzey üzerinde orgun klavyesi uzanıyordu, çubukların çıkardığı notalara karşılık gelecek şekilde tuşlar yükselip alçalıyordu, sanki üzerlerinde görünmez bir el dolaşıyormuş gibi. Klavyenin altında, genellikle orgu çalan kişinin ayağıyla körükleri hareket ettirdiği yerde, beklenmedik ölçüde düzenli bir sıra içinde, üzerine dişliler, çıkıntılar takılmış bir silindir yerleştirilmişti, tıpkı notaların bir nota yaprağının nota çizgileri üzerinde çıkışlar ve inişler, beklenmedik kırılmalar, geniş beyaz alanlar ve üst üste gelen sekizliklerle dizildiği gibi.

Silindirin altına yatay bir çubuk yerleştirilmişti, bu çubuk küçük kolları destekliyor, onlar da silindir döndüğünde birbiri ardı sıra silindirdeki dişlilere dokunuyorlardı ve yarı gizli çubuklar sayesinde tuşları hareket ettiriyorlardı, tuşlar da çubukları.

Ancak en şaşırtıcı olgu, silindirin dönme ve çubukların hava akımı alma nedeniydi. Orgun yanında biçimiyle bir ipek böceği kozasını andıran cam bir sifon sabitlenmişti, sifonun içinde onu üç ayrı alana bölen üst üste iki elek vardı. Sifon, o ortama ışık sağlayan açık lombardan gelip, sifona aşağıdan giren bir borudan akan suyu

alıyordu; boru oraya belli ki doğrudan (gizli bir pompa aracılığıyla) denizden çekilen sıvıyı boşaltıyordu, ancak kozaya suyun havayla karışık olarak girmesini sağlayacak şekilde boşaltıyordu suyu.

Su kaynarcasına kozanın alt kısmından basınçla giriyor, kozanın içinde iç yüzlere karşı bir çevrinti oluşturuyor ve hiç kuşkusuz iki eleğin emdiği havayı serbest bırakıyordu. Kozanın üst bölümünü çubukların tabanına bağlayan bir borudan hava mekanik nefes hareketleriyle ezgiye dönüşüyordu. Buna karşın, alt bölümde yoğunlaşmış olan su oradan bir kamış aracılığıyla çıkıyor ve küçük bir değirmen çarkının kanatlarını hareket ettirip, sonra aşağıda duran metal bir tasın içine dökülüyor ve oradan bir başka boruyla lombarın ötesine akıyordu.

Çark, bir çubuğu hareket ettiriyor, çubuk silindir üzerindeki dişliler arasına oturarak, silindirin hareketine katılıyordu.

Sarhoş Roberto'ya tüm bunlar doğal göründü, o kadar doğal göründü ki, silindir giderek yavaşlayıp, çubuklar melodi boğazlarında sönüp gitmişcesine ıslık sesi çıkardığı, Kyklop'lar ile kanatlı çocuk melek vuruşlarına son verdiği anda kendisini ihanete uğramış hissetti. Şurası açıktı ki -onun yaşadığı dönemde sürekli hareketten çok. söz edilmesine karşın-suyun emilmesini ve akmasını düzenleyen saklı pompa ilk dürtüden sonra belli bir süre hareket edebiliyor, ancak sonra gücünün sonuna ulaşıyordu.

Roberto neye daha çok şaşırması gerektiğini bilmiyordu: Bu becerikli teknik hayalete mi -çünkü ölmüş çocukların ya da kanatlı çocuk meleklerin danslarını harekete geçirebilen benzerlerinden söz edildiğini duymuştu- yoksa Davetsiz Konuk'un -başkası olamazdı- düzeneği o sabah ve o saatte harekete geçirmiş olmasına mı?

Hem kendisine hangi mesajı iletmek için? Belki de Roberto'nun en baştan yenilgiye uğramış olduğunu. *Daphne*, umutsuzca ortaya çıkarmaya çalışarak tüm ömrünü geçireceği daha ne çok sürpriz gizleyebilirdi?

Bir filozof ona Tanrı'nın, dünyayı yaratmış olduğu için dünyayı bizden daha iyi tanıdığını söylemişti. Ve çok az da olsa tanrısal bilgiye uyum sağlamak için dünyayı büyük bir bina gibi algılamak ve

onu kurma denemesine girişmek gerekiyordu. Roberto da böyle yapmalıydı. *Daphne*'yi tanımak için onu inşa etmesi gerekiyordu.

Dolayısıyla masanın başına geçmiş ve gerek *Amarilli*'nin yapısından gerek o âna dek *Daphne*'de gördüklerinden esinlenerek geminin profilini çizmişti. Pekâlâ, diyordu, kıç kasarasında konaklama odalarıyla aşağıda dümencinin odası var; daha aşağıda (ancak hâlâ güverte düzeyinde) nöbetçi mekânı ve dümen yekesinin geçtiği boşluk. Dümen yekesi kıç tarafına çıkıyor olmalı ve o sınırdan ötede başka hiçbir şey olamaz. Tüm bunlar, baş kasarasındaki mutfakla aynı düzeyde. Sonra, cıvadra bir başka yükseltiye dayanıyor ve orada -Roberto'nun karmakarışık ifadelerini doğru yorumluyorsam- o dönemde popoları dışarıda ihtiyaçlarını giderdikleri şu yerler olmalı. Mutfaktan aşağı inildiğinde, azık ambarına varılıyordu. Burasını göndere, payandanın sınırlarına kadar dolaşmıştı, orada da başka bir şey olamazdı. Aşağıda palamarları ve fosil birikintisini bulmuştu. Daha öteye gidilemiyordu.

Sonra geriye dönüyor ve tüm güverte altını, kuşluk ile bostanı geçiyordu. Eğer Davetsiz Konuk kendi isteğiyle hayvan ya da bitki biçimini alamıyorsa, orada saklanamazdı. Dümen yekesinin altında saatlerle org vardı. Orada da oda gemi teknesiyle son buluyordu.

Daha aşağı inerek, gemi ambarının öteki erzakların, safra ve odunların bulunduğu en geniş bölümünü bulmuştu; boşluk sesi veren sahte bir dip kısım olmadığından emin olmak için yan tarafı eliyle tıklatmıştı. Eğer bu gemi normal bir gemiyse, sintinede gizlenecek başka bir yer olmaması gerekirdi. Tabii, Davetsiz Konuk suyun altında bir sülük gibi geminin omurgasına yapışıp, gece vakti bir salyangoz gibi gemide dolaşmıyorsa... ama bütün açıklamalar arasında -kaldı ki başka açıklamaları da sınamaya hazırdı- bu ona en az bilimsel olanı gibi görünüyordu.

Kıç tarafında, aşağı yukarı orgun altında, leğenin, teleskopun ve öteki aletlerin bulunduğu küçük oda vardı. Onu gözden geçirirken, diye düşünüyordu, mekânın tam dümenin -arkasında bitip bitmediğini kontrol etmemiştim; ancak yapmakta olduğu çizimden, ona öyle geliyordu ki, kâğıt başka bir boşluğu tasarlamasına olanak vermiyordu -kıç tarafının kavisini iyi çizdiyse eğer. Aşağıda bir tek,

çıkmaz tünel kalıyordu ve bunun ötesinde başka bir şey bulunmadığından emindi.

Böylece, gemiyi bölümlere ayırarak, tamamen doldurmuştu ve yeni herhangi bir odaya yer kalmıyordu. Sonuç: Davetsiz Konuk'un sabit bir yeri yoktu. Roberto'nun hareketine göre hareket ediyordu; olması gerektiğini bildiğimiz, ancak asla görmediğimiz ayın öteki yüzü gibiydi. Ayın öteki yüzünü kim görebilirdi? Gezegenlerde yaşayan birisi: Hareket etmeksizin bekleyebilir ve gizli yüzü görebilirdi. Davetsiz Konuk'la birlikte hareket ettiği sürece ya da Davetsiz Konuk'un hamlelerini kendisine bağlı olarak seçmesine izin verdiği sürece, onu asla görmeyecekti.

Gezegen haline gelmeli ve Davetsiz Konuk'u hareket etmeye zorlamalıydı. Ve o alt güvertedeyken, Davetsiz Konuk kesinlikle güvertede bulunduğuna göre -ya da tam tersi-, onu alt güvertede olduğuna inandırmalı ve güvertede faka bastırmalıydı.

Davetsiz Konuk'u aldatmak için, O kendisini yazı yazmakla meşgul sansın diye kaptan kamarasında ışığı açık bırakmıştı. Sonra kıç kasarasının en üstüne gidip gizlenmişti, tam çanın arkasına, böylece döndüğünde cıvadra altındaki alanı denetleyebiliyor ve önünde güverteyle kıç tarafındaki fenere kadar öteki kasarayı gözleyebiliyordu. Tüfeğini yanına koymuştu korkarım, içki fıçısını da.

Geceyi, uyuyakalmamak için şafak sökene dek kulaklarını çimdikleyip, her tür gürültüye tepki vererek geçirmişti, sanki hâlâ Doktor Byrd'i gözetliyormuş gibi. Boşuna.

Bunun üzerine kamaraya dönmüştü, bu arada ışık sönmüştü. Ve kâğıtlarını karmakarışık bir halde bulmuştu. O güvertede gecenin soğuğu ve sabahın çiviyle donarken, Davetsiz Konuk geceyi belki de Sinyora'ya yazdığı mektupları okuyarak, orada geçirmişti!

Hasmı, onun anılarına girmişti... Salazar'ın uyarılarını anımsadı: Tutkularını ortaya koymakla, kendi ruhunda bir gedik açmıştı. Güverteye koşturmuş ve rastgele bir kurşun sallamış, bir direği sıyırmış, sonra kimseyi öldürmediğini fark edinceye kadar yeniden ateş etmişti. Tüfeği yeniden doldurması için gereken zaman içinde,

düşman iki atış arasında bu patırtıya gülerek gezmeye çıkabilirdi - patırtı yalnızca hayvanları etkilemişti, aşağıdan bağrışıyorlardı.

Demek gülüyordu. Nerede gülüyordu peki? Roberto çizimine geri dönmüş ve kendisine teknelerin yapısı hakkında hiçbir şey bilmediğini söylemişti. Çizim yalnızca boyu, aşağıyı ve uzunluğu gösteriyordu, eni göstermiyordu. Uzunlamasına görüldüğünde (biz buna dikey kesitinde derdik) gemi gizlenilecek olası başka yerler göstermiyordu, ancak enlemesine değerlendirildiğinde, önceden keşfedilmiş odaların ortasında başkaları olabilirdi.

Roberto ancak şimdi düşünüyordu, ama bu gemide hâlâ çok fazla şey eksikti. Örneğin, başka silah bulamamıştı. Diyelim ki gemiciler silahları alıp götürmüş olsunlar -gemiyi kendi istekleriyle terk ettiyseler şayet. Ama *Amarilli*'de gemi ambarında kötü havaların yol açtığı zararlar durumunda direkleri, geminin yanlarını ya da dümeni onarmak için birçok onarım tahtası bulmuştu, oysa burada mutfağın ocağında kullanılmak üzere kısa bir süre önce kurutulmuş birçok küçük odun parçası bulmuş, ancak meşe, karaçam ya da bekletilmiş çam ağacına hiç rastlamamıştı. Marangozluk tahtanın yanı sıra marangozluk malzemeleri de eksikti: Testereler, değişik biçimlerde keserler, çekiçler ve çiviler...

Başka oda var mıydı? Çizimi yeniden yaptı ve gemiyi yandan görüyormuş gibi değil de, ona kuşbakışı yukarıdan bakıyormuş gibi çizmeye çalıştı. Ve aklında canlandırdığı bu arı kovanına, orgun bulunduğu kabinin altına, bir delik daha yerleştirilebileceğine karar verdi, buradan sonuçta merdiven olmaksızın tünele inilebilirdi. Eksik olan her şeyi içermeye yetmezdi, ama ne olursa olsun fazladan bir delikti. Eğer çıkmaz tünelin alçak tavanında bir geçit, bu yepyeni mekâna çıkılabilecek bir delik var idiyse, oradan saatlerin bulunduğu yere çıkılabilir ve oradan da tüm gemi teknesi yeniden boydan boya geçilebilirdi.

Roberto artık Düşmanın oradan başka bir yerde olamayacağından emindi. Aşağıya koştu, tünele girdi, ancak bu kez yukarıyı aydınlatıyordu. Ve küçük bir kapı vardı. Kapıyı hemen açma güdüsüne karşı direndi. Davetsiz Konuk orada idiyse, başını dışarı çıkarmasını bekleyecek ve onun hakkından gelecekti. Casale'de

olduğu gibi, saldırıyı beklenmediği yerden gerçekleştirerek onu faka bastırmak gerekiyordu.

Orada bir boşluk var idiyse, bu boşluk teleskopun bulunduğu boşlukla bitişik olmalıydı ve oradan geçmek gerekecekti.

Yukarı çıktı, sotadan geçti, aletlerin üzerinden atladı ve karşısında bir duvar buldu, ancak şimdi fark ediyordu ki, bu duvar gemi teknesinin sert tahtasından değildi.

Duvar oldukça zayıftı: Müziğin geldiği yere girerken yaptığı gibi, sert bir tekme vurmuş ve tahta çökmüştü.

Dipteki yuvarlak duvarların üzerindeki küçük penceresiyle, bir sıçan yuvasının zayıf ışığı içinde bulmuştu kendisini. Ve orada bir şiltenin üzerinde, neredeyse dizlerini çenesine dek çekmiş, kolunu bir tabancayı kapmak için uzatmış, Öteki vardı.

Yaşlı biriydi, gözbebekleri genişti, kuru yüzünü kısmen ağarmış ince bir sakal çevreliyordu, başının üzerindeki birkaç ağarmış saç teli dik duruyordu, yabanmersini rengi dişetlerinin göründüğü ağzında hemen hiç diş yoktu, bir zamanlar rengi siyah olan, ama artık yıkanmamış lekelerle yağ içindeki bir kumaş parçasının içine gömülmüştü.

Neredeyse iki eliyle yapıştığı tabancayı doğrultmuş, kolları titrerken zayıf bir sesle bağırıyordu. İlk cümle Almanca ya da Hollandaca'ydı, ikincisi ise, hiç kuşkusuz aynı mesajı yineliyordu, yarım yamalak bir İtalyanca ile söylenmişti kâğıtlara bakarak, muhatabının nereli olduğunu çıkardığının bir göstergesiydi bu.

“Sen kımıldarsan, ben vururum!”

Roberto gördüğü şeyden öylesine şaşkınlığa uğramıştı ki, tepki göstermekte gecikti. İyi de oldu, çünkü silahın horozunun kaldırılmamış olduğunu, dolayısıyla Düşmanın askeri sanatlardan pek anlamadığını fark etme fırsatını buldu.

Bunun üzerine iyi niyetle yaklaşmış, tabancayı namlusundan yakalamış ve kabzaya sıkı sıkıya sarılmış ellerden silahı almaya çalışmıştı, bu arada ihtiyar öfkeli ve çocukça çığlıklar atıyordu.

, Roberto sonunda güçbela silahı elinden almıştı, beriki kendini yere bırakmıştı ve Roberto onun yanına diz çöküp, adamın başını

tutmuştu.

“Bayım,” demişti, “ben size kötülük etmek istemiyorum. Dostum ben. Anladınız mı? Amicus!”‘

Öteki ağzını açıp kapıyor, ancak konuşmuyordu; yalnızca gözlerinin akı ya da kırmızısı görünüyordu; Roberto onun ölmek üzere olduğundan kaygılandı. Adamı güçsüz kolundan tuttu ve onu kendi kaldığı yere götürdü. Ona su ikram etti, biraz alkollü içkiden içirdi ve adam “Gratias ago, domine” dedi, onu kutsuyormuşcasına elini kaldırdı ve bu noktada Roberto, kıyafetini daha iyi gözden geçirerek onun bir din adamı olduğunu fark etti.

21.
TELLURİS THEORİA SACRA

Bu karşılaşmayı izleyen iki günlük söyleşmeyi yeniden kurmaya kalkışmayacağız. Bunun bir nedeni de, bu noktadan başlayarak Roberto'nun notlarının daha kısa ve özlü bir nitelik kazanmasıdır. Belki de Sinyora'ya açtığı gizlerin yabancı gözlerin bakışıyla karşılaşması yüzünden (hiçbir zaman yeni yol arkadaşına bunu sorma cesaretini gösteremedi), günlerce yazmayı bir yana bırakıp, öğrendiklerini ve olanları oldukça daha soğuk bir üslupla kaydediyor.

Evet, Roberto peder Caspar Wander-drossel'le karşı karşıyaydı; Caspar, yalnızca *e Soaetate lesu, oltm in Herbipolitano Francomae Gymnasia, postea in Collegia Romano Mathematum Professor* olmakla kalmıyordu, aynı zamanda Cemiyet Üst Kurulu'nda astronomluk ve başka birçok bilim koluyla ilgili araştırmalar yapıyordu. Daha önce de Vereenigde Oost-Indische Compagnie için bu yollarda seyretmiş olan Hollandalı bir kaptanın komuta ettiği *Daphne*, Süleyman Adaları'nı bulmak için aylar önce Akdeniz kıyılarını bırakmış, Afrika'nın çevresini dolaşmıştı. Tam olarak Doktor Byrd'in *Amarilli* ile yapmak istediği şeydi bu -şu farkla: *Amarilli*, Süleyman Adaları'nı batıyı doğu kabul ederek arıyordu-, oysa *Daphne* bunun tam tersini yapmıştı, ancak bu pek önemli değil: Antipodlara her iki taraftan da ulaşılıyordu. Adada (peder Caspar kumsalın ötesini, ağaçların arkasını işaret ediyordu), Malta Gözlemevini kurmak gerekiyordu. Bu Gözlemevinin ne olduğu açık değildi ve peder Caspar tüm dünyanın sözünü edeceği kadar ünlü bir giz gibi fısıldıyordu onun adını.

Oraya ulaşmak *Daphne*'nin epey zamanını almıştı. O zamanlar denizlerde nasıl yol alındığı bilinir. İsa Cemiyeti'nin misyonlarının olduğu yerlere uğramak gerektiğinden, güneydoğuya, Yeni Gine'deki Porto Sancti Thomae'a doğru seyretmek amacıyla Moluk adalarını geride bıraktıktan sonra, bir fırtınanın sürüklediği gemi, asla görülmemiş denizlerde yolunu yitirmiş, çocuk büyüklüğünde, uzun kuyruklu ve karnında bir kesesi bulunan kocaman farelerin

yaşadığı bir adaya ulaşmıştı, Roberto bu hayvanların samanla doldurulmuş bir örneğini görmüştü (hatta peder Caspar, “Peru’ya bedel bir Wunder’i” denize attığı için Roberto’yu paylıyordu).

Bunlar, peder Caspar anlatmayı sürdürüyordu, dost hayvanlardı, küçük ellerini uzatıp, gemiden inenlerin çevresini sararak, hatta giysilerini çekerek onlardan yiyecek istiyorlardı, sonra birinci sınıf hırsızlara taş çıkartırcasına, bir denizcinin ceplerinden bisküvi çalmışlardı.

Peder Caspar’ı tamamen desteklemek üzere izninizle araya gireceğim: Böyle bir ada gerçekten de vardır ve başka hiçbir adayla karıştırılması mümkün değildir. Bu sözde kanguruların adı Quokkas’dır ve yalnızca orada, Rottnest Island’da yaşarlar, Hollandalılar bu adayı bir süre önce keşfetmiş ve ona *rottenest*, yani iri fareler yuvası adını vermişlerdi. Ancak sözünü ettiğimiz ada Perth’in karşısında bulunduğundan; bu, *Daphne*’nin Avustralya’nın batı kıyısına ulaştığı anlamına gelmektedir. Ekvator’un biraz aşağısına inerek doğuya gitmesi gerekirken, bu sırada otuzuncu güney paraleli üzerinde ve Moluk adalarının batısında bulunduğunu düşünürsek, *Daphne*’nin rotayı yitirdiğini söylemek durumundayız.

Bununla kalsa gene iyi. *Daphne*’nin adamları adadan biraz uzakta bir kıyı görmüş olsalar gerek, ancak bunun bir başka kemirgenin yaşadığı bir başka adacık olduğunu düşünmüşlerdi. Bambaşka bir şey arıyorlardı ve kimbilir gemideki aygıtlar peder Caspar’a neler anlatıyordu. Kesin olarak, insanoğlunun yüzyıllardır düşünü gördüğü Terra Incognita ile Australis’ten birkaç kürek darbesi uzaklıktaydılar. Anlaşılması güç olan nokta şu: Göreceğimiz gibi, *Daphne* sonunda on yedi derece güney enlemine gelmiş olduğuna göre, Avustralya’yı görmeksizin onun çevresinde nasıl yol almışlardı? Ya yeniden kuzeye çıkıp, şu ya da bu kumsalda karaya oturma tehlikesini göze alarak, Avustralya ile Yeni Gine arasından geçmişlerdi; ya da Avustralya ile Yeni Gine arasından geçip, hep açık denizi görerek güneye doğru seyretmişlerdi.

Aşağı yukarı öykümüzün geçtiği aylarda Abel Tasman da Batavia’dan yola çıkarak, Van Diemen adını verdiği ve bugün Tasmanya olarak bildiğimiz bir kara parçasına ulaşmamış olsa, bir roman anlattığıma inanabilirdiniz; ancak Abel Tasman da Süleyman

Adaları’nı aradığından, onun ötesinde yüz kat daha büyük bir kıta bulunduğunu aklına getirmeksizin, bu kara parçasının güney kıyısının soluna doğru seyretmiş ve Yeni Zelanda’nın güneydoğusuna ulaşmış, kuzeydoğu yönünde Yeni Zelanda kıyısı boyunca yoluna devam etmişti; onu geride bıraktıktan sonra Tonga’ya yanaşıyordu; sonra, sanıyorum, aşağı yukarı *Daphne*’nin vardığı yere varıyor, ancak orada da mercan resifleri arasından geçip, Yeni Gine’ye doğru dümen kırıyordu. Bilardo topunun brikol gitmesi gibi bir şeydi bu, ama öyle görünüyor ki, denizciler daha yıllar boyu Avustralya’nın iki adım ötesine kadar ulaşıp onu görmemeye yazgılıydılar.

Öyleyse, peder Caspar’ın öyküsünü doğru kabul edelim. Alizeleri körü körüne izleyerek, *Daphne* bir başka fırtınaya yakalanmış ve kötü biçimde zarar görmüştü, öyle ki üzerinde ağaç bulunmayan, ortadaki bir gölün çevresinde halka biçimindeki kumdan oluşan, Allah bilir neredeki bir adada durmak zorunda kalmışlardı. Orada gemiyi eski haline döndürmüşlerdi, gemide neden yedek onarım malzemesi bulunmadığının açıklaması işte buydu. Sonra yeniden yola çıkmışlar ve sonunda o koyda demir atmışlardı. Kaptan bir öncü birlikle birlikte kayığı karaya göndermişti, adada yaşayan kimse olmadığı sonucuna varmış, her ihtimale karşın topları doldurtmuş ve tam karaya doğru doğrultmuştu, sonra hepsi de çok önemli olan üç girişimde bulunulmuştu.

İlki, artık iyice azalmış olan su ve yiyecek ikmaliydi; ikincisi, Cemiyetin doğa bilimcilerini sevindirmek üzere ülkeye götürülecek hayvanların ve bitkilerin yakalanmasıydı; üçüncüsü, gelecekteki talihsizlikleri için büyük kütüklerden, düz ve uzun tahtalardan ve her tür malzemeden oluşan yeni bir yedeği sağlamak amacıyla ağaçların kesilmesiydi; ve son olarak, Adanın yüksek bir noktasında Malta Gözlemevinin işler hale getirilmesiydi, bu en zahmetli iş olmuştu. Gemi ambarından tüm marangozluk aletlerini ve Gözlemevinin değişik parçalarını çıkarıp, kıyıya taşımak zorunda kalmışlar ve bütün bu işler, malzemeyi doğrudan koya indiremediklerinden çok zaman almıştı: Gemi ile kıyı arasında, neredeyse su yüzeyine kadar ulaşan ve çok dar birkaç geçidi bulunan, tümüyle mercanlardan oluşmuş bir kale savunma kulesi,

bir hendek seti, bir toprak set, bir *Erdwall* -kısacası, bugün bizim mercan resifi adını vereceğimiz şey- uzanıyordu. Birçok sonuçsuz denemeden sonra, her defasında koyun güneyindeki burnu aşmak gerektiğini keşfetmişlerdi; koyun ötesinde, yanaşmalarına olanak sağlayan küçük bir koy vardı. "İşte bu yüzden, hâlâ orada arkada durmasına karşın, denizcilerin terk ettiği sandalı şimdi göremiyoruz, *heu me miserum*!" Roberto'nun yazıya geçirdiklerinden, bu Germenin Roma'da yaşayıp, yüz değişik ülkeden rahip arkadaşlarıyla Latince konuştuğu ve İtalyancayı pek fazla konuşamadığı anlaşılıyor.

Gözlemevinin yapımı sona erdikten sonra, peder Caspar gözlemlerine başlamıştı, yaklaşık iki ay başarıyla sürmüştü bu gözlemler. Bu arada mürettebat ne yapıyordu? Miskinlik ediyordu ve gemi disiplini gevşemeye başlıyordu. Kaptan gemiye birçok damıtılmış alkollü içki fıçısı yüklemişti, bunların yalnızca fırtınalar sırasında, büyük bir tutumlulukla, güçlendirici olarak ya da yerlilerle yapılan değiş tokuşlarda kullanılması gerekiyordu; oysa her emre karşı gelen mürettebat fıçıları güverteye taşımaya başlamıştı, aralarında kaptan da olmak üzere herkes bunlardan bol bol içmişti. Peder Caspar çalışıyordu, mürettebat vahşiler gibi yaşıyordu ve Gözlemevinden müstehcen şarkılar işitiliyordu.

Bir gün hava çok sıcak olduğundan, peder Caspar tek başına Gözlemevinde çalışırken rahip giysisini çıkarmış (iyi bir Cizvit rahibinin utancıyla söylüyordu: Alçakgönüllülüğe karşı günah işlemişti, keşke kendisini hemen cezalandıran Tanrı bağışlayabilseydi onu!) ve bir böcek göğsünü sokmuştu. Başlangıçta yalnızca bir sancı hissetmişti, ancak akşam gemiye döner dönmez, büyük bir ateş kaplamıştı tüm bedenini. Olaydan kimseye söz etmemişti, geceleyin kulakları uğuldamış, başı ağırlaşmıştı, kaptan rahip giysisini açmış ve ne görmüştü? Yaban arılarının, hatta çok büyük sivrisineklerin de yol açabileceği bir çıban. Ancak bu şişlik kaptanın gözünde hemen bir karaçıbana, bir kızılyaraya, karaya çalan bir kançıbanına -kısacası- *pestis, quae diatur bubonica*'nın son derece bariz bir belirtisi olan bir hıyarcığa dönüşmüştü -günlüğe hemen bu şekilde kaydedilmişti.

Panik gemide yayılmıştı. Peder Caspar'ın böcekten söz etmesi boşunaydı: Vebalı kimse bir yere kapatılmamak için yalan söyler, bu biliniyordu. Vebayı çok iyi bildiğini ve kendisindeki şişliğin birçok nedenden ötürü veba olmadığını söylemesi boşunaydı. Salgını önlemek için mürettebat neredeyse denize atacaktı onu.

Peder Caspar, yaklaşık on iki yıl önce Milano ile Kuzey İtalya'yı kasıp kavuran büyük veba salgını sırasında, öteki rahip arkadaşlarıyla birlikte, yardımlarda bulunmak, veba olgusunu yakından incelemek üzere bulaşıcı hastalıklar hastanelerine gönderilmiş olduğunu açıklamaya çalışıyordu. Dolayısıyla bu bulaşıcı hastalık hakkında çok şey biliyordu. Sudor Anglicus gibi, bireylere hem farklı yerlerde hem farklı zamanlarda musallat olan hastalıklar vardır; Dysenteria Melitensis ya da Elephantiasis Aegyptia gibi, tek bir bölgeye özgü hastalıklar vardır, veba gibi bazı başka hastalıklar da birçok bölgede, tüm yaşayanları uzun bir süre etkisi altına alırlar. imdi, vebayı, güneş lekeleri, ay tutulmaları, kuyrukluyıldızlar, saklandıkları yuvalarından dışarı çıkan yeraltı hayvanları, pis havalar yüzünden solan bitkiler haber verir: Oysa ne gemide, ne karada, ne gökte, ne de denizde bu işaretlerden hiçbiri görülmemişti. ikincisi, veba, kesinlikle bataklıklardan çıkan pis kokulu havaların, savaşlar sırasında birçok cesetin kokuşmasının, hatta sürüler halinde denizde boğulup, sonra kıyılara vuran çekirgelerin istilalarının meydana getirdiği bir hastalıktır. Hastalığın bulaşması, ağza giren ve ciğerlerden ana toplardamar aracılığıyla kalbe ulaşan bu pis hava sızıntılarıyla olur. Ancak deniz yolculuğu sırasında, su ile yiyeceğin kötü kokusu dışında -kaldı ki bu vebaya değil, iskorbüte yol açar- deniz yolcuları herhangi bir kötü havaya maruz kalmamışlar, aksine tertemiz bir hava ile son derece sağlıklı rüzgârları solumuşlardı.

Kaptan, kötü havaların izlerinin giysilere ve başka birçok nesneye yapıştığını ve belki de gemide uzun bir süre bu kötü havaları muhafaza edip, sonra salgını aktaran bir şey

Peder Caspar yanında, Medina'nın *l'Arte de navegar*'ı, Snellius'un *Typhis Bavatus*'u ve Pietro d'Anghiera'nın *De rebus oceanicis et orbe novo decades tres*'i gibi deniz yolculuğuyla ilgili bazı iyi kitaplar getirmiş ve bir gün kaptana bunları Milano'da epey ucuza

satın aldığını söylemişti: Vebadan sonra, Kanallar boyunca taş sedirler üzerinde, vaktinden önce ölen bir soylu beyin tüm kitaplığı satışa çıkarılmıştı. Ve bu, denizde de yanında taşıdığı kendi küçük özel koleksiyonuydu.

Bir vebalıya ait olan bu kitapların salgın hastalığın nedenleri olduğu kaptana göre açıkça ortadaydı. Herkesin bildiği gibi, veba zehirleyici merhemlerle geçmekteydi ve o sayfalarına zehir sürülmüş yapıtların sayfalarını çevirirken parmağını tükürükle ıslatıp ölen kişiler olduğunu okumuştu.

Peder Caspar yırtınıyordu: Hayır, Milano'da mikroskop adı verilen çok yeni bir buluş ile vebalıların kanını incelemişti ve bu kanda *küçük solucanlar'a* benzer şeylerin yüzdüğünü görmüştü; işte bunlar, her tür çürümeden *vis naturalis* üreyen ve sonra ter gözenekleri, ağız, hatta bazen kulak yoluyla aktarılan, *propagatores exiflui, contaflium animatum*'un temel öğeleridir. Ancak bu üreme canlı bir şeydir ve beslenmek için kana gereksinim duyar, kâğıdın ölü lifleri arasında on iki yıl ya da daha uzun bir süre hayatta kalamaz.

Kaptan açıklamaları dinlemek istemiyordu ve peder Caspar'ın küçük ve güzel kitaplığının sonu akıntılara kapılıp gözden yitmek olmuştu. Ancak bu yetmiyordu: Peder Caspar, vebanın köpeklerden ve sineklerden geçebileceğini, ancak bildiklerine dayanarak, hiçbir biçimde farelerden geçmeyeceğini anlatmaya uğraştıysa da, tüm mürettebat gemi ambarında içeriye su sızdıracak delikler açma riskini göze alıp, her tarafa ateş ederek sıçanları avlamaya koyuldu. Ve sonunda, peder Caspar'ın bir gün sonra ateşi devam ettiğinden ve hıyarcığında küçülme belirtisi görülmediğinden, kaptan kararını vermişti: Herkes Adaya çıkacak, orada pederin ya ölmesini ya da iyileşmesini ve geminin her tür kötü etkiyle akıntıdan arınmasını bekleyeceklerdi.

Söylediğini yaptı da kaptan, gemideki tüm öteki canlılar silahları ve aletleriyle filikaya binmişti. Peder Caspar'ın ölümü ile geminin arınması arasında iki üç ay geçmesi gerektiği öngörüldüğünden, karada kulübeler inşa etmeye karar vermişlerdi ve *Daphne*'den küçük bir imalathane oluşturmaya yarayacak her şey yedeğe alınarak karaya taşınmıştı.

Alkollü içki varillerinin büyük bir kısmı da tabii.

“Ama iyi bir şey yapmadılar,” diye yorumda bulunuyordu Caspar buruk bir ifadeyle ve kendisini yitik bir ruh gibi bırakmış olmalarından ötürü Tanrı’nın onlara verdiği cezadan üzüntü duyarak.

Gerçekten de, karaya çıkar çıkmaz, hemen gidip ormanda birkaç hayvan yakalamış, kumsalda akşam büyük ateşler yakıp üç gün üç gece şölen yapmışlardı.

Olasılıkla ateşler vahşilerin dikkatini çekmişti. Ada ıssız bir ada olsa da, bu takımadalarda Afrikalılara benzer kara-tenli insanlar yaşıyordu, iyi birer denizci olmalıydı bunlar. Bir sabah peder Caspar, batıdaki büyük adanın ötesinde, kimbilir nereden gelen ve koya doğru yönelen on kadar “piragve”nin ulaştığını görmüştü. Yeni Dünya yerlilerininkine benzer kütüğe oyulmuş, ancak ikili teknelerdi bunlar: Birinde mürettebat bulunuyordu, öteki ise bir kızak gibi suda kayıyordu.

Peder Caspar önce *Daphne*’ye doğru yönelmelerinden korkmuştu, ancak onlar gemiden uzak durmak istiyor gibiydiler ve denizcilerin karaya çıktığı küçük koya doğru ilerliyorlardı. Adadaki insanları uyarmak için bağırmaya çalışmıştı, ancak adadakiler sızmıştı. Uzun sözün kısası, denizciler ağaçlardan çıkan bu vahşileri aniden karşılarında bulmuşlardı.

Ayağa sıçramışlardı, yerliler hemen savaşma niyetinde olduklarını ortaya koymuşlardı, ancak artık kimsenin bir şey anladığı yoktu ve silahlarını nerede bıraktıklarını bile bilmiyorlardı. Yalnızca kaptan öne doğru atılmış ve bir tabanca kurşunuyla saldırganlardan birini yere sermişti. Silah sesini duyan ve hiçbir beden kendisine dokunmadan arkadaşlarının öldüğünü gören yerliler, boyun eğdiklerini gösteren işaretler yapmışlar ve içlerinden birisi kaptana yaklaşarak ona boynundaki bir kolyeyi uzatmıştı. Kaptan eğilmişti; sonra, belli ki karşılığında vereceği bir nesne arıyordu ve adamlarına bir şeyler sormak için arkasını dönmüştü. Bunu yapmakla yerlilere sırtını göstermişti.

Peder Wanderdrossel, yerlilerin silah sesinden de önce kaptanın cüssesinden etkilendiklerini düşünüyordu; sarı sakallı, mavi gözlü,

Batavia'lı bir devdi kaptan ve bunlar olasılıkla o yerlilerin, ilahlarına atfettikleri niteliklerdi. Ancak onun sırtın ı görür görmez (barizdir ki, bu vahşi topluluklar ilahların bir sırtının da olacağını düşünmediklerinden), yerlilerin reisi hemen elinde tuttuğu topuzla kaptana saldırıp kafasını dağıtmış ve kaptan bir daha hareket etmeksizin yüzüstü yere yığılmıştı. Karatenli adamlar, denizciler kendilerini nasıl savunacağını bilemeden onların yanında bitivermiş ve onları öldürmüşlerdi.

Uç gün süren korkunç bir şölen başlamıştı. Hasta olan peder Caspar her şeyi dürbünle izlemiş ve hiçbir şey yapamamıştı. Yerliler, mürettebattan kasaplık et yapmışlardı: Caspar, önce onları soyduklarını (nesneleri ve giysileri aralarında pay eden yerlilerin sevinç çığlıkları arasında), sonra parçalara ayırdıklarını, daha sonra pişirdiklerini ve en sonunda gayet sakin bir biçimde yediklerini görmüştü -dumanlı bir içecekten aldıkları yudumlar ve böyle aşağılık bir kermese eşlik etmese herkesin barışsever ezgiler olarak değerlendirebileceği ezgiler arasında.

Sonra, karınları doymuş olan yerliler parmaklarıyla gemiyi göstermeye başlamışlardı. Olasılıkla gemiyle denizciler arasında bir bağlantı kurmuyorlardı: Direkleri ve yelkenlerinin görkemli görüntüsüyle, onların kanolarıyla kıyas kabul etmeyecek ölçüde farklı yapısıyla geminin insan yapımı bir şey olduğunu düşünmemişlerdi. Peder Caspar'ın söylediklerine bakılırsa (peder tüm dünyadaki putperestlerin, Roma'ya dönüşlerinde Cizvit gezginlerinin kendisine anlattığı bu kimselerin zihniyetini oldukça iyi bildiğini düşünüyordu), yerliler onun bir hayvan olduğuna inanıyorlardı ve Yamyamlara özgü tapınma törenleri sırasında geminin yansız kalmış olması yerlilerin kanısını pekiştirmişti. Öte yandan, Macellan da anlatmamış mıydı, diye kesinliyordu peder Caspar: Bazı yerliler uçarak gökten gelen gemilerin, filikaların doğal anneleri olduğuna, onları küpeşteden sarkıtarak emzirdiklerine ve sonra onları suya atarak memeden kestiklerine inanıyorlardı.

Ancak şimdi birisi, olasılıkla, eğer hayvan uysalsa ve sulu etleri denizcilerin eti gibiyse, onu ele geçirmeye değeceğini öne sürüyordu. Ve *Daphne*'ye doğru yola çıkmışlardı. Bu noktada, barışsever Cizvit, onları uzakta tutmak için (Tarikatı ona *ad*

majorem Dei gloriam yaşamasını ve *cujus Deus venter est* bazı paganları tatmin etmek için ölmemesini emrediyordu) Adaya doğrultulmuş dolu bir topun fitilini ateşlemiş ve bir top güllesini yollamıştı. *Daphne*'nin yan tarafı sanki hayvan öfkeyle oflayıp pofluyormuş gibi duman halesiyle kaplanırken, gülle büyük bir gürültüyle kayıkların ortasına düşmüş ve kayıklardan ikisini devirmişti.

Bu mucize önemli bir sonucu beraberinde getirmişti. Vahşiler Adaya dönüp, çalılıklar arasında yok olmuşlar ve biraz sonra ellerinde çiçek taçlarıyla ve yapraklarla yeniden ortaya çıkmış, bunları bazı saygılı hareketler yaparak suya atmışlardı, sonra güneybatıya doğru yollanmış ve batıdaki adanın arkasında gözden yok olmuşlardı. Büyük kızgın hayvana, yeterli bir armağan olarak kabul ettikleri şeyi vermişlerdi ve hiç kuşkusuz bir daha asla bu kıyılarda görünmeyeceklerdi: Bölgeyi, alıngan ve öç alıcı bir yaratığın yakıp yıktığına karar vermişlerdi.

İşte peder Caspar Wanderdrossel'in hikâyesi. Roberto'nun gelişinden önce, bir haftadan uzun bir süre kendisini kötü hissetmeye devam etmiş, ancak kendi imal ettiği ilaçlar sayesinde ("Spiritus, Olea, Flores, und andere dergleichen Vegetabilische, Animalische und Mineralische Medicamenten") bir gece güvertede o ayak seslerini işittiğinde iyileşme sürecine girmişti bile.

O andan başlayarak, korkudan tekrar hastalanmış, kaldığı yeri terk etmiş, ilaçları ve boş olduğunu bile fark etmediği bir tabancayla bu deliğe sığınmıştı. Ve oradan yalnızca su ve yiyecek aramak için çıkmıştı. Başlangıçta yumurtaları gücüne yeniden kavuşmak için çalmıştı, sonra meyveleri aşırmakla yetinmişti. Davetsiz Konuğun (peder Caspar'ın öyküsünde, Davetsiz Konuk doğal olarak Roberto'ydu) bilgili bir insan olduğu, gemiyi ve içerdiklerini merak ettiği kanısına varmış ve bir kazazede değil, Malta Gözlemevinin gizlerini isteyen sapkın mezhepli bir ülkenin casusu olduğunu düşünmeye başlamıştı. İşte bu yüzden iyi peder, Roberto'yu şeytanların istila ettiği bu gemiyi terk etmeye zorlamak amacıyla böyle çocukça davranmıştı.

Kendi öyküsünü anlatma sırası Roberto'daydı ve Caspar'ın kâğıtlarından ne kadarını okuduğunu bilmediğinden, özellikle

misyonu ve *Amarilli*'deki yolculuğu üzerinde durmuştu. Öyküsünü, o günün sonunda körpe bir horoz pişirip, kaptanın son şişelerinden birini açtıkları sırada anlatmıştı. Peder Caspar gücünü yeniden kazanmış ve kanını yenilemiş olsa gerekti, ikisine de artık insanlık topluluğuna yeniden dönüş gibi görünen şeyi kutluyorlardı.

"Gülünç," diye yorumda bulunmuştu peder Caspar, Doktor Byrd'in inanılmaz öyküsünü dinledikten sonra. "Böyle hayvanlık işitmedim ben hiç. Neden onlar o hayvancağıza bu kötülüğü yapıyorlardı? Boylamın sırrı hakkında her şeyi dinlemiş olmak düşünüyordum ben, ama hiç işitmedim ki boylam *unguentum armarium*'u kullanarak aranır! Mümkün olacak olsaydı bir Cizvit bunu keşfederdi. Bunun boylamlarla hiçbir ilişkisi yoktur, ben sana açıklayacağım işimi nasıl iyi yapıyorum ve sen göreceksin ne kadar farklı... "

"Yani siz," diye sormuştu Roberto, "Süleyman Adaları'nı mı arıyordunuz ya da boylamların sırrını mı çözmek istiyordunuz?"

"Ama ikisini birden, değil mi? Sen Süleyman Adaları'nı bulursun ve sen yüz sekseninci meridyenin nerede olduğunu öğrenmiş olursun, sen yüz sekseninci meridyeni bulursun ve sen Süleyman Adaları'nın nerede olduğunu öğrenirsin!"

"Ama neden bu adaların bu meridyen üzerinde bulunması gerekiyor?"

"Oh mein Gott," Tanrı beni bağışlıyor ki Çok Kutsal Adını boş yere telaffuz etmişim. In primis," Süleyman Tapınak'ı inşa etmiştikten sonra, Krallar Kitabı'nın dediği gibi, şişman bir filu kurmuştu ve bu filu Ophir Adası'na varıyor ve oradan ona (nasıl diyorsun sen?)... quadringenti und viginti... "

"Dört yüz yirmi."

"Dört yüz yirmi altın talent getiriyor, pek çok büyük bir servet: Kutsal Kitap, pek çok şey söylemek için az şey söyler, hani diyoruz ya *pars pro toto*. Ve İsrail'in yakınlarındaki hiçbir ülkede bu kadar pek çok büyük servet yoktu, bu demek oluyor ki o filu dünyanın en uç hududuna ulaşmıştı. Buraya."

"Ama neden burası?"

“Çünkü burada oluyor Yeryüzünü tam olarak ikiye bölen meridyen yüz seksen ve öteki tarafta duruyor birinci meridyen: Şimdi sen bir iki üç diye üç yüz altmış meridyen derecesi sayarsın ve yüz seksene gelirsen, burada gece yarısıdır ve birinci meridyende öğledir. Verstanden?” Şimdi tahmin ediyorsun mu Süleyman Adaları’na neden bu ad verilmiştir? Süleyman demiştir böl çocuğu ikiye, Süleyman demiştir böl Yeryüzünü ikiye.”

“Anladım, eğer yüz sekseninci meridyen üzerindeysek, Süleyman Adaları’ndayız demektir. Ama yüz sekseninci meridyen üzerinde olduğumuzu kim söylüyor?”

“Malta Gözlemevi söylüyor, değil mi? Eğer önceki tüm kanıtlarım yetmeyecekseydi ki yüz sekseninci meridyen tam buradan geçiyor, bana Gözlemevi kanıtlamıştır.” Roberto’yu güverteye sürüklemiş ve ona koyu göstermişti: “Şu kuzeydeki kayalık burnu görüyorsun mu, hani kocaman ağaçların kocaman ayaklarının suyun üzerinde yürüdüğü burnu? Peki şimdi güneydeki öteki burnu görüyorsun mu? Sen iki burun aralarında bir çizgi çizersin, görürsün ki çizgi burası ile kıyı arasından geçiyordur, geminin yakınından değil kıyının biraz daha yakınından... Çizgiyi gördün mü? Senin hayal gücünün gözleriyle görmekte olduğun bir geistige çizgiyi diyorum ben. Gut, bu, meridyen çizgisidir!”

Ertesi gün, zaman hesabını hiç yitirmemiş olan peder Caspar, o günün pazar olduğunu belirtti. Kamarasında, çok az kalan mayasız ekmek parçalarından birini takdis ederek şarap-ekmek ayini yaptı. Sonra yeniden dersine döndü, önce kamarada kürelerle haritalar arasında, sonra güvertede. Ve gün ışığına katlanamayan Roberto’nun yakınmaları karşısında, çekmecelerinin birinden camları islenmiş bir gözlük çıkardı, bir yanardağ ağzını keşfetmede başarıyla kullanmıştı bu gözlüğü. Roberto dünyayı daha yumuşak, sonuçta çok güzel renkler içinde görmeye başlamıştı ve yavaş yavaş gün ışığının zorluklarına uyum sağlıyordu.

Aşağıda söylenenleri anlamak için kısa bir açıklama yapmam gerekiyor, bu açıklamayı yapmazsam, ben de işin içinden çıkamam. Peder Caspar, *Daphne*’nin on altı ila on yedi derece güney enleminde ve yüz sekseninci boylamda bulunduğu kanısındaydı. Enlem konusunda ona tamamıyla güvenebiliriz. Ancak boylamı da

tutturmuş olduğunu varsayalım. Roberto’nun anlaşılması güç notlarından, peder Caspar’ın, Ptolemaios zamanından beri gelen gelenek uyarınca, Greenwich’in on sekiz derece batısında olan Hierro Adası’ndan yola çıkarak yuvarlak olarak üç yüz altmış derece hesapladığı anlaşılıyor. Şu halde, şayet peder Caspar yüz sekseninci meridyende olduğunu kabul ediyor idiyse, aslında yüz altmış ikinci derece doğu meridyenindeydi (Greenwich’e göre). Şimdi, Süleyman Adaları yüz altmışıncı doğu meridyeninde bulunuyor, ancak beş ile on ikinci derece güney boylamı arasında. Öyleyse, *Daphne* çok aşağıda olmalıydı, Yeni Hebrides’in batısında, sonradan Recifs d’Entrecasteaux adını alacak olan, yalnızca kuru mercanların bulunduğu bir bölgede olmalıydı.

Peder Caspar bir başka meridyenden hesaplıyor olabilir miydi? Kesinlikle. O yüzyılın sonunda, *Libro dei Globi* adlı kitabında Coronelli’nin belirteceği gibi, değişik bilginler ilk meridyeni farklı yerlere koyuyorlardı: “Eratosthenes, Herkül Sütunları’na; Tir’li Martino, Isole Fortunate’ye; Ptolemaios, Coğrafya’sında aynı görüşü izlemiş, ancak Astronomi Kitaplarında, meridyeni Mısır’daki İskenderiye’den geçirmiştir. Modern âlimler arasında, Ismaele Abulfeda, onu Cadiz’de göstermektedir; Alfonso, Toledo’da; Pigafetta ile Herrera da aynı şeyi yapmışlardır. Kopernik onu Fruemburg’a yerleştirir; Reinoldo, Monte Reale’ye ya da Königsberg’e; Kepler, Uraniburg’a; Longomontano, Kopenhag’a; Lansbergius, Goes’e; Riccioli, Bologna’ya. Iansonio ile Blaeu’nun atlasları, Monte Pico’ya. Coğrafyamın sırasını sürdürmek için bu Yerkürede İlk Meridyeni Hierro Adası’nın daha batısındaki kısma koydum, böylece 1634’de Coğrafya Kurulu’yla ilk meridyeni aynı yere koyan Louis XIII’ün Buyruğunu da izlemiş oluyorum.”

Ama eğer peder Caspar, Louis XIII’ün buyruğuna uymamış ve diyelim ki ilk meridyenini Bologna’ya koymuşsa, o zaman *Daphne* aşağı yukarı Samoa ile Tahiti arasında bir yerde demirlemiş olurdu. Ancak oradaki yerlilerin tenleri, gördüğünü söylediği yerlilerin tenleri gibi kara değildir.

Hangi nedenle Hierro Adası geleneğini geçerli sayabiliriz? Peder Caspar’ın, İlk Meridyenden yaratılışın ilk günlerinden itibaren tanrısal bir buyrukla belirlenmiş sabit bir çizgi gibi söz etmesi

ilkesinden hareket etmek gerekiyor. Tanrı onun nereden geçmesini doğal kabul ederdi? O yeri belli ol mayan, doğudaki, Aden bahçesi olan yerden mi? Son Thule'den mi? Kudüs'ten mi? Hiç kimse o güne kadar, haklı olarak, teolojik bir karara varmaya cesaret edememişti: Tanrı insanlar gibi akıl yürütmez. Bir örnek vermek gerekirse, Adem yeryüzüne geldiğinde, güneş, ay, gece ile gündüz ve dolayısıyla meridyenler çoktan var edilmişti.

Öyleyse, çözüm Tarihte değil, Kutsal Astronomideydi. Kutsal Kitap'ın söylediklerini gök yasalarıyla ilgili bilgilerimizle çakıştırmak gerekiyordu. Şimdi, Tekvin'e göre, Tanrı her şeyden önce gök ile yeri yaratmıştır. Bu noktada, henüz Boşluk üzerinde karanlık vardı ve *spiritus dei ferebatur super aquas a*ncak bu sular, bizim bildiğimiz sular olamazdı. Tanrı bu suları ancak ikinci günde birbirinden ayırıyordu: Gökkubenin üzerinde duran suları (hâlâ yağmurların geldiği sular) aşağıda duran sulardan, yani nehirlerle denizlerden ayırıyordu.

Bu da şu anlama geliyor: Yaratılışın ilk sonucu, biçimi ve boyutları, nitelikleri, özellikleri, eğilimleri olmayan, hareketten ve duruştan yoksun, salt birincil kaos olan, henüz ne ışık ne de karanlık olan *hyle*'ydi, Ana Madde'ydi. Dört temel öğenin, soğuk ile sıcağın, kuru ile yaşın henüz iç içe olduğu ayrışmamış bir kütleydi; bir tavadaki fasulye taneleri gibi, ishal olmuş bir karın gibi, tıkanmış bir boru gibi, kör kurtçukların anlık su yüzüne çıkışları ve suya dalışları yüzünden, üzerinde su halkalarının oluşup yok olduğu bir durgun su birikintisi gibi, alev damlaları halinde patlayan kaynar bir magmaydı. Bu noktada sapkın mezhepliler, böylesine aptal bir maddenin, her tür yaratılış soluğuna direndiği, en azından Tanrı kadar ebedi olduğu sonucunu çıkarmışlardı.

Ama öyle olsa bile, bu maddeden, bu madde içinde ve bu madde üzerinde ışık ile karanlığın, gece ile gündüzün karşılıklı olarak oluşabilmesi için tanrısal bir soluk gerekiyordu. Yaratılışın ikinci aşamasında sözü edilen bu ışık (ve o gün), henüz bizim bildiğimiz ışık değildi, yani ancak dördüncü gün yaratılan yıldızların, iki büyük yıldızın ışığı değildi. Yaratıcı ışıktı, katışıksız haliyle tanrısal enerjiydi, bir barut fıçısının tutuşup patlaması gibi: Önce yalnızca mat bir kütle halinde sıkıştırılmış iki tanecik vardır, sonra bir anda

bu bir alev yayılmasına dönüşür, en dıştaki uca kadar nüfuz eden bir parıltı hülasası haline gelir; buna karşıt olarak, en dıştaki ucun ötesinde, karanlık yaratılmış olur (bizde patlama gündüz gerçekleşse bile). Sanki tutulmuş bir nefesten, bir iç soluk sayesinde kor haline gelen bir kömürden, o *goldene Quelle des Universums*'dan giderek kusurlulukların en onulmazına doğru inen bir parlak kusursuzluklar yelpazesi doğmuştur; sanki yaratıcı soluk, Tanrı'nın bize karanlık bir gece gibi görünecek kadar korlanmış sonsuz ve yoğun ışık gücünden hareket edip, ine ine, Kerubi'ler ile Serafin'lerin görece kusursuzlukları aracılığıyla, Trono'lar ve Dominazione'ler aracılığıyla, ta yer solucanının süründüğü ve duyumsuz taşın varlığını sürdürdüğü en aşağı artığa kadar, Hiçlik'in sınırına kadar ulaşır. "İşte buydu Offenbarung gottlicher Mayestat!"

Ve eğer üçüncü gün bitkiler, ağaçlar ve çayırlar doğuyorsa, bunun nedeni, Kutsal Kitap'ın, görüntüsü bizi neşeye boğan manzaradan değil, karanlık bitkisel bir gizilgüçten, spermlerin eşleşmesinden, güneşi arayan acılı ve eğribüğrü köklerin fısıltısından söz etmesidir, ancak güneş üçüncü gün henüz belirmiş değildir.

Yeryüzüne ışık vermek ve günü geceden ayırmak için -zamanların geçişini hesaplarken anladığımız anlamda gün ile gece- hem ayla güneşin, hem de yıldızların yaratıldığı dördüncü gün yaşam ortaya çıkar. Primo Mobile ve Sabit Yıldızlardan Ay'a kadar gökler çemberi bu günde düzenlenir; çevresinde kıymetli taşlardan bir taç bulunan, yıldızların ışınlarının henüz aydınlattığı yeryüzü bunların ortasındadır.

Gün ve gecemizi belirleyen gezegenler olarak güneş ile ay, daha sonraki tüm saatlerin ilk ve aşılmamış modeli olmuşlardır; gökkubenin birer taklitçisi olan saatler, kozmik zamanla hiçbir alakası olmayan bir zamanı, insana özgü zamanı, zodyak kadranı üzerinde gösterirler: İnsana özgü zamanın tek bir yönü vardır, Ebediliğin sakin soluğu değil, dün ile yarından oluşan güç bir nefestir.

Öyleyse bu dördüncü gün üzerinde duralım, diyordu peder Caspar. Tanrı güneşi yaratıyor ve güneş yaratıldığı zaman -doğal olarak daha önce değil- hareket etmeye başlıyor. Bununla birlikte, bir daha durmamak üzere hareketine başladığı anda, *o Blitz*'de, ilk

adım harekete geçmeden önceki o çok kısa anda, güneş yeryüzünü dikey olarak ikiye bölen kesin bir çizgiye dik olarak duruyor.

“Bu, üzerinde birden öğle olan İlk Meridyen!”, diye yorumda bulunuyordu Roberto, her şeyi anlamış olduğuna inanarak.

“Nein,”“ diyerek paylıyordu onu hocası. “Sen sanıyorsun mu Tanrı olsun senin kadar aptal? Nasıl oluyor da Yaratılış’ın ilk günü, öğle saatinde başlayabilmektedir! Yoksa sen de, Heyls’in düşüncesine uyarak, Yaratılış’ı yarım yamalak bir günle, bir Leibesfrucht ile, yalnızca on iki saatlik bir gün cenini ile mi başlatırsın?”

Elbette, hayır. İlk Meridyen’de, güneşin hareketinin, geceyarısını çok az geçe, yıldızların ışığında başlaması gerekiyordu ve bundan öncesi Yok-Zaman’dı. Yaratılışın ilk günü -geceleyin- o meridyen üzerinde başlamıştı.

Roberto itiraz etti: Eğer o meridyen üzerinde gece idiyse, daha önce ne gece ne de başka bir şey, yalnızca karanlık ve zamansız bir kaos olduğuna göre, yarım yamalak bir gün öte tarafta, güneşin apansız belirdiği yerde olurdu. Peder Caspar ise, Kutsal Kitap’ın bize, güneşin neredeyse büyü sonucu ortaya çıktığından söz etmediğini belirtmişti ve şöyle düşünmekten (her doğal ve tanrısal mantığın öngördüğü gibi) kendini alamıyordu: Tanrı, güneşi, ilk saatler boyunca onu gökte, sönmüş bir yıldız gibi ilerletmek suretiyle yaratmıştı; sonra bu sönmüş yıldız, ilk meridyenden onun antipodlarına doğru giderken adım adım alev almıştı. Belki de güneş ağır ağır yanmıştı, tıpkı bir çakmağın ilk kıvılcımının değdiği odun parçası gibi: Önce ancak ucu ucuna tüter, sonra onu harekete geçiren üflemeyle çıtır çıtır yanmaya başlar ve sonunda bu, yerini yüksek ve canlı bir ateşe bırakır. Evrenin Babası’nın, Zamanın doğuşundan on iki saat sonra ve şimdi tam üzerinde bulundukları Antipod Meridyeni üzerinde, son zaferini kutlasın diye bu henüz yeşil renkteki topun üzerine üflediğini hayal etmek güzel bir şey değil miydi?

Geriye İlk Meridyen’in hangisi olduğunu tanımlamak kalıyordu. Peder Caspar, Roberto’nun daha önce Doktor Byrd’den öğrenmiş olduğu gibi, orada pusula iğnesinde sapmalar olmadığına ve o çizgi, demir dağlarının en yüksek olduğu Kutup’un çok yakınındaki

noktadan geçtiğine göre, Hierro Adası'nın hâlâ en iyi aday olduğunu kabul ediyordu. Bu da hiç kuşkusuz kararlılık göstergesiydi.

Öyleyse, özetlemek gerekirse, peder Caspar'ın o meridyenden yola çıktığını ve doğru boylamı bulduğunu kabul edersek, bir denizci olarak rotayı iyi çizerken, bir coğrafyacı olarak karaya oturduğunu kabul etmek yeterli olur: *Daphne*, Süleyman Adaları'nda değil, Yeni Hebrides'in batısında bir yerlerdeydi, işte o kadar. Ama göreceğimiz üzere, yüz sekseninci meridyende geçmesi gereken -aksi takdirde tüm çeşnisini yitirir- bir öykü anlatmak, buna karşın öykünün kimbilir yüz sekseninci meridyenin kaç derece şu ya da bu yanında geçtiğini kabul etmek beni üzüyor.

Öyleyse, meydan okuması için her okura meydan okuduğum bir varsayımda bulunacağım. Peder Caspar, farkında olmaksızın *bizim* yüz sekseninci meridyenimiz üzerinde bulunacak kadar yanılmıştı, bizim derken Greenwich'den hesapladığımız meridyeni demek istiyorum -İngiltere papa karşıtı bölücülerin yurdu olduğundan, peder Caspar'ın aklına gelebilecek dünyadaki en son hareket noktasıydı bu.

Bu durumda, *Daphne* Fiji'nin yakınlarında olmalıdır (Fiji'de yerlilerin teni çok koyudur), tam bugün bizim yük sekseninci meridyenimizin geçtiği noktada, yani Taveuni adasında.

Hesabımız kısmen tutacaktı. Taveuni'nin dış görünüşünde bir volkan zinciri göze çarpıyor, Roberto'nun batıda gördüğü büyük ada gibi. Bir de peder Caspar, Roberto'ya meridyenin tam Adanın koyu önünden geçtiğini söylememiş olsaydı. İmdi, meridyeni doğumuza alarak durursak, Taveuni'yi batıda değil, doğuda görürüz; ve batıda, Roberto'nun betimlemelerine karşılık geliyor gibi görünen bir ada görülüyorsa, o zaman elbette bu ada, daha küçük adaların doğusundadır (ben Qamea'yı seçerdim), ama bu durumda meridyen öykümüzdeki Adaya bakan kişinin omuzlarından geçerdi.

Gerçek şu ki, Roberto'nun bize ilettiği verilerle *Daphne*'nin sonuçta nerede bulunduğunu belirlemek mümkün değildir. Kaldı ki, Japonlar Avrupalılar için neyse (ya da tam tersi) bütün bu küçük adalar da öyledir: Hepsi birbirine benzer. Yalnızca bir varsayımda bulunmak

istedim o kadar. Bir gün Roberto'nun yolculuğunu, onun izlerini araştırarak yeni baştan yapmak hoşuma giderdi. Ancak benim coğrafyam başka, onun öyküsü başka.

Tek avuntumuz, tüm bu dolambaçlı sözlerin, belirsiz romanımız açısından kesin olarak konu dışı olmasıdır. Peder Wanderdrossel'in Roberto'ya söylediği, antipodların antipodu olan yüz sekseninci meridyen üzerinde bulunduklarıdır ve orada, yüz sekseninci meridyende, bizim Süleyman Adaları'mız değil, onun Süleyman Adası var. Hem sonra bu adanın var olup olmamasının ne önemi var? En olmazsa bu, var olan değil, var olduklarına inanan iki kişinin öyküsü olacaktır ve öyküleri dinlemek için -en özgür düşünceliler arasında bile bir dogmadır bu- inançsızlığı askıya almak gerekir.

Şu halde: *Daphne* yüz sekseninci meridyenin önünde bulunuyordu, tam olarak Süleyman Adaları'nda ve bizim Adamız -Süleyman Adaları arasında- en Süleymansı olanıydı, bir kerede kestirip attığım hükmümün Süleymansı bir hüküm olması gibi.

"Şu halde?" diye sormuştu Roberto açıklamanın sonunda. "Şu adada, Mendana'nın sözünü ettiği tüm zenginlikleri gerçekten bulacağınızı mı düşünüyorsunuz?

"Ama bunlar Liigen der spanischen Monarchy'dir! Biz duruyoruz insani ve kutsal tarihin en büyük mucizesi karşısında ve sen hâlâ anlayamamak yapıyorsun! Paris'te, Universum'umuzun kocaman mucizeleri üzerine düşünecek yerde, hanımları süzüyor ve Epikurosçuların ratio studiorum'unu izliyordun, o evren ki onun Yaratıcısının Çok Kutsal Adına fiat semper laudato!"

Şu halde, Caspar'ın yola çıkış nedenlerinin, başka ülkelerin çeşitli denizcilerinin soygun planlarıyla pek bir ilgisi yoktu. Her şey, peder Caspar'ın Evrensel Tufan üzerine bronzdan daha kalıcı olmaya yazgılı, anıtsal bir eser yazıyor olmasından kaynaklanıyordu.

Bir kilise adamı olarak, Kutsal Kitap'ın yalan söylemediğini kanıtlamayı amaçlıyordu, ancak bir bilim adamı olarak Kutsal Kitap'ın söylediklerini, döneminin araştırmalarından elde edilen sonuçlarla bağdaştırmak istiyordu. Bu yüzden fosiller toplamış, Ararat dağının doruğunda bir şeyler bulabilmek için doğu ülkelerini

keşfe çıkmış ve Nuhun gemisinin boyutlarının ne olabileceği üzerine son derece kesin hesaplamalar yapmıştı; bu hesaplarda şunları göz önünde bulundurmuştu: Gemi birçok hayvanı içine alabilmeydi (dikkat ediniz, her türden yedi çift) ve aynı zamanda, tüm bu ağırlık altında dibi boylamamak ya da şiddetli dalgalar tarafından alabora edilmemek için -Tufan sırasında azımsanmayacak birer kırbaç darbesi olmalıydı bu dalgalar- suya batan kısımla su üstünde kalan kısım arasındaki orantı doğru olmalıydı.

Roberto'ya Nuhun Gemisi'nin eksiksiz tasarımını göstermek için bir eskiz yapmıştı: Büyük, altı katlı, kare bir yapı, güneş ışığı alabilsinler diye kuşlar yukarıda, memeliler yalnızca kedileri değil, filleri de barındırabilsin diye tahta bölmeler içinde ve sürüngenler bir tür sintinede, burada su arasında amfibiler de kendilerine barınak bulabilmektedirler. Dev hayvanlara gemide yer yoktu, bu yüzden nesilleri tükenmişti. Sonuçta, Nuh'un balıklarla ilgili bir sorunu olmamıştı, bunlar Tufan'dan korkmamaları gereken tek türdü.

Bununla birlikte, Tufan üzerine araştırmalar yaparken peder Caspar görünüşte çözümsüz bir *physicus-hydrodynamicus* sorunuyla karşı karşıya gelmişti. Tanrı, diyor bize Kutsal Kitap, yeryüzüne kırk gün kırk gece yağmur yağdırmıştır ve en yüksek dağların bile üzeri suyla örtülene kadar sular yeryüzünün üzerinde yükselmiştir, hatta en yüksek dağların on beş kol üzerinde duran sular, yeryüzünü yüz elli günde kaplamıştır. Çok iyi.

"Ama sen hiç yağmur suyu toplamak denedin? Bütün gün yağmur yağar ve sen ancak varilin dibinde azıcık su toplar! Bir hafta yağmur yağacakdıysa, varili güçbela doldurur! Şimdi bir de ungeheuere biryağmur düşün ki hiç bile altında duramıyorsun, ki tüm gök zavallı başının üzerinde tersine dönüyor, ki seni deniz kazası yaptıran kasırgadan daha kötü bir yağmur... Kırk günde *ist das unmoglich*, mümkün değildir ki sen tüm yeryüzünü en yüksek dağlara kadar suyla kaplamak!"

"Kutsal Kitap'ın yalan söylediğini m i söylemek istiyorsunuz?"

"Nein! Elbette hayır! Ama ben göstermeliyim Tanrı tüm bu suyu nereden almış olsun, gökten yağdırması mümkün değil! Bu

yetmez!”

“Öyleyse?”

“Öyleyse, dumm bin ich nicht, ben değilim aptal! Peder Caspar bir şey düşünmüştür ki, hiçbir insan tarafından bu günden önce düşünülmüş olsun. In primis, Kutsal Kitap’ı iyice okumuştur; ne diyor Kutsal Kitap? Tanrı’nın, evet, göğün bütün perdelerini açtığını söylüyor, ama O’nun aynı zamanda bütün Quellen’i, Fontes Abyssy Magnae’ı, büyük boşluğun bütün pınarlarını ortalığa döktüğünü söylüyor, Tekvin bir yedi on bir. Tufan sona ermişdikten sonra, boşluğun çeşmelerini kapattı, Tekvin bir sekiz iki! Nedir bu boşluk pınarları?”

“Nedir?”

“Denizin en derinindeki sulardırlar! Yalnızca Tanrı almamıştır yağmuru, aynı zamanda almıştır suları denizin en derinindeki ve onları yeryüzü üzerine boşaltmıştır! Ve almıştır buradan o suları, çünkü eğer dünyanın en yüksek dağları ilk meridyen civarında ise, Kudüs ile Hierro Dağı arasında, elbette simetri nedeniyle en derin deniz boşlukları burada olmalıdır, antimeridyen üzerinde.”

“Evet, ama dünyanın bütün denizlerinin suları dağları örtmeye yetmez, aksi takdirde her zaman örterlerdi. Ve eğer Tanrı denizin sularını yeryüzü üzerine boşaltsaydı, yeryüzünü örtmüş, buna karşın denizi boşaltmış olur, deniz kocaman boş bir delik haline gelir ve Nuh tüm gemiyle birlikte onun içine düşerdi... “

“Sen çok doğru bir şey söylüyorsun. Yalnızca o da değil: Eğer Tanrı Bilinmeyen Ülke’nin bütün suyunu alıyorduysa, Bilinen Ülke’nin üzerine boşaltıyorduysa, bu yarımkürede bu su olmaksızın, yeryüzünün tüm Zentrum Cravitatis’i değişiyormuştu ve her şey tersine dönüyormuştu ve belki de tekme attığın bir top gibi gökyüzüne sıçrıyormuştu.”

“O halde?”

“O halde dene sen bakalım düşünmeyi, sen Tanrı’ydıysan sen ne yapacaktın?”

Roberto oyuna gelmişti. “Ben Tanrı’ydıysam”, dedi, sanırım fiilleri artık İtalyanların Tanrı’sının buyurduğu gibi çekemediğinden, “yeni

su yaratırdım.”

“Sen öyle yapardın, ama Tanrı değil. Tanrı suyu ex nihilo yaratabilir, ama suyu Tufan’dan sonra nereye koyar?”

“Öyleyse Tanrı, zamanın başlangıcından beri boşluğun altına, yeryüzünün merkezinde gizli, büyük miktarda yedek su koymuştu ve onu yalnızca Tufan sırasında dışarı çıkarttı, kırk gün süresince, yanardağlardan fışkırıyormuşcasına. El bette, Tanrı’nın boşluğun kaynaklarını boşalttığını okuduğumuzda. Kutsal Kitap bunu söylemek istiyor.”

“Öyle sanıyorsun mu? Ama yanardağlardan ateş çıkar. Yerin tüm zentrum’u, Mundus Subterraneus’un yüreği büyük bir ateş kütlesidir! Eğer zentrum’da ateş bulunuyorsa, orada su bulunamaz! Orada su olacakdıysa, yanardağlar pınarlara dönüşüyordu”, diye sözünü bağlıyordu.

Roberto pes etmiyordu: “Öyleyse, Tanrı’ydıysam, sonsuz sayıda dünya olduğuna göre, ben suyu bir başka dünyadan alır ve onu yeryüzünün üzerine dökerdim.”

“Sen dinlemişsin Paris’te sonsuz dünyalardan söz eden şu tanrıtanımazları. Ama Tanrı dünyadan tek bir tane yaratmıştır ve onun şanı için yeterlidir bu dünya. Hayır, sen düşün daha iyi, eğer sonsuz sayıda dünyan yoksa ve Tufan için onları yaratacak ve sonra yeniden onları Hiçlik’e atacak vaktin yoksa, sen ne yaparsın?”

“Doğrusu bilemiyorum.”

“Çünkü senin var küçük bir aklın.”

“Doğrudur, küçük bir aklım var.”

“Evet, çok küçük. Şimdi düşün. Eğer Tanrı dün tüm yeryüzünde olan suyu alıp bugün koyacakdıysa ve yarın bugünkü bütün suyu alacakdıysa, şimdiden iki katı eder ve onu yarın değil öbür gün koyacakdıysa ve *ad infinitum* bu böyle devam edecekdiyse, belki bir gün geliyor bu küreyi suyla doldurmayı başarıyordur mu, ta ki sular bütün dağları örtsün?”

“Hesabım pek kuvvetli değildir, ama belli bir noktada evet diyeceğim.”

“Ja! Kırk günde O, dünyayı denizlerde bulunan suyun kırk katıyla doldurur ve sen denizlerin derinliğini kırkla çarparsan, elbette dağları suyla örtersin: Dağlar ne kadar yüksek oluyorsa, boşluklar o kadar ya da çok daha derin oluyorlar.”

“Ama eğer dün geçmişse, Tanrı dünün sularını nereden alıyordu?”

“İşte buradan! Şimdi dinle. Farz ediyorsun ki İlk Meridyen’de oluyorsun. Edebiliyorsun mu?” “Ben mi? Evet.”

“Şimdi düşünüyorsun ki orada öğle olduğunu ve diyelim ki perşembe gününün öğlesi. Kudüs’te saat kaç olur?”

“Güneşin hareketi ve meridyenler hakkında tüm bu öğrendiklerimden sonra, Kudüs’te güneş epey bir süre önce meridyen üzerinden geçmiş olacaktır, dolayısıyla öğleden sonranın ileri bir saati olmalı. Beni nereye vardırmak istediğinizi anlıyorum. Pekâlâ: İlk Meridyende öğledir, Yüz Sekseninci Meridyende ise gece yarısıdır, çünkü güneş oradan geceli on iki saat olmuştur.”

“Gut.” O halde burada gece yarısıdır, yani perşembe gününün sonudur. Burada bunun hemen ardından ne olacak?”

“Cuma gününün ilk saatleri başlayacak.”

“İlk Meridyen’de değil, öyle değil mi?”

“Hayır, orada hâlâ o perşembe gününün öğleden sonrası olacaktır.”

“Wunderbar.” Şu halde, burada şimdiden cuma, orada ise hâlâ perşembe günüdür, değil mi? Ama İlk Meridyende henüz cuma günüyken, burada cumartesi günü olacaktır. Ve böylece Rabbimiz orada öldüğünde, burada canlanacaktır!”

“Evet, iyi ama anlamadığım...”

“Şimdi sen anlarsın. Burada gece yarısını bir dakika geçtiğinde, bir dakikanın çok küçük bir parçası geçtiğinde, burada cuma olduğunu söylüyorsun, değil mi?”

“Elbette öyle.”

“Ama aynı anda sen burada gemide değil, şu gördüğün adada olduğunu düşün, meridyen çizgisinin doğusunda. Acaba orada şimdiden cuma günü olduğunu söylüyorsun mu?”

“Hayır, orada henüz perşembedir. Gece yarısına bir dakika, bir an vardır, ancak perşembedir.”

“Gut! Aynı anda burada perşembe, orada cuma!”

“Elbette ve...”, aklına bir düşünce takıldığından Roberto durmuştu. “Bununla da kalmıyor! Şunu anlamamı sağlıyorsunuz: Aynı anda ben meridyen çizgisinin üzerinde olsam, saat tam gece yarısı olacaktı, ama batıya baktığımda cuma gününün gece yarısını, doğuya baktığımda ise perşembe gününün gece yarısını görecektim. Aman Allahım!”

“Sen aman Allahım demiyorsun, bitte.”“

“Beni bağışlayın, peder, ama bu mucizevi bir şey!”

“Şu halde, bir mocize karşısında Tanrı’nın adının boş yere anma! Daha çok, aman Aziz Ormanlar de! Ama en şişman mocize şu ki mocize yok! Her şey ab initio öngörülmüştü! Eğer güneş dünyanın çevresini yirmi dört saatte dönüyorsa, yüz sekseninci meridyenin batısında yeni bir gün başlar ve doğuda henüz önceki gün sürmektedir. Burada gemide cuma gününün gece yarısı, Adada perşembe gününün gece yarısıdır. Pietro Martire’nin anlattığına göre, sen bilmiyorsun mu dünyanın çevresini dolaşmayı tamamladıklarında Macellan’ın denizcilerinin başına ne gelmişti? Geri döndüler ve bir önceki gün olduğunu düşünüyorlardı, oysa bir gün sonraydı ve onlar kutsal cuma orucuna riayet etmedikleri için Tanrı’nın onlardan bir gün çalarak onları cezalandırdığına inanıyorlardı. Oysa bu çok doğaldı: Yolculuk batıya doğru etmişlerdi. Eğer Amerika’dan Asya’ya doğru seyahat edersen, bir gün kaybedersin, aksi yönde seyahat edersen, bir gün kazanırsın: İşte *Daphne*’nin Asya yolundan, siz aptalların da Amerika yolundan gitmesinin nedeni. Sen şimdi benden bir gün daha yaşlısın! Gülünç gelmiyor mu bu sana?”

“Ama adaya dönsem, bir gün gençleşirdim!”, dedi Roberto.

“Bu benim ufak şakamdı. Ama beni ilgilendirmiyor sen daha gençsin mi, daha yaşlısın mı. Beni ilgilendiren, yeryüzünün bu noktasında bir çizginin var olması ki bu tarafta ertesi gündür, öteki tarafta önceki gündür. Yalnızca gece yarısında da değil, saat yedide de, saat onda da, her saat! Şu halde, Tanrı bu boşluktan dünün

suyunu (senin orada gördüğün) alıyor ve onu bugünün dünyası üzerine boşaltıyordu, ertesi gün de aynı şeyi yapıyordu ve bu böyle devam ediyordu! Sine miraculo, naturaliter! Tanrı Doğayı koca bir Horologium gibi ayarlamıştı! Sanki on iki saati değil, yirmi dört saati gösteren bir horologium'umun olması gibi! Bu horologium'da akrep ya da yelkovan saat yirmi dörde doğru hareket ediyor ve saat yirmi dördün sağı dün, solu bugün!"

"Ama dünün toprağı nasıl gökte sabit kalabiliyordu, bu yarımkürede artık su yok idiyse? Centrum Gravitatis'i yitirmiyor muydu?"

"Sen zamanı insan kavrayışıyla düşünüyorsun. Biz insanlar için dün artık yoktur ve yarın henüz gelmemiştir. Tempus Dei, quod dicitur Aevum, çok farklı."

Roberto şöyle akıl yürütüyordu: Eğer Tanrı dünün suyunu alıp, bugüne koyuyor idiyse, belki dünün yeryüzünde bu zarar gören ağırlık merkezi yüzünden şiddetli bir sarsıntı oluyordu, ancak insanlar açısından bunun önemi olmamalıydı: Onlar için dün sarsıntı olmamıştı, bu hiç kuşkusuz farklı zamanları ve farklı öyküleri idare etmesini bilen Tanrı'nın -tıpkı hep aynı kahramanlarla farklı romanlar yazan, ancak bir anlatıdan ötekine kahramanlarının başına farklı şeyler getiren bir Anlatıcı gibi- dünlerinden birinde meydana geliyordu. Bir Roland Destanı'nda Roland'ın bir çam ağacı altında ölmesi, bir başkasında Charles'ın ölümü üzerine Ganelon'un derisini bir halı gibi kullanarak Fransız kralı olması gibi. Daha sonra belirteceğimiz üzere, bu sonradan ona uzun bir süre eşlik edecek bir düşünceydi: Bu düşünce onun, yalnızca dünyaların uzayda sonsuz olduğu değil, zamanda da paralel olduğu kanısına varmasına yol açacaktı. Ancak peder Caspar'a bundan söz etmek istemiyordu; peder Caspar, hepsi de aynı uzayda var olan birçok dünya düşüncesini tam anlamıyla sapkın bir düşünce olarak değerlendiriyordu ve kimbilir onun yorumu hakkında neler söyleyecekti. Tanrı'nın bütün bu suyu dünden bugüne nasıl aktardığını sormakla yetindi.

"Denizaltı volkanlarının patlamasıyla, natürlich! Anlıyor musun? Bu volkanlar ateşli rüzgârlar üflüyor; bir tas süt ısındığında ne olduğunu biliyorsun değil mi? Süt şişer, yukarı çıkar, tastan taşar,

ocağın üzerine yayılır! Ama Tufan'da bu süt değil, kaynar suydu! Ne kocaman afet!"

"Tanrı kırk gün sonra bütün bu suyu nasıl yok etti?"

"Artık yağmur yağmıyorduysa, bu güneş var demekti; güneş azar azar suyu buharlaştırıyordu. Kutsal Kitap, yüz elli gün gerektiğini belirtiyor. Sen gömleğini bir günde yıkayıp kurutuyorsan, yeryüzünü de yüz elli günde kurutursun. Hem sonra suyun büyük bir bölümü koca ırmaklar halinde toprak altına akmıştır ve hâlâ yeryüzüyle merkezi ateş arasındadır."

"Hemen hemen ikna ettiniz beni," dedi Roberto, onu suyun nasıl hareket ettiğinden çok, dünden iki adım ötede olmak ilgilendiriyordu. "Ama buraya gelmekle, daha önce aklın ışığıyla kanıtlayamadığınız neyi kanıtlamış oldunuz?"

"Aklın ışığını yaşlı teolojiye bırakalım. Bugün bilim istiyor deneyin kanıtını. Ve deneyin kanıtı şu ki, ben buradayım. Hem buraya gelmeden önce iskandille birçok ölçüm yaptım ve orada denizin ne kadar derin olduğunu biliyorum."

Peder Caspar jeoastronomik açıklamasını bir yana bırakmış, uzun uzun tufanın betimlemesini yapmıştı. Şimdi bilginlere özgü Latince'siyle konuşuyordu, güvertede geniş adımlarla yürüyor, kollarını çeşitli gök ve yeraltı olgularını canlandırmak istercesine hareket ettiriyordu. Bu açıklamayı tam da koyun üzerinde havanın yeniden bulutlanmaya başladığı bir sırada yapmıştı; sadece Tropik denizlerinde ansızın beliren fırtınalara benzer bir fırtınadan söz ediyordu. imdi, boşluğun bütün kaynakları ve gökyüzünün bütün perdeleri açılmış ve Nuh ile ailesine ne horrendum et formidandum spectaculum sunulmuştu! insanlar önce damların üzerine sığınıyordu, ama evleri, rüzgârları kaldırıp iten tanrısal rüzgârın gücüyle Antipodlardan gelen akıntılarla parçalanıp sürükleniyordu; ağaçlara tırmanıyorlar, ama ağaçlar cılız dallar gibi parçalanıyordu; yüzyıllık meşelerin doruklarını görüyor ve oralara tutunuyorlardı, ama rüzgârlar onları öylesine şiddetli sarsıyordu ki, daha fazla tutunmayı başaramıyorlardı. Artık vadileri ve dağları örten denizde şişmiş cesetler yüzüyordu, dehşete düşmüş kuşlar bunların üzerine, bu tüyler ürpertici yuvaya tünemeye çalışıyorlardı, ama çok

çabuk bu sonuncu sığınağı da yitiriyor ve fırtına, ağırlaşmış tüyler, artık dermansız kalmış kanatlar arasında onlar da pes ediyorlardı. “Ah, horrenda justitiae divinae spectacula,” diyerek coşuyordu peder Caspar, bu hiçbir şeydi, ona göre, İsa canlılarla ölüleri yargılamak üzere geri döndüğü gün göreceklerimize oranla...

Ve doğanın büyük gürültüsüne, Nuhun gemisindeki hayvanlar yanıt veriyordu, rüzgârın uğultularına kurtların ulumaları yankı yapıyor, gökgürültülerinin kükremesine aslanın kükremesi karşılık veriyor, yıldırımların gürültüsünü filler çığlıklarıyla yanıtlıyor, ölmekte olan türdeşlerinin sesine köpekler havlıyor, çocukların feryatlarına koyunlar ağlıyor, Gemi’nin çatısı üzerinde yağmurun tıpırtısına kuzgunlar ötüyor, dalgaların böğürtüsüne öküzler böğürüyor ve felaketi haber veren bağırışları ya da iniltili çığlıklarıyla yeryüzündeki ve havadaki bütün yaratıklar gezegenin yasına katılıyordu.

Ancak, diyerek kesinliyordu peder Caspar, Nuh ile ailesinin Adem’in Aden’de konuşmuş olduğu ve evlatlarının çenetten kovuluşun ardından unuttukları dili yeniden keşfetmeleri tufan sırasında olmuştur; büyük Babil kargaşası gününde Nuh’un torunlarının hemen hepsi bu dili yitirmişlerdi, onu kuzeyin ormanlarına götüren Gomer’in varisleri dışında. Orada Alman halkı bu dili sadakatle korumuştu. Yalnızca Alman dili -artık öfkeye kapılmış peder Caspar ana dilinde bağırıyordu- “redet mit der Zunge, donnert mit dem Himmel, blitzet mit den schnellen Wolken,” yani daha sonra değişik dillerin sert seslerini birbirine karıştırarak yaratıcı bir biçimde sözünü sürdürdüğü gibi, yalnızca Alman dili doğanın dilini konuşmaktadır, “Bulutlarla şimşek çakar, Geyikle homurdar, Domuz ile guruldar, Yılan ile tıslar, Kedi ile miyavlar, Kaz ile fışırdar, Ördek ile vakvaklar, Tavuk ile gıdaklar, Kuğu ile klapklaplar, Karga ile krakkraklar, kırlangıçla vızıldar!” Ve sonunda fazla bağırdığından onun sesi kısılmış, Roberto ise Tufan ile yeniden keşfedilen Adem’in gerçek dilinin yalnızca Kutsal Roma İmparatoru’nun topraklarında kök saldığına kanaat getirmişti.

Yüzünden terler boşanarak, din adamı konuşmasını tamamlamıştı. Gökyüzü, sanki her tufanın sonuçlarından korkuyormuşcasına, fırtınasını geriye çağırmıştı, tıpkı tam

aksıracakken, aksırığın belli belirsiz bir tıksırma sesiyle geçiştirilmesi gibi.

22.
PORTAKAL RENGİ GÜVERCİN

Sonraki günlerde Malta Gözlemevinin ulaşılmaz olduğu açıklık kazandı, çünkü peder Wanderdrossel de yüzme bilmiyordu. Sandal hâlâ oradaydı, küçük koydaydı, dolayısıyla yok sayılırdı.

Şimdi yanında genç ve enerjik bir adamla peder Caspar büyük bir küreği olan bir sal inşa edebilirdi, ancak daha önce açıklamış olduğu gibi, malzemeler ve aletler Adada kalmıştı. Bir balta bile yokken gemi direklerini ya da serenleri kesemezlerdi, çekiçler olmaksızın kapıları menteşelerinden sökemez, birbirlerine çivileyemezlerdi.

Öte yandan, peder Caspar bu uzun süren kazazedelikten fazla kaygı duymuyordu, aksine odasını, güverteyi, bunun yanı sıra inceleme ve gözlemlerini sürdürmek üzere bazı aletlerini yeniden kullanabildiği için seviniyordu.

Roberto henüz peder Caspar Wanderdrossel'in kim olduğunu anlamış değildi. Bir bilgin miydi? Hiç kuşkusuz öyleydi ya da en azından bir bilgin ve gerek doğa bilimlerine gerek ilahi bilimlere meraklı bir insandı. Aşırı coşkulu birisi miydi? Kesinlikle. Konuşmalarının birinde, geminin Cemiyet'in parasıyla değil, kendisinin, daha doğrusu zengin ve kendisi kadar çılgın bir tüccar kardeşinin parasıyla silahlandırıldığından söz etmişti; bir başka konuşmasında, onun "birçok verimli Fikrini" çetrefil sözler olarak yadsımış görünüp, sonra bu düşüncelere sahip çıkan rahip arkadaşlarından yakınmıştı. Bu d a şunu düşündürüyordu: Roma'daki bu saygıdeğer pederler, bu bilge kişinin yola çıkışma olumlu bakmışlar, hayatı pahasına bu yolculuğa çıktığını ve geçit vermez deniz yollarında kaybolması umudunun yüksek olduğunu düşünmüşler ve ondan kurtulmak için Caspar'ı bu yolculuğa kışkırtmışlardı.

Roberto'nun Provence'da ve Paris'te sık sık birlikte olduğu çevreler öyle çevrelerdi ki, yaşlı adamın fizik ve doğa felsefesiyle ilgili kesinlemeleri karşısında duraksamasına yol açıyordu. Ama daha önce görmüştük, Roberto kendisine verilen bilgiyi bir sünger

gibi emmiş ve birbiriyle çelişen gerçeklere inanmama konusunu pek umursamamıştı. Belki de sistem beğenisinden yoksun olmasından değil, kendi seçiminden kaynaklanıyordu bu.

Paris'te dünya ona aldatıcı görünüşlerin temsil edildiği bir sahne gibi görünmüştü; burada her seyirci her akşam değişik bir olayı izlemek ve o olaya hayranlık duymak istiyordu, sanki mucizevi olsa bile alışılmış şeyler artık hiç kimseyi aydınlatmıyormuş ve onları ancak alışılmadık belirsizlikler ya da belirsiz alışılmamışlıklar heyecanlandırabilirmiş gibi. Antikçağ bilginleri bir sorunun tek bir yanıtı olduğunu öne sürüyorlardı, oysa Paris'in büyük tiyatrosu ona bir sorunun en farklı biçimlerde yanıtlandığı bir gösteri sunmuştu. Roberto inandığı (ya da inandığına inandığı) şeylere ancak ruhunun yarısını adamaya, öteki yarısını inandığının tersinin doğru olması olasılığı için hazır tutmaya karar vermişti.

Eğer ruhunun eğilimi bu idiyse, o zaman neden peder Caspar'ın açıklamaları arasında en inanılır olanlarını da en inanılmaz olanlarını da yadsımaya pek istekli olmadığını anlayabiliriz, işittiği tüm öyküler arasında, Cizvitin ona anlattığı elbette en sıradışı olanıydı. Öyleyse neden onun yanlış olduğunu düşünsündü ki?

Uçsuz bucaksız bir mekânda gök ile deniz arasında, bir gemide kendisini tek başına bulup, bu büyük talihsizlik içinde hiç olmazsa dünyanın merkezinde bulunmak yazgısına nail olduğunu düşlemeyecek bir tek kişinin var olmadığına bahse girerim.

Dolayısıyla, bu öykülere çok sayıda itiraz getirerek de eğlenebilirdi, ancak çoğunlukla Sokrates'in neredeyse alt edilmek için yakaran müridleri gibi davranıyordu.

Öte yandan, bir anda kendisini yitik bir kazazedelik durumundan birisinin bildiği ve yönetebileceği bir geminin yolcusu durumuna taşıyan, artık babası yerine koyduğu bir in sanın bilgisini nasıl yadsıyabilirdi? ister rahip giysisinin otoritesinden, ister o deniz şatosunun gerçek efendisi olmasından kaynaklansın, peder Caspar onun gözünde Güç'ü temsil ediyordu ve Roberto o dönemin düşüncelerinden, en azından görünüşte, güce boyun eğmek gerektiğini bilecek kadar şey öğrenmişti.

Sonra Roberto konuğundan kuşkulanmaya başladığı anda, öteki hemen onu yeniden gemiyi keşfetmeye götürüp, dikkatinden kaçmış aletleri göstererek ona o kadar çok şey öğretiyordu ki, Roberto’nun güvenini yeniden kazanıyordu.

Örneğin, ona ağları ve olta iğnelerini göstermişti. *Daphne* balık açısından çok zengin sularda demirlemişti ve taze balık avlamak mümkün iken, gemideki erzakları tüketmek gereksizdi. Roberto artık sabahları isli gözlüğüyle hareket ederek, hemen ağ kurmayı, olta atmayı öğrenmiş ve fazla çaba göstermeden öyle dev balıklar yakalamıştı ki, birkaç kez balıkların oltaya vuruşlarının gücüyle bordadan aşağı sürüklenme tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştı.

Balıkları güverteye diziyordu ve göründüğü kadarıyla peder Caspar her birinin niteliğini, hatta adını biliyordu. Roberto, balıkları türlerine göre mi adlandırdığını yoksa onlara keyfince adlar mı yakıştırdığını bilemiyordu.

Kendi yarımküresinin balıkları gri, en çok canlı gümüş renginde idiyse, bunlar vişne rengi yüzgeçleriyle mavi balıklardı, safran rengi sakalları, kıpkırmızı suratları vardı. Vücudunun iki ucunda, ikisinde de gözleri olan iki başlı büyük bir yılanbalığı yakalamıştı, ancak peder Caspar ona ikincisinin bir kuyruk olduğunu göstermişti, doğa öyle bir biçim vermişti ki bu kuyruğa, onu sallayarak hayvan arkadan da hasımlarını korkutuyordu. Karnında lekeler bulunan bir balık yakalamıştı, sırtında siyah çizgiler vardı, gözünün çevresindeki iris tabakası rengârenkti, suratı keçi suratını andırıyordu, ancak peder Caspar hemen yeniden denize attırdı balığı, çünkü zehirli bir mantardan daha zehirli olduğunu biliyordu (rahip arkadaşlarının anlattıklarından mı, yolculuk deneyiminden mi, denizcilerin efsanelerinden mi?).

Sarı gözlü, şişkin ağızlı ve çivi gibi gözleri olan bir başka balık için peder Caspar hemen, “Bu Şeytan’ın ta kendisidir,” demişti. Onu ölünceye kadar güvertede havasız bırakmak ve sonra geldiği yere atmak gerekiyordu. Edindiği bilgilerden yola çıkarak mı söylüyordu bunu, hayvanın görünüşünden yola çıkarak mı? Öte yandan, Caspar’ın yenebilir olduğuna karar verdiği bütün balıkların eti nefisti -hatta birinin ızgarasının değil, haşlamasının daha iyi olduğunu bile söyleyebilmişti.

Bu Süleyman denizinin gizlerini Roberto’ya açtıktan sonra, Cizvit rahibi *Daphne*’nin çepeçevre dolaştığı Ada hakkında daha kesin bilgiler vermeye başlamıştı. Adanın doğusunda bazı küçük kumsallar vardı, ancak bunlar rüzgâra çok fazla açıktı. Güneydeki kayalık burundan hemen sonra, daha sonra sandalla yanaşmış oldukları yerde, sakin bir koy vardı, ancak orada su *Daphne*’nin demirleyemeyeceği kadar sığdı. Burası, şimdi geminin durduğu yer, en uygun noktaydı: Adaya yaklaşılsa, sığ suda gemi karaya otururdu; çok fazla uzaklaşılsa, güneybatıdan kuzeydoğuya iki ada arasındaki kanalın oldukça güçlü akıntısında bulurdu insan kendini; bunu Roberto’ya kanıtlamada güçlük çekmedi peder. Peder Caspar ona Şeytan balığının ölü bedenini tüm gücüyle batıdaki denize atmasını söyledi ve bu canavarın cesedi, su üstünde yüzdüğünü gördükleri sürece, o görünmez akıntı tarafından şiddetle çekilip sürüklendi.

Gerek Caspar, gerek denizciler Adanın tümünü değilse de, önemli bir bölümünü keşfetmişlerdi: Gözlemevini kurmak için seçtikleri tepenin, Roma şehri kadar geniş olan tüm o toprağı gözle denetlemek açısından en uygun yer olduğuna karar vermelerine yetecek kadar. iç tarafta bir şelale ve çok güzel bir bitki örtüsü vardı: Yalnızca hindistancevizleriyle muzlar değil, aynı zamanda yıldız biçiminde gövdeleri ve jilet gibi keskin dalları olan bazı ağaçlar.

Hayvanlardan bazılarını Roberto güverte altında görmüştü: Ada bir kuş cennetiydi, uçan tilkiler bile vardı orada. Onları domuzların bulunduğu çalı ve ağaçlarla örtülü alanda uzaktan görmüş, ancak yakalamayı başaramamışlardı. Yılanlar vardı, ama hiçbiri zehirli ya da vahşi görünmüyordu, buna karşın kertenkele çeşitleri sınırlıydı.

Ancak en zengin hayvan türü, mercanlıkların uzandığı yerde bulunuyordu. Kaplumbağalar, yengeçler ve bizim denizlerimizde bulunanlarla karşılaştırılmaları çok güç, sepet büyüklüğünde, tencereye, büyük tabaklara benzeyen, çoğunlukla zor açılan, ancak bir kez açılınca da gerçekten tadına doyulmaz beyaz, yumuşak ve yağlı et yığınlarını gözler önüne seren çeşit çeşit istiridyeler. Ne yazık ki bunları gemiye taşımak mümkün değildi: Sudan dışarı çıkar çıkmaz, güneş ısısında bozuluyorlardı.

Asya'nın öteki bölgelerinde bol bol bulunan büyük yırtıcı hayvanlardan hiçbirini görmemişlerdi, ne filleri, ne kaplanları, ne timsahları. Öte yandan, öküze, boğaya, ata ya da köpeğe benzer bir hayvan da görmemişlerdi. Sanki bu toprak parçasında her yaşam biçimi, bir mimar ya da bir heykeltıraş tarafından değil, bir kuyumcu tarafından tasarlanmıştı: Kuşlar renkli birer kristaldi, orman hayvanları küçük, balıklar yassı ve neredeyse saydamdı.

Bu sularda, o balta gibi keskin yüzgeçleriyle uzaktan da fark edilebilen köpekbalıklarından varmış gibi gelmemişti peder Caspar'a, kaptana ya da denizcilere. Bu denizlerde her yerde köpekbalıklarının olduğunu söylemeye bile gerek yok. Adanın önünde ve çevresinde köpekbalıklarının bulunmadığı düşüncesi bence bu tuhaf kâşifin bir yanılsamasıydı ya da belki de onun söylediği doğruydu, yani batının biraz ötesinde büyük bir akıntı olduğundan, bu hayvanlar daha bol yiyecek bulacaklarından emin oldukları yerlere gitmeyi yeğliyorlardı. Her ne olursa olsun, öykünün devamı açısından, Caspar'ın ve Roberto'nun köpekbalıklarının varlığından korkmaması yerinde olacak, aksi takdirde suya inme cesaretini gösteremezler, ben de ne anlatacağımı bilemezdim.

Roberto bu betimlemeleri izliyor, giderek daha fazla hayranlık duyuyordu uzak Adaya, peder Caspar'ın ona sözünü ettiği hayvanların biçimini, rengini, hareketini hayalinde canlandırmaya çalışıyordu. Ya mercanlar, yalnızca şiirlerdeki betimlemelerde güzel bir kadının dudaklarının rengindeki mücevherler olarak bildiği bu mercanlar nasıldı acaba?

Peder Caspar mercanlar karşısında söyleyecek söz bulamıyor ve gözlerini büyük bir mutluluk ifadesiyle göğe kaldırmakla yetiniyordu. Roberto'nun sözünü ettikleri, ölü mercanlardı, tıpkı o çapkınların bu yersiz karşılaştırmayı yönelttikleri o kibar fahişelerin erdeminin ölü olduğu gibi. Ve mercan kayalarının arasında ölü olanları da vardı ve dokunanı yaralayanlar da bu taşlardı. Ama canlı mercanlarla hiçbir biçimde boy ölçüşemezlerdi, bunlar -nasıl söylemeli- bu deniz altı çiçekleri, dağlaleleri, sümbüller, kurtbağırları, düğünçiçekleri, menekşe demetleri -yok yok, bu söylenenler onları açıklamaya yetmiyordu- mazılardan, kıvırcıklardan, tomurcuklardan, dulavratotlarından, sürgünlerden, kendirlerden oluşmuş bir şenlikti

onlar -hayır, başka bir şeydiler, Armida bahçesi gibi hareketli, renkliydiler ve ağaçkavunundan altınmantara, top lahanaya kadar tarladaki, bostandaki ve ormandaki tüm bitkileri öykünüyorlardı...

Bir rahip arkadaşının yaptığı bir alet sayesinde başka yerlerde de görmüştü mercanları (ve kamarasındaki bir sandığı karıştırdığında, alet ortaya çıkıyordu): Camdan büyük bir deliği olan deriden bir maskeye benziyordu ve üstteki delik bir çift bağla çevrelenip güçlendirilmişti, böylece aleti alından çeneye kadar yüze yapışacak şekilde boyna bağlamak mümkün oluyordu. Su yüzüne çıkmış mercan setine oturmayacak altı düz bir tekneyle denizde yolculuk edip, baş suya değecek kadar eğiliyor ve suyun dibi görülüyordu - oysa insan çıplak olarak başını suya soksa, gözlerinin yanması bir yana, hiçbir şey göremezdi.

Caspar, aygıtı - ona Perspicillum, Gözlük ya da Cam Maske (gizlemeyen, açığa çıkaran maske) adını veriyordu, kayalar arasında yüzebilen birisinin de takabileceğini düşünüyordu. Er geç içeri su sızardı, ancak belli bir süre nefesi tutarak bakmaya devam edilebilirdi. Ondan sonra su yüzüne çıkmak, kabı boşaltmak ve baştan başlamak gerekirdi.

“Yüzmeyi öğrenecekdiysen, aşağıdaki bu şeyleri görebilirdin,” diyordu Caspar Roberto’ya. Ve Roberto onun konuşma biçimini taklit ederek şöyle diyordu: “Göğsüm bir matara olacakdıysa, yüzerdim!” Gene de aşağı gidemediği için hayıflanıyordu.

Hem sonra, hem sonra, diye ekliyordu peder Caspar, Adada Kıvılcım Güvercin vardı.

“Kıvılcım Güvercin mi? O da ne?” diye sordu Roberto ve bunu sorarken ki kaygısı bizce abartılıydı. Sanki Ada uzun bir süredir ona ancak şimdi aydınlık kazanan karanlık bir simge muştuluyormuş gibi.

Peder Caspar bu kuşun güzelliğini betimlemenin zor olduğunu ve bu kuş hakkında konuşabilmek için onu görmek gerektiğini açıklıyordu. Peder onu vardıkları gün dürbünle görmüştü. Uzaktan sanki ağaçların tepesinden göğe doğru fırlayan alev alev altından ya da altın kaplı alevden bir küreyi görmek gibiydi. Karaya çıkar

çıkmaz onun hakkında daha çok şey öğrenmişti ve onu tanıyabilmeleri için denizcilere onunla ilgili bilgi vermişti.

Hangi ağaçlar arasında yaşadığını anlayıncaya kadar oldukça uzun bir gözetleme süresi gerekmişti. Tamamıyla kendine özgü bir ses, bir tür dilin damağa vurulmasıyla elde edilen “tok tok” sesi çıkarıyordu. Caspar, ağızla ya da parmaklarla bu sesi çıkardığında, hayvanın yanıt verdiğini anlamıştı ve hayvan birkaç kez bir daldan ötekine uçarken kendini göstermişti.

Caspar birçok kez, ama artık bir dürbünle yeniden pusuya yatmış ve en az bir kez, neredeyse kıpırdamadan duran kuşu iyice görmüştü: Başı siyah zeytin rengindeydi -hayır, belki de pençeleri gibi kuşkonmaz renginde- ve yonca rengindeki gagası bir maske gibi gözünü çevreleyecek şekilde uzanıyordu; ışıltılı siyah gözbebeğiyle gözü bir buğday tanesini andırıyordu. Kanatlarının ucu gibi kısa boynu da yaldız rengindeydi, ancak gövdesi göğsünden bir kadının saçlarını andıran kuyruğundaki tüylere kadar (nasıl demeli?) -hayır, kırmızı uygun sözcük değildi...

Roberto öneriyordu: Kırmızımsı, kızılımtrak, açık kırmızı, koyu kırmızı, yakut, nar çiçeği, vişneçürüğü, kızılca. Nein, nein, diye kızıyordu peder Caspar. Roberto devam ediyordu: Çilek gibi, sardunya, yabançileği, vişne, kırmızı turp; öksеardıcının ya da ardıç kuşunun karnı gibi, kızılkuyruğun kuyruğu, narbülbülünün göğsü... Yok, hayır, hayır, diye diretiyordu, uygun sözcükleri bulmak için kendi diliyle ve öteki dillerle savaşım veren Caspar: Ve -daha sonra Roberto’nun vardığı sentezden, vurgunun bilgiyi verene mi alana mı ait olduğu anlaşılmıyor- bir turunç ağacının, bir portakalın şen renginde olmalıydı, kanatlı bir güneşti, kısacası, beyaz gökte görüldüğünde, sanki şafak kar üzerine bir nar savuruyor gibiydi. Ve güneşe doğru fırladığında, bir Kerubi’den daha ışıltılıydı!

Bu portakal rengi kuş, diyordu peder Caspar, hiç kuşkusuz Süleyman Adası’ndan başka bir yerde yaşayamazdı, çünkü bu büyük Kralın Neşidesinde, tan gibi yükselen, güneş gibi parlak bir güvercinden söz ediliyordu, *terribilis ut castrorum acies ordinata*. Bir başka mezmurun belirttiği gibi, gümüş rengi kanatları ve altın yansımaları olan tüyleri vardı.

Bu hayvanla birlikte peder Caspar onun hemen hemen tıpkısı bir başka kuş görmüştü, yalnızca bu ikincisinin tüyleri portakal rengi değil, mavi-yeşil renkteydi ve ikisi düzenli olarak aynı dala tünediklerinden aynı cins kuşun erkek ile dişisi olsalar gerekti. Güvercin olabilecekleri biçimlerinden ve sık sık çıkardıkları gurultudan anlaşılıyordu, ikisinden hangisinin erkek olduğunu söylemek güçtü, kaldı ki denizcilerin onları öldürmesini yasaklamıştı.

Roberto Adada kaç tane güvercin olabileceğini sordu. Her defasında bulutlara doğru fırlayan tek bir portakal rengi kuş ya da yüksek dallar arasında hep tek bir çift görmüş olan Peder Caspar'ın bildiği kadarıyla, Adada yalnızca iki ve portakal rengi yalnızca bir güvercin olabilirdi. Roberto'nun o tuhaf güzellik için yanıp tutuşmasına yol açan varsayım şuydu: Eğer o güzellik onu bekliyorsa, her zaman bir gün önceden bekliyordu.

Öte yandan, Caspar Roberto'ya eğer isterse, saatlerce dürbünün başında durarak, onu gemiden de görebileceğini söylüyordu. Yeter ki kara isle kaplı o gözlüğünü çıkarsındı. Roberto gözlerinin buna izin vermediğini söyleyince, Caspar bu bayağı kadın hastalığı üzerine bazı küçümseyici gözlemlerde bulunmuş ve ona hıyarcığını iyileştirmede kullandığı sıvıları önermişti (Spiritus, Olea, Flores).

Roberto'nun bunları kullanıp kullanmadığı, önce şafakta ve günbatımında, sonra güpegündüz gözlüksüz bakmaya kendisini alıştırıp çevresine bakıp bakmadığı ve sonra, göreceğimiz üzere, yüzme öğrenmeye çalışırken onu hâlâ takıp takmadığı belli değil, ancak gerçek şu ki, bu andan başlayarak herhangi bir kaçış ya da gizlenmeyi haklı çıkarmak için gözlerinden artık söz etmiyor. Bu yüzden, belki de o çok temiz havanın ya da deniz suyunun iyileştirici etkisiyle Roberto'nun yavaş yavaş, on yıldan fazla bir süredir ininden çıkmayan bir kurt gibi yaşamasına neden olan o gerçek ya da sahte hastalıktan iyileştiği sonucuna varmak akla uygun bir çıkarsama olacaktır (tabii okur bu andan başlayarak onu tüm gün güvertede tutmayı arzu ettiğimi ve notları arasında bunu yalanlayacak herhangi bir şey bulmadığımdan, yazar ki biriyle onu her tür hastalıktan kurtardığımı anıştırmaya kalkışmazsa).

Ama belki de Roberto her ne pahasına olursa olsun güvercini görmek için iyileşmek istiyordu. Çözülmemiş bir başka sorun dikkatini dağıtmasa, gününü ağaçları gözleyerek geçirmek üzere hemen küpeşteye atlardı.

Adanın ve zenginliklerinin betimlemesi sona erdikten sonra peder Caspar, çok neşeli birçok şeyin ancak orada, antipod meridyeni üzerinde bulunabileceğini belirtmişti. Bunun üzerine Roberto sormuştu: “Ama, saygıdeğer peder, siz bana Malta Gözlemevinin antipod meridyeni üzerinde bulunduğunuzu kanıtladığını söylediniz ve ben buna inanıyorum. Ama Gözlemevini yolculuğunuzda karşılaştığınız her adada değil, yalnızca bu adada kurdunuz. O halde, bir şekilde, Gözlemevi bunu size söylemeden, siz aramakta olduğunuz boylamı bulmuş olduğunuzdan emin olmalıydınız!”

“Sen çok doğru düşünüyor. Eğer ben buraya burasının burası olduğunu bilmeden gelecekdiysem, ben burada olduğumu bilemezdim... Şimdi sana açıklıyorum. Gözlemevinin yegâne doğru araç olduğunu bildiğimden, Gözlemevini deneyeceğim yere varmak için sahte yöntemler kullanmak zorundaydım. Ve öyle de yaptım.”

23.
FARKLI VE HÜNERLİ MAKİNELER

Roberto inanmaz göründüğünden ve boylamları bulmak için değişik yöntemlerin hangileri olduğunu ve bu yöntemlerin ne kadar yararsız olduğunu bildiğini ileri sürdüğü için, peder Caspar ona şu itirazı getirmişti: Tek tek ele alındıklarında bu yöntemlerin hepsi yanlış olduğundan, hepsi bir arada ele alınırsa değişik sonuçları dengeleyebiliyor ve birbirlerinin tekil kusurlarını giderebiliyorlardı. “Matematik budur işte!”

Tabii, onca mil yol gittikten sonra, bir saatin; yola çıktığınız yerdeki zamanı doğru olarak gösterdiğinden emin olamazsınız artık. Ancak bazıları özel ve şaşmaz kesinlikte yapılmış çok sayıda ve değişik saatlerden kaç tane bulmuştu Roberto *Daphne*’de? Onların gösterdikleri kesin olmayan saatleri birbiriyle karşılaştırır, her gün bir tanesinin verdiği sonuçları ötekilerin sonuçlarıyla bağlantılı olarak değerlendirirsen, belli bir kesinlik elde edersin.

Loch ya da mekiğin anlamı neydi? O alışılagelen mekikler işe yaramaz, ancak işte peder Caspar’ın yaptığı şey şuydu: İki dikey çubuğu olan bir kutu, bunlardan biri belli bir mile karşılık gelen sabit uzunluktaki ipe sarılıyor, öteki ise ipten çözülüyordu; ipi saran çubuğun çevresine birçok kanat yerleştirilmişti: Bunlar, bir değirmende olduğu gibi, yelkenleri şişiren rüzgârların itmesiyle dönüyorlar ve esintinin gücüne, düz ya da eğik olmasına bağlı olarak hareketlerini artırıyor ya da azaltıyorlardı -yani ipi daha çok ya da daha az sarıyorlardı-bu arada yalpalamadan ya da rüzgâra karşı gitmekten kaynaklanan sapmaları da kaydediyorlardı. Tüm yöntemler arasında en güvenilir olanı değildi bu, ama sonuçlar öteki ölçümlerin sonuçlarıyla karşılaştırıldığında, kusursuz bir yöntemdi.

Ya ay tutulmaları? Hiç kuşkusuz yolculuk sırasında gözlendiklerinde ay tutulmaları sonsuz yanlış anlamalara yol açıyordu. İyi ama, ya karadan gözlenen ay tutulmaları?

“Çok sayıda ve dünyanın birçok yerinde rasathanelerimiz olması ve Tanrı’nın şanına yaraşır şekilde işbirliği yapmaya ve hakaretlere, dargınlıklara, öfkelere kapılmamaya hazır olmamız gerekir. Dinle: 8

Kasım 1612'de, Makao'da, saygıdeğer Peder Iulius de Alessis akşam sekiz otuzdan on bir otuza kadar bir ay tutulması kaydeder. Aynı akşam saat dokuz otuzda aynı ay tutulmasını gözlemleyen Japonya'nın Nagasaki şehrindeki saygıdeğer peder Carolus Spinola'ya bilgi verir. Ve peder Christophorus Schnaidaa görmüştür aynı ay tutulmasını öğleden sonra saat beşte Ingolstatio'da. Bir saatlik fark, on beş meridyen derecesi demektir, şu halde Makao ile Nagasaki arasındaki uzaklık budur, Blaeu'nun dediği gibi on altı ile yirmi derece değildir. Verstanden? Doğal olarak, bu ölçümleri yaparken gölge ve dumandan sakınmak, doğru saatlere sahip olmak, initium totalis immersionis'i kaçırmamak ve tutulmanın initium'u ile finis'i arasındaki doğru ölçümleri yapmak, lekelerin karardığı ara anları gözlemlemek, *et coetera* gerekir. Eğer yerler birbirinden uzaksa, çok ufak bir hata çok büyük bir fark doğurmaz, ama eğer yerler birbirine yakınsa, birkaç dakikalık bir hata büyük bir fark oluşturur."

Makao ile Nagasaki hakkında kanımca peder Caspar'ın değil, Blaeu'nun haklı olması bir yana (bu da, o dönemde boylamların gerçekten de ne karmaşık bir konu olduğunun kanıtıdır), işte misyoner rahiplerin gözlemlerini toplayarak ve bir araya getirerek, Cizvitler bir Horologium Catholicum belirlemişlerdi; bu, papaya son derece bağlı bir saat değil, evrensel bir saat anlamına geliyordu. Gerçekte bu, Roma'dan bilinen dünyanın sınırlarına kadar Cemiyet'in bütün merkezlerinin işaretli olduğu ve her yerin yerel saatinin gösterildiği bir düzlemyuvardı. Böylece, peder Caspar açıklıyordu, yolculuğun başlangıcından itibaren zamanın hesabını tutması gerekmemiş, boylamı tartışmasız belli olan Hıristiyan dünyasının son bekçisinin saatini bilmek yeterli olmuştu. Dolayısıyla, hata payı oldukça azaltılmıştı; bir istasyon ile öteki arasında kesin herhangi bir güvence vermeyen yöntemler de kullanılabilirdi, örneğin pusula iğnesindeki değişiklikler ya da ay lekeleriyle ilgili hesaplama gibi.

Şans eseri, rahip arkadaşları gerçekten de Pernambuco'dan Goa'ya, Mindanao'dan Porto Sancti Thomae'a kadar hemen her yerdeydi ve eğer rüzgârlar bir limana çıkmasını engellerse, hemen bir başka liman söz konusu oluyordu. Örneğin, Makao'da, ah,

Makao, o serüvenin yalnızca düşüncesi bile peder Caspar'ı allak bullak ediyordu. Burası bir Portekiz sömürgesiydi, Çinlilerin Avrupalıları uzun burunlu insanlar olarak adlandırmalarının nedeni, onların kıyılarına ilk ayak basanların gerçekten de çok uzun burunlu olan Portekizliler ile onlarla birlikte gelen Cizvitler olmasıydı. Yalnızca tepedeki beyaz ve mavi kalelerden oluşan kent, Hollandalı sapkınlar tarafından tehdit edildiği için askeri işlerle de uğraşması gereken Cemiyet rahiplerinin denetimindeki bir hükümdarlıktı.

Peder Caspar, rotayı Makao'ya çevirmeye karar vermişti, Makao'da astronomi bilimlerinde son derece geniş bilgisi olan bir rahip arkadaşı yaşıyordu, ancak peder bir *fluyt*'ta yolculuk etmekte olduğunu unutmuştu.

Makao'nun iyi pederleri ne yapmışlardı? Bir Hollanda gemisini görür görmez, toplara ve ince toplara el atmışlardı. Peder Caspar'ın pruvada kollarını sallaması ve hemen Cemiyet'in sancağını göndere çektirmesi bir işe yaramamıştı, kendilerini kutsal bir kıyıma davet eden savaş dumanına bürünmüş şu lanet olası uzun burunlu Portekizli rahip arkadaşları onu fark bile etmemişler ve *Daphne*'nin tüm çevresine gülleleri yağdırmışlardı. Geminin, bu düşüncesiz pederlere kendi Lutherci dilinde lanetler savuran kaptanla yelken açması, geri dönmesi ve güçbela açık denize doğru kaçması Tanrı'nın inayeti sayesinde olmuştu. Ve bu kez kaptan haklıydı: Hollandalıları denizin dibine göndermek iyi de, gemide bir Cizvit papazı varken değil.

Şans eseri, pek uzak olmayan bir yerde başka misyonlar bulmaları zor değildi ve pruvayı daha konuksever olan Mindanao'ya çevirmişlerdi. Böylece bir duraktan ötekine boylamı denetim altında tutuyorlardı (Tanrı bilir nasıl, diye ekleyeyim, Avustralya'nın bir karış ötesine vardıklarına göre, her tür referans noktasını yitirmiş olmalıydılar).

"Ve şimdi, yüz sekseninci meridyende olduğumuzu clarissime et evidenter kanıtlamak için Novissima Experimenta yapmalıyız. Aksi takdirde Roma Fakültesi'ndeki rahip arkadaşlarım benim bir ahmak olduğumu düşünürler."

“Yeni deneyler mi?”, diye sordu Roberto. “Bana Gözlemevinin, sonunda yüz sekseninci meridyen üzerinde ve Süleyman Adası’nın karşısında bulunduğunuzu kesin olarak belirlediğini söylememiş miydiniz?”

“Evet,” diye yanıtladı Cizvit, o bundan emindi: Başkalarının bulduğu çeşitli kusurlu yöntemleri işin içine katmıştı ve zayıf birçok yöntemin uyuşması, tıpkı Tanrı’nın *consensus gentium* kanıtlanması gibi oldukça güçlü bir kesinlik sağlıyordu; çünkü şurası bir gerçek ki, Tanrı’ya inanırken birçok insan hata yapabilir, ancak Afrika’nın ormanlarından Çin’in çöllerine kadar herkesin yanılıyor olması olanaksızdır. Güneşin, ayın ve öteki gezegenlerin hareketine, kırlangıçotunun gizli gücüne ya da dünyanın merkezinde bir yeraltı ateşi olduğuna inanmamız da bu şekilde olur; binlerce yıldan bu yana insanlar buna inanmıştır ve buna inanarak, bu gezegen üzerinde yaşamayı ve büyük doğa kitabını okuma tarzlarından çok yararlı sonuçlar elde etmeyi başarmışlardır. Ancak bunun gibi büyük bir keşfin, kuşkucuların da kanıtlar karşısında teslim olmalarını sağlayacak başka birçok kanıt tarafından onaylanması gerekir.

Hem sonra bilim yalnızca bilmek aşkıyla yapılmamalıdır, bilim aynı zamanda kardeşlerimizi bu etkinliğe katmak için yapılır. Kaldı ki, doğru boylamı bulmak ona büyük çabalara mal olduğundan, şimdi bu bilginin bütün kardeşlerimizin ortak malı haline gelmesi için öteki daha basit yöntemler aracılığıyla tezini pekiştirmeliydi, “ya da en azından Hıristiyan kardeşlerin ortak malı, daha doğrusu, Katolik kardeşlerin; çünkü Hollandalı ya da İngiliz veya daha kötüsü Moravyalı sapkın mezhepliler bu sırları asla öğrenmeseler daha iyi olur.” imdi, tüm boylamı belirleme yöntemlerinden artık ikisini kesin görüyordu. Karada geçerli olan, tüm yöntemlerin şahı yöntem Malta Gözlemeviydi; denizdeki gözlemlerde geçerli olan öteki yöntem, Instrumentum Arcetricum yöntemiydi. Bu alet güverte altında duruyordu ve henüz çalıştırılmamıştı, çünkü önce Gözlemevi aracılığıyla kendi konumunu belirlemek ve sonra bu Instrumentum’un elde edilen bilgiyi onaylayıp onaylamadığına bakmak gerekiyordu, ondan sonra tüm yöntemler arasında en güveniliri olarak değerlendirilebilirdi.

Tüm bu olanlar olmasa, peder Caspar bu deneyi çok önceden yapmış olacaktı. Ancak artık beklenen an gelmişti ve bu gece deneyi yapacaktı: Gök ile gökgünlükleri bunun doğru gece olduğunu belirtiyorlardı.

Instrumentum Arcetricum neydi? Yıllar önce Galilei'nin öngördüğü bir aygıttı -dikkat ediniz, öngörülmüş, sözü edilmiş, ancak peder Caspar işler hale getirmeden asla gerçekleştirilmemiş bir aygıt. Bu Galilei'nin, dünyanın dönmesiyle ilgili olarak mahkûm edilen bir varsayımda bulunmuş olan Galilei ile aynı kişi olup olmadığını soran Roberto'ya, peder Caspar olumlu karşılık veriyordu; metafizik ile kutsal yazılara bulaştığında, Galilei çok kötü şeyler söylemişti, ancak bir mekanikçi olarak bir dâhiydi, hem de çok büyük bir dâhi. Ve Kilisenin reddetmiş olduğu bir adamın düşüncelerini kullanmanın kötü olup olmadığı sorusuna Cizvit, Tanrı'nın büyük şanı adına bir sapkının düşüncelerinin de dikkate alınabileceği yanıtını vermişti, eğer bu düşünceler kendi içlerinde sapkın değilse. Mevcut bütün yöntemleri, hiçbirinden yana tavır koymayarak, ancak onların kavgacı birlikteliğinden çözüm yolu çıkararak benimseyen peder Caspar'ın, Galilei'nin yönteminden de yararlanmamasını düşünebiliyor musunuz?

Aksine, hem bilim hem iman açısından, en kısa zamanda Galilei'nin düşüncesinden yararlanmak çok faydalıydı; Galilei bu düşüncesini Hollandalılara satmaya çalışmıştı, neyse ki onlar, yirmi otuz yıl önce İspanyolların yaptığı gibi ona güvenmemişlerdi.

Galilei, kendi içinde son derece doğru olan bir ilkeden, yani Flamanlardan dürbünü çalıp (onlar dürbünü yalnızca limandaki gemilere bakmak için kullanıyorlardı), bu aleti gökyüzüne çevirmek düşüncesinden tuhaf sonuçlar çıkarmıştı. Ve orada, peder Caspar'ın kuşkulanmayı aklından bile geçirmediği başka birçok şey arasında, Jüpiter'in ya da Galilei'nin ona verdiği adla Giove'nin, dünyanın başlangıcından o döneme dek hiç görülmemiş dört uydusu -dört ay'ı- olduğunu keşfetmişti. O-güneşin çevresinde dönerken, Jüpiter'in çevresin de dönen dört ufak yıldız -göreceğimiz üzere, peder Caspar için, yeryüzüne dokunulmadığı sürece, Jüpiter'in güneşin çevresinde dönmesi kabul edilebilir bir şeydi.

Şimdi, kimi zaman, yeryüzünün gölgesinden geçtiğinde ayın tutulduğu herkesçe bilinen bir şeydir, tıpkı ay tutulmalarının ne zaman gerçekleşeceğinin tüm astronomlarca bilindiği gibi -gökgünlükleri bunun etkin bir kanıtını oluşturmaktadır. Jüpiter'in aylarının da tutulmasında şaşılacak hiçbir şey yoktu. Hatta, en azından bizim açımızdan onlarda biri gerçek ay tutulması, öteki ise gizleme adını vereceğimiz iki tür tutulma söz konusuydu.

Gerçekten de, yeryüzü ay ile güneş arasına girdiğinde, ay gözden yok olur, ancak Jüpiter'in uyduları, bir arkadan geçtiklerinde bir de önden geçtiklerinde olmak üzere iki kez gözden yitmektedirler ve iyi bir dürbünle onların belirmeleri ve gözden yitmeleri çok iyi izlenebilir. Bunun getirdiği eşsiz bir yarar vardır: Ay tutulmaları yalnızca her piskoposun ölümünde meydana gelip, çok uzun sürerken, Jüpiter uydularının tutulmaları sık sık olur ve çok kısa sürer.

Şimdi varsayalım ki, her biri farklı genişlikte bir yörünge üzerinde hareket eden her uydunun tutulmalarının saati ve dakikaları bilinen bir meridyen üzerinde kesin olarak ortaya konsun ve gökgünlükleri bunu göstersin; bu noktada, tutulmanın, bulunduğumuz (bilinmeyen) meridyen üzerinde ortaya çıktığı saat ile dakikayı saptamayı başarmak yeterli olacaktır, buradan hesaplama kolaylıkla yapılabilir ve gözlem yerinin boylamını çıkarmak mümkün olur.

Tabii ki bazı daha önemsiz güçlükler vardı ve bunlardan konunun uzmanı olmayan birisine söz etmeye değmezdi, ancak bir saniyelik bir farkı bile mutlak bir kesinlikle ölçebilecek bir zamanölçer, yani bir perpendiculum, saat rakkası ya da işte adı her neyse bir Horologium Oscillatorium'u olan iyi bir hesap uzmanının başaracağı bir işti bu; item, ona gerek gözlem meridyeninde gerek Hierro Adası'nda olgunun başlangıç ve bitiş saatini tam olarak söyleyecek iki normal saate sahip olması gerekir; hem, sinüsler tablosu aracılığıyla, incelenen cisimlerin gözde yaptığı açıyı ölçmeyi bilmesi gerekir -bu, bir saatin akrep ve yelkovanının konumu olarak anlaşıldığında, iki cisim arasındaki uzaklığı ve bu uzaklığın aşamalı değişimini ifade edecek olan açıdır.

Yeter ki, bir kez daha belirtmemizde yarar var, yaşlı ve hasta Galilei'nin artık tamamlamayı başaramadığı, buna karşın peder Caspar'ın ay tutulmalarını ölçmede zaten son derece usta olan rahip arkadaşlarının kusursuzluğa ulaştırdığı gökgünlüklerine sahip olunsun.

Galileo'nun hasımlarının abarttıkları daha büyük güçlükler hangileriydi? Çıplak gözle yapılamayan ve iyi bir dürbün ya da artık dendiği gibi teleskopu gerektiren gözlemler olmaları mı? Peder Caspar, Galilei'nin hayal bile edemeyeceği yetkinlikte bir teleskop yapmıştı ya. Ölçüm ile hesaplamanın, denizcilerin yapamayacağı bir şey olması mı? İyi ama, belki bir tek mekik dışında, boylamlarla ilgili bütün yöntemler neredeyse bir astronomu gerektirmiyor muydu? Kaptanlar, uzman olmayanların kolay kolay kullanamayacağı usturlapı kullanmayı öğrendiğine göre, dürbünü kullanmayı da pekâlâ öğrenebilirlerdi.

Ama, diyordu bilginler, böylesine kesin gözlemler çok fazla kesinliği gerektirir, belki yeryüzünden yapmak mümkündü bu gözlemleri; ama hiç kimsenin çıplak gözle görülmeyen bir gök cismi üzerinde dürbünü sabit tutmayı başaramadığı, hareket halinde bir gemiden yapmak mümkün değildir... Bununla birlikte, peder Caspar biraz beceriyle gözlemlerin hareket halindeki bir gemide de yapılabileceğini göstermek üzere oradaydı.

Son olarak, bazı İspanyollar tutulma halindeki uyduların gündüzleri değil, fırtınalı gecelerde ortaya çıktığı şeklinde itirazlar getirmişlerdi. “Yoksa bazıları bir ellerini çırptıklarında, et ecco illico et immediate ay tutulmalarının emirlerine amade olacağına mı inanıyor?” diye öfkeleniyordu peder Caspar. Hem gözlemin her an yapılması gerektiğini kim söylemişti ki? Hint adaları arasında yolculuk etmiş olan bir kişi, boylamı ölçmenin enlemin gözlenmesi için gerekli sıklıkta gözlemi gerektirmediğini bilir; deniz çok dalgalı olduğunda bu gözlem bile yapılamaz, ne usturlapla ne de sekstantla. İki ya da üç günde bir tek kez olsa bile şu mübarek boylam iyi alınırsa, bir gözlemle ötekisi arasında geçilen mesafe ve zaman ölçülebilirdi, bir zamanlar mekik kullanarak yapıldığı gibi. Ancak o zamana kadar aylarca ve aylarca yalnızca bunu yapmakla yetiniyorlardı. “Bunlar,” diyordu daha da öfkelenen peder, “büyük bir kıtlıkta bir sepet

ekmekle yardıma koştuğun ve sana teşekkür edeceğine sofraya neden bir de kızarmış domuz ya da bir tavşan koymadığın için bozulan insanlara benziyorlar. Ah, Holywood! Yalnızca yüz atıştan doksanında suda plaf diye ses çıkardıkları için bu topları denize atmaz mıydın sen?”

İşte peder Caspar, Roberto’yu o günkü gibi berrak bir gökyüzüyle ve hafif dalgalı bir denizle astronomik açıdan elverişli olduğunu ortaya koyan bir akşamda yapılması gereken bir deneye bu şekilde hazırlıyordu. Deney sakin hava ve durgun denizle yapılırsa, diye açıklıyordu peder Caspar, bu deneyi karada yapmak gibidir ve karada deneyin başarılı olacağı zaten bilinir. Oysa deney, kıç tarafından baş tarafına, bir ucundan öteki ucuna sallanan bir gemi üzerinde gözlemciye hava durgunmuş izlenimini vermeliydi.

Her şeyden önce, önceki günlerde öylesine hırpaladıkları saatler arasından gerektiği gibi çalışan bir tanesini bulmak gerekiyordu. O şanslı durumda, iki değil, bir saat yeterliydi: Gerçekten de, iyi bir günlük ölçümle (ki bu ölçümü yapmışlardı) saat yerel saate ayarlanacaktı; antipod meridyeninde olduklarını bildiklerinden, Hierro Adası’ndaki saati gösteren ikinci bir saate gerek yoktu. Farkın, tam on iki saat olduğunu bilmek yetiyordu. Burada gece yarısı, orada öğle.

İyi düşünüldüğünde, bu karar bir kısır döngüye dayalı görünüyor. Antipod meridyeninde olduklarının üstü kapalı olarak kabul edilmesi değil, deneyle kanıtlanması gerekiyordu. Ancak peder Caspar önceki gözlemlerinden öylesine emindi ki, yalnızca bu gözlemleri onaylamak istiyordu, hem sonra -olasılıkla- gemideki bütün o kargaşanın ardından yeryüzünün öteki yüzünü gösteren tek bir saat kalmamıştı ve bu engeli aşmak gerekiyordu. Öte yandan, Roberto bu işlemdeki gizli kısır döngüyü fark edecek ince kavrayıştan yoksundu.

“Ben *haydi* dediğimde, sen saate bakıp, not edeceksin. Ve hemen saat rakkasına bir darbe vuracaksın.”

Saat rakkası, dairesel bir sarkaçla biten bakır bir çubuğa çatal işlevi gören küçük bir çatı tarafından tutuluyordu. Rakkasın geçtiği en alçak noktada, üzerine dişliler konmuş yatay bir çark vardı;

ancak dişliler öyle yapılmıştı ki, dişlinin bir tarafı çarkın yüzeyi üzerinde dikaçılı, öteki ise eğik duruyordu. Bir o yana bir bu yana giden sarkaç ilerlerken, içinden çıkan bir kamayla bir fırçaya dokunuyor ve bu fırça da düz taraftaki bir dişliye değerek, çarkı hareket ettiriyordu; ancak sarkaç geri döndüğünde, küçük fırça dişlinin eğik yanına dokunuyor ve çark duruyordu. Dişlilerle sayılar denkleştirilerek, sarkaç durduğunda, yer değiştiren dişlilerin sayısı saptanıp, sonra da geçen zaman parçacıklarının sayısı hesaplanabiliyordu.

“Böylece sen her defasında bir, iki, üç, ... diye saymak zorunda olmuyorsun, ancak sonunda ben yeter dediğimde, rakkası durdurup dişlileri sayıyorsun, anladın mı? Ve kaç tane dişli olduğunu not ediyorsun. Sonra saate bakıyorsun ve yazıyorsun şu ya da bu saat diye. Ben tekrar haydi dediğimde, vuruyorsun rakkasa çok güçlü bir darbe ve rakkas yeniden sallanmaya başlıyor. Basit, bir çocuk bile anlar bunu.”

Elbette büyük bir rakkas değildi ellerindeki, peder Caspar iyi biliyordu bunu, ancak bu konudaki tartışmalar henüz yeni başlıyordu ve ancak ileride bir gün daha kusursuz rakkaslar yapılacaktı.

“Çok zor bir şey, çok şey henüz öğrenmemiz gereken var, ama Tanrı yasaklamayacakdıysa die Wette’yi, nasıl diyorsun sen, le pari”...”

“Bahis.”

“Evet. Eğer Tanrı yasaklamayacakdıysa, ben bahse girerdim ki gelecekte herkes boylamları ve tüm öteki dünya olgularını rakkas ile araştıracak olurlar. Ama çok zor oluyor bunu bir gemide yapmak ve sen çok dikkatli olmak lazım.”

Caspar, Roberto’ya not tutmak için gereken malzemeyle birlikte iki aygıtı kıç kasarasına yerleştirmesini söyledi; burası tüm *Daphne*’nin en yüksek gözlem noktası ve Instrumentum Arcetricum’u kuracakları yerdi. Sotadan, Roberto’nun henüz Davetsiz Konuk’u kovalarken gözüne çarpmış olan zımbırtıları güverteye taşıdılar. Metal leğen dışında taşınması kolay şeylerdi bunlar; leğen, merdivenlerden geçmediği için sövüp sayarak, birçok başarısız

denemeden sonra güverteye yerleştirilmişti. Ama tüm sıskalığına karşın peder Caspar, tasarısını gerçekleştireceği bu anda iradesine eş bir bedensel güç sergiliyordu.

Kabaraları sıkmaya yarayan bir aletle, demirden yarım daireler ve çubukların oluşturduğu bir yapı iskelesini neredeyse tek başına kurdu; bunun yuvarlak biçimli bir dayanak olduğu çıktı ortaya, onun üzerine halkalarla yuvarlak bez parçası sabitlendi, böylece sonunda yaklaşık iki metre çapında, yarım küre biçiminde büyük bir tas gibi bir şey elde ediliyordu. Küçük fıçıların kötü kokulu yağını sızdırmasın diye aygıtı katranlamak gerekti; şimdi Roberto kötü kokudan yakınarak onu bu yağla dolduruyordu. Ama peder Caspar, bir Cappuccino rahibi gibi yüzünde mutlu bir ifadeyle, bunun soğan pişirmeye yaramadığını anımsatıyordu ona. “Neye yarıyor peki?”

“Deniyoruz daha küçük bir gemiyi bu küçük denize koymak, “ ve büyük kumaş tasın içine, içine girdiği kaptan biraz daha az bir çapı olan neredeyse düz metal leğeni yerleştirmek için Roberto’dan yardım alıyordu. “Hiç denizin yağ gibi düz olduğunu söylediklerini işitmedin mi? İşte, görüyorsun ya, güverte sola eğiliyor ve kocaman leğenin yağı sağa eğiliyor, güverte sağa eğildiğinde de sola, ya da sana böyle geliyor; aslında yağ hep dengede duruyor, ne alçalıyor ne de yükseliyor ve ufka paralel duruyor. Su olacakdıysa da böyle olurdu, ama yağ üzerinde küçük leğen, sakin havadaki deniz üzerinde durur gibi duruyor. Ben Roma’da küçük bir deney yapmıştım önceden, iki küçük leğenle, büyüğü suyla dolu, küçüğü havayla ve ben küçüğü büyük içinde yüzdürüyordum ve büyüğü hareket ettiriyordum ve sen tekneyi görüyordun dik bir çan gibi, Bononia’nın kuleleri gibi eğik değil!”

“Wunderbar,” diye onaylıyordu yabancı dil düşmanı Roberto. “Ya şimdi?”

“Simdik, küçük leğeni çıkarıyoruz ki onun üzerine makineyi monte etmemiz gerekiyor.”

Leğenin su içindeki bölümünde, diye açıklıyordu peder, dışta küçük maşalar vardı, böylece yüküyle birlikte daha büyük kabın içinde yüzdüğünde, küçük leğen en azından muhafazanın dibinden bir parmak uzakta duracaktı; ve konuğunun aşırı hareketi onu

fazlaca dibe iterse (hangi konuk, diye soruyordu Roberto; şimdi görürsün, diye yanıtlıyordu peder) bu maşalar sarsıntılar olmaksızın su üstüne yeniden çıkmasını sağlayacaktı. İç kısmın dibine sırtı eğik bir iskemle sokmak gerekiyordu; bu iskemle, insana yukarıya bakarak ve ayaklarını karşı-ağırlık işlevi gören demirden bir levhaya dayayarak, neredeyse yatar durumda durma olanağı sağlıyordu.

Leğeni güverteye koyup, onu birkaç kemer taşıyla dengeli hale getirdikten sonra peder Caspar iskemleye oturdu ve Roberto'ya kumaş ve deriden kemerlerle omuzdan geçmeli kayışlardan oluşan bir zırhı nasıl sırtına geçirip, beline bağlayacağını açıkladı; bu zırha bir de miğfer biçimindeki bir su geçirmez başlık tuttturulması gerekiyordu. Miğferde bir göz için bir delik bulunuyordu, buna karşın burun kısmı hizasında üzerine bir halkanın yerleştirildiği bir kol demiri uç veriyordu. Halkanın içine dürbün geçiyordu; dürbünde kanca biçiminde son bulan sert bir çubuk asılı duruyordu. Dürbün, seçilen yıldız saptanana kadar serbestçe hareket ettirilebiliyordu; ancak, bir kez söz konusu yıldız merceğin merkezine geldikten sonra, sert çubuk göğüs kayışlarına geçiriliyordu ve o andan başlayarak o Kyklops'un olası hareketlerine karşı sabit bir görüntüyü sağlama almak mümkün oluyordu.

"Mükkemel!" diyerek büyük bir sevince kapılıyordu Cizvit. Küçük leğen yağın durgun denizinde yüzmeye konduğunda, çalkantı içindeki denizin hiçbir hareketi seçilen yıldızı gözleyen gözden ayırmaksızın, en kaçıcı gök cisimlerini bile izlemek mümkün oluyordu! "Ve bunu Sinyor Galilei tarif etmişti, ben de yaptım."

"Çok güzel," dedi Roberto. "Ama şimdi kim koyacak tüm bunu yağ teknesine?"

"Şimdi ben kendimi çözüyor ve iniyorum, sonra biz boş leğeni yağa koyuyoruz, sonra ben yeniden çıkıyorum."

"Kolay olduğunu sanmıyorum."

"Leğeni içinde ben olmakla koymaktan çok daha kolay."

Biraz çabayı gerektirdiyse de, iskemleli leğen yağın üzerinde yüzecek şekilde yerleştirildi. Sonra peder Caspar miğfer, zırh ve su geçirmez başlığın üzerine monte edilmiş dürbünle birlikte, Roberto'nun desteğiyle yapı iskeletinin üzerine çıkmayı denedi,

Roberto bir eliyle peder Caspar'ın elini tutuyor, öteki eliyle onu sırtından itiyordu. Birçok kez denediler ve pek bir başarı elde edemediler.

Sorun, daha büyük kabı kaldıran metal çatının bir konuğu da kaldıramaması değildi, ancak çatının üzerinde aşamalı olarak çıkışı sağlayacak noktalar yoktu. Bu yüzden, peder Caspar birkaç kez yaptığı gibi, yalnızca bir ayağını metal kenara dayayıp, öteki ayağını hemen küçük leğenin içine koymaya yeltendiğinde, küçük leğen üzerine binen ağırlığın şiddetiyle, yağ üzerinde, muhafazanın karşıt yönüne doğru hareket etme eğilimi gösteriyordu, pederin bacaklarını pergel gibi iki yana açıyor, peder Caspar da Roberto belinden yakalayıp onu kendine, deyim yerindeyse *Daphne* karası üzerine çekene kadar imdat çığlıkları atıyordu -bu arada Roberto, Galilei'nin anısına sövüyor ve ona işkence edenlerin cellatlarına övgüler düzüyordu. Bu noktada peder Caspar araya giriyor ve kendisini kurtarıcısının kollarına bırakarak, sızlanmalar arasında ona, sözünü ettiği işkencecilerin birer cellat değil, yalnızca gerçeğin korunması amacını güden, Galilei'ye babacan ve merhametli davranan çok saygın birer kilise adamı olduklarını söylüyordu. Sonra, yüzüne dik olarak duran dürbünle, üzerinde zırhı ve kıpırtısız, gözü göğe çevrili, yapma burunlu bir Policinella gibi dururken, Roberto'ya Galilei'nin en azından bu buluşta yanılmamış olduğunu ve buluşun tekrar tekrar sınanması gerektiğini anımsatıyordu. “Şu halde, mein lieber Robertus,” diyordu sonra, “sen unutmuş olmak mı beni ve karnı havaya dönük yakalanan bir kaplumboğa mı sanmak? Hadi, yeniden it bana, işte, öyle it ki kenara dokunma yapayım, hah, böyle, insana ayakta durmak yaraşır.”

Tüm bu talihsiz işlemler sırasında yağ, yağ gibi sakin durmuyordu tabii ve bir süre sonra deneycilerin ikisi de kendilerini vıcık vıcık olmuş ve daha da kötüsü -eğer bağlam, kaynağına atıfta bulunmak gerekmeksizin, vakanüvisin yeni bir sözcük türetmesine izin verirse- yağsılamış buldular.

Peder Caspar artık o iskemleye ulaşabilme umudunu yitirirken, Roberto belki de önce yağ kabını boşaltmak, sonra oraya leğeni koymak, bunun ardından pederi oraya çıkartmak ve sonunda

yeniden yağı dökmek gerektiğini söylemişti; yağın düzeyi yükseldiğinde, leğen ve onunla birlikte peder de yükselip yağ üzerinde duracaktı.

Gece yarısı yaklaşırken, hocanın öğrencisinin keskin zekâsına yönelik övgüleri arasında, öyle yaptılar. Düzenek öyle çok fazla dengeli durduğu izlenimini vermiyordu, ancak peder Caspar dikkatsizce hareket etmemeye özen gösterirse, umut vardı.

Belli bir anda Caspar utkuyla haykırdı: “Şimdi ben yıldızları görüyor!” Haykırış burnunu, bir hayli ağır olan dürbünü hareket ettirmeye zorladı onu, göz merceğinden kayma tehlikesiyle karşı karşıya kaldı, tutuşunu gevşetmemek amacıyla kolunu salladı, kolun hareketi omzunun dengesini bozdu ve leğen az kalsın devriliyordu. Roberto haritayla saatleri bir yana bıraktı, Caspar’a destek verdi, düzeneğin dengesini yeniden sağladı, astronoma hareketsiz durmasını öğütledi, dürbünü çok ihtiyatlı hareketlerle oynatmalı ve hepsinden önemlisi duygularını dile getirmemeliydi.

Bir sonraki ifadesini bir fısıltı halinde dile getirdi, miğferin artırdığı fısıltı bir cehennem borazanı gibi boğuk bir ses olarak yankılandı: “Yeniden görüyor ben onları” ve ölçülü bir hareketle dürbünü göğüs kayışına tutturdu. “Oh, wunderbar! Jüpiter’in üç yıldızı doğuda, bir tanesi batıda... En yakını en küçük görünüyor ve...bekle... işte, Jüpiter’den sıfır dakika otuz saniye uzakta. Sen yaz. Şimdi Jüpiter’e dokunuyor, birazdan yok olacak, gözden yittiğinde saati yazmaya dikkat et... “

Hocasına yardımcı olmak için yerini terk etmiş olan Roberto, zamanları kaydetmesi gereken çizelgeyi yeniden eline almış, ancak saatleri arkasında bırakacak şekilde oturmuştu. Birden döndü ve sarkacın düşmesine neden oldu. Değnek ipten çıktı. Roberto onu yakalamış, yeniden yerine sokmaya çalışıyor, ancak başaramıyordu. Peder Caspar, saati kaydetmesi için bağırmaya başlamıştı bile, Roberto saate doğru döndü ve dönerken kalemle mürekkep hokkasına çarptı, içgüdüsel olarak, tüm mürekkebi yitirmemek için hokkayı doğrulttu, ancak saati düşürdü.

“Sen aldın mı saati? Rakkası bırak!”, diye bağırıyordu peder Caspar ve Roberto yanıtlıyordu: “Yapamam, yapamam.”

“Nasıl yapamıyorsun sen, avanak?! Roberto’nun verdiği yanıtı işitmediğinden bağırmaya devam ediyordu, “nasıl yapamıyorsun sen, güdük zekâlı?! Kaydettin mi, yazdın mı, ittin mi? Gözden yitiyor, hadi!”

“Kaybettim, hayır, kaybetmedim, kırdım her şeyi,” dedi Roberto. Peder Caspar dürbünü miğferden uzaklaştırdı, yana doğru bir göz attı, sarkacı paramparça olmuş, saati devrilmiş, Roberto’yu elleri mürekkebe bulanmış halde gördü, kendini tutamadı ve bütün vücudunu sarsan bir “Himmelpotzblitzsherrgottsakrament!” ile patladı. Bu düşüncesiz hareketiyle leğenin gereğinden çok yana yatmasına yol açmış ve teknede ki yağın içine kaymıştı; dürbün hem elinden hem zırhtan kurtulmuş ve sonra yalpalamanın da yardımıyla yuvarlana yuvarlana tüm kasarayı geçmiş, merdivenden sekip, güverte üzerine düşerek, bir topun kuyruğuna savrulmuştu.

Roberto önce adama mı yoksa aygıta mı yardıma koşsun bilemiyordu. O kokuşmuş sıvı içinde elini kolunu oynatan adam, dürbüne dikkat etmesi için ona yüksek sesle bağırıyordu, Roberto elinden kaçıp giden bu gözlem aygıtını izlemeye koyulmuş ve onu yamulmuş ve iki merceği kırılmış bir halde bulmuştu.

Sonunda Roberto, tavaya atılmaya hazır bir domuz yavrusunu andıran peder Caspar’ı yağdan çıkardığında, peder kahramansı bir inatla henüz her şeyin yitirilmediğini söylemişti. Malta Gözlemevinin üzerine tutturulmuş onun kadar güçlü bir başka teleskop daha vardı. Geriye bir tek gidip Adadan onu almak kalıyordu.

“Ama nasıl?” demişti Roberto.

“Yüzerek.”

“Ama bana yüzmeyi bilmediğinizi söylemiştiniz, bu yaşınızda yüzemezsiniz de... “

“Ben yüzemem. Sen yüzersin.”

“Ama ben de bilmiyorum bu lanet olası yüzmeyi!”

“Öğren.”

24.
İKİ BÜYÜK DÜNYA SİSTEMİ ÜSTÜNE KONUŞMALAR

Bunu izleyen notların niteliği belirsiz: Roberto ile peder Caspar arasında geçen konuşmaların yazıya aktarılması mı, yoksa gündüzleri peder Caspar'ın sözünün altında kalmamak için Roberto'nun geceleri aldığı notlar mı olduğunu anlamıyorum. Her ne olursa olsun, şurası açık ki, gemide yaşlı adamla kaldığı tüm süre boyunca, Roberto Sinyora'ya mektup yazmamıştı. Aynı şekilde, yavaş yavaş gece yaşamından gündüz yaşamına geçiyordu.

Örneğin, o zamana kadar Adaya, çok kısa sürelerle, gün ağardığında ya da sınır çizgileri ve uzaklık duygusunun yittiği akşam saatlerinde bakmıştı. Suların kabarması ile alçalmasının ya da sıralı gelgit düzeninin suları, günün bir bölümünde, onları ormandan ayıran kum şeridine dek taşıdığını, bir başka bölümünde ise kayalık bir bölgeyi açığa çıkararak suları geri çektiğini ancak şimdi keşfediyordu; peder Caspar açığa çıkan bu kayalık bölgenin, mercan setin son uzantısı olduğunu açıklıyordu.

Suların kabarması ile alçalması arasında, diye açıklıyordu arkadaşı ona, yaklaşık altı saat geçer ve bu, deniz soluğunun Ay'ın etkisi altındaki ritmidir. Geçmiş zamanlarda bazılarının sandığı gibi, suların bu hareketi diplerdeki bir canavarın soluk alıp vermesine bağlı değildi; şu Fransız beyefendinin öne sürdüklerinden ise hiç söz etmeyelim: Ona göre, yeryüzü batıdan doğuya hareket etmese bile, deyim yerindeyse kuzeyden güneye ve güneyden kuzeye yalpalar ve bu periyodik hareket içinde, denizin yükselmesi ve alçalması doğaldır, tıpkı insan omuz silktiğinde, giysinin boyundan yukarı ve aşağı doğru hareket etmesi gibi.

Gelgit sorunu, gizemli bir sorundur, çünkü karalarla denizlere, kıyıların meridyenlere göre konumuna bağlı olarak değişmektedir. Genel olarak, yeni ay sırasında, su öğle saatinde ve gece yarısı yükselir, ancak sonra her gün, bu olgu saatin dört tane beşte birlik süresi kadar gecikir ve bunu bilmeyen cahil kimse, falan günün

falan saatinde falan kanalın seyre uygun olduğunu görerek, ertesi gün aynı saatte oraya doğru ilerleyip karaya oturur. Gelgitlerin yol açtığı akıntılardan hiç söz etmesek daha iyi; bu akıntılardan bazıları o denli güçlüdür ki, suların çekilmesi ânında bir gemi karaya ulaşmayı başaramaz.

Ve sonra, diyordu ihtiyar, bulunulan her yer için farklı bir hesaplama gerekir ve Astronomik Çizelgeler gereklidir. Hatta ihtiyar, bu hesaplamaları Roberto'ya açıklamaya çalıştı -sözgelimi, ayın günlerini dörtle çarpıp beşe bölerek, ayın gecikmesini gözlemek gerektiği gibi ya da tam tersi. Gerçek şu ki, Roberto anlatılanlardan hiçbir şey anlamadı, daha sonra göreceğimiz gibi, bu yüzeysel tutumu onun başına büyük dertler açtı. Yalnızca her defasında, Adanın bir ucundan ötekine geçmesi gereken meridyen çizgisinin kimi zaman denizden, kimi zaman kayalıklardan geçmesine şaşmakla yetiniyor ve doğru ânın hangisi olduğunu hiçbir zaman fark edemiyordu. Bunun bir nedeni de şuydu: Gelgitlerin büyük gizi -ister suların yükselmesi söz konusu olsun ister alçalması- onu, şu ötesine geçildiğinde Zamanın geriye gittiği çizginin büyük gizinden oldukça daha az ilgilendiriyordu.

Cizvitin ona anlattıklarına inanmamaya pek büyük bir eğilimi olmadığını belirtmiştik. Ama sık sık, daha fazla anlatması için onu kışkırtmaktan hoşlanıyordu; dolayısıyla Cizvitin, Şeytan'ın elçileri olarak değilse de, en azından meyhaneyi, Akademileri haline getirmiş ayyaşlar ve pisboğazlar olarak değerlendirdiği o *honnete-homme*'lardan akşam yemeği toplantılarında işittiği tartışmalardan kazandığı dağarcığına başvuruyordu. Ancak sonuçta, ona şimdi kendi fiziğinin ilkelerine uygun şekilde yüzmeyi öğretmekte olan bir hocanın fiziğini kolay kolay çürütemiyordu.

İlk tepki olarak, geçirdiği deniz kazası henüz aklından çıkmamış olduğundan, hiçbir şey uğruna suyla yeniden ilişki kurmayacağını kesin olarak belirtmişti. Peder Caspar, deniz kazası sırasında aynı suyun ona destek verdiğini söylemişti -dolayısıyla bu, suyun düşman değil, sevgi dolu bir temel öğe olduğunun göstergesiydi. Roberto suyun kendisine değil, bağlı olduğu tahta parçasına destek verdiğini söylemişti, üstelik şu gözlemde bulunmasına olanak sağladığı için peder Caspar'a teşekkür borçluydu: Eğer su bir tahta

parçasını, ruhsuz bir varlığı, bir tahtayı yüksekten atmış herkesin bildiği gibi, uçurumda yitip gitmeye eğilimli bu nesneyi desteklemişse, sıvıların doğal eğilimine uymaya hazır canlı bir varlığı haydi haydi desteklerdi. Roberto'nun, suya atılan bir köpek görmüşse eğer, hayvanın bacaklarını hareket ettirerek, yalnızca su üstünde kalmayıp, çok çabuk kıyıya döndüğünü bilmesi gerekiyordu. Ve, diye ekliyordu Caspar, Roberto'nun belki haberi yoktu, ama birkaç aylık bebekler suya bırakıldıklarında yüzebiliyorlardı, bunun nedeni ise doğanın bizi öteki her hayvan gibi yüzer yaratmış olmasıydı. Ne yazık ki, önyargıya ve hataya hayvanlardan daha çok eğilimliyiz, dolayısıyla büyüme sürecimiz içinde, sıvıların erdemleriyle ilgili yanlış kavramlar ediniyoruz, öyle ki korku ile güvensizlik, doğuştan gelen bu armağanı yitirmemize yol açıyor.

Bunun üzerine Roberto, onun, saygıdeğer pederin, yüzmeyi öğrenmiş olup olmadığını soruyor ve saygıdeğer pederin yanıtı şu oluyordu: O, iyi şeyleri yapmaktan kaçınmış birçoklarından daha iyi olduğu savında değildi. Denizden çok uzak bir ülkede doğmuş ve bir gemiye ancak geç yaşında binmişti, ne zaman mı -diye soruyordu-, artık bedeni bir ense derisi büzüşmesi, göz buğulanması, diş sararması, boyun sertleşmesi, gırtlak gıdılaşması, topuklarda damla belirmesi, cilt buruşması, saç ağarması, kavalkemikleri çatırdaması, parmak titremesi, ayak sürçmesine ve göğsü tükürüklerle salyalar arasında bir balgam çıkarmaya dönüştüğünde.

Ama, diye açıklıyordu hemen, zihni gövdesinden daha kıvrak olduğundan, antik Yunan bilginlerinin o zamandan keşfetmiş olduğu şeyi biliyordu: Yani bir cisim bir sıvıya batırıldığında, sudan destek alır ve yerini değiştirdiği su kadar yukarı doğru itilir, çünkü su itilmiş olduğu alanı yeniden işgal etmeye çalışır. Cismin, biçimine bağlı olarak su üstünde kaldığı ya da kalmadığı doğru değildir, yassı bir cismin su üstünde durduğunu, sivri bir cismin ise dibe battığını düşünen antik bilginler yanılmışlardır; eğer Roberto suya zorla, ne bileyim işte bir şişe (ki yassı değildir) sokmaya çalışmışsa, suya bir tepsiyi sokmaya çalıştığında karşılaştığı dirençle karşılaştığını görmüştür.

Şu halde, temel öğelerden suya güvenmek gerekiyordu, sonra her şey kendiliğinden gelecekti. Ve Roberto'nun, pruvada asılı duran, aynı zamanda Yakup'un merdiveni de denen ip merdivenden inmesini öneriyordu, ancak kendisinin rahatı açısından küpeşteye tutturulmuş, uzun ve sağlam bir halata, bir palamara, bir pereseye, işte her neyse, bağlı durmasını öneriyordu. Böylece, dibe battığı korkusuna kapılırsa, ipi çekmesi yeterli olacaktı.

Hiç uygulamadığı bir sanatın bu ustasının, antik Yunan bilginlerinin de göz ardı etmiş olduğu birbiriyle çakışan birçok belirtiyi göz önünde bulundurmadığını söylemeye gerek yok. Örneğin, Roberto'ya hareket özgürlüğü sağlasın diye, ona oldukça uzun bir halat vermişti; böylece yüzmeye heves eden herkes gibi Roberto da su yüzeyinin altında bulmuştu kendisini, ipi epey çekmiş ve perese onu yukarı çekmeden önce, o ilk gün, başka her denemeden vazgeçmeyi isteyecek kadar çok tuzlu su yutmuştu.

Oysa başlangıç yüreklendirici olmuştu. Merdivenden indikten sonra suya dokunur dokunmaz, Roberto suyun hoşa gidici olduğunu fark etmişti. Deniz kazasını buz gibi ve şiddetli bir anı olarak anımsıyor ve şimdi neredeyse sıcak bir denizi keşfetmek, onu suya daha fazla girmeye itiyordu; hep ipe tutunmak kaydıyla, su çenesine ulaşana dek denize girdi. Yaptığının yüzme olduğuna inanarak, kendisini Paris'teki keyiflerin anısına bırakıp, yüzmenin tadını çıkarmıştı.

Gemiye ulaştığından beri, görmüş olduğumuz gibi, birkaç kez yıkanmış, ama diliyle suyu yalayan küçük bir kedi gibi, yalnızca yüzünü ve mahrem yerlerini temizlemekle yetinmişti. Daha sonra - ve Davetsiz Konuk'un izini sürerken giderek daha fazla yabanileşerek- ayakları gemi ambarındaki pisliğe bulanmış ve ter, giysileri üzerine yapıştırmıştı. Bedenini ve giysilerini birlikte yıkayan o sıcak ile temasta, Roberto, Rambouillet sarayında markize ait iki büyük banyo teknesini ilk kez nasıl gördüğünü anımsıyordu; markizin, vücut temizliğiyle ilgili kaygıları, insanların pek sık yıkanmadığı bir toplumda konuşma konusu oluyordu. Markizin konukları arasında en seçkin olanları bile, temizlikten çamaşırların değiştirilmesini anlıyorlardı; su kullanımı değil, çamaşırların sık sık değiştirilmesi zariflik işaretiydi. Ve markizin konuklarını şaşkına

çevirdiği onca parfüm esansı bir lüks değil, aksine markiz için bir zorunluluktu; onun sayesinde, hassas burun deliklerini konuklarının yağlı kokularına karşı korumuş oluyordu.

Kendisini Paris'te olduğundan daha centilmen hisseden Roberto, bir eliyle sıkı sıkıya merdivene tutunurken, öteki eliyle gömleğini ve pantolonunu kirli vücuduna sürterek keseliyor, bu arada bir ayağının parmaklarıyla öteki ayağının topuğunu ovuyordu.

Peder Caspar onu ilgiyle izliyor, ama Roberto'nun denizle arkadaşlığı ilerletmesini istediğinden susuyordu. Bununla birlikte, vücuduna yönelik aşırı özenden ötürü Roberto'nun zihninin karışmasından korkarak, dikkatini başka yöne çekmeye çalışıyordu. Bir yandan da ona gelgitlerden ve ayın çekim gücünden söz ediyordu. inanılmaz bir olayı kavramasını sağlamaya çalışıyordu: Eğer gelgitler ayın çağrısına yanıt veriyorsa, ay varken etkin olmaları, ay gezegenimizin öbür tarafındayken etkin olmamaları gerekiyordu. Oysa, deniz yükselmesi ve alçalması, birbirini altı saat arayla izleyerek, dünyanın her iki yanında sürmektedir. Roberto gelgit konuşmasına kulak kabartıyor ve ayı düşünüyordu -geçirdiği bütün o geceler boyunca, gelgitlerden çok ayı düşünmüştü.

Nasıl olup da bizim, ayın yalnızca bir yüzünü gördüğümüzü sormuş ve peder Caspar, ayın bir atletin döndürdüğü ipin ucundaki top gibi döndüğünü açıklamıştı; bu atlet topun ancak karşısında duran kısmını görebilir.

"Ama," diye ona karşı çıkmıştı Roberto, "bu yüzü hem Hintliler hem de İspanyollar görüyor; halbuki ayda, onların ayıyla ilişkili olarak, bazılarının Volva adını verdiği ve bizim dünyamız olan ayla ilişkili olarak böyle gerçekleşmiyor olay. Bize dönük yüzde yaşayan Subvolvalılar onu her zaman görüyor, oysa öteki yarımkürede oturan Privolvalıların ondan haberleri yok. Bu tarafa geldiklerini düşünün: Kimbilir gece içinde bizim ayımızdan on beş kat daha büyük bir çemberin parıldadığını gördüklerinde neler hissedeceklerdir! Onun her an üzerlerine düşebileceğinden korkacaklardır, tıpkı antik Galyalıların hep göğün kafalarına düşeceğinden korkmaları gibi! İki yarımkürenin sınırında yaşayıp Volva'yı hep ufuk çizgisinde doğarken görenlerden ise hiç söz etmeyelim!"

Cizvit bu ay sakinleri masalıyla alay etmiş, bilgisini sergileme fırsatını elde etmişti, çünkü gök cisimlerinin niteliği bizim gezegenimizin niteliğiyle aynı değildi, dolayısıyla canlı yaratıkların yaşamasına uygun değildi, o yüzden bu gök cisimlerini göklerin kristalleri içinde ruh olarak hareket edebilen melek bölüklerine bırakmak daha iyiydi.

“Ama nasıl kristal gökler var olabilir? Öyle olsa, kuyrukluyıldızlar arasından geçerken onları kırardı.”

“İyi ama kim söylemiştir ki sana kuyrukluyıldızlar gök bölgelerinden geçiyordur? Kuyrukluyıldızlar ayaltı bölgeden geçerler ve burada senin de gördüğün gibi hava vardır.”

“Cisim olmayan hiçbir şey hareket etmez. Ama gökler hareket ediyor. Öyleyse onlar da birer cisim.”

“Palavralar söyleyebilesin diye, Aristotelesçi bile oluyorsun. Ama ben biliyorum sen niçin söylüyorsun bunu. Sen göklerde de hava olsun istiyorsun, yüksek ile alçak arasında fark bulunmasın, her şey dönsün ve sallasın yeryüzü kıçını bir orospu gibi.”

“Ama biz her gece yıldızları değişik bir konumda görüyoruz.”

“Doğru. Gerçekten de, onlar hareket ediyor.”

“Bekleyin, sözümü bitirmedim. Kocaman birer cisim olan güneşin ve bütün yıldızların yeryüzü çevresinde her yirmi dört saatte bir, bir tam dönüş gerçekleştirdiklerini, sabit yıldızların ya da onları mıhlayan büyük halkanın yirmi yedi bin kere iki yüz milyon fersah yol kat ettiğini öne sürüyorsunuz. Yeryüzü kendi çevresinde yirmi dört saatte dönmese, bunun meydana gelmesi gerekirdi. Nasıl olup da sabit yıldızlar bu kadar hızlı gidebiliyor? Orada yaşayanın başı dönerdi!”

“Eğer orada birileri yaşasaydı. Ama bu *petitio prinki-pii*’dir.”

Ve peder ona, güneşin deviniminden yana bir tek kanıt bulmanın kolay olduğunu, oysa yeryüzünün hareketine karşı çok daha fazla kanıt bulunduğunu belirtiyordu.

“İyi biliyorum ki,” diye yanıt veriyordu Roberto, “Vaiz ‘Herra autem in aeternum stat, sol oritur,’ der ve Yeşu yeryüzünü değil, güneşi durdurmuştur. Ama bizzat siz bana öğrettiniz ki, Kutsal Kitap’ı harfi

harfine okursak, güneşin yaratılışından önce ışık olduğunu kabul etmemiz gerekecektir. Şu halde, kutsal kitap belli bir kavrayışla okunmalıdır, Aziz Augustinus da kutsal kitabın sık sık *more allegorico* konuştuğunu biliyordu... “

Peder Caspar gülümsüyor ve ona çok uzun süreden beri Cizvitlerin hasımlarını Kutsal Kitap’a dayalı hileli buluşlarla değil, astronomiye, sağduyuya, matematik ve fizik açıklamalarına dayalı yenilmez kanıtlarla alt ettiklerini anımsatıyordu.

“Mesela, hangi açıklamalar,” diye soruyordu Roberto karnından bir parça yağı kazıyarak.

Mesela, diye yanıtlıyordu peder Caspar öfkeli, güçlü Çark Kanıtı: “Şimdi sen beni dinle. Bir çark düşün, tamam mı?”

“Bir çark düşünüyorum.”

“Aferin, böyle düşün işte, maymunluk edip Paris’te işittiklerini tekrarlayacağına. Bu çarkın sanki bir çömlekçinin çarkıymış gibi bir mile geçirildiğini düşün ve sen bu çarkı döndürmek istiyorsun. Sen ne yaparsın?”

“Çarkın kenarına ellerimi, belki de bir parmağımı dayar, parmağımı hareket ettiririm ve çark döner.”

“Çarkın ortasındaki mili alıp, onu döndürmeye çalışsan daha iyi yapmış olacağını düşünmüyorsun mu?”

“Hayır, imkânsız olurdu bu...”

“İşte! Senin Galileicilerin ya da Kopernikçilerin, çevresindeki tüm büyük gezegenler çemberini hareket ettiren sabit güneşi evrenin merkezine koymak istiyorlar, şunu düşünecekleri yerde: Hareketi göklerin büyük çemberi sağlıyor, yeryüzü de böylece merkezde sabit durabiliyor. Yüce Tanrı nasıl koyabiliyormuştu Güneş’i en aşağı yere, halbuki bozulmaya açık ve karanlık yeryüzünü ışıltılı ve sonsuz yıldızların ortasına? Yanlışını anlıyorsun mu?”

“Ama güneşin, evrenin merkezinde olması gerekir! Doğadaki cisimlerin bu köklü ateşe gereksinimi var ve onun herkesin gereklerini karşılamak üzere gökyüzünün ortasında bulunması gerekir. Üremenin nedeni olan şeyin, her şeyin merkezine konması gerekmez mi? Doğa meniyi, baş ile ayakların orta noktasına, üreme

organlarına koymamış mıdır? Ve çekirdekler elmaların merkezinde değil midir? Şeftalinin ortasında değil midir çekirdeği? Şu halde, o ateşin ışığına ve ısısına gereksinimi olan yeryüzü, her yanına güneşin gücünü alabilmek için onun çevresinde dönmektedir. Güneşin, ne yapacağını bilmediği bir nokta çevresinde döndüğüne inanmak gülünç olurdu; kızarmış bir tarlakuşu gördüğümüzde, onu pişirmek için ocağın onun çevresinde döndürüldüğünü söylemek gibi bir şey olurdu bu... “

“Demek öyle ha? Öyleyse, piskopos kiliseyi buhurdanla kutsamak için onun çevresinde döndüğü zaman, sen istiyorsun ki kilise piskoposun çevresinde dönecektir, değil mi? Güneş dönebilir, çünkü ateş öğesinden yapılmıştır. Sen biliyorsun, ateş uçar, hareket eder ve sabit durmaz asla. Sen hiç dağların hareket ettiğini gördün? Öyleyse yeryüzü nasıl hareket edebiliyor ki?”

“Nasıl bir topu, elimizle vurarak, hatta top küçükse üfleyerek döndürebiliyorsak, dünyaya çarpan güneş ışınları da onu döndürür... Üstelik, Tanrı’nın, yeryüzünden dört yüz otuz dört kez daha büyük olan güneşi yalnızca lahanalarımızı olgunlaştırsın diye döndürdüğünü mü öne sürüyorsunuz?”

Bu sonuncu itiraza en yüksek teatral gücü vermek için Roberto parmağını peder Caspar’a doğrultmak istemiş, bu nedenle kolunu uzatmış ve geminin yanından daha iyi bir bakış açısına gelmek için ayaklarıyla bir darbe vurmuştu. Bu hareketle öteki eli de kavradığı yerden kurtulmuş, başı arkaya doğru hareket etmiş ve Roberto suyun altına gitmiş, sonra, daha önce belirtildiği gibi, su yüzüne çıkmak için fazla gevşemiş olan palamardan yararlanmayı başaramamıştı. Bunun üzerine bütün boğulanlar gibi davranmış, düzensiz hareketler yapıp daha fazla su yutmuştu, ta ki peder Caspar ipi uygun gerginliğe getirip, onu merdivenlerden yukarı çıkarıncaya kadar. Roberto, bir daha asla aşağıya dönmeyeceğine yemin ederek yukarı çıkmıştı.

“Yarın sen denersin yeniden. Tuzlu su bir ilaç gibidir, çok zararlı bir şey olduğunu sanma,” diyerek onu avuttu güvertede Caspar. Ve Roberto balık avlayarak denizle barışırken, Caspar, Roberto’ya onun adaya ulaşmasının ikisi için de çok yararlı olacağını açıklıyordu. Sandalı yeniden ele geçirmelerinin sağlayacağı yararı

anlatmaya bile gerek yoktu; sandalla özgür insanlar gibi hareket edebilecekler ve Malta Gözlemevine ulaşabileceklerdi.

Roberto'nun olayı aktarış biçimine bakılırsa, icadın onun kavrayış olanaklarını aştığı -ya da peder Caspar'ın konuşmasının, başka birçok konuşması gibi, üç noktalarla ve ünlemlerle kesildiği ve bunlar aracılığıyla pederin kâh onun biçiminden, kâh işlevinden, kâh onu ortaya çıkaran Düşünceden söz ettiği- öne sürülmelidir.

Kaldı ki, Düşünce kendisinin de değildi. Gözlemevinden, ölen bir rahip arkadaşının kâğıtlarını karıştırırken öğrenmişti, bu arkadaşı da onu bir başka rahip arkadaşından öğrenmişti, bu sonuncusu pek soylu Malta ya da Melita adasına yaptığı bir yolculuk sırasında, bu ünlü Şövalyelerin Büyük Ustası Pek Saygıdeğer Prens Johannes Paulus Lascaris'in emri üzerine inşa edilmiş olan bu aletin törenle kutlamasının yapıldığını işitmişti.

Gözlemevinin nasıl olduğunu hiç kimse asla görmemişti: İlk rahipten yalnızca eskizlerden ve notlardan oluşan küçük bir kitapçık kalmış, kaldı ki bu da artık kaybolmuştu. Öte yandan, diye yakmıyordu Caspar, söz konusu bu küçük eser "çok kısa bilgilerle sınırlı tutulmuş, hiçbir görsel şema kullanılmamış, hiçbir çizelge ya da çizim, hiçbir uygun açıklama yok."

Bu yetersiz bilgilere dayanarak peder Caspar, *Daphne*'nin uzun yolculuğu sırasında, gemideki marangozları işe koşarak, aletin değişik öğelerini yeniden tasarımlamış ya da yanlış tasarımlamış, sonra bunları Adada monte etmiş ve orada aletin sayısız erdemlerini değerlendirmişti -Gözlemevi gerçekten de eti ve kemiğiyle ya da tahtası, demiri, kumaşı ve başka maddeleriyle bir Ars Magna," bir tür Mega Horologio', Evrenin bütün gizlerini açığa çıkarabilecek bir Canlı Kitap olmalıydı.

O -diyordu peder Caspar yakut gibi parıltılı gözlerle -En Yeni Fizik ve Matematik Aletlerinin Biricik Sentagma'sıydı,' "büyük bir ustalıkla yerleştirilen çarkları ve çemberleriyle." Sonra parmağıyla güvertede ya da havada çizim yapıyor ve ona ilk olarak dairesel bir kısım düşünmesini söylüyordu, bu kısım otuz iki Rüzgârın Yönünü, Hareketsiz Ufku ve her fırtınanın belirtileriyle birlikte tüm Denizcilik sanatını gösteren taban ya da temel gibiydi. "Kurulan temel

üzerinde duran,” diye ekliyordu sonra, “Orta Kısmı, beş yüzü olan bir küp gibi düşün -düşünebiliyorsun mu?- nein, altı yüzlü değil, altıncısı temelin üzerine oturuyor, bu nedenle onu sen görmüyorsun. Küpün ilk yüzünde, yani Chronoscopium Universale’de, sekiz çarkın sürekli çevrime sokulmuş olduğunu görebilirsin, bunlar Julius ile Gregorius’un takvimlerini ve Epakt’ı ve Güneş Çemberini, Değişen Bayramlarla Paskalya’yı, yeni ayları, dolunayları, Güneş ve Ay dörtlüğünü temsil ediyor. Küpün ikinci Yüzünde, yani Cosmigraphicum Speculum’da, öncelikle bir Saatölçer var, bununla Malta’daki belli bir saat verildiğinde, bulunabilir yerküremizin kalanında saat kaç. Bir de iki Düzlemyuvarlı bir Çark var, bunlardan biri Primo Mobile hakkında tüm bilgiyi gösterip öğretiyor, ikincisi Sekizinci Felek ve Sabit Yıldızlar ve onların hareketleri hakkında bilgi veriyor. Ve gelgiti ya da daha doğrusu Ayın hareketinin bütün Evrende harekete geçirdiği denizlerin kabarmasıyla alçalmasını... “

En coşku verici yüz buydu. Onun aracılığıyla, daha önce sözü edilen Horologium Catholicum bilinebiliyordu, her meridyendeki Cizvit misyonlarının saatiyle; bununla da kalmıyordu, bu yüz iyi bir usturlabın işlevlerini bile yerine getirebilir görünüyordu, çünkü günlerin ve gecelerin sayısını, Dik Gölgelerin oranıyla güneşin yüksekliğini, düz ve eğri yükseklik derecelerini, alacakaranlıkların sayısını, sabit yıldızların her yıl, ay ve gündeki yücelimini de ortaya koyuyordu. Ve bu yüz üzerinde tekrar ve tekrar yaptığı deneylerle peder Caspar sonunda antipod meridyeninde olduğunu kesin olarak saptamıştı.

Sonra üçüncü bir yüz vardı; bu, yedi çark içinde, Astrolojinin bütününü içeriyordu, gelecekteki tüm güneş ve ay tutulmalarını, gökteki on iki burçla birlikte tarım, tıp, denizcilik sanatı dönemleriyle ilgili bütün astrolojik şekilleri, her burca bağlı şeylerin fizyonomisini ve bunların karşılık geldiği Yuvayı.

Roberto’nun tüm özetini özetleyecek gücü bulamıyorum kendimde, dolayısıyla dördüncü yüzden söz edeceğim; bu yüzde, bitkisel ya da hayvansal maddelerden çıkarılan yalın ve karma ilaçlarla, botanik, kimyasal, Paracelsusgil ve hermetik tıbbın bütün harikaları ve “cezbedici, ağrı dindirici, ishal yapıcı, yumuşatıcı,

hazmettirici, eritici, kaynaştırıcı, iştah açıcı, ısıtıcı, soğutucu, arındırıcı, yatıştırıcı, canlandırıcı, uyutucu, idrar sökücü, uyuşturucu, yakıcı, rahatlatıcı panzehirler” dile getiriliyor olmalı.

Beşinci yüzde neler olduğunu açıklayamıyor ve biraz uyduruyorum; bu yüz, deyim yerindeyse, küpün çatışıdır, ufuk çizgisine paraleldir, öyle görünüyor ki bir gökkubbe gibi yerleştirilmiştir. Ancak bir piramitten de söz ediliyor, piramitin küple aynı temeli olamazdı, aksi takdirde beşinci yüzü örterdi, belki de gerçeğe daha uygun olarak tüm küpü bir çadır gibi örtüyordu -ama o zaman saydam malzemeden olması gerekirdi. Şurası kesin: Dört yüz, dünyanın dört bölgesini ve bunların her biri, ilk Adem Dilinin öğeleri de dahil olmak üzere değişik halkların alfabeleriyle dillerini, Mısırlıların hiyerogliflerini, Çinlilerle Meksikalıların yazı karakterlerini temsil ediyor olsa gerekti; peder Caspar onu şöyle betimliyor:” “Bir Sphynx Mystagoga, bir Oedipus Aegyptiacus, bir Monade Ieroglyphica, bir Clavis Convenientia Linguarum, bir Theatrum Cosmographicum Historicum, tüm doğal ve yapay alfabelerin oluşturduğu bir Sylva Sylvarum, bir Architectura Curiosa Nova, bir Lampade Combinatoria, bir İsis Masası, bir Metametricon, bir Synopsis Anthropoglottogonica, bir Basilica Cryptographica, bir Amphiteatrum Sapientiae, bir Cryptomenesis Patefacta, bir Catoptron Polygraphicum, bir Gazophylacium Verborum, bir Mysterium Artis Steganographicae, bir Arca Arithmologica, bir Archetypon Polyglotta, bir Eisagoge Horapollinea, bir Congestorium Artificiosae Memoriae, bir Pantometron de Furtivis Literarum Notis, bir Mercurius Redivivus, bir Etymologicon Lustgârtlein!”

Asla dönüş yolunu yeniden bulmamaya mahkûm edilmiş olduklarına göre, tüm bu bilginin, onların özel ayrıcalığı olarak kalmaya yazgılı olması, Cizviti kaygılandırmıyordu, Takdir-i İlahi’ye olan güveninden mi yoksa kendi içinde bir amaç olarak bilgi aşkından mı bilemiyorum. Ancak bana çarpıcı gelen nokta, bu aşamada Roberto’nun da tek bir gerçekçi şey düşünememesi ve Adaya çıkmayı yaşamına ebedi olarak anlam verecek bir olay olarak değerlendirmeye başlamasıdır.

Her şeyden önce, Gözlemevinin onun için taşıdığı önem her ne olursa olsun, Roberto yalnızca bu kehanet merkezinin ona şu anda

Sinyora’nın nerede olduğunu ve ne yaptığını söyleyebilecek olması düşüncesine takılmıştı. Bu da, yararlı beden egzersizleriyle dikkati dağılmış olsa bile, bir âşığa Yıldızlarla ilgili Bilgilerden söz etmenin yararsız olduğunun kanıtıdır; o her zaman kendi güzel acısını ve sevgili iç çekişini arar.

Ayrıca, yüzme hocası ona ne derse desin, Roberto kendisinin de içinde bulunduğu şimdide karşısında beliren bir Adayı değil, tanrısal buyruğa bağlı olarak, önceki günün gerçekdışılığında ya da yokluğunda bulunan bir Adayı düşlüyordu.

Dalgalara meydan okuduğunda düşündüğü şey, dün olmuş olan bir Adaydı, geçmişe kaçıp gitmişcesine yakalanamaz olan Portakal Rengi Güvercinin ona simgesi gibi göründüğü bir Ada.

Roberto hâlâ karanlık kavramlarla hareket ediyordu, peder Caspar’a ait olmayan bir şeyi istediğini seziyor, ancak henüz açıkça neyi istediğini bilmiyordu. Onun kararsızlığını anlamak gerekir, çünkü kendisine yirmi dört saat geriye yüzme olanağı verilen soyunun tarihindeki ilk insandı.

Her halükârda, gerçekten de yüzmeyi öğrenmesi gerektiği kanısına varmıştı ve hepimiz biliriz ki, iyi bir güdü bin korkuyu aşmaya yardımcı olur. Bu yüzden, onu ertesi gün yeniden denemeye girişmiş buluyoruz.

Bu aşamada peder Caspar ona, merdiveni bırakıp, bir müzisyenler topluluğunun ritmini izliyormuşcasına ellerini serbestçe hareket ettirir, ayaklarına başıboş bir hareket verirse, denizin onu su üzerinde tutacağını açıklıyordu. Onu önce gergin halatla, sonra ona söylemeksizin ya da öğrenci artık güven kazandığında bunu ona söylemek suretiyle halatı gevşeterek denemeye yönlendirmişti. Şurası bir gerçek ki, peder bunu ona söylediğinde Roberto hemen dibe gittiğini hissetmişti, ancak bağırırken içgüdüsel olarak bacaklarını hareket ettirmiş ve yeniden başı dışarda suyun üstünde bulmuştu kendisini.

Bu denemeler tam yarım saat sürmüştü ve Roberto kendisini su üstünde tutabileceğini anlamaya başlıyordu. Ancak daha büyük bir coşkuyla hareket etmeye kalkışır kalkışmaz, başını arkaya atıyordu. O zaman peder Caspar onu bu eğilimine hakim olmaya ve mümkün

olduğunca başını geriye atmadan, gövdesini dik tutarak ve çok hafifçe kamburlaştırarak, kollarını ve bacaklarını sanki bir dairenin çevresine dokunacakmış gibi açarak ilerlemeye teşvik etmişti: Sanki bir hamak onu yukarıda tutuyormuş gibi hissedecekti kendisini ve bu durumda saatlerce kalabilecek, hatta dalgaların ve günbatımı güneşinin eğik ışınlarının okşaması arasında uyuyabilecekti bile. Hayatında hiç yüzmemiş birisi olarak, peder Caspar bütün bu şeyleri nasıl oluyor da biliyordu? Fizik-Hidrostatik Kuramı sayesinde, diyordu peder.

Uygun pozisyonu bulmak kolay olmamıştı, Roberto geğirtiler ve aksırıklar arasında kendini halatla boğma riskiyle karşı karşıya kalmış, ancak belli bir anda dengeye ulaşmıştı.

Roberto ilk kez denizi bir dost gibi hissediyordu. Peder Caspar'ın talimatlarını izleyerek, kollarıyla bacaklarını da hareket ettirmeye başlamıştı: Başını çok az kaldırıyor, geriye atıyordu, kulaklarında suyun olmasına ve suyun yaptığı basınca katlanmaya alışmıştı. Hatta konuşabiliyor, bağırarak sesini gemiye ulaştırabiliyordu.

"Şimdi istersen bedenini döndürebiliyorsun," demişti ona belli bir noktada Caspar. "Sağ kolunu aşağı indir, sanki bedeninin altında askıda durur gibi, hafifçe sol omuzunu kaldır, işte yeniden karnın aşağıya gelecek şekilde duruyorsun!"

Bu hareket sırasında nefesini tutması gerektiğini belirtmemişti, oysa şimdi Roberto yüzü suyun altında kalacak bir konuma gelmişti, üstelik Davetsiz Konuk'un burun deliklerini keşfetmek dışında hiçbir şey istemeyen bir suyun altında. Hidrolik Pnömatik Mekaniği kitaplarında yazmıyordu bu. Böylece, peder Caspar'ın *ignoratio elenchi'si* yüzünden Roberto bir sürahi dolusu tuzlu su yutmuştu.

Ama artık yüzmeyi öğrenmişti. İki üç kez bedeni üzerinde dönmeyi denemiş ve her yüzücü için gerekli olan bir ilkeyi anlamıştı: Baş suyun altındayken nefes almaya gerek yoktur; burundan nefes almaya da, hatta onca gereksinim duyulan o az havayı ciğerlerden atmak istiyormuş gibi kuvvetlice nefes vermek gerekir. Bu sezgisel olarak kavranan bir şey gibi görünüyor, gene de öyle değil, bu öyküden anlaşıldığı gibi.

Yine de, yüzüstü durmaktansa, yüzü havaya dönük, sırtüstü durmanın daha kolay olduğunu da anlamıştı. Bana tam tersi doğru gibi geliyor, ama Roberto önce bu şekilde öğrenmiş ve bir iki gün bu şekilde devam etmişti. Bu arada iki büyük dünya sistemi üzerine konuşuyorlardı.

Yeryüzünün hareketinden konuşmaya dönmüşlerdi ve peder Caspar onu Tutulma Argümanıyla oyalamıştı. Yeryüzünü evrenin merkezinden kaldırıp onun yerine güneş konduğunda, yeryüzünü ya ayın altına ya da ayın üstüne koymak gerekir. Ayın altına koyarsak, hiçbir zaman güneş tutulması olmayacaktır, çünkü ay güneşin altında ve yeryüzünün üstünde olduğundan, asla yeryüzüyle güneş arasına giremeyecektir. Yeryüzünü ayın üstüne koyarsak, hiçbir zaman ay tutulması olmayacaktır, çünkü yeryüzü ayın üstünde olduğundan, asla onunla güneş arasına giremeyecektir. Üstelik astronomi, hep çok iyi yaptığının tersine, tutulmaları artık önceden kestiremeyecektir, çünkü astronomi hesaplarını güneşin hareketlerine göre ayarlar ve güneş hareket etmezse, çabaları boşa gidecektir.

Sonra, Okçu Argümanını göz önünde bulundurmak gerekir. Eğer yeryüzü yirmi dört saat boyunca dönse, doğrudan yukarıya bir ok atıldığında bu batıya düşerdi, oku atandan millerce uzağa. Bu da Kule Argümanını bir başka biçimde söylemek gibi bir şey. Bir kulenin batı yanından bir ağırlık aşağıya bırakıldığında, bu ağırlık binanın ayaklarına değil, çok daha öteye düşecektir, üstelik dikey olarak değil, diyagonal olarak düşmesi gerekecektir, çünkü bu arada kule (yeryüzüyle birlikte) doğuya doğru hareket etmiş olacaktır. Oysa herkesin deney yoluyla bildiği gibi bu ağırlık dikey olarak düştüğüne göre, işte yeryüzünün hareketinin bir palavra olduğu kanıtlanıyor.

Bir de Kuşlar Argümanı var; dünya bir gün içinde dönse, kuşlar ne kadar yorulmak bilmez olsalar da asla uçarak onun dönüşüne kafa tutamazlardı. Oysa çok iyi biliyoruz ki, atla güneş yönünde yolculuk ettiğimizde bile, herhangi bir kuş bize ulaşıp, bizim önümüze geçer.

“Pekâlâ. itirazınıza nasıl yanıt vereceğimi bilmiyorum. Ama yeryüzüyle bütün gezegenleri döndürüp, güneşi sabit tutarak, birçok olgunun açıklandığını söylediklerini duydum, oysa Ptolemaios işte

ne gökte ne de yeryüzünde duran ilmekler, kanallar ve bir sürü başka palavra icat etmek zorunda kaldı.”

“Eğer bir Witz yapmayı isteyecektiysen, ben bağışlıyorum sana. Ama eğer sen ciddi konuşuyorsan, o zaman ben diyorum ki sana, Ptolemaios gibi pagan ben değilim ve çok iyi biliyorum ki o birçok hata yapmıştı. Ve bu yüzden, ben inanıyorum ki çok büyük Uraniborg’lu Tycho çok doğru bir fikre sahip olmuştur: O, bizim bildiğimiz bütün gezegenlerin, yani Jüpiter, Mars, Venüs, Merkür ve Satürn’ün güneşin çevresinde döndüğünü, ama güneşin onlarla birlikte dünyanın çevresinde döndüğünü, ayın dünyanın çevresinde döndüğünü ve dünyanın sabit yıldızlar çemberinin merkezinde sabit kaldığını düşünmüştür. Böylece Ptolemaios’un hatalarını dile getirmiş ve dine aykırı şeyler söylememiş olursun, oysa Ptolemaios yapıyordu hata ve Galileo dine aykırı şeyler söylüyordu. Üstelik, böylesine ağır dünya nasıl oluyor da gökte dönüyor sen söyleyemiyorsun.”

“Peki, güneşle sabit yıldızlar nasıl dönüyor?”

“Sen söylüyorsun ki onlar ağırdır. Ben değil. Onlar gök cisimleridir, ayaltı cisimleri değil. Yeryüzü, evet, ağırdır.”

“Öyleyse, yüz toplu bir gemi denizde nasıl dolaşabiliyor?”

“Deniz var ki onu götürüyor, rüzgâr var ki onu itiyor.”

“Öyleyse, Roma’nın kardinallerini kızdırmadan yeni şeyler söylemek gerekirse, Paris’te göklerin deniz gibi sıvı bir madde olduğunu, kendi çevresinde dönerek deniz girdapları gibi tourbillons oluşturduğunu söyleyen bir filozoftan söz edildiğini duydum... “

“Tourbillons dediğin şey nedir?”

“Çevrintiler”

“Ach so, çevrintiler, ja . Ama ne yapar bu çevrintiler?”

“İşte, bu çevrintiler gezegenleri kendi dönüşlerine sürükler ve bir çevrinti yeryüzünü güneş çevresinde döndürür, ancak hareket eden çevrintidir. Yeryüzü, onu sürükleyen çevrintide sabit kalır.”

“Bravo Sinyor Roberto! Kuyrukluyıldızların kırmasından korktuğun için göklerin kristalden olmasını istemiyordun sen, ama kuşlar

içinde boğulsun diye sıvı olmaları hoşuna gidiyor! Kaldı ki, bu çevrintiler fikri açıklıyor ki yeryüzü dönüyor güneşin çevresinde, açıklamıyor ki kendi çevresinde dönüyor, sanki bir çocuk topacıymış gibi!”

“Evet, ama filozof bu durumda da, denizlerin yüzeyi ile yerküremizin yüzey kabuğunun döndüğünü, oysa merkezin sabit kaldığını söylüyordu sanırım.”

“Öncekinden daha da aptalca. Nerede yazmış bu beyefendi bunu?”

“Bilmiyorum, bunu yazmaktan ya da kitabı yayımlamaktan vazgeçtiğini sanıyorum. Çok sevdiği Cizvitleri kızdırmak istemiyordu.”

“Öyleyse, ben Sinyor Galileo’yu tercih ediyorum ki heretik düşünceleri vardı, ama bunları çok sevgili kardinallere itiraf etti ve kimse onu yakmadı. Öteki baydan hoşlanmadım ki daha da heretik düşünceleri var ve bunları itiraf etmiyor, arkadaşı Cizvitlere bile. Belki Tanrı bir gün bağışlar Galileo’yu, ama onu hayır.”

“Her neyse, bana öyle geliyor ki, daha sonra bu ilk fikrini düzeltti. Öyle görünüyor ki, güneşten sabit yıldızlara uzanan bütün büyük madde yığını, bu rüzgâr tarafından taşınarak büyük bir daire içinde dönmektedir... “

“Ama sen göklerin sıvıdan olduğunu söylemiyordun mu?”

“Belki de değildir, belki büyük bir rüzgârdırlar...”

“Görüyorsun mu? Sen de bilmiyorsun... “

“Bununla birlikte, bu rüzgâr bütün gezegenleri güneşin çevresinde ve aynı zamanda da güneşi kendi çevresinde döndürüyor. Benzeri biçimde, ayı yeryüzü çevresinde ve yeryüzünü kendi çevresinde döndürten daha küçük bir çevrinti var. Gene de, yeryüzünün hareket ettiği söylenemez, çünkü hareket eden rüzgârdır. Aynı şekilde, *Daphne*’de uyusam ve *Daphne* batıdaki bu adaya doğru gitse, ben bir yerden ötekine geçerdim, gene de kimse bedenimin hareket ettiğini söyleyemezdi. Günlük harekete gelince, bu şuna benzer: Ben hareket eden büyük bir çömlekçi çarkı üzerine

otursam, hiç kuşkusuz önce size yüzümü, sonra sırtımı gösterirdim, ama hareket eden çark olurdu, ben değil.”

“Bu, heretik olmak, ancak öyle görünmemek isteyen bir hainin varsayımı. Ama şimdi sen söyle bana yıldızlar nerede durur? Büyük Ayı’nın tamamı ve Perseus da aynı çevrintide mi dönüyor?”

“Ama gördüğümüz bütün yıldızlar da birer güneştir ve her biri kendi çevrintisinin merkezindedir ve bütün evren sonsuz güneşler ve sonsuz gezegenlerle büyük bir çevrintiler dönüşüdür, gözümüzün gördüğü yerin ötesinde de ve kendi yaşayanlarıyla!”

“Ah! işte bekliyordum senden bunu ve senin heretik arkadaşlarından! Siz istiyorsunuz bunu, sonsuz dünyaları!”

“En azından birden fazla sonsuz dünya olduğunu kabul ediniz. Yoksa, Tanrı cehennemi nereye koyardı? Yeryüzünün derinliklerine değil.”

“Neden değil yeryüzünün derinliklerine?”

“Çünkü,” ve burada Roberto, Paris’te duymuş olduğu bir argümanı oldukça yaklaşık bir tarzda yineliyordu, hesaplarının kesin olduğunu da söyleyemem doğrusu, “yeryüzünün merkezinin çapı 200 İtalyan milidir, bunun küpünü alırsak sekiz milyon mil eder. Bir İtalyan milinin iki yüz kırk bin İngiliz fiti olduğunu göz önünde bulundurursak ve Tanrı’nın her günahkâra en azından topu topu üç fit yer ayırmış olması gerektiğinden, cehennem kırk milyon günahkârdan fazlasını içeremezdi; bu da bana, Adem’den bugüne kadar bu dünyamızda yaşamış olan kötü insanları göz önünde tutarsak az görünüyor.”

“Bu,” diye yanıt veriyordu Caspar hesabı gözden geçirmeye tenezzül etmeksizin, “günahkârlar bedenleriyle cehennemde bulunsalar böyle olurdu. Ama böyle bir şey ancak Bedenin Yeniden Doğuşu’ndan ve Son Yargı’dan sonra olacaktır! Ve o zaman ne yeryüzü olacak ne gezegenler, başka göklerle yeni yeryüzleri olacak!”

“Tamam, yalnızca günahkâr ruhlarsa bunlar, bir iğnenin ucunda milyonlarcası duracaktır. Ama çıplak gözle görmediğimiz, oysa sizin dürbününüzle görülen yıldızlar var. O halde, başka yıldızları

görmenizi sağlayan yüz kat daha güçlü bir dürbünü, sonra size daha uzaktaki yıldızları gösteren bin kat daha güçlü bir dürbünü ve böylece sonsuza dek hep daha güçlüsünü düşünemez misiniz? Yaratılışa bir sınır mı koymak istiyorsunuz?”

“Kutsal Kitap bundan söz etmiyor.”

“Kutsal Kitap Jüpiter’den de söz etmiyor, buna karşın siz geçen akşam lanet olası dürbününüzle ona bakıyordunuz.”

Ama Roberto, Cizvitin gerçek itirazının ne olacağını şimdiden biliyordu. O akşam Saint-Savin’in düello için meydan okuduğu başrahibin itirazı gibi: Sonsuz dünyalarla artık Günahtan Kurtarma’ya bir anlam vermek olanaksızdır ve ya sonsuz Çarmıh Azapları ya da bizim yeryüzü tarhımızı kozmosun ayrıcalıklı bir noktası olarak düşünmek zorunda kalınacaktır: Tanrı’nın, bizi günahtan kurtarması için Oğlunun inmesine izin verdiğini, oysa -sonsuz iyiliğine gölge düşürerek- öteki dünyalara aynı lütfu göstermediğini düşünmek. Gerçekten de, peder Caspar’ın tepkisi bu şekilde oldu; bu da Roberto’ya ona yeniden saldırma olanağı verdi. “Adem günahını ne zaman işlemiştir?”

“Rahip arkadaşlarım Kutsal Kitap’a dayanarak kusursuz matematiksel hesaplar yapmışlardır: Adem, İsa Efendimizin gelişinden üç bin dokuz yüz seksen dört yıl önce günah işlemiştir.”

“iyi ama, belki sizin, aralarında birçok rahip arkadaşınızın da bulunduğu gezginlerin Çin’e ulaştığından, Çinlilerin hükümdarları ile hanedanlarının listelerini bulduğundan haberiniz yok; bu listelerden, Çin hükümdarlığının altı bin yıl önce var olduğu çıkıyor ortaya, yani Adem’in günahından önce, eğer Çin böyleyse, kimbilir başka kaç halk için böyledir bu. Şu halde, Adem’in günahı, Yahudilerin günahtan kurtulması ve bizim Kutsal Roma Kilisemizin güzel gerçekleri, insanlığın yalnızca bir kısmını ilgilendiriyor. Ama insan soyunun, ilk günahın dokunmadığı bir başka kesimi var. Bu, Âdemcilere Oğlunu onlar için feda eden Tutumsuz Oğul meselindeki baba gibi davranmış olan Tanrı’nın sonsuz iyiliğini hiçbir biçimde azaltmıyor. Ama günahkâr oğlu için besili sığır öldürtmüş olması, o babanın öteki iyi ve erdemli kardeşleri daha az sevdiğini göstermediği gibi, bizim Yaradanımız da Çinlileri ve

Adem’den önce doğan tüm öteki insanları büyük bir şefkatle sevmektedir; dolayısıyla onların ilk günaha maruz kalmamaları akla uygundur. Yeryüzünde böyle olduysa, neden başka yıldızlarda da böyle olmasın?”

“Ama kim söyledi sana bu zırvaları?”, diye bağırmıştı çok kızan peder Caspar.

“Bundan birçok kişi söz ediyor. Bir Arap bilgini bunun Kuran’ın bir sayfasından çıkarılabileceğini bile söyledi.”

“Sen Kuran’ın bir şeyin gerçekliğini kanıtladığını mı söylüyorsun bana? Ah, Kadir-i Mutlak Tanrım, sana yakarıyorum, bu kibirli havasından geçilmeyen büyüklük taslayan küstah düzen bozucu isyankârı, bu insan müsveddesi, dönek, köpek ve şeytan, lanet olası hastalıklı çomarı yıldırımınla çarp ki bir daha bu gemiye ayak basarnasın!”

Ve peder Caspar halatı kaldırıp bir kırbaç gibi şaklatarak, önce Roberto’nun yüzüne vurmuş, sonra halatın ucunu bırakmıştı. Roberto başı aşağıda yuvarlanmış, elini kolunu oynatarak çırpınmıştı, pereseyi gergin hale gelecek kadar çekmeyi başaramıyor, su yutarak imdat diye bağırıyordu; peder Caspar, onun soyundan sütü bozuklara yaraştığı gibi cehennemin dibini boylaması için çırpınıp durduğunu ve can çekişip son nefesini verdiğini görmek istediğini haykırıyordu ona.

Sonra, Hıristiyan ruhuna sahip olduğundan, Roberto’nun yeterince cezalandırılmış olduğu izlenimini edindiğinde, onu yukarı çekmişti. Ve o gün için gerek yüzme gerek astronomi dersi sona ermiş ve ikisi birbirleriyle konuşmaksızın odalarına yatmaya gitmişlerdi.

Ertesi gün barışmışlardı. Roberto, bu çevrintiler varsayımına hiç de inanmadığını, daha çok, sonsuz dünyaların, atomların boşlukta dönüp durmasının sonucu olduğunu düşündüğünü, bunun hiçbir biçimde bu atomlara emirler veren ve Digne Piskoposu’nun ona öğretmiş olduğu gibi atomları kendi buyruklarına göre düzenleyen bir tanrısal Varlığı dışlamadığını söylemişti peder Caspar’a. Ancak peder Caspar, atomların hareket edeceği bir boşluğu gerektiren bu fikri de kabul etmiyordu; Roberto ise, onu yaşamda tutan ipi

kesmek yerine ipi uzatan böyle cömert bir Parka'yla tartışmak arzusunda değildi artık.

Artık ölümle tehdit edilmeme sözü üzerine, yeniden deneylerine başlamıştı. Peder Caspar onu, yüzme sanatının vazgeçilmez ilkesi olan suda hareket etmeyi denemeye ikna ediyor ve ona yavaş kol-bacak hareketleri öneriyordu, ancak Roberto tembel tembel su üstünde kalmayı yeğliyordu.

Peder Caspar tembel tembel su üstünde kalmasına izin veriyor ve bunu fırsat bilerek, yeryüzünün hareketine karşı öteki argümanlarını dile getiriyordu. Öncelikle, Güneş Argümanı. Varsayalım ki, güneş hareketsiz duruyor ve biz bir odanın ortasında tam öğle saatinde pencereden ona bakıyoruz ve yeryüzü de söylendiği gibi hızla dönüyor -yirmi dört saatte tam bir dönüş yapabilmesi için epey hız gerekir-, o zaman güneşin bir anda gözden yitmesi gerekirdi.

Sonra, Dolu Argümanı geliyordu. Dolu kimi zaman tam bir saat süreyle yağar, ancak bulutlar ister doğuya ya da batıya, ister kuzeye ya da güneye gitsin, hiçbir zaman yirmi dört ya da otuz milden fazla alanı örtmez. Ama eğer dünya dönseydi, rüzgâr dolu bulutlarını onun dönüşüne karşılık gelecek şekilde taşıdığında, en azından üç yüz ya da dört yüz millik alana dolu yağması gerekirdi.

Bunu, hava sakin olduğunda havadan geçen ve hep aynı yavaşlıkta geçer görünen Beyaz Bulutlar Argümanı izliyordu; oysa, eğer dünya dönseydi, batıya doğru giden bulutların çok büyük bir hızla ilerlemeleri gerekirdi.

Son argüman, Yeryüzü Hayvanları Argümanıydı; bunlar, kendilerine egemen olan yeryüzünün hareketine uymak için içgüdüsel olarak hep doğuya doğru hareket etmek zorunda kalacaklardı; üstelik, doğaya karşı bir hareket olduğundan, batıya doğru hareket etmek konusunda büyük bir direnç göstermeleri gerekecekti.

Roberto bütün bu argümanları kısmen kabul ediyordu, ancak sonra bunlara katlanamıyor ve tüm bu bilimin karşısına kendi Arzu Argümanını koyuyordu.

"Ama sonuçta," diyordu ona, "uçarak yükselip, altımda dünyanın yirmi dört saatte döndüğünü görme zevkini benden esirgemeyin; ne

çok farklı çehrenin geçtiğini görürdüm: Beyaz, siyah, sarı, zeytin yeşili, şapkalı, türbanlı yüzler; üzerinde haç ya da hilal bulunan, kâh sivri kâh yuvarlak çanları olan kentler, çini kuleleri olan kentler, kulübelerden oluşmuş köyler, bir savaş tutsağını canlı olarak yemeye hazırlanan Kuzey Amerika yerlileri, gezegenimizin en çirkin erkekleri için dudaklarını maviye boyayan Tesso ülkesinin kadınları, Messer Milione'nin kitabının anlattığı gibi, kocalarının ilk gelen kişiye armağan olarak sunduğu Camul'un kadınları... "

"Görüyor musun? Benim dediğim gibi: Siz felsefenizi meyhanede düşündüğünüzde, hep çapkınca düşünceler çıkıyor ortaya! Böyle düşüncelerin olmayacaktıysa, sen bu yolculuğu Tanrı'nın sana dünya çevresinde dolaşma lütfunu bahşetmesiyle yapardın, seni gökte asılı durumda bırakmaktan daha az bir lütuf olmazdı bu."

Roberto ikna olmamıştı, ancak artık nasıl karşı koyacağını bilmiyordu. Bunun üzerine, en uzun yolu seçiyor, ona göre kâdir-i mutlak bir Tanrı fikriyle hiçbir biçimde çelişmeyen, işittiği başka argümanlardan yola çıkıyor ve Caspar'a doğanın bizim yalnızca yazarın sahneye koyduklarını gördüğümüz büyük bir tiyatro olduğunu kabul edip etmediğini soruyordu. Bulunduğumuz yerden tiyatroyu gerçekte nasılsa öyle görüyoruz: Dekorlar ve düzenekler uzaktan güzel bir izlenim yaratacak biçimde yerleştirilmiş, bu arada hareketleri üreten çarklarla karşıağırlıklar göremeyeceğimiz biçimde gizlenmiş. Bununla birlikte, parterdeki konuyu bilen bir kimse, mekanik kuşun birden nasıl uçmaya başladığını tahmin edebilir. Dünya gösterisi karşısında filozof da böyle yapmalıdır. Elbette, filozof için güçlük daha büyüktür, çünkü doğada düzeneklerin ipleri öyle iyi gizlenmiştir ki, uzun bir süre bu ipleri kimin hareket ettirdiği sorusu sorulmuştur. Gerie de, bizim bu tiyatromuzda da, eğer Phaethon güneşe doğru çıkıyorsa, bunun nedeni bazı ipler tarafından çekilmesi ve bir karşı-ağırlığın aşağı doğru inmesidir.

Ergo (diyordu sonunda Roberto utkulu bir edayla, konuyu böyle dağıtmasının nedenini bularak), sahne bize güneşin döndüğünü gösterir, ancak düzeneğin doğası çok farklıdır, biz de bunu ilk bakışta fark etmeyiz. Biz gösteriyi görürüz, Phoebus'u hareket ettiren aracı değil; hatta biz o aracın tekerleği üzerinde yaşıyoruz - bu noktada Roberto çıkmaza giriyordu, çünkü araç eğretilemesi

kabul edildiğinde, tiyatro eğretilemesi yitiriliyor ve böylece tüm akıl yürütmesi, Saint-Savin'in dediği gibi her tür kavrayışı yitirip *pointu* hale geliyordu.

Peder Caspar'ın yanıtı şuydu: insanın bir makinaya ezgi söyletmesi için tahtaya ya da metale biçim vermesi, delikler açması ya da telleri bir araya getirip bunlara yayla sürtmesi ya da hatta -onun *Daphne*'de yapmış olduğu gibi- suyla işleyen bir aygıt icat etmesi gerekiyordu, oysa bir bülbülün boğazını açıp baktığımızda, bu tür bir düzenek görmüyorduk, bu da Tanrı'nın bizimkilerden farklı yollar izlediğinin göstergesiydi.

Sonra sormuştu: Roberto gökte dönen sonsuz güneş sistemlerine bunca sempatiyle baktığına göre, şunu da kabul edemez miydi: Bu sistemlerin her biri daha büyük bir siste inin parçasıdır, o daha büyük sistem daha da büyük bir sistemin içinde dönmektedir ve bu böyle sürüp gider; öyle ya, bu varsayımlardan hareket edildiğinde, bir baştan çıkarıcıya önce küçük bir ödün veren, hemen ardından ona daha fazlasını, sonra daha fazlasını vermek zorunda kalacak olup, o baştan çıkarıcının kurbanı durumuna düşen bakirenin durumu gibi bir durum çıkıyordu ortaya ve bu yolla hangi uç noktaya varılacağı da bilinemezdi.

Elbette, demişti Roberto, her tür şey düşünülebilir: Gezegenlerden yoksun çevrintiler, birbirine çarpan çevrintiler, yuvarlak değil altıgen çevrintiler, öyle ki bunların her bir yüzüne ya da yanına bir başka çevrinti girsin, hepsi birlikte bir arı kovanının peteklerini oluştursunlar ya da birer çokgen olsun bunlar, doğanın daha küçük başka çevrintilerle doldurduğu boşluklar bıraksınlar, hepsi saatlerin çarkları gibi iç içe geçmiş olsun -onların oluşturduğu bütün, evrensel gökte dönen ve içinde dönen başka çarkları besleyen bir çark gibi hareket etsin, bu sonuncu çarkların her biri kendi yönünde dönen daha küçük çarkları olsun ve bütün bu büyük çember gökte binlerce yıl süren uçsuz bucaksız bir dönüşü gerçekleştirsin, belki de bir başka çevrintilerin çevrintilerinin çevrintisi çevresinde... Ve bu noktada Roberto çıkagelen büyük baş dönmesinden az kalsın boğuluyordu.

Peder Caspar'ın utku kazanması bu anda oldu. Öyleyse, diye açıkladı, yeryüzü güneşin çevresinde dönüyorsa, ancak güneş de

bir başka şeyin çevresinde dönüyorsa (bu başka şeyin de bir başka şey çevresinde döndüğünü göz önünde bulundurmayı bir yana bırakarak), *roulette* sorunu çıkıyor karşımıza. Roberto Paris'te bundan söz edildiğini duymuş olmalıydı, çünkü Paris'ten İtalya'ya, dünyanın düzenini bozmak pahasına her tür şeyi düşünen Galilei'cilere ulaşmıştı.

"*Roulette* nedir?", diye sordu Roberto.

"Sen buna tekerlenme eğrisi ya da yuvarlanma eğrisi de diyebilirsin, pek bir şey değişmez. Bir çark düşün sen." "Önceki çarkı mı?"

"Hayır, sen şimdi bir at arabasının tekerleğini düşün. Şimdi varsay ki, bu tekerlek çemberi üzerinde bir çivi var. Şimdi varsay ki, tekerlek sabit, çivi de tam yerin üstünde duruyor. Şimdi sen arabanın gittiğini ve tekerleğin döndüğünü düşün. Bu çiviye ne olurdu dersin?"

"Canım, tekerlek dönüyorsa, belli bir noktada çivi yukarı gelecektir, ama sonra tekerlek dönüşünü tamamladığında, yeniden yere yakın bir noktada duracaktır."

"O halde sen düşünüyorsun mu, bu çivi bir daire gibi bir hareketi tamamlamıştır?"

"Eh, evet. Tabii ki bir dörtgen gibi değil."

"Şimdi sen dinle, çocuk. Sen diyorsun ki, bu çivi daha önce bulunduğu noktanın aynısında mı durmaktadır yerde?"

"Bir saniye bekleyin... Hayır, eğer araba ileri gidiyorsa, çivi yerde bulunacaktır, ancak çok daha ileride."

"Şu halde, dairesel bir hareket yapmamış demektir."

"Hayır, cennetin bütün azizleri adına," demişti Roberto.

"Sen dememelisin Cennetin bütün azizleri adına."

"Affedersiniz. Ama hangi hareketi yapmış oluyor çivi?"

"Trokoidal bir hareket, yani bir tekerlenme hareketi yapmıştır ve sen anlayasın diye diyorum ki, senin önüne attığın, sonra yere değen, sonra bir başka dairesel yay çizen ve sonra yeniden bir yay çizen bir topun hareketi gibidir; ancak top belli bir anda giderek

daha küçük yaylar yaparken, çivi hep düzenli yaylar yapacaktır, eğer tekerlek hep aynı hızda giderse.”

“Peki bu ne anlama geliyor?” diye sormuştu Roberto, hezimetini sezerek.

“Bu demek oluyor ki, sen istiyorsun kanıtlamak ki birçok çevrintiler ve sonsuz dünyalar olsun ve dünya dönsün, işte dünya dönmüyor artık, ama sonsuz gökte bir top gibi gidiyor, tumpf, tumpf, tumpf. Ah, bu pek soylu gezegen için ne güzel bir hareket! Ve senin çevrintiler teorin iyiyse, bütün gök cisimleri yapacaktı tumpf, tumpf, tumpf. Şimdi bırak da güleyim, hayatımın nihayet en büyük eğlencesini bulmuşken!”

Böylesine incelikli ve geometrik açıdan kusursuz bir argümana itiraz etmek güçtü; üstelik kusursuz bir aldatmacaydı bu, çünkü peder Caspar’ın, gezegenlerin Tychon’un belirttiği biçimde dönmesi durumunda da buna benzer bir şey olacağını bilmesi gerekiyordu. Roberto, bir köpek gibi ıslak ve küskün yatmaya gitmişti. Geceleyin, dünyanın hareketiyle ilgili tüm sapkın fikirlerini terk etmesinin daha iyi olup olmayacağını düşünmüştü. Bakalım, demişti kendisine, peder Caspar haklı olsa ve dünya hareket etmese bile (yoksa gereğinden fazla hareket edecek ve onu bir daha durdurmak mümkün olmayacaktı), bu onun antipod meridyeni ile ilgili buluşunu, Tufan kuramını ve Adanın buradaki günden bir gün önce orada olduğu gerçeğini tehlikeye atıyor mu? Hiçbir biçimde.

Öyleyse, demişti kendi kendisine, belki de yeni hocamın astronomiyle ilgili görüşlerini tartışmamam ve beni asıl ilgilendiren şeyi elde etmek için kendimi yüzmeyi öğrenmeye vermem daha uygun olur; öyle ya, beni ilgilendiren, Kopernik ve Galilei’nin ya da şu öteki daha güçsüz Uraniborg’lu Tychon’un haklı olup olmadıklarını kanıtlamak değil, Portakal Rengi Güvercini görmek ve önceki güne adım atmak; bu da, Galilei’nin de, Kopernik’in de, Tychon’un da, hocalarımın ve Paris’teki dostlarımın da asla düşlemedikleri bir şey.

Böylece ertesi gün, gerek yüzmeyle gerek astronomiyle ilgili konularda, itaatkâr öğrenci olarak çıkmıştı karşısına peder Caspar’ın.

Ancak peder Caspar, çalkantılı deniz ve yapması gereken başka hesaplamalar bahanesiyle dersi ertelemişti. Akşam üzeri ona, onun söylediği gibi yüzme öğrenmek için konsantrasyon ve sessizlik gerektiğini ve aklının bir karış havada dolaşmasına izin vermemesi gerektiğini açıklamıştı. Roberto bunun tam tersini yapma eğiliminde olduğundan, buradan yüzmeye eğilimi olmadığı sonucu çıkıyordu.

Roberto, öğretisinden o kadar gurur duyan hocasının nasıl olup da böylesine beklenmedik bir biçimde tasarısından vazgeçtiğini sormuştu kendisine. Ve sanıyorum, vardığı sonuç doğruydu. Peder Caspar, güneş altında, suda uzanmanın ya da hatta hareket etmenin Roberto'da, onu tehlikeli düşüncelere yönelten bir beyin fokurdaması yarattığını kafasına takmıştı. Gövdesiyle baş başa kalması, saf madde olan suyun içine girmesi, belli bir ölçüde Roberto'yu yabanileştiriyor ve onu insandışı ve çılgın bünyelere özgü düşüncelere sürüklüyordu.

Şu halde, peder Caspar Wanderdrossel'in Adaya ulaşmak için farklı ve Roberto'nun ruh sağlığına mal olmayacak başka bir yol bulması gerekiyordu.

25.
İLGİNÇ TEKNİK

Peder Caspar yeniden Pazar olduğunu söylediğinde, Roberto karşılaşmalarından bu yana bir haftadan fazla zaman geçmiş olduğunu fark etti. Peder Caspar ekmek-şarap ayinini yaptı, sonra kararlı bir havayla Roberto'ya döndü.

"Ben ummuyorum ki sen yüzmeyi öğreniyorsun," dedi.

Roberto, bunun kendi kabahati olmadığını söyledi. Cizvit, belki de onun kabahati olmadığını kabul etti, ancak bu arada kötü hava koşullarıyla yırtıcı hayvanlar Gözlemevini mahvediyordu, oysa Gözlemevinin her gün bakıma gereksinimi vardı. Bu yüzden, *ultima ratio*, geriye bir tek çözüm kalıyordu: Adaya peder kendisi gidecekti. Bunu nasıl yapacağı sorusuna peder Caspar, Su Çanı ile bu işe kalkışacağı yanıtını verdi.

Uzun süreden beri su altında nasıl yüzülebileceğini araştırdığını açıkladı. Kapaklı bir kutuya benzer, demirle güçlendirilmiş, çift tekneli tahtadan bir gemi yapmayı bile düşünmüştü. Geminin uzunluğu yetmiş iki fit, genişliği sekiz fit olacak ve su yüzeyinin altına inebilecek ağırlıkta olacaktı. Gemiyi, geminin içindeki iki adamın hareket ettirdiği kürekli bir çark hareket ettirecekti, eşeklerin değirmentaşını hareket ettirdikleri gibi. Ve nereye gidildiğini görmek için dışarı bir *tubospicillum*, bir göz çıkarıyordu; bu göz, bir iç aynalar oyunu aracılığıyla açık havada olanları içeriden keşfetme olanağını verecekti.

Neden inşa etmemişti bu gemiyi? Çünkü -diyordu- değersizliğimizi yüzümüze vuracak şekilde kurulmuş doğa: Kâğıt üzerinde kusursuz görünen fikirler var, sonra deneyle kanıtlamaya kalkıştığınızda kusurları açığa çıkıyor ve kimse nedenini bilemiyor.

Ancak peder Caspar, Su Çanını inşa etmişti: "Cahil halka deseler ki, birisi giysileri ıslanmadan, hatta elinde bir mangal ateşini tutarak Rhein nehrinin dibine inebilir, onlar bunun akıldışı bir şey olduğunu söylerlerdi. Oysa, bu bir deneyle kanıtlanmıştır, üstelik neredeyse bir yüzyıl önce İspanya'nın Toledo kentinde. Şu halde, ben şimdi

yürüyerek, şu an yürüdüğümü gördüğün gibi yürüyerek Adaya Su Çanımla ulaşacağım.”

Sotaya doğru yöneldi, öyle görünüyor ki burası tükenmez bir depoydu: Astronomi donanımının dışında, hâlâ başka şeyler vardı. Roberto güverteye başka çubuklarla metalden yarım çemberleri ve hâlâ boynuzlu kurbanının kokusunu taşıyan büyük deri bir bohçayı taşımak zorunda kaldı. Roberto’nun, o gün Pazar olduğuna göre, Tanrı’ya ait günde çalışılmaması gerektiğini anımsatması pek bir işe yaramadı. Peder Caspar, bunun bir çalışma olmadığı yanıtını verdi, kölece bir çalışma hiç değildi, aksine öteki tüm sanatlar arasında en soylu sanata özgü bir alıştırmaydı ve çabaları büyük doğa kitabıyla ilgili bilginin artmasına adanmıştı. Dolayısıyla, kutsal metinler üzerine düşünmek gibiydi, doğa kitabı onlardan ayrı düşünülemezdi.

Bu nedenle, peder Caspar’ın teşvikiyle Roberto çalışmaya koyulmak zorunda kaldı; peder, metal parçaların önceden belirlenmiş geçme yerlerinden birleştirildiği en hassas anlarda araya giriyordu. Tüm sabah boyunca çalışarak, bir insandan biraz daha uzun, içinde üç çember bulunan, kesik koni biçiminde bir kafes ortaya çıkarmışlardı; çemberlerden yukarıda olanının çapı daha küçüktü, ortadaki ve aşağıdakinin çapları kademeli olarak daha genişti, çemberler dört eğimli kalas sayesinde birbirine paralel duruyordu.

Ortadaki çembere, içine bir insanın girebileceği bez bir kayış bağlanmıştı, ancak omuzlara ve göğse sarılması gereken bir şeritler oyunuyla, içeri giren kişinin, düşmesini önlemek amacıyla yalnızca kasıkları değil, aynı zamanda baş yukarıdaki çembere değmeyecek şekilde omuzlarıyla boynu da bağlanıyordu.

Roberto bütün bunların ne işe yarayacağını düşünürken, peder Caspar deri bohçayı yaymış, bohçanın o metal grup için ideal bir kılıf, ideal bir eldiven ya da yüksük olduğu çıkmıştı ortaya, bohçayı metal yapının üzerine geçirmek zor olmadı, nesne bir kez bitirildikten sonra kılıfın bir daha üzerinden çıkması olanağı olmasın diye bohça dışarıdan kancalarla sabidendi. Nesnenin bitmiş hali, kapalı üst kısmı ve açık tabanıyla gerçekten de külahsız bir koniye - ya da istenirse, peder Caspar’ın dediği gibi, bir tür çana-

benziyordu. Tabanın üzerinde üst ile orta çember arasında küçük bir cam pencere açılıyordu. Çanın üstüne sağlam bir halka tutturulmuştu.

Bu aşamada, çan, bocurgata doğru götürüldü ve bir kola takıldı; uygun bir makara sistemiyle bu kol aracılığıyla çan, bir gemiye yüklenen ya da gemiden indirilen balyalar, sandıklar ya da çuvallar gibi yukarı kaldırılabiliyor, yere indirilebiliyor, bordadan dışarı çıkarılabiliyor, yükseltilip azaltılabiliyordu.

Bocurgat günlerdir kullanılmadığı için biraz paslanmıştı, ancak sonunda Roberto onu hareket ettirmeyi ve çanı, iç kısmı görülebilecek şekilde orta yüksekliğe kaldırmayı başardı.

Bu çanın şimdi tek beklediği, havada bir çan tokmağı gibi sarkacak şekilde onun içine girip kayışlara bağlanacak birisiydi.

Herhangi bir büyüklükteki insan girebilirdi içine: Tokaları ya da düğümleri gevşeterek ya da sıkarak, kayışları ayarlamak yeterliydi. Kendisini bir kez kayışlara bağladıktan sonra çanın sakini, meskenini kendisiyle birlikte taşıyıp yürüyebilecekti; şeritler başının pencere hizasında kalmasını sağlıyor ve alt kenar aşağı yukarı baldırına ulaşıyordu.

“Şimdi düşüneceğin tek şey,” diye peder Caspar utkulu bir edayla açıklıyordu Roberto’ya, “bocurgat çanı denize indirdiğinde ne olacağıdır.”

“Çandaki yolcu boğulacaktır,” tahmininde bulunmuştu Roberto, herkesin bulunacağı gibi. Ve peder Caspar onu “sıvıların dengesi” hakkında pek az şey bilmekle suçlamıştı.

“Paris’te konuştuğun şu Şeytan Sinagogu süslerinin söylediği gibi, belki de sen düşünüyorsun ki bir yerlerde boşluk var. Ama sen kabul edeceksin ki herhalde, çanda boşluk değil, hava var. Ve sen havayla dolu bir çanı suya indirdiğinde, içine su girmez. Ya boşluk ya da hava.”

Doğruydu bu, Roberto kabul ediyordu. Şu halde, deniz ne kadar yüksek olsa da, insan içeri su girmeksizin orada yürüyebilirdi, meğer yolcu nefesiyle tüm havayı tüketip onu buhara dönüştürmemiş olsun (aynaya hohlandığında görüldüğü gibi); buhar

sudan daha hafif olduğundan, sonunda yerini ona bırakacaktır. “Bu da,” diye utkuyla yorumluyordu peder Caspar, “doğanın boşluktan dehşet duyduğunun kesin kanıtıdır.” Ancak bu büyüklükteki bir çanla, peder Caspar’ın hesaplarına göre, yolcu otuz nefeslik bir süre boyunca yol alabilirdi. Kıyı yüzerek ulaşılamayacak kadar uzak görünüyordu, ancak oraya yürüyerek ulaşmak bir gezinti yapmak gibi olacaktı, çünkü gemiyle kıyının hemen hemen ortasında mercan set başlıyordu. Öyle bir noktadaydı ki mercan set, kayık o yoldan gidememiş, kayalık burnun ötesine en uzun yolu izlemek zorunda kalmıştı. Ve belli noktalarda mercanlar su yüzeyindeydi. Yolculuk denizin yükselmesi döneminde başlatılırsa, suyun altında yapılacak yürüyüşün süresi daha da kısalmış olurdu. Su yüzüne çıkmış o kara parçalarına ulaşmak yeterliydi ve yolcu yüzeyin diz boyu üzerine çıkar çıkmaz, çan yeniden taze havayla dolacaktı. İyi ama tehlikelerle dolu olması gereken dipte yürümek nasıl mümkün olacak ve sivri taşlar ile taşlardan daha keskin mercanlardan oluşan mercan setin üzerine nasıl çıkılacaktı? Üstelik, çan suda ters yüz olmadan ya da suya dalan bir insanın su yüzüne çıkması gibi yeniden su yüzüne itilmeden nasıl aşağı inecekti?

Peder Caspar kurnaz bir gülümsemeyle, Roberto’nun en önemli itiraz noktasını unutmuş olduğunu ekliyordu: Hava dolu çan denize itildiğinde, çanın kütlesi kadar su hareket edecekti ve bu suyun, onun içine girmeye çalışan cisimden oldukça fazla bir ağırlığı olacak, dolayısıyla su cisme karşı büyük bir direnç gösterecekti. Ancak çandaki insanın, epey libre tutan ağırlığı söz konusuydu, üstelik metal ayakkabılar vardı. Ve, her şeyi düşünmüş kişi edasıyla, tüketilmesi olanaksız sotadan bir çift çizme çıkardı; dize kadar ulaşan çizmelerin uzunluğu beş parmağı geçiyordu ve tabanları demirdendi. Demirler safra işlevi görecek, üstelik yolcunun ayaklarını koruyacaktı. Yürüyüşünü ağırlaştıracak, ancak çoğunlukla yürüyüşü zor hale getiren engebeli zeminin neden olduğu kaygıları da ortadan kaldıracaktı.

“Ama bu aşağıdaki yokuştan kıyıya çıkmanız gerekiyorsa, bu tümüyle çıkıştan ibaret bir güzergâh olacaktır.”

“Sen çapayı indirdiklerinde değil miydin burada! Önce ben yaptım iskandil taraması. Tek bir derin yarık yok! *Daphne* biraz ileri gidecek

olsa, karaya otururdu!”

“Ama öne doğru ağırlığını veren çanı nasıl ayakta tutacaksınız?” diye soruyordu Roberto. Ve peder Caspar ona, suda bu ağırlığın hissedilmeyeceğini anımsatıyordu; Roberto bir kayığı itmeyi ya da bir havuzdan demir bir gülleyi eliyle almayı denemişse, gülle suyun içindeyken değil, su tarafından yukarı itildikten sonra çaba harcamak gerektiğini bilirdi.

Yaşlı adamın inadı karşısında Roberto onun yok oluş ânını geciktirmeye çalışıyordu. “Ama eğer çan bocurgatla indirilirse,” diye soruyordu ona, “sonra halat nasıl çözülecektir? Eğer halat çözülmezse, ip sizi tutar ve siz gemiden uzaklaşamazsınız.”

Caspar, bir kez o dibe indikten sonra, halat gevşemiş olacağından Roberto’nun bunu fark edeceği yanıtını veriyordu. Ve o noktada halat kesilecekti. Bir kez Adaya çıkınca, kayığı kurtaracak ve inşallah kayıkla geri dönecekti.

Ama karaya çıkar çıkmaz, peder bağlardan kurtulduktan sonra, çan, başka bir bocurgat onu havaya kaldırmazsa, yere oturacak ve onu tutsak edecekti. “Yaşamınızın kalanını bir adada, bir çana hapsolmuş olarak mı geçirmek istiyorsunuz?” Yaşlı adam ise, bir kez o bağlardan kurtulduktan sonra tek yapacağı şeyin, bıçağıyla deri kılıfı kesmek olacağını söylüyordu, Minerva’nın Jüpiter’in kalçasından çıktığı gibi dışarı çıkacaktı.

Ya suyun altında insanları yutan büyük balıklardan birine rastlarsa? Peder Caspar bunu gülerek yanıtlıyordu: Balıkların en vahşisi bile yolu üzerinde, bir insanı bile korkutacak, kendiliğinden hareket eden bir çana rastladığında öylesine allak bullak olur ki, olabildiğince hızlı kaçıp gider.

“Kısacası,” diye bağlamıştı sözünü, arkadaşı için içtenlikle kaygılanan Roberto, “siz yaşlı ve zayıfsınız, birinin bunu denemesi gerekiyorsa, bu ben olacağım!” Peder Caspar ona teşekkür etmiş, ancak ona, onun, Roberto’nun, uçarı birisi olduğunu kanıtlayacak birçok şey yapmış olduğunu ve kimbilir çanla nelere yol açacağını açıklamıştı; kendisi, Caspar, denizin bu bölümünü ve mercanlığı az çok tanıyordu ve altı düz bir tekneyle başka yerlerde benzeri suları dolaşmıştı; bu çanı kendisi yaptırmıştı, dolayısıyla kusurlu

yanlarıyla üstün yanlarını biliyordu, hidrostatik fiziğin ilkelerinden iyi anlardı ve öngörülmeyen bir durum karşısında nasıl kurtulacağını bilirdi ve "Son olarak," diye eklemişti, kendisinin gitmesini haklı çıkaran nedenlerden sonuncusunu söylercesine, "sonuçta, benim inancım var, seninse yok."

Ve Roberto bunun hiç de sonuncu değil, birinci ve hiç kuşkusuz en güzel neden olduğunu anlamıştı. Peder Caspar Wanderdrossel, Gözlemevine inandığı gibi çanına da inanıyordu, Gözlemevine ulaşmak için çanı kullanması gerektiğine inanıyordu ve yaptığı her şeyin Tanrı'nın yüce şanı için olduğuna inanıyordu. inanç dağları düzleştirebildiği gibi, elbette suları da aşabilirdi.

Geriye bir tek çanı güverteye yerleştirmek ve dalışa hazırlanmak kalıyordu. Bu onları akşama kadar uğraştıran bir iş oldu. Deri kılıfı içine ne su girecek ne de dışarı hava kaçıracak şekilde işlemek için ağır ateşte hazırlanan bir macundan kullanmak gerekiyordu; macun, üç libre balmumu, bir libre Venedik terementi ve dört ons marangozların kullandığı bir başka ciladan oluşuyordu. Sonra bu madde deriye yediriliyor, deri ertesi güne kadar dinlenmeye bırakılıyordu. En sonunda, zift ve balmumundan oluşan bir başka macunla pencerenin kenarlarındaki tüm açıklıkları doldurmak gerekti; cam daha önceden cam macunu ile tespit edilmiş ve macunun üzerinden zift geçilmişti.

Onun dediği gibi, *"Omnibus rimis diligenter repletis,"*" peder Caspar bütün geceyi dua ederek geçirdi. Şafakla birlikte çanı, bağları ve kancaları yeniden gözden geçirdiler. Caspar, denizin yükselmesinden azami yararı sağlayabileceği, bununla birlikte güneşin, önündeki denizi aydınlatıp, her gölgeyi omuzlarının arkasında bırakacak şekilde yeterince yüksek olduğu ânı bekledi. Sonra ikisi kucaklaştılar.

Peder Caspar, bunun Adem ile Havva'nın bile bilmediği şaşırtıcı şeyler göreceği hoş bir girişim olacağını yineledi, deniz dünyasına inen ilk insan olmaktan gurur duymakla kibirlilik günahını işlemiş olmaktan korkuyordu. "Ancak," diye ekliyordu, "bu aynı zamanda bir kendini hor görme kanıtı. Isa Efendimiz suların üzerinde yürüdüyse, ben bir günahkâra yaraşır şekilde suyun altında yürüyeceğim."

Çanı yeniden yukarı kaldırmak, onu peder Caspar'ın üzerine oturtmak ve pederin rahatça yürüyüp yürüyemediğini kontrol etmek dışında bir şey kalmıyordu geriye.

Birkaç dakika Roberto, ağır ve beceriksiz adımlarla ilerleyen, sık sık duran ve peder sağa ya da sola bakmak istediğinde kendi çevresinde bir yarım dönüş yapan büyük bir salyangozun, yok yok, bir kurt mantarının, göçebe bir çayırmantarının gösterisine tanıklık etti. Bir yürüyüşten çok, bu seyyah başlık, müziğin yokluğunun daha da hantal hale getirdiği bir gavot dansına, bir bourree dansına kapılmışa benziyordu.

Sonunda peder Caspar yaptığı denemelerden hoşnut göründü ve sanki çizmelerinden çıkıyormuş gibi görünen bir sesle artık yola çıkabileceğini söyledi.

Bocurgatın yanına gitti, Roberto kancayı yerine taktı, bocurgatı itmeye başladı ve çan havaya kaldırıldığında, ayakların sallandığını, yaşlı adamın aşağı kaymadığını ya da çanın yukarıdan çıkmadığını sağlama aldı. Peder Caspar, her şeyin iyi gittiğini, ama ellerini çabuk tutmaları gerektiğini söylüyordu: "Bu çizmeler bacaklarımı aşağı çekip, neredeyse onları karnımdan koparıyorlar! Çabuk, suya koy beni!"

Roberto birkaç yüreklendirici söz daha haykırmış ve insan motoruyla birlikte aracı ağır ağır suya indirmişti. Bu da kolay bir şey olmadı, çünkü Roberto birçok denizcinin yapacağı işi tek başına yapıyordu. Bu yüzden, çanın inişi ona hiç sona ermeyecekmiş gibi geldi, sanki o güçlerini artırdıkça deniz buna paralel olarak alçalıyormuş gibiydi. Ancak sonunda suyun üzerinde bir gürültü duydu, gücünün tükenmekte olduğunu fark etti ve birkaç saniye sonra (bu birkaç saniye ona yıllar gibi geldi) artık bucurgatın boşa döndüğünü işitti. Çan dibe dokunmuştu. İpi kesti, sonra aşağıya bakmak için küpeşteye attı kendisini. Ve hiçbir şey görmedi.

Peder Caspar ile çandan bir eser yoktu.

"Ne büyük Cizvit beyni ama," dedi kendi kendine Roberto hayranlıkla. "Başardı! Düşün bir, orada aşağıda yürüyen bir Cizvit var ve kimse tahmin edemezdi bunu. Tüm okyanusların vadileri sayısız Cizvitle dolu olabilir ve kimse bilemezdi bunu!"

Sonra daha ihtiyatlı düşüncelere geçti. Peder Caspar'ın aşağıda olduğu görünmez bir biçimde açıktı. Ama yukarıya döneceği şimdiden söylenemezdi.

Suda bir kıpırtı var gibi geldi ona. O günü seçmelerinin nedeni, durgun bir gün olmasıydı. Ancak, son işlemleri yaparlarken, o yükseklikte yüzeyi biraz dalgalandıran bir rüzgâr çıkmıştı, buna karşın rüzgâr kıyıda belli dalga oyunlarına yol açıyordu; bu, artık su yüzüne çıkmış olan kayalıklarda kıyıya çıkmayı zorlaştırabilirdi.

Neredeyse düz ve dikine bir duvarın yükseldiği kuzey uca doğru, kayayı döven köpük fışkırtılan görülüyordu; bunlar havada çok sayıda beyaz kıvılcım gibi dağılıyordu. Tabii bu, Roberto'nun göremediği bir dizi küçük sarp kaya boyunca kıyıyı döven dalgaların sonucuydu, ama gemiden, sanki bir canavar uçurumdan o billûrsu alevleri üflüyormuş gibi görünüyordu.

Buna karşın, kumsal daha sakindi. Roberto için bu iyi bir işaretti: Mercanlığın suyun dışına çıktığı yeri gösteriyor ve ötesine geçtiğinde peder Caspar'ın artık tehlikeyle karşılaşmayacağı sınır çizgisini işaret ediyordu.

Yaşlı adam neredeydi şimdi? Dibe değdikten hemen sonra yürüyüşe geçtiyse, şimdiden yolu aşmış olmalıydı... Ama aradan ne kadar süre geçmişti? Roberto, saniye duygusunu yitirmişti, saniyeleri hesaplarken neredeyse sonsuz bir süre harcıyor, bu yüzden geçen tahmini süreyi azaltma eğilimi gösteriyordu; yaşlı adamın az önce aşağı indiğine, belki de yönünü bulma arayışı içinde hâlâ karinanın altında olduğuna kendisini inandırmaya çalışıyordu. Ancak bu noktada şu kuşku doğuyordu: Ya halat aşağı inerken kendi üzerine bükülüp, çana bir yarım dönüş hareketi yaptırmışsa ve peder Caspar bilmeksizin pencereyi batıya çevrili bulmuş ve açık denize doğru gitmekteyse?

Sonra Roberto şöyle diyordu kendi kendine: Her kim açık denize doğru gitse, yukarı çıkmak yerine aşağı indiğini fark edecek, böylece yönünü değiştirecektir. Ama o noktada batıya doğru hafif bir yokuş varsa ve yukarı doğru çıkan kişi doğuya gittiğine inanırsa? Gene de, güneş yansımaları, güneşin nereden nereye hareket ettiğini gösterecekti... İyi ama, güneşi derin boşluktan görmek olası

mı? Güneş ışınları bir kilise vitrayından geçer gibi toplu demetler halinde geçmiyor mu ya da aşağıda yaşayan varlıkların ışığı yönlerden yoksun bir parlaklık olarak göreceği şekilde damlaların kırılması içinde dağılmıyor mu?

Hayır, diyordu sonra, yaşlı adam nereye gitmesi gerektiğini çok iyi anlar, belki de şimdi gemi ile mercan set arasında yarı yoldadır, belki oraya varmıştır bile, belki de büyük de mirden tabanlarıyla yukarı çıkmak üzeredir ve birazdan onu görürüm...

Bir başka düşünce: Gerçekte, bugünden önce kimse denizin dibine inmemiştir. Kim söylüyor aşağıda birkaç kulaç sonra, yalnızca gözleri belli belirsiz bir ışık saçan yaratıkların yaşadığı mutlak karanlığa girilmediğini? Kim söylüyor denizin dibinde gene de doğru yol duygusunun olduğunu? Belki bir çember çevresinde dönüp duruyordu, hep aynı yolu aşmaktaydı, ta ki göğsündeki hava neme dönüşüp dost suyu çana davet edene kadar...

Güverteye en azından bir kum saati getirmediği için kendini suçluyordu: Ne kadar zaman geçmişti? Belki yarım saatten daha fazla, ah çok fazla, boğulduğunu hisseden kendisiydi. O zaman ciğerlerini tamamen havayla doldurup nefes alıyor, yeniden doğuyor ve bunun çok az süre geçmiş olduğuna bir kanıt oluşturduğuna, peder Caspar'ın hâlâ çok temiz bir hava soluduğuna inanıyordu.

Ama belki de yaşlı adam çaprazına gitmiştir ve sanki çakmaklı tüfek mermisinin çizdiği yol üzerinden yeniden su yüzüne çıkacakmış gibi önüme bakmanın yararı yoktur. Mercanlığa en iyi erişme yolunu arayarak, birçok sapma yapmış olabilirdi. Çanı kurarlarken, bucurgatın onu tam o noktaya bırakmasının bir şans olduğunu söylememiş miydi? On adım daha kuzeyde, mercanlığın çevresindeki çukur, birden bir kez kayıkla çarptıkları dik bir yokuşa dönüşüyordu, buna karşın bucurgatın tam önünde bir geçit vardı, kayık da buradan geçmiş ve sonra kayalıkların yavaş yavaş yükseldiği noktada karaya çıkmıştı.

Şimdi, yönünü koruma konusunda yanılmış olabilirdi, kendisini bir duvarın karşısında bulmuştu ve geçidi arayarak kıyı boyunca güneye doğru gidiyordu. Ya da kıyıyı kuzeye doğru izleyerek ilerliyordu. Gözle tüm kıyıyı bir ucundan ötekine izlemek

gerekiyordu, belki deniz sarmaşıklarının çevrelediği şu noktadan su yüzüne çıkardı... Roberto başını koyun bir ucundan ötekine çeviriyor, sola bakarken, peder Caspar'ın sağdan su yüzüne çıkmış olmasından korkuyordu. Yine de bu uzaklıktan da bir insanı hemen algılayabilirdiniz, güneşte üzerinden yeni yıkanmış kulplu bakır tencere gibi damlalar akan deriden bir çan haydi haydi görülebilirdi...

Balık! Belki sularda gerçekten de insan eti yiyen bir balık vardı, çandan hiç de korkmamış ve Cizviti yutmuştu. Hayır, böyle bir balığın koyu gölgesi fark edilirdi. Gerçekten varsa, gemi ile mercan kayalıklarının arasında olması gerekirdi, daha ötede değil. Ama belki de yaşlı adam kayalara varmıştı bile ve hayvan ya da bitki dikenleri çanı delmiş, çanda kalan az havanın hepsini dışarı çıkarmıştı...

Bir başka düşünce: Sahi, çandaki havanın bu kadar uzun süre yeteceğine kim inandırabilir beni? Bunu o söyledi, ama leğeninin işe yarayacağından emin olduğunda da yanılmıştı peder Caspar. Aslına bakılırsa, bu iyi yürekli Caspar bir sayıklamacı olduğunu ortaya koymuştu ve belki tüm o Tufan suları, meridyen ve Süleyman Adası hikâyesi bir masallar yığınıydı. Hem sonra, Adayla ilgili olarak haklı olsa bile, bir insanın gereksinim duyacağı hava miktarını yanlış hesaplamış olabilirdi. Ve tüm bu yağların, macunların tüm çatlakları gerçekten kapattığını kim söyleyebilirdi? Belki şu anda o çanın içi suyun her yerden fışkırdığı mağaralardan birini andırmaktadır, belki tüm deri bir sünger gibi su sızdırmaktadır; hem tüm derimizin, algılanması olanaksız, ancak teri sızdırdıklarına göre gene de var olması gereken gözeneklerden oluşmuş bir elek olduğu doğru değil mi? Ve bu bir insan derisinde oluyorsa, bir öküzün derisinde de olamaz mı? Yoksa öküzler terlemiyor mu? Yağmur yağdığında, bir öküz, içinin de ıslandığını mı hissediyor?

Roberto ellerini sıkıyor ve aceleciliğine lanet okuyordu. Açıkça ortadaydı, o saatlerin geçmiş olduğuna inanıyordu, oysa birkaç nabız atışı süre geçmişti aradan. Korkması için hiçbir neden olmadığını düşündü, cesur yaşlı adamın korkmak için çok daha fazla nedeni vardı. Belki de daha çok, Caspar'ın yolculuğunu duayla ya da en azından umut ve dilekle desteklemeliydi.

Hem sonra, diyordu kendi kendine, tragedya için gereğinden fazla neden hayal ettim, gerçekliğin yanşamayacağı hayaletler üretmek tam melankoliklere özgü bir şey. Peder Caspar, hidrostatik yasaları biliyor, önceden bu denizi iskandille ölçmüş, tüm denizlerde bol bol bulunan fosiller aracılığıyla Tufan'ı incelemiş. Sakin ol, geçen sürenin çok az olduğunu kavramam ve beklemeyi bilmem yeterli.

Şimdiden, bir zamanlar Davetsiz Konuk olan bu kişiyi sevdiğini ve yalnızca başına bir talihsizlik gelmiş olabileceği düşüncesinin bile kendisini ağlattığını fark ediyordu. "Haydi ihtiyar," diye mırıldanıyordu, "geri dön, yeniden doğ, yeniden canlan, Tanrı aşkına, en yağlı tavuğu kesip pişiririz, Malta Gözlemevini yalnız bırakmayı istemezsin değil mi?"

Ve birden kıyıya yakın kayaları artık görmediğini fark etti; bu, denizin yükselmekte olduğunun işaretiydi ve daha önce başım kaldırmadan görebildiği güneş şimdi tam başının üzerindeydi. Şu halde, çanın gözden yitmesinin üzerinden dakikalar değil, saatler geçmişti. İnanılır kılabilmek için bu gerçeği yüksek sesle yinelemek zorunda kaldı. Dakikaları saniye olarak saymıştı ve göğsünde hızlı atışları olan çılgın bir saat olduğuna kendisini inandırmıştı, oysa iç saati yürüyüşü yavaşlatmıştı. Kimbilir ne zamandan beri, kendi kendine peder Caspar'ın henüz denize inmiş olduğunu söyleyerek, uzun süredir havasız kalmış bir varlığı bekliyordu. Kimbilir ne zamandan beri bu engin denizin herhangi bir noktasında cansız yatan bir bedeni bekliyordu.

Ne olmuş olabilirdi? Her şey. Düşünmüş olduğu, belki de kötü talihin taşıyıcısı olarak, uğursuz korkusuyla olmasına yol açmış olduğu her şey. Peder Caspar'ın hidrostatik ilkeleri birer yanılsamadan ibaret olabilirdi; belki de, özellikle içerideki kişi dışarı hava veriyorsa, su çana aşağıdan giriyordu; Roberto ne biliyordu ki sıvıların dengesi hakkında? Belki de çarpma çok hızlı olmuş ve çan ters dönmüştü. Ya da peder Caspar'ın yarı yolda ayağı takılmıştı. Ya da yolunu yitirmişti. Ya da şevkiyle oransız olan yetmişlik kalbi pes etmişti. Ve son olarak, bu derinlikte deniz suyunun ağırlığının, bir limonun sıkıldığı ya da bir baklanın tanesinin ayıklandığı gibi deriyi ezemeyeceğini kim söylüyordu?

Ama ölmüş olsa, cesedi su yüzüne çıkmaz mıydı? Hayır, demir tabanlar yüzünden dibe çakılırdı, zavallı bacakları ancak suların ve yüzlerce açgözlü küçük balığın ortak hareketi onu bir iskelete dönüştürdüğünde dışarı çıkabilirdi...

Sonra, birden, parlak bir düşünce geldi aklına. Neden zihninde homurdanıp duruyordu ki? Öyle ya, peder Caspar ona söylememiş miydi, karşısında gördüğü Adanın bugünün değil, dünün Adası olduğunu? Meridyenin ötesinde hâlâ önceki gündü! Şimdi, hâlâ dün olan o kıyıda, suya bugün inen birisini görmeyi bekleyebilir miydi? Elbette, hayır. Yaşlı adam o Pazartesi gününün sabahının ilk saatlerinde suya dalmıştı, ama gemide Pazartesi idiyse, o Adada henüz Pazar günüydü, dolayısıyla oraya yaklaşan ihtiyarı ancak ertesi günün sabahı, Adada Pazartesi olduğunda görebilirdi...

Yarına kadar beklemeliyim, diyordu kendi kendine. Sonra: Ama Caspar bir gün bekleyemez, hava yetmez ona! Daha sonra: Ama bir gün beklemek zorunda olan benim; o, meridyen çizgisini geçtiği an Pazar gününe yeniden girmiş oluyor. Allahım, ama o zaman gördüğüm Ada, Pazar gününün adası ve peder oraya Pazar günü vardıysa, onu şimdiden görmem gerekir. Hayır, baştan aşağı hatalı düşünüyorum. Gördüğüm Ada, bugünün adası, sihirli bir kürede görür gibi geçmişi görmem olanaksız. Orada, Adada, yalnızca orada dündür. Ama bugün dünün Adasını görüyorsam, dünün Adasında var olan ve ikinci bir Pazarı yaşayan onu görmem gerekir... Hem sonra ister dün ister bugün varmış olsun, kıyıya içi boşaltılmış çanı bırakması gerekirdi, oysa ben çanı görmüyorum. Ama çanı kendisiyle birlikte koruluğa götürmüş de olabilir. Ne zaman? Dün. Öyleyse: Gördüğümün, Pazar gününün Adası olduğu sonucuna varıyorum. Oraya Pazartesi ulaşan pederi görmek için yarını beklemeliyim...

Roberto'nun, haklı olarak, kesinkes mantığını yitirmiş olduğunu söyleyebiliriz: Hesaplamayı nasıl yaparsa yapsın, hesabı tutturamayacaktı. Dönemin paradoksları bize de mantığımızı kaybettiriyor. Dolayısıyla ne yapacağını artık anlayamaması normaldi. Ve kendi umudunun kurbanı olan herkesin yapacağını yapmaya karar verdi. Kendini umutsuzluğa kaptırmadan, bir sonraki günü beklemeye hazırlandı.

Bunu nasıl yapmış olduğunu yeniden kurmak güç. Güvertede bir ileri bir geri dolaşarak, yemeğe el sürmeden, kendi kendisiyle, peder Caspar'la ve yıldızlarla konuşarak, belki de yeniden alkollü içkiye başvurarak. Gerçek şu ki, onu ertesi gün, gece aydınlanır ve gökyüzü renklenirken yeniden karşımızda buluyoruz, sonra güneşin yükselmesinin ardından, saatler ilerledikçe giderek daha gergin, saat on bir ile öğle arası değişmiş, öğle ile günbatımı arasında altüst olmuş olarak, ta ki kendisini gerçekliğe teslim edinceye kadar; ve bu kez hiçbir kuşkuya yer kalmaksızın. Dün, elbette dün, peder Caspar güney okyanusunun sularına girdi ve ne dün ne bugün çıktı dışarı. Antipod meridyeninin tüm mucizesi, dün ile yarından sonraki gün ya da yarın ile dünden önceki gün arasında değil, dün ile yarın arasında gidip geldiğinden, artık bu denizden peder Caspar'ın asla çıkmayacağı kesindi.

Matematik, hatta kozmografik ve astronomik kesinlikle zavallı arkadaşı yitip gitmişti. Aşağıda kesin olarak bilinmeyen bir yerde. Belki su yüzeyinin altında şiddetli akıntılar vardı ve o beden artık açık denizdeydi. Ya da hayır, *Daphne*'nin altında bir çukur, bir uçurum vardı, çan oraya oturmuştu ve yaşlı adam oradan yukarı çıkmayı başaramamış, kalan az ve giderek daha çok suyla dolan nefesini yardım istemek için harcamıştı.

Belki de, kaçmak için bağlarını çözmüş, hâlâ havayla dolu olan çan yukarı doğru sıçramış, ancak demir kısmı bu ilk itme gücünü frenlemiş ve onu suyun ortasında, kimbilir nerede alıkoymuştu. Peder Caspar çizmelerinden kurtulmaya çalışmış, ama bunu başaramamıştı. Şimdi o miğferin içinde, kayada kök salmış, cansız bedeni bir yosun gibi sallanıyordu.

Roberto böyle düşünürken, Salı gününün güneşi artık omuzlarının arkasındaydı; peder Caspar Wanderdrossel'in ölümü giderek daha uzakta kalıyordu.

Günbatımı, adanın koyu yeşili arkasında sarılığa yakalanmış bir gök ve kara bir deniz yaratıyordu. Roberto doğanın da kendisiyle birlikte hüzünlendiğini anladı ve kimi zaman sevdiği bir insandan yoksun kalan kişinin başına geldiği gibi, yavaş yavaş o insanın yazgısı için değil, kendi yeniden bulunmuş yalnızlığı için ağladı.

Daha birkaç gün önce giden peder Caspar onun için dost, baba, kardeş, aile ve vatan haline gelmişti. Şimdi yeniden arkadaşsız ve tek başına olduğunu fark ediyordu. Bu kez sonsuza dek.

Bununla birlikte, o umutsuzluk içinde bir başka yanılsama biçim kazanıyordu. Şimdi, yalnızlığından çıkmanın tek yolunu, aşılması olanaksız Uzamda değil, Zamanda araması gerektiğinden emindi.

Şimdi gerçekten de Adaya ulaşmak için yüzmeyi öğrenmesi gerekiyordu. Geçmişin kıvrımları içinde yitmiş peder Caspar'ın bedeninden birkaç kalıntıyı bulmak için değil, kendi yarınının korkunç ilerleyişini durdurmak için.

26.
ARMALAR TİYATROSU

Üç gün boyunca, kıyıdaki ağaçların tepesine bakmak için Roberto gözünü güverte dürbününe dayayıp durmuştu (daha güçlü öteki dürbünün artık işe yaramaz olmasından dert yanarak). Portakal Rengi Güvercini görmeyi bekliyordu.

Üçüncü gün irkilerek sıçradı. Biricik arkadaşını yitirmişti, meridyenlerin en uzağında kaybolmuştu; belki de sadece peder Caspar'ın zihninde kanat çırpıp havalanmış bir kuşu görse, teselli bulmuş olacaktı!

Gemide daha ne kadar yaşamda kalabileceğini anlamak için barınağını yeniden gözden geçirmeye karar verdi. Tavuklar yumurtlamaya devam ediyordu ve bir sürü civciv doğmuştu. Toplanan sebzelerden geriye çok fazla bir şey kalmamıştı, artık çok fazla kurumuşlardı ve kuşlar için yem olarak kullanılmaları gerekiyordu. Az sayıda su varili vardı, ancak yağmur suyu biriktirilerek bu varillerdeki su olmadan da idare edilebilirdi. Ve balıklar vardı.

Sonra, taze sebze yemezse, iskorbütten öleceğini düşündü. Serada sebzeler vardı, ama sera ancak yağmur yağarsa doğal yollardan sulanabilirdi: Uzun bir kuraklık çıkagelirse, bitkileri içecek suyla sulamak zorunda kalacaktı. Ve günlerce süren bir fırtına olursa, suyu olur, ancak balık avlayamazdı.

Kaygılarını dindirmek için suyla işleyen ve peder Caspar'ın kendisine nasıl çalıştırılacağını öğrettiği orgun bulunduğu kabine gitmişti: Sürekli olarak ve yalnızca '*Daphne*'yi dinliyordu, çünkü silindirin nasıl değiştirileceğini öğrenme misti; ancak saatlerce aynı ezgiyi dinlemekten hoşnutsuzluk duymuyordu. Bir gün *Daphne*'yi, gemiyi, sevdiği kadının bedeniyle özdeşleştirmişti. *Daphne*, defneye -dolayısıyla, geminin yapıldığı malzemeye benzer ağaçtan bir maddeye- dönüşen bir yaratık değil miydi? Şu halde ezgi ona Lilia'nın ezgisini söylüyordu. Görüldüğü gibi, düşünceler zinciri tümüyle düşüncesizce bir araya getirilmiş düşüncelerden oluşuyordu, ama Roberto böyle düşünüyordu.

Peder Caspar'ın gelişiyle dikkatinin dağılmasına izin verdiği, onun mekanik saplantılarının peşi sıra gittiği ve kendi sevgi yeminini unuttuğu için kendisine kızıyordu. Sözlerini bilmediği (sözleri varsa eğer) o biricik ezgi, *Daphne*'nin derinliklerinde suyun ve rüzgârın çaldığı '*Daphne*', tanrısal bir *Daphne*'nin eskil dönüşümünün anısı, her gün makinenin mırıldanmasına karar verdiği duaya dönüşmekteydi. Her akşam gökyüzüne bakarak, kiliselerde okunan uzun bir dua gibi o ezgiyi alçak sesle solfejliyordu.

Sonra kabinine dönüp, Lilia'ya yazmaya devam ediyordu.

Aslında, Roberto'nun tüm bu süre boyunca, bize tekrar ve tekrar aktardığı gibi, yalnızca geceleri yaşadığına inanmıyorum. En sıcak günlerin aşırı sıcaklarından kaçınması olasıdır, ancak Lilia'yı izlediğinde, bunu gündüzleri yapıyordu. Bu rahatsızlığın gözlerindeki gerçek bir bozukluktan çok, karasevdanın etkisi olduğunu sanıyorum. Roberto, ancak en melankolik anlarda ışıktan rahatsız olduğunu fark ediyor, ama zihnini daha neşeli düşüncelere kaptırdığında ışığı sorun etmiyordu.

Her ne olursa olsun, o akşam ilk kez gölgenin çekicilikleri üzerine düşünmekte olduğunu keşfetmişti. Yazı yazarken ya da mürekkep hokkasına batırmak için kalemi kaldırırken, ışığı ya kâğıdın üzerinde yaldızlı bir ayla gibi ya da karanlık parmakların hatlarını belirginleştiren mumdan ve neredeyse yarı saydam bir perçem gibi görüyordu gölgeyi. Sanki elinin içinde yaşıyormuş ve yalnızca uçlarda kendini gösteriyormuş gibi. Tüm çevresi, bir Cappuccino rahibinin sevecen giysisiyle ya da -bilmem nasıl betimlemeli- gölgeye değdiğinde ölen fındık rengi bir aydınlıkla çevriliydi.

Yağ lambasının alevine bakıyor ve orada iki ateşin doğduğunu görüyordu: Bozulmaya elverişli madde ile birleştiği aşağıda, alev kırmızıydı; ancak yukarı çıktığında, morumsu bir renkle son bulan en uçtaki aleve, göz kamaştırıcı bir beyaz renkle yaşam veriyordu. Böylece, diyordu kendisine, ölen bir bedenin beslediği aşkı, sevdiği kadının semavi ruhuna yaşam veriyordu.

Birkaç günlük ihanetten sonra, gölgeyle olan uzlaşmasını kutlamak istedi ve gölgelerin her yere, gemiye, denize, artık yalnızca tepelerin hızla kararmasının seçildiği Adaya yayıldığı bir

sırada güverteye yeniden çıktı. Yaşadığı kırları anımsayarak, kıyıda ateşböceklerini, canlı renkleriyle çitlerin karanlığı arasında gezinen kanatlı kıvılcımları seçmeye çalıştı. Ateşböceklerini göremedi, ateşböceklerinin belki yalnızca öğle vakti ışıldadıkları antipodların oksimoronları üzerinde düşündü.

Sonra kıç kasarasına uzanmış ve kendisini güvertenin sallantısına bırakarak ay'ı izlemeye koyulmuştu, bu arada Adadan cırcırböceklerinin ya da onların bu yarımküredeki benzerlerinin cırlamasına karışan dalga çatlamasının gürültüleri geliyordu.

Günün güzelliğinin sarışın bir güzelliği andırdığını, buna karşın gecenin güzelliğinin esmer bir güzellik olduğunu düşünüyordu. Sarışın bir tanrıçaya duyduğu ve gecelerin esmerliğinde yaşadığı aşkındaki karşıtlığın tadını çıkardı. Arthenice'in salonundaki öteki her ışığı yok eden buğday rengi saçları anımsayarak, dermansızlığı içinde gizli bir güneşin ışınlarını çözen ayın güzel olduğunu düşündü. Dalgalardaki yansımalarda o saçların altınıyla o gözlerin mavisinin övgüsünü okumak için yeniden kazanılan günü yeni bir fırsata dönüştürme sözü verdi kendisine.

Ancak her şeyin dinlenir göründüğü, yıldızların güneşten daha sessizce hareket ettiği gecenin güzelliklerinin tadını çıkarıyordu ve tüm doğada hayal kurmaya dalmış tek kişi olduğuna inandırıyordu kendisini.

O gece, gelecek tüm günler boyunca gemide kalmaya karar vermek üzereydi. Ancak gözlerini gökyüzüne kaldırdığında, birden açılmış kanatlarıyla ona bir güvercinin profilini gösteriyor gibi görünen bir grup yıldız görmüştü; güvercin ağzında bir zeytin dalı taşıyordu. Güney gökyüzünde, Büyük Köpek'ten biraz uzakta, en azından kırk yıl önce bir Güver cin takımyıldızı belirlenmişti. Ancak Roberto'nun bulunduğu yerden, o saatte ve o mevsimde o yıldızları görmüş olabileceğinden emin değilim. Her halükârda, orada bir güvercin görmüş olan kimse (*Uranometria Nova*'da Johannes Bayer ve oldukça daha geç bir tarihte *Libro dei Globi* adlı kitabında Coronelli gibi), Roberto'nun sahip olduğundan daha zengin bir hayal gücü ortaya koyduğundan, yıldızların dizilimi ne dursa olsun, o anda, Roberto'ya bir güvercin gibi, bir yaban güvercini ya da bir kumru gibi, işte ne derseniz adına, görünebilirdi. Sabah onun

varlığından kuşku duymuş olmasına karşın, Portakal Rengi Güvercin, bir çivi gibi -ya da, daha iyi göreceğimiz üzere, altın bir kabara gibi- aklına çakılmıştı.

Gerçekten de, peder Caspar'ın ilk değinmesiyle, Adanın ona vaat edebileceği onca şey arasında Roberto'nun neden Güvercinle bu kadar ilgilendiğini kendimize sormalıyız.

Bu öyküyü izleyerek ilerledikçe göreceğiz ki, (yalnızlığın kendisini her geçen gün daha coşkulu hale getirdiği) Roberto'nun zihninde bir anlatının şöylesine bir değinip geçtiği o güvercin, ne kadar görmeyi başaramazsa o kadar canlı hale gelecek, seven ruhunun her tutkusunun göze görünmez toplamına, hayranlık, takdir, tapma, umut, kıskançlık, haset, şaşkınlık ve neşe duygularına dönüşecektir. Güvercinin Adaya ya da Lilia'ya ya da her ikisine birden ya da geleceği olsa olsa yarınında önceki güne ulaşmak olan, sonsuz bugün içindeki o sürgün açısından, üçünün birden sürgüne gönderildiği düne dönüşüp dönüşmediği Roberto için açık değildi (bizim için de olamaz).

Caspar'ın ona Neşideler Neşidesi'ni anımsatmış olduğunu söyleyebiliriz; işe bakın ki, Karmeliten hocası ona bu neşideyi öyle çok okumuştu ki, Roberto neredeyse metni ezberlemişti: Ve gençliğinden beri, güvercin gözlü bir varlık için, yüzü ve sesi kayalık uçurumlar arasında görülebilen bir güvercin için tatlı acılar çekiyordu... Ama bu beni ancak belli bir noktaya kadar tatmin ediyor. Bir "Güvercin Açıklaması"na girişmemizin, gelecekte *Columba Patefacta* başlığı verilebilecek bir inceleme için birkaç notu kâğıda geçirmenin gerekli olduğuna inanıyorum; bir başkasının Balinanın Anlamı üzerine tam bir bölüm ayırdığı düşünülürse, bu tasarı tümden yararsız görünmüyor bana. Kaldı ki balina dediğiniz hayvan ya siyah ya da gridir (olsa olsa bir tane de beyaz olanı vardır), oysa biz rengi daha da seyrek olan ve insanlığın balinalara oranla üzerinde çok daha fazla kafa yorduğu bir rara avis'i ele alacağız.

Konumuz işte bu. İster Karmelitenle konuşarak ya da peder Emanuele'yle tartışarak olsun, ister onun döneminde çok değer verilen birçok kitabı karıştırarak olsun, ister Paris'te oradakilerin Enigmatik Özdeyişler ya da Şekiller adını verdikleri tartışmaları

dinleyerek olsun, Roberto güvercinler hakkında bir şeyler biliyor olmalıydı.

Bunun, gizli ve bir gizi açığa vuran anlamlar keşfetmek için her tür imgenin yaratıldığı ya da yeniden yaratıldığı bir dönem olduğunu hatırlatalım. Güzel bir çiçek ya da bir timsah demiyorum, küçük bir sepet, bir merdiven, bir elek ya da bir sütun görmek yeterliydi, onun çevresinde kimsenin görmeyeceği bir nesneler ağı oluşturmak için. Burada Arma ya da Amblem arasındaki ayrımı ve bu şekillere nasıl farklı tarzlarda dizeler ya da deyişler eklenebildiğim açıklayacak değilim, yalnızca şu noktaya değineceğim: Amblem, zorunlu olarak şekillerle dile getirilmiş olmayan belirli bir olgunun betiminden evrensel bir kavram çıkarıyordu, buna karşın Arma belirli bir nesnenin somut imgesinden tekil bir bireyin bir niteliğine ya da amacına gidiyordu; sözgelimi, “kardan daha ak olacağım” ya da “yılandan daha kurnaz” ya da “ihanet etmektense ölmeyi yeğlerim” gibi. Bunlar arasında çok ünlü deyişler de var: (*Frangar non Flectar* ve *Spiritus durissima coquitf*), ancak bu çağın insanları tüm dünyayı bir Simgeler, Değinmeler, At Oyunları, Maskeliler Alayı, Resimler, Centilmen Silahları, Ganimetler, Şeref Nişanları, İronik Şekiller, madeni paralara kazınmış Desenler, Masallar, Alegoriler, Öğüt Verici Öyküler, Epigramlar, Deyişler, Çift Anlamlı Sözler, Atasözleri, Kimlik Belgeleri, Kısa Mektuplar, Mezar Yazıtları, Ekler, Mezar Taşlarındaki Oymalar, Kalkanlar, Yivler, Yuvarlak Bronz Kalkanlar ormanına -izin verirseniz ben burada duruyorum, ancak onlar durmuyorlardı- çevirmeyi kaçınılmaz görüyorlardı. Ve her iyi Arma eğretilemeli, şiirsel olmalıydı, evet, tamamen açığa çıkarılmayı bekleyen bir ruhtan, ancak her şeyden önce dünyadaki bir nesneye göndermede bulunan duyarlı bir bedenden oluşmalıydı; soylu, şaşırtıcı, yeni, ancak tanınabilir; belirgin, ancak etkin, tekil, mekânla oranlı, keskin kavrayışlı ve kısa, çift anlamlı ve doğrudan, halkın beğendiği biçimde enigmatik, uygun, ustalıkla yapılmış, benzersiz ve kahramansı olmalıydı.

Kısacası, bir Arma gizemli bir düşünmenin ürünüydü, bir uyumun dile getirilişiydi; ezgi söylemeyen bir şiirdi, ancak hem sessiz bir şekilden hem onun adına göze konuşan bir deyişten oluşuyordu; algılanmadığı oranda değerliydi, onun ancak gıdım gıdım gösterdiği

hayranlık uyandırıcı niteliği, incilerde ve elmaslarda saklanıyordu. Daha az gürültü çıkararak daha çok şey söylüyordu ve Epik Şiirin masallar ve epizodlar ya da Tarih'in müzakere sonucu alınan kararlar ve söylevler gerektirdiği yerde, Armaya yalnızca iki çizgiyle bir hece yetiyordu: Onun kokuları ancak görünmez damlalar halinde süzülüyor ve ancak o zaman Yabancılarda ve Maskelerde olduğu gibi, nesneler şaşırtıcı bir giysinin altında görülebiliyordu. Arma, açığa çıkardığından daha fazlasını gizliyordu. Ruhu maddeyle doldurmuyor, onu tözlerle besliyordu. O (o zaman çok fazla kullanılan ve bizim de daha önce kullandığımız bir terimle) gezgindi; ancak *gezgin, yabancı; yabanc*ı ise *tuhaf* anlamına geliyordu.

Portakal Rengi bir Güvercinden daha yabancı ne olabilirdi? Daha doğrusu, bir güvercinden daha gezgin? Doğrusu, güvercin anlamlar açısından zengin bir imgeydi, her anlam ötekilerle ne kadar çelişiyorsa o kadar zekiceydi.

Güvercinden ilk söz edenler, doğal olduğu üzere, çok eski Horapollo *Hieroglyphica'sından* başlayarak Mısırlılar olmuşlardır; başka birçok özelliğinin yanı sıra, bu hayvan öteki tüm hayvanlar arasında çok saf olarak değerlendiriliyordu; o kadar ki, insanlarla eşyayı zehirleyen bir salgın olduğunda, ancak güvercin yiyenler bu salgından etkilenmiyordu. Bu da bariz bir şeydir, çünkü bu hayvan öteki tüm havyanlar arasında ödü (yani öteki hayvanların karaciğere geçirdikleri zehri) bulunmayan tek hayvandır ve Plinius bir güvercin hastalanırsa, hayvanın bir defne yaprağı koparıp iyileştiğini söylüyordu. Defne (*alloro*) defneyse (*lauro*) ve defne (*lauro*) *Daphne*'yse, anlaştık demektir.

Ama, saf olsalar da, şehvet düşkünlükleri yüzünden kendilerini tükettiklerinden, güvercinler aynı zamanda oldukça kötücül bir simgedirler: Günü öpüşmekle geçirirler (karşılıklı olarak birbirlerini susturmak için öpücükleri ikiye katlayarak) ve dillerini birleştirerek; buradan da güvercinlerle ilgili birçok kösnül deyiş doğmuştur: Kazüvistler gibi söylemek gerekirse, "dudakları güvercinler gibi birleştirmek" ya da "güvercin öpücükleri" gibi. Ve güvercinler gibi ve onlar kadar sevişmeyi göstermek için şairler güvercinler gibi sevişmek sözünü kullanıyorlardı. Roberto'nun şu dizeleri biliyor olması gerektiğini de unutmayalım: Yatakta ilk istekler, / açığa

vurunca sıcak ve canlı arzuları / sevişti iki kösnül yürek, nasıl sevişirse güvercinler / öpücükler, öpücükler arasında birleşti vücutları.” Öteki tüm hayvanların bir sevişme mevsimi olduğu halde, yılın tek bir zamanı yoktur ki erkek güvercin dişi güvercinin üzerine çıkmasın.

Başlangıç olması amacıyla şunu söyleyelim: Güvercinler, Venüs’e adanmış Kıbrıs’tan gelmektedirler. Apuleius, ancak ondan önce başkaları da, Venüs’ün arabasının bembeyaz güvercinlerce çekildiğini anlatıyordu, tam da ölçüsüz şehvetlerinden ötürü bu hayvanlara Venüs’ün Kuşları denmiştir. Başkaları, Yunanlıların güvercine peristera adını verdiklerini, çünkü Venüs’ün çok sevdiği su perisi Peristera’nın, kıskanç Eros tarafından güvercine dönüştürüldüğünü anlatıyorlar; Venüs, daha çok çiçek toplayanlar arasındaki bir yarışmada su perisine yardım ederek onun Eros’u yenmesini sağlamıştı. Ama Venüs’ün Peristera’yı “sevmesi” ne anlama geliyor?

Aelianus, güvercinlerin Venüs’e adanmasının nedenini şöyle açıklıyor: Tanrıça Libya üzerinden geçerken, Sicilya’daki Erice dağı üzerinde bir şenlik kutlanıyordu; o gün bütün Sicilya üzerinde güvercinler görülmüyordu, çünkü hepsi denizi geçerek tanrıçaya eşlik etmeye gitmişlerdi. Ancak dokuz gün sonra Libya kıyılarından Trinacria’ya ateş gibi kırmızı bir güvercin ulaşıyordu, Anakreon’un dediği gibi (sizden bu rengi aklınızda tutmanızı rica ediyorum); ve bu, Kızıl adı verilen Venüs’ün kendisiydi, onun arkasında öteki güvercinler sürüsü geliyordu. Gene Aelianus bize, Zeus’un sevdiği ve güvercine dönüştürdüğü Pythia adlı bir kızdan söz ediyor.

Asurlular, Semiramis’i güvercin biçiminde temsil ediyorlardı ve Semiramis güvercinler tarafından yetiştirilmiş ve sonra tam bir dişi güvercin olup çıkmıştır. Eleştirilebilecek alışkanlıkları olan bir kadın olduğunu hepimiz biliyoruz; ancak öyle güzeldi ki, Hintlilerin kralı Skaurobat, Asur kralının cariyesi olan ve zina yapmaksızın tek gün geçirmeyen ve tarihçi Juba’nın söylediğine göre bir ata bile âşık olan bu kadına karşı umutsuz bir aşka kapılmıştı.

Ancak şairlerin ilgisini çekmeyi sürdüren bir sevgi simgesinin birçok kusuru bağışlanır: Petrarca onunla ilgili olarak şunu soruyordu (Roberto’nun bunu bilmemesi mümkün mü?): “qual

grazia, qual amore o qual destino mi dar penne in guisa di colomba?" ya da Bandello: "Questo colombo a me di par ardore / arde fervente Amor in crudo fuoco / egli sen va cercando in ogni loco / la sua colomba, e di desir sen more." Ancak güvercinler, Semiramis'ten daha fazla ve daha iyi bir şeydirler ve insan onlara âşık olur, çünkü çok hassas bir başka özellikleri vardır: Sanki onca tatmin edilmiş tutku onları hiçbir zaman doyurmuyormuş gibi, ağlar ya da inlerler. Camerarius'un bir amblemi *idem cantus gemitusque* diyordu; erotik açıdan daha çetrefil bir başkası *gemitibus gaudet* diyordu . Gel de aklını yitirme!

Bununla birlikte, bu kuşların öpüşmesi ve bunca şehvet düşkünü olması -bu da güvercini diğerlerinden ayıran güzel bir çelişkidir- onların çok sadık olduğunun da kanıtıdır ve bu nedenle aynı zamanda iffetin, en azından eşler arası sadakat anlamında iffetin simgesidirler. Plinius da belirtiyordu bunu: Sevişmeye onca düşkün olmalarına karşın, büyük bir utanç duygulan vardır ve zinayı bilmezler. Eşler arası sadakatlerine gerek pagan Propertius, gerekse Tertullianus tanıklık etmektedir. Evet, bazı seyrek durumlarda zinadan kuşkulandıkları, erkek güvercinlerin şiddet kullandıkları, seslerinin yakınma dolu ve gagalarıyla vurdukları darbelerin acımasız olduğu söylenmektedir. Ama hemen sonra, haksızlığını gidermek için erkek güvercin dişiye kur yapar ve çevresinde sık sık dönerek ona yaltaklanır. Çılgın kıskançlığın aşkı ve aşkın yeni bir sadakati harekete geçirdiği -ve gene sonsuz ve her mevsimde öpüşmelere yol açtığı- fikri bana oldukça güzel geliyor ve göreceğimiz gibi Roberto için de çok güzel bir fikir bu.

Sana sadakat vaat eden bir imgeyi nasıl sevmezsin ki? Ölümden sonra da sadakat, çünkü bir kez eşleri yittikten sonra bu kuşlar bir başkasıyla birleşmezler. Dolayısıyla, Phaedrus kocasının ölümünden dolayı son derece üzgün olan ve yanında beyaz bir güvercin bulunduran ve bu yüzden kınanan, kınamaya *Dolor non color* (önemli olan acıdır, renk değil) diye yanıt veren bir dul kadının öyküsünü anlatsa da güvercin dulluk iffetinin simgesi olarak seçilmiştir.

Kısacası, şehvet düşkünü ya d a değil, bu aşka kendini adama Origenes'e güvercinlerin iyilikseverlik simgesi olduklarını

söylettiriyor. Ve bu yüzden, diyor Aziz Cyprianus, Kutsal Ruh bize güvercin biçiminde gelir, çünkü bu hayvanda öd bulunmadığı gibi, tırnaklarıyla tırmalamaz, ısırmaz, doğası gereği insanların meskenlerini sever, tek bir yuva tanır, yavrularını besler ve yaşamını ortak bir söyleşi içinde geçirir, eşiyle -bu durumda yüzde yüz doğru bulunan- öpüşmenin uyumu içinde. Burada öpüşmenin, yakınlarımıza duyduğumuz büyük sevginin işareti olabileceği de görülür ve Kilise huzur öpüşü ritüelini kullanır. Romalılarda, kadınlarla erkekler arasında da, insanları öperek karşılama ve kabul etme geleneği vardı. Kötücül yorumcular bunun, kadınların şarap içmesi yasak olduğundan yapıldığını söylüyorlar, kadınları öperek nefesleri denetlenebiliyordu; ancak uzun sözün kısası, kendi çocukları dışında kimseyi öpmeyen Numidia'lılar kaba bulunuyordu.

Bütün halklar havayı çok soylu bulduklarından, öteki kuşlardan daha yükseğe uçan, gene de her zaman sadakatle yuvasına dönen güvercine saygı göstermişlerdir. Bu hiç kuşkusuz kırlangıcın da yaptığı bir şeydir, ancak hiç kimse onu insan soyuna dost hale getirip evcilleştirememiş, oysa güvercin evcilleştirilebilmiştir. Örneğin, Aziz Basileios bir güvercinin üzerine kokulu bir su serpildiğini ve kokunun cezbettiği öteki güvercinlerin sıra halinde onu izlediklerini belirtiyor. *Odore trahit*. Bunun daha önce söylediklerimle bir ilgisi olup olmadığını bilmiyorum, ama bu parfümlü hayırseverlik, bu kokulu saflık, bu baştan çıkarıcı iffet beni duygulandırıyor.

Bununla birlikte, güvercin iffetli ve sadık olmakla kalmaz, aynı zamanda yalındır (*columbina simplicitas*: yılan gibi ihtiyatlı ve güvercin gibi yalın olun, diyor Kutsal Kitap) ve bu nedenle zaman zaman keşiş ve inziva yaşamının simgesidir. Bunun, bütün o öpücüklerle ne alakası olduğunu Tanrı aşkına söyletmeyin bana.

Başka bir çekicilik nedeni güvercinin *trepiditas*'ıdır : Güvercinin Yunanca adı treron, hiç kuşkusuz *treo*'dan ("titreyerek kaçıyorum") gelmektedir. Bunu Homeros, Ovidius ve Vergilius söylemektedir ('Kara bir fırtınada güvercinler gibi ürkek') ve unutmayalım ki, güvercinler hep kartal ya da daha da kötüsü akbaba korkusuyla yaşarlar. Valerianus, bu yüzden korunmak için ulaşılması olanaksız yerlerde yuva yaptıklarını yazıyor (*Secura nidificat* arması buradan

gelmektedir); Yeremya da bunu anımsatıyordu, bu arada mezmur şunu dile getirmektedir: “Güvercin gibi kanatlarım olsa... Kaçarak uzaklaşırdım!”

Yahudiler güvercinlerle kumruların en çok zulme uğrayan kuşlar olduklarını, bu yüzden mihraba layık olduklarını, çünkü zulmeden olmaktansa zulmedilen olmanın daha iyi olduğunu söylüyorlardı. Oysa Yahudiler kadar ılımlı olmayan Aretino’ya göre güvercinlik edeni, şahin midesine indirir. Ancak Epiphanios güvercinlerin asla tuzaklardan korunmadığım belirtiyor, Augustinus ise bunu yalnızca karşı koyamayacağı büyük hayvanlara karşı değil, serçeler söz konusu olduğunda da yapmadıklarını yineliyor.

Bir efsaneye göre, Hindistan’da, Yunanca’da *Paradision* adı verilen yapraklı ve yeşil bir ağaç vardır. Ağacın sağ tarafında güvercinler yaşamakta ve asla ağacın yaydığı gölgeden uzaklaşmamaktadırlar; ağaçtan uzaklaşırlarsa, düşmanları olan bir ejderhaya yem olacaklardır. Ancak ağacın gölgesi ejderhanın düşmanıdır ve gölge sağda durduğunda, o solda pusuya yatmaktadır, gölge solda olduğunda ise sağda.

Ancak, her ne kadar korkak olsa da, güvercinde yılanın ihtiyatından bir şeyler vardır ve Adada bir ejderha var idiyse, Portakal Rengi Güvercin ne yapacağını bilirdi: Gerçekten de, güvercinin hep suyun üstünde uçtuğu söylenir, çünkü atmaca üzerine geldiğinde, güvercin onun suya yansıyan görüntüsünü görür. Uzun sözün kısası, güvercin tuzaklardan korunur mu korunmaz mı?

Tüm bu değişik ve birbirinden oldukça farklı nitelikleriyle güvercine mistik simge olmak da düşmüştür; okuru, Tufan’ın ve havanın sakinleşip denizin duruldüğunu ve su yüzüne çıkan toprakları bildirmede bu kuşun oynadığı rolün hikayesiyle sıkmama gerek yok. Ancak birçok kutsal metin otoritesi için o, Mater Dolorosa’nın” ve onun korunmasız iniltilerinin de simgesidir. Hem içi hem dışı tertemiz olduğundan ona *Intus et extra* denir. Kimi zaman onu tutsak tutan ipi koparırken temsil edilmiştir, *Effracto libera vin*culo ve ölümden sonra yeniden dirilen İsa figürü haline gelir. Ayrıca o, kesin görünen bir şey bu, gece kendisini faka bastırmasın, dolayısıyla günahının lekeleri kurumadan ölüme tutsak olmasın diye akşam

vakti ulaşır. Bunun yanı sıra, Yuhanna'dan öğrendiklerimiz var, daha önce söylemiş olduğumuz gibi: "Açık gökleri gördüm ve göklerden bir güvercin gibi inen Kutsal Ruhu."

Başka güzel Güvercin Armalarına gelince, kimbilir Roberto kaç tanesini biliyordu bunların: Sözgelimi, *Mollius ut cubant,* çünkü güvercin yuvasını yavruları için daha yumuşak hale getirmek amacıyla tüylerini koparır; *Luce lucidior*, çünkü güneşe doğru yükseldiğinde ışıl ısıldır; *Quiescit in motu*, çünkü çok yorulmamak için hep bir kanadı kapalı uçar. Hatta bir asker, aşktaki aşırılıklarını bağışlatmak için, içinde *Amica Venus* deyişiyle iki güvercinin yuva yaptığı bir armalı miğfer almıştı.

Bunları okuyana, güvercinin gereğinden fazla anlamı varmış gibi gelecek. Ancak bir simge ya da bir hiyeroglif seçilecekse, çok sayıda anlamının olmasını istemek de doğaldır, yoksa ekmeğe ekmek, şaraba şarap, atoma atom, boşluğa boşluk deriz olur biter. Bu, Roberto'nun Dupuy'larda karşılaştığı doğa filozoflarının hoşuna gidebilirdi, ancak peder Emanuele'in hoşlanmadığı bir şeydi. Kazazedemizin her iki eğilime de yatkın olduğunu biliyoruz. Son olarak, güvercinin güzel yanı, en azından (kanımca) Roberto için, her Arma ya da Amblemde olduğu gibi, yalnızca bir Mesaj olmakla kalmayıp; mesajı, zekice kurulmuş mesajların sırrına erişilmezliği olan bir mesaj olmasıydı.

Aeneas'ın Avernus'a inmesi -ve babasının gölgesini, dolayısıyla bir biçimde artık geçmiş olan günü ya da günleri bulması- gerektiğinde, Sibylla ne yapar? Evet, ona Misenus'u gömmesini ve boğalarla öteki sürü hayvanlarından çeşitli adaklar sunmasını söyler; ama gerçekten hiç kimsenin hiçbir zaman denemeye cesaret edemediği ya da buna fırsat bulamadığı bir girişimi gerçekleştirmek istiyorsa, üzerinde altın bir dal bulunan gölgeli ve yapraklı bir ağaç bulmak zorunda kalacaktır. Orman ağacı gizlemekte ve çevresindeki karanlık vadiler onu örtmektedir; gene de, bu "auricomus"" dal olmaksızın yeryüzünün gizlerine nüfuz edilemez. Peki, Aeneas'ın dalı keşfetmesini sağlayanlar kimdir? İki güvercin, öte yandan -bunu artık bilmek zorundayız- anne kuşlardır bunlar. Kalanını, dilencilerle berberler bile biliyor. Uzun sözün

kısası, Vergilius Nuh hakkında hiçbir şey bilmiyordu; ancak güvercin bir uyarıda bulunuyor, bir şeylere işaret ediyor.

Öte yandan, güvercinler Zeus tapınağında kehanet görevini üstlenmişlerdi; Zeus, kehanetlerini onların ağzından dile getiriyordu. Sonra bu güvercinlerden bir tanesi Ammon tapınağına, öteki ise Delfi tapınağına uçmuştu; buradan da gerek Mısırlıların gerek Yunanlıların, bir giz perdesi altında olsa da, nasıl aynı gerçekleri anlattıkları anlaşılmaktadır. Güvercin olmaksızın, vahiy olmaz.

Ama bugün hâlâ Altın Dalın ne anlama geldiğini soruyoruz kendimize. Bu da güvercinlerin mesajlar ilettiklerinin, ancak bunların şifreli mesajlar olduğunun göstergesi.

Roberto'nun, bu dönemin sonlarında oldukça revaçta olan Yahudi kabalaları hakkında ne bildiğini bilmiyorum, ancak Gaffarel ile görüşüyor idiyse, bazı şeyler işitmiş olmalıydı: Gerçek şu ki, Yahudiler güvercin üzerine dört başı mamur şatolar inşa etmişlerdi. Şunu daha önce anımsatmıştık ya da peder Caspar anımsatmıştı: 68. Mezmur'da gümüşle örtülü güvercin kanatlarından ve güvercinin altın yansımaları olan tüylerinden söz ediliyor. Niçin? Ve niçin Süleyman'ın Meselleri'nde oldukça benzer bir "gümüş işlemeli bir filede altın elmalar" imgesiyle, söz konusu imgenin "bu, yerinde söylenmiş bir sözdür" şeklindeki yorumu yeniden ortaya çıkıyor? Ve niçin Neşideler Neşidesi'nde, "gözleri güvercinler gibi olan" kıza dönerek ona, "Ey sevgilim, sana altın dizileri yapacağız, gümüşten düğmelerle," deniyor?

Yahudiler şu yorumu getiriyorlardı: Altın, kutsal metindir; gümüş ise harfler ya da sözcükler arasındaki beyaz alanlardır. Ve onlardan, belki de Roberto'nun bilmediği, ancak hâlâ birçok hahama esin veren birisi, ince bir biçimde işlenmiş gümüş bir filede duran altın elmaların, kutsal metnin her cümlesinde (ama kesinkes dünyanın her nesne ya da olayında) biri belirgin öteki saklı olan iki yüz bulunduğunu, belirgin olanın gümüş, ancak altından olduğu için daha değerli olanın ise gizli yüz olduğunu söylemişti. Gümüş iplerinin elmaları sardığı fileye uzaktan bakan kişi, elmaların gümüşten olduğunu sanır, ancak daha iyi baktığında altının ihtişamını keşfedecektir.

Kutsal Kitap’ın *prima facie* içerdiği her şey gümüş gibi parlar, ancak onun gizli anlamı altın gibi parıldar. Tanrı sözünün ihlal edilmesi olanaksız dürüstlüğü, bir mahremiyet peçesiyle örtülmüş gibidir ve gizemin gölgesinde durur. O, incilerin domuzlara atılmaması gerektiğini söyler. Güvercin gözleri olmak demek, sözcüklerin harfsel anlamına takılıp kalmamak, onların mistik anlamına nüfuz etmeyi bilmek demektir.

Ancak bu sır, güvercin gibi, elden kaçar ve asla nerede olduğu bilinmez. Güvercin, dünyanın hiyeroglifler aracılığıyla konuştuğuna işaret etmektedir; dolayısıyla kendisi, hiyeroglifler anlamına gelen hiyerogliftir. Söylemeyen ve gizlemeyen, yalnızca gösteren bir hiyerogliftir.

Başka Yahudiler güvercinin bir kehanet olduğunu söylemişlerdi; İbranice’de güvercine tore denmesi bir rastlantı değildir: Bu sözcük, Torah’yı çağrıştırmaktadır, yani onların kutsal kitaplarını, her tür vahyin kökeni olan Kitabı Mukaddes’lerini.

Güneşte uçarken güvercin yalnızca gümüş gibi parıldadığı izlenimini verir, ancak yalnızca onun gizli yüzünü keşfetmek için uzun süre beklemeyi bilenler, onun gerçek altınını ya da görkemli portakal rengini göreceklerdir.

Saygıdeğer Isidoro’dan sonra Hıristiyanlar da, güvercinin, uçuşu sırasında onu aydınlatan güneşin ışınlarını yansıttığından değişik renklerde göründüğünü anımsamışlardı. O, güneşe bağlıdır; buradan da *Dal Tuo Lume i Miei Fregi* ya da *Per te m’adorno e splendo* armaları doğmuştur. Boynu ışıkta değişik renklere bürünür, gene de hep aynı kalır. Bu yüzden görünüşlere güvenmemek, sahte görünüşler altında gerçek olanını da bulmak gerektiği uyarısı yapılmıştır.

Güvercinin kaç rengi vardır? Eski bir hayvan kitabının söylediği gibi:

Uncor m’estuet que vos devis

des columps,qui sunt blans et bis:

li un ont color aierine,

et li autre l’ont stephanine;

li un sont neir, li autre rous,

li un vermel, l'autre cendrous,

et des columps i a plusors

qui ont trestotes les colors."

Öyleyse, Portakal Rengi bir Güvercin ne olacaktır?

Roberto'nun bu konuda bir şeyler bildiğini kabul ederek, sözlerimi bağlamak üzere, Talmud'da Edom ileri gelenlerinin İsrail'e karşı, muska taşıyan kişilerin beynini dağıtacakları hükmünü verdiklerini görüyorum. Elişa, muskasını takmış ve yola çıkmıştı. Bir yasa savunucusu bunu fark etmiş ve Elişa kaçarken onu takip etmişti. Elişa ulaşacağı yere ulaştığında, muskayı çıkarmış ve onu ellerinin arasına saklamıştı. Düşmanı ona şöyle dedi: "Ellerinde ne var?" Ve o yanıtladı: "Bir güvercinin kanatları." Öteki onun ellerini açtı. Gerçekten de güvercinin kanatları duruyordu ellerinde.

Bu öykünün ne anlama geldiğini bilmiyorum, ancak çok güzel buluyorum onu. Roberto da öyle bulmuş olsa gerek.

Amabilis columba,

unde,unde ades volando?

Quid est rei, quod altum

Coelum cito secando

Tam copia benigna

Spires liquentem odorem?

Tam copia benigna

Unguenta grata stilles?"

Demek istediğim, güvercin önemli bir simgedir ve antipodlarda yitmiş bir adamın, güvercinin kendisi için ne anlama geldiğini anlamak için gözlerini iyice açmaya karar vermesini anlayabiliriz.

Adaya ulaşamayan, Lilia'yı yitirmiş, her umudu paramparça olmuş Roberto için, neden görünmez Portakal Rengi Güvercin altın öze,

felsefe taşma, amaçların amacına, tutkuyla istenen her şey gibi uçucu bir şeye dönüşmesindi ki? Hiçbir zaman sahip olmayacağın bir şeye öykünmek... arzular arasında en soylu olanı bu değil mi?

Bu nokta bana o kadar açık (*luce lucidior*) görünüyor ki, Güvercin Açıklamamı daha fazla sürdürmemeye karar veriyorum.

Öykümüze dönelim.

27.
DENİZİN KABARMASININ GİZLERİ

Ertesi gün, güneşin ilk ışıklarıyla, Roberto tamamen soyunmuştu. Utancından, peder Caspar'layken, suya giyinik iniyordu, ancak giysilerin ağırlık yaptığını ve işini engellediğini anlamıştı. Şimdi çıplaktı. Kendir halatı beline bağlamıştı, Yakup'un merdiveninden aşağı inmişti ve işte yeniden denizdeydi.

Suyun üzerinde duruyordu, bunu öğrenmişti artık. Şimdi kollarıyla bacaklarını hareket ettirmeyi öğrenmeliydi, köpeklerin ayaklarıyla yaptıkları gibi. Birkaç hareket denedi, birkaç dakika bu hareketleri sürdürdü ve merdivenden ancak birkaç kulaç uzaklaşmış olduğunu fark etti. Kaldı ki, şimdiden yorgun düşmüştü.

Nasıl dinleneceğini biliyordu; bir süre sırtüstü uzanmış, kendisini suyun ve güneşin okşamasına bırakmıştı.

Yeniden gücünü kazanmış hissediyordu kendisini. Şu halde, yorulana kadar hareket etmesi, sonra birkaç dakika bir ölü gibi dinlenmesi, sonra yeniden başlaması gerekiyordu. Aldığı yol pek az olacak, bu yolu katetmek için çok uzun bir süre harcayacaktı, ancak böyle yapması gerekiyordu.

Birkaç denemeden sonra cesur bir karar almıştı. Merdiven, cıvadranın sağına doğru, Adanın bulunduğu tarafa doğru uzanıyordu. Şimdi geminin batı kısmına ulaşmayı deneyecekti. Sonra dinlenecek ve sonunda geriye dönecekti.

Cıvadranın altından geçiş uzun sürmedi ve pruvaya öteki taraftan bakabilmek tam bir zafer oldu onun için. O yandan dalganın kendisini öteki yana oranla daha iyi ittiği izle nimini edinerek, yüzü yukarıda, kolları ve bacakları gevşek bir halde, kendini bıraktı.

Belli bir noktada bir şeyin belini çektiğini fark etmişti. Kendir halat azami derecede gerilmişti. Yeniden köpek pozisyonunu almış ve anlamıştı: Deniz onu geminin iskele tarafına doğru kaydırarak kuzeye doğru, cıvadranın ucundan epey kulaç öteye sürüklemişti. Bir başka deyişle, güneybatıdan kuzeydoğuya doğru giden ve *Daphne*'nin biraz daha batısında şiddetlenen, aslında koyda bile

kendini hissettiren akıntıydı bu. Teknenin görkemli gövdesi ona korunak oluşturduğundan, dikine yaptığı dalışlarda bu akıntıyı fark etmemişti, ancak iskele tarafına doğru gitmekle akıntının çekimine kapılmıştı ve halat tutmasa akıntı onu sürükleyip götürecekti. O sabit durduğunu sanıyordu, oysa çevrintisi içinde hareket eden yeryüzü gibi hareket etmişti. Bu yüzden, pruvanın ötesine geçmek oldukça kolay olmuştu: Hareket becerisi artmış değildi, hareketine yön veren denizdi.

Kaygıya kapılmıştı, kendi gücüyle *Daphne*'ye doğru dönmek istedi ve köpek pozisyonunda çırpınarak birkaç karış yaklaşırken, nefes almak için yavaşladığı anda, halatın yeniden gerildiğini fark etti; bu ise, başladığı noktaya geri döndüğünün işaretiydi.

İpe tutunmuş ve onu kendine doğru çekmişti, ipi beline sarmak için onu bedeni çevresinde döndürmüş, böylece kısa sürede merdivene dönmüştü. Gemiye çıktıktan sonra, kıyıya yüzerek ulaşmayı denemenin tehlikeli olduğuna karar vermişti. Bir sal inşa etmesi gerekiyordu. *Daphne*'den söküp kullanabileceği tahta malzemeye bakıyor ve gemiden en küçük bir kütüğü bile çıkaramayacağını anlıyordu; tabii bıçakla bir direği kesmek için yıllarını vermediği sürece.

Ancak, bir enkaz parçasına bağlı olarak *Daphne*'ye kadar ulaşmamış mıydı? O halde, yapacağı şey, bir kapıyı menteşelerinden sökmek ve onu gerekirse elleriyle iterek bir ulaşım aracı gibi kullanmaktı. Çekiç olarak kılıcın topuzunu kullanıp, kesici tarafı bir kaldıraç gibi araya sokarak, sonunda subaylara ayrılmış dinlenme odasının kapılarından birini sökmeyi başarmıştı. Bu işi yaparken, sonunda kılıcın keskin tarafı parçalanmıştı. Ne yapalım öyle olsun, artık insanlara karşı değil, denize karşı savaşması gerekiyordu.

Ama denize kapının üzerinde inerse, akıntı onu nereye sürükleyecekti? Kapıyı iskele tarafındaki küpeşteye doğru sürükleyip denize atmayı başardı.

Önce kapı su üzerinde tembelce salınmış, ancak sonra bir dakikadan az bir sürede gemiden uzaklaşmıştı bile ve önce geminin iskele tarafına, aşağı yukarı kendisinin gitmiş olduğu yöne doğru,

sonra kuzeydoğuya sürükleniyordu. Pruvaya doğru ilerledikçe hızı artmış, belli bir noktada -koyun kuzey burnu hizasında- kuzeye doğru hareketi iyice hızlanmıştı.

Şimdi, demir alsa *Daphne*'nin ilerleyeceği gibi kapı da hızla ilerliyordu. Roberto, kapı burnu geçene dek onu çıplak gözle izleyebildi, sonra dürbünü almak zorunda kaldı ve kapının kayalığın ötesinde uzun bir süre çok hızlı ilerlemeyi sürdürdüğünü gördü. Sonra kapı, çevresinde sakin duran denizin ortasında setleri ve kıyıları bulunan geniş bir ırmağın yatağında hızla uzaklaşmaya başladı.

Şunu düşündü: Eğer yüz sekseninci meridyen, koyun ortasında iki kayalık burnu birleştiren ideal bir çizgi boyunca uzanıyorsa ve bu gölün akış yönü koydan hemen sonra kuzeye doğru yöneliyorsa, o zaman kayalık burnun ötesinde nehir tam olarak antipod meridyeni boyunca akıyor demekti.

O tahta parçası üzerinde olsa, bugünü dünden -ya da dünü yarınından- ayıran o çizgi boyunca yüzüyor olacaktı...

Ancak o an başka şeyler düşünüyordu. Tahta parçasının üzerinde olsa, ellerinin hareketleri dışında akıntıya karşı koyma olanağı olmazdı. Kendi gövdesini yönlendirmek bile büyük bir çabayı gerektiriyordu, bir de pruvasız, pupasız, dümensiz bir kapıyı düşünün.

Gemiye vardığı gece, tahta parçası onu yalnızca bir rüzgârın ya da önemsiz bir akıntının etkisiyle cıvadranın altına taşımıştı. Bu tür yeni bir olayı öngörebilmek için denize onlarca tahta parçası atarak haftalarca, belki aylarca gelgitleri dikkatle incelemek zorunda kalacaktı, hem kimbilir...

Olanaksız, en azından hidrostatik ya da hidrodinamik -her neyse- bilgileri çerçevesinde. Yüzmeye güvenmeye devam etmek daha iyi. Bir akıntının ortasından kıyıya, sepet içindeki bir köpek değil, bacaklarını sağa sola sallayan bir köpek daha kolay ulaşır.

Şu halde, alıştırmalara devam etmeliydi. *Daphne* ile kıyı arasında yüzmesi yeterli olmayacaktı. Koyda da, günün farklı anlarında, suyun yükselmesi ya da alçalmasına bağlı olarak, küçük akıntılar beliriyordu: Öyleyse, güven içinde doğuya doğru ilerlediği anda,

suların oyunu onu önce batıya, daha sonra doğrudan kuzeydeki burna doğru sürükleyebilirdi. Dolayısıyla, akıntıya karşı yüzme antrenmanı da yapmalıydı. Kendir halatın yardımıyla, gemi teknesinin iskele tarafındaki sulara meydan okumaktan vazgeçmek zorunda da kalmayacaktı.

Sonraki günlerde Roberto merdiven tarafında durarak, Grive'da yalnızca köpeklerin değil, kurbağaların da yüzdüğünü görmüş olduğunu anımsamıştı. Açılmış kol ve bacaklarıyla sudaki insan gövdesi bir köpekten çok bir kurbağanın biçimini andırdığından, belki de kurbağa gibi yüzülebileceğini söylemişti kendisine. Hatta sesi de katmıştı işin içine. "Vrak, vrak" diye bağırıyor ve kollarıyla bacaklarını dışa doğru atıyordu. Sonra, kurbağa gibi bağırmaya son vermişti, çünkü bu hayvansı sesler sıçramasına fazla enerji katmış ve ağzını açmasına neden olmuş; bu da, deneyimli bir yüzücünün önceden kestirebileceği sonuçlara yol açmıştı.

Yaşlı ve oturaklı, görkemli bir biçimde sessiz bir kurbağaya dönüşmüştü. Ellerinin dışarıya doğru sürekli hareketinden ötürü omuzlarının yorulduğunu hissettiğinde, yeniden more canino'ya' geçiyordu. Bir kez, bağırıp çağırarak onun egzersizlerini izleyen, zaman zaman bir balığı yakalamak için diklemesine denize inerek onun birkaç kulaç ötesine ulaşan (Martı Vuruşu!) beyaz kuşlara bakarken, onların uçtuğu gibi yüzmeyi de denemişti, kollarını kanat gibi geniş bir hareketle açarak; ancak ağzı ve burnu kapalı tutmanın, gagayı kapalı tutmaktan daha zor olduğunu fark etmiş ve bu girişimden vazgeçmişti. Artık hangi hayvan olduğunu bilmiyordu, köpek mi yoksa kurbağa mı; belki tüylü, çirkin bir karakurbağası, dört ayaklı bir amfibi, bir denizler Kentaur'u, erkek bir siren.

Ancak bu değişik denemeler arasında, iyi ya da kötü biraz hareket edebildiğini fark etmişti: Gerçekten de, yolculuğuna pruvada başlamıştı ve şimdi bordanın yarısını geçmişti. Ancak yolu tersine çevirip, merdivene geri dönmeye karar verdiğinde, artık gücünün tükendiğini hissetmiş ve kendir halatın ardı sıra kendisini sürüklemek zorunda kalmıştı.

Eksiği, yeterli nefesti. Gitmeyi başarıyor, ancak geri dönemiyordu... Yüzücü olmuştu gerçi, ama kendisinden söz edildiğini duyduğu şu zat gibi: Roma'dan Kudüs'e tüm hac

yolculuğunu her gün bahçesinde yarım mil bir ileri bir geri giderek tamamlamıştı. Asla bir atlet olmamıştı Roberto, ancak *Amarilli*'de hep odasında geçirdiği aylar, deniz kazasının getirdiği aşırı yorgunluk, *Daphne'*deki bekleyiş (peder Caspar'ın ona dayattığı birkaç egzersiz dışında) onu gevşetmişti.

Roberto yüzerek güçleneceğini biliyormuş gibi görünmüyor; daha çok, yüzebilmek için güçlenmeyi düşündüğü izlenimini veriyor. Dolayısıyla, bir kerede iki, üç, dört yumurta sarısı yuttuğunu, yeni bir dalışı denemeden önce bütün bir tavuğu mideye indirdiğini görüyoruz. Neyse ki kendir halat var. Suya iner inmez öylesine kasılmalar oldu ki midesinde, neredeyse yukarı çıkmayı başaramayacaktı.

İşte onu akşamleyin yeni bir çelişki üzerinde düşünürken görüyoruz. Önce, ona ulaşmayı bile ummazken, Ada hâlâ elinin altında gibi görünüyordu. Şimdi, onu oraya götürecek sanatı öğrenmekte olduğu anda, Ada uzaklaşıyordu.

Hatta, onu yalnızca uzamda uzak olarak görmeyip, zamanda da (ve tersi) uzak gördüğünden, bu andan başlayarak Roberto her o uzaklıktan söz edişinde uzam ile zamanı karıştırıyor gibi görünüyor ve şöyle yazıyor: "Koy, eyvahlar olsun, çok dün" ve "bunca erken olan oraya varmak ne kadar zor"; ya da "henüz geçen günden ne çok deniz ayırıyor beni", hatta "Adadan yağmur yüklü bulut kümeleri geliyor, oysa burası sakin... "

Ama Ada giderek daha çok uzaklaşıyor idiyse, ona ulaşmayı öğrenmeye değer miydi? Roberto bunu izleyen günlerde, yeniden dürbünle Portakal Rengi Güvercini aramaya koyulmak üzere yüzme denemelerini bırakıyor.

Yapraklar arasında papağanlar görüyor, çeşitli meyveleri ayrımsıyor, şafaktan günbatımına kadar yeşillikte çeşitli renklerin canlanışını ve sönüşünü izliyor, ancak Güvercini görmüyor. Peder Caspar'ın kendisine yalan söylemiş olduğunu ya da onun nüktelerinden birinin kurbanı olduğunu düşünmeye başlıyor. Yer yer peder Caspar'ın da hiç var olmamış olduğu kanısına varıyor; onun varlığından hiçbir iz bulamıyor gemide. Artık Güvercine inanmıyor, ama Adada Gözlemevinin bulunduğuna da inanmıyor artık. Bundan

bir avuntu fırsatı çıkarıyor; çünkü, diyor, bir makineyle o yerin saflığını bozmak saygısızlık olurdu. Ve kendi ölçütlerine ya da düşlerinin ölçütlerine göre yapılmış bir Adayı düşünmeye başlıyor yeniden.

Eğer Ada geçmişte yükseliyor idiyse, o her ne pahasına olursa olsun ulaşması gereken yerdi. Her tür dayanağın dışındaki o zamanda, ilk insanın durumunu bulmak değil, yaratmak zorundaydı. Ebedi gençlik pınarının bulunduğu bir yer değil, pınarın kendisi olan Ada, her insanın kendi yetersiz bilgisini unutarak, ormanda kaybolmuş bir çocuk gibi, nesnelerle yeni bir temastan doğacak yeni bir dil bulacağı bir yer olabilirdi. Ve bu dille birlikte, doğayla ilgili doğrudan deneyimden, hiçbir felsefenin yozlaştırıcı etkisi olmaksızın biricik gerçek ve yeni bilim doğacaktı (sanki Ada, çocuğa yasanın sözlerini aktaran baba değil de, ona ilk adları söylemesini öğreten anneymiş gibi).

Yalnızca bu yolla, yeniden doğan bir kazazede gök cisimlerinin seyrini ve onların gökte çizdikleri akrostişlerin anlamını yöneten temel kuralları keşfedebilirdi, Almagest'ler ve Dört Partili Sistem'ler arasında gidip gelerek değil, doğrudan ay tutulmalarının oluşunu, ışıltılı göktaşlarının geçişini, yıldızların evrelerini okuyarak. Ancak bir meyvenin düşüşüyle kanayan burundan, gerçekten de bir anda gerek cisimleri yerçekimine sürükleyen yasaları gerek de *motu cordis et sanguinis in animalibus*'u anlayacaktı. Yalnızca durgun bir su birikintisini gözleyerek ve oraya bir dal, bir kamış, o uzun ve sert metal yapraklardan birini, yeni Nergis'i -herhangi bir ışık kırılması ya da yansıması hesaplaması olmaksızın- sokarak, ışık ile gölgenin karşılıklı çatışmasını yakalayacaktı. Ve belki de, neden yeryüzünün yansıttığı şeyi mürekkeple boyayan ışıkgeçirmez bir ayna olduğunu, neden suyun oraya izi düşen gölgeleri saydam hale getiren bir duvar olduğunu, buna karşın neden havada görüntülerin asla yansıyacakları bir yüzey bulamayıp, seraplar ve başka belirimler biçiminde zaman zaman dönmek dışında, eterin en uç sınırlarına kadar gidecek şekilde onun içine nüfuz ettiklerini anlayabilecekti.

Ama Adaya sahip olmak Lilia'ya sahip olmak değil miydi? O halde? Roberto'nun mantığı, Lykeion'un avlusuna sızmış, o at

gözlüklü filozofların mantığı değildi: Onlar hep bir şey belli bir biçimdeyse aynı zamanda karşıt biçimde olsun istemezler. Bir hata sonucu, demek istediğim, âşıklara özgü bir imgelem yanılgısı sonucu, Roberto Lilia'ya sahip olmanın, aynı zamanda her vahyin ortaya çıkışı olacağını şimdiden biliyordu. Bir dürbün vasıtasıyla evrenin yasalarını keşfetmek ona, her çalının iyilik ağacı olduğu bir Bahçede sevdiği kadının kucağına başını bıraktığında duyduğu zevkin sağır edici ışığında kendisine açıklanacak bir hakikate ulaşmanın daha uzun bir yolu gibi görünüyordu.

Ancak -bizim de bilmemiz gerektiği gibi- uzaktaki bir şeyi arzulamak, bizden onu alacak birisinin hortlağını canlandırdığından, Roberto bu Aden zevkleri arasına bir Yılanın sızmış olabileceğinden korkuyordu, bu yüzden, her şeyi daha hızlı gasp eden Ferrante'nin onu Adada beklediği fikrine kapıldı.

28.
ROMANLARIN KÖKENİ ÜZERİNE

Âşıklar İyiliklerinden çok kötülüklerini severler. Roberto, kendisini sevdiği kişiden ayrı düşmüş olarak düşünmekten alıkoyamıyordu; ancak kendisini ne kadar ondan ayrı hissederse, o kadar bu ayrılığı bir başkasının yaşamadığı sıkıntısı kaplıyordu içini.

Mazarino tarafından bulunmadığı bir yerde bulunmakla itham edilen Roberto'nun, Ferrante'nin Paris'te bulunduğunu ve bazı fırsatlarda onun yerini aldığını kafaya taktığını görmüştük. Bu doğru idiyse, Roberto kardinal tarafından tutuklanmış ve *Amarilli*'ye gönderilmiş, ancak Ferrante Paris'te kalmıştı ve herkes (Lilia da dahil!) onu Roberto diye biliyordu. O zaman geriye bir tek Lilia'yı Ferrante'nin yanında düşünmek kalıyordu, işte o zaman bu denizden araf bir cehenneme dönüşüyordu.

Roberto kıskançlığın, olan, olmayan ya da asla olmayacak şeylere göre biçim kazanmadığını; hayal edilen bir rahatsızlıktan gerçek bir acı çıkaran bir aktarım olduğunu; kıskanç kişinin, tıpkı hasta olma korkusu yüzünden hastalanan hastalık hastasına benzediğini biliyordu. Sonra, aman ha, diyordu kendisine, seni Öteki Kadını Öteki Erkekle bir arada düşünmeye zorlayan bu acı verici palavraya kapılma; üstelik hiçbir şey yalnızlık kadar kuşkuyu körüklemez ve hiçbir şey hayal kurmak kadar kuşkuyu kesinliğe dönüştürmez. Ama, diye ekliyordu, sevmezlik edemediğime göre kıskanmazlık edemem, kıskanmazlık edemediğime göre de hayal kurmazlık edemem.

Gerçekten de, kıskançlık tüm öteki korkular arasında en nankör olanıdır: Ölümden korkuyorsan eğer, aksine uzun bir ömür süreceğini ya da bir yolculuk sırasında ebedi gençlik kaynağını bulacağını düşünerek kendini rahatlatırsın; yoksulsan, bir define bulacağını düşünerek avunabilirsin; korkulan her şey için bizi teşvik eden onun karşıtı bir umut vardır. Sevilen kadını yokluğunda sevmek böyle değildir: Ateş için rüzgâr neyse, yokluk da aşk için odur: Küçüğünü söndürür, büyüğünü alevlendirir.

Kıskançlık yoğun aşktan doğuyorsa, sevdiği kadın için kıskançlık duymayan âşık değildir ya da öylesine seviyor demektir; öyle ya, aşklarının söneceğinden korkarak, onu her ne pahasına olursa olsun kıskançlık nedenleri bularak besleyen âşıkları bilirsiniz.

Şu halde kıskanç kişi (sevdiği kadının iffetli ve sadık olmasını istemekle birlikte), onu ancak kıskanılmaya layık, dolayısıyla ihanetten suçlu olarak düşünmeyi ister, onu başka türlü düşünebilmesi de olanaksızdır zaten, böylece var olan acı içinde var olmayan aşkın zevkini alevlendirir. Bunun bir nedeni de şudur: Uzaktaki sevdiğin kadına sahip olduğunu düşünmen -bunun doğru olmadığını gayet iyi bilerek- onunla, onun sıcaklığıyla, yüzündeki allarla, onun kokusuyla ilgili düşünceyi, bir Başkasının bu armağanların zevkini çıkarmakta olduğunu düşünmek kadar canlı kılamaz: Kendi yokluğundan eminsen de, o düşmanın varlığından, emin değilsen bile, en azından zorunlu olarak emin olmama durumunda değilsin. Ancak bir başkasının ilişkisinin gerçeğe uygun olarak zihninde canlanması yoluyla kıskanç kimse sevgi ilişkisini tasavvur edebilir; bu başkasının ilişkisi, kuşku götürmez olmasa bile, en azından mümkündür, oysa kendi aşkı olanaksızdır.

Dolayısıyla, kıskanç kişinin korktuğu şeyin tersini tasavvur etmeye ne yetisi ne istenci vardır, aksine kendi acısını büyütmeksizin ve kendisinin dışında kaldığı büyütülmüş zevk yüzünden acı çekmeksizin zevk alamaz. Aşkın zevkleri, mutlulukla ıstırabın buluştuğu, yokluğunu hissettiren acılardır; aşk ise iradi bir çılgınlık, cehennemsi cennet ve semavi cehennemdir -uzun sözün kısası, şiddetle arzulanan karşıtlıkların uyumudur, acılı gülüş, dağılıveren elmastır.

Böyle acı çekerek, ancak önceki günler tartışmış olduğu dünyaların sonsuzluğunu anımsayarak, Roberto’nun aklına bir fikir, hatta, bir Fikir geldi, büyük ve anamorfik bir Deha kıvılcımı.

Yani bir öykü kurabileceğini düşündü; elbette öykünün kahramanı kendisi değildi, çünkü öykü bu dünyada değil, bir Romanlar Ülkesinde geçiyordu ve öyküdeki olaylar, onun bulunduğu dünyadaki olaylara koşut gelişecek, ancak asla iki serüven dizisi buluşmayacak ve çakışmayacaktı.

Bundan ne kazanıyordu Roberto? Çok şey. Yalnızca düşüncesinde yaşayan bir başka dünyanın öyküsünü yaratmaya karar vererek, o dünyanın efendisi haline geliyor, orada olan şeylerin kendi tahammül sınırlarının ötesine gitmemesini sağlayabiliyordu. Öte yandan, yazarı olduğu romanın okuru haline gelerek, karakterlerin büyük üzüntülerine katılabiliyordu: Roman okurlarının, Pyramus'u temsilcileri gibi kullanarak Thisbe'yi kıskançlık duymaksızın sevdikleri ve Celadon aracılığıyla Astree için acı çektikleri olmamış mıdır?

Romanlar Ülkesinde sevmek, herhangi bir kıskançlık duymamak anlamına geliyordu: Orada, bizim olmayan şey bile bir biçimde bizimdir ve dünyada bizim olup, elimizden alınmış olan şey orada yoktur; orada var olan, var olan olarak sahip olmadığımız ya da yitirdiğimiz şeye benzese bile...

Şu halde Roberto'nun, Ferrante'nin ve Lilia'yla aşklarının romanını yazması (ya da düşünmesi) gerekecekti ve ancak bu roman dünyasını kurarak, gerçek dünyada kıskançlığın ona verdiği kaygıyı unutacaktı.

Dahası, diye akıl yürütüyordu Roberto, başıma ne geldiğini ya da Mazarino'nun bana kurduğu tuzağa nasıl düştüğümü anlamak için bu olayların Tarihini yeniden kurmalı, onların nedenlerini ve gizli gerekçelerini bulmalıyım. Ama okuduğumuz Tarihler kadar kesinlikten uzak başka bir şey var mıdır acaba: Bunlarda iki yazar aynı savaşı anlattığında ortaya çıkan tutarsızlıklar o derecededir ki, neredeyse iki ayrı savaştan söz edildiğini düşündüğümüz olmaz mı? Buna karşın, sonunda her Bulmacanın Gerçeğe Uygunluk yasalarına göre açıklamasını bulduğu Romandan daha kesin bir şey var mıdır? Roman belki de gerçekten olmamış, ancak pekâlâ olabilecek olan şeyleri anlatır. Talihsizliklerimi Roman biçiminde açıklamak, bu karmakarışıklık içinde en azından karışıklığı çözecek bir yol bulunduğunu, dolayısıyla bir kâbusun kurbanı olmadığımı güvence altına almak demektir. Bu, aldatıcı bir biçimde ilkine antitez oluşturan bir fikirdir, çünkü bu yolla roman öyküsünün gerçek öyküyle çakışması gerekecektir.

Ve sonunda, diye akıl yürütmesini sürdürüyordu Roberto, benimki bir kadına duyulan bir aşkın öyküsü: Elbette Tarih değil, yalnızca

Roman Aşk sorunlarıyla ilgilenir ve yalnızca Roman (asla Tarih değil) şunu açıklamaya uğraşır: Yeryüzü Cennetinden zamanımızın Saraylar Cehennemine kadar soyumuzun olayları üzerinde bunca etkisi olan Havva'nın kızları ne düşünür ya da ne hissederler?

Her biri kendi içinde makul argümanlar, ancak hepsi birlikte değil. Gerçekten de, bir roman yazarak bir eylemde bulunan kimseyle kıskançlığın acısını çeken kimse arasında fark vardır. Kıskanç kimse, olmasını istemediği bir şeyi kurmaktan zevk duyar -ama aynı zamanda gerçekten olan şeye inanmayı reddeder-, oysa bir romancı, okur, olmayan bir şeyi hayal etmenin zevkini çıkarmakla kalmasın, belli bir noktada okuduğunu unutsun ve her şeyin gerçekte olduğuna inansın diye her tür yola başvurur. Bir kıskancın, başkaları tarafından yazılan bir romanı okuması başlı başına bir yoğun dertler nedenidir, onlar her ne derse desin, kendi olayına göndermede bulunulduğunu düşünür. Bir de bu kıskanç kimsenin kendi olayını yaratmaya kalkıştığını düşünün. Gölgelere beden veren kimse demiyor muyuz kıskanç kişi için? Dolayısıyla, bir romandaki varlıklar ne kadar gölgemsi olsa da, roman Tarih'in tensel kardeşi olduğundan, bu gölgeler kıskanç kişinin gözüne çok büyük görünür, hele gölgeler -bir başkasının gölgeleri olmak yerine- kendi gölgeleriyse, daha da büyük.

Öte yandan, erdemlerine rağmen, Romanların kusurları da vardır, Roberto'nun bunu bilmesi gerekiyordu. Nasıl tıp, zehirleri de öğretiyorsa, metafizik yersiz inceliklerle dinin dogmalarını sarsıyorsa, etik herkesin hoşuna gitmeyen yüceliği öğütlüyorsa, optik aldatıyorsa, müzik aşkları kışkırtıyorsa, geometri haksız egemenliği, matematik cimriliği teşvik ediyorsa... Roman sanatı da, bize kurmacalar sunduğu konusunda bizi uyarmakla birlikte, Saçmalık Sarayına bir kapı açar, düşüncesizce o kapıdan öteye geçildiğinde kapı üzerimize kapanır.

Ama Roberto'yu bu adımı atmaktan alıkoymak elimizden gelmez, çünkü bu adımı attığını kesin olarak biliyoruz.

29.
FERRANTE'NİN RUHU

Ferrante'nin öyküsünü ne zamandan başlayarak yeniden ele almalı? Roberto, onun Casale'de savaşıyormuş gibi yaptığı Fransızları aldatıp, kendisini yüzbaşı Gambero gibi gösterdikten sonra İspanyol kampına sığındığı günden yola çıkmayı uygun buldu.

Belki de onu coşkuyla kabul eden kimse, savaşın sonunda onu kendisiyle birlikte Madrid'e götürmeyi vaadeden büyük bir derebeyi olmuştu. Ve o noktadan sonra Ferrante'nin İspanyol sarayının eteklerinde yükselişi başlamıştı; orada Ferrante, Hükümdarların erdeminin, kendi başlarına buyruk hareket etmeleri olduğunu, iktidarın doymak bilmez bir canavar olduğunu, o şölen sofrasından düşen her kırıntıdan yararlanmak, yavaş ve dolambaçlı bir yükseliş fırsatını yakalamak için -önce yardakçı, kiralık katil, güvenilir kişi olarak, sonra bir centilmen gibi davranarak- iktidara bağlı bir köle gibi hizmet etmek gerektiğini öğrenmişti

Ferrante, kötülüğe yönelik de olsa kıvrak zekâlı birisi olmalıydı ve o ortamda hemen nasıl davranması gerektiğini öğrenmişti; yani, Salazar'ın Roberto'yu sorgudan geçirdiği saraylı bilgelik ilkelerini dinlemiş (ya da tahmin etmişti).

Bir gün seçkin şeylerde bayağı olmaktan kaçınmak için, bayağı şeylerde seçkin bir konuma gelmekten çekinmeyerek, kendi bayağılığını (piç olarak doğuşundan kaynaklanan alçaklığı) geliştirmişti.

Aslan postuna bürünülümezse, tilki postu giyileceğini, çünkü Tufan'dan aslandan daha fazla sayıda tilkinin kurtulmuş olduğunu anlamıştı. Her yaratığın kendine özgü bir bilgeliği vardır ve Ferrante tilkiden kartlarını açık oynamanın ne yarar, ne de zevk sağladığını öğrenmişti.

Yavaş yavaş efendilerinin kulağına ulaşsın diye evdeki hizmetçilerle uşaklar arasında bir iftirayı yaymaya davet edildiğinde ve onun bir hizmetçinin teveccühünü kazanmayı bildiği

belirtildiğinde, hemen atılıp meyhanede araba sürücüsüyle bunu deneyeceğini söylüyordu; ya da araba sürücüsü ona meyhanede içki arkadaşlığı yapıyorsa, anlam dolu bir gülümsemeyle, belli şeyleri falanca hizmetçi kızın ağzından almayı çok iyi bildiğini belirtiyordu. Nasıl hareket ettiğini ya da edeceğini bilmediğinden, patronu bir şekilde onun karşısında puan kaybediyor ve o, kartlarını hemen açığa çıkarmayan kişinin başkalarını açmazda bıraktığını biliyordu; bu şekilde, gizemle kuşanıyor ve bu giz başkalarının ona saygı duymasına yol açıyordu.

Başlangıçta saraydaki soylu delikanlılar ile soylu uşaklardan, sonra onun eşitleri olduğuna inanan centilmenlerden oluşan düşmanlarını yok ederken, asla önden değil, yandan bakmak gerektiğini saptamıştı: Bilge insan, iyi çalışılmış kaçamaklı yollarla savaşır ve asla öngörülen tarzda hareket etmez. Bir hareket yaptığında, yalnızca karşısındakini aldatmak amacıyla yapıyordu bunu; havaya doğru ustaca bir jest yaptığında, sonradan, gösterdiği niyeti yalanlamaya hazır beklenmedik bir tarzda davranıyordu. Rakibi gücünün doruğundayken saldırmıyordu asla (aksine ona dostluk ve saygı gösteriyordu), ancak savunmasız olduğunu ortaya koyduğu anda saldırıyor, o zaman hasmını ona yardıma koşan biri edasıyla uçuruma sürüklüyordu.

Sık sık yalan söylüyordu, ancak belli bir ölçütü yok değildi yalan söylerken. Ona inanmaları için zaman zaman ona zarar verdiğinde de doğruyu söylediğini ve kendisine övgü getireceğinde aynı doğruyu dile getirmediğini herkese göstermek zorundaydı. Öte yandan, söylenti güçlülerin kulağına gitsin diye astları arasında içten bir insan olarak tanınmaya çalışıyordu. Eşitleriyle olduğu gibi davranmamanın bir kusur, üstleriyle olduğu gibi davranmanın ise korkaklık olduğu kanısına varmıştı.

Ancak başkalarının kendisindeki tekdüze tavrı fark edip, günün birinde hareketlerini kestirmelerinden korktuğu için çok fazla içtenlikle de davranmıyordu ya da her zaman yapmıyordu bunu. Buna karşın, ikinci kezden sonra aldatmacasının farkına varmalarından korkarak, ikiyüzlü de davranmıyordu.

Bilge birisi haline gelmek için, çevresini kuşatan aptallara tahammül etmeye çalışıyordu. Her hatasını onların üzerine yıkacak

kadar ihtiyatsız değildi, ancak ödenmesi gereken bedel yüksekse, her zaman bir budalanın (o geri planda kalırken, kendisini hep en önde göstermek gibi gereksiz bir tutkuya kapılmış bir budalanın), yanında bulunmasını sağlıyordu -işlenen hatayı ona Ferrante'nin değil, başkalarının isnat edeceği şekilde.

Kısacası, yararına olacak her şeyi o yapmış gibi görünüyor, buna karşın ondan kin duymalarına yol açacak şeyleri başkalarına yaptırıyordu.

Erdemlerini (cehennemlik becerilerini dememiz daha doğru olur) göstermede, yarı yarıya gösterilmiş ya da başkalarının görmesi sağlanmış bir erdemin, tümüyle açığa vurulmuş bir erdemden daha değerli olduğunu biliyordu. Kimi zaman gösterişi, sessiz bir hatipliğe, kendi üstün yönleriyle ilgili göz ardı edilmiş bir sergilemeye dönüştürüyor ve her şeyi bir kerede ortaya koymama becerisini gösteriyordu.

Kendi konumunda yükseldikçe ve daha üstün durumdaki insanların karşısına çıktıkça, onların hareketlerini ve dilini taklit etmede büyük bir yetenek sergiliyor, ancak bunu yalnızca yasa dışı bir amaç için etkilemek zorunda olduğu alt konumdan insanlarla yapıyordu; kendisinden üstün olanlarla bilmemeye ve aslında bildiği bir şeyi onlarda görüp hayran olmaya büyük bir özen gösteriyordu.

Yasa dışı işleri yerine getirenlerin destekçilerinin ona emanet ettiği her ahlak dışı görevi yerine getiriyordu, ancak neden olduğu kötülüğün onların nefretini uyandırmayacak boyutlarda olması kaydıyla; ondan böyle bir nefrete yol açacak suçlar istediklerinde, kabul etmiyordu. Öncelikle, bir gün aynı şeyi onlara da yapabileceğini düşünmesinler diye; ikinci olarak da, (yapılan kötülük Tanrı nezdinde bir intikamı gerektirirse) onların pişmanlıklarının istenmeyen tanığı haline gelmemek için. insanlarla bir aradayken açık merhamet gösterilerinde bulunuyordu, ancak yalnızca ihlal edilmiş bağlılığa, çiğnenmiş erdeme, ben sevgisine, nankörlüğe, kutsal şeylerin hor görülmesine değer veriyordu; kalbinden Tanrı'ya sövüyor, dünyanın rastlantı sonucu oluştuğuna inanıyordu; bununla birlikte, yazgının akışını, onu kendi yararına çevirmeyi bilen kişi lehine biçimlendirmeye hazır bir yazgıya güveniyordu.

Seyrek dinlenme anlarını neşelendirmek için yalnızca evli fahişelerle, gelgeç gönüllü dullarla, utanmaz genç kızlarla ilişkide bulunuyordu. Ancak çok ölçülü davranıyordu bu konuda, çünkü kötülüğü asla dinlenmesine izin vermiyormuşçasına, Ferrante zaman zaman bir başka düzene doğru sürüklendiğini hissettiği anda elinin altındaki bir yarardan vazgeçiyordu.

Kısacası, her geçen gün, hançerlerin keskin yanlarının ışıldamadığı bir perdenin arkasını dikkatlice gözden geçiren bir katil gibi yaşıyordu. Başarının ilk kuralının fırsatı beklemek olduğunu biliyor, ancak fırsat ona hâlâ uzak göründüğünden acı çekiyordu.

Bu derin ve ısrarlı hırs onu her tür ruh huzurundan yoksun bırakıyordu. Roberto'nun, kendisinin hakkı olan yeri gasp ettiğini düşündüğünden, hiçbir ödül onu doyuma ulaştırmıyordu; onun ruhunda, iyilik ve mutluluğun alabileceği biricik biçim, kardeşinin felaketiydi, onun felaketinin mimarı olabileceği gündü. Bunun dışında, kafasında birbiriyle savaşan dumandan devler dolaşıyordu ve kaçabileceği, huzur duyabileceği ne deniz, ne toprak, ne de gök vardı. Elinde olanlar onu yaralıyor, elde etmek istedikleriyse onun için bir işkenceye dönüşüyordu.

Meyhanede bilinçsizce ona gizlerini açan bir kişiyi sarhoş etmek dışında asla gülmüyordu. Ancak odasında tek basınayken, her gün aynada kendisini gözden geçiriyordu: Hareket tarzı kaygısını ele veriyor mu, bakışı fazlaca küstah mı, gereğinden çok eğik başı bir kararsızlık belirtisi mi, alnındaki çok derin kırışıklıklar onu öfkeli gösteriyor mu görmek için.

Bu alıştırmalara ara verdiğinde ve gecenin geç saatlerinde yorgun, maskelerini bir yana bıraktığında, gerçekte olduğu gibi görülüyordu. Ah, o zaman Roberto birkaç yıl önce okunan dizeleri kendine mırıldanmazlık edemiyordu:

Kederin ve ölümün barındığı gözlerde

Karanlık ve kıpkızıl ışıldıyor ışık,

Eğik bakışları, çarpık gözbebekleri

Kuyruklu yıldızları andırıyor, kirpikleri yıldızları

öfkeli, kibirli ve umutsuz

birer gökgürültüsü inikleri, iççekişleri birer yıldırım.

Kötülükte bile hiç kimse kusursuz olmadığından ve Ferrante kendi kötülüğünün aşırılığına hükmedemediğinden, yanlış bir adım atmaktan kaçınamadı. Efendisi kendisine, erdemli bir centilmenle evlenecek olan, çok soylu bir aileden iffetli bir kızı kaçırma görevini verdikten sonra, kıza aşk mektupları yazmaya başlamıştı, mektupları onu bu işe kışkırtan kişinin adıyla imzalıyordu. Sonra, kız ortaya çıktığında, onun yatak odasına girmiş ve ustaca baştan çıkararak kıza sahip olmuştu. Tek bir hareketle, kızı, müstakbel damadı ve kızı kaçırmasını isteyen kişiyi aldatmıştı.

Suç ortaya çıktığında, efendisi suçu işlemekle itham edilmiş ve aldatılan nişanlıyla yaptığı düelloda ölmüştü, ancak artık Ferrante Paris'in yolunu tutmuştu.

Keyifli bir anında Roberto, bir Ocak gecesinde Ferrante'yi çalıntı bir katırın sırtında Pirenelerden geçirmişti; keşişler gibi tüysüz olduğuna bakılırsa, hayvan kendini reformcu dilenci keşişler tarikatına adamış olmalıydı, üstelik öyle hikmet sahibi, ağırbaşlı, perhizkâr ve iyi huyluydu ki, kaburga kemiklerinin üzerinde çok iyi ayırt edilen tensel çilenin yanısıra, her adımda dizlerinin üzerine çöküp yeri öpüyordu.

Hepsi beyaza bürünmüş dağdaki sarp yerler, mayalanmış sütle dolu gibi görünüyordu. Bütünüyle karla kaplanmamış olan tek tük birkaç ağaç öylesine beyaz görünüyordu ki, sanki üstlerini çıkarmışlar, rüzgârdan değil de, soğuktan üşüyor gibiydiler. Güneş, sarayında duruyor ve balkona çıkmayı bile göze almıyordu. Yüzünü birazcık gösterse bile, burnunun çevresine bulutlardan bir keçisakal koyuyordu.

Yolda karşılaşılan birkaç yolcu, *lavabis me et süper nivem dealbabor* diye şarkı söyleyerek giden Monteoliveto keşişlerini andırıyordu... Ve böylesine beyaza büründüğünü gören Ferrante, kendisini, saçlarıyla sakallarını üstünkörü bilgi uğrunda ağartmış Crusca Akademisi üyelerine dönüşmüş hissediyordu.

Bir gece gökten öyle kaim ve iri kar taneleri düşüyordu ki, bir başkası nasıl tuzdan bir heykele dönüşmüşse, o da kardan bir heykel haline geldiğinden kuşkulanıyordu. Peçeli baykuşlar,

yarasalar, çekirgeler, büyük kelebekler ve baykuşlar sanki onu tuzağa düşürmek istiyorlarmış gibi çevresinde dans ediyorlardı. Sonunda burnuyla, ağaçtan sallanarak bu kül rengi kırda kendisini gülünç bir resme dönüştüren asılı birisinin ayaklarına çarptı.

Ancak Ferrante -bir Romanın hoşa giden betimlemelerle bezenmesi gerekse de- bir komedi karakteri olamazdı. Kendi ölçüleri içinde yaklaşmakta olduğu Paris'i aklında canlandırarak, amacına doğru ilerlemeliydi.

Paris için yanıp tutuşuyordu: "Ah Paris, balinaların birer yunus kadar küçüldüğü uçsuz bucaksız koy, sirenler ülkesi, debdebeler merkezi, doyumlar bahçesi, entrikalar yatağı, saraylıların Nil'i, aldatmaca Okyanusu!"

Ve burada Roberto, uygarlığıyla Avrupa'yı, savurganlığıyla Asya'yı, delidoluluğuyla Afrika'yı, zenginliğiyle Amerika'yı bünyesinde barındıran, yeniliğin ortam, ihanetin idare, lüksün merkez, cesaretin arena, güzelliğin meydan, modanın beşik ve erdemin mezar bulduğu kenti fethetmeye hazırlanan o açgözlünün duygularını dile getirmek amacıyla, henüz hiçbir roman yazarının düşünmemiş olduğu bir bölüm yaratmayı isteyerek, Ferrante'nin dudakları arasına kibirli bir deyiş yerleştirdi: "Paris, ikimize!"

Gaskonya'dan Poitou'ya ve oradan Fransa Adası'na, Ferrante birtakım yüzsüzce işler tezgâhlayıp, bazı enayilerin cebinden küçük bir serveti kendi cebine aktarma ve başkente ölçülü, sevimli, genç bir beyefendi olarak, Sinyor Del Pozzo olarak ulaşma olanağı buldu. Madrid'deki dalavereleriyle ilgili herhangi bir haber henüz oraya ulaşmamış olduğundan, Kraliçeye yakın bazı İspanyollarla ilişki kurdu. İspanyollar Ferrante'nin; eşine sadık ve göründüğü kadarıyla Kardinale saygılı olmakla birlikte, düşman sarayla ilişkileri olan bir kraliçeye gizli hizmetler sunma yetisini hemen takdir ettiler.

Bu pek sadık işgüderin ünü Richelieu'nün kulaklarına kadar ulaşmıştı; insan ruhunu derinlemesine bilen Richelieu, herkesin bildiği gibi parası kıt olan Kraliçeye korkusuzca hizmet eden bir adamın, daha zengin bir ödül karşısında kendisine hizmet edebileceğini düşünmüş ve ondan öylesine gizlilik içinde

yararlanmaya başlamıştı ki, en yakın çalışma arkadaşlarının bile genç casusun varlığından haberleri olmamıştı.

Madrid'deki uzun pratiğin yanı sıra, Ferrante'nin kolaylıkla dil öğrenme ve aksanları taklit etme konusunda eşine az rastlanır bir yeteneği vardı. Kendi yetenekleriyle övünmek âdeti değildi, ancak Richelieu'nün bir İngiliz hafiyesini huzuruna kabul ettiği bir gün, Ferrante bu hainle konuşabildiğini ortaya koymuştu. Bu yüzden Richelieu, Fransa ile İngiltere arasındaki ilişkilerin en güç olduğu anlardan birinde onu Londra'ya göndermişti; burada Ferrante Maltalı bir tüccar olduğu izlenimini verecek ve limanlardaki gemilerin hareketleriyle ilgili bilgiler edinecekti.

Şimdi Ferrante hayalinin bir bölümünü başarıyla tamamlamıştı: Artık herhangi bir soylu beyin değil, Kutsal Kitap'takini andıran, kolları her yere uzanan bir Leviathan'ın emrindeki bir casustu.

Bir casus (Roberto dehşete kapılmış, büyük bir utanç duyuyordu bundan), sarayların en bulaşıcı vebası, allanıp pullanmış yüzü ve tırnaklı pençeleriyle kral sofralarına çöken, yarasa kanatlarıyla uçup, kocaman orta kulaklı kulaklarıyla dinleyen Harpya, yalnızca karanlıkta gören yarasa, güller arasındaki zehirli yılan, çiçeklerden aldığı tatlı mı tatlı özsuyu zehire dönüştüren, çiçekler üzerindeki karafatma, uçan her sineği ağına düşürmek için incelikli konuşmalarıyla ağlarını ören giriş odalarındaki örümcek, her işittiğini, doğruyu yalana yalanı doğruya dönüştürerek aktaran eğri gagalı papağan, her renge bürünen ve kendi gerçek kılığı dışında herkesin kılığına giren bukalemun. Herkesin utanç duyacağı nitelikler hepsi de, yalnızca tanrısal (ya da şeytansı) bir buyrukla kötülüğün hizmetinde doğmuş olan kişi dışında.

Ancak hafiye olmak, düşüncelerini aktardığı kişileri avucunun içine almak Ferrante'ye yetmiyordu, o dönemde söylendiği gibi çifte hafiye olmak istiyordu: Efsanedeki canavar gibi, birbirine zıt iki hareketle yürüyebilmek. Güçlerin birbiriyle karşılaştığı çatışma alanı giriftlikler labirenti olabiliyorsa, iki benzer olmayan mizacın birbirine kenetlendiği Minotauros kim olacaktır? Çifte hafiye. Saraylar arasında savaşın oynandığı alana, Nankörlük yatağında son hızla unutkanlık Phlegeton'unun aktığı, ırmağın içinde tutkuların bulanık suyunun kaynadığı Cehennem denebiliyorsa, üç başlı Kerberos,

parçalanmak üzere Cehenneme giren kişiyi görüp, kokusunu aldıktan sonra hırlayan Kerberos kim olacaktır? Çifte hafiye...

Richelieu adına hafiyelik yaparken, İngiltere'ye varır varmaz, Ferrante İngilizlere bazı hizmetler vererek zenginleşmeye karar vermişti. Koyun yağı tüten lokallerde birkaç kupa bira karşılığında uşaklardan ve küçük memurlardan bilgiler kopararak, kilise çevrelerine girmiş, çirkefliklerine artık katlanamadığı Roma Kilisesi'nden ayrılmaya karar veren bir İspanyol rahibi olduğunu söylemişti.

Katolik din adamlarının ahlaksızlıklarını kanıtlamak için her tür fırsatın peşinden koşan papa karşıtlarının kulaklarına ilaç gibi gelmişti Ferrante'nin söyledikleri. Ferrante'nin bilmediği şeyleri itiraf etmesine bile gerek yoktu. İngilizlerin elinde bir başka rahibin, sahte ya da doğru, anonim itirafı vardı zaten. Bunun üzerine Ferrante o belgenin kefili oldu, bir zamanlar ona küstahça davranmış olan ve intikam almaya ant içtiği Madrid piskoposunun yardımcılarından birinin adıyla imzaladı belgeyi. İngilizlerden Kutsal Taht'a çamur atmaya hazır rahiplerden başka açıklamalar toplamak üzere İspanya'ya dönme görevini aldığında, limandaki bir meyhanede Cenevizli bir yolcuyla karşılaşmıştı; onunla samimiyeti ilerletmiş, kısa sürede aslında adamın Mahmut adında birisi olduğunu, Hıristiyanlığı inkâr edip Doğuda Müslümanlık inancını seçtiğini, ancak Portekizli bir tüccar kılığına girip, İngiliz donanması hakkında bilgi topladığını, bu arada Bâb-ı Alî'nin emrindeki başka hafiyelerin aynı şeyi Fransa'da yapmakta olduklarını öğrenmişti.

Ferrante ona Türk casusları adına İtalya'da çalışmış olduğunu ve kendisinin de Cennet Oğlu adını alarak onunla aynı dini benimsediğini açıklamıştı. Ona hemen İngiliz limanlarındaki hareketler hakkında bildiklerini satmış ve Fransa'daki din kardeşlerine götürdüğü bir mesaj karşılığında onlardan para almıştı. İngiliz din adamları onun artık ispanya yolunda olduğunu zannederken, İngiltere'deki kalışından bir başka kazanç sağlamaktan vazgeçmek istememiş ve Deniz Kuvvetlerindeki adamlarla ilişki kurarak, kendisini Venedik Cumhuriyeti adına özellikle Fransız ticaret filosu planları üzerine gizli görevler yürütmüş olan Granceola adlı bir Venedikli olarak tanıtmıştı

(Granceola adını yüzbaşı Gambero'yu anımsayarak uydurmuştu). Şimdi, bir düello yüzünden sürgünde olduğundan, dost bir ülkeden sığınma hakkı istiyordu. İyi niyetini göstermek için yeni patronlarına, Fransa'nın, Londra'da bir Portekizli kılığında yaşayan Türk hafiyesi Mahmut aracılığıyla İngiliz limanları hakkında bilgi edindiğini söyleyebilirdi.

Hemen tutuklanan Mahmut'un elinde İngiliz limanlarıyla ilgili notlar bulunmuş ve Ferrante ya da Granceola güvenilir kişi olarak değerlendirilmişti. Sonunda İngiltere'de barınma vaadi ve okkalı bir yollukla öteki İngiliz casuslarına katılmak üzere Fransa'ya gönderilmişti.

Paris'e vardığında, İngilizlerin Mahmut'tan aldıkları bilgileri hemen Richelieu'ye iletmişti. Sonra, dininden dönen Cenevizlinin ona vermiş olduğu adresteki arkadaşları bulmuş, kendisini Charles de la Bresche adlı, Müslümanların hizmetine geçmiş sabık bir rahip olarak takdim etmiş, Londra'da tüm Hıristiyan soyunu gözden düşürmek için bir komplo düzenlemiş olduğunu söylemişti. Bu casuslar söylediklerine inanmışlardı; çünkü Anglikan Kilisesi'nin, bir İspanyol rahibinin yaptığı yanlışları açıklayan bir kitapçık hazırladığını duymuşlardı; öyle ki, Madrid'de, bundan haber alınınca, Roberto'nun ihaneti mal ettiği piskopos yardımcısını tutuklanmışlardı ve şimdi piskopos yardımcısı Engizisyon zindanlarında ölümü bekliyordu.

Ferrante, Türk casuslardan Fransa hakkında topladıkları bilgileri elde ediyor, bunları posta yoluyla İngiliz deniz kuvvetlerine gönderiyor ve onlardan yeni bir ödül alıyordu. Sonra Richelieu'ye dönmüş ve Paris'te bir Türk entrikasının varlığını açıklamıştı. Richelieu bir kez daha Ferrante'nin becerisine ve sadakatine hayran olmuştu. O kadar hayran olmuştu ki, onu daha da çetin bir işi yerine getirmeye davet etmişti.

Uzun süredir Kardinal, Rambouillet markizinin salonunda olanlardan kaygı duyuyordu ve bu *özgür ruhlar* arasında kendisine karşı fısıltılar dolaştığı kuşkusuna kapılmıştı. Rambouillet'ye güvendiği bir saraylısını göndermekle hata etmişti; saraylı, söz konusu fısıltılar hakkında, ahmakça, bilgi istemişti. Arthenice onun isteklerini şöyle yanıtlamıştı: Konukları, Kardinal Hazretleri

hakkında saraylının görüşlerini öyle iyi biliyorlardı ki, onun hakkında kötü düşünseler bile, o yanlarındayken olsa olsa Kardinalin olağanüstü iyiliğinden başka bir şey söylemeyi asla göze alamazlardı.

Richelieu şimdi bu toplantılara kabul edilebilecek birisini Paris'te ortaya çıkarmayı tasarlıyordu. Kısacası Roberto, Ferrante'nin kendisini salona takdim etmesini sağlayacak bütün o dolapları icat etmeyi istemiyordu, ancak onu oraya şimdiden birkaç torpil edinmiş ve kılığını değiştirmiş olarak ulaştırmayı uygun buluyordu: Bir peruk, ak bir sakal, merhemlerle ve boyalarla yaşlandırılmış bir yüz ve sol gözün üzerinde siyah bir bant, işte size Başrahip Morfi.

Roberto, artık o uzak akşamlarda, tıpatıp kendisine benzeyen Ferrante'nin yanmasında olabileceğini düşünemiyordu, ama gözünde siyah bir bant olan yaşlı bir başrahip görmüş olduğunu anımsıyordu ve onun Ferrante olması gerektiğine karar verdi.

Şu halde, Ferrante, tam da o ortamda -ve on yıldan fazla bir süre sonra- Roberto'yu yeniden bulmuştu! O namussuzun, nefret ettiği kardeşini yeniden gördüğünde duyduğu sevinç dolu kini dile getirmek olanaksız. Maskesi altında saklanmasa, kötülüğün biçimini bozduğu ve çarpıttığı yüzüyle, sonunda Roberto'yu yok etme ve onun adıyla zenginliklerini ele geçirme fırsatına kavuştuğunu düşünüyordu.

Onte onu gözlemişti, o akşamlar sırasında haftalarca Roberto'yu izlemiş ve her düşüncenin izini yakalamak için yüzünü inceden inceye gözden geçirmişti. Gizlemeye alışkın olduğu kadar keşfetmede de çok becerikliydi. Öte yandan, aşkı gizlemek mümkün değildir: Her ateş gibi, dumanla kendini ele verir. Roberto'nun bakışlarını izleyerek, Ferrante anında onun Sinyora'yı sevdiğini anlamıştı. Bunun üzerine kendisine, ilk iş olarak Roberto'nun elinden onun en değer verdiği şeyi alması gerektiğini söylemişti.

Ferrante, konuşmasıyla Sinyora'nın dikkatini çektikten sonra Roberto'nun ona yaklaşma yürekliliğini gösteremediğini fark etmişti. Kardeşinin sıkılganlığı onun işine yarıyordu: Sinyora bunu ilgisizlik olarak anlayabilirdi. Bir şeyi küçümsemek onu ele geçirmek için en

iyi yöntemdir. Roberto, Ferrante'ye yolu açıyordu. Ferrante, Sinyora'nın kuşku dolu bir bekleyiş içinde çile çekmesine izin vermiş, sonra -en uygun ânı kollayarak- onun gönlünü okşamaya girişmişti. iyi ama Roberto, Ferrante'ye kendi aşkına eşit bir aşkı uygun görebilir miydi? Elbette, hayır. Ferrante, kadını gel-geç gönüllülüğün portresi, hilelerin ustası, değişken dilli, ağır adımlı ve kaprisli olarak değerlendiriyordu. Kendisine ikide bir *El hombre es el fuego, la mujer la estopa, viene el diablo y sopla* sözünü anımsatan çilekeşlerce eğitildiğinden, Havva'nın her kız çocuğunu, kusurlu bir hayvan, doğanın bir hatası, çirkinse gözlere işkence, güzelse yüreğe keder, onu sevene zorba, onu hor görene düşman, arzularında dağını!' öf kelerinde yatıştırılamaz, ağzıyla büyüleyebilen ve gözleriyle kendisine zincirleyebilen bir yaratık olarak görmeye alışmıştı.

Ancak onu karşısındaki kadını ele geçirmeye iten bu hor görmenin ta kendisiydi: Dudaklarından övgü sözcükleri çıkıyor, ancak yüreğinde kurbanının aşağılanmasını kutluyordu.

Dolayısıyla, Roberto'nun düşünceyle dokunmaya cesaret edemediği o gövdeye Ferrante ellerini koymaya hazırlanıyordu. Şu Ferrante, Roberto için dinsel bir nesne değerinde olan her şeyden nefret eden bu zat, komedisinin yavan âşık kadınına dönüştürmek için şimdi Lilia'sını onun elinden almaya mı hazırlanıyordu? Ne büyük bir işkence. Ve kendi imgeleminin çocuğu olarak kahramanların en tiksincini tasarlamak gerektiğinde, en tiksinti verici sevgilere katılmayı dayatan Romanların sağlıksız mantığını izlemek ne kadar acı verici bir görev.

Ancak yapacak başka bir şey yoktu. Ferrante, Lilia'ya sahip olacaktı; kaldı ki, onunla yok olup gitmeyeceksek bir kurmaca yaratmak niye?

Ne olduğunu ve nasıl olduğunu Roberto zihninde canlandıramıyordu (çünkü asla böyle bir şeye kalkışamamıştı). Belki Ferrante, Lilia'nın yatak odasına kadar uzanan bir sarmaşığa tutunarak (yumuşak sarısıyla, her seven yürek için bir gece çağrısıdır sarmaşık) gece yarısı Lilia'nın odasına girmişti. işte iffetine halel geldiğinin işaretlerini veren Lilia... öyle bir işaret ki bu, tüm insanların aldatılmaya hazır olduklarına inanmaya hazır

Ferrante gibi bir adam dışında, kim olsa onun öfkesinin bir göstergesi olarak alırdı, İşte onun önünde dizlerinin üzerine çöken ve konuşan Ferrante. Ne diyor? Sahte bir sesle, Roberto'nun yalnızca ona söylemeyi istemekle kalmayıp, o ona bunları söylediğini fark etmeksizin ona söylediklerini söylüyor,

Nasıl olur da bu haydut, diye kendine soruyordu Roberto, ona göndermiş olduğum mektupların içeriğini bilebiliyor? Bununla da kalmıyor, Saint-Savin'in Casale'de ona yazdırdığı ve yok etmiş olduğu mektupların içeriğini de biliyor! Şimdi gemide yazmakta olduğum mektupların içeriğini bile! Bununla birlikte, hiç şüphe yok ki, Ferrante şimdi içten vurgularla Roberto'nun oldukça iyi bildiği cümleleri dile getiriyor:

“Hanımefendi, Evren'in hayranlık uyandırıcı mimarisinde, Yaratılış'ın ilk gününden bu yana benim size rastlayıp âşık olacağım çoktan yazılıydı... Hanımefendi, bu biçarenin aşırı tutkusunu bağışlayınız, hatta onun için üzüntüye sokmayınız kendinizi: Hükümdarların, kölelerinin ölümü yüzünden hesap verdikleri duyulmamıştır hiç... Gözlerimi, hayatımı damıttığınız birer imbiğe dönüştürmediniz mi? Sizden rica ediyorum başınızı çevirmeyiniz: Bakışınızdan mahrum bırakılmışım, beni görmediğiniz için körüm, benimle konuşmadığınız için dilsizim, beni hatırlamadığınız için bellekten yoksun... Ah, hiç olmazsa aşk beni hiçbir şey duymayan bir parça yapsın, bir adamotu, her kaygıyı gözyaşlarıyla silip atan taştan bir pınar!”

Hiç kuşkusuz Sinyora şimdi titriyordu, daha önce gizlediği bütün aşk, gözlerinde alev alev yanıyordu, üstelik Sakınganlığının demir parmaklıkları birisi tarafından parçalanmış tutsağın gücüyle yanıyor ve ipekten Fırsat merdivenini sunuyordu. Geriye onun biraz daha üstüne gitmek kalıyordu ve Ferrante kendisini, Roberto'nun yazdıklarıyla sınırlamıyor, büyülenmişçesine kendisine bağlanan Lilia'nın kulaklarına şimdi bildiği başka sözleri akıtıyordu; bu sözler, onları yazmış olduğunu anımsamayan Roberto'yu da büyülemişti.

“Ey solgun güneşim, sizin tatlı solgunluklarınızda kızıl şafak tüm ateşini yitiriyor! Ey tatlı gözler, sizden hasta olmak dışında bir şey istemiyorum. Sizi unutmak için kırlara ya da ormanlara kaçmamın bir yararı yok. Yeryüzünde bir tek orman yok ki, ormanda yetişen bir

tek ağaç yok ki, ağaçta büyüyen bir tek dal yok ki, dalda uç veren bir tek yaprak yok ki, çiçekte doğan bir tek meyve yok ki, orada gülümsemenizi görmeyeyim... “

Ve yüzü ilk kızardığında: “Ah, Lilia, bir bilseniz! Yüzünüzü ve adınızı bilmeksizin sevdim sizi. Sizi arıyor ve nerede olduğunuzu bilmiyordum. Ama bir gün bir melek gibi düştünüz üstüme... Ah, biliyorum, aşkımın nasıl olup da sessiz kalıp saflığını, uzak kalıp iffetini korumadığını soruyorsunuz kendinize... Ama ben ölüyorum, ah yüreğim, onu görüyorsunuz artık, ruhum şimdiden terk ediyor bedenimi, havaya karışıp yok olmasına izin vermeyiniz, dudaklarınızda barınmasına izin veriniz ruhumun!”

Ferrante’nin vurguları öylesine içtendi ki, Roberto bile şimdi Lilia’nın bu güzel tuzağa düşmesini diliyordu. Ancak bu yolla, onun kendisini sevdiğinden emin olacaktı.

Böylece Lilia onu öpmek için eğildi, sonra buna cesaret edemedi, üç kez isteyerek ve isteğinden vazgeçerek dudaklarını arzulu soluğa yaklaştırdı, üç kez geri çekildi, sonra haykırdı: “Ah evet, evet, beni zincire vurmazsanız, asla özgür olmayacağım, ırzıma geçmezseniz, iffetli olmayacağım!”

Onun elini tutup öptükten sonra, göğsüne götürmüştü; sonra onu kendisine çekmiş, sevgiyle dudaklarının üzerindeki soluğu çalmıştı ondan. Ferrante bu neşe dolu vazonun üzerine eğilmişti (Roberto’nun yüreğinin küllerini emanet ettiği vazoya) ve iki gövde tek bir ruh halinde, iki ruh tek bir gövde halinde birleşmişti. Roberto o kolların arasındakinin kim olduğunu bilmiyordu artık, çünkü Lilia onun kollarında olduğunu sanıyordu ve Ferrante dudaklarını uzatırken, kendi dudaklarını uzaklaştırmaya çalışıyordu, bu öpücük ötekine gitmesin diye.

Böylece, Ferrante öper, Lilia yeniden öperken, öpücük bir hiçlik içinde çözülüyor ve Roberto’ya elinden her şeyin alınmasından başka bir şey kalmıyordu. Ancak tasarlamaktan vazgeçtiği şeyi düşünmezlik edemiyordu: Aşırıya gitmenin, aşkın doğasında olduğunu biliyordu.

Bu aşırılıktan incinmiş, Lilia’nın Ferrante’ye onun Roberto olduğunu sanarak, Roberto’nun onca arzuladığı kanıtı verdiğini

unutarak, Lilia'dan nefret ediyor ve gemide bir aşağı bir yukarı dolaşarak uluyordu: "Ah sefil yaratık, sana kadın desem, ait olduğun cinsiyete hakaret etmiş olurum! Yaptığın şey, kadınlardan çok cadalozlara yaraşır, çılgınlık adı bile böylesi bir cehennem yaratığı için fazla onur verici olur! Sen Kleopatra'yı zehirleyen engerekten daha kötüsün, daha sonra açlığına kurban edeceği kuşları hileleriyle besleyen Afrika engereğinden daha kötüsün; her kimi yakalasa ona onu bir anda öldürecek kadar zehir akıtan çift başlı yılandan daha kötüsün; ısırdığı eti mahveden dört zehirli dişle donanmış lepsden daha kötüsün; ağaçlardan atlayıp kurbanını boğan okyılanından daha kötüsün; çeşmelere zehirini kusan yılandan daha kötüsün; bakışıyla öldüren ejderden daha kötüsün. Cehennemlik Megaira'sın sen, ne Gök tanıyorsun, ne toprak, ne cinsiyet, ne inanç; bir taştan, bir dağdan, bir meşeden doğmuş bir canavarsın!"

Sonra duruyor, yeniden Lilia'nın, Roberto sanarak Ferrante'ye öpücük verdiğini fark ediyordu, öyleyse bu tuzağa mahkûm edilmesi değil, bu tuzaktan kurtarılması gerekiyordu: "Dikkat et, sevdiğim sevgilim, bu adam benim yüzümle sunuyor kendisini sana, benden başkasını sevmeyeceğini bilerek! Ne yapmalıyım şimdi, ondan nefret edebilmek için kendimden nefret etmek dışında? Benim sarışım sanarak onun sarışına kendini bırakıp aldatılmana göz yumabilir miyim? Ben ki gündüzlerimi ve gecelerimi senin düşüncene adayarak bu hapisanede yaşamayı kabul etmek üzereydim, şimdi beni büyülediğini sanırken, onun büyücülüğünün esiri olmana izin verebilecek miyim? Ah Aşkım, Aşkım, Aşkım, beni yeterince cezalandırmadın mı, ölmeden ölmek değil mi bu'"

30.
AŞK HASTALIĞI
YA DA
EROTİK MELANKOLİ ÜZERİNE

İki gün boyunca Roberto yeniden ışıktan kaçtı. Rüyalarında yalnızca ölüleri görüyordu. Dişetleri ve ağzı tahriş olmuştu. Ağrılar bağırsaklarından göğsüne, sonra sırtına yayılmıştı ve yemek yememesine rağmen acı maddeler kusuyordu. Bütün bedenini ısıran ve kemiren karaöd, aşırı ısıyla karşılaşınca suyun çıkardığı kabarcıklara benzer kabarcıklar halinde mayalanıyordu.

Hiç kuşkusuz, herkesin Erotik Melankoli adını verdiği şeyin kurbanı olmuştu (bunu yalnızca o an fark ettiğine inanmak olanaksız). O akşam Arthenice'de sevilen kişinin imgesinin, ruhun bekçileri ve hafiyeleri olan gözler yoluyla bir görüntü olarak içeri sızarak aşka neden olduğunu açıklamamış mıydı? Ancak, sonra, sevgi izlenimi yavaş yavaş damarlardan aşağı kayar ve karaciğere ulaşır, burada tüm bedeni isyana sürükleyen cinsel isteği uyandırır, oradan doğrudan kalp kentini fethetmeye gider, kalpten beynin en soylu güçlerine saldırır ve onları tutsak alır.

Yan i neredeyse kurbanlarını çılgına döndürür, duyular yiter, bellek bulanır, hayal gücü bozulur ve zavallı âşık zayıflar, bir deri bir kemik kalır, gözleri çukurlaşır, özlemle yanıp tutuşur ve kıskançlıktan erir.

Peki tedavisi nedir bunun? Roberto çarelerin çaresini bildiğine inanıyordu, ancak bu çare ondan esirgenmişti: Sevilen kadına sahip olmak. Bunun yeterli olmadığını bilmiyordu, çünkü melankolikler aşk yüzünden melankolik olmazlar, melankolilerini ortaya çıkarabilmek için âşık olurlar - yokluğunda sevdikleri kadınla birlikte olmak ve yalnızca nasıl onun varlığıyla karşı karşıya geleceklerini düşünmek için ormanlık yerleri yeğlerler; ancak oraya ulaştıklarında, daha da kederlenir ve başka bir hedefe yönelmek isterler.

Roberto, Erotik Melankoliyi incelemiş olan bilim adamlarından duyduklarını anımsamaya çalışıyordu. Göründüğü kadarıyla, Erotik

Melankolinin nedeni aylaklık, sırtüstü yatma ve aşırı meni alıkoymaydı. Ve Roberto nicedir zorunlu olarak aylaklık etmekteydi, aşırı meni alıkoymaya gelince, bunun nedenlerini aramaktan ya da onu giderecek çareler tasarlamaktan kaçınıyordu.

Unutmayı teşvik etmek için av partilerinden söz edildiğini duymuştu ve sırtüstü yatıp dinlenmeksizin, yüzme girişimlerini yoğunlaştırması gerektiğine karar verdi; ancak duyuları uyaran maddeler arasında tuz da vardı ve yüzerken yeterince su yutuyordu... Ayrıca, sürekli güneş altında duran Afrikalıların, Hiperborlulardan daha ahlaksız olduğunu duymuştu.

Acaba melankolik eğilimlerini körükleyen şey yediği yiyecekler miydi? Doktorlar av hayvanlarını, kaz ciğerini, fıstığı, yermantarını ve zencefili yasaklıyorlardı, ama hangi balıkları salık vermediklerini söylemiyorlardı. Samur ve kadife gibi fazla rahat giysilere karşı uyarıda bulunuyorlardı, tıpkı misk, amber, mazı ve pudraya karşı uyarıda bulundukları gibi, ancak Roberto seradan kopup gelen yüz çeşit kokuyla Adadan rüzgârlarla ona ulaşan kokuların bilinmez gücü hakkında ne bilebilirdi?

Bu itici etkilerden birçoğuna kâfur, hodan, kuzukulağıyla; bağırsak temizleyicileriyle, çorbada çözülmüş zaçyağı tuzundan kusturucularla ve kolun ya da alnın orta damarından kan aldırmalarla karşı koyabilirdi, ayrıca sadece hindiba, marul, kavun, üzüm, kiraz, erik ve özellikle taze nane yiyerek. Ancak bütün bunlardan hiçbiri *Daphne*’de yoktu.

Çok fazla tuz yutmamaya ve olabildiğince az dinlenmeye çalışarak, yeniden dalgalar arasında hareket etmeye başladı.

Elbette zihninde canlandırdığı öyküyü düşünmeyi sürdürüyordu, ancak Ferrante’ye duyduğu kızgınlık şimdi sert hamlelere dönüşüyordu ve Roberto denizle boy ölçüşüyordu, sanki onun isteklerine boyun eğmesini sağlarsa, düşmanına boyun eğdirecekmiş gibi.

Birkaç gün sonra, bir öğleden sonra ilk kez göğsündeki ve -değişik retorik çarpıtmalarla not düştüğü üzere- kasık bölgesindeki tüylerin kehribar rengini keşfetmiş ve tüylerin böylesine belirginlik kazanmalarının nedeninin, bedeninin bronzlaşması olduğunu fark

etmişti; ancak kollarında daha önce hiç fark etmediği kasların kımıldandığını gördüğüne göre, bedeni aynı zamanda güçlenmişti de. Kendisini artık bir Herkül saydı ve sağduyusunu yitirdi. Ertesi gün suya kendir halat olmaksızın girdi.

Merdiveni bırakacak, gemi teknesi boyunca sancak tarafına, dümene kadar yüzecek, sonra geminin kıç tarafını geçecek ve cıvadranın altından geçerek, öteki taraftan yeniden yukarı çıkacaktı. Ve kollarıyla bacaklarını çırpınıştı.

Deniz çok sakin değildi ve küçük dalgalar Roberto'yu sürekli olarak yanlara doğru atıyordu, bu yüzden gerek gemi boyunca ilerlemek, gerek ondan açıkta durmak için iki katı çaba harcamak zorundaydı. Nefes almakta zorlanıyordu, ancak gözüpekçe yoluna devam ediyordu. Ta ki yarı yola, yani kıç tarafına ulaşıncaya kadar.

Burada artık tüm gücünü tüketmiş olduğunu fark etti. Artık öteki tarafa gidecek gücü kalmamıştı, ne de geriye dönecek gücü vardı. Dümene tutunmaya çalıştı, ancak helmeyle kaplı dümen pek tutunulacak gibi değildi, bir yandan da dalganın tokadı altında Roberto yavaş yavaş sızlanmaya başlıyordu.

Başının üzerinde galeriyi görüyor, onun camları ardında, kaldığı odanın rahat ortamını kestirebiliyordu. Kazara pruva merdiveni kopsa, ölmeden önceki saatlerini, birçok kez bırakmayı arzuladığı güverteye özlem duyarak geçirebileceğini geçiriyordu kafasından.

Güneş bir bulutlar dalgasıyla örtülmüştü ve Roberto şimdiden soğuktan uyuşmaya başlıyordu. Uyurken olduğu gibi başını geriye yasladı, bir süre sonra gözlerini yeniden açtı, gövdesi üzerinde döndü ve korktuğu şeyin başına gelmekte olduğunu fark etti: Dalgalar onu gemiden uzaklaştırıyordu.

Gücünü toparladı ve bordanın yakınma geri döndü, sanki ondan güç almak istercesine bordaya dokundu. Başının üzerinde bir lombardan uç veren bir topu görüyordu. İpim olsa, diye düşünüyordu, onunla bir kement yapıp, topun ağzına geçirmek için yukarı fırlatabilirdim, kollarımla ipi çekerek, ayaklarımı da tahtaya dayayarak kendimi yukarı çekebilirdim... Ancak ip olmadığı gibi, hiç kuşkusuz Roberto'nun da onca yüksekliği yeniden çıkacak gücü ve

kolları yoktu... Barınağının yanı başında bu şekilde ölmek anlamsızdı.

Bir karar aldı. Artık kıç tarafını geçmiş olduğundan, sancak tarafına da dönse, iskele tarafına da gitse, onu merdivenden ayıran uzaklık aynıydı. Neredeyse kura çeker gibi, akıntının onu *Daphne*'den ayırmamasına dikkat ederek, iskele tarafına yüzmeye karar verdi.

Dişlerini sıkıp, yorgun kaslarıyla yüzmüştü, kendini salıvermeyi göze almamış, vahşi bir güdüyle yaşamda kalmaya karar vermişti, ölüm pahasına -diye geçiriyordu içinden- olsa bile.

Bir sevinç çığlığıyla cıvadraya varmıştı, pruvaya sıkıca tutunmuş, Yakup'un merdivenine ulaşmıştı - Hazreti Yakup ve Kutsal Kitap'ın bütün azizlerini kutsasın Tanrı, Tüm Alemlerin Rabbi.

Artık gücü kalmamıştı. Belki de yarım saattir merdivene yapışmış duruyordu. Ama sonunda yeniden güverteye çıkmayı başarmıştı, orada deneyiminin bir muhasebesini yapmaya çalışmıştı.

Öncelikle yüzebiliyordu, geminin bir ucundan ötekine gidecek ve geri dönecek kadar; ikincisi, böyle bir girişim fiziksel gücünün sınırlarını zorluyordu; üçüncüsü, gemi ile kıyı arasındaki uzaklık, *Daphne*'nin tüm çevresinden çok çok daha fazla olduğundan, deniz alçaldığında bile, ayağını sağlam bir yere basıncaya kadar yüzmesi olanaksızdı; dördüncüsü, gerçi suların alçalması karayı yakınlaştırıyordu, ancak suların yükselmesi ilerlemeyi daha zor hale getiriyordu; beşincisi, kazara yolun yarısına kadar ulaşıp, daha ileriye gitmeye gücü yetmezse, geriye dönmesi de mümkün olmazdı.

Şu halde, bu kez daha uzun bir süre, kendir halatla açılmayı sürdürmeliydi. Gücünün elverdiğince doğuya doğru gidecek ve sonra kendini çekerek geri dönecekti. Ancak bu şekilde egzersiz yaparak, günlerce ve günlerce, daha sonra aynı şeyi yalnız başına deneyebilirdi.

Artık güneşi omuzlarında hissettiği sakin bir öğleden sonrayı seçti. Çok uzun bir ip bulmuştu; bir ucu ana yelken direğine sağlam bir biçimde bağlanmıştı ve güvertede, azar azar çözülmeye hazır üst üste kıvrımlar halinde uzanıyordu.

Sakince yüzüyordu, sık sık dinlenerek ve kendini fazla yormadan. Kıyıya ve iki kayalık burna bakıyordu. Ancak şimdi, aşağıdan, bir burundan ötekine güneyden kuzeye uzanan ve ötesine geçtiğinde önceki güne gireceği o ideal çizginin ne kadar uzak olduğunu fark ediyordu.

Peder Caspar'ın söylediklerini yanlış anlayarak, mercan setin, ancak küçük beyaz dalgaların ilk kayaları açığa vurduğu yerde başladığı kanısına varmıştı. Oysa suların alçalması sırasında da mercanlar daha önce başlıyordu. Yoksa, *Daphne* kıyıya daha yakın demir atmış olurdu.

Böylece, ancak oraya ulaştığında suyun ortasında gördüğü bir şeye çıplak bacaklarıyla çarpmıştı. Neredeyse onunla aynı anda, suyun altında renkli biçimlerden oluşan bir hareket ona çarpmış ve kalçasıyla kavalkemiğinde dayanılmaz bir yanma hissetmişti. Sanki bir hayvan onu ısırmış ya da ona pençe atmış gibi. Bu yığından uzaklaşmak için bir ayak bileği darbesiyle kendini itmiş, böylece bir de bir ayağını yaralamıştı.

İpe sarılıp öylesine coşkuyla çekmişti ki ipi, gemiye döndüğünde ellerinin derisi soyulmuştu; ancak bacağındaki ve ayağındaki yaradan daha büyük bir endişe duyuyordu. Bunlar, çok acı veren çıbanlardı. Onları tatlı suyla yıkamış ve bu, yanmayı kısmen hafifletmişti. Ancak, akşama doğru ve bütün gece boyunca, yanmaya şiddetli bir kaşıntı eşlik etmişti ve uykusunda olasılıkla yaraları kaşımıştı, böylece ertesi sabah çıbanlardan kan ve beyaz bir cerahat akıyordu.

Bunun üzerine, peder Caspar'ın ilaçlarına (Spiritus, Olea, Flores) başvurmuştu; bunlar iltihabı biraz azaltmış, ancak bütün bir gün o yaraları tırnaklarıyla kaşıma güdüsünü hissetmişti.

Bir kez daha deneyiminin muhasebesini yapmış ve dört sonuç çıkarmıştı: Mercan set, suların alçalmasının onda yarattığı izlenime oranla daha yakındı, bu da onu serüveni yeniden denemeye teşvik edebilirdi; orada yaşayan bazı yaratıklar, yengeçler, balıklar, belki de mercanlar ya da sivri taşlar, onda bir tür veba etkisi yaratabilecek güçteydi; o taşların bulunduğu yere geri dönmek istiyorsa, ayağına ve üstüne bir şeyler giyerek gitmeliydi, bu ise

hareketlerini daha da engelleyecekti; her halükârda, bütün bedenini koruyamayacağından, suyun altını görebilecek durumda olmalıydı.

Bu sonuç, ona, peder Caspar'ın ona göstermiş olduğu şu Cam Maskeyi ya da denizin altını görmeye yarayan maskeyi anımsattı. Maskeyi boynuna iliştirmeyi denedi ve maskenin yüzünü kapayıp, pencereden dışarı bakar gibi dışarı bakmasına olanak sağladığını keşfetti. Maskede nefes almaya çalıştı ve içeri biraz hava girdiğini fark etti. Hava geçtiğine göre su da geçerdi. Şu halde, maskeyi nefesini tutarak kullanmak -orada ne kadar çok hava kalırsa, içeri o kadar az su girerdi-ve maske dolar dolmaz yukarı çıkmak zorundaydı.

Kolay bir işlem olmasa gerekti ve Roberto suda, ancak *Daphne*'nin yakınında kalarak işlemin tüm aşamalarını denemek için üç gün harcadı. Denizcilerin yataklarının yanında ona fazla ağırlık vermeden ayağını koruyan bir çift kumaş tozlukla baldırına bağlayacağı uzun bir pantolon buldu. Çıplak bedenle yapmayı başardığı hareketleri, şimdi üstündekilerle yapmayı öğrenmesi için yarım gün yetmişti.

Sonra maskeyle yüzdü. Açıkta çok fazla şey göremiyordu, ancak kendinden epey kulaç aşağıda, sanki bir havuzda yüzüyorlarmışcasına yaldız renkli balıkların geçtiğini gördü.

Uç gün, dedi kendisine. Uç gün içinde önce Roberto nefesini tutarak aşağıya bakmayı öğrendi, sonra bakarken hareket etmeyi, daha sonra da suda dururken maskeyi yüzünden çıkarmayı. Bu girişim sırasında içgüdüsel olarak yeni bir pozisyon öğrendi, göğsünü şişirip dışarı çıkarmaktan ve sanki hızlı hızlı yürüyormuş gibi ayaklarını geriye vurup, çenesini yukarı itmekten ibaretti bu pozisyon. Buna karşın, dengesini koruyarak, maskeyi yeniden yüzüne geçirmesi ve ensesine bağlaması daha güçtü. Ayrıca, hemen, mercan sete ulaştığında bu dikey pozisyonu alırsa, kayalara çarpacağını söylemişti kendisine; yüzünü dışarda tutarsa da neyi tekmelediğini görmeyecekti. Bu yüzden maskeyi bağlamak yerine onu iki eliyle yüzüne bastırmanın daha iyi olacağını düşündü. Ancak bu, yalnızca bacaklarının hareketiyle ilerlemek zorunda bırakıyordu onu, üstelik aşağıya çarpmamak için bacaklarını iki

yana açık durumda tutması gerekiyordu; bu hiç denemediği bir hareketti ve güvenle yapabilmesi için uzun alıştırmalar gerektirdi.

Bu denemeler sırasında her kızgınlık hareketini, Ferrante Romanının bir bölümüne dönüştürüyordu.

Ve öyküsüne, Ferrante'nin hak ettiği cezayı göreceği, daha kin dolu bir yön verdi.

31.
POLİTİKACILARIN KİTABI

Öte yandan, onun öyküsünü yeniden ele almakta çok gecikemezdi. Şairlerin, akılda kalıcı bir olaydan söz ettikten sonra, okuru kuşku içinde bırakmak amacıyla bir süre onu göz ardı ettikleri doğrudur -ve iyi uydurulmuş roman bu becerisiyle kendini gösterir; ancak okurun paralel birçok eylem içinde yitip gitmesine yol açmamak için tema çok uzun süre bir yana bırakılmamalıdır. Şu halde, Ferrante'ye dönmek gerekiyordu.

Lilia'yı Roberto'nun elinden almak, Ferrante'nin belirlediği iki amaçtan yalnızca biriydi. Öteki amaç, Roberto'yu Kardinalin gözünden düşürmekti. Kolay bir tasarı değildi bu: Kardinal, Roberto'nun varlığından bile habersizdi.

Ancak Ferrante fırsatlardan yararlanmasını biliyordu. Richelieu bir gün Ferrante yanındayken bir mektup okuyordu ve Ferrante'ye şöyle demişti:

"Kardinal Mazarino, bana İngilizlerin, Sempati Tozuyla ilgili bir hikâyelerinden söz ediyor. Londra'da bundan söz edildiğini duydunuz mu hiç?"

"Nedir bu toz, Kardinal Hazretleri?"

"Sinyor Pozzo, ya da her neyse adınız, asla bir soruya soruyla karşılık verilmeyeceğini öğrenin, özellikle sizden daha üst konumda birisi karşısında. Ne olduğunu bilsem, size sormazdım. Her neyse, bu toz hakkında değilse de, boylamları bulmak için yeni bir sırra değinildiğini duydunuz mu hiç?"

"Bu konu hakkında hiçbir şey bilmediğimi itiraf etmeliyim. Eğer Kardinal Hazretleri beni bu konuda aydınlatmayı arzu ederlerse, belki... "

"Sinyor Pozzo, küstah olmasanız, eğlendirici birisi olabilirdiniz. Başkalarını bilmedikleri sırlar konusunda aydınlatsam, bu ülkenin efendisi olmazdım; bu başkaları Fransa Kralı olmadığı sürece; sanırım sizin için böyle bir şey söz konusu değil. Şu halde, yalnızca yapmayı bildiğiniz şeyi yapın: Kulaklarınızı dört açın ve hakkında

hiçbir şey bilmediğiniz sırları öğrenin. Sonra gelip bunları bana anlatacak, daha sonra da onları unutacaksınız.”

“Hep bunu yaptım zaten, Efendimiz. Ya da en azından öyle yaptığımı sanıyorum, çünkü yapmış olduğum şeyi unuttum.”

“Güzel. Şimdi gidebilirsiniz.”

Epey sonra Ferrante, o unutulmaz akşamda, Roberto’nun tozdan söz ettiğini duymuştu. Ferrante, (daha önce, Bouquinquant düküne bağlı) şu d’Igby denen İngilizle sık sık görüşen bir İtalyan centilmenin o toz hakkında çok şey bileceği kanısında olmadığından, bunu Richelieu’ye iletmenin doğru olmadığını düşünmüştü.

Gene de Ferrante, Roberto’yu gözden düşürmeye başladığı anda, onun yerini elde etmeliydi. Bu yüzden, Kardinale, kendisini Sinyor Del Pozzo olarak tanıttığını, çünkü muhbirlik görevinin meçhul bir kişi olarak kalmasına engel olduğunu açıklamıştı, ancak aslında o Roberto de la Grive’di, daha önce Casale kuşatması sırasında Fransızların yanında cesurca savaşmış olan Roberto’ydu. İngiliz tozundan böylesine aldatıcı bir biçimde söz eden öteki, kendisiyle olan belli belirsiz benzerlikten yararlanan dolandırıcı bir maceraperestti ve daha önce Arap Mahmut adı altında Londra’da Türkler adına casusluk yapmıştı.

Bunları söyleyerek Ferrante, kardeşini mahvettiğinde, tek ve gerçek Roberto olarak onun yerine geçeceği âna hazırlanıyordu, yalnızca Grive’da kalan akrabalarının gözünde değil, aynı zamanda tüm Paris’in gözünde; sanki öteki Roberto hiç var olmamış gibi.

Bu arada, Lilia’yı ele geçirmek için Roberto’nun yüzüyle ortaya çıkarken, herkes gibi Ferrante de Cinq-Mars rezaletini biliyordu ve hiç kuşkusuz büyük bir riski göze alarak, ancak intikamını gerçekleştirmek için hayatını vermeye hazır bir halde, hep Roberto kılığında, ısrarla bu suikastçının arkadaşlarıyla bir arada görünmüştü.

Sonra Kardinale, İngilizlerin çok önem verdiği bir sır hakkında oldukça bilgisi olan sahte Roberto de la Grive’in belli ki komploya katıldığını söylemiş ve Kardinale çeşitli tanıklar da göstermişti; bu

tanıklar, Roberto'yu şu ya da bu kişiyle gördüklerini keseleyebiliyorlardı.

Görüldüğü gibi, yalanlanlardan ve tebdil-i kıyafetlerden oluşan bir bina, Roberto'nun içine çekildiği tuzağı açıklıyordu. Ancak Roberto bu tuzağa, Richelieu'nün ölümüyle planları altüst olan Ferrante'nin bile bilmediği nedenler ve yollar yüzünden düşmüştü.

Gerçekten de, ne olmuştu? Her şeyden kuşkulanan Richelieu, Ferrante'yi, onu kullandığından kimseye söz etmeksizin kullanıyordu; artık bir akbaba gibi hasta bedeni üzerine eğildiğini gördüğü için belli ki güven duymadığı Mazarino'ya bile söz etmemişti bundan. Yine de hastalığı ilerlerken, Richelieu kaynağını açığa vurmaksızın Mazarino'ya bazı bilgiler aktarmıştı:

"Sırası gelmişken, sevgili Giulio!"

"Evet, çok sevgili Efendim ve Pederim..."

"Gözünüz Roberto de la Grive adlı kişinin üzerinde olsun. Akşamları Bayan Rambouillet'lere gidiyor. Öyle görünüyor ki, bu Sempati Tozu hakkında çok şey biliyor... Üstelik, bir muhbirime göre, bu delikanlı bir suikastçılar çevresiyle de ilişkideymiş."

"Kendinizi yormayınız, Efendimiz. Ben her şeyle ilgileneceğim."

İşte Mazarino kendi adına Roberto hakkında bir soruşturmayı böyle başlatmıştı; tutuklandığı akşam Roberto'nun bildiğini ortaya koyduğu yetersiz bilgiyi bile öğrenmişti. Ancak, Ferrante'yle ilgili hiçbir şey bilmeksizin haberi olmuştu bütün bunlardan.

Ve bu arada Richelieu ölüyordu. Ferrante'nin başına ne gelecekti?

Richelieu öldüğünde, Ferrante her türlü destekten yoksun kalmıştı. Mazarino'yla ilişki kurması gerekecekti; çünkü alçak kişi, her zaman güçlünün yönüne dönmesi gereken hüzünlü bir güneş çiçeğidir. Ancak yeni başkana, ona ne denli değerli birisi olduğunun bir kanıtını göstermeksizin gidemez. Roberto'dan bir iz bulamaz Ferrante. Hastalanmış mıydı, bir yolculuğa mı çıkmıştı? Ferrante, iftiralarının yerini bulması ve Roberto'nun tutuklanmış olması dışında, her şeyi düşünür.

Ferrante, Roberto'nun uzakta olduğunu bilenleri kuşkulandırmamak için Roberto kılığında ortalarda dolaşmayı göze

alamaz. Kendisiyle Lilia arasında tüm yaşananlara karşın, her zaferin uzun sürelere mal olduğunu bilen kimseler gibi soğukkanlı, onunla da her tür ilişkisine son verir. Uzaklığı kendi yararına kullanmayı bilmek gerektiğini bilir; nitelikler, çok fazla gösterilirlerse, minelerini yitirirler, üstelik hayal gücü, gözden daha uzağa erişir; Anka bile efsanesini canlı tutmak için uzak yerlerde yaşamayı yeğler.

Ancak zaman giderek daralmaktadır. Roberto döndüğünde, Mazarino'nun ondan kuşkulanması ve onun ölümünü istemesi gerekmektedir. Ferrante sarayda onunla aynı konumda olan insanlara danışır ve Mazarino'ya genç Colbert aracılığıyla yaklaşılabileceğini keşfeder; dolayısıyla, Colbert'in eline, bir İngiliz tehdidiyle boylamlar sorununa göndermede bulunan bir mektubun geçmesini sağlar (bir kez Richelieu'nün bu konudan söz ettiğini duymuş olmak dışında, aslında Ferrante konuyla ilgili hiçbir şey bilmemektedir). Açıklamalarının karşılığında yüklüce bir para ister ve bir randevu koparır; randevuya bir gözü siyah bantlı yaşlı başrahip kılığında gelir.

Colbert, saf değildir. Bu başrahibin sesi ona tanıdık gelir, söylediği birkaç şeyi kuşkulu bulur, iki muhafız çağırır, ziyaretçiye yaklaşır, hem bandını hem sakalını söküp atar ve karşısında kimi bulur dersiniz? Doktor Byrd'in gemisine bindirmeleri için bizzat adamlarına teslim ettiği Roberto de la Grive'i.

Bu öyküyü kendisine anlatırken, Roberto büyük bir coşku duyuyordu. Ferrante, kendi kurduğu tuzağa düşmüştü. “Siz ha, San Patrizio!?” diye hemen bağırmıştı Colbert. Sonra, Ferrante'nin öylece kalakaldığını ve sustuğunu görerek, onu bir zindana attırmıştı.

Konuyu hemen Mazarino'ya aktaran Colbert ile Mazarino arasındaki konuşmayı zihninde canlandırmak Roberto için büyük bir zevk olmuştu.

“Bu adam deli olmalı, Efendim. Görevinden kaçmayı göze almasını anlayabilirim, ancak daha önce ona vermiş olduğumuz şeyi yeniden bize satmaya kalkışmış olması delilik belirtisi.”

“Colbert, herhangi bir kimsenin beni aptal yerine koyacak denli deli olması olanaksızdır. Şu halde, adamımız elinde alt edilmesi olanaksız kartlar bulunduğunu düşünerek bizimle bir oyun oynuyor.”

“Ne anlamda?”

“Örneğin, onu gönderdiğimiz gemiye binmiş, bilmesi gereken şeyi hemen öğrenmiş ve orada daha fazla kalmasına gerek kalmamıştır.”

“Ama bize ihanet etmek istese, İngilizlere ya da Hollandalılara giderdi. Gelip bize meydan okumazdı. Kaldı ki, bizden ne istemek için? Para mı? Bize bağlı davrandığında, sarayda bir mevki bile edineceğini iyi biliyordu.”

“Görünen o ki, saraydaki bir mevkiden daha değerli bir sırrı keşfettiğinden emin. inanın bana, insanları tanırım ben. Bu akşam onu görmek istiyorum.”

Mazarino konukları için hazırlattığı bir sofraya, bir başka şey gibi görünen şeylerden oluşmuş bir alegorik gösteriye kendi elleriyle son rötuşları verirken Ferrante’yi huzuruna kabul etti. Sofrada buz kupalarından uç gösteren lamba fitilleri ve yapay kokulu, yapma çiçek ve meyvelerin çevrelediği marul sepetleri arasında beklenenden farklı renklerdeki şarapların bulunduğu şişeler parıldıyordu.

Roberto’nun, yani Ferrante’nin azami yararı sağlamayı istediği bir sırrı elinde bulundurduğuna inanan Mazarino, karşısındaki herhangi bir ipucunu açığa vursun diye her şeyi (diyeceğim, bilmediği her şeyi) bildiğini göstermeye karar vermişti.

Öte yandan, Ferrante -kendisini Kardinalin karşısında bulduğunda- Roberto’nun elinde, azami yararı sağlamasını gerektiren bir sır bulunduğunu çoktan sezmiş ve karşısındaki herhangi bir ipucunu açığa vursun diye her şeyi (diyeceğim, bilmediği her şeyi) bildiğini göstermeye karar vermişti.

Böylece sahnede her biri ötekinin bildiğine inandığı şey hakkında hiçbir şey bilmeyen ve birbirlerini aldatmak için sırasıyla her biri üstü örtülü sözlerle konuşan, her biri boş yere ötekinin şifrenin anahtarına sahip olduğunu uman iki adamla karşı karşıyayız. Ne

güzel öykü, diyordu kendi kendine Roberto, bu arada arapsaçı haline getirdiği duruma bir çözüm bulmaya çalışıyordu.

"Sinyor di San Patrizio," dedi Mazarino, bu arada pişmiş gibi görünen canlı ıstakozların bulunduğu bir tabağı, canlı gibi görünen pişmiş ıstakozların bulunduğu bir tabağa yaklaştırıyordu, "geçen hafta sizi Amsterdam'da *Amarilli*'ye bindirmiştik. Görevinizi terk etmiş olamazsınız. Bunu hayatınızla ödeyeceğinizi iyi biliyorsunuz. Şu halde, bulmanız gereken şeyi bulmuş olmalısınız."

Bir ikilemle karşı karşıya kalan Ferrante, görevi terk etmiş olduğunu itiraf etmenin işine gelmeyeceğini gördü. Bu yüzden geriye bir tek öteki yol kalıyordu: "Zât-ı âlilerinin buyurduğu gibi," demişti, "bir bakıma siz Kardinal Hazretlerinin bilmemi istediği şeyi biliyorum." Ve kendi kendine eklemişti: "Şimdilik, sırrın geçen hafta Amsterdam'dan yola çıkan *Amarilli* adlı bir gemide olduğunu biliyorum... "

"Hadi canım, alçakgönüllülük göstermeyin. Benim beklediğimden daha fazlasını bildiğinizi çok iyi biliyorum. Siz yola çıktıktan sonra başka bilgiler geçti elime, herhalde biricik casusum olduğunuzu sanmıyorsunuzdur. Şu halde, bulduğunuz şeyin çok değerli olduğunu biliyorum ve burada pazarlığa girişecek değilim. Ancak neden böyle dolambaçlı bir yoldan bana döndüğünüzü soruyorum kendime." Bu arada uşaklarına, üzerine sos değil, tatlı şurup döktürdüğü balık biçimli tahta kalıptan etleri nereye koymaları gerektiğini gösteriyordu.

Ferrante giderek, sırrın paha biçilmez değerde olduğu kanısına varıyor, ancak kendi kendine düz bir çizgide uçan kuşu vurmanın kolay olduğunu, sürekli yön değiştiren kuşu vurmanınsa kolay olmadığını söylüyordu. Bu yüzden, hasmını sınamak için vakit kazanıyordu: "Kardinal Hazretleri, söz konusu görevin dolambaçlı araçlar gerektirdiğini biliyorlar."

"Ah kerata," diyordu Mazarino kendi kendine, "keşfettiğin şeyin değerinin ne olduğunu bilmiyor, bedeli benim belirlememi bekliyorsun. Ama önce sen konuşmak zorunda kalacaksın." Henüz dalında duran şeftalilere benzeyecek şekilde işlenmiş dondurmayı sofranın ortasına koydu, sonra yüksek sesle şöyle dedi: "Elinizdeki

şeyi biliyorum. Onu benden baş kasına öneremeyeceğinizi biliyorsunuz. Akı kara, karayı ak göstermenin uygun olduğunu mu sanıyorsunuz?”

“Ah lanet olası kurt!” diyordu kendi kendine Ferrante, “benim ne bilmem gerektiğini kesinlikle bilmiyorsun, sorun şu ki ne olduğunu ben de bilmiyorum.” Sonra yüksek sesle: “Kardinal Hazretleri, kimi zaman gerçeğin, acının özü olduğunu iyi bilirler.”

“Bilmek hiçbir zaman kötülük getirmez insana.”

“Ama bazen acı verir.”

“Acı verin bana öyleyse. Büyük bir ihanetle lekelendiğinizi ve sizi cellatın ellerine teslim etmek zorunda olduğumu öğrendiğim an duyacağım acıdan daha fazlasını duymuş olmam.”

Sonunda Ferrante, Roberto rolünü oynamakla darağacını boylama riskini göze aldığını anlamıştı. En iyisi ne olduğunu ortaya koymaktı, olsa olsa Kardinalin adamları tarafından sopa yerdi.

“Kardinal Hazretleri,” dedi, “size hemen gerçeği söylememekle hata ettim. Sinyor Colbert beni Roberto de la Grive ile karıştırdı ve onun hatası belki de sizinki denli keskin bir gözü bile etkiledi. Ama ben Roberto değilim, onun öz kardeşi Ferrante’yim. Zât-ı âlilerini ilgilendireceğini düşündüğüm bilgileri sunmak için kendimi size takdim ettim; rahmetli ve unutulmaz Kardinale İngilizlerin planından ilk söz eden kimse Zât-ı âlileri olduğundan, siz... Sempati Tozu’nu ve boylamlar sorununu biliyor olmalısınız... “

Bu sözler üzerine Mazarino öfkeli bir hareket yapmıştı, neredeyse camdan, usta işi taklit mücevherlerle süslü, sahte altından büyük bir çorba çanağını yere düşürecekti. Bundan ötürü bir uşağı suçlamış ve sonra Colbert’e şunları mırıldanmıştı: “Bu adamı daha önce bulunduğu yere götürün.”

Tanrıların, kaybetmek isteyenlerin gözlerini kör ettiği gerçekten de doğru. Ferrante, ölen Kardinalin en bilinmeyen sırlarını bildiğini göstererek ilgi uyandıracağını düşünüyordu ve efendisinden her zaman daha çok şey bildiğini göstermeyi isteyen muhbirin kibiriyle çizmeyi aşmıştı. Ancak henüz hiç kimse Mazarino’ya Richelieu’nün Ferrante’yle ilişkisi olduğunu söylememişti (bunu ona kanıtlamak

güç olurdu). Mazarino'nun karşısında, Roberto ya da başkası, yalnızca kendisinin Roberto'ya söylemiş olduklarını değil, aynı zamanda kendisinin Richelieu'ye yazmış olduklarını bilen birisi vardı. Bunları kimden öğrenmişti?

Ferrante dışarı çıkınca, Colbert şöyle demişti: "Kardinal Hazretleri, onun söylediklerine inanıyorlar mı? İkizse, her şey açıklanmış oluyor. Roberto hâlâ denizde demektir ve... "

"Hayır, bu kişi onun kardeşiyse, durum daha da açıklanmamış oluyor. Daha önce yalnızca benim, sizin, İngiliz muhbirimizin ve sonra Roberto de la Grive'in bildiği bir şeyi nasıl bilebiliyor?"

"Kardeşi bundan ona söz etmiş olmalı."

"Hayır, kardeşi her şeyi ancak o gece bizden öğrendi ve o zamandan bu yana, ta ki şu gemi yola çıkıncaya kadar kimse onu görmedi. Hayır, hayır, bu adam bilmemesi gereken çok fazla şey biliyor."

"Ne yapacağız?"

"İlginç bir soru, Colbert. Bu adam Roberto'ysa, o gemide ne gördüğünü biliyor demektir ve konuşması gerekir. Roberto değilse, mutlaka bilgilerini nereden aldığını öğrenmeliyiz. Her iki durumda da, çok fazla kişinin önünde çok fazla şey söyleyeceği mahkemeye çıkarmak fikri bir yana bırakılırsa, sırtına bir hançer saplayarak da yok edemeyiz onu. Daha bize söyleyeceği çok şey var. Sonra Roberto değil de, dediği gibi Ferrand ya da Fernand... "

"Ferrante, sanırım."

"Her ne ise. Roberto değilse, arkasında kim var? Bastille de emin bir yer değil. Oradan mesajlar gönderen ya da alan kimseler olduğu biliniyor. Konuşmasını beklemek ve ağzını açmasını sağlayacak yöntemi bulmak gerekiyor, ancak bu arada onu hiç kimsenin bilmediği ve kimsenin onun kim olduğunu bilmeyeceği bir yere göndermeliyiz."

İşte bu noktada Colbert'in aklına karanlık bir biçimde parlak bir fikir gelmişti.

Birkaç gün önce bir Fransız yelkenlisi, Britanya kıyılarında korsan bir gemi yakalamıştı. İşe bakın, bir Hollanda *fluyt*'uydu bu; tabii ki,

telaffuzu imkânsız bir adı vardı: *Tweede Daphne*, yani ikinci *Daphne*; bu -diye belirtiyordu Mazarino- bir yerlerde bir Birinci *Daphne* olması gerektiğinin göstergesi ve o inançsız Protestanların kıt inançlı olmakla kalmayıp, hayal güçlerinin de kıt olduğunu ortaya koyuyor. Forsalar takımı her ırktan insanlardan oluşuyordu. Hepsini asmanın gereği yoktu, ancak İngiltere adına mı çalıştıklarını, bu gemiyi kimden aldıklarını ve geminin yasal sahipleriyle kârlı bir değiştokuş yapmak için ne yapılabileceğini soruşturmaya değerdi.

Dolayısıyla, geminin Seine nehrinin ağzından çok uzak olmayan bir yere, neredeyse gizli bir koya demirlemesine karar verildi; söz konusu koy, Flandre'dan gelip, onun az ötesinden geçen Aziz Yakub hacılarının bile gözüne çarpmıyordu. Koyu örten uzun ve ince bir kıyı şeridinin üzerinde, bir zamanlar hapisane olarak kullanılan, ancak artık terk edilmiş eski bir kale vardı. Korsanlar oraya zindanlara atılmış ve başlarına yalnızca üç muhafız bırakılmıştı.

“Bu kadarı yeter,” demişti Mazarino. “İhtiyatlı ve başarılı bir subayın kumandasında, muhafızlarımdan onunu alın...”

“Biscarat. Kardinalin şerefi için şövalyelerle düelloya giriştiği zamanlardan bu yana hep uygun davranışlarda bulunmuştur... “

“Mükemmel. Tutukluyu kaleye götürün ve onu muhafızların kaldığı yere koyun. Biscarat yemeklerini onunla yiyecek ve hava almaya çıktığında ona eşlik edecektir. Odanın kapısında geceleri de bir muhafız bulundurun. Hücrede kalmak en dirençli ruhları bile yorar, bu inatçı adam yalnızca Biscarat'yla konuşacak, belki ağzından birkaç sırrı kaçırıverir. Hepsinden önemlisi, ne yolculuk sırasında ne de kalede hiç kimse tanımamalı onu... “

“Hava almaya çıkarsa... “

“Biraz yaratıcı olun, Colbert. Hava almaya çıktığında yüzünü örtersiniz.”

“Şunu önereceğim: Bir kilitle kapatılmış ve anahtarı denize atılmış demir bir maske... “

“İlahi Colbert, Romanlar Ülkesinde olduğumuzu mu sandınız yoksa? Dün akşam şu İtalyan oyuncuları görmüştük, yüz hatlarını

değiştiren, koca burunlu, ancak ağızlarını serbest bırakan maskelerle. Bu maskelerden bulun bir tane, yüzünden çıkaramayacağı şekilde kafasına geçirin ve odasına bir ayna yerleştirin, böylece her gün utancından yerin dibine geçsin. Kardeşinin kılığına mı bürünmek istedi? Öyleyse Polichinel kılığına burunsun de görsün gününü! Bakın bir kez daha söylüyorum, buradan kaleye kadar, kapalı arabada gidilecek, yalnızca geceleri ve kırlık alanların ortasında mola verilecek, posta arabası istasyonlarında görünmekten kaçınılacak. Biri soru soracak olursa, Kardinale karşı suikast girişiminde bulunan soylu bir bayanı sınıra götürdüklerini söylesinler."

Gülünç kılığının verdiği utançla Ferrante günlerdir (odasına pek az ışık sızdıran bir demir parmaklıktan), pürtüklü kumulların çevrelediği gri bir amfiteatrla koyda demirli *Tweede Daphne*'yi gözlüyordu.

Biscarat'nın yanındayken, kendini ele verecek bir şey yapmıyor, ona kimi zaman Roberto, kimi zaman da Ferrante olduğu izlenimini veriyor, böylece Mazarino'ya gönderilen raporların hep içinden çıkılmaz raporlar olmasını sağlıyordu. Geçerken, muhafızların bir iki konuşmasını yakalıyordu; kalenin alt katlarında korsanların zincirli olduğunu anlamayı başarmıştı.

Uğramadığı bir haksızlıktan ötürü Roberto'dan intikam almak istediğinden, hangi yollarla bir ayaklanmayı teşvik edip bu serserileri serbest bırakabileceği, gemiyi nasıl ele geçirip Roberto'nun peşine düşebileceği konusunda kafa patlatıyordu. Nereden başlayacağını biliyordu, Amsterdam'da *Amarilli*'nin hedefi hakkında kendisine bir şeyler söyleyecek casuslar bulacaktı. *Amarilli*'ye ulaşacak, Roberto'nun sırrını öğrenecek, o can sıkıcı ikizini denize atıp yok edecek, Kardinale çok yüksek fiyatla bir şeyler satabilecekti.

Hayır, belki de, bir kez sırrı öğrendikten sonra, onu başkalarına satmaya karar verebilirdi. Hem, niye satması gerekiyordu ki bu sırrı? Bildiği kadarıyla, Roberto'nun sırrı, bir define adasının haritasıyla ya da yirmi yıldır sözü edilen Alumbrados'un ve Gül-Haçların sırrıyla ilgili olabilirdi. Açığa çıkardığı sırrı kendi yararına kullanacaktı, artık bir efendi adına casusluk yapmak zorunda kalmayacak, kendi emrinde casusları olacaktı. Bir kez zenginliği ve

gücü ele geçirdikten sonra, yalnızca atalarından bu yana gelen ailenin adı değil, aynı zamanda Sinyora d a onun olacaktı.

Elbette, geçimsizliklerle yoğrulmuş Ferrante gerçek aşkı yaşayamazdı, ancak -diyordu kendi kendine Roberto- aşktan söz edildiğini hiç duymamış olsalar, asla âşık olmayacak insanlar vardır. Belki Ferrante hücresinde bir roman buluyor, onu okuyor, sırf kendisini başka bir yerde hissetmek için âşık olduğuna inanıyor.

Belki Lilia, ilk karşılaşmaları sırasında Ferrante'ye bir aşk nişanı olarak tarağını vermişti. Şimdi Ferrante onu öpüyor ve onu öperken, fildişi gemi mahmuzunun dalgalarını yardığı koyda, kendinden geçmiş, bir gemi gibi batıyordu.

Kimbilir belki de böyle ipsizin biri bile o yüzü anımsayınca, teslim oluyordu... Roberto şimdi Ferrante'yi karanlıkta aynanın karşısına oturmuş görüyordu; ayna, yanında duran kişiye yalnızca öne konmuş olan mumun ışığını yansıtıyordu. Birbirinin tıpatıp aynısı iki mum alevine gözlerinizi diktiğinizde, göz sabitleşir, zihin kendini bir tutkuya kaptırır ve görüntüler beliriverir. Başını biraz yana kaydırdığında Ferrante, Lilia'yı görüyordu, eldeğmemiş balmumundan yüzünü: öylesine ışığa boğulmuştu ki öteki tüm ışınları içine alıyor, sarı saçlarının omzunun arkasında at kuyruğu şeklinde toplanmış karanlık bir kütle gibi akmasına olanak sağlıyor, göğsü yarı dekolte hafif bir giysinin altında belli belirsiz görülüyordu.

Sonra Ferrante (sonunda! diye sevinçten uçuyordu Roberto) yararsız bir hayalden gereğinden çok yarar elde etmeyi istiyor, çok şey bekleyerek aynanın karşısına geçiyor ve yansıması düşen mumun arkasında çarpık yüzünü açığa vuran keçiboynuzunu görüyordu yalnızca.

Hak etmediği bir armağanı yitirmiş olmaktan hiçbir acı duymayan hayvan, iğrenç bir biçimde Lilia'nın tarağını ellemeye başlıyor, ancak şimdi kalan mumun dumanları arasında (Roberto için yadigârların en tapılası olabilecek) bu nesne ona, sıkıntısını dişlemeye hazır dişli bir ağız gibi görünüyordu.

32.
HAZLAR BAHÇESİ

Ferrante'yi, Sinyora'dan ayrı, hiçbir zaman ulaşamayacağı *Tweede Daphne*'ye bakıp durduğu o adada hapsetme fikrinden Roberto, bu kadarını ona hak görelim, kınanabilecek, ancak anlaşılabilecek bir tatmin duyuyordu; anlatıcının duyduğu belli bir tatmin duygusundan çok da bağımsız değil bu, çünkü anlatıcı - güzel bir *antimetabole* ile hasmını kendisininkinden ayna görüntüsel olarak farklı bir kuşatma içine hapsetmeyi başarmıştı.

Sen o senin adandan, deri maskenle, gemiye asla ulaşamayacaksın. Oysa benim, gemiden, cam maskemle Adama ulaşmama az kaldı. Böyle diyordu ona, sudaki yolculuğuna yeniden girişmeye hazırlanırken.

Gemiden ne kadar uzakta yaralandığım anımsıyordu, dolayısıyla önce deniz gözlüğünü kemerinde taşıyarak sakince yüzdü. Mercanlığın yakınlarına ulaştığını anlayınca, gözlüğü yüzüne geçirdi ve denizin dibini keşfe koyuldu.

Dibin bir bölümü boyunca yalnızca lekeler gördü; sonra, sisli bir gecede gemiyle, birden gemi yolcusunun önünde diklemesine beliriveren sarp bir kayalığın önüne ulaşan bir kimse gibi, üzerinde yüzmekte olduğu uçurumun kenarını gördü.

Gözlüğü çıkardı, içini boşalttı, elleriyle tutarak gözlüğü yeniden taktı ve ayaklarını hafifçe çırparak az önce gördüğü manzaraya doğru ilerledi.

Demek mercanlar bunlardı! Notlarından bir yargıya varmak gerekirse, ilk izlenimi anlaşılmazlık ve şaşkınlık doluydu. Önüne ince ipekli kumaşlar ve taftalar, sırmalı kumaşlar, satenler, damaskolar, kadifeler ve püsküller, perçemler ve kumaş kırpıntıları, daha sonra etoller, cübbeler, ayin giysileri, kaftanlar seren bir kumaş tüccarının dükkânında bulunuyordu sanki. Ancak kumaşlar, doğulu dansözlerin kösnüllüğüyle, canlı olarak hareket ediyorlardı.

İlk kez gördüğü için Roberto'nun nasıl betimleyeceğini bilemediği ve belleğinde sözcüklere dönüştürebileceği imgeler bulamadığı o

manzarada, ansızın bir dizi yaratık beliriverdi; bunları -evet evet bunları- tanıyabiliyordu ya da en azından daha önce gördüğü bir şeylere benzetebiliyordu. Ağustos göğünde akan yıldızlar gibi iç içe geçiyordu balıklar, ancak doğa, pullarının tonlarını ve desenlerini bir araya getirip uyum içinde sıralarken, sanki evrende ne çok çeşit renk bulunduğunu ve ne çok rengin tek bir yüzey üzerinde bir arada durabileceğini göstermek istemişti.

Kimi boylamasına, kimi enlemesine, kimi çapraz, kimi dalgalı renk renk çizgileri olanlar vardı aralarında. Tuhaf bir biçimde sıralanmış küçücük lekelerle kakma usulü işlenmiş olanları vardı, bazıları tırtıllı ya da benekli, bazıları parça parça, bazıları dolu taneleri gibi ve en ince ayrıntılarına kadar beneklerle bezenmiş ya da mermerler gibi damarlı yollar biçiminde.

Bazıları yılansı desenli ya da deseni iç içe geçmiş zincirler şeklinde. Bazıları mine kakmalı, çeşitli yerlerine altın ya da gümüş sikkeler ve roza elmaslar serpiştirilmiş. Ve hepsinden güzel olan bir tanesi, üzüm yeşili ve süt beyazı iki çizgi oluşturan şeritlerle sarıp sarmalanmış görünüyordu; ve alt yanını saran çizgilerin bir kez bile yukarı dönmezlik etmemesi bir mucizeydi, sanki bir sanatçının elinden çıkmış gibi.

Ancak o zaman, balıkların oluşturduğu fonun arkasında, ilk bakışta tanıyamadığı mercanları gördüğünde, Roberto muz salkımlarını, somun ekmek sepetlerini, üzerinden kanarya, kertenkele ve sinekkuşlarının geçtiği tunç rengi muşmula sepetlerini ayırdediyordu.

Bir bahçenin üzerindeydi, hayır, yanılmıştı, şimdi mantar kalıntılardan oluşan taşlaşmış bir ormana benziyordu gördüğü manzara - hayır hayır, yanılmıştı, şimdi, tepecikler, inişli çıkışlı engebeler, yalıyarlar, çukurlar ve mağaralardı bunlar, akıp giden canlı taşlardı, üzerlerinde sıkıştırılmış, yuvarlak ya da parça parça biçimleri olan, yeryüzündekinden farklı bir bitki örtüsü göze çarpıyordu, sanki üzerlerinde granitten bir örtü varmış gibi, kimisi boğum boğum, kimisi kendi üzerine kıvrılmıştı. Ama ne kadar farklı olurlarsa olsunlar, hepsi güzellik ve zariflik açısından olağanüstüydü; o derecede ki, sözde ihmalkârlıkla işlenmiş, kabaca bir çalışmayla yapılmış olanları bile, kabalıklarını görkemli bir

biçimde ortaya koyuyorlardı ve hilkat garibelerine benziyorlardı, ancak güzelliğin hilkat garibelerine.

Ya da daha doğrusu (Roberto yazdıklarını silip, düzeltiyor ve tıpkı ilk kez dörtgen bir daireyi, düz bir kıyıyı, gürültülü bir sessizliği, ışıltılı bir geceyi betimlemesi gereken birisi gibi, gördüklerini aktarmayı başaramıyor) gördüğü şey, zincifre çalılarıydı.

Belki, nefesini tutma telaşı içinde, gözleri kararmıştı, maskeyi kaplayan su, biçimleri ve ayrıntıları karıştırmasına yol açıyordu. Ciğerlerine hava doldurmak için başını dışarı çıkarmış ve mercan setin kıyılarında su üstünde durur konuma gelmişti yeniden, kreton geçitlerin açılıp, bunların içine kırmızı şarap rengi soytarıların sokulduğu yerde, mercanlığın girinti çıkıntılarını, kırılma noktalarını izliyordu, bu arada sarp bir yerde, ağır soluğun ve kıskaç hareketinin hareket ettirdiği, kaymak rengi başıyla bir ıstakozun bir mercan ağı üzerinde (bunlar, bildiği mercanlara benzeyen mercanlardı, ancak Fra Stefano'nun hiç bitmeyen peyniri gibi dizilmişlerdi) durduğunu görüyordu.

Şimdi gördüğü bir balık değildi, bir yaprak da değildi, kuşkusuz canlı bir şeydi, iri, kırmızılardan kenar çekilmiş, ağarmış maddeden iki dilim ve kuş tüylerinden bir yelpaze gibi; ve gözlerinin olmasını beklediğiniz yerde, kurcalanmış mühür mumundan iki boynuz.

Ortadaki büyük bir dudağın pembe rengini açığa vuran solucansı kayganlıkları içinde alaca polipler, ucu mor kırmızısı, bembeyaz erkeklik organları biçimindeki bitkileri yalayıp geçiyordu; pembemsi ve zeytin yeşili beneklerle kaplı küçük balıklar, parlak kırmızı lekeler serpiştirilmiş külrengi karnıbaharları, siyaha çalan dallarıyla kaplan sırtı gibi benekli yumruları yalayıp geçiyordu... Ve sonra büyük bir hayvanın çiğdem rengi gözenekli karaciğeri görülüyordu ya da arabesklerden parlak gümüş rengi bir havai fişek, kan rengi damlalarla bezenmiş dikenleriyle dikenliler ve nihayet gevşek dokulu sedeften bir tür kadeh...

Bu kadeh belli bir noktada ona ölü küllerinin konduğu bir kap gibi göründü ve bu kayalar arasında peder Caspar'ın cesedinin gömülü olduğunu düşündü. Suyun etkimesi onu yumuşak bir mercan dokusuyla örttüyse artık görülmezdi, ancak mercanlar o bedenin

toprak humorlarını emerek bahçe çiçekleri ve meyveleri biçimini almış olurlardı. Belki biraz sonra, o âna dek denizin altında bilinmedik bir yaratık haline gelmiş zavallı yaşlı adamı görecekti: Kafa yuvarı, tüylü bir hindistancevizine dönüşmüş, iki kuru elma yanakları oluşturuyor, göz ve gözkapakları iki ham kayısı haline gelmiş, burnu bir hayvan tezeğini andıran çıkıntılı bir marul; aşağıda, dudakları yerine, kuru incirler, çene yerine en uçtaki sapıyla bir pancar ve boğaz görevi gören büzülmüş bir yaban enginarı; şakakları üzerine dökülen saçların yerini iki kestane püskülü almış, kulaklar ikiye bölünmüş bir cevizin kabukları; parmaklar birer havuç; karın bir karpuz; dizler birer ayva.

Nasıl olup da Roberto böylesine grotesk bir biçim içinde böylesine ölümle ilgili düşünceler besleyebiliyordu? Zavallı dostun ölü bedeninden kalanlar, o yerdeki yazgısal Et in Arcadia ego'larını herhalde çok başka bir biçimde ortaya koyarlardı.

İşte, belki de şu kumlu mercanın kafatası biçimi altında... Bu taş ikizi, ona şimdiden yatağından sökülüp atılmış göründü. İster yok olan ustanın anımsanmasıyla acıma duygusundan olsun, ister denizin elinden en azından hazinelerinden birini almak için, onu almış ve o gün çok fazla şey görmüş olduğundan, bu ganimeti göğsünde taşıyarak gemiye dönmüştü.

33.
YERALTI DÜNYALARI

Mercanlar Roberto için bir meydan okuma nedeni olmuştu. Doğanın ne çok yaratıları olduğunu keşfettikten sonra, kendisini bir yarışa çağrılmış hissediyordu. Ferrante'yi o hapishanede ve öyküsünü yarıda bırakamazdı: Öyle yaparsa, rakibine olan hıncını tatmin etmiş olacak, ancak öykücü gururunu tatmin etmiş olmayacaktı. Ferrante'nin başına ne getirebilirdi?

Fikir, genellikle yaptığı gibi, Ada üzerinde Portakal Rengi Güvercini görebilmek için şafak söktüğü andan başlayarak pusuya yattığı bir sabah aklına geldi. Sabahın erken saatlerinde güneş gözünü alıyordu ve Roberto gemideki bir gazete yaprağıyla dürbününün en uçtaki merceği çevresine bir tür siper yapmayı bile denemişti, ancak belli anlarda yalnızca gözünü kamaştıran ışınları görebiliyordu. Sonra güneş ufka doğru yükseldiğinde, deniz bir ayna işlevi görüyor ve her güneş ışınını ikiye katlıyordu.

Ancak o gün Roberto ağaçlardan bir şeyin yükseldiğini ve sonra kendi ışıltılı alanı içinde gözden yittiğini gördüğünden emindi. Olasılıkla bir yanılsamaydı bu. Başka hangi kuş olsa, o ışıkta parlak görünürdü... Roberto güvercini görmüş olduğu kanısına varmış ve yanıldığı için hayal kırıklığına uğramıştı. Ve böyle kuşkulu bir ruh hali içinde, bir kez daha hileyle bir şeyin elinden alınmış olduğunu hissediyordu.

Roberto gibi artık yalnızca elinden alınan şeyleri kıskanma noktasına gelmiş bir yaratık için, kendisinden esirgenen şeye Ferrante'nin sahip olduğunu kurmak için çok fazla şey gerekmiyordu. Ancak Roberto bu öykünün yazarı olduğundan ve Ferrante'ye çok fazla hak tanımak istemediğinden, onun yalnızca öteki erkek güvercinle, mavi-yeşil renkte olanıyla ilişkisi olabileceğine karar verdi. Bunun nedeni de, her tür kesinlikten yoksun olan Roberto'nun her halükârda güvercin çiftinden portakal renklisinin dişi olduğuna karar vermiş olmasıydı. Ferrante'nin öyküsünde dişi güvercin bir sahip olmanın amacı değil aracı olması

gerektiğinden, şimdilik Ferrante'nin payına erkek güvercin düşüyordu.

Yalnızca Güneyin denizlerinde uçan mavi-yeşil bir güvercin gidip, Ferrante'nin özgürlük için yanıp tutuştuğu bir pencerenin pervazına konabilir miydi? Evet, Romanlar Ülkesinde konabilirdi. Hem sonra ablasından daha şanslı olan *Tweede Daphne* bu denizlerden kısa bir süre önce dönmüş, ambarında kuşu getirmiş, kuş da şimdi özgürlüğüne kavuşmuş olamaz mıydı?

Her halükârda Antipodlardan habersiz Ferrante bu tür sorular soramazdı kendisine. Güvercini görmüş, önce sırf oyalanmak amacıyla onu birkaç ekmek kırıntısıyla beslemiş, sonra "hayvanı kendi amaçlarım için kullanamaz mıyım?" diye sormuştu kendisine. Güvercinlerin zaman zaman mesajları taşımaya yaradıklarını biliyordu. Elbette, bu hayvana bir mesaj teslim etmek, mesajı kesin olarak istediği yere göndermek anlamına gelmiyordu, ancak canı öylesine sıkılıyordu ki, denemeye değerdi.

Kendisi de dahil olmak üzere herkese düşmanlığı yüzünden, yalnızca düşman edinmiş birisi olarak ve ona hizmet etmiş olan az sayıdaki kişiler onu elbette talihsizliğinde değil, yalnızca talihinde izlemeye hazır yüzsüzler olduklarına göre kimden yardım isteyebilirdi? Kendi kendine şöyle demişti: Beni seven Sinyora'dan yardım isteyeceğim, 'ama nasıl bundan bu kadar emin olabiliyor?' diye soruyordu kendisine kıskanç Roberto, bu kendini beğenmişlik sahnesini yaratarak).

Biscarat ona yazı yazması için gerekli şeyleri bırakmıştı, olur da gece aklına bir şeyler gelir ve Kardinale bir itiraf göndermeyi ister diye. Ferrante, kâğıdın bir yanına Sinyora'nın adresini iliştirmiş ve mesajı teslim edenin eline bir ödül geçeceğini eklemişti. Sonra öteki yüzüne, nerede bulunduğunu (gardiyanların birinden yerin adını işitmişti), Kardinalin rezil bir komplosunun kurbanı olduğunu belirtmiş ve kurtulma isteğini dile getirmişti. Daha sonra kâğıdı katlamış, hayvanın ayağına bağlamış ve onu uçmaya zorlamıştı.

Doğruyu söylemek gerekirse, sonradan bu hareketi unutmuştu ya da neredeyse unutmuştu. Mavi güvercinin tam da Lilia'ya uçacağını nasıl düşünebilirdi? Bunlar masallarda olan şeylerdi ve Ferrante

masalcılara inanacak adam değildi. Belki güvercini bir avcı vurmuş ve hayvan bir ağacın dalları arasında yuvarlanırken mesajı kaybetmişti...

Oysa Ferrante, kuşun bir köylünün öksesine yakalandığını bilmiyordu; köylü besbelli birisine, belki de bir ordunun kumandanına gönderilmiş bir sinyal olan bu mesajdan çıkar sağlamayı düşünmüştü.

Bu köylü, incelemesi için mesajı köyde okuma yazma bilen tek kişiye, yani papaza götürmüş ve papaz her şeyi ayarlanması gerektiği gibi ayarlamıştı. Sinyora'nın kim olduğunu saptamış, ona emanetle ilgili pazarlığa oturacak bir dostunu göndermiş ve kadından kilisesi için cömert bir bağış ile köylü için bir bahşiş koparmıştı. Lilia mektubu okumuş, ağlamış, bir öğüt almak için güvenilir dostlarına başvurmuştu. Kardinale etki etmek mi? Güzel bir saraylı bayan için bundan daha kolay bir şey olamazdı; ancak bu bayan, Mazarino'nun güvenmediği Arthenice'in salonunun müdavimlerindendi. Yeni başkan hakkında şimdiden alaycı şiirler dolaşıyordu ortalıkta ve birileri ona bu şiirlerin o odalardan çıktığını söylüyordu. Bir saraylı hanımın Kardinale bir dostu için merhamet dilenmeye gitmesi, bu dostunun daha da ağır bir cezaya çarptırılması demekti.

Hayır, cesur insanlardan oluşan bir manga toplamalı ve onların ani bir baskın yapmalarını sağlamalıydı. Ama kime başvurmalıydı acaba?

Bu noktada Roberto öyküyü nasıl sürdüreceğini bilmiyordu. Ferrante kralın şövalyesi olsa ya da Gaskonyalı bir asker, Lilia o gözüpek, birlik ruhlarıyla ünlü kişilere başvurabilirdi. Ancak kütüpane memurları ya da astronomlarla dostluk eden bir yabancı için kim bir başkanın, belki de Kralın öfkesini üzerine çekmeyi göze alırdı? Kütüpane memurlarıyla astronomlardan hiç söz etmesek daha iyi: Romanı konusunda ne denli kararlı olursa olsun, Roberto Digne Piskoposu'nun ya da Gaffarel'in, dörtnala, kaldığı hapisaneye doğru gittiklerini düşünemiyordu; yani, artık herkesin Roberto diye bildiği Ferrante'nin kaldığı hapishaneye doğru.

Roberto'ya birkaç gün sonra esin geldi. Ferrante'nin öyküsünü bırakmış ve mercanlığı keşfetmeye geri dönmüştü. O gün, bir yerden ötekine sürekli hareket halindeki savaşçıları andıran, yüzlerinin üzerinde sarı bir başlık bulunan bir balık sürüsünü izliyordu. Balıklar, mercanların batık bir kentin çökmüş saraylarını oluşturduğu taştan iki kule arasındaki bir yarığa girmek üzereydiler.

Roberto, bu balıkların, başkalarından duyduğu Ys kentinin kalıntıları arasında gezindiklerini düşünmüştü; bu kent hâlâ, onu sular altında bırakan dalgaların bulunduğu yerden, Britanya kıyısından çok fazla mil ötede olmamalıydı. İşte en büyük balık kentin eski kralıydı, peşi sıra kralın görevlileri geliyordu ve hepsi kendi atlarına atlayıp denizin yuttuğu hazineleri arıyorlardı.

Ama neden eski bir efsaneyi yeniden düşünüyordu ki? Neden balıkları, kendi ormanları, kendi tepeleri, kendi ağaçları, kendi vadileri olan ve yüzeydeki dünya hakkında hiçbir şey bilmeyen bir dünyanın sakinleri olarak düşünmesindi? Biz de insanların yürümediği ya da yüzmediği, ancak havada uçtuğu ya da gezindiği başka dünyaları gizleyen gökyüzü kovuğunu bilmeksizin yaşıyoruz; bizim gezegen adını verdiğimiz şeyler, yalnızca parıldayan dibini gördüğümüz onlara ait gemilerin karinalarıysa, Neptün'ün bu çocukları da kendilerinin üzerinde bizim kalyonlarımızın gölgesini görüyor ve bunların, onların sudan kubbelerinde dolaşan hava kütleleri olduğunu düşünüyorlar.

Ve su altında yaşayan varlıkların var olması olanaklıysa, o zaman yer altında yaşayan varlıklar da, dehlizleri aracılığıyla gezegene can veren merkezî ateşe ulaşabilecek semender halkları da var olabilir mi?

Böyle düşünerek Roberto, Saint-Savin'in bir argümanını anımsamıştı: Biz, su bulunmadığını varsayarak ay yüzeyinde yaşamanın zor olduğunu düşünüyoruz, ancak belki de orada su yeraltındaki oyuklarda bulunuyordur ve doğa ayda kuyular kazmıştır - ayda gördüğümüz lekeleri. Güneşe olan katlanılması olanaksız yakınlıktan kaçmak için ay sakinlerinin b u oyuklarda barınak bulmadığını ki m söyleyebilir? İlk Hıristiyanlar da yer altında yaşamıyorlar mıydı? Dolayısıyla, ay sakinleri hep kendilerine birer barınak gibi gelen katakomblarda yaşıyorlardır.

Karanlıkta yaşamaları gerektiğini söyleyen d e yok ayrıca. Belki de uydunun kabuğu üzerinde birçok delik vardır ve içerisi binlerce hava deliğinden ışık alıyordur, içinden ışık demetlerinin geçtiği bir gecedir söz konusu olan, tıpkı bir kilisedeyken ya da güverte altındayken *Daphne*'de olduğu gibi. Ya da hayır, ay yüzeyinde gündüzleri güneşin ışığını emen ve sonra bu ışığı geceleri geri veren fosforlu kayalar vardır ve ay sakinleri, dehlizlerinin her zaman bir kral sarayından daha parıltılı olması için her günbatımında bu kayaları istifliyorlardır.

Paris, diye düşünmüştü Roberto. Tıpkı Roma gibi tüm kentin altında geceleri eşkiyaların ve dilencilerin barındığının söylendiği katakomblar kazılmış olduğu bilinmiyor mu?

Dilenciler, işte Ferrante'yi kurtaracak fikir! Kendi kralları ve katı bir kurallar dizisince yönetildikleri anlatılan dilenciler; dilenciler, Hıristiyan merhametinden yarar sağladığı izlenimini verirken, kötülükler, hırsızlıklar ve hainlikler, katillikler ve aşırılıklar, pislikler, namussuzluklar ve alçaklıklar ile yaşayan bir kem gözlü alçaklar topluluğu!

Ancak âşık bir kadının aklına gelebilecek bir fikirdi bu! Lilia -diye kendine anlatıyordu Roberto- derdini paylaşmak için saraylı insanlara ya da soylu kimselere değil, hizmetçilerinden en bayağısına gitti; bu hizmetçinin, bütün günü büyük kapıların önünde dilenmekle geçiren dilencilerin akşam çöktüğünde göründükleri Notre-Dame çevresindeki meyhaneleri bilen bir arabacıyla uygunsuz bir ilişkisi vardı... İşte yol buydu...

Rehberi onu gecenin ileri bir saatinde Saint-Martin-des-Champs Kilisesi'ne götürür, koro döşemesinin bir taşını kaldırır, onu Paris katakomblarına indirir ve oradan, bir meşalenin ışığında, Dilencilerin Kralına doğru ilerlemesini sağlar. İşte, bir centilmen kılığına girmiş olan Lilia, bu kıvrak erdişi, tünellerden, merdivenlerden ve kedi deliklerinden geçerek yoluna devam ediyor, bu arada karanlıkta, kâh burada kâh şurada, paçavralarla pılı pırtılar arasında, sakat bedenleri ve siğil, sivilce, çıban, uyuz kabarcığı, cerahatli isilik, kulak çıbanı ve yaralarla kaplı yüzleriyle yere çökmüş, sadaka dilenmek için mi yoksa -bir soylu uşağı edasıyla- "ilerleyin, ilerleyin, efendimiz sizi bekliyor" demek için mi

bilinmez, ellerini uzatarak hep birden üzerine üşüşen dilenciler görüyor.

Ve efendileri oradaydı, kentin yüzeyinin bin fersah altında bir salonun ortasında, çevresinde yankesiciler, dolandırıcılar, kalpazanlar ve düzenbazlar, her tür suistimal ve pislikte usta çapulcular takımı olduğu halde, küçük bir fıçının üzerine oturmuş duruyordu.

Dilenciler Kralı nasıl olabilirdi? Yumrularla kaplı alnı, gelincik illetinin erittiği burnu, buz gibi bakan biri yeşil öteki siyah gözleri, sansar bakışı, aşağı doğru eğilmiş kaşları, sivri ve çıkık kurt dişlerini açığa çıkaran tavşan dudağı, kıvır kıvır saçları, sararmış benzi, kıvrık tırnaklı ve küt parmaklı elleri ile kenarları yırtık bir mantoya sarınmış bir adam...

Sinyora'yı dinledikten sonra, hizmetinde bir ordu bulunduğunu söylemişti; onun ordusu yanında Fransa kralınınki bir taşra garnizonuydu. Üstelik bu ordu bin kat daha ucuzdu: Bu insanlara makul ölçüde bir ödeme yapılırsa, diyelim ki aynı süre içinde dilenerek ellerine geçecek miktarın iki katı, böylesine cömert bir işveren için ölümü bile göze alırlardı.

Lilia parmağından bir yakut çıkarmış (böyle bir durumda yapılması gerektiği gibi), krallara özgü bir edayla sormuştu: "Bu yeter mi size?"

"Bana yeter," demişti Dilenciler Kralı, tilki bakışıyla değerli taşı süzerek. "Bize nerede olduğunu söyleyin." Nerede olduğunu öğrendikten sonra eklemişti: "Benim adamlarım at ya da atlı araba kullanmazlar, ancak o yere Seine nehrinin akış yönünü izleyerek mavnalar üzerinde ulaşmak mümkün."

Roberto, Ferrante'yi canlandırıyordu zihninde: Günbatımında kalenin kulesi üzerinde yüzbaşı Biscarat'yla konuşurken, birden dilencilerin geldiğini görmüştü. Önce kumulların üzerinde belirmişler, sonra geniş düz alana doğru yayılmışlardı.

"Aziz Yakup hacıları," diye belirtmişti Biscarat küçümser bir ifadeyle, "üstelik, bir ayakları çukurda sağlık aramaya gittiklerine göre, en kötü ya da en talihsiz olanlarından."

Gerçekten de hacılar uzun bir kuyruk halinde, giderek daha çok yaklaşıyorlardı kıyıya ve ellerini uzatmış körlerin, koltuk değnekleriyle kötürümlerin, gözleri çapaklı, her yanı yaralarla kaplı, sıracalı cüzamlıların oluşturduğu bir güruh, topal, sekerek yürüyen ve iki büklüm insanların oluşturduğu bir topluluk görülüyordu.

“Çek fazla yaklaşıp akşam için barınak aramalarını istemem,” demişti Biscarat. “Buraya pislik dışında getirecekleri bir şey yok.” Ve bu küçük kalenin konuksever bir yer olmadığını anlasınlar diye, filintayla havaya birkaç el ateş ettirmişti.

Ama sanki bu silah sesleri bir çağrı yerine geçmiş gibiydi. Uzaktan başka insanlar gelmeye devam ederken, en öndekiler kaleye giderek daha çok yaklaşıyorlardı ve kaba homurtuları duyulmaya başlanmıştı bile.

“Aman, şunları yaklaştırmayın,” diye bağırmıştı Biscarat ve surun dibine ekmek attırmıştı, onlara yerin efendisinin iyilikseverliğinin budan ibaret olduğunu ve başka bir şey beklememeleri gerektiğini söylercesine. Ancak göz alabildiğine sayıları çoğalan pis dalavereciler takımı, öncü güçlerini surların altına doğru itmiş, bu armağanı ezerek geçmiş ve sanki daha iyi bir şey arıyormuş gibi yukarı bakmışlardı.

Şimdi tek tek görülebiliyorlardı ve hiç de hacıya benzemiyorlardı, ne de hastalıkları için çare dileyen bahtsızlara. Hiç kuşkusuz -diyordu kaygı içinde Biscarat- bunlar yolunu şaşırmış, öylesine bir araya gelen serüvenciler. Ya da en azından, kısa bir süre için öyleymiş gibi göründüler, çünkü artık alacakaranlık çökmüştü ve düz geniş meydanla kumullar yalnızca o gürültülü kalabalığın boz rengine bürünmüştü.

Artık hacıların ya da dilencilerin değil, bir saldırının söz konusu olduğunu tahmin etmiş olan Biscarat “Silah başına, silah başına!” diye bağırmıştı. Ve sura dayanmış olanların üzerine birkaç el ateş ettirmişti. Ama tıpkı bir kemirgenler sürüsüne ateş edilmişcesine, arkadan gelenler hep öndekileri itiyorlar, vurulanların üzerine basılıyor, bunlar arkadan sökün edenlerce destek olarak kullanılıyor ve şimdiden ilk ulaşanların, bu çok eski binanın yarıklarına elleriyle tutundukları, parmaklarını çatlaklara soktukları, ayaklarını gediklere

dayadıkları, ilk pencerelerin parmaklıklarına asıldıkları, titrek kollarıyla bacaklarını mazgallara soktukları görülüyor du. Bu arada o soydaşlar güruhunun bir başka bölümü aşağıda dalga dalga ilerliyor, kale kapısını omuzlamaya gidiyordu.

Biscarat, içerden kapıya barikat kurmaları emrini vermişti, ancak kapı kanatlarının bir hayli sağlam tahtaları o soysuzların baskısı altında çoktan çatırdamaya başlamıştı.

Muhafızlar ateş etmeyi sürdürüyorlardı, ancak vurulan birkaç saldırganın yerini hemen başka yığınlar alıyordu, artık yalnızca bir karmaşa seli ayırt edilebiliyordu, o karmaşa selinden belli bir noktada havaya atılmış ipten yılanbalıkları yükselmeye başladı, bunların demir kancalar olduğu ve bazılarının şimdiden mazgal arası siperlere takıldığı fark edildi. Bir muhafız bu pençeli demirleri söküp çıkarmak için biraz öne çıktığında, yukarıya çıkmış olan ilk grup şişlerle ve sopalarla ona vuruyordu ya da kementle yakalayıp, aşağı düşürüyorlardı onu, aşağıda muhafız, birinin hırıltısının ötekilerin uğultusundan ayırt edilemediği o mekruh ecinniler kalabalığı içinde gözden yitiyordu.

Kısacası, kumullardan olayı izleyebilen birisi, neredeyse artık kaleyi görmeyecek, bir hayvan leşi üzerindeki sinek kaynaşmasını, bir petek üzerindeki arı üşüşmesini, bir eşek arıları topluluğunu görecekti.

Bu arada aşağıdan, düşen kale kapısının sesi ve avludaki koşuşturmanın patırtısı duyulmuştu. Biscarat ile muhafızları kulenin öteki ucuna gittiler; Ferrante'yi dert edindikleri yoktu, Ferrante merdivenlere bakan kapı boşluğuna gizlenmişti, fazla korkuya kapılmamış, bu gelenlerin şu ya da bu şekilde dost olduklarını sezmişti.

Bu dost kimseler artık mazgallara ulaşmış ve onları aşmışlardı, yaşamlarını cömertçe ortaya atıyor, son filinta kurşunlarıyla vuruluyorlardı, göğüslerini umursamadan, öne uzatılmış kılıçlardan engeli aşıyorlar, iğrenç gözleri ve allak bullak suratlarıyla muhafızları dehşete düşülüyorlardı. Böylece, normalde çelik gibi adamlar olan Kardinalin muhafızları silahlarını ellerinden düşürüyor, artık bir cehennem güruhu olduğuna inandıkları bu topluluğa karşı

Tanrı'dan yardım dileniyorlardı, onlar ise önce muhafızları kalın sopalarla yere indiriyor, sonra hayatta kalanların üzerine atılarak, tokatlarla, kafa darbeleriyle, yumruklarla ve şamarlarla onları dövüyor, dişleriyle boğazlarını dişliyor, pençeleriyle parçalıyorlar, kinlerini kusup üstün geliyorlar, ölmüş olanlardan hınçlarını alıyorlardı, Ferrante ölenlerden bazılarının göğsünü açtıklarını, bir yüreği kapıp aldıklarını ve onu bağırışlar arasında parçalayıp yediklerini gördü.

Hayatta kalan son kişi, bir aslan gibi çarpışmış olan Biscarat'ydı. Artık yenildiğini görerek, sırtını kale siperine vermiş, kana bulanmış kılıcıyla yere bir çizgi çekmiş ve şöyle bağırmıştı: "Iey mourra Biscarat, seul de ceux qui sont avec luy!"'

Ancak o anda bir baltayı sallayan tahta bacaklı birisi, merdivende bitivermişti; bir işaret yapmış ve Biscarat'yı bağlamaları emrini vererek bu kasaplığa son vermişti. Sonra Ferrante'yi görmüş, onu, aslında tanınmamasını sağlaması gereken maske sayesinde tanımış, sanki yeri şapkanın tüyüyle süpürmek istiyormuşcasına, onu silahlı elinin geniş bir hareketiyle selamlamış ve şöyle demişti Ferrante'ye: "Bayım, özgürsünüz."

Ceketinden üzerinde Ferrante'nin hemen tanıdığı bir mühür bulunan bir mesaj çıkarıp, ona bu mesajı vermişti.

Lilia'ydı, ona bu korkunç, ancak güvenilir ordudan yararlanmasını ve orada kendisini beklemesini öneriyordu; mesajda oraya şafağa doğru ulaşacağını belirtiyordu.

Maskesinden kurtulduktan sonra Ferrante ilk iş olarak korsanları serbest bırakmış ve onlarla bir anlaşma imzalamıştı. Yeniden gemiyi ele geçirecekler ve soru sormaksızın onun emirleri doğrultusunda yelken açacaklardı. Ödülleri, Altopascio'nun kazanı kadar büyük bir hazinenin bir bölümüydü. Adeti olduğu üzere, Ferrante kesinlikle verdiği sözü tutmayı düşünmüyordu. Bir kez Roberto'yu bulduktan sonra, ilk yanaştıkları limanda kendi forsalar takımını ihbar etmek yeterli olacaktı, böylece hepsinin asılmalarını sağlayacak ve geminin efendisi olarak kalacaktı.

Artık dilencilere ihtiyacı yoktu ve dilencilerin başı, dürüst bir adam olduğundan, ona bu iş için ücretlerini almış olduklarını söyledi. Bu

bölgeyi en kısa zamanda terk etmek istiyordu. Kıyıya doğru gözden kayboldular ve bir köyden ötekine dilenerek Paris'e geri döndüler.

Kalenin tersanesinde gizlenmiş bir kayığa binmek, gemiye ulaşmak ve gemiyi kollayan iki adamı denize atmak kolay oldu. Pazarlık konusu edilebilecek bir rehine olduğundan Biscarat gemi ambarına zincirlenmişti. Ferrante kendisine kısa bir dinlenme süresi ayırdı, şafaktan önce, erkek kılığında her zamankinden daha güzel görünen Lilia'nın indiği arabayı zamanında karşılamak üzere kıyıya döndü.

Roberto, gemiye genç bir centilmeni aldıklarına inanmaları gereken korsanların önünde gerçek kimliklerini açığa vurmaksızın, ciddi bir biçimde selamlaşmalarının Ferrante'ye daha büyük bir işkence gibi geleceğini düşündü.

Gemiye binmişlerdi, Ferrante yelken açmak için her şeyin hazır olup olmadığını gözden geçirmişti, gemi demir alır almaz, Konuk için hazırlatmış olduğu kamaraya inmişti.

Burada Lilia sevilmekten başka bir şey istemeyen gözlerle, şimdi omuzlarının üzerinde serbest bırakılmış saçlarının yumuşak coşkusuyla ve fedakârlıkların en neşelisine hazır, onu bekliyordu. “Ey başıboş gezen saçlar, altın sarısı tapılası saçlar, uçan, şakalaşan ve şakalaşarak gezinen kıvırcık saçlar,” diye yanıp tutuşuyordu Roberto, Ferrante adına...

Yüzleri, çok eski bir iç çekişler tohumundan öpücükler ürününü almak üzere birbirine yaklaştı ve o anda Roberto, düşüncesinde, o pembe gül dudağa ulaştı. Ferrante, Lilia'yı öpüyordu ve Roberto o gerçek mercanı ısırıp ürperirken canlandırıyordu kendisini. Ancak, o noktada, onun kendisinden bir rüzgâr esintisi gibi kaçtığını hissediyordu, bir an duyumsadığına inandığı sıcaklığı yok oluyordu ve onu, buz gibi, bir aynada görüyordu, başkasının kollarında, bir başka gemideki uzak bir gerdekte.

Gemi hızla uzaklaşıyor, Ferrante baskın çıkıyordu. Lilia onda Roberto'yu seviyordu, bu imgeler Roberto'nun yüreğine kurşun gibi düşüyordu, tıpkı bir meşalenin kuru dal demeti üzerine düştüğü gibi.

34.
DÜNYALARIN ÇOĞULLUĞU ÜZERİNE MONOLOG

Anımsayacaksınız -umuyorum, çünkü Roberto yaşadığı dönemin romancılarından, belli bir noktada gelişim çizgilerini yeniden yakalamanın zor olduğu, birçok öyküyü bir arada anlatma alışkanlığını almıştı- mercanlar dünyasını ilk görüşünde, kahramanımız, ona bir kafatası gibi görünen (belki de peder Caspar'ınki) bir "taşın tıpatıp benzerini" getirmişti.

Şimdi, Lilia ile Ferrante'nin aşklarını unutmak için, bu nesneye bakmak ve onun dokusunu incelemek üzere günbatımında güverteye oturmuştu.

Kafatasına benzemiyordu. Daha çok düzensiz çokgenlerden oluşan bir mineral arı kovanını andırıyordu, ancak çokgenler bu dokunun en belirgin öğeleri değildi. Her çokgenin ortasında, çok ince tellerin oluşturduğu bir ışınsı simetri vardı; bu ince teller arasında -dikkatlice bakıldığında- belki de başka çokgenler oluşturan boşluklar beliriyordu, göz daha öteye nüfuz edebilse, belki de bu küçük çokgenlerin yanlarının daha küçük başka çokgenlerden oluştuğunu görecekti, ta ki -parçaları, parçaların parçalarına bölerek- artık bölünemeyen parçalar (atomlar) karşısında durulacak noktaya ulaşana dek. Ancak Roberto, nesnenin hangi noktaya kadar bölünebileceğini bilmediğinden, gözünün -ah, ne yazık ki keskin bir göz değil, çünkü Caspar'ın vebaya yol açan o küçücük canlıları bile görebildiği o mercek yoktu elinde- algıladığı formlar içinde yeni formlar bulmayı sürdürerek hangi derinliklere inebileceğinden emin değildi.

Başrahibin kafası da, o akşam düello sırasında Saint-Savin'in haykırdığı gibi, başrahibin bitleri için bir dünya olabilirdi -oh, bu sözcükler karşısında Roberto nasıl mutlu mu mutlu böceklerin, Anna Maria (ya da Francesca) Novarese'nin bitlerinin yaşadığı dünyayı düşünmüştü! Ancak bitler de birer atom değil, onları oluşturan atomlar için uçsuz bucaksız evrenler olduklarına göre, belki de bir bitin bedeninde engin bir dünyada yaşarcasına yaşayan

daha küçük başka hayvanlar vardır. Belki benim etim - diye düşünüyordu Roberto- ve benim kanım, hareket ederek bana hareket veren, onları götürmesi için kendilerini, bir araba sürücüsü işlevi gören irademe bırakan küçücük hayvanların oluşturduğu dokulardan başka bir şey değildir. Hiç kuşkusuz hayvanlarım, şimdi, bir denizin serin havasıyla, bir güneşin yakıcı sıcağıyla baş başa bırakarak onları nereye götürdüğümü soruyorlar bana, bu tutarsız iklimlerin sürekli değişimi içinde yitmiş, yazgılarından ben ne kadar emin değilsem o kadar emin değiller.

Ya şimdi sözünü ettiklerimin evreninde yaşayan daha küçük hayvanlar aynı şekilde sınırsız bir boşluğa fırlatıldıklarını hissediyorlarsa?

Neden düşünmeyeyim ki bunu? Yalnızca bunun hakkında hiçbir şey bilmemiş olduğum için mi? Paris'teki dostlarımın bana söyledikleri gibi, birisi Notre-Dame'ın kulesine çıksa ve uzaktan Saint-Denis Mahallesi'ne baksa, bu belli belirsiz büyük lekede bize benzer yaratıkların yaşadığını asla düşünemez. Jüpiter çok büyük, ancak Jüpiter'den bizi göremezler, varlığımızı bile düşünemezler. Daha dün denizin altında -uzak bir gezegende ya da bir su damlasının üzerinde değil, kendi evrenimizin bir parçasında- bir Başka Dünya olduğundan kuşkulanır mıydım hiç?

Öte yandan birkaç ay öncesine kadar Güney Ülkesi hakkında ne biliyordum ki? Onun sapkın coğrafyacıların bir hevesi olduğunu söylerdim, kimbilir belki de geçmiş zamanlarda bu adalarda Monferrato'nun ve Fransa'nın var olduğunu inatla savunan bir filozoflarını yakmışlardır. Bununla birlikte, şimdi ben buradayım ve Antipodların var olduğuna ve bir zamanların çok bilge insanlarının düşündüklerinin aksine, başım yere dönük yürümediğime inanmak zorundayım. Yalnızca, birbirimiz hakkında hiçbir şey bilmeksizin binmiş olduğumuz bu gemide, bu dünyanın insanları pupa kısmını işgal ediyorlar, biz ise pruvayı.

Uçma sanatı henüz bilinmese de -doktor d'Igby'nin bana sözünü ettiği Godwin adındaki şahsa hak vermek gerekirse-bir gün aya gidilecektir, tıpkı Amerika'ya gidildiği gibi, Kolomb'dan önce hiç kimse o kıtanın var olduğunu, ne de bir gün bu adla adlandırılacağını aklına bile getirmemiş olsa da.

Günbatımı, yerini akşama, akşam da geceye bırakmıştı. Roberto şimdi gökte dolunayı görüyor ve çocuklarla cahillerin aydedenin gözleri ve ağzı olduğunu düşündükleri ay üzerindeki lekeleri fark edebiliyordu.

Peder Caspar'ı kızdırmak için (hangi dünyada, hangi dürüstler gezegenindeydi şimdi sevgili ihtiyar?), Roberto ona ayda yaşayanlardan, ayın sakinlerinden söz etmişti. Ama gerçekten de ayda yaşanabilir mi? Neden olmasın, ay Saint-Denis gibiydi. Dünyadaki insanlar orada ne olduğunu ne biliyorlar?

Roberto argümanını dile getiriyordu. Ayın üzerinde durarak havaya bir taş atsam, dünyanın üzerine düşer mi acaba? Hayır, yeniden ayın üzerine düşecektir taş. Şu halde, ay öteki her gezegen ya da yıldız gibi, kendi merkezi ve kendi çevresi olan bir evrendir ve bu merkez o dünyanın kendi feleğinde yaşayan tüm cisimleri çeker. Yeryüzünde olduğu gibi. Peki öyleyse neden yeryüzünde olan tüm öteki şeyler ayda da olmasındı?

Ayı saran bir atmosfer var. Bundan kırk yıl önce, Paskalya Yortusundan önceki Pazar günü, bana söyledikleri gibi, birisi ayın üzerinde bulutları görmemiş miydi? Bir ay tutulması yaklaştığında, o gezegen üzerinde büyük bir sarsılma görülmüyor mu? Bu, orada hava olduğunun kanıtı değil de nedir? Gezegenler buharlaşır, yıldızlar da. Akanyıldızlara yol açan güneşin üzerinde olduğu söylenen lekeler bundan başka nedir ki?

Ve ayda elbette su vardır. Aksi takdirde, aydaki lekeleri göllerin görüntüsü olarak açıklamasak nasıl açıklayabilirdik (o kadar ki, birisi bu göllerin yapay olduğunu, neredeyse insan elinden çıkma olduğunu söylemiştir, çünkü bunlar son derece iyi tasarlanmış ve eşik uzaklıkta dağıtılmıştır)? Öte yandan, ay yalnızca güneşin ışığını dünyaya yansıtmaya yarayan büyük bir ayna olarak düşünülmüş olsaydı, niçin Yaradan bu aynanın orasına burasına lekeler sürüştürme zorunluluğunu duyacaktı ki? Şu halde, lekeler birer eksiklik değil, birer kusursuzluk olup, durgun su birikintileri, göller ya da denizdirler. Ve orada su ile hava varsa, yaşam var demektir.

Belki de bizimkinden farklı bir yaşam. Belki de o su (ne bileyim ben), kakule, meyankökü ya da biber tadındadır. Sonsuz dünyalar varsa, bu, evrenimizin Mimarının sonsuz zekâsının kanıtıdır, ama o zaman bu Şaire sınır yoktur. O her yerde ama hep farklı yaratıkların yaşadığı dünyalar yaratmış olabilir. Belki de güneşte yaşayanlar, maddenin ağırlığını taşıyan dünya sakinlerine oranla daha ışıltılı, daha açık ve aydınlıktırlar, ayda yaşayanlar ise ikisinin arasında bir yerdedirler. Güneşte hepsi biçimden ya d a Eylemden oluşan insanlar yaşamaktadır, yeryüzünde çeşitli değişikliklere uğrayan Gizilgüçler; ayda yaşayanlar ise *in medio fluctuantes*'dir, yani oldukça lunatiklerdir...

Ayın havasında yaşayabilir miyiz? Olasılıkla hayır, ayın havası başımızı döndürürdü bizim; öte yandan, balıklar bizim havamızda yaşayamazlar, kuşlar da balıklarınkinde. O hava bizimkinden daha saf olmalı, bizimki yoğunluğu nedeniyle güneşin ışınlarını süzen doğal bir mercek görevi gördüğünden, Aylılar güneşi oldukça farklı bir görünüş içinde göreceklerdir. Güneş henüz yokken ya da artık yokken bizi aydınlatan şafak ile alacakaranlık, katışıklılık açısından zengin olan ve güneş ışığını yakalayıp ışığı aktaran havamızın bir armağanıdır; sahip olmamamız gereken, ancak bize bol bol bağışlanmış ışıktır bu. Ancak, böyle yapmakla, o ışınlar bizi güneşin yavaş yavaş alınıp yitirilmesine hazırlamaktadır. Belki de ayda daha ince bir hava olduğundan, aylıların birden çıkagelen günleri ve geceleri vardır. Güneş, bir tiyatro perdesinin açılması gibi ufukta birden belirir. Sonra, çok parlak ışıktan, hop, birden en koyu karanlığa girerler. Ve ayda, havayla karışmış buharların sonucu oluşan gökkuşağının olmaması gerekir. Ama belki de aynı nedenlerden ötürü orada ne yağmurlar vardır, ne gökgürültüleri, ne de şimşekler.

Güneşe daha yakın olan gezegenlerin sakinleri nasıldır peki? Mağripliler gibi ateşli, ama bizden oldukça daha tinsel.

Güneşi ne büyüklükte göreceklerdir? Güneşin ışığına nasıl katlanabilirler? Acaba orada madenler doğada eriyip, nehirlere mi akıyor?

Ama gerçekten de sonsuz dünyalar var mı? Böyle bir soru Paris'te bir düelloya yol açardı. Digne Piskoposu, bilmediğini söylüyordu.

Gene de, fizik incelemeleri onu, büyük Epikuros'un kılavuzluğunda, evet demeye yöneltiyordu. Dünya olsa olsa sonsuz olabilir. Boşlukta yığılan atomlar. Cisimlerin var olduğunu bize duyu organlarımız kanıtlıyor. Boşluğun var olduğunu bize akıl kanıtlıyor. Yoksa atomlar nasıl ve nerede hareket ederlerdi? Boşluk olmasa, hareket olmazdı, meğer cisimler birbirinin içine geçsin. Bir sineğin, kanadıyla bir hava parçacığını ittiğinde, bunun önündeki bir başka parçacığı ittiğini, onun da bir başkasını ittiğini düşünmek matrak olurdu, böylece bir pirenin minicik ayağını hareket ettirmesi, aşama aşama ilerleyip, dünyanın öteki ucunda bir şişkinlik oluştururdu!

Öte yandan, boşluk sonsuz ve atomların sayısı sonlu olsaydı, atomlar sürekli her yana doğru hareket ederler, hiçbir zaman çarpışmazlar (ucu bucağı olmayan bir çölde dolaşan iki insanın, akla gelmedik bir rastlantı olmadıkça karşılaşmayacakları gibi) ve bileşkelerini oluşturmazlardı. Ve boşluk sonlu ve cisimler sonsuz olsaydı, boşluğun onları kapsayacak yeri olmazdı.

Doğal olarak, sonlu sayıda atomların yer aldığı sonlu bir boşluğu düşünmek yeterli olacaktı. Piskopos bana bunun daha temkinli bir görüş olduğunu söylüyordu. Neden Tanrı'nın bir baş oyuncu gibi sonsuz gösteriler üretmesini isteyelim ki? O, tek bir dünyanın yaratılması ve sürdürülmesi yoluyla özgürlüğünü sonsuz olarak ortaya koymaktadır. Dünyaların çoğulluğuna karşı argümanlar yoktur, ancak onu savunan argümanlar da yoktur. Dünyadan önce duran Tanrı, başyapıtını gerçekleştirmek için, yeterince geniş bir uzayda yeterli sayıda atom yaratmıştır. Sınır Kavrayışı, O'nun sonsuz kusursuzluğunun bir parçasıdır.

Ölü bir şeyde birden çok dünya olup olmadığını ve varsa kaç tane olduğunu görmek üzere Roberto, *Daphne*'nin küçük müzesine gitmiş ve güvertede önüne bir sürü sütun başlığı gibi, orada bulduğu tüm ölü şeyleri, fosilleri, çakıltaşlarını, kıl gıkları sıralamıştı; gözünü birinden ötekine kaydırıyor, Rastlantı ve rastlantılar üzerine rastlantısal olarak düşünmeyi sürdürüyordu.

Ama kim diyor (diyordu) Tanrı'nın sınıra eğilim gösterdiğini, deneyim bana sürekli olarak gerek aşağıda gerek yukarıda başka ve yeni dünyalar olduğunu gösteriyorsa? O zaman Tanrı'nın değil de dünyanın ebedi ve sonsuz olması, her zaman var olmuş ve hep

böyle olmuş olması mümkün müydü, sonsuz bir boşluktaki sonsuz atomlarının sonsuz bir birleşmesi içinde, henüz bilmediğim bazı kurallara göre, atomların öngörülmez, ancak düzenli (yoksa çılgınca dolaşıp dururlardı) sapmaları yoluyla. O zaman dünya Tanrı olurdu. Tanrı sonsuzluktan, kıyıları olmayan bir evren olarak doğar ve ben ne olduğunu bilmeksizin onun yasasına uyardım.

Aptalca, diyor bazıları, Tanrı'nın sonsuzluğundan söz edebilirsin, çünkü bu sonsuzluğu aklınla kavraman değil, tıpkı dinsel bir gize inanıldığı gibi yalnızca ona inanman isteniyor senden. Ama doğa felsefesinden söz etmek istiyorsan, bu sonsuz dünyayı aklınla kavraman gerekir ki kavrayamazsın.

Belki. Ama o zaman dünyanın dolu ve sonlu olduğunu düşünelim. O zaman, dünyanın sona erdiği noktada var olan hiçliği kavramaya çalışalım. Bu hiçliği düşündüğümüzde, onu bir rüzgâr gibi tasarlayabilir miyiz? Hayır, çünkü gerçekten hiç olmak zorundadır, rüzgâr bile değildir. İnanç bağlamında değil, doğa felsefesi bağlamında sonsuz bir hiç kavranabilir mi? Bilinen parçaların bir araya getirilmesiyle, şairlerin, boynuzlu adamlar ya da iki kuyruklu balıklar tasarladıkları gibi, göz alabildiğine giden bir dünyayı tasarlamak çok daha kolay: Bittiğine inandığımız noktada dünyaya bildiklerimize benzer başka parçalar (gene ve hep suyla topraktan, yıldızlarla göklerden oluşan bir uzantı) eklemek yeterli. Sınır olmaksızın.

Hem sonra dünyanın sonlu olması, hiçliğin ise hiçlik olması nedeniyle, var olmaması durumunda, dünyanın sınırları ötesinde ne kalacaktır? Boşluk. Ve işte sonsuzu kabul etmeyelim derken boşluğu kesinlemiş oluyoruz; boşluk ise olsa olsa sonsuz olabilir, yoksa onun bittiği noktada tekrar yeni ve düşünülmesi olanaksız bir hiçlik uzantısı düşünmek zorunda kalırız. Öyleyse, hemen ve özgürce boşluğu düşünmek ve onu atomlarla kuşatmak daha iyi, yeter ki onu daha boş olamayacağı bir boşluk olarak düşünelim.

Roberto, sözünden caymasına olanak sağlayan büyük bir ayrıcalığın keyfîni çıkarıyordu. İşte, gök feleklerine çıkmak zorunda kalmaksızın, başka göklerin varlığını, aynı zamanda da bir mercanda birçok dünya bulunduğunu açıkça kanıtlayabiliyordu. Tek bir atomun yön değiştirmesinin, ister Tanrı'nın iradesi, ister

Rastlantının harekete geçirmesiyle olsun, nasıl beklenmedik Samanyollarına yaşam verebildiğini anlamak için bu deniz nesnelerinden biri üzerinde yıllarca kafa yormak yeterli olacakken, evrenin atomlarının kaç türlü bir araya gelebileceğini hesaplamak ve atomların sayısının sonlu olmadığını söyleyenleri ateşte yakmak mı gerekiyordu?

Günahtan Kurtarma mı? Yanlış argüman -diye karşı çıkıyordu Roberto, bundan sonra karşılaşacağı Cizvitlerle başının ağrımaması için- Rabbin kadir-i mutlaklığım düşünmeyi bilmeyen kişinin argümanı. Yaratılış planında ilk günahın aynı anda bütün evrenlerde, değişik ve düşünülmedik tarzlarda, ancak birbirleriyle eşzamanlı olarak gerçekleştiğini ve İsa'nın çarmıhta herkes için, Aylılar, Siriuslular ve henüz canlıyken bu delik deşik taşın molekülleri üzerinde yaşayan Mercanlılar için öldüğünü kim düşünmezlik edebilir?

Aslına bakılırsa, kendi argümanları Roberto'yu inandırmış değildi; çok fazla malzeme içeren bir yemek hazırlıyor ya da tek bir akıl yürütmenin içine değişik yerlerden işitilmiş şeyleri yığıyordu ve bunu fark etmeyecek kadar düşünceden yoksun değildi. Bu yüzden, olası bir düşmanı bozguna uğrattıktan sonra, ona yeniden söz hakkı tanıyor ve onun itirazlarıyla özdeşleşiyordu.

Bir keresinde, boşlukla ilgili olarak, peder Caspar onu nasıl yanıtlayacağını bilemediği bir tasımla susturmuştu: Boşluk var olmayan varlıktır, ama var olmayan var değildir, öyleyse boşluk var değildir. Argüman iyiydi, çünkü düşünülebileceğini kabul ederek yadsıyordu boşluğu. Gerçekten de, var olmayan nesneler pekâlâ düşünülebilir. Boşlukta vızıldayan bir ejderha ikincil yönelimleri yiyebilir mi? Hayır, çünkü ejderha yoktur, boşlukta hiçbir vızıltı işitilmez ve ikincil yönelimler zihinsel şeylerdir ve düşünce ürünü bir armutla beslenmek mümkün değildir. Gene de var olmasa da bir ejderhayı düşünüyorum. Boşluk için de aynı şey geçerli.

Roberto, bir gün Paris'te aritmetik hesaplamalar yapabilen bir makina tasarlamakta olduğu söylendiği için filozof dostlarının bir toplantısına davet edilmiş olan on dokuz yaşındaki bir delikanlının yanıtını anımsıyordu. Roberto makinanın nasıl çalışması gerektiğini pek iyi anlamamıştı ve bu delikanlıyı (belki de hırçınlıktan) yaşına

göre fazla sönük, fazla içi kararmış ve fazla ukala olarak değerlendirmişti, bu arada *liberten* arkadaşları ona neşeli olarak da bilge olunabileceğini öğretiyorlardı. Hele boşluktan söz etmeye sıra geldiğinde, delikanlının belli bir küstahlıkla kendi fikrini söylemek istemesine hiç tahammül edememişti: "Şimdiye kadar boşluktan çok fazla söz edildi. Artık onu deney yoluyla kanıtlamak gerekiyor." Ve bunu sanki bir gün bu görevi kendisi yerine getirecekmiş gibi söylüyordu.

Roberto hangi deneyleri düşündüğünü sormuş, delikanlı bunu henüz bilmediğini söylemişti. Roberto onu küçük düşürmek için bildiği bütün felsefi itirazları sıralamıştı: Boşluk olsa, madde olmazdı (ki doludur), ruh olmazdı, çünkü boş olan bir ruhu kavramak olanaklı değildir, Tanrı olmazdı, çünkü kendinden bile yoksun olurdu, ne töz olurdu ne araz, ışık saydam olmaksızın iletilirdi... Ne olurdu o zaman?

Delikanlı gözlerini yere indirerek, alçakgönüllü bir çekinmezlikle yanıtlamıştı: "Belki madde ile hiçlik arası bir şey olurdu, ne birinde yer alırdı ne ötekinde. Boyutu bakımından hiçlikten ayrılırdı, hareketsizliği bakımından maddeden. Neredeyse var olmayan bir varlık olurdu. Varsayım değil, soyutlama değil. Olurdu. Bir (nasıl desem?) bir olgu olurdu. Katışıksız ve yalın."

"Herhangi bir kesinlikten yoksun, katışıksız ve yalın bir olgu nedir?" diye sormuştu Roberto skolastik bir yüksekten atmayla, kaldı ki argümana karşı kendi tezleri yoktu, o da ukalalık taslamak niyetindeydi.

"Katışıksız ve yalını tanımlayamam," diye yanıtlamıştı delikanlı. "Öte yandan, bayım, varlığı nasıl tanımlardınız? Onu tanımlamak için bir şey olduğunu söylemek gerekecektir. Şu halde, varlığı tanımlamak için var demek ve böylece tanımda tanımlanacak terimi kullanmak gerekir. Ben tanımlanması olanaksız terimler olduğuna inanıyorum, belki de boşluk bunlardan biridir. Ama belki de yanılıyorumdur."

"Yanılmıyorsunuz. Boşluk zaman gibidir," diye yorum getirmişti Roberto'nun *liberten* dostlarından biri. "Zaman harekete bağlı bir nitelik değildir, çünkü zamana bağlı olan harekettir ve bunun tersi

geçerli değildir; sonsuzdur, yaratılmamıştır, süreklidir, uzayın bir belirtisi değildir... Zaman vardır, o kadar. Uzay vardır, o kadar. Boşluk vardır, o kadar.”

Birisi, “vardır, o kadar” şeklinde tanımlanan, tanımlanabilir bir tözü olmayan bir şeyin yok gibi bir şey olduğunu söyleyerek karşı çıkmıştı. “Baylar,” demişti bunun üzerine Digne Piskoposu, “doğrudur, uzay ile zaman ne bedendir ne de ruh, maddesel değildirler, öyle demek istiyorsanız, ancak bu onların gerçek olmadıkları anlamına gelmez. Belirti değildirler ve töz değildirler, bununla birlikte yaratılıştan önce gelmişlerdir, her töz ve her belirtiden önce ve her töz yok olduktan sonra da var olmaya devam edeceklerdir. Bozulamaz ve değiştirilemezdirler, içine her ne koyarsanız koyun.”

“Ama,” diye itiraz etmişti Roberto, “uzay yaygındır ve yaygınlık cisimlerin özelliklerinden biridir... “

“Hayır,” diye karşılık vermişti *liberten* arkadaşı, “bütün cisimlerin yaygın olması, her yaygın olan şeyin cisim olduğu anlamına gelmez. Şu malum zatın söylediği gibi, zaten bana yanıt vermeye tenezzül etmezdi, çünkü göründüğü kadarıyla Hollanda’dan dönmek istemiyor. Yaygınlık var olan her şeyin eğilimidir. Uzay mutlak, ebedi, sonsuz, yaratılmamış, sınır koyulamaz ve çerçeve çizilemez olandır. Tıpkı zaman gibi, ölümsüz, durdurulamaz, silinemez, yok edilemezdir, bir anka kuşudur, kuyruğunu ısıran bir yılandır... “

“Bayım,” demişti Piskopos, “uzayı Tanrı’nın yerine koymayalım ama... “

“Bayım,” diye onu yanıtlamıştı *liberten*, “bize hepimizin doğru kabul ettiği fikirler önerip, sonra onlardan nihai sonuçları çıkarmamamızı isteyemezsiniz. Kanımca bu noktada ne Tanrı’ya gereksinimimiz var ne de onun sonsuzluğuna, çünkü zaten bizi dönüşsüz bir saniyelik bir gölgeye indirgeyen sonsuzluklar var her yanımızda. Şu halde her tür korkuyu bir yana bırakıp hep birlikte meyhaneye gitmeyi öneriyorum.”

Piskopos hayır anlamında başını sallayarak ayrılmıştı. Ve bu tartışmalardan epey sarsılmışa benzeyen delikanlı başı eğik özür

dilemiş ve eve dönmesi için izin istemişti.

“Zavallı çocuk,” demişti *liberten*, “o, sonlu olanı hesaplamak için makinalar yapıyor, biz ise birçok sonsuzluğun ebedi sessizliğiyle onu dehşete düşürdük. *Voila*, işte güzel bir isteğin sonu.”

“Darbeye dayanamayacaktır,” demişti Pironculardan birisi, “dünyayla barışmaya çalışacak ve sonunda Cizvitler arasında bulacaktır kendini!”

Roberto birkaç yıl önceki o diyalogu düşünüyordu. Boşluk ve uzay, zaman gibiydi ya da zaman, boşluk ve uzay gibi; öyleyse nasıl yeryüzümüzün bir karınca gibi göründüğü yıldız uzayları ve mercan dünyaları (bizim evrenimizin karıncaları) gibi uzaylar varsa -gene de birbirlerinin içinde- değişik zamanlara tabi evrenlerin var olduğu düşünülemez mi? Jüpiter’de bir günün bir yıl sürdüğü söylenmiyor mu? Öyleyse, bir anlığına yaşayıp ölen ya da Çin hanedanları ve Tufan zamanı gibi her tür hesaplama yetimizin ötesinde yaşamlarını sürdüren evrenler var olmalı. Tüm hareketlerin ve hareketlere yanıtın saat ve dakikalık zamanlar değil, binlerce yıllık zamanlar aldığı evrenlerle gezegenlerin göz açıp kapayıncaya kadar doğup öldüğü evrenler.

Çok uzak olmayan bir noktada zamanın dün olduğu bir yer yok muydu acaba?

Belki de o şimdiden, bir su atomu ölü bir mercanın kabuğunu aşındırmaya ve ölü mercan hafifçe dağılmaya başladığı andan başlayarak, Adem’in doğuşundan Günahtan Kurtarma’ya kadar geçen süre kadar yılların geçmiş olduğu evrenlerden birine girmişti. Ve o aşkını bu zamanda yaşamıyor muydu: Lilia’nın ve Portakal Rengi Güvercinin, onları fethetmek için önünde artık yüzyılların sıkıntısının bulunduğu bir şey haline geldikleri zamanda? Sonsuz bir gelecekte yaşamaya hazırlanmıyor muydu?

Kısa bir süre önce mercanları keşfetmiş olan genç bir centilmen, kendisini böyle ve bunca çok düşüncelere sürüklenmiş buluyordu... Gerçek bir filozof ruhuna sahip olsa, kimbilir nerelere varırdı? Ama Roberto filozof değil, önceki günün buz gibi sisleri arasında kendisinden kaçan bir Adaya doğru, üstelik henüz başarıyla

taçlandırılmamış bir yolculuktan henüz su yüzüne çıkmış mutsuz bir âşıktı.

Paris'te eğitilmiş olsa bile, köydeki yaşamını unutmamış bir âşıktı. Bu yüzden, şu sonuca vardığını gördü: Düşünmekte olduğu zaman, Grive'da yapan kadınlardan gördüğü gibi, yumurta sarısı karıştırılmış hamur gibi bin değişik tarzda açılabilirdi. Roberto'nun aklına neden bu benzerliğin geldiğini bilmiyorum. Belki çok fazla düşünmek iştahını açmıştı ya da o da bütün bu sonsuzlukların ebedi sessizliğinden korkuya kapılarak, kendini yeniden evde anne mutfağında bulmak istemişti. Ama başka oburlukları anımsamaya geçmesi pek uzun sürmedi.

Sonra, içine kuş, tavşan ve sülün eti konmuş börekler vardı, sanki birçok dünyanın yan yana ya da iç içe var olabileceğini gösterircesine. Ancak annesi Alman pastası adını verdiği, birkaç kat meyve, tereyağı, şeker ve tarçın içeren pastalardan da yapardı. Ve bu fikirden tuzlu bir pasta icat etmeye geçmişti: Şimdi hamurun çeşitli katları arasına kâh bir kat jambon, kâh dilim dilim kesilmiş katı yumurta ya da sebze koyuyordu. Ve bu Roberto'ya evrenin, içinde aynı anda her biri kendi zamanına sahip olan, ancak hepsinde aynı kişilerin yer aldığı değişik öykülerin piştiği bir sahan olduğunu düşündürüyordu. Pastada alttaki yumurtaların, hamurun ötesinde üstte duran türdeşlerinin ya da jambonun başına ne geldiğini bilmemesi gibi, evrenin bir katında bir Roberto ötekinin ne yaptığını bilmiyordu.

Tamam, güzel bir akılyürütme biçimi, üstelik karınla. Ancak şurası açık ki, Roberto'nun varmak istediği şey çoktan aklındaydı: Aynı anda birçok değişik Roberto belki de değişik adlar altında değişik şeyler yapabilirdi.

Ferrante adı altında da mı? Öyleyse, onun düşman kardeşiyle ilgili olarak yarattığına inandığı öykü, Roberto'nun o zamanda ve o dünyada yaşarken başına gelenlerden farklı şeylerin başına geldiği bir dünyanın belli belirsiz algılanması değil miydi belki de?

Hadi canım, diyordu kendine, elbette *Tweede Daphne* rüzgâra yelken açtığında Ferrante'nin yaşadığı şeyleri yaşayanın sen olmasını isterdin. Ama bunu biliyoruz, çünkü -Saint-Savin'in

söylediği gibi- hiç düşünülmeyen düşünceler vardır, o düşünceler kalp (zihin de) onun farkına varmaksızın kalbi etkiler ve bu düşüncelerden bazılarının -ki kimi zaman gizli, hatta pek de gizli olmayan isteklerden başka bir şey değildirler- başkalarının düşüncelerini sahneye çıkarma zevki adına yarattığına inandığın bir Roman evreninde kendilerini göstermeleri kaçınılmazıdır... Ama ben benim, Ferrante de Ferrante ve şimdi onun başından benim kahramanı olamayacağım serüvenler geçirterek bunu kendime kanıtlayacağım; bir evrende geçiyorsa bu serüvenler, Hayal evrenidir o ve hiç kimsenin evrenine paralel değildir.

Tüm o gece boyunca, mercanları unutarak, bu kez onu nazların en yürek parçalayıcısına, ıstırapların en enfesine götürecek olan bir serüveni tasarlamaktan büyük bir zevk aldı.

35.
DENİZCİLERİN AVUNTUSU

Ferrante, artık o sevdiği dudaklardan gelen her tür yalana inanmaya hazır olan Lilia'ya neredeyse doğru bir hikâye anlatmıştı, hikâyenin doğru olmayan tek yanı, onun Roberto'nun, Roberto'nunsa onun rolünü üstlenmiş olmasıydı; üstelik, gaspçıyı yeniden bulmak ve ondan, kendisinden koparmış olduğu, Devletin geleceği açısından çok önemli bir belgeyi koparmak için, Lilia'yı, beraberinde getirdiği bir kutudaki bütün mücevherleri harcamaya ikna etti; bu belgeyi iade ettiğinde Kardinalin affını elde edebilecekti.

Fransa kıyılarından kaçıştan sonra, *Tweede Daphne*'nin ilk durağı Amsterdam olmuştu. Orada, bir çifte hafiye olan Ferrante, kendisine *Amarilli* adlı gemi hakkında bazı şeyler anlatacak birisini bulabilirdi. Gemi hakkında her ne öğrendiyse, birkaç gün sonra birisini aramak üzere Londra'daydı. Güveneceği adam, adına ihanette bulunduğu kimselere ihanet etmeye hazır kendi soyundan bir hainden başkası olamazdı.

Ve işte Ferrante, Lilia'dan çok saf bir elmas aldıktan sonra, gece vakti bir mezbeleye giriyor, orada kendisini cinsiyeti belirsiz birisi karşılıyordu. Belki de Türklerin yanında harem ağası olarak çalışmış birisi, yüzünde tüy yok ve ağzı o kadar küçük ki, yalnızca burnunu oynatarak gülümsediği söylenebilir.

Gizlendiği oda, ölgün bir ateşte yanan bir kemik yığınının isi yüzünden korkunç bir görünüm sergiliyordu. Bir köşede ayaklarından asılmış çıplak bir ceset sallanıyordu; cesedin ağzından, pirinç bir yelkenlinin içine ısırgan otu renginde bir sıvı salgılanıyordu.

Hadım, Ferrante'de suçu paylaşacağı bir kardeş buldu. Soruyu dinledi, elması gördü ve efendilerine ihanet etti. Roberto'yu, bir eczacı dükkânına benzeyen, toprak, cam, kalay, bakır kaplarla dolu bir başka odaya götürdü. Bunların hepsi, olduğundan farklı görünmek için kullanılabilecek maddelerdi, gerek genç ve güzel görünmek isteyen kocakarılar, gerek görünüşünü değiştirmek

isteyen haydutlar tarafından: Yüze sürülen düzgünler, yumuşatıcılar, çiriş otu kökleri, tarhun kabukları, bunların yanı sıra karaca iliğiyle hanımeli sularından yapılmış deriyi incelten başka maddeler. Saç rengini koyultmak ya da ten rengini, inek, ayı, kısrak, deve, karayılan, tavşan, balina, balaban kuşu, alageyik ya da susamuru rengine dönüştürmek için, yeşil meşe, çavdar, köpekayası, güherçile, şap ve civanperçemi ile yapılmış macunları vardı. Ayrıca, yüz için, günlük ağacı, limon, çamfıstığı, karaağaç, acı bakla, burçak ve nohut yağlarıyla, günahkâr kadınları bakire göstermek için bir raf dolusu sidik torbası. Birisini baştan çıkarmak isteyenler için yılan dilleri, bıldırcın başları, eşek beyinleri, kara bakla, porsuk ayakları, kartal yuvası taşları, üzerinde bir sürü kırık iğne bulunan yağlı yürekler ve görmesi büyük bir tiksinti uyandıran çamur ve kurşundan yapılmış başka nesneler.

Odanın ortasında bir masa duruyordu ve masanın üzerinde hadımın “anlarsın ya” havasıyla işaret ettiği kanlı bir kumaş parçasıyla örtülü bir leğen vardı. Ferrante anlamıyor-du ve öteki ona tam adamına gelmiş olduğunu söyledi. Gerçekten de hadım, Doktor Byrd’in köpeğini yaralamış olan kişiden başkası değildi ve her gün uygun saatte, hayvanın kanı bulaştırılmış kumaş parçasını zaçyağı bulunan suya batırarak ya da kumaş parçasını ateşe yaklaştırarak *Amarilli* ‘ye Doktor Byrd’in beklediği sinyalleri gönderiyordu.

Hadım, Doktor Byrd’in yolculuğu ve kesin olarak uğrayacağı limanlar hakkında her şeyi anlattı. Boylamlarla ilgili pazarlık hakkında gerçekten de çok az şey bilen ya da hiçbir şey bilmeyen Ferrante, Mazarino’nun, Roberto’yu yalnızca kendisine apaçık görünen bir şeyi keşfetmesi için o gemiye gönderdiğini düşünemiyordu; Roberto’nun aslında, Kardinale daha sonra Süleyman Adaları’nın yerini açıklaması gerektiği sonucuna varmıştı.

Tweede Daphne’nin *Amarilli*’den daha hızlı olduğunu düşünüyordu, talihine güveniyordu, Byrd’in gemisine kolaylıkla ulaşacağını düşünüyordu; Byrd’in gemisine ulaştığında, Byrd’in gemisi Adalara yanaşmış olacağından, gemi mürettebatını kolaylıkla karada faka bastırabilecek, onları ortadan kaldırabilecek

(Roberto da dahil olmak üzere) ve sonra o toprak parçasını keyfince kullanabilecek, onun tek kâşifi olacaktı.

Rotayı şaşırmadan nasıl yol alabileceği konusunda ona yol gösteren hadım oldu: Bir başka köpeğin yaralanması ve onun her gün hayvanın kanı üzerinde bir deney gerçekleştirmesi (*Amarilli*'deki köpek için yaptığı gibi) yeterli olacaktı; böylece Ferrante, her gün Byrd'in aldığı mesajları alacaktı.

Hemen yola çıkacağım, demişti Ferrante. Ötekinin, önce bir köpek bulmak gerektiğini belirtmesi üzerine şöyle demişti: "Gemide tam istediğim gibi bir köpek var." Hadımı gemiye götürmüştü; forsalar takımında, damar kesme ve benzeri işlerde uzman bir berber bulunmasını sağlama bağlamıştı. "Ben, kaptan," diye kesinlemişti bir darağacı kaçkını, "korsanlık yaparken, düşmanlarımın kollarıyla bacaklarını yaralamaktan çok, yol arkadaşlarımın kollarıyla bacaklarını kestim!"

Gemi ambarına inen Ferrante, Biscarat'yı çapraz yerleştirilmiş iki kazığın üzerine zincirlemiş, sonra kendi eliyle onun kalçasında bir bıçakla derin bir yarık açmıştı. Biscarat inlerken, hadım akan kanı bir bez parçasıyla toplamış, bez parçasını bir çantaya koymuştu. Sonra berbere bütün yolculuk boyunca yarayı nasıl açık tutması gerektiğini açıklamıştı, yaralının ölmemesi gerekiyordu, ama iyileşmemeliydi de.

Bu canice hareketin ardından, Ferrante yelkenlerin Süleyman Adaları'na doğru fora edilmesi emrini vermişti.

Romanının bu bölümünü anlattıktan sonra Roberto tiksinti duydu, üstelik bunca kötü eylemin verdiği yorgunlukla kendisini yorgun ve umutsuz hissediyordu.

Daha sonra olacakları hayalinde canlandırmak istemedi, bunun yerine Doğaya bir yakarma yazdı: Çocuğunu beşikte uyumaya zorlamak isteyen ve çocuğun üzerine bir örtü serip onu küçük bir geceyle örten bir anne gibi, gezegene büyük geceyi sersin diye. Dua etti: Her şeyi görüş alanından çıkaran gecenin, gözlerini kapanmaya davet etmesi için; karanlıkla birlikte sessizliğin gelmesi için; ve nasıl güneşin doğmasıyla aslanlar, ayılar ve kurtlar (ki hırsızlar ve katiller gibi onlar da ışıktan nefret ederler) kendilerine

barınak ve bağışıklık sağlayan mağaralara kapanmaya koşuyorlarsa, bunun karşıtı olarak, güneşin batıya, geriye çekilmesiyle düşüncelerin tüm gürültüsünün ve uğultusunun geriye çekilmesi için. Işık bir kez öldükten sonra, ondaki ışıktan yaşam alan ruhlar kendilerinden geçsinler ve durgunluk ile sessizlik hüküm sürsün diye.

Yağ lambasını üfleyip söndürdüğünde, elleri yalnızca dışarıdan içeriye süzülen bir ayışığıyla aydınlandı. Karnından beynine bir sis yükseldi ve gözkapaklarının üzerine düşerek, ruh gözkapaklarının kenarına yaslanıp dikkatini dağıtacak herhangi bir nesne görmesin diye onları kapattı. Ve yalnızca gözleriyle kulakları değil, elleriyle ayakları da uyudu; yalnızca asla dinlenmeyen kalp uyumadı.

Uykuda ruh d a uyur mu? N e yazık ki hayır; o uyanıktır, ancak bir perdenin arkasına çekilir ve bir tiyatro sergiler. O zaman delişmen hayaletler sahneye çıkıp bir komedi sunarlar, ancak sarhoş ya da çılgın oyunculardan oluşan bir kumpanya nasıl sergilerse bir oyunu, öyle biçim değiştirmiş olarak belirir figürler, giysiler tuhaftır, tavırlar uygunsuz, durumlar yersiz ve konuşmalar ölçüsüzdür.

Nasıl bir kırkayak birçok parçaya bölündüğünde, başın bulunduğu ilk parça dışında kurtulan parçalardan her biri, önünü görmediği için bilmediği bir yere doğru koşar ve her biri bir solucan gibi kendisine kalan beş ya da altı ayakla yürüyüp, kendisinin olan ruh parçasını götürürse; aynı şekilde rüyalarda, bir çiçeğin sapından, kafası bir maymun şeklinde biten, ateş saçan dört salyangoz boynuzu bulunan bir turnanın boynunun uç verdiği ya da yaşlı bir adamın çenesinde sakal yerine bir tavuskuşu kuyruğunun çiçeklendiği görülür; bir başkasında, kollar, birbirine dolanmış üzüm bağları ve pırıltısız gözler bir istiridye kabuğu içinde ya da burun bir kaval olarak belirir...

Uyumakta olan Roberto bu arada sürmekte olan Ferrante'nin yolculuğunu gördü rüyasında, ancak rüya kılığına bürünmüş bir rüya görüyordu.

Gerçeği açığa çıkaran bir rüya, diyeceğim buna. Öyle görünüyor ki, sonsuz dünyalar üzerine düşüncelerinden sonra Roberto artık Romanlar Ülkesi'nde geçen bir olayı düşlemeyi sürdürmeyi değil,

kendisinin de yaşadığı gerçek bir ülkenin gerçek bir öyküsünü düşlemeyi istiyor, bir farkla: Nasıl Ada yakın geçmişte duruyorsa, onun öyküsü de, çok uzak olmayan bir gelecekte gerçekleşsin ve rüyada, deniz kazasının onu zorladığı mesafelere oranla daha kısa mesafeler arzusu doyuma ulaşsın.

Öyküsüne, asla maruz kalmadığı bir hakarete duyduğu içerlemeden yola çıkarak yarattığı yapmacıklı bir Ferrante'yi. *Ecatommiti*'lik bir Kahramanı sahneye çıkararak başlamışsa da, şimdi, Ötekini Lilia'sının yanında görmeye kazanamadığından, onun yerini almaktaydı ve -karanlık düşüncelerini kaleme alma cesaretini göstererek- dolambaçlı yollara başvurmaksızın Ferrante'nin kendisi olduğunu kabul ediyordu.

Artık dünyanın sonsuz paralakslarca yaşanabileceği kanısını edinmiş olarak, daha önce Ferrante'nin Romanlar Ulkesi'ndeki hareketlerini seçici olmayan bir gözle ya da kendisinin de olan (ancak o farkına varmaksızın yanıbaşından geçip giderek, şimdi içinde bulunduğu ânı belirleyen) bir geçmişte izlemeyi seçmişken, şimdi o, Roberto, Ferrante'nin gözü haline geliyordu. Yazgının kendisi için sakladığı olayların hasmıyla birlikte tadını çıkarmak istiyordu.

Dolayısıyla, şimdi gemi su tarlalarında ilerliyordu ve korsanlar uysaldı. İki âşığın yolculuğunun rahat geçmesini sağlayarak, deniz canavarlarını keşfetmekle yetiniyorlardı ve Amerika kıyılarına varmadan önce bir Triton görmüşlerdi. Suların dışında görülebildiği kadarıyla, insan biçimliydi, ancak kolları bedenine göre çok kısaydı: Elleri büyüktü, saçları gri ve sıktı ve karnına kadar düşen uzun bir sakalı vardı. İri gözleri ve pürtüklü bir derisi vardı. Yanına yaklaştıklarında, hemen teslim oluverecekmiş gibi göründü ve ağa doğru hareket etti. Ancak onu kayığa doğru çektiklerini hissettiği anda ve henüz denizkızı kuyruğu olup olmadığını açığa vurmak için göbeğinin altını göstermeden ağı bir darbede yırttı ve gözden yitti. Daha sonra bir kayanın üzerinde güneşte yıkandığını gördüler, ama bedeninin alt kısmını gizliyordu hep. Gemiye bakarak sanki alkışlıyormuş gibi kollarını hareket ettiriyordu.

Pasifik okyanusuna girdiklerinde, aslanların siyah, tavukların yünle kaplı olduğu, ağaçların yalnızca geceleyin çiçeklendiği, balıkların

kanatlı, kuşların pullu olduğu, taşların su üstünde durduğu ve tahtaların dibe battığı, kelebeklerin geceleyin parıldadığı, suların şarap gibi sarhoş ettiği bir adaya ulaşmışlardı.

İkinci bir adada çürük tahtadan inşa edilmiş, gözleri rahatsız eden sevimsiz renklere boyanmış bir saray gördüler. İçeri girdiler ve orada kendilerini karga tüyüyle kaplı bir odada buldular. Her duvarda nişler vardı, bunlarda taş büstler yerine cılız yüzlü, doğanın bir kazası sonucu bacaksız doğmuş insan bozuntuları görülüyordu.

Son derece pis bir tahtta Kral oturuyordu; Kral bir el hareketiyle çekiçlerden, döşeme taşları üzerinde takırdayan burgulardan ve porselen tabaklar üzerinde gıcırdayan bıçaklardan oluşan bir konseri başlatmıştı, bu ses üzerine hepsi de bir deri bir kemik kalmış, çarpık bakışlarıyla iğrenç altı adam belirmişti.

Bunların önünde havsalanın alamayacağı kadar şişman kadınlar belirdi: Onlara eşlik edenleri eğilerek selamlayıp, sakatlıkları ve deformelikleri belirginleştiren bir dansa başlamışlardı. Sonra aynı anadan doğmuşa benzeyen altı kabadayı bozuntusu sökün etti, burunları ve ağızları öyle büyük, omuzları öyle kamburdu ki, doğanın varlıklarından çok yalanlarını andırıyorlardı.

Danstan sonra, henüz bir söz işitmediklerinden ve o adada kendi dillerinden farklı bir dil konuşulduğunu düşünerek, bizim yolcular el kol hareketleriyle sorular sormaya çalıştılar... Vahşilerle bile iletişim kurmayı sağlayan evrensel bir dildir bu. Ancak adam daha çok, cıvıltılarla zırıltılardan oluşan yitmiş Kuş Dilini andıran bir dilde yanıt vermişti ve onlar söylediklerini sanki kendi dillerinde konuşuyormuş gibi anladılar. Böylece anladılar ki, başka her sarayda güzellik takdirle karşılanırken, o sarayda yalnızca tuhaflık takdir ediliyordu. Anladıkları bir başka şey de, başka yerlerde onların tam tersinin hüküm sürdüğü topraklara olan yolculuklarını sürdürürlerse, her tür şeyi beklemeleri gerektiğiydi.

Yeniden yola koyulduklarında, ıssız görünen bir adaya çıkmışlardı ve Ferrante’yle, Lilia yalnız başlarına adanın içlerine doğru girmişlerdi. Yürürlerken, onları kaçmaları için uyaran bir ses duydular: Bu, Görünmez Adamların Adaşıydı. O anda birçok görünmez adam vardı çevrelerinde, hiç utanmadan kendilerini

onların bakışlarına bırakan iki ziyaretçiyi gösteriyorlardı parmaklarıyla. Bu halk arasında, gerçekten de, kendisine bakılan birisi bir başkasının bakışının kurbanı haline geliyor ve doğasını yitirip kendi kendisinin tersi oluyordu.

Bir dördüncü adada, bir yaşlı adamla karşılaştılar; gözleri oyuk, ince sesli, yüzü kıpkırışık, ancak renkleri diri bir adam gördüler. Sakalıyla saçları pamuk yumağı gibi inceydi, gövdesi öylesine büzülmüştü ki, başını döndürmek istediğinde bütün bedeniyle dönmesi gerekiyordu. Uç yüz kırk yaşında olduğunu söyledi ve bu süre içinde, o toprakta bulunan ve yaşamı uzatan Bor Kaynağını içerek üç kez yeniden gençleşmişti; ancak kaynak üç yüz kırk yaşın ötesine uzatamıyordu yaşı ve bu nedenle kısa bir süre sonra ölecekti. Yaşlı adam, yolcuları kaynağı aramamaya davet etti: Önce kendinin iki, sonra üç katı haline gelerek üç kez yaşamak daha büyük kederlerin nedeniydi ve sonunda insan artık kim olduğunu bilmiyordu. Yalnızca bu da değil: Aynı acıları üç kez yaşamak bir işkenceydi, ancak aynı sevinçleri üç kez yeniden yaşamak da büyük bir işkenceydi. Yaşam sevinci, gerek sevincin gerek kederin kısa süreli olduğunu bilmekten doğar, sonsuz bir mutluluğu yaşamak mı, Allah göstermesin!

Ancak Antipod, dünya çeşitliliği nedeniyle güzeldi ve bin mil daha yol katederek, beşinci bir ada buldular, burası baştan aşağı durgun su birikintileriyle kaplıydı; adanın her sakini ömrünü, kendisini seyretmek üzere diz çökmüş olarak geçiriyor, görülmeyen kişinin sanki var olmadığını ve bakışlarını çekip de kendilerini suda görmeye son verirlerse, öleceklerine inanıyorlardı.

Sonra daha batıdaki bir altıncı adaya çıktılar, burada herkes durmamacasına birbiriyle konuşuyordu, biri ötekine o öteki onun ne olmasını ya da yapmasını istiyorsa onu anlatıyordu, karşısındaki de aynı şeyi ona anlatıyordu. Bu adalılar gerçekten de ancak anlatılmaları halinde yaşayabiliyorlardı; ve yasaları çiğneyen birisi, ötekilerle ilgili hoş olmayan öyküler anlatıp, onları bu öyküleri yaşamak zorunda bıraktığında, ötekiler artık onun hakkında hiçbir şey anlatmıyorlar ve böylece o ölüyordu .

Ancak onların sorunu, her bir kimse için farklı bir öykü yaratmaktı: Gerçekten de, hepsinin öyküsü aynı olsa, onları birbirinden ayırt

etmek mümkün olmazdı, çünkü her birimiz yaşadıklarının yarattığı şeydir. İşte bu yüzden Cynosura Lucensis adını verdikleri büyük bir çark inşa edip, köyün meydanına yerleştirmişlerdi. Çark altı eşmerkezli çemberden oluşuyor ve çemberlerin her biri kendi adına dönüyordu. İlki yirmi, ikincisi otuz altı, üçüncüsü kırk sekiz, dördüncüsü altmış, beşincisi yetmiş iki ve altıncısı seksen dört göze ya da pencereye bölünmüştü. Değişik gözlerde, Lilia ile Ferrante bunca kısa süre içinde kavrayamadıkları bir ölçüte bağlı olarak, eylemler (gitmek, gelmek ya da ölmek gibi), tutkular (nefret etmek, sevmek ya da üşümek gibi) yazılıydı, sonra tarzlar (iyi ve kötü, üzülerek ya da neşeyle gibi) ve yerlerle zamanlar (kendi evinde ya da sonraki ay gibi).

Çarkları döndürerek şöyle öyküler elde ediliyordu: “Dün kendi evine gitti, acı çeken düşmanına rastladı ve ona yardım etti” ya da “yedi başlı bir hayvan gördü ve hayvanı öldürdü” gibi. Adanın sakinleri bu düzenekle yedi yüz yirmi iki milyon kere milyon değişik öykü yazılabileceğini ya da düşünülebileceğini söylüyorlardı ve onlardan her birinin yaşamına gelecek yüzyıllar boyunca anlam verecek bir öykü vardı. Bu da Roberto’nun hoşuna gidiyordu, çünkü bu tür bir çark kurabilir ve *Daphne*’de on bin yıl kalsa da öyküler düşünmeyi sürdürebilirdi.

Roberto’nun keşfetmeyi çok isteyeceği çok sayıda ve tuhaf topraklardı bunlar. Ancak kurduğu hayalin belli bir noktasında, iki âşığın aşklarının tadını çıkarabilmeleri için daha tenha bir yerde olmalarını istedi.

Böylece onları yedinci ve tam denizin kıyısında yükselen küçük bir ormanın renk kattığı çok güzel bir kıyıya ulaştırdı. Ormanı geçtiler ve kendilerini gerçek bir bahçede buldular, burada tarhlarla süslenmiş kırların arasından geçen ağaçlıklı bir yol boyunca birçok su pınarı uç veriyordu.

Ancak Roberto, sanki ikisi daha gizli bir barınak ve kendisi de yeni acılar arıyormuş gibi, onları çiçek açmış bir alana ulaştırdı, onu geçince küçük bir vadiye girdiler, burada havaya bir koku harmanı saçan hafif bir yelde sazlığın kamışları hışırdıyor ve küçük bir gölden ışık saçan akışıyla inci dizileri gibi pırıl pırıl bir çay kaynaklanıyordu.

Gür bir meşe ağacının gölgesi âşıkları bir kır şölenine teşvik etsin istedi -ve bana öyle geliyor ki, mizanseni tüm kuralları izliyordu- ve oraya şen çınarlar, bodur kocayemiş ağaçları, diken yapraklı ardıçlar, narin ılgınlar, bükülgen ıhlamurlar ekledi, bunlar bir şark halısı gibi süslü bir çayırı taçlandırıyordu. Dünya ressamı doğa onu neyle süslemişti? Menekşe ve nergislerle. ikisinin kendilerini bu güzelliğe teslim etmelerine izin verdi, bu arada narin bir gelincik o çiyli iç çekişlerden kana kana içmek için ağır uykusundan yarı uykulu başını kaldırıyordu. Ama sonra bunca güzellik karşısında eğilerek, duyduğu utanç ve eziklikle kıpkırmızı oldu. Tabii Roberto da. Bunun ona yakıştığını söylemek zorundayız.

Kendini içinde görmeyi onca arzuladığı şeyi görmemek için Roberto, Morpheus’a özgü her şeyi bilirliğiyle, şimdi su pınarlarının, çöpçatanı olmak istedikleri olağanüstü aşkı konuştukları tüm adaya hakim olabileceği bir noktaya çıktı.

Küçük sütunlar, küçük cam şişeler, içinden tek bir fışkırtının -ya da birçok küçük ağızdan birçok fışkırtı- çıktığı küçük anforalar vardı, öbürlerinin tepesinde tekneyi andıran bir şey duruyordu, teknenin pencerelerinden bir çağlayan dökülüyor ve düşerken iki kat salkımlı bir salkımsöğüte dönüşüyordu. Biri, silindirik bir ağaç gövdesi gibi, en üstte farklı yönlere çevrilmiş birçok daha küçük silindir üretiyordu, sanki bir siper ya da bir kaleymiş gibi ya da toplarla, ancak sudan gülleler atan toplarla donanmış bir savaş hattı gemisi gibi.

İsa’nın doğumunu betimleyen dinsel tasvirlerdeki Üç Müneccimin yıldızları kadar çeşitlilik içinde, kuştüylü, yeleli, sakallı olanları vardı, su püskürtüleri yıldızların kuyruğunu taklit ediyordu. Bunlardan birinin üzerinde sol eliyle bir şemsiye tutan bir çocuğun heykeli duruyordu, şemsiyenin tellerinden de benzeri şekilde fışkırtılar çıkıyordu; ama çocuk sağ eliyle pipisini tutuyor ve idrarıyla kubbeden gelen suları bir kutsanmış su kabı içinde birbirine karıştırıyordu.

Bir başkasında, sütun başlığının üzerinde sanki az önce Yunus Peygamberi yutmuşa benzeyen kuyruklu bir balık duruyor ve hem ağzından hem gözlerinin üzerinde açılan iki delikten sular çıkarıyordu. Ve sırtında elinde bir üçlü çatal bulunan Eros

duruyordu. Çiçek biçimli bir çeşmeden fışkıran su bir topu tutuyordu; bir başkası, çok sayıdaki çiçekleri bir küreyi döndüren bir ağaçtı ve sanki suyun küresinde birçok gezegen birbirleri çevresinde hareket ediyorlardı. Çiçekyapraklarını, sütun üzerine konmuş bir küçük tekerleğe kadar uzanan kesintisiz bir oluktan taşan suyun oluşturduğu yerler vardı.

Havanın yerine suyu geçirmek için org boruları biçiminde olanları vardı, bunlar ses değil, sıvılaşmış nefesler çıkarıyordu ve suyun yerine ateşi geçirmek için şamdan biçiminde olanları vardı, bunlarda destek sütununun ortasında tutuşturulmuş alevler her yerden taşan köpüklerin üzerine ışık saçıyorlardı.

Bir başkası başının üzerinde bir sorguç ve geniş açılmış kuyruğuyla bir tavuskuşunu andırıyordu, kuyruk renklerini gökten alıyordu. Bunun yanısıra, bir saç stilistinin desteklerine benzeyen ve gürül gürül akan saçlarla bezenmiş olanları vardı. Birinde bir ayçiçeği tek bir kırağı içinde yayılıyordu. Bir başkasının yüzü incelikle yontulmuş güneşin yüzüydü, çevresini bir dizi uç sarıyordu, bunlardan güneş ışınları değil serinlik akıyordu.

Birinin üzerinde bir dizi sarmal oluktan su boşaltan bir silindir dönüyordu. Aslan ya da kaplan ağzı, griffon ağzı, yılan dili biçiminde olanları vardı, hatta biri hem gözlerinden hem memelerinden ağlayan bir kadın biçimindeydi. Kalanı ise yalnızca bir Faunus'lar kusması, kanatlı yaratıklar çevrintisi, hortumların su saçması, kaymaktaşı anforalar boşalması, bolluk boynuzları kanamasıydı.

Bunların hepsi Roberto açısından -iyice bakıldığında-yağmurdan kaçarken doluya tutulmak anlamına gelen görüntülerdi.

Bu arada, vadide, artık doyuma ulaşmış âşıkların bol yapraklı bir asmadan aşklarının armağanını almak için ellerini uzatmaları yeterli olmuş ve bir incir ağacı, sanki izlediği birleşme karşısında duygulanarak ağlamak istiyormuş gibi, baldan gözyaşları akıtmıştı, bu arada baştan aşağı çiçek açan bir badem ağacının üzerinde Portakal Rengi Güvercin inildiyordu...

Sonunda Roberto ter içinde uyandı.

“Nasıl olup da,” diyordu, “Ferrante’nin araya girmesiyle yaşamanın çekiciliğine kendimi teslim ettim, ama şimdi fark ediyorum ki, benim araya girişimle yaşamış olan Ferrante ve ben gelecek için boş hayaller kurarken, o yaşamasına izin verdiğim şeyi yaşıyordu gerçekten de!”

Öfkesini yatıştırmak ve Ferrante’den esirgenmiş görüler yaşamak için -evet, en azından bunları Ferrante göremeyecekti- yeniden sabahın ilk saatlerinde belinde kendir halat ve yüzünde Cam Maskeyle mercanların dünyasına doğru yollanmıştı.

36.
NOKTADAKİ ADAM

Mercan setin sınırına ulaştığında Roberto, yüzü suyun içinde, o sonsuz dehlizler arasında ilerliyor, ancak bir Medusa onları cansız kayaya dönüştürmüş olduğundan, sakin sakin hayranlıkla izleyemiyordu bu canlı taşları. Düşünde Roberto, Lilia'nın gaspçıya sakladığı bakışlarını bile görmüştü: Daha düşünde Roberto'yu alevlendirmiş olan o bakışlar, şimdi anımsadığında onu donduruyordu.

Lilia'sına yeniden sahip olmak istedi, yüzünü olabildiğince derine daldırarak yüzdü, sanki denizle o cinsel birleşme, düşünde Ferrante'ye atfettiği utkuyu ona verebilirmiş gibi. Kavramlar oluşturmaya alışkın ruhu açısından, Lilia'yı su altındaki bu parkta her tür dalgalı uyum içinde düşlemek, onun dudaklarını obur bir arı gibi içinde yitmeyi isteyeceği her çiçekte görmek çok büyük bir çaba gerektirmedi. Saydam bostanlarda, ilk geceler Lilia'nın yüzünü örten yas örtüsünü yeniden buluyor ve bu perdeyi kaldırmak için elini uzatıyordu.

Aklının bu sarhoşluğu içinde, gözlerinin, yüreğinin istediği kadar çok alanı görememesine hayıflanıyor ve mercanlar arasında sevdiği kadının bileziğini, saç filesini, kulak memesini yumuşatan takıyı, kuğu boynunu süsleyen gösterişli kolyeleri arıyordu.

Avın içinde yitmiş, belli bir noktada ona bir çatlağın içinde görünen bir gerdanlığın çekiciliğine kendini bıraktı, maskesini çıkardı, sırtını kamburlaştırdı, bacaklarını güçlü bir biçimde kaldırıp, dibe doğru kendini itti. Gereğinden fazla itmişti kendini, hafif bir yükseltinin kenarına tutunmayı istedi ve tam parmaklarını kabuk bağlamış bir taşın çevresine koymuştu ki, iri ve uykulu bir gözün açıldığını görür gibi oldu. O bir anlık süre içinde, Doktor Byrd'in ona, pullarındaki zehirle canlı her yaratığı faka bastırmak için mercan mağaraları arasında yuvalanan bir Kayabalığından söz etmiş olduğunu anımsadı.

Çok geçti artık: Eli o Şeyin üzerine dayanmıştı ve kolundan omzuna kadar derin bir acı kaplamıştı bedenini. Bir böğür

hareketiyle hem yüzünün hem göğsünün Canavarın üzerine değmemesini başarmış, ancak onun hareketsiz kalmasını sağlamak için maskeyle hayvana vurmak zorunda kalmıştı. Çarpmayla maske parçalanmış ve her halükârda onu bırakmak zorunda kalmıştı. Altında duran kayadan ayaklarıyla güç alarak, su yüzüne dönmüştü, bu arada birkaç saniyeliğine Cam Maskenin kimbilir nereye doğru dibe battığını görmüştü.

Sağ eli ve dirseğe kadar tüm kolu şişmiş, omuzu uyuşmuştu; bayılacağından korktu; kendir halatı buldu ve zar zor halatı aşamalı olarak parça parça tek eliyle çekmeyi başardı. Yeniden merdiveni tırmandı, neredeyse buraya vardığı gece gibi nasıl çıktığını bilmeden, ve o geceki gibi güverteye attı kendini.

Ama artık güneş yükselmişti bile. Zangırdayan dişleriyle Roberto, Doktor Byrd'in ona Kayabalığı ile karşılaştıktan sonra pek çok kimsenin kurtulmadığını, pek az kimsenin hayatta kaldığını ve hiç kimsenin bu rahatsızlığa karşı bir panzehir bilmediğini anlatmış olduğunu anımsadı. Gözlerini bir sis perdesi bürümüş olmasına rağmen, yarayı incelemeye çalıştı: Bir çizikten daha ağır bir yara değildi, ancak damarlara öldürücü maddenin girmesi için yeterli olsa gerekti. Kendini kaybetti.

Uyandığında ateşi yükselmişti ve aşırı bir su içme ihtiyacı duyuyordu. Geminin uç kısmında, hava koşullarının etkisine açık bir halde ve yiyecekle içecekten uzakta daha fazla dayanamazdı Güverte altına kadar süründü ve erzakların bulunduğu odayla kümes hayvanlarının bulunduğu kafes arasındaki sınıra ulaştı. Küçük bir fıçı suyu kana kana içti, ama midesinin kasıldığını hissetti. Yeniden bayıldı, ağzı aşağıya, kusmuğunun üzerine gelecek biçimde yere düştü.

Uğursuz düşlerin tedirginliğiyle geçen gece boyunca, acılarını artık Kayabalığı ile karıştırdığı Ferrante'ye yüklüyordu. Neden Adaya ve Güvercine ulaşmasını engellemek istiyordu? Bunun için mi peşine takılmıştı?

Karşısında, bir sobanın yanında, ev kılığına bürünmüş bir başka kendisine bakan bir kendisini uzanmış olarak görüyordu; kendisine dokunan ellerin ve hissettiği bedenin kendisinin elleri ve bedeni

olup olmadığına karar vermek için tüm dikkatini toplamıştı. Ötekini gören o, giysilerle her yanının alevler altında kaldığını hissediyordu, oysa giyinik olan ötekiydi ve o çıplaktı; ikisinden hangisinin uyanık, hangisinin uykuda yaşadığını anlayamıyordu artık ve her ikisinin de kuşkusuz kendi zihninin yarattığı figürler olduğunu düşündü. O ise zihninin yarattığı bir şey değildi, çünkü düşünüyordu, öyleyse vardı.

Öteki (ama hangisi) belli bir noktada ayağa kalktı, ama düşünde dünyayı dönüştüren Kötü Ruh olmalıydı, çünkü artık kendisi değil, peder Caspar'dı. "Döndünüz," diye mırıldanmıştı Roberto kolunu uzatarak. Ama o yanıt vermemişti, hareket de etmemişti. Ona bakıyordu. Hiç kuşkusuz peder Caspar'dı, ama sanki deniz -onu geri verirken- pederi iyice temizleyip gençleştirmişti. Bakımlı sakalı, peder Emanuele'ninki gibi dolgun ve pembe yüzü, söküklerden ve lekelerden arındırılmış bir giysi. Sonra, gene hareket etmeksizin, yüksek sesle konuşan bir aktör gibi ve kusursuz bir dille, uzman bir hatip olarak, sıkıntılı bir gülümsemeyle şöyle demişti: "Kendini savunmanın yararı yok. Artık tüm dünyanın tek bir amacı var: Cehennem."

Bir kilisenin mimberinden konuşuyormuşcasına yüksek sesle devam etmişti: "Evet, sen ve seninle oraya çabuk adımlar ve çılgın bir ruhla gidenlerin hakkında pek az şey bildiği cehennem. Siz cehennemde kılıçlar, hançerler, işkence çarkları, usturalar, kükürt selleri, sıvı kurşundan içecekler, donmuş sular, kazanlar ve ızgaralar, testereler ve topuzlar, gözleri oymak için bizler, dişleri sökmek için kerpetenler, böğürlerinizi parçalayacak taraklar, kemiklerinizi ezecek zincirler, kemiren hayvanlar, gergin bekleyen arı iğneleri, boğan ipler, işkence sehpaları, çarmıhlar, kancalar ve satırlar bulacağınıza mı inanıyordunuz? Hayır! Bunlar acımasız işkencelerdir, evet, ama insan zihninin algılayabileceği işkencelerdir, çünkü biz insanlar bronz boğaları, demir iskemleleri ya da sivri kamışları tırnakların arasına sokmayı bile düşünmüşüzdür... Siz cehennemin Kayabalıklarından yapılmış bir mercan seti olduğunu umuyordunuz. Hayır, cehennemin cezaları başkadır, çünkü bizim sonlu zihnimizden değil, öfkeli ve öç alıcı bir Tanrı'nın zihninden doğarlar: O, nasıl bağışlarken büyük bir merhamet göstermişse, cezalandırırken de daha az adil olmadığını

ortaya koymak ve öfkesini tüm görkemiyle gözler önüne sermek zorundadır! Bu cezalar, kendi acizliğimiz ile onun her yere ve her şeye egemen oluşu arasındaki eşitsizliği fark edebileceğimiz türden cezalardır!"

"Bu dünyada," diye sözünü sürdürüyordu o kefaret sözcüsü, "siz her hastalığın bir çaresi bulunduğunu, merhemsiz yara, tiryaksız öksürük olmadığını görmeye alışmışsınız. Cehennemde bunun böyle olduğunu sanmayın. Orada, doğrudur, yanıklar en rahatsız edici türdendir, ama onları dindirecek bir çare yoktur; susuzluk yakıcıdır, ama onu serinletecek su yoktur; açlık dayanılmazdır, ama onu giderecek yiyecek yoktur; utanç katlanılmazdır, ama onu örtecek bir örtü yoktur. Öyleyse en azından bunca derdi sona erdirecek ölüm olsa, bir ölüm, bir ölüm... Ama en kötüsü budur, çünkü orada öldürülüp yok edilme gibi hazin bir lütfu bile asla umamayacaksınız! Her tür biçim altında ölümü arayacak, ölümü arayacaksınız ve onu bulma şansınız olmayacak. Ölüm, Ölüm, neredesin (diye bağırarak dolaşacaksınız), hangi merhametli zebani verecek bize ölümü? O zaman orada acı çekmenin asla sona ermediğini anlayacaksınız!"

Bu noktada yaşlı adam sözüne ara veriyor, elleriyle kollarını göğe uzatıyor, alçak sesle, sanki bu şahından dışarı çıkmaması gereken korkunç bir gizi açığa vuruyordu. "Asla sona ermeyecek mi acılarınız? Her yıl bir damla su içen küçük bir saka kuşu, bütün denizleri kurutuncaya kadar ceza çekeceğiz demektir bu. Daha da fazlası. *In saecula*. Her yıl yalnızca bir parça ısıran bir bitki kenesi, bütün ormanları midesine indirinceye kadar mı ceza çekeceğiz? Daha da fazlası. *In saecula*. O halde, her yıl yalnızca tek bir adım ilerleyen bir karınca, bütün yeryüzünü dolaşıncaya kadar mı ceza çekeceğiz? Daha da fazlası. *In saecula*. Tüm bu evren kumdan tek bir çöl olsa ve her yüzyıl ondan tek bir kum tanesi alsa, evren tümüyle boşaldığında cezamız sona ermiş olacak mı? Gene olmayacak. *In saecula*. Diyelim ki, bir mahkûm milyonlarca yüzyıl sonra yalnızca iki damla gözyaşı döksün, onun gözyaşları çok eskilerde tüm insan soyunun yok olup gittiği tufandan daha büyük bir tufan olduğunda hâlâ cezasını çekiyor mu olacak? Pekâlâ, bitirelim artık bunu, çocuk değiliz ya! isterseniz söyleyeyim size: *In*

saecula, in saecula, sayısız, sonsuz, ölçüsüz yüzyıllar boyunca anlamına gelen *in saecula* cezalarını çekmek zorunda kalacak mahkûmlar.”

Şimdi peder Caspar’ın yüzü Grive’daki Karmelitenin yüzüne benziyordu. Tek merhamet umudunu orada bulurcasına gözlerini göğe çeviriyordu: “Ama Tanrı,” diyordu merhameti hak etmiş tövbekar sesiyle, “ama Tanrı bizim acılarımız karşısında acı çekmiyor mu? O bu acıların süresini azaltmayacak mı, en azından onun gözyaşlarıyla avunmamız için sonunda O kendisini göstermeyecek mi? Yazıklar olsun, ne kadar da safsınız! Ne yazık ki Tanrı kendisini gösterecek, ancak gene sizin düşündüğünüz tarzda değil! Gözlerimizi kaldırdığımızda, O’nun (söylemeli miyim bunu?), O’nun adaletsizliğiyle değil, katılığıyla bir Neron’a dönüştüğünü göreceğiz, bizi avutmayı ya da bize yardım etmeyi ya da acımayı istemediği gibi, kavranması olanaksız bir hazla gülecek! O zaman ne büyük huzursuzlukla ileri atılacağımızı düşünün! Biz yanıyoruz, diyeceğiz, Tanrı ise gülüyor mu? Ah, acımasız Tanrı! Gülüşlerinle bizi incitmektense, neden yıldırımlarınla parçalamıyorsun bizi? iki katma çıkar, ey acımasız, alevlerimizi, ama bundan zevk alma! Ah, gülüş gözyaşımızdan daha acı bizim için! Ah, sevinç dertlerimizden daha acı verici bizim için! Ah, neden bizim cehennemimizde, gülen bir Tanrı’nın yüzünden kaçabilecek derin boşluklar yok? Cezamızın, öfkeli bir Tanrı’nın yüzüne bakmak olacağını söyleyenler fazlasıyla aldattı bizi. Gülen bir Tanrı’nın, demeliydi bize, gülen bir Tanrı’nın... O yüzü görmemek ve işitmemek için dağların başımıza düşmesini ya da toprağın ayaklarımız altından kayıp gitmesini isterdik. Ama hayır, çünkü ne yazık ki bize acı veren şeyi göreceğiz ve gözlerimiz her şeye kör ve kulaklarımız her şeye sağır olacak, kör ve sağır olmak istediğimiz şey dışında!”

Roberto, tahta aralarından tavuk yeminin acı kokusunu duyuyordu ve dışarıdan onun Tanrı’nın gülüşü olarak algıladığı deniz kuşlarının bağırışı ulaşıyordu kulağına.

“Ama neden cehennemdeyim ben,” diye soruyordu, “neden herkes cehennemde? Yoksa İsa’nın günahtan kurtardığı biz birkaç kişiye mi ayrılmış cehennem?”

Peder Caspar, lanetlenmişlerin Tanrı'sı gibi gülmüştü: "Ama ne zaman kurtardı sizi günahtan? Artık hangi gezegende, hangi evrende yaşadığını sanıyorsun sen?"

Roberto'nun elini tutmuş, onu zorla uzandığı şilteden kaldırmış ve *Daphne*'nin dolambaçlı yolları boyunca sürüklemişti, bu arada hasta adam bağırsağında bir kemirilme hissediyor ve başında birçok saat varmış gibi geliyordu ona. Saatler, diye düşünüyordu, zaman, ölüm...

Caspar, onu daha önce hiç görmediği, kapalı bir katafalkın bulunduğu, duvarlarının rengi atmış, bir tarafında yuvarlak bir gözün olduğu bir kilere sürüklemişti. Gözün önünde, yivli bir çıtanın üzerinde, göründüğü kadarıyla saydamsız camları çevreleyen, tamamı aynı boyda göz oymalarıyla kaplı tahta bir kol yerleştirilmişti. Kol hareket ettirildiğinde, onun gözleri kutunun gözüyle çakıştırılabiliyordu. Roberto, Provence'da bu makinenin daha küçük bir örneğini daha önce görmüş olduğunu hatırlıyordu; makinenin, gölge sayesinde ışığı yaşatma kapasitesi olduğu söyleniyordu.

Caspar kutunun bir yanını açmış, bir üçayak üzerinde, büyük bir kandili ortaya çıkarmıştı; kandil ağzının tam karşı tarafında, tutacak yerinde özel bir kavisi olan bir ayna bulunuyordu. Fitili yakınca, ayna ışınları, bir borunun, uç merceği dışarıdaki göz olan kısa bir dürbünün içine yansıtıyordu. Buradan (Caspar kutuyu yeniden kapatır kapatmaz), ışınlar kolun camından geçiyor, koni şeklinde genişliyor ve duvarın üzerinde renkli görüntüler ortaya çıkarıyordu; bunlar, çok canlı ve belirgin görüntüler olduklarından, Roberto'ya canlı gibi göründüler. ilk figür, şeytan yüzlü, denizin ortasında bir kayanın üzerinde zincirlenmiş, dalgaların dövdüğü bir insanı temsil ediyordu. Roberto gözlerini bu görüntüden ayıramadı, onu daha sonra gelen görüntülerle kaynaştırdı (bu arada Caspar kolu hareket ettirerek görüntüleri birbiri ardınca duvara yansıtıyordu), görmekte olduklarının ona söylediklerini fark etmeksizin hepsini bir bütün içinde birleştirdi; düş içinde düş.

Kayalığa *Tweede Daphne* olduğunu fark ettiği bir gemi yanaştı ve gemiden Ferrante indi; Ferrante şimdi mahkûmu kurtarıyordu. Her şey açıktı. Gemi yolculuğu sırasında Ferrante, ihanetinin cezasını

çekmek üzere açık okyanusta mahkûm edilmiş olan -efsanenin, öyle olduğunu bize kesin olarak ilettiği gibi-Yahuda ile karşılaşmıştı.

Ferrante'ye "Teşekkürler," diyordu Yahuda; ama Roberto'ya ses elbette Caspar'ın dudaklarından ulaşıyordu. "Buraya mahkûm edildiğimden, bugün saat dokuzdan beri günahımı hâlâ onarabileceğimi umuyordum... Sana teşekkür ederim, kardeşim... "

Bir günden ya da daha az zamandan beridir mi buradasın?" diye soruyordu Ferrante. "Ama senin günahın Yüce Rabbimizin doğuşunun otuz üçüncü yılında işlenmişti, yani bin altı yüz on yıl önce... "

"Ah, saf adam," diye yanıtlıyordu Yahuda, "elbette bu kayalığa konuluşumun üzerinden sizin yıllarınıza göre bin altı yüz on yıl geçti, ama benimkine göre hâlâ bir gün bile değil ve asla olmayacak da. Benim adamı çevreleyen denize girmekle, sizinkinin yanında ve içinde akıp giden bir başka evrene girdiğini bilmiyorsun; burada güneş yeryüzünün çevresinde, tıpkı her adımda bir önceki adımdan daha ağır giden bir tosbağa gibi döner. Böylece benim bu dünyamda, bir günüm başlangıçta sizin iki gününüz uzunluğundaydı, sonra üç ve böyle artarak sürdü bu, ta ki sizin yıllarınıza göre bin altı yüz on yıl geçtikten sonra benim hâlâ ve hep saat dokuzda olduğum şimdiye kadar. Ve birazdan zaman daha da yavaşlayacak, sonra daha da ve ben daima Betlehem gecesinin otuz üçüncü yılının saat dokuzunda yaşayacağım... "

"Ama neden?" diye soruyordu Ferrante.

"Çünkü Tanrı, cezamın hep kutsal Cuma gününde yaşamak olmasını ve her zaman, her gün ihanet ettiğim insanın ıstırabını kutlamamı istedi. Cezamın ilk günü, başka insanlar için günbatımı ve sonra gece, daha sonra Cumartesinin şafağı yaklaşırken, benim için o Cuma gününün dokuzuncu saatinden bir dakikanın bir atomunun atomu kadar süre geçmişti. Ancak güneşin hareketi hemen yavaşladığından, sizde İsa yeniden doğuyor, ben ise o saatten ancak bir adım ötede bulunuyordum. Sizin için yüzlerce yılın geçtiği şu anda da, ben hep o andan bir zaman kırıntısı uzaklıktayım... "

“Ama senin güneşin de hareket ediyor, o yüzden on bin yıldan uzun bir süre sonra da olsa bir gün gelecek, sen de Cumartesine gireceksin.”

“Evet ve o zaman daha kötü olacak. Arafımdan çıkıp cehennemime gireceğim. Neden olduğum o ölümün acısı bitmeyecek, ama henüz sahip olduğum bir imkânı yitirmiş olacağım: Gerçekleşen şeyin gerçekleşmemesini sağlamak.”

“İyi ama nasıl?”

“Buradan çok uzakta olmayan bir noktadan antipod meridyeninin geçtiğini bilmiyorsun sen. O çizgiden ötede, gerek senin evreninde, gerek benimkinde, önceki gün vardır. Şimdi özgürlüğüme kavuşup, o çizgiyi geçebilsem, yeniden kutsal Perşembe gününde bulurdum kendimi, çünkü omuzlarımda gördüğün bu rahip gömleği güneşimi bana gölgem gibi eşlik etmeye ve her nereye gidersem gideyim zamanı benim zamanım gibi geçmeye zorlayan bağdır. Öyleyse, çok uzun bir Perşembe günü boyunca yolculuk edip Kudüs’e ulaşabilir ve oraya ihanetim gerçekleşmeden önce varabilirdim. Ve Ustamı yazgısından kurtarırdım.”

“Ama, diye itiraz etmişti Ferrante, “Büyük Çile’yi önlersen, Günahtan Kurtarma asla olmayacaktır ve dünya bugün hâlâ ilk günahın pençesinde kalacaktır.”

“Ah!” diye haykırmıştı Yahuda ağlayarak, “yalnızca kendimi düşünüyordum ben! Ama öyleyse ne yapmalıyım? Davrandığım gibi davrandığımda, lanetlenmiş olarak kalacağım. Hatamı düzeltirsem, Tanrı’nın planını engellemiş olacağım ve gene lanetlenerek göreceğim bunun cezasını. O halde, en başında lanetlenmeye yazgılı olduğum yazılmış mıydı?”

Yağ lambasının yağı bittiğinde, görüntüler geçidi Yahuda’nın ağlamasıyla son buldu. Şimdi yeniden peder Caspar konuşuyordu, Roberto’nun onun sesi olarak tanımadığı bir sesle. Sınırlı ışık artık duvardaki yarıktan geliyor ve yalnızca yüzünün yarısını aydınlatıyordu; burun çizgisinin biçimini bozuyor, şimdi bir bölümü bembeyaz, bir bölümü ise karanlık olan sakalının rengini belirsiz hale getiriyordu. Gözlerin her ikisi de birer oyuktu, çünkü aydınlık

altında olanı bile gölgede gibi görünüyordu. Ve Roberto ancak o zaman gözün siyah bir bantla örtülmüş olduğunu fark ediyordu.

“Ve bu noktada”, diyordu şimdi hiç kuşkusuz Başrahip Morfi olan kişi, “işte bu anda, kardeşin Zekâsının başyapıtı olan şeyi düşündü. Yahuda’nın kendisi için öngördüğü yolculuğu o yapmış olsa, Büyük Çile’nin yerine getirilmesini, dolayısıyla Günahtan Kurtarma olanağının doğmasını önlemiş olurdu. Hiçbir Günahtan Kurtarma yok, herkes aynı ilk günahın kurbanı, herkes kendini cehenneme adamış, kardeşin gühahkâr ama öteki tüm insanlar gibi günahkâr, dolayısıyla günahının haklı bir nedeni var.”

“Ama nasıl yapabilirdi, nasıl yapabilir, nasıl yaptı?” diye soruyordu Roberto.

“Oh,” diye gülümsüyordu şimdi tüyler ürpertici bir neşeyle başrahip, “çok az şey yetiyordu bunun için. Gerçeğin her tür çarpıtılmasını algılayamayan En Yüce Varlığı da aldatmak yetiyordu. Yahuda’yı öldürmek yeterliydi, hemen o kaya üzerinde yaptığım gibi, onun rahip gömleğini giymek, gemimin o Adanın karşı kıyısına benden önce gitmesini sağlamak, yüzmenin doğru kurallarını öğrenmeni ve oraya benden önce varmanı engellemek için sahte kılıkla buraya gelmek, Adaya ulaşabilmem için seni benimle birlikte su çanını inşa etmeye zorlamak.” Ve konuşurken, rahip gömleğini göstermek için ağır ağır üzerindeki giysiyi çıkarıyor ve korsan kılığıyla ortaya çıkıyordu, sonra gene ağır ağır sakalını çıkarıp atıyor, peruktan kurtuluyor ve Roberto sanki kendini aynada görüyormuş gibi oluyordu.

“Ferrante!” diye bağırmıştı Roberto.

“Ta kendisi, kardeşim. Sen bir köpek ya da bir kurbağa gibi güçlükle ilerlerken, ben adanın öteki kıyısında gemime yeniden kavuşuyor, uzun Perşembe günümde Kudüs’e doğru yelken açıyor, öteki Yahuda’yı ihanet etmek üzereyken yeniden buluyor ve insan Oğlunu Karanlığın Oğullarına teslim etmesini engelleyerek, onu bir incir ağacına asıyordum; güvenilir arkadaşlarımla Zeytinlik’e giriyor ve onu kaçırıyor, böylece Çarmıhtan kurtarmış oluyordum. Ve şimdi sen, ben, hepimiz hiçbir zaman günahtan arındırılmamış bir dünyada yaşamaktayız!”

“Ama İsa, İsa, neredeydi?”

“Bilmiyor musun, antik metinler bile, Tanrı çarmıha gerilmeden önce kızıl gömlek giydiği için ateş kırmızısı Güvercinler olduğunu söylüyorlar? Hâlâ anlamadın mı? Bin altı yüz on yıldan beri İsa, Adada mahkûm: Bir Portakal Rengi Güvercin kılığında kaçmayı denediği, ama terk edemediği, Malta Gözlemevinin yakınlarında Yahuda’nın rahip gömleğini bıraktığım, dolayısıyla hep ve yalnızca aynı günün hüküm sürdüğü Adada. Şimdi geriye bir tek seni öldürmem ve tövbenin dışta tutulduğu bir dünyada özgürce yaşamam kalıyor; herkesin cehenneme gideceği kesin ve orada bir gün yeni Şeytan olarak kabul edileceğim!” Ve bir hançer çıkarmıştı, suçlarının sonuncusunu işlemek üzere Roberto’nun üzerine doğru geliyordu.

“Hayır,” diye bağırmıştı Roberto, “sana boyun eğmeyeceğim! Seni ben öldürüp, İsa’yı kurtaracağım. Kılıç çekmesini biliyorum hâlâ, oysa babam sana gizli vuruşlarını öğretmedi!”

“Tek bir babamla tek bir annem oldu, o da senin dumura uğramış beynin,” demişti Ferrante hüzünlü bir gülümsemeyle. “Sen bana yalnızca nefret etmeyi öğrettin. Senin Romanlar Ülkende Kuşkuyu canlandırmam için bana yaşam vererek bana büyük bir armağanda bulunduğunu mu sanıyorsun? Sen hayatta olduğun ve benim hakkımda benim düşünmem gerektiği gibi düşündüğün sürece, kendimi aşağılamaktan kurtulamayacağım. Şu halde, ister sen beni öldür, ister ben seni öldüreyim, sonuç aynı. Haydi.”

“Seni bağışlıyorum, kardeşim!” diye bağırmıştı Roberto ağlayarak. “Evet, haydi, ikimizden birisinin ölmesi gerektiği doğru!”

Roberto ne istiyordu? Ölmek, ölmesini sağlayarak Ferrante’yi kurtarmak mı? Ferrante’nin Günahtan Kurtarma’yı önlemesini önlemek mi? Bunu asla bilemeyeceğiz, çünkü bunu o da bilmiyordu. Ama düşler böyledir işte.

Güverteye çıkmışlardı, Roberto silahını aramış ve onu (hatırlayacağımız üzere) bir kütük parçasına indirgenmiş bir halde yeniden bulmuştu; ama Tanrı’nın ona güç vereceğini haykırıyordu, iyi bir kılıç ustası kırık bir bıçakla bile savaşabilirdi. iki kardeş, son karşılaşmalarını başlatmak üzere ilk kez karşı karşıya geliyorlardı.

Gök, bu kardeş cinayetine yardım etmeye karar vermişti. Kırmızımsı bir bulut ansızın gemi ile gök arasında kan rengi bir gölge germişti, sanki yukarıda birisi Güneşin atlarını boğazlamış gibi. Büyük bir gökgürültüsü ve şimşek konçertosu patlak vermiş, bunu sağanak yağmurlar izlemişti; gökle deniz iki düellocunun kulaklarını sağır ediyor, gözlerini kamaştırıyor, ellerini buz gibi suyla dövüyordu.

Ama ikisi, çevrelerine yağan şimşekler arasında dolanıyordu: Vuruşlar ve yan vuruşlarla saldırarak, birden geriye çekilerek, bir meç vuruşundan kaçınmak için neredeyse uçup bir halata tutunarak, birbirlerine hakaretler savurarak, çevrede uğuldayan rüzgâra denk bağırışlar arasında, her saldırıyı bir bağırışla dengeleyerek.

Bu kaygan güvertede Roberto, İsa’nın çarmıha gerilebilmesi için dövüşüyor ve Tanrı’dan yardım diliyordu; Ferrante ise İsa’nın acı çekmemesi için dövüşüyor ve tüm şeytanların adını anıyordu.

Davetsiz Konuk’un istemeden Martı Vuruşuna maruz kalması, Astarotte’yi kendisine yardım etmesi için çağırdığında oldu. Ya da belki de böyle olmasını istiyordu, ne başı ne sonu olan bu düşe bir son vermek için.

Roberto düşüyormuş gibi yaptı, öteki onun işini bitirmek üzere üzerine atıldı, o sola doğru eğilmiş ve sakat kılıcı onun göğsüne doğru itmişti. Saint-Savin’in çevikliğiyle doğrulup ayağa kalkamamıştı, ancak Ferrante artık fazlasıyla öne atılmıştı ve kılıcın kendisine saplanmasını, hatta göğüs kemiğinin kılıcın üzerinde durduğu kütük parçasına dek girmesini önleyemedi. Roberto’nun, hasmının ölürken ağzından döktüğü kan karşısında soluğu kesilmişti.

O kanın tadını ağzında duyuyordu ve olasılıkla hezeyan içinde dilini ısırmıştı. Şimdi gemiden Adaya uzanan o kan içinde yüzüyordu; Kayabalığı korkusundan daha ileri gitmek istemiyordu; ancak misyonunun yalnızca ilk kısmını bitirmişti, İsa kanını dökmek için Adada bekliyordu ve Roberto onun biricik Mesih’i olarak kalmıştı.

Şimdi düşünde ne yapmaktaydı? Ferrante'nin hançeriyle bir yelkeni uzun şeritler halinde kesmeye koyulmuştu, sonra palamarların yardımıyla bunları birbirine düğümlüyordu; başka kementlerle güverte altında balıkçıl kuşlarından ya da leyleklerden en güçlülerini yakalamıştı ve onları uçan halısının yarış atları olarak bacaklarından bağlıyordu.

Uçan gemisiyle artık ulaşılması olanaksız karaya doğru yükselip uçmaya başlamıştı. Malta Gözlemevinin altında rahip gömleğini yeniden bulmuş ve onu yok etmişti. Zamana yeniden uzamı kazandırdığında, sonunda kendinden geçmiş bir biçimde keşfettiği bir Güvercinin, tüm utkusuyla üzerine indiğini görmüştü. Ama şimdi güvercinin ona portakal rengi değil, bembeyaz görünmesi doğaldı; daha doğrusu, doğaüstü bir şeydi. Güvercin olamazdı, çünkü bu kuşun ikinci Kişiyi temsil etmesi uygun değildi, belki de Oğul'un olması gerektiği gibi, bir Kutsal Pelikan'dı. Bu yüzden, sonunda, bu kanatlı gemiden zarif bir papağan olarak kendisini ona sunan kuşun hangisi olduğunu pek göremiyordu.

Yalnızca yukarıya doğru uçtuğunu biliyordu ve görüntüler, delişmen hayaletlerin istediği gibi birbirini izliyordu. Şimdi bütün sayısız ve sonsuz dünyalara, her gezegene, her yıldıza doğru yol alıyorlar, böylece her birinde, neredeyse tek bir anda Günahtan Kurtarma'nın gerçekleşmesini sağlıyorlardı.

Yeryüzünün öğlesinin aydınlattığı bir gecede ayak bastıkları ilk gezegen bembeyaz ay olmuştu. Ve yeryüzü oradaydı, ufuk çizgisinin üzerinde, hâlâ gökte pişmekte olan ve alev alev, kendi kaynaması içinde kaynayıp çağıldayarak üzerine dökülen geniş, görkemli, uçsuz bucaksız bir mısır bulamacıydı. Ateşin olduğunda bir mısır bulamacına dönüşürsün ve gördüğün ışıkların hepsi kafanın kaynamasından kaynaklanmaktadır.

Ve Güvercinle orada, ayın üzerinde...

Şu âna kadar tüm anlattıklarımda, eminim, tutarlılık ve gerçeğe uygunluk aramamışsınızdır, çünkü bunlar bir Kayabalığının zehirine maruz kalmış bir mustaribin kabusundan ibaretti. Ama şimdi aktarmaya hazırlandığım şey, her tür beklentimizi aşmaktadır. Roberto'nun aklı ya da yüreği ya da her halükârda *vis*

imaginativa'sı, dine saygısız bir dönüşümü hazırlamaktaydı: Ayın üzerinde şimdi kendisini Tanrı'yla değil, Sinyora'yla, sonunda Ferrante'nin elinden yeniden aldığı Lilia'yla görüyordu. Roberto, Selene'nin gölleri yakınında, kardeşinin pınarlar adasının durgun su birikintileri arasında ondan aldığı şeyi elde ediyordu. Yüzünü gözleriyle öpüyor, ağzıyla onu gözlüyor, emiyor, ısırıyor, yeniden ısırıyor ve âşık diller bir atlıkarınca oyunu içinde şakalaşıyordu.

Belki de ateşin etkisinden kurtulmakta olan Roberto ancak o zaman kendine geldi, ancak hâlâ gördüklerinin etkisi altındaydı, tıpkı yalnız ruhumuzu değil, bedenimizi de sarsan bir düş bizi terk ettikten sonra olduğu gibi.

Yeniden kavuştuğu aşkı için mutluluktan mı, yoksa Türlerin Yasalarını bilmeyen ateşin suç ortaklığıyla Kutsal Masalını bir Kösnül Komedi'ye çevirmenin verdiği pişmanlıktan mı ağlasın bilemiyordu.

O an, diyordu kendine, bana gerçekten de cehenneme mal olacak, çünkü hiç kuşkusuz ne Yahuda'dan ne Ferrante'den daha iyiyim; tam tersine, Ferrante'den başka bir şey değilim ben ve ödlekliğimin beni hep yapmaktan alıkoyduğu şeyi yapmış olduğumu hayal etmek için onun kötülüğünden yararlanmak dışında bir şey yapmadım bu âna dek.

Belki günahımın yanıtını vermeye çağrılmayacağım, çünkü günah işleyen ben değildim, beni kendi usulünce düşe daldıran Kayabalığıydı. Ama, bunca delilik noktasına vardıysam, hiç kuşkusuz bu gerçekten de ölmek üzere olduğumun bir işareti. Ve ölümü düşünmeye karar vermem için Kayabalığını beklemem gerekti, oysa bu düşüncenin iyi bir Hıristiyanın ilk düşüncesi olması gerekir.

Neden hiç ölümü düşünmedim ve gülen bir Tanrı'nın gazabını? Neden ölümü doğal bir gereklilik olarak ve Tanrı'yı atomların düzensizliğine onları Kozmos'un uyumu içinde düzenleyen Yasa'yı getirmiş varlık olarak gören filozoflarımın öğretilerini izliyordum? Ve geometri ustası böyle bir Tanrı, adalet için bile olsa cehennemin düzensizliğini yaratabilir ve bu her sapkınlığın sapması karşısında gülebilir miydi?

Hayır, Tanrı gülmez, diyordu kendi kendine Roberto. Kendisinin istediği ve bedenimizin düzeninin bozulmasını isteyen Yasa'ya kendini bırakır, tıpkı benim bedenimin şimdiden bu bozulma arasında bozulmaya başladığı gibi. Ve kurtları ağzına yakın görüyordu, ama bunlar hezeyanının sonucu değildi, tavukların pisliği arasında kendiliğinden üreyerek biçim kazanmış varlıklar, onların dışkılarının soyuydu.

Kaygan maddeyle o karışmanın, bu maddeyi yöneten Doğa ve Gök'ün iradesiyle uyum içinde her tür acı çekmenin sonu olarak yaşanması gerektiğini anlayarak, bedensel çözülmenin bu habercilerine hoş geldiniz diyordu.

Dua ederken olduğu gibi mırıldanarak, çok az beklemem gerekecek diyordu. Çok fazla gün geçmeden bedenimin rengi değişerek bir nohut tanesi gibi solgun olacak, sonra baştan ayağa kararacak ve bedenimi karanlık bir ısı kaplayacak. Daha sonra, şişmeye başlayacak ve bu şişkinlik üzerinde pis kokan bir küf doğacak. Karnımın burasının patlaması, şurasının çatlaması çok uzun süreyi gerektirmeyecek, bunlardan dışarı bir çürümüşlük uç verecek ve burada kurtlanmış bir yarım gözün, orada yırtılmış bir dudağın sallandığı görülecek. Bu çamur içinde daha sonra çok sayıda küçük sinek ve başka hayvancıklar üreyecek, bunlar kanımı sarıp beni parça parça yutacaklar. Bu hayvanlardan bir kısmı göğsümden çıkacak, bir başka kısmı sümüklü bir bilmemneyle burun deliklerimden sızacaklar; bu çürümüşlüğe bulaşmış olan başkaları ağzıma girip çıkacak ve daha tok olanları boğazımdan aşağı doğru yeniden çağıldayacaklar... Ve bunlar olurken, *Daphne* yavaş yavaş kuşların hüküm sürdüğü bir yer haline gelecek ve Adadan buraya ulaşan tohumlar hayvansı bitkiler filizlendirecek; artık bu bitkilerin sintineye kök salmış olan kökleri bedenimden yayılan çirkefle beslenecek. Sonunda, tüm bedenim salt iskelete indirgendiğinde, aylar ve yıllar -ya da belki binyıllar- geçtikçe o iskelet de yavaş yavaş atomlardan bir toz yığınına dönüşecek ve canlılar onun üzerinde, tüm dünya küresinin, onun denizlerinin, çöllerinin, ormanlarının ve vadilerinin canlı bir mezarlıktan başka bir şey olmadığını anlamaksızın yürüyecekler.

Hiçbir şey iyileşmeyle, bizi mütevekkil kılarak sakinleştiren İyi Bir Ölüm Alıştırması kadar bağdaşamaz. Böyle demişti bir gün ona Karmeliten ve böyle olması gerekiyordu, çünkü Roberto açlık ve susuzluk hissetti. Güvertede savaştığını hayal ettiğinden daha zayıf, ancak tavukların yanında uzandığından daha güçlü olarak, bir yumurta içecek gücü kendinde buldu. Boğazından aşağı inen bu sıvı güzeldi. Azık ambarında açtığı bir cevizin suyu daha da güzeldi. Ölü bedeni üzerinde onca kafa yorduktan sonra, şimdi sağlığına kavuşmak için bedeninde doğanın her gün yaşam verdiği sağlıklı bedenleri öldürüyordu.

İşte bu yüzden, Karmeliten'nin birkaç öğüdü dışında, Grive'da hiç kimse ona ölümü düşünmeyi öğretmemişti. Hemen her zaman öğle ya da akşam yemekleri sırasındaki aile konuşmalarında (Roberto'nun eski evde, yerde olgunlaşmaya bırakılmış elmaların kokusu içinde gölgeli bir büyük odada oyalandığı keşiflerinin birinden döndükten sonra), yalnızca kavunların güzelliğinden, buğdayın kesiminden ve hasat için umutlardan söz ediliyordu.

Roberto, Grive'nın ona sağlayabileceği tüm Tanrı nimetlerini verimli hale getirirse, nasıl mutlu ve huzurlu yaşayabileceğini ona öğreten annesini anımsıyordu: "Kendine tuzlu boğa, koyun, sığır ve domuz eti ayırmayı unutmasan iyi olur, çünkü bu etler uzun süre dayanır ve çok yararlıdır. Eti çok büyük olmayan parçalar halinde kes, bunları üzerinde çok fazla tuzla kavanozlara koy, sekiz gün orada bırak, sonra onları mutfakta ocağın yanındaki direklere as ki dumanda kurusunlar, bunu Aziz Martino gününden sonra, kuru, soğuk ve rüzgârlı havada yap, böylece etler istediğin kadar dayanır. Sonra Eylül ayında sıra kuşlara gelir, bütün kış boyunca kuzulara, bunun yanısıra horozlara, yaşlı tavuklara, ördeklere ve benzerlerine. Bacaklarından birini kıran eşeği de küçümseme, çünkü eşek etinden yuvarlak sosisler yapar, bunları bıçakla yarar ve kızartırsın, nefis olur. Sonra Büyük Perhiz için, her zaman mantarların, sulu çorbaların, cevizlerin, yumurtaların, elmaların ve Tanrı'nın sana gönderdiği her şey bulunsun. Gene Büyük Perhiz için bitki köklerini ve sebzeleri hazır tutman gerekir, bunlar una bulanıp pişirildiğinde, yılan balığından daha iyidir; sonra Büyük Perhiz mantısı yapacaksın, yağla yapılmış kızartma hamuru, un,

gülsuyu, safran ve şeker, bir parça tatlı üzüm şarabıyla, bunları pencere camı gibi yuvarlak keseceksin, içine rendelenmiş ekmek, elma, karanfil çiçeği ve ezilmiş ceviz koyacaksın, sonra birkaç tuz tanesiyle fırında pişireceksin ve başrahipten daha iyi yemek yemiş olacaksın. Paskalya'dan sonra sıra oğlaklara, kuşkonmazlara ve yavru güvercinlere gelir... Daha sonra lor peynirleri ve taze peynir gelir. Ama haşlanmış, una bulanmış ve kızartılmış bezelyelerden ve fasulyelerden de yararlanmasını bilmelisin; bunların hepsi sofranın mükemmel birer süsüdür... Bu, oğlum, büyüklerimizin yaşadığı gibi yaşarsan, mutlu ve her tür dertten uzak bir yaşam olacaktır... "

İşte, Grive'da ölüm, yargı, cehennem ve cenneti içeren konuşmalar yapılmıyordu. Ölüm yüzünü Roberto'ya Casale'de göstermişti ve Provence ile Paris'te, erdemli konuşmalarla kural tanımaz konuşmalar arasında bu konu üzerinde düşünmeye yönlendirilmişti.

Öleceğim elbette, diyordu şimdi kendi kendine; şimdi Kayabalığı yüzünden olmasa da en azından daha sonra: Bu gemiden artık çıkamayacağım açıklık kazandığına ve şimdi -Cam Maskeyle birlikte- zarara uğramaksızın mercanlığa bile yaklaşma olanağını kaybettiğime göre. Hangi boş umutlarla aldatmıştım kendimi? Bu gemi enkazına ulaşmamış olsam bile, belki daha sonra ölecektim. Hayata, kuralın ondan çıkmak olduğunu bilerek girdim. Saint-Savin'in söylemiş olduğu gibi, herkes kendi rolünü canlandırıyor, kimi daha uzun, kimi daha çabuk ve sahneden ayrılıyor. Benden önce çok kişinin geçip gittiğini gördüm, başkaları benim geçip gittiğimi görecekler ve onlar da aynı gösteriyi ardılları için oynayacaklar.

Öte yandan, onca uzun süre var olmamıştım ve onca uzun süre var olmayacağım! Yılların uçurumunda oldukça küçük bir yer işgal ediyorum. Bu küçük zaman aralığı, gitmek zorunda olduğum hiçlikten beni ayırt etmeyi başaramıyor. İnsan sayısını artırmaktan başka bir şey için gelmiş değilim dünyaya. Benim oynadığım rol öylesine küçük ki, sahne arkasında kalmış olsaydım bile, herkes komedinin kusursuz olduğunu söyleyecekti. Tıpkı fırtınadaki gibi: Kimi hemen boğulur, kimi bir kayalığa çarpıp parçalanır, kimi de ıssız bir teknede kalır, ama onlar da çok uzun süreyle değil. Yaşam

tek başına sönüp gider, kendi maddesini tüketen bir mum gibi. Ve buna alışmak gerekir; çünkü bir mum gibi, yandığımız andan başlayarak, atomlar saçmaya başladık.

Bunları bilmek büyük bir bilgelik değil, diyordu Roberto kendisine, tamam. Bunları doğduğumuz andan başlayarak bilmemiz gerekir. Ama çoğunlukla hep ve yalnızca başkalarının ölümü üzerine düşünüyoruz. E doğru, hepimizin başkalarının dertlerine katlanacak kadar gücü var. Sonra aynı dert bizim başımıza geldiğinde ölümü düşünüyoruz ve o zaman ne güneşe ne de ölüme sabit bakılabileceğini fark ediyoruz İyi ustalarımız olmamışsa eğer.

Benim böyle ustalarım oldu. Birisi bana gerçekte pek az insanın ölümü bildiğini söyledi. Genellikle, ölüme aptallıktan ya da alışkanlıktan ötürü katlanılır, kararlılıktan ötürü değil. Başka türlü yapamadığımız için ölürüz. Yalnızca filozof ölümü bir ödev gibi, iyi bir biçimde ve korkusuzca gerçekleştirilmesi gereken bir ödev gibi düşünmesini bilir: Var olduğumuz sürece ölüm yoktur, ölüm geldiğinde ise biz yokuzdur artık. Şimdi ölümümü, hayatımın başyapıtı haline getiremiyorsam, niçin felsefeden söz ederek onca vaktimi harcadım ki?

Yeniden gücünü kazanıyordu. Annesine teşekkür ediyordu; onun anısı, son düşüncesini bir yana bırakmaya götürmüştü onu. Ona başlangıcı armağan etmiş olan kadının başka türlü davranması da mümkün değildi zaten.

Doğumunu düşünmeye koyuldu, onun hakkında ölümü hakkında bildiğinden daha az şey biliyordu. Köklerini düşünmenin, filozoflara özgü bir şey olduğunu söyledi kendisine. Filozof için ölümü haklı çıkarmak kolaydır: Karanlıklara atılmak gerektiği, dünyanın en açık şeylerinden biridir. Filozofu tedirgin eden şey, ölümün doğallığı değil, başlangıcın gizidir. Ardımızdan gelecek olan sonsuzluğa kayıtsız kalabiliriz, ancak bizden önce hangi sonsuzluğun gelmiş olduğu şeklindeki kaygı verici sorudan kaçamayız: Maddenin sonsuzluğu mu, Tanrı'nın sonsuzluğu mu?

Daphne'ye fırlatılıp atılmamın nedeni işte buydu, dedi kendisine Roberto. Çünkü ancak bu dingin yalnızlar yurdunda, bizi var olmamanın her tür kaygısından kurtarıp, var olmanın verdiği

şaşkınlığa bırakan biricik soru üzerinde düşünme fırsatını bulabilirdi.

37.
TAŞLARIN NASIL DÜŞÜNDÜĞÜ ÜZERİNE PARADOKSAL ALIŞTIRMALAR

Ama ne kadar sürmüştü hastalığı? Günlerce mi, aylarca mı? Ya da bu arada bir fırtına çökmüş müydü geminin üzerine? Ya da, denizden ya da Romanından aldığı Kayabalığıyla henüz karşılaşmadan önce, çevresinde neler olduğunun farkında değil miydi?

Daphne bir başka gemi haline gelmişti. Güverte kirliydi ve fıçılar altüst olmuş, su akıtıyordu; bazı yelkenler çözülmüştü ve iplik iplik olmuş dağılıyordu, deliklerinden çevreyi süzen ya da sırıtan maskeler gibi direklerden sallanıyorlardı.

Kuşlar sızlanıyordu ve Roberto hemen onlarla ilgilenmeye koştu. Bazıları ölmüştü. Şans eseri, yağmurun ve havanın beslediği bitkiler büyümüş, bazıları kafeslerin içine girerek kuşların çoğuna yiyecek olmuştu, ötekiler için de böcekler çoğalmıştı. Hatta hayatta kalan hayvanlar üremiş, az sayıdaki ölü hayvanın yerini birçok canlı hayvan almıştı.

Ada değişmeden duruyordu; yalnızca, maskeyi kaybetmiş olan Roberto için, akıntılar tarafından sürüklenerek uzaklaşmıştı. Şimdi Kayabalığınca korunduğunu bildiği mercanlık aşılmaz hale gelmişti. Roberto gene yüzebilirdi, ama yalnızca yüzmüş olmak için ve kayalıklardan uzak durarak.

“Ah, insanoğlunun yarattığı makinalar, nasıl da aldatıcısınız,” diye mırıldanıyordu. “İnsan bir gölgeden başka bir şey değilse, siz dumansınız. Bir düşten başka bir şey değilse, siz birer kurtçuksunuz. Sıfırdan başka bir şey değilse, siz birer noktasınız. Bir noktadan başka bir şey değilse, siz birer sıfırsınız.”

Bir sıfır olduğumu keşfetmek için, diyordu Roberto kendi kendine, ne çok olay. Hatta tek başıma gemiye çıktığımdan daha sıfıra indirgenmiş durumdayım. Deniz kazası beni sarsmış, yaşamak için mücadele etmeye yöneltmişti, şimdi uğruna ya da karşısında mücadele edeceğim hiçbir şey yok elimde. Uzun bir dinlenmeye

mahkûm edildim. Uzayların boşluğunu değil, kendi boşluğumu düşünmek üzere buradayım: Ve bu boşluktan yalnızca sıkıntı, hüzün ve umutsuzluk doğacak.

Birazdan yalnızca ben değil, *Daphne* de olmayacak artık. Ben ve o, bu mercan gibi bir fosile dönüşeceğiz.

Çünkü evrensel tükenişten hiçbir zarar görmemiş olan mercan kafatası hâlâ güvertedeydi ve ölümden kurtulmuş olan biricik canlı şeydi.

Tuhaf figür, yalnızca sözcüklerin dürbünü aracılığıyla yeni topraklar keşfetmesi için bu eğitimli kazazedenin düşüncelerine yeniden güç verdi. Mercan canlı bir şeyse, dedi kendine, başka her düşüncenin bunca kargaşası içinde gerçekten düşünen tek yaratıktır. Olsa olsa kendi düzenli karmaşıklığını düşünebilirdi; ancak bununla ilgili her şeyi biliyordu ve kendi mimarisiyle ilgili beklenmedik karışıklık beklentisi yoktu.

Nesneler yaşar mı, düşünür mü? Piskopos ona bir gün, yaşamı ve onun gelişimini haklı çıkarmak için her nesnede maddenin, spora'nın, tohumların çiçekleri olması gerektiğini söylemişti. Moleküller, belirli bir biçim altında belirlenmiş atom dizilişleridir ve Tanrı atomların kaosuna karşı belli yasalar koymuşsa, onların birleşimleri benzer birleşimler üretmek zorundadırlar. Bildiğimiz taşların, hâlâ Tufan'dan arta kalan taşlar olması mümkün müdür, onların da oluşmamış olması, onlardan başka taşların ürememiş olması mümkün müdür?

Evren birleşimler üretmek üzere karşılaşan yalın atomlar bütününden başka bir şey değilse, bir kez birleşimler halinde birleştikten sonra atomların hareket etmemesi mümkün değildir. Her nesnede onların sürekli bir hareketi korunuyor olmalıdır: Rüzgârlarda başdöndürücü bir hareket, hayvan gövdelerinde akışkan ve düzenli bir hareket, bitkilerde yavaş, ancak kaçınılmaz bir hareket, minerallerde daha da yavaş, ancak yok olmayan bir hareket. Mercan yaşamı açısından ölmüş olan bu mercan da yer altındaki bir kıpırtısından, taşa özgü bir hareketten nasibini alıyordu.

Roberto düşünüyordu. Her cismin atomlardan oluştuğunu - Geometricilerin sözünü ettiği salt ve yalnız olarak yaygın cisimlerin

bile- ve bu atomların bölünmez olduğunu varsayalım. Uzunluğu ne olursa olsun, her düz çizginin iki eşit parçaya bölünebileceği kesindir. Ama uzunluğu konu dışıysa, eşit olmayan sayıda bölünemezliklerden oluşan düz bir çizginin iki parçaya bölünmesi olasılığı vardır. Bu şu anlama gelecektir: İki parçanın eşit olmaması istenmiyorsa, bölünemezliğin ortası ikiye bölünebilir. Ama bu da kendi içinde belli bir alana yayıldığından, dolayısıyla kendisi de düz bir çizgi olduğundan -algılanması olanaksız kısalıkta olsa bile- bunun da iki eşit parçaya bölünebilir olması gerekecektir. Ve bu, böylece sonsuza dek sürer.

Piskopos, atomun da parçalardan oluştuğunu söylüyordu; ancak öylesine birleşik bir yapısı vardı ki, onu kendi sınırı ötesinde bölmemiz olanaksızdı. Bizim. Peki ya başkalarının?

Altın kadar birleşik başka bir katı nesne yoktur, ancak bu madenden küçücük bir parça alıp altın işleyicisine verdiğimizde, o bundan bin tane ince yaprak çıkaracaktır ve bu yaprakların yarısı bir gümüş külçesinin tüm yüzeyini altınla kaplamaya yetecektir. Aynı altın parçasından mücevherciler için altın ve gümüş şeritler hazırlayanlar, haddeleriyle onu bir kıl kalınlığına indirgemeyi başaracaklardır ve bu ince şerit çeyrek fersah uzunluğunda, belki daha da uzun olacaktır. Zanaatkar belli bir noktada durur, çünkü uygun aletleri yoktur ve gözü de elde edeceği şeriti artık göremeyecektir. Ama böcekler -göremeyeceğimiz kadar küçük ve beceride insan soyunun tüm zanaatkarlarını aşacak kadar çalışkan ve bilgili böcekler- bu şeriti Torino’dan Paris’e gerilecek kadar uzatma becerisine sahip olabilirler. Bir de bu böceklerin böcekleri olsa, kimbilir nasıl ince hale getirirlerdi bu şeridi?

Argos’un gözüyle bu mercanın çokgenlerine ve orada yayılan ince ağın içine ve o ağı oluşturan ince ağın içine nüfuz edebilsem, sonsuza kadar atomu arayabilirdim. Ancak giderek daha küçük ve giderek yeni parçalara ayrılabilen, sonsuza kadar parçalara ayrılabilir bir atom beni, maddenin sonsuz parçalara ayrılabilirlikten başka bir şey olmadığı ve tüm katılığı ile doluluğunun boşluklar arasındaki bu yalın denge üzerinde durduğu bir âna taşıyabilirdi. Boşluktan dehşet duymak yerine, o zaman madde boşluğa hayranlık duyar, ondan oluşur, kendi içinde boşluk, mutlak boşluk

olurdu. Mutlak boşluk, düşünülmesi olanaksız geometrik noktanın merkezinde olurdu ve bu nokta, her zaman ve yalnızca sulardan oluşmuş bir okyanusta düşlediğimiz o Ütopya adasından başka bir şey olmazdı.

Şu halde, atomlardan yapılmış maddi bir yayılmanın varsayımı oluşturulduğunda, artık atomlara sahip olmama noktasına varılırdı. Geriye ne kalırdı? Çevrintiler. Ancak çevrintiler, onların rüzgârına karşı koyan dolu maddeyi, güneşlerle gezegenleri sürüklemezdi, çünkü güneşlerle gezegenler de kendi dönüşleriyle daha küçük çevrintileri sürükleyen birer çevrinti olurdu. Öyleyse, galaksileri çevrintiye sokan en büyük çevrintinin merkezinde başka çevrintiler bulunur ve bunlar çevrintilerin çevrintileri, burgaçlardan oluşan burgaçlar olurdu ve burgaçlardan oluşan büyük burgacın boşluğu, Hiçlik'e yaslanarak sonsuzluğa gömülürdü.

Ve biz, kozmosun büyük mercanının sakinleri, görmediğimiz, atomun dolu madde olduğuna inanırdık, oysa o da kalan tüm şeyler gibi, boşluktaki boşlukların işlenmesi olurdu ve mutlak hiçlikle özdeşleşen ve kendi varolmayışından bütünsel yanılsamayı üreten o dayanaksızlıklar kargaşasına, o sonsuz yayılmaya, yoğun, hatta ebedi varlık adını verirdik.

Şu halde, kendi kendime bir yanılsama olan ben, bir yanılsamanın yanılsaması üzerine bir yanılsama kurmak için mi buradayım? Yitirilecek hiçbir şey olmadığını anlamak için her şeyi yitirmek ve antipodlarda yitmiş bu gemi parçasına gelmek zorunda mıydım? Ama bunu anlamakla, evrenin kendi yanılsamasını gördüğü biricik düşünen nokta haline geldiğimden, acaba her şeyi kazanmıyor muyum?

Ama, düşünüyorsam, bu bir ruhum olduğu anlamına gelmez mi? Ah, ne büyük bir karmaşa. Her şey hiçbir şeyden oluşmuş, gene de onu anlamak için ne kadar az şey olsa da, hiçbir şey olmayan bir ruha sahip olmak gerekiyor.

Ben neyim? Eğer ben diyorsam, Roberto de la Grive anlamında, bunu tüm geçmiş anlarımın anısı olmam, anımsadığım her şeyin toplamı olmam anlamında yapıyorum. Bu anda burada olan ve ana yelken direği ya da bu mercan olmayan o herhangi bir şey

anlamında ben diyorsam, o zaman şimdi hissettiğim şeyin toplamıyım ben. Ama şimdi hissettiğim şey nedir? Benim bedenim olan o özel düzen içinde o ilişkiler sistemi halinde dizilmiş varsayılan bölünmezlikler arasındaki ilişkiler bütünüdür.

Öyleyse Epikuros'un belirttiğinin aksine, benim ruhum öteki parçacıklardan daha ince parçacıklardan oluşmuş bir madde, ısıyla karışık bir soluk değil, bu ilişkilerin bu şekilde hissedildiği tarzdır.

Ne cılız bir yoğunluk, ne yoğun bir incelik! Ben, birbirleriyle ilişki içindeyken kendilerini algılayan benim parçalarım arasındaki bir ilişkiden başka bir şey değilim. Ama bu parçalarım ayrıca başka ilişkiler halinde bölünebilir olduğundan (böyle sürüp gider bu), öyleyse her ilişkiler sistemi, kendisinin bilincinde olduğundan, hatta kendi kendisinin bilinci olduğundan, düşünen bir çekirdek olacaktır. Ben beni düşünüyorum, kanımı, sinirlerimi; ama kanımın her damlası kendisini düşünecektir.

Benim kendimi düşündüğüm gibi mi kendini düşünecektir? Elbette hayır, doğası gereği insan kendisini oldukça karmaşık bir tarzda hisseder, hayvan biraz daha az karmaşık tarzda (örneğin, açlık duyabilir, ancak pişmanlık duyamaz); bir bitki ise büyüdüğünü hisseder, elbette onu kestiklerinde bunu hisseder ve belki de *ben* diyordur, ancak benim *ben* dememe oranla oldukça daha anlaşılması güç bir anlamda. Her şey düşünür, ancak karmaşıklığı oranında düşünür.

Eğer böyleyse, taşlar da düşünüyor demektir. Bu taş da, kaldı ki bir taş değil bu, bir bitkiydi daha önce (ya da bir hayvan mı?). Nasıl düşünecektir? Taş gibi. Evrendeki tüm ilişkilerin yüce ilişkisi olan Tanrı, Filozofun belirttiği gibi, kendini düşünen olarak düşünüyorsa, bu taş kendini yalnızca taş olan olarak düşünecektir. Tanrı bütüncül gerçekliği, yarattığı ve düşüncesiyle var ettiği sonsuz dünyaları düşünür, ben mutsuz aşkımı, bu gemi üzerindeki yalnızlığımı, yitirdiğim anne-babamı, günahlarımı ve gelecekteki ölümümü düşünürüm; bu taş ise belki de yalnızca ben taş, ben taş, ben taş diye düşünüyordur. Hatta belki *ben* demesini bile bilmiyordur. Şöyle düşünüyordur: taş, taş, taş.

Sıkıcı olmalı. Ya da sıkıntı duyan benim, daha fazlasını düşünebilen ben, o ise taş olmasından tamamıyla hoşnuttur,

Tanrı kadar hoşnut; çünkü Tanrı Her Şey olmanın tadını çıkarır, bu taş ise hemen hiçbir şey olmamasının tadını, ancak başka bir varoluş tarzı bilmediğinden, kendi varoluş tarzından sonsuza dek tatmin olmuş hisseder kendisini...

Ama taşın taşlığı dışında hiçbir şey hissetmediği doğru mu acaba? Piskopos taşların da belli durumlarda yanan ve başka bir şey haline dönüşen cisimler olduğunu söylüyordu. Gerçekten de, bir taş bir volkana düşer, Antikçağ insanlarının Magma adını verdikleri o ateşten sıvının yoğun ısısı nedeniyle akkor halinde tek bir kütle haline gelir, gider, bir süre sonra daha büyük bir taşın bir parçası olarak bulur kendini. O taş olmaktan çıkıp, bir başka taş haline geldiği anda, kendi buharlaşmasını ve onunla birlikte kendi ölümünün geldiğini hissetmemesi mümkün mü?

Güneş güverteye vuruyordu, hafif bir esinti güneşin ısısını hafifletiyor, ter Roberto'nun teninde kuruyordu. Uzun süredir, bakışıyla onu baştan çıkarmış olan tatlı Medusa'nın taşlaştırdığı taş biçimine bürünmeye karar verdiğinden, taşların nasıl düşündüğünü düşünmeyi denemeyi kararlaştırdı, belki de aynı güneşe, aynı rüzgâra maruz kalan basit ve beyaz kemik yığını olacağı güne kendini alıştırmak için.

Çırılçıplak soyundu, gözlerini kapayıp, hiçbir gürültünün kendisini rahatsız etmemesi için parmaklarıyla kulaklarını tıkayarak uzandı, hiç kuşkusuz duyu organları olmayan bir taşın başına geldiği gibi. Tüm anılarını silmeye, insan bedeninin tüm gereksinimlerini silmeye çalıştı. Yapabilse, tenini de ortadan kaldırırdı; bunu yapamadığından, tenini olabildiğince duyarsız hale getirmeye çaba gösteriyordu.

Bir taşım, bir taşım, diyordu kendi kendine. Ve sonra, kendi kendisiyle konuşmaktan da kaçınmak için şöyle diyordu : taş, taş, taş.

Gerçekten bir taş olsam, ne hissederdim? Her şeyden önce, beni oluşturan atomların hareketini ya da parçalarımın parçalarının parçalarının kendi aralarında korudukları konumların sabit

titreşimini. Taşlaşmamın uğultusunu hissederdim. Ama ben diyemezdim, çünkü ben demek için başkalarının da var olması gerekir, kendimi karşısına koyacağım başka bir şey. İlke olarak, taş kendi dışında başka şeyler olduğunu bilemez. Uğuldar, kendini taşlaştırarak taşlaşır ve kalanını göz ardı eder. Bir dünyadır. Tek başına bir dünya oluşturan bir dünyadır.

Bununla birlikte, bu mercana dokunursam, güneşe açık kısmının yüzeyde güneşin ısısını koruduğunu hissederim, buna karşın güverteye dayalı olan kısmı daha soğuktur; onu ikiye parçalasam, belki de ısının tepe noktasından taban noktasına doğru düştüğünü hissederdim. Şimdi, sıcak bir kütlede, atomlar daha şiddetli hareket eder, dolayısıyla bu taş kendini hareket olarak hissederse, kendi içinde bir hareketler farklılaşması hissetmek zorundadır. Aynı konumda sonsuza kadar güneşe maruz kalsaydı, belki de üst ve alt gibi bir şeyi ayırt etmeye başlayacaktı, bunları iki farklı hareket türü olarak hissetse bile. Bu değişikliğin nedeninin bir dış etken olduğunu bilmediğinden, kendisini böyle düşünecekti, sanki o hareket kendi doğasıymış gibi. Ama eğer bir toprak kayması oluşsa ve taş bir başka konum alıncaya kadar aşağı yuvarlansa, yavaş olan başka kısımlarının hareket ettiğini, oysa daha önce hızlı olan kısımlarının şimdi daha yavaş ilerlediğini hissedecekti. Ve toprak yarılırken (bu çok yavaş bir süreç olabilirdi), ısının ya da ondan kaynaklanan hareketin kendisinin bir kısmından ötekine geçtiğini hissedecekti.

Böyle düşünerek, Roberto güvertede yuvarlanıp bedeninin değişik yanlarını yavaş yavaş güneşe maruz bırakıyordu, ta ki gölge bir bölgeyle karşılaşıp hafifçe soğuyana kadar, tıpkı bir taşın başına gelmesi gerektiği gibi.

Kimbilir, diye kendine soruyordu, bu hareketler esnasında taş, yer kavramını değilse de en azından kısım kavramını edinmeye başlamaz mı: Hiç kuşkusuz, her durumda değişim kavramını edinecekti. Tutku kavramını değil ama, çünkü onun karşıtını, eylemi bilmiyor. Ya da belki de biliyor. Böyle bütün bir biçimde taş olması için, onu hep hisseder, burası sıcak, orası soğukken bunu farklı biçimlerde hisseder. Şu halde, bir biçimde kendisini ayırt etme yetisi vardır, kendi arazlarının tözü olarak. Ya da hayır: çünkü kendisini

ilişki olarak hissediyorsa, kendisini değişik arazlar arasındaki ilişki olarak hissedecektir. Olmakta olan töz gibi hissedecektir kendisini. Peki ne demek bu? Ben farklı tarzda mı hissediyorum kendimi? Kimbilir: Taşlar Aristoteles gibi mi düşünür, yoksa Piskopos gibi mi? Her halükârda tüm bunların oluşması binlerce yıl alırdı, ama sorun bu değil; sorun, taşın kendisiyle ilgili birbirini izleyen algılamaları unutup unutmayacağı. Çünkü şimdi yukarı kısmında sıcak ve aşağı kısmında soğuk ya da tam tersini hissediyorsa, taş hep iç hareketinin aynı olduğuna inanacaktır.

Ama niçin, kendini algılıyorsa, belleği olmamalı ki? Bellek, ruha özgü bir güçtür ve taşın sahip olduğu ruh ne kadar küçük olsa da, onunla orantılı bir belleği olacaktır.

Belleği olmak demek, önce ve sonra kavramına sahip olmak demektir, yoksa ben de anımsadığım acının ya da sevincin, onları anımsadığım anda var olduklarına inanırdım. Oysa bunların geçmiş algılamalar olduğunu biliyorum, çünkü şu an var olanlardan daha güçsüzler. Şu halde sorun, zaman duygusuna sahip olmaktır. Zaman öğrenilen bir şey olsa, ben de bu duyguya sahip olmayabilirdim. Ama günler ya da aylar önce, hastalıktan önce, zamanın hareketin sonucu değil, koşulu olduğunu kendime söylemiyor muydum? Taşın kısımları hareket halindeyse, bu hareketin işitilmez olsa da bir saatin gürültüsüne benzer bir ritmi olacaktır. Taş, kendisinin saati olacaktır. Kendisini hareket halinde hissetmek, vurmakta olan kendi zamanını hissetmek demektir. Yeryüzü, gökteki büyük taş, kendi hareketinin zamanını, kendi gelgitlerinin soluğunun zamanını duyar ve onun duyduğu şeyi ben yıldızlı kubbede oluşurken görüyorum: Yeryüzü benim gördüğüm zamanı hissediyor.

Şu halde taş zamanı bilir, hatta onu uzamdaki hareket olarak ısı değişimlerini algılamadan önce bilir. Bildiğim kadarıyla, ısı değişiminin uzamdaki konumuna bağlı olduğunu bile fark etmeyebilir: Onu zamandaki bir değişim olgusu olarak anlayabilecektir, uykudan uyanıklığa geçiş, enerjiden yorgunluğa geçiş olarak, tıpkı şimdi benim şu an durduğum gibi sabit durduğumda sol ayağımın karıncalandığını fark etmem gibi. Ama hayır, eğer daha önce durgunluk olan yerde hareketi ve daha önce

hareket olan yerde durgunluğu fark ediyorsa, uzamı da hissediyor olmalı. Şu halde taş burası ile orası'nı düşünür.

Ama şimdi birisinin bu taşı aldığını ve bir duvar inşa etmek için onu öteki taşlar arasına yerleştirdiğini varsayalım. Daha önce kendi iç konumlarının oyununu fark ediyorduysa, bunun nedeni şuydu: Bir zamanlar biri ötekini iten ve hepsinin kilit taşına doğru baskı yaptığı, kilit taşma yakın taşların ötekileri aşağı ve dışarı doğru ittiği kilise taşlarının hissetmesi gerektiği gibi kendi atomlarının, bir arı yuvasının petekleri gibi, birbirine karşı ve birbirleri arasında sıkışmış bir oluşumu gerçekleştirme çabası içinde gerildiğini hissediyordu.

Ancak, bu itme ve karşı itme oyununa alıştığında, tüm keme'-, karşılıklı olarak birbirlerini iten tuğlaların görünmez hareketi içinde kendisini bir kemer olarak hissetmek durumundadır; aynı şekilde, onu yıkmak isteyen ve payandalarıyla altta duran duvar düştüğü an onun kemer olmaktan çıktığını anlayan birisi aynı çabayı fark etmek zorundadır.

Şu halde, öteki taşlar tarafından kırılacak derecede baskı gören taş (baskı daha fazla olsa, çatlardı) bu baskıyı, daha önce fark etmediği bu baskıyı hissetmek zorundadır: Bu, bir biçimde kendi iç hareketi üzerinde etki göstermek durumunda olan bir baskıdır. Bu, taşın kendi dışındaki herhangi bir şeyin varlığını fark ettiği an olmayacak mıdır? O zaman taş Dünya bilincine sahip olacaktır. Ya da belki de kendisine baskı yapan gücün kendisinden daha güçlü bir şey olduğunu düşünecek ve Dünya'yı Tanrı'yla özdeşleştirecektir.

Ancak o duvar çöktüğü gün, baskı sona erdiğinden, taş Özgürlük duygusunu fark edecektir -kendi kendime dayattığım baskıdan çıkmaya karar versem, benim fark edeceğim gibi. Şu farkla ki, ben bu durumda olmaya son vermeyi isteyebilirim, tassa isteyemez. Şu halde, özgürlük bir tutkudur, buna karşın özgül olma istenci bir eylemdir ve bu benimle taş arasındaki farktır. En çok taş (neden olmasın?) duvardan önceki haline dönmeye eğilim gösterebilir ve yeniden özgür hale geldiğinde bundan zevk duyabilir, ama zevk duyduğu şeyi gerçekleştirmek üzere eylemde bulunmaya karar veremez.

Ama ben gerçekten de isteyebilir miyim? Bu anda taş olmanın zevkini duyuyorum, güneş beni ısıtıyor, rüzgâr bedenimin bu çözülüşünü kabul edilebilir hale getiriyor, taş olmaya son vermeye hiç niyetim yok. Neden? Hoşuma gidiyor da ondan. Şu halde, ben de özgürce kendi karşıtını istemekten beni caydıran bir tutkunun esiriyim. Ancak, istesem, isteyebilirim. Gene de bunu yapmıyorum. Bir taştan ne kadar daha fazla özgürüm?

Özellikle bir filozof için serbest iradeden daha korkunç bir düşünce yoktur. Felsefi korkaklık. Roberto bunu çok ağır bir düşünce olarak zihninden uzaklaştırdı; elbette, kendisi ve buna bağlı olarak, tutkuları bağışladığı, ancak her tür eylem olanağından yoksun bıraktığı taş için. Her halükârda, iradi olarak kendine zarar verip veremeyeceği olasılığı ile ilgili sorular soramasa da, taş şimdiden çok sayıda ve soylu beceriler edinmişti, insanların ona atfetmiş oldukları becerilerden çok daha fazlasını.

Roberto şimdi daha çok kendisine, volkana dönüştüğü anda taşın kendi ölümünün bilincinde olup olmadığını soruyordu. Elbette hayır, çünkü ölümün ne anlama geldiğini hiçbir zaman bilmemişti. Ama tümüyle magma içinde yok olduğunda, gerçekleşen ölümünden haberli olabilir miydi? Hayır, çünkü artık o bireysel bütünlük olan taşın varlığı sona ermişti. Öte yandan, öldüğünün farkına varan bir insan duyduk mu hiç? Bir şey kendisini düşünüyorduysa, şimdi bu magma olacaktı: Ben magmıyorum, ben magmıyorum, şluf şlaf, ben akıyorum, akıp gidiyorum, akışıyorum, plap ploff splupp, ben taşkın kaynamalar içinde kaynıyorum, taşıyorum, pişiyorum, cızırdıyorum, balgam söküyorum, bulamaç haline geliyorum. Şlap. Ve magmayı taklit ederek Roberto, hidrofobik bir köpek gibi tükürükler saçıyor ve bağırsaklarından gurultular çıkarmaya çalışıyordu. Neredeyse içindekileri çıkarıyordu. Magma olmak için yaratılmamıştı, en iyisi taş gibi düşünmeye dönmekti.

Ama taşa ne, magma kendisini magmalaştırıp magmıyorsa? Taşlar için ölümden sonra bir yaşam yoktur. Ölümden sonra bitki ya da hayvan olmasına izin ya da söz verilen hiç kimse yoktur. Şimdi ölsem ve bütün atomlarım, etlerim toprakta iyice dağıldıktan ve köklere nüfuz ettikten sonra, yeniden bir palmiyenin güzel biçimi içinde bir araya gelse ne olurdu? Ben palmiye mi derdim? Bunu

palmiye söylerdi, taştan daha az düşünen bir varlık olmayan palmiye. Ama palmiye ben dediğinde, ben Roberto'yu mu kastetmiş olacaktır? Ondan ben palmiye deme hakkını esirgemek kötü olurdu. Ben Roberto palmiye dese, palmiyeliği nerede kalmış olacak? Kendisini o oluşum olarak algıladığından ben Roberto diyebilen oluşum artık yoktur. Ve artık yoksa, algılamayla birlikte kendisiyle ilgili belleği de yitirmiş olacaktır. Ben palmiye Roberto'ydum bile diyemezdim budurumda. Bu mümkün olsa, ben Roberto'nun bir zamanlar ... ne bileyim bir şey olduğumu bilmem gerekirdi. Oysa bunu hiç anımsamıyorum. Daha önce olduğum şeyi artık bilmiyorum, tıpkı annemin karnında olduğum cenini hatırlayamadığım gibi. Ben bir cenin olmuş olduğumu, bunu bana başkaları söylediği için biliyorum, ama bana kalsa, hiç cenin olmamış olabilirdim.

Tanrım, bir ruhum olduğuna sevinebilirdim, hatta taşlar da sevinebilirdi ve tam da taşların ruhundan ruhumun bedenimden sonra yaşamını sürdürmeyeceğini öğreniyorum. Daha sonra kendimle ilgili hiçbir şey bilmeyeceksem, neden durup düşünüyor ve taş gibi davranmakla oyalanıyorum?

Ama sonuçta, benim beni düşündüğüne inandığım bu ben nedir ki? Yayılmayla özdeş olan boşluğun bu kendine özgü oluşum içinde kendisiyle ilgili bilincinden başka bir şey olduğunu söylemedim mi? Şu halde, düşünen ben değilim, beni düşünen boşluk ya da yayılmadır. Öyleyse bu oluşum, boşluk ile yayılmanın daha sonra dönüp kendilerini bir başka şekilde düşünmeleri için bir kanat çırpışı süresince oyalandıkları bir rastlantıdır. Boşluğun bu büyük boşluğunda, gerçekten var olan tek şey, sayısız geçici oluşumlar içindeki bu olma olayıdır... Neden oluşan? Her şeyin Tözü olan biricik büyük hiçlikten.

Hiçliği dünyaları yaratmaya ve yıkmaya, bizim soluk hayatlarımızı örmeye götüren görkemli gerekliliğin yön verdiği hiçlikten. Bunu kabul edersem, bu Gereklilik'i sevmeyi, ona dönmeyi ve onun gelecekteki isteklerine boyun eğmeyi başarırsam, bu Mutluluk'un koşulu olur. Yalnızca onun yasasını kabul ederek, özgürlüğümü bulmuş olacağım. Onun içinde yeniden akıp gitmek Kurtuluş olacak, tek tutkuda tutkulardan kaçış, Anlıksal Tanrı Sevgisi olacak.

Bunu gerçekten anlamayı başarırsam, gerçekten de Gerçek Felsefe'yi bulan tek insan olacağım ve gizlenen Tanrı'yla ilgili her şeyi bileceğim. Ama kim dünyayı dolaşıp, bu felsefeyi yayma yürekliliğini gösterebilir ki? Bu, kendimle birlikte Antipodların mezarına götüreceğim gizdir.

Daha önce söylemiştim, Roberto, filozof yaradılışında biri değildi. Gözlükçünün lensini parlattığı ciddiyetle bu Epifani'ye ulaştıktan sonra, yeniden bir aşk dönekliğine kapıldı.

Taşlar âşık olmadığı için, âşık adam rolüne dönerek doğrulup oturdu.

Ama öyleyse, dedi kendi kendine, hepimiz büyük ve biricik tözün uçsuz bucaksız denizine döneceksek, burada ya da şurada ya da onun olduğu her yerde, Sinyora'ya aynı şekilde kavuşacağım! İkimiz d e aynı makrokozmosun parçası ve bütünü olacağız. Ben o olacağım, o da ben. Hermafrodit mitinin derin anlamı bu değil mi? Lilia ve ben, tek bir beden ve tek bir düşünce...

Hem acaba bu olayı öncelemiş olmadım mı? Günlerdir (haftalardır, aylardır?) onu Ferrante aracılığıyla da olsa, bütünüyle benim olan bir dünyada yaşatıyorum. O şimdiden benim düşüncemin düşüncesi.

Belki de Roman yazmak budur: Kendi roman kişileri aracılığıyla yaşamak, onların bizim dünyamızda yaşamasını sağlamak, kendimizi ve kendi yaratıklarımızı gelecek olanların düşüncesine teslim etmek, artık *ben* diyemeyeceğimiz zaman bile...

Ama böyleyse, Ferrante'yi kendi dünyamdan sonsuza dek silmek, onun yok oluşunun ilahi adalet tarafından yönetilmesini sağlamak ve Lilia'ya kavuşabileceğim koşulları yaratmak yalnızca bana bağlı.

İçi yeni bir coşkuyla dolan Roberto öyküsünün son bölümünü düşünmeye karar verdi.

Özellikle yazarların artık ölmeye kararlı olduğu bu zamanda, çoğunlukla Romanların kendi kendilerini yazdıklarını ve istedikleri yere gittiklerini bilmiyordu.

38.
CEHENNEMİN DOĞASI VE YERİ ÜZERİNE

Roberto, hadımın Biscarat'nın yarasına gönderdiği sinyallerden gerekli uyarıları çıkarmaktan aciz Ferrante'nin bir adadan ötekine gezerek ve doğru rotadan çok kendi zevkini arayarak, sonunda nerede bulunduğu ile ilgili her tür kavramı yitirmiş olduğunu anlatıyordu kendi kendine.

Bu arada gemi yol alıyordu, az miktardaki erzak bozulmuştu ve su kokuşmuştu. Forsalar takımı bunu fark etmesin diye, Ferrante her gün yalnızca tek bir kişiyi gemi ambarına inmeye ve karanlıkta kimsenin bakma zahmetine katlanmayacağı erzak arasından yaşamlarını sürdürmelerine yetecek miktarda az erzak almaya zorluyordu.

Her tür cefaya sakince katlanan Lilia'yı gözü görmüyordu bile, sevgilisinin kalkıştığı işi başarması için kaygı duyan kadıncağız, bir damla su ve küçücük bir parça bisküvi ile yaşıyor gibiydi. Aldığı zevk dışında bu aşka duyarsız olan Ferrante'ye gelince, o, denizcilerini kışkırtmayı sürdürüyor, onların hırs bürümüş gözlerinde zenginlik görüntüleri çaktırıyordu. Ve böylece hıncın kör ettiği bir kör, gözlerini açgözlülüğün kör ettiği öteki körleri yönetiyor, kör bir güzeli aldatmacalarıyla tutsağı haline getiriyordu.

Bununla birlikte, mürettebattaki birçok kişinin çekilen büyük susuzluk nedeniyle dişetleri şişiyor ve dişetleri bütün dişleri örtmeye başlıyordu; bacaklarını çıbanlar kaplamıştı ve vebalı salgıları en hayati kısımlarına kadar çıkıyordu.

Bu koşullar nedeniyle, yirmi beşinci derece güney enlemini geçtikten sonra Ferrante bir isyanla başa çıkmak zorunda kalmıştı. Bunu, en sadık korsanlardan oluşan beş kişilik bir gruptan (Andrapodo, Boride, Ordogno, Safar ve Asprando) yararlanarak gerçekleştirmiş ve isyancılar çok az yiyecekle filikaya terk edilmişti. Ancak bunu yapmakla, *Tweede Daphne* bir kurtarma aracından yoksun bırakılmıştı. Ne önemi var, diyordu Ferrante, bir süre sonra lanet olası altın hırsımızın bizi sürüklediği yere varmış olacağız. Ancak artık adamlar gemiyi idare etmeye yetmiyordu.

İdare etme istekleri de yoktu artık, başkanlarına yardım etmiş olduklarından, artık onun eşitleri gibi davranılmak istiyorlardı. Beşinden biri güverteye onca seyrek olarak çıkan o gizemli centilmeni gözetlemiş ve onun bir kadın olduğunu anlamıştı. Bunun üzerine, bu son haydutlar Ferrante'den kadın yolcuyu isteyerek kafa tutmuşlardı. Görünüşü Adonis, ruhu ise Vulcanus olan Ferrante, Venüs'den çok Plüton'dan yanaydı ve isyancılara onlarla anlaşabileceğini fısıldarken Lilia'nın duymaması bir şans oldu.

Roberto, Ferrante'nin bu son rezilliği yapmasına izin vermemeliydi. O noktada, Neptün'ün, birisinin kendi alanından onun öfkesinden korkmaksızın geçebilmesine sinirlenmesini istedi. Ya da olayı böyle paganlara özgü biçimlerde değil de, kavramlara dayalı olarak tasarlamak için: Gökkubbenin bu kalleşliklerle dolu gemiyi cezalandırmamasının olanaksız olduğunu düşündü (bir romanın aynı zamanda ahlaki bir öğretiyi de iletmesi gerekiyorsa). Ve *Tweede Daphne*'nin yolculuğunu sürdürdüğü yolda esme görevini o âna kadar sakin Meltemlere bırakmış olsalar da, durgun denizin amansız düşmanları olan Güney Rüzgârlarının, Kuzey Rüzgârlarının yeraltındaki barınaklarında şimdiden sabırsızlık gösterdiklerini düşünmek ona büyük bir sevinç veriyordu.

Hepsini bir anda dışarı çıkarttı. Kaplamaların iniltisine denizcilerin yakınmaları eşlik ediyor, deniz onların üzerine, onlar denize kusuyor ve zaman zaman bir dalga onları öylesine sarıyordu ki, kıyıdan birisi bu güverteyi, çevresinde yıldırımların birer mum gibi yandığı buzdan bir tabut sanabilirdi.

Önce fırtına bulutlara bulutlarla, sulara sularla, rüzgârlara rüzgârlarla karşı koyuyordu. Ancak hemen ardından, deniz önceden belirlenmiş sınırlarından çıkmıştı ve göğe doğru kabararak büyüyor, gökten yıkıcı bir yağmur iniyor, su havayla doluyor, kuş yüzmeyi, balık uçmayı öğreniyordu. Artık bu, doğanın gemidekilere karşı bir savaşı değil, temel öğelerin kendi aralarındaki bir savaştı. Bir dolu küresine dönüşmemiş tek bir hava atomu yoktu ve Neptün boğulmalarını istediği bu insanları yakma zevkini elinden almak için Zeus'un şimşeklerini söndürmek için yükseliyordu. Onları toprağa çekmek için deniz kendi sinesinde bir mezar kazıyor ve geminin

idaresiz bir biçimde bir kayalığa doğru yöneldiğini gördüğü anda, birdenbire onu elinin tersiyle başka bir yöne döndürüyordu.

Geminin hem baş hem kıç tarafı suya batıyor ve her alçalışında sanki bir kulenin tepesinden uçuyormuş gibi oluyordu: Kıç tarafı galeriye kadar batıyor ve pruvada su cıvadrayı yutmak istiyormuş gibi görünüyordu.

Bir yelkeni bağlamaya çalışan Andrapodo, serenden savrulmuş ve denize düşerken, bir ipi geren Boride'ye çarpıp, onun kafasını gövdesinden koparmıştı.

Gemi artık dümenci Ordogno'ya itaat etmeyi reddediyor, bu arada bir başka şiddetli rüzgâr kıç direğinin cundasını aniden yırtıyordu. Bol bol küfür savuran Ferrante'nin dürtmesiyle Safar, yelkenleri indirmek için çaba gösteriyordu, ama daha gabyayı yerine bağlamadan gemi yan yatmış ve yandan o kadar büyük üç dalga almıştı ki, Safar geminin dışına savrulmuştu. Ana direk ansızın kırılarak, kurşun gibi suya düşmüştü, düşmeden önce de güverteyi yerle bir etmiş ve Asprando'nun beynini dağıtmıştı. Ve son olarak dümen paramparça olmuş, bu arada dümen yekesinin çılgın darbesi Ordogno'nun hayatına son vermişti. Artık bu yarım yamalak tahta yığını mürettebattan yoksun kalmıştı, bu arada son fareler kaçmak istedikleri suya doğru dökülüyorlardı.

Bunca curcuna arasında Ferrante'nin Lilia'yı düşünmesi olanaksız görünüyor, çünkü ondan yalnızca kendi selameti için harekete geçmesi beklenir. Roberto gerçeğe uygunluk yasalarını ihlal ettiğini düşünmüş müdür bilemem, ama yüreğini verdiği kadını ölüme terk etmese bile, Ferrante'ye de -bir anlığına bile olsa- bir yürek tanıdı.

Dolayısıyla Ferrante, Lilia'yı güverteye sürükler ve ne yapar? Deneyim Roberto'ya onu sağlam bir biçimde bir tahta parçasına bağlaması gerektiğini öğretiyordu, onu deniz üzerinde kaymaya bırakarak ve Uçurum'un yırtıcı hayvanlarının bile bunca güzelliğe acımasız davranmayacaklarına güvenerek.

Ondan sonra Ferrante de bir tahta parçası bulur ve tahta parçasını üzerine bağlamaya hazırlanır. Ancak o anda güvertede, Tanrı bilir allak bullak olan gemi ambarındaki kulübesinden nasıl kurtulmuşsa

kurtulmuş, bir canlıdan çok bir ölüyü andırır halde, ancak nefretin hayat verdiği gözleriyle Biscarat beliriverir.

Amarilli'nin köpeği gibi tüm yolculuk boyunca zincirli kalmış olan, bu arada yarası her gün yeniden açılıp, sonra biraz tedavi edilen Biscarat; bunca ayı tek bir düşünceyle, Ferrante'den intikam almak düşüncesiyle geçirmiş olan Biscarat.

Deus ex machina,' Biscarat birden bir ayağı tırabzanın üzerinde olan Ferrante'nin omuzlarında beliriverir, kollarını açar ve zincirden ufak bir düğüm yaparak, kollarını Ferrante'nin yüzünün önünden geçirip, onu boğazına kadar hapsetmiş olur. Ve Biscarat'nın şunu yaptığını görürüz (neredeyse hissederiz): "Benimle, benimle sonunda cehennemi boyluyorsun!" diye bağırarak, öyle bir sıkar ki, Ferrante'nin boynu kırılır, bu arada dili o azizlere söven dudaklarından dışarı çıkıp, son öfkesine eşlik eder. Ta ki infaz edilenin ruhsuz bedeni yuvarlanarak kendisiyle birlikte infaz edenin sonunda barışa kavuşmuş yüreğiyle utkulu bir biçimde dalgalarla savaşmaya giden hâlâ canlı bedenini bir pelerin gibi sulara sürükleyene kadar.

Roberto, bu manzara karşısında Lilia'nın duygularını tasarlamayı başaramadı ve hiçbir şey görmemiş olmasını umdu. Kasırgaya kapıldığı andan başlayarak kendisinin başına ne geldiğini hatırlamadığından, onun başına ne geldiğini de tahmin edemiyordu.

Gerçekte, Ferrante'yi hak ettiği cezaya gönderme işine öylesine kendini kaptırmıştı ki, her şeyden önce onun öbür dünyadaki yazgısını izlemeye karar verdi. Ve Lilia'yı uçsuz bucaksız çevrintiye bıraktı.

Bu arada deniz Ferrante'nin cansız bedenini ıssız bir kumsala atmıştı. Deniz bir fincandaki su gibi sakindi ve herhangi bir dalga kumsala çarpmıyordu. Her şey ince bir sise bürünmüştü, güneşin yittiği ve gecenin henüz gökyüzünü ele geçirmediği anda olduğu gibi.

Ağaçlar ya da çalılıklar sonunu belli etmeksizin, kumsaldan hemen sonra, bütünüyle minerallerden oluşan bir ova görülüyordu, burada uzaktan selvi ağaçları gibi görünen şeylerin bile sonradan kurşun sütunlar olduğu ortaya çıkıyordu. Ufukta, batıya doğru, etekleri

boyunca ona bir mezarlık görüntüsü veren birkaç küçük yalım olmasa, görülemeyecek olan bir dağ kabartısı yükseliyordu. Ancak o kütlenin üzerinde katı ve kesif, orta kısmı sönen bir kömür parçasını andıran uzun kara bulutlar duruyordu, tıpkı bazı tablolar ya da desenlerde beliren, sonra eğilip yakından baktığımızda kafatası biçimini alan mürekkepbalığı kemikleri gibi. Bulutlar ile dağ arasında, gökyüzünde hâlâ soluk sarı tonlar vardı; ve bu son günbatımı çabasının asla bir başlangıcı olmadığı ve asla bir sonu olmayacağı izlenimini edinmese insan, bunun, batmakta olan güneşin hâlâ değdiği havanın son bölümü olduğunu söylerdi.

Ovada bayırın başladığı yerde, Ferrante küçük bir insan grubu gördü ve onlara doğru hareket etti.

Uzaktan görüldüklerinde insana ya da her halükârda insansı varlıklara benziyorlardı, ancak -Ferrante yanlarına varır varmaz- bir zamanlar insan olsalar bile onların artık bir anatomi dersliğinin araçlarına dönüştüklerini -ya da dönüşmek üzere olduklarını- gördü. Roberto böyle olmalarını istiyordu, çünkü bir gün bu yerlerden birini ziyaret ettiğini anımsıyordu: Koyu renk giysileriyle, burun ve yanaklarındaki küçük damarların göze çarptığı kırmızı suratlı bir grup doktor, bir cellatınkini andıran hareketlerle, içeridekileri dışarı çıkarmak ve ölülerde canlıların gizlerini bulmak için bir kadavranın çevresinde duruyorlardı. Cildi kaldırıyorlar, etleri kesiyorlar, kemikleri sıyırıyorlar, sinirlerin bağlarını çözüyorlar, kas düğümlerini ayırıyorlar, duyu organlarını açıyorlar, tüm zarları ayırmış, tüm kıkırdakları çözmüş, tüm sakatatı yerinden çıkarmış, sergiliyorlardı. Her lifi ayırt ettikten, her atardamarı böldükten, her iliği keşfettikten sonra, hazır bulunanlara yaşam merkezlerini gösteriyorlardı: İşte, diyorlardı, yemek burada pişer, kan burada temizlenir, yiyecek buradan dağıtılır, burada humorlar oluşur, burada ruhlar güç kazanır... Ve Roberto’nun yanındaki birisi alçak sesle, yeryüzündeki ölümümüzden sonra doğanın başka türlü davranmayacağı gözleminde bulunmuştu.

Ancak Ferrante’nin giderek daha yakından gördüğü ada sakinlerine anatomist bir Tanrı başka bir tarzda dokunmuştu.

İlki, deriden yoksun bir bedendi, kas grupları gergin, kolları bir kendini bırakmışlık hareketi içinde, yalnızca kafatasından ve

elmacık kemiklerinden oluşan yüzü gökyüzüne çevrili. İkincisinde, ellerinin derisi parmaklarından bir eldiven gibi asılmış sarkıyordu ve bacaklarında deri yumuşak bir çizme gibi kıvrılıyordu.

Bir üçüncüsünün önce derisi, sonra kasları öylesine açılmıştı ki, tüm gövdesi, özellikle yüzü açık bir kitaba benziyordu. Sanki bu gövde derinin, aynı zamanda et ve kemiklerin üç kat insani ve üç kat ölümcül olduğunu göstermek istiyor gibiydi; ancak o adada onları kıpırdatabilecek bir rüzgâr varmış gibi, bu yırtık pırtık parçaları, kanatları olan bir böceğe benziyordu. Ama bu kanatlar o alacakaranlıktaki kıpırtısız havanın gücüyle hareket etmiyordu; bu bitkin gövdenin hareketleriyle kıpırdıyordu.

Biraz ötede gözlerini göğe dikmiş, dişlerinin eğik yayında yüzünü buruşturmuş bir iskelet, belki de kendisine bir çukur kazmak için bir küreğe yaslanıyordu, sol eli kendisine merhamet edilmesi ve kulak verilmesi için yakarıyormuşçasına uzanmıştı. Eğilmiş bir başka iskelet arkadan bükülmüş bir omurga sergiliyor, kemikli elleri aşağı eğilmiş yüzünde kesik kesik yürüyordu.

Ferrante’nin yalnızca arkadan gördüğü bir başkasının, etsiz kafatasında hâlâ, sanki oraya zorla geçirilmiş bir kep gibi uzun bir saçı vardı. Ancak kıvrım (bir istiridye gibi soluk ve pembe), kürkü tutan keçe, deriden oluşmuştu, ense hizasında kesilmiş ve yukarı kıvrılmıştı.

Bazılarında hemen hiçbir şey bırakılmamıştı ve yalnızca sinirlerden oluşan heykellere benziyorlardı; artık başsız olan boynun kalanı üzerinde, bir zamanlar bir beyne kök salmış olan şeyler sallanıyordu. Bacaklar, birbirine dolaşmış söğüt dallarını andırıyordu.

Açık karınlarıyla çiğdem rengi bağırsaklarını titretiyorlardı, yeterince sindirim yapamamış işkembelerle kursağını doldurmuş keyifsiz açgözlüler gibi. Artık derisi soyulmuş ve bir yaprak sapı kadar küçülmüş olan, bir zamanlar penislerinin bulunduğu yerde, yalnızca kurumuş hayalar sallanıyordu.

Ferrante, artık yalnızca damar ve atardamarlardan ibaret kalmış olanlarını gördü... bir simyacının gezgin laboratuvarı, var olmayan

bir güneşin ışığında o solgun ateşböceklerinin kansız kanını damıtmaya çalışan sürekli hareket halindeki borularla tüpler.

Bu bedenler büyük ve acılı bir sessizlik içinde duruyorlardı. Bazılarında çok yavaş bir dönüşümün belirtileri görülüyordu: Bu dönüşüm onları etten birer heykelden, liflerden oluşmuş birer heykele dönüşecek biçimde inceltiyordu.

Bunların sonuncusu, Aziz Bartholomaeus gibi derisi yüzülmüş olanı, sağ elinde, hâlâ kanayan, asılı bir palto gibi sarkık deriyi yukarıda tutmuş taşıyordu. Orada, hâlâ göz ve burun deliklerinin çukurları, ağız kovuğu olan bir yüzü tanımak olanaklıydı, bunlar sanki beklenmedik bir ısıya maruz bırakılmış balmumundan bir maskeden geriye kalanlar gibi görünüyordu.

Ve o adam (ya da onun derisinin, dişsiz ve biçimini yitirmiş ağzı) Ferrante'ye konuştu:

"Hoş gelmediniz," dedi ona, "Vesalia Adası adını verdiğimiz Ölüler Ülkesi'ne. Birazdan sen de bizim yazgımızı izleyeceksin, ama her birimizin mezarın sağladığı hızda tükenip gittiğimize inanmamaksın. Mahkûmiyetimize göre her birimiz kendine özgü bir bozulma aşamasına getiriliyor, sanki her birimiz için en büyük sevinç olacak olan tükenmemizin tadını çıkaralım diye. Ah, ne büyük mutluluk, dokunur dokunmaz dağılıp parçalanan beyinler, onları hâlâ zorlayan bir havanın ilk esişiyle parçalanan ciğerler, kendini bırakıp koyveren deriler, yumuşayan yumuşak kısımlar, eriyip çözülen yağlar hayal etmek! Ama, hayır. Bu gördüğün halimize farkına varmadan geldik, bedenimizden sökülen her bir lifin binlerce, binlerce, binlerce yıl içinde tükendiği algılanması olanaksız bir dönüşüm yoluyla. Ve hangi noktaya kadar tükeneceğimizi kimse bilmiyor, öyle ki şu aşağıda gördüklerin, yalnızca kemik haline gelmiş olanlar, ölebilmeyi umuyorlar hâlâ ve belki de binlerce yıldır bu bekleyiş içinde tükeniyorlar; başkaları, benim gibi, bilmem ne zamandır bu görüntü içindeler -çünkü bu hep eşik-gece içinde, tüm zaman geçişi duygumuzu yitirdik- gene de bana çok yavaş bir hiçleşmenin bağışlanacağını umuyorum. Böylece her birimiz, asla -çok iyi biliyoruz bunu- tamamlanmayacak bir çözülme için yanıp tutuşuyoruz, hep Bengiliğin bizim için henüz başlamamış olduğunu umsak ve bu toprağa ayak bastığımız çok eski zamanlardan bu

yana bengiliğe girmekten korksak bile. Hayattayken cehennemin sonsuz umutsuzluk yeri olduğuna inanıyorduk, çünkü bize böyle söylemişlerdi. Ah hayır, cehennem her gün bir öncekinden daha kötü hale gelen tükenmez bir umudun yeri, çünkü bizde canlı tutulan bu susuzluk asla giderilmiyor. Hep bir parça bedenimiz olduğundan ve her beden serpilmeye ya da ölmeye eğilim gösterdiğinden, umut etmekten vazgeçmiyoruz -ve ancak bu yolla Yargıcımız in saecula acı çekmemize hükmetmiştir."

Ferrante sormuştu : "Ama neyi umut ediyorsunuz?"

"Sen ne umut edeceksin onu söyle... Yok denecek kadar az bir rüzgârı, küçücük bir gelgit taşmasını, tek bir aç sülüğün gelmesini, bizi, atom atom, bir biçimde yaşam çevrimine katılabileceğimiz evrenin büyük boşluğuna geri vermesini. Ama burada hava kıpırdamıyor, deniz hareketsiz duruyor, ne soğuğu hissediyoruz ne sıcağı, ne şafak biliyoruz ne günbatımı ve bizden daha ölü olan bu toprak hiçbir canlı hayvan üretmiyor. Ah, ölümün bir gün bize vaat ettiği kurtlar! Ah sevgili kurtçuklar, yeniden doğabilecek ruhumuzun anaları! Saframızı emerek bizi masumluğun sütüyle kutsamış olacaktınız! Bizi ısırarak, hatalarımızın bıraktığı ısırık izlerini iyileştirecektiniz, ölümün cilveleriyle bizi umutlandırıp, bize yeni bir hayat verecektiniz, çünkü bizim için mezar da bir, ana rahmi de... Ama böyle bir şey olmayacak. Bunu biliyoruz, gene de bedenimiz unutuyor bunu her an."

"Peki Tanrı," diye sormuştu Ferrante, "Tanrı, Tanrı gülüyor mu?"

"Ne yazık ki hayır," demişti derisi yüzülmüş kişi. "Çünkü aşağılama bile gönendirirdi bizi. Gülen, bizimle alay eden bir Tanrı görsek ne güzel olurdu! Azizlerinin eşliğindeki tahtından bizi alaya alsa, Tanrı'nın gösterisi ne büyük bir oyalanma olurdu bizim için. Başkalarının neşesini görmüş olurduk, bu ise başkalarının öfkesini görmek kadar eğlendirici bir şeydir. Hayır, burada kimse öfkelenmiyor, kimse gülmüyor, kimse kendini göstermiyor. Burada Tanrı yok. Amaçsız bir umut var yalnızca."

"Hay Allahım, lanet olsun bütün azizlere!" diye bağırmaya çalıştı bunun üzerine Ferrante zalimleşerek. "Mahkûm edildiysem de, en azından kendime kendi öfkemin gösterisini temsil etme hakkım

vardır herhalde!” Ancak sesinin göğsünden cılız çıktığını fark etti, bedeninde hal kalmamıştı, öfkelenemiyordu bile.

“Görüyorsun,” demişti ona derisi yüzülmüş kişi, ağzı gülümsemeyi başaramadan, “senin cezan çoktan başladı. Artık sana nefret etme izni bile yok. Bu ada dünyada acı çekmeye izin verilmeyen tek yerdir, burada enerjisiz umut sonsuz bir sıkıntıdan ayırt edilmez.”

Roberto, taşa dönüşmek için çıplak bir halde, güvertede durarak, Ferrante’nin sonunu kurmayı sürdürmüştü, bu arada yüzünü, göğsünü ve bacaklarını yakan güneş onu bir süre önce kurtulduğu ateşin ısısına geri döndürmüştü. Artık yalnızca romanı gerçeklikle değil, aynı zamanda ruhunun ateşini bedeninin ateşiyle karıştırmaya da hazır olduğundan, yeniden aşk aleviyle tutuştuğunu hissetmişti. Peki Lilia? Ferrante’nin cesedi ölüler adasına ulaşırken, Lilia’nın başına ne gelmişti?

Sabırsızlığı nasıl frenleyeceklerini bilmeyen ve artık yer-zaman birliğine uymayan romancılarda pek seyrek olmayan bir özellikle Roberto tahta parçasına bağlı Lilia’yı günler sonra yeniden bulmak üzere bir sıçrayışta olayları atladı; Lilia artık güneşin altında parıldayan sakin bir denizde ilerliyor ve (ve bunu, nazik okurum, asla kestirmeye cesaret edemezdin) Süleyman Adası’nın batı kıyısına, yani *Daphne*’nin demir atmış olduğu yerin karşı tarafına yaklaşıyordu.

Burada, Roberto’nun peder Caspar’dan öğrendiğine göre, kumsallar batıdaki kumsallar kadar konuksever değildi. Artık daha fazla dayanamayan tahta parçası bir kayaya çarparak parçalanmıştı. Lilia uyanmış ve salın parçaları akıntılar arasında yok olurken, o kayaya sarılmıştı.

Şimdi Lilia orada, ucu ucuna sığdığı bir taşın üzerindeydi ve bir su parçası -ama onun için bir okyanustu bu- onu kıyıdan ayırıyordu. Tayfunun epey hırpaladığı, açlığın güçsüz düşürdüğü, susuzluğun daha da büyük bir eziyete maruz bıraktığı Lilia kayadan kumluk alana kadar kendisini sürükleyemiyordu, zayıf düşmüş gözleriyle, kumluk alanın ötesinde, bitki biçimli şeylerin soluk rengini ayırt edebiliyordu.

Ancak yumuşak kalçasının altında kaya çok sıcaktı ve güçlükle nefes alarak, içindeki ateşi serinletmek yerine, havanın ateşini üzerine çekiyordu.

Biraz ileride gölge kayalıklarıyla gürül gürül akan derelerin fışkırmasını umuyordu, ancak bu düşler susuzluğunu azaltmıyor, aksine daha da artırıyordu. Gökten yardım dilemeyi istiyordu, ancak kuru dili damağına düğümlenmiş olduğundan, sesler kesik iç çekişlere dönüşüyordu.

Zaman geçtikçe, rüzgârın kırbacı onu yırtıcı bir kuşun tırnaklarıyla tırmalıyor ve ölmekten çok temel öğelerin etkisinin onu çirkinleştirmesinden, bir sevgi nesnesi değil, bir tiksinti nesnesi haline getirmesinden korkuyordu.

Bir su kanalına, canlı bir su pınarına ulaşmış olsa bile, dudaklarını oraya yaklaştırdığında, hayat vaat eden iki canlı yıldızken artık iki korkunç ay tutulmasına dönüşmüş gözlerini, küçük Eros'ların şakalaşarak barındığı bir yerken şimdi iğrençliğin dehşet veren barınağı haline gelmiş olan yüzünü fark edecekti. Durgun bir su birikintisine varmış olsa, gözleri kendi durumları için duydukları acımadan ötürü, dudaklarının oradan alacağı sudan daha fazla gözyaşı dökerlerdi.

En azından Roberto, Lilia'nın kendisiyle ilgili bunları düşünmesini sağlıyordu. Ama bundan rahatsızlık duydu. Bu, ölmek üzere olan kadıncağızın, Romanların sık sık yaptığı üzere, kendi güzelliği hakkında kaygı duymasının verdiği rahatsızlıktı; ölmek üzere olan sevgilisinin yüzüne, zihnin abartılı söz sanatlarına başvurmaksızın bakmayı bilmeyen kendisinden duyduğu rahatsızlıktı.

Gerçekten de, Lilia bu durumda nasıl olabilirdi? Sözcüklerden örülmüş bu ölüm giysisi üzerinden çıkarılsa, nasıl görünürdü?

Uzun yolculuğun ve deniz kazasının verdiği acılarla, ak çizgilerin ayırt edildiği saçları kıtık kıtık olabilirdi; göğsü hiç kuşkusuz ak zambaklar gibi olmaktan çıkmış, yüzü zamanın bıraktığı derin izleri taşıyordu. Boynu ve göğsü kırışmıştı artık.

Ama hayır, güzelliğini yitirip solan Lilia'yı böyle anmak, hâlâ peder Emanuele'nin şiir makinasına güvenmek demekti... Roberto, Lilia'yı gerçekte olduğu gibi görmek istiyordu. Başı öne düşmüş, acının

küçülttüğü, yuvalarından fırlamış gözler, artık ucu sivrilmiş burnun başladığı yerden çok uzak görünüyor, şişliklerin ağırlaştırdığı gözlerin çevresinde, bir serçenin kumda bıraktığı izler gibi bir küçük kırışıklıklar demeti göze çarpıyor. Burun delikleri hafifçe yana açılmış, biri ötekinden daha dolgun. Dudakları çatlak çatlak olmuş, morumsu renkte, yanlarda yay biçimli iki kırışık, üst dudak biraz öne çıkık, artık fildişi renkte olmayan iki dişi gösterecek şekilde yukarı kalkmış. Yüzünün derisi hafifçe aşağı doğru iniyor, çenesinin altında gevşek iki kıvrıma dönüşüp, boynunun biçimini bozuyor...

Gene de, bu solmuş meyveyi gökyüzünün bütün meleklerine değişmezdi. Onu böyle de seviyordu, kaldı ki şimdi uzaklarda kalan bir akşam onu siyah tülünün siperi ardında görüp, onu olduğu gibi isteyerek sevdiğinde, farklı olduğunu da bilemezdi.

Deniz kazası günleri boyunca yanlış bir yola kaptırmıştı kendisini, onu felekler sistemi gibi uyumlu bir varlık olarak arzulamıştı; oysa ona şunu bile söylemişlerdi (bunu da peder Caspar'a söyleme cesaretini gösterememişti): Belki de gezegenler yolculuklarını bir çemberin kusursuz çizgisi boyunca değil, güneş çevresindeki şaşı bir dönüşle tamamlıyorlardı.

Güzellik açıksa, aşk gizemlidir: Roberto ilkbaharı değil, sonbaharsı çöküşünde daha da arzu edilir olan sevdiği kadının bütün mevsimlerini sevdiğini keşfediyordu. Onu ne ise o olduğu ve olabileceği için sevmişti ve yalnızca bu anlamda sevmek, kendini bir karşılık beklemeksizin feda etmek demekti.

Dalgaların sesi gibi yankılanan sürgünlük halinin aklını karıştırmasına izin vermiş, hep bir başka ben aramıştı: Ferrante'de en kötü benini, şanıyla şan kazanmak istediği Lilia'da en iyi benini bulmuştu. Oysa Lilia'yı sevmek, onu, kendisi Roberto olarak her ne ise öyle arzulamak demekti, ikisi de zamanın sürekli eylemine bırakılmış olarak. O zamana kadar onun güzelliğini, kendi zihninin kirlenmesini harekete geçirmek için kullanmıştı. Onu, dudaklarına kendi istediği, ancak gene de hoşnut olmadığı sözcükleri koyarak konuştur muştu. Artık onu yanında istiyordu, acı çeken güzelliğine, kösnül sıpsıskalığına, morarmış zarafetine, cılızlaşmış çekiciliğine, sıska çıplaklığına âşık olacaktı, onu özenle okşamak ve kendisinin ona ödünç verdiği sözü değil, onun sözünü dinlemek için.

Kendi benliğinden sıyrılarak ona sahip olmalıydı.

Ama hastalanan putuna gerekli saygıyı göstermek için çok geç kalmıştı.

Adanın öteki tarafında, Lilia'nın damarlarında, sıvılaşmış, Ölüm dolaşıyordu.

39.
ESRİMELİ SEMA YOLCULUĞU

Bir Romanı bitirme şekli bu mu olmalıydı? Romanlar, sonunda bize nefret ettiğimiz kimselerin yenilgisinin zaferini tattırmak için nefretimizi tahrik etmezler yalnızca, aynı zamanda bizi acımaya davet eder, sonra sevdiklerimizin tehlikeden uzak olduğunu keşfetmeye götürürler. Roberto böylesine kötü biten romanlar okumamıştı.

Meğer Roman henüz bitmemiş ve yalnızca Romanlar Ülkesi'nde hayal edilebilecek bir hareketi yapabilecek bir Kahraman gizli kalmış olsun.

Aşk uğruna, kendisi kendi öyküsüne girerek Roberto bu hareketi gerçekleştirmeye karar verdi.

Ben Adaya varmış olsaydım, diyordu kendisine, şimdi onu kurtarabilirdim. Yalnızca tembelliğim beni burada alıkoydu. Şimdi ikimiz de aynı denizde demir atmış durumdayız, aynı kara parçasının karşıt kıyılarını arzuluyoruz.

Gene de her şey yitmiş değil. Ben onun bu anda son nefesini verdiğini görüyorum, ancak şu an Adaya varsam, o Adaya gelmeden bir gün önce oraya ulaşmış ve onu beklemeye hazır olur, onu kurtarırdım.

Onu tam son nefesini vermek üzereyken denizden çıkarmamın pek önemi yok. Gerçekten de, beden bu aşamaya ulaştığında, güçlü bir duygunun ona yeni bir canlılık verebileceği bilinir ve ölüm döşeğinde olup, talihsizliklerinin ortadan kalktığını öğrendiklerinde yeniden yaşama dönen kimseler görülmüştür.

Ölmekte olan o kadın için sevdiği insanın hayatta olduğunu görmekten daha büyük bir duygu olabilir mi? Aslına bakılırsa, ona sevdiği kişi olmadığımı bile açmamalıyım, çünkü o bir başkasına değil, bana sunmuştu kendisini; o zaman yalnızca başlangıçtan beri benim olması gereken yeri almış olurum. Ayrıca, farkına varmadan Lilia benim bakışımda her tür kösnüllükten arınmış, bağlılıkla titreyen farklı bir aşkı hissedecektir.

Bu kurtarmanın ancak Adaya o gün içinde, en fazla bir sonraki günün ilk saatleri içinde ulaşması durumunda gerçekleşebileceğini Roberto'nun düşünmemiş olması olası mıydı diye kim olsa kendisine sorardı, kaldı ki en son deneyimleri böyle bir şeyin olmayacağını gösteriyordu. Gerçekten de Adaya, yalnızca onun anlatısı gereği oraya gelen kadını bulmak için çıkmayı planlamakta olduğunu fark etmemesi olası mıydı?

Ancak daha önce gördüğümüz gibi, Roberto kendi dünyasına tümüyle yabancı bir Romanlar Ülkesi düşünmeye başladıktan sonra, en sonunda zahmet çekmeksizin iki evreni birbiriyle çakıştırma ve ikisinin yasalarını birbiriyle karıştırma noktasına varmıştı. Adaya varabileceğini düşünüyor, çünkü Adayı hayal ediyordu; oraya varmış olduğunda sevdiği kadının oraya vardığını hayalinde canlandırıyordu, çünkü öyle istiyordu. Öte yandan, Romanları onca kestirilemez kılan, olayları isteme ve onların gerçekleştiğini görme özgürlüğünü Roberto kendi dünyasına aktarıyordu; ve sonunda Adaya varmış olacaktı, şu yalın nedenden ötürü: Oraya ulaşmazsa, kendisine artık ne anlatacağını bilemeyecekti.

Bizi bu âna kadar izlememiş olanların çılgınlık ya da delilik olarak değerlendireceği bu fikir çevresinde, şimdi o matematiksel bir yöntemle düşünüyordu, aklın ve sağduyunun ona sezdirdiği olasılıklardan hiçbirini kendisinden gizlemeksizin.

Savaştan bir önceki gece, birliklerinin bir gün sonra yapacakları hareketleri düzenleyen ve yalnızca doğabilecek güçlükleri ve planını bozabilecek olası olayları belirlemekle kalmayıp, aynı zamanda saldırı ve karşı saldırıları önceden görmek için düşman generalin zihniyle de özdeşleşen ve gele çekteki gündemi ötekinin vardığı sonuçların sonucunda belirleyeceği gündemin sonucuna

göre belirleyen general gibi, Roberto da araçlarla sonuçları, nedenlerle sonuçları, leyhte ve aleyhte olan koşulları ölçüyordu.

Mercan duvarına doğru yüzüp, mercanları aşma fikrini bir yana bırakmak zorundaydı. Mercanların su altındaki geçit noktalarını ayırt edemiyordu artık ve görünmez, hiç kuşkusuz ölümcül tuzaklara göğüs germeden su yüzündeki kısma ulaşamazdı. Ve oraya ulaşmış olsa bile -ister su yüzünden ister su altından- orada yürüyebileceği ve mercanların, içine düşüp bir daha çıkamayacağı derin yarıklar barındırmadığı kesin değildi.

Öyleyse, Adaya ancak sandalın izlediği yolu izleyerek ulaşılabilirdi: Yani güneye doğru yüzüp, aşağı yukarı *Daphne* hizasında uzaktan kıyıyı izleyerek, daha sonra bir kez güneydeki kayalık burnu aştıktan sonra, peder Caspar'ın sözünü etmiş olduğu küçük koya ulaşana kadar doğuya yüzerek.

Bu tasarı iki nedenden ötürü mantıklı değildi. İlki, o zamana kadar mercanlıklara güçbela yüzmeyi başarmıştı ve o noktada gücü tükenmiş oluyordu; dolayısıyla en az beş ya da altı katı fazla bir uzaklığı aşabileceğini düşünmek doğru değildi. Üstelik halat olmadan, bu kadar uzun halat olmadığı için değil, bu kez, giderse zaten gitmeyi istediği ve Adaya ulaşmazsa geri dönmek anlamsız olduğu için. İkincisi, güneye yüzmek akıntıya karşı hareket etmek demekti. Artık akıntıya karşı gücünün ancak birkaç kulaç atmasına yettiğini bildiğinden, kaçınılmaz bir biçimde kuzeye, kuzeydeki burnun ötesine sürüklenecek ve Adadan giderek daha fazla uzaklaşacaktı.

Bu olasılıkları adamakıllı hesapladıktan sonra (hayatın kısa, sanatın engin, fırsatın anlık ve deneyin güvenilmez olduğunu gördükten sonra), kıt parasını zar oyununda ortaya koyarken çeşitli olasılıkları hesaplayan bir burjuva gibi böylesine zavallı hesaplara kendini bırakmanın bir centilmene yakışmadığını söylemişti kendisine.

Daha doğrusu, demişti kendi kendine, bir hesap yapmak gerekiyor, ama yüce bir hesap olmalı bu, ortaya konan ödül yüce bir ödülse. Bu bahiste neyini koyuyordu ortaya? Hayatını. Ama gemiyi hiçbir zaman terk etmeyi başaramazsa, özellikle şimdi yalnızlığına

onu sonsuza dek yitirdiği bilinci de eklenince hayatı pek fazla bir değer taşımayacaktı. Buna karşın, giriştiği deneyi aşarsa ne kazanacaktı? Her şeyi, onu yeniden görme ve kurtarma sevincini, her halükârda sevdiği kadının bedenini öpücüklerden bir kefenle örterek, onun ölü bedeni üzerinde ölmeyi.

Evet, bahis eşit koşulların söz konusu olduğu bir bahis değildi. Girişim sırasında yaşamını yitirme olasılığı karaya ulaşma olasılığından çok daha fazlaydı. Ancak bu durumda bile kumar oynanmaya değerdi. Sanki ona zavallı bir miktarı yitirme yönündeki binlerce olasılığa karşı tek bir büyük servet kazanma olasılığı olduğunu söylemişler gibi. Kim kabul etmezdi ki?

Sonunda, bir başka fikir geldi aklına; bu fikir, oyundaki riski büyük ölçüde azaltıyor, hatta her iki durumda da onu kazanan taraf yapıyordu. Akıntının onu aksi yöne sürükleyeceği fikriydi bu. Bununla birlikte, bir kez çıkıntının ötesine geçtikten sonra (bunu, tahta parçasıyla yaptığı deneyden biliyordu), akıntı onu meridyen boyunca sürükleyecekti...

Suyun üzerinde gitmeye bıraksa kendini, gözleri göğe dönük olarak, bir daha asla güneşin hareket ettiğini görmeyecekti: Bugünü önceki günden ayıran sınır çizgisinde, zamanın dışında, sonsuz bir öğle vaktinde yüzecekti. Onun için zaman durduğundan, Ada da da durmuş olacak, sevdiği kadının ölümünü sonsuza dek geciktirecekti, çünkü artık Lilia'nın başına gelen her şey, anlatıcının istencine bağlıydı. Kendisi askıda kaldığından, Adadaki olay da askıda kalacaktı.

Her şeyin ötesinde, çok keskin bir çaprazlamaydı' bu. Sevdiği kadın, Adadan iki kulaç ötede artık sonsuz bir süreyle kendisinin içinde bulunduğu konumda bulunacak ve o, okyanusta yitmekle, sevdiği kadına umudunu taşıdığı şeyi armağan etmiş olacak, onu bitmek tükenmek bilmeyen bir arzunun sınır çizgisinde asılı tutacaktı; ikisi de geleceksiz, dolayısıyla gelecek ölümle karşı karşıya kalmaksızın.

Sonra hangi yolculuğu yapacağını düşünmeye dalmıştı, artık öngördüğü evrenlerin birleşmesi sayesinde, bunu aynı zamanda Lilia'nın da yolculuğu olarak hissediyordu. Roberto'nun

düşüncesinin olağanüstü yanı, başka türlü boylamlar örgüsünün sevdiği kadına bahşetmeyeceği bir ölümsüzlüğü ona kesin olarak sağlamasıydı.

Ölçülü ve tekdüze bir hızla kuzeye doğru hareket edecekti: Sağında ve solunda günler ve geceler, mevsimler, ay tutulmaları ve gelgitler birbirini izleyecekti, yepyeni yıldızlar salgın hastalıklarla imparatorlukların kışkırtmasını taşıyan gökleri geçecek, hükümdarların ve papaların saçları ağaracak ve toz bulutları arasında yok olacaklardı; evrenin bütün çevrintileri rüzgârlı dönüşlerini tamamlayacak, eski yıldızların kurban edilmesinden başka yıldızlar oluşacaktı... Çevresinde deniz azacak ve sonra sakinleşecek, alizeler kendi dönüşlerini yapacak ve onun için bu huzurlu çizgi üzerinde hiçbir şey değişmeyecekti

Bir gün durur muydu? Haritalardan anımsadığı kadarıyla, Süleyman Adası dışında başka hiçbir kara parçası, Kutupta tüm öteki kara parçalarıyla birleşmediği sürece, o boylam üzerinde uzanıyor olamazdı. Ama pupadan rüzgârla ve bir sürü yelkenle bir geminin, onun kalkışacağı yolu aşması aylarca sürüyorsa, onun bu yolu alması ne kadar sürecekti? Gün ile gecenin ve yüzyılların geçmesinin ne olacağını bilmediği yere gelmeden önce belki de yıllarca.

Ancak bu arada, öylesine ince bir aşka bırakacaktı ki kendisini, dudaklarını, ellerini, gözbebeklerini yitirmeye aldırmayacaktı. Bedenindeki tüm lifler, kan, safra ya da balgam boşalacak, su her gözeneğinden içeri girecek, kulaklarından nüfuz ederek beynini tuzla sıvayacak, gözlerindeki renksiz ve saydam sıvının yerini alacak, burun deliklerini istila edecek, toprak öğesinin her izini silip yok edecekti. Aynı zamanda, güneş ışınları ateş parçacıklarıyla besleyecekti onu ve bu parçacıklar sıvıyı tek bir hava ve ateş çiyi halinde inceltecek, bu çiy sempati gücü dolayısıyla yukarı doğru çağrılacaktı. Ve artık hafif ve uçucu hale gelmiş olan o, önce yükselip havanın ruhlarıyla, sonra güneşin ruhlarıyla birleşecekti.

Aynı şey, kayalığın durgun ışığı içindeki sevdiği kadının da başına gelecekti. En ince yaprak haline getirilinceye kadar dövülmüş altın gibi yayılacaktı.

Böylece, günlerin geçmesiyle o uyum içinde birleşeceklerdi. Her an birbirleri için gerçekten de iki pergel ayağı gibi olacaklardı: Her biri eşinin hareketiyle hareket eden, biri uzağa doğru açıldığında öteki eğilen, biri yeniden onunla birleştiğinde düzleşen iki pergel ayağı gibi.

O zaman ikisi de şimdiki anda yolculuklarını sürdüreceklerdi. Onları bekleyen yıldıza doğru yönelmiş, kozmosun öteki zerreleri arasında bir atom bulutu, çevrintiler arasında bir çevrinti, boşlukla dolduklarından artık dünya gibi sonsuz. Yazgılarıyla uzlaşmış olacaklardı, çünkü yeryüzünün hareketi kötülükler ve korkular getirir, oysa feleklerin korkusu masumdur.

Şu halde, bahis, her halükârda ona bir zafer getirecekti. Duraksamamak gerekiyordu. Ama bu utkulu kendini fedaya, gerekli törenlerin donanımı olmadan da kalkışmamalıydı. Roberto yapmaya hazırlandığı son eylemleri kâğıda döküyor ve kalanı için hareketleri, zamanları, vurguları tahmin etmeyi bize bırakıyor.

İlk arınma işlemi olarak, güverteyi güverte altından ayıran bir ızgarayı çıkarmak için neredeyse bir saatini harcadı. Sonra aşağıya inip, bütün kafesleri açmaya koyuldu. Hasırotlarını söktükçe, bir kanat çırpmasının istilasına uğradı ve kollarını yüzüne kaldırarak kendini korumak zorunda kaldı, ama bu arada “kış, kış!” diye bağırıyor, hatta çıkış yolunu bulamadıkları için kanatlarını çırpan tavukları elleriyle iterek, mahkûmları dışarı çıkmaya teşvik ediyordu.

Ta ki yeniden güverteye çıkıp, kalabalık kuş sürüsünün geminin direkleri arasından yükseldiğini görünceye kadar; birkaç saniye süresince sanki güneşin bu şenliğe katılmak üzere merakla oraya koşuşturan deniz kuşlarının gelmesiyle gökkuşağının bütün renkleriyle örtülmüş olduğu izlenimine kapıldı.

Sonra çok değerli zamanını yitirmeyi aklına getirmeksizin bütün saatleri denize atmıştı. Zamana karşı bir yolculuğa uygun ortamı oluşturmak için zamanı siliyordu.

Sonunda, her tür korkaklığın önüne geçmek için tahta parçalarını, keresteleri, boş şişeleri ana yelkenin altına toplamış, bunları tüm yağ lambalarındaki yağla sıvamış ve ateşe vermişti.

İlk bir kıvılcım yükselmiş ve hemen yelkenlerle çarmıklara sıçramıştı. Ateşin kendi gücüyle beslendiğinden emin olduktan sonra, vedaya hazırlanmıştı.

Taşa dönüşüp ölmekten korkmaya başladığından bu yana çıplaktı. Artık yolculuğunu sınırlamaması gereken halatı bile yanına almayarak, denize inmişti.

Ayaklarını tahtanın ucuna basmış, *Daphne*'den uzaklaşmak için kendini öne doğru atmış ve kıç tarafına kadar geminin yanını izledikten sonra, onu kesin olarak bekleyen iki mutluluktan birine doğru, ondan giderek daha fazla uzaklaşmıştı.

Yazgı ve sular onun adına karar vermeden önce, arada bir nefes almak için durup, selam veren *Daphne*'den ta Adaya kadar şöyle bir bakmasını istiyorum.

Orada, direklerin tepesinin çizdiği çizginin yukarısında, artık son derece keskin olan gözleriyle, güneşi vurmak isteyen bir ok gibi, Portakal Rengi Güvercin'in uçarak yükseldiğini görmüş olmalı.

40.
COLOPHON

İşte böyle. Daha sonra Roberto'nun başına neler geldiğini bilmiyorum, asla bilinebileceğini de sanmıyorum.

Böylesine romansı bir öyküden, öykünün sonu -daha doğrusu, gerçek başlangıcı- bilinmiyorsa, nasıl bir roman çıkarılabilir?

Anlatılacak öykü Roberto'nun değil, onun yazdıklarının öyküsü olmazsa tabii. Ancak burada da tahminlerle ilerlemek zorunluluğu var.

Roberto'nun notlarının (kaldı ki, içinden bir öykü ya da kesişen ya da birbirine eklenen bir anlatılar dizisi çıkardığım bölük pörçük notlar bunlar) bize kadar ulaşmasının nedeni, *Daphne*'nin bütünüyle yanmamış olmasıdır, bu açıkça ortada. Kimbilir, belki bu yangın yalnızca geminin direklerini kemirmiş, ancak o rüzgârsız günde daha sonra sönmüştür. Ya da birkaç saat sonra sel gibi bir yağmurun yağıp ateşi söndürmüş olduğu olasılığını dışlamamız için hiçbir neden yok..

Birisi onu yeniden buluncaya ve Roberto'nun yazılarını yeniden keşfedinceye kadar *Daphne* orada ne kadar süreyle kalmıştır? İkisi de hayal ürünü olan iki varsayımda bulunacağım.

Daha önce değindiğim gibi, bu olaydan birkaç ay önce, tam olarak Şubat 1643'te, Ağustos 1642'de Batavia'dan yola çıkmış olan Abel Tasman, daha sonra Tasmania adını olacak olan van Diemen Ülkesi'ne uğradıktan ve Yeni Zelanda'yı yalnızca uzaktan görerek, Tonga'ya doğru dümen kırıp (buraya daha önce 1615'de van Schouten ile le Maire ulaşmış ve bunlara Hindistan Cevizi ve Hainler adası adını vermişlerdi) kuzeye ilerlerken, kumla çevrili bir dizi küçük ada keşfetmiş ve bunların 17-19 derece güney enlemiyle 201,35 boylamında olduklarını kaydetmişti. Boylamı tartışacak değiliz, ancak Prins Wilhelms Ejilanden adını verdiği bu adaların, varsayımlarım doğruysa, öykümüzdeki Adadan uzak olmamaları gerekiyordu.

Tasman, yolculuğunu Haziran'da bitirdiğini belirtiyor, yani *Daphne* o taraflara henüz varmadan önce. Ama Tasman'ın günlüklerinin doğruyu söylediğinden emin olamayız (kaldı ki, günlüklerinin orijinali elimizde değil artık). Şu halde, beklenmedik yön değiştirmeler açısından onca zengin olan yolculuğunda, o bölgeye, o yılın Eylül ayında varmış ve *Daphne*'yi keşfetmiş olduğunu varsaymayı deneyelim. Artık direklerinden ve yelkenlerinden yoksun olması gereken gemiyi eski haline döndürmenin hiçbir olasılığı yoktu. Gemiyi, nereden geldiğini keşfetmek için ziyaret etmiş ve Roberto'nun kâğıtlarını bulmuştu.

Herkes doğruyu söyleyip söylemediğimi şu kaynaklardan kontrol edebilir: P. A. Leupe, 'De handschriften der ontdekkingreis van A. J. Tasman en Franchoys Jacobsen, Vissche 1642-43', in *Bijdragen voon vaderlansche geschiedenis en oudheidkinde*, N. R. 7, 1872, s. 254-93. *Generale Missiven* adıyla derlenen belgeler elbette güvenilir belgelerdir; burada 10 Ocak 1643 tarihli 'Daghregister van het Casteel Batavia'dan Tasman'ın dönüşünden söz eden bir alıntı vardır. Ancak şimdi sözünü etmekte olduğum varsayım inanılır bir varsayımsa, boylamlarla ilgili sır çapındaki bir sırrın saklanması için bu tür bir belgenin sahte olarak düzenlendiği rahatlıkla düşünülebilir. Batavia'dan Hollanda'ya ulaşması gereken raporlarda -kimbilir ne zaman ulaşıyorlardı oraya- iki aylık bir atlama göze batmazdı bile. Öte yandan Roberto'nun o taraflara daha önce değil de, Ağustos'ta vardığından hiçbir biçimde emin değilim. İtalyancayı pek iyi bilmese de, bu kâğıtlarda boylamlar sorununun tartışıldığını anlamıştı ve bu yüzden söz konusu kâğıtlar Hindistan Hollanda Şirketi'ne teslim edilmesi gereken çok gizli bir belge niteliği kazanıyordu. Bu yüzden ikinci günlüğünde bu olaydan hiç söz etmiyor, hatta belki de serüveniyle ilgili her tür izi silmek için tarihleri değiştiriyor ve Roberto'nun kâğıtları gizli bir arşivde son buluyor. Kaldı ki, Tasman, ertesi yıl bir başka yolculuk yapmıştır ve gittiğini söylediği yere gidip gitmediğini yalnızca Tanrı bilir. Bu ikinci yolculukla ilgili seyir defterleri bulunmamaktadır. Niçin?

Hollandalı coğrafyacıların bu kâğıtlara göz attıklarını düşünelim bir. Orada bulabilecekleri ilginç hiçbir şey bulunmadığını biliyoruz, belki bir tek Doktor Byrd'in köpek yöntemi dışında, ama bahse

girerim, birçok casus bu yöntemi başka yollardan zaten öğrenmişti. Notlarda Malta Gözlemevinden söz ediliyor, ancak şunu anımsatmak isterim: Tasman'dan sonra, Cook bu adaları yeniden keşfetmeden aradan yüz elli yıl geçmiştir ve Tasman'ın ipuçlarından yola çıkılsa bu adaları bulmak mümkün olmazdı.

Son olarak, öykümüzden yine bir yüzyıl sonra, Harrison'un deniz kronometresini icat etmesi, çılgın *punto fijo* arayışına son vermiştir. Boylamlar sorunu artık bir sorun olmaktan çıkmıştır ve Şirket'in dolapları boşaltmayı isteyen bir arşivcisi, artık yalnızca elyazması tutkunları için bir merak konusu olabilecek Roberto'nun kâğıtlarını hediye eder, satar, kimbilir. ikinci varsayım, romansal olarak daha inandırıcı bir varsayımdır. 1789'un Mayıs ayında olağanüstü bir kişi o taraflardan geçer. Kaptan Bligh'dir bu kişi, *Bounty*'nin isyan eden mürettebatı onu on sekiz sadık adamıyla bir filikaya koymuş ve dalgaların insafına terk etmiştir.

Ne karakter kusurları olursa olsun, bu eşsiz adam altı bin kilometreden fazla yolu katetmeyi ve sonunda Timor'da kıyıya çıkmayı başarır. Bu işi gerçekleştirirken, Fiji takımadalarından geçer, neredeyse Vanua Levu'ya ulaşır ve Yasawa grubu arasından geçer. Bu şu demektir: Çok az doğuya doğru sapmış olsa, Taveuni taraflarında karaya çıkabilirdi; burada bizim Adamızın bulunduğunu büyük bir zevkle belirtmek isterim -inanma ve inanmayı isteme ile ilgili konularda kanıtların geçerli olup olmadığını bilemem, ama gene de bir Portakal Rengi Güvercin'in ya da Orange Dove'un ya da Flame Dove'un, daha da iyisi bir Ptilinopus Victor'un yalnızca orada bulunduğu söyleniyor bana- yalnızca, bunu söylemekle bütün öyküyü mahvetme riskine giriyorum, portakal renkli olanı erkekmiş.

Şimdi, Bligh gibi bir adam, *Daphne*'yi iyi durumda bulmuş olsa, oraya kadar basit bir sandalın üzerinde varmış olduğuna göre, gemiyi eski haline döndürmek için elinden geleni yapardı. Ama artık aradan neredeyse bir buçuk yüzyıl geçmişti. Kasırganın biri gemiye son darbeyi vurmuş, onu demir attığı yerden söküp atmış, gemi mercan duvarı üzerinde batmıştı; ya da hayır, akıntı tarafından alınıp, kuzeye doğru sürüklenmiş ve bir başka sığ alana ya da yakındaki bir adanın kayalık sahiline savrulmuş, orada hava koşullarının etkileriyle karşılaşmıştı.

Olasılıkla Bligh, istiridye kabuklarıyla kaplanmış ve yosunların yeşile bürüdüğü küpeştelerden hayalet bir gemiye çıkmış, içi dışına çıkmış ve deniz kabukluları ile zehirli balıkların barınağı haline gelmiş bir gemi ambarındaki durgun su birikintisiyle karşılaşmıştı.

Belki de sallantılı olsa da kıç kasarası ayakta kalmıştı ve Bligh kaptan kamarasında, kuru ve tozlu, ya da hayır, ıslak ve su emmiş, ancak okunur halde olan Roberto'nun kâğıtlarını bulmuştu.

Artık boylamlarla ilgili büyük telaş gerilerde kalmıştı, ancak belki de bilmediği bir dilde Süleyman Adaları'yla ilgili göndermeler Bligh'in ilgisini çekmişti. Yaklaşık on yıl önce kralın ve Fransız Donanmasının Coğrafyacısı olan Buache adında bir zat, Süleyman Adaları'nın Varlığı ve Konumu hakkında Bilimler Akademisi'ne bir inceleme sunmuş ve bu adaların, Bougainville'in 1768'de ayak bastığı Choiseul Koyu'ndan (Bougainville'in betimlemesi, Mendana'nın eski betimlemesiyle bağdaşıyordu) ve 1769 yılında Surville'in ayak bastığı Terres des Arsacides'den başka bir şey olmadığını öne sürmüştü. Zaten Bligh henüz yolculuğunu sürdürürken, anonim birisi -olasılıkla Fleurieu Beyi-, *Decouvertes des François en 1768 & 1769 dans les Sud-Est de la Nouvelle Gmnee* adlı bir kitabı yayımlamak üzereydi.

Bligh'in, Buache'ın iddialarını okuyup okumadığını bilmiyorum, ama hiç kuşkusuz İngiliz deniz kuvvetlerinde, bulunamaz olanı bulmuş olmakla böbürlenen Fransızların kibirli incelemesinden kızgınlıkla söz ediliyordu. Fransızlar haklıydı, ancak Bligh bunu bilmiyor ya da istemiyor olabilir di. Bligh, Fransızları yalanlamakla kalmayan, kendisine de Süleyman Adaları'nın kâşifi olarak şan kazandıracak bir belgeyi ele geçirmiş olduğu umuduna kapılmış olabilir.

Önce zihninden kendisini acımasız bir biçimde şan yoluna fırlatıp attıkları için Fletcher Christian ile öteki isyankârlara teşekkür ettiğini, sonra iyi bir yurtsever olarak, tüm adamlarıyla birlikte kısa süreli yön değiştirmelerinden ve keşiflerinden söz etmemeye ve kâğıtları mutlaka Britanya Deniz Kuvvetleri'ne teslim etmek üzere saklamaya karar verdiğini tasarlıyorum.

Ancak bu durumda da, birisi onların önemsiz ve herhangi bir kanıttan yoksun olduğu hükmünü verip, yeniden onları yalnızca edebiyat adamlarını ilgilendiren inceleme dosyaları arasına gönderecektir. Bligh, Süleyman Adaları'ndan vazgeçer, denizci olarak öteki yadsınamaz erdemlerinden ötürü amiral unvanını almakla yetinir; aynı şekilde mutlu bir biçimde ölecektir, Hollywood'un sonraki kuşaklara onu nefret edilecek birisi olarak tanıtacağını bilmeksizin.

Ve böylece, varsayımlarımdan biri anlatıyı sürdürmeye uygun olsa bile, anlatının anlatılmaya değer bir sonu olmayacak ve hiçbiri okuru memnun ve tatmin etmeyecekti. Bu yolla, Roberto'nun başından geçenler herhangi bir ahlaki derse de olanak tanımayacaktı -hâlâ nasıl olup da Roberto'nun başına gelenlerin Roberto'nun başına geldiğini soracaktık kendimize- ve şu sonuca varacaktık: Hayatta birçok şey vuku bulduğu için vuku buluyor, görünen o ki, yalnızca Romanlar Ülkesi'nde bir amaca ya da ilahi takdire bağlı olarak vuku buluyor.

Öyküden bir sonuç çıkarmam gerekirse, Roberto'nun kâğıtları arasında elbette henüz olası bir Davetsiz Konuk ile ilgili kendisine sorular sorduğu gecelere uzanan bir notu yeniden aramaya çıkardım. O akşam bir kez daha gökyüzüne bakıyordu. O akşam Roberto, Grive'da çok eski bir bina olduğundan ötürü aile şapeli çöktüğünde, Doğu deneyimini yaşamış Karmeliten hocasının bu küçük duaevini Bizans tarzında (yuvarlak biçimli ve merkezi kubbeli, Monferrato'da görmeye alıştıkları üslupla hiçbir ilgisi olmayan bir üslupta) yeniden inşa etmelerini önerdiğini anımsıyordu. Ancak yaşlı Pozzo sanat ve din sorunlarına burnunu sokmak istemiyordu ve bu aziz adamın öğütlerini dinlemişti.

Antipod gökyüzünü görünce, Roberto, Grive'da her yanı tepelerle çevrilmiş bir manzarada, gökkubbenin kendisine kilisenin kubbesi gibi göründüğünü fark ediyordu: Onun tanıyabildiği bir iki takımyıldızla, ufkun dar çemberince sınırları iyice belirginleşmiş bir kubbe; öyle ki, görüntünün bir haftadan ötekine değiştiğini bilse de, erkence bir saatte yattığından, aynı gece içinde bile değiştiğini fark etme fırsatı hiç olmamıştı. Dolayısıyla o kubbe ona her zaman hem

sağlam hem yuvarlak görünmüştü ve sonuçta dünyayı da aynı şekilde sağlam ve yuvarlak olarak algılamıştı.

Casale'de, bir ovanın ortasında, gökyüzünün onun sandığından daha geniş olduğunu anlamıştı, ancak peder Emanuele onu başının üzerinde duran yıldızlara bakmaktan çok, kavramlarla betimlenen yıldızları hayal etmeye ikna ediyordu.

Şimdi, sonsuz bir okyanusun uzantısının antipod bir seyircisi olarak, uçsuz bucaksız bir ufuk görüyordu. Başının üzerinde, yukarıda asla görülmemiş takımyıldızları görüyordu. Kendi yarımküresinin takımyıldızlarını başkalarının önceden belirlemiş oldukları imgeye göre okuyordu, burada Büyük Ayı'nın poligonal simetrisi, orada Cassiopea'nın alfabetik kesinliği. Ancak *Daphne*'de önceden belirlenmiş simgeler yoktu, herhangi bir noktayı başka herhangi bir noktayla birleştirebilirdi, onlardan bir yılan, bir dev, bir yele, zehirli bir böceğin kuyruğu çıkarabilir, sonra bunları bozup, başka biçimler deneyebilirdi.

Aynı zamanda, Fransa'da ve İtalya'da gökte de, aralarında birer leke gibi ormanlar bırakarak yolların ve posta servislerinin hatlarını belirlemiş olan bir hükümdarın eliyle tanımlanmış bir görüntüyü izliyordu. Oysa burada bilinmeyen bir ülkede bir öncüydü ve herhangi bir seçim ölçütü olmaksızın, bir tepeyi bir göle bağlayacak patikalara karar vermek zorundaydı, çünkü tepenin eteklerinde ya da gölün kıyılarında henüz kentler ve köyler yoktu. Roberto, takımyıldızlara bakmıyordu; onları var etmeye mahkûm olmuştu. Oluşturduğu bütünün bir sarmal, bir salyangoz kabuğu, bir girdap gibi sıralanmasından ürküntü duyuyordu.

Tam bu noktada Roberto, Roma'da gördüğü oldukça yeni bir kiliseyi anımsıyor. Roma'yı, belki de Provence'daki yolculuğundan önce ziyaret etmiş olduğu hayaline kapıldığı yegâne an bu. Bu kilise ona gerek Grive'daki kilisenin kubbesinden gerek Casale'de görmüş olduğu kiliselerin geometrik olarak düzenlenmiş sivri kemerli ve çapraz sahınlı neflerinden çok değişik görünmüştü. Şimdi niçin olduğunu anlıyordu: Sanki kilisenin kubbesi, gözde asla merkezi bir nokta üzerinde durmayıp, hep yeni kaçış çizgileri arama isteğini uyandıran bir güney göğü gibiydi. Bu kubbenin altında, her

nerede bulunursa bulunsun, yukarıya bakan kişi kendisini hep kenarlarda hissediyordu.

Şimdi daha belirsiz olarak, pek belirgin olmayan bir teatrallik içinde farkına varıyordu ki, her gün küçük sürprizler aracılığıyla yaşayarak, bu belli bir merkezde odaklanamama duygusunu önce Provence'da sonra da Paris'te yaşamıştı, orada herkes şu ya da bu biçimde bir kesinliği yıkıyordu ve ona dünya haritasını çizmenin olası bir biçimini gösteriyordu; ancak ona değişik yönlerden gelen bu öneriler, tamamlanmış bir çizim oluşturacak şekilde bir araya gelmiyordu.

Doğa olaylarını değiştirebilecek, ağırın yukarıya yükselmesini ve hafifin aşağıya çökmesini, ateşin ıslatmasını ve suyun yakmasını sağlayabilecek makinalardan söz edildiğini duyuyordu, sanki evrenin yaratıcısı daha iyiye gidebilirmiş ve bitkilerle meyveleri mevsimlere karşı, mevsimleriyse zamanla savaşmaya zorlayabilirmiş gibi.

Yaratıcı, ansızın değişmeyi kabul ediyorsa, O'nun evrene dayattığı bir düzen var mıydı gene de? Belki en başında birçok düzen koymuştu, belki onları her gün değiştirmeye hazırdı, belki düzenlerin ve olasılıkların değişmesini yönlendiren gizli bir düzen vardı, ancak biz onu hiçbir zaman keşfetmemeye ve daha çok her yeni deneyimle yeniden düzenlenen düzen görüntülerinin değişen oyununu izlemeye yazgılıydık.

Öyleyse, Roberto de la Grive'in öyküsü, yalnızca abartılı bir gök altında yaşamaya yazgılı, dünyanın, güneşin yalnızca ateşlerden biri olduğu bir elips boyunca gezindiği fikrine uyum sağlamayı başaramamış mutsuz bir âşığın öyküsü olacaktır.

Bu ise, birçok kişinin kabul edeceği gibi, ondan başı ve sonu olan bir öykü çıkarmak için çok yetersizdir.

Sonuçta, bu öyküden bir roman çıkarmak istesem, bir kez daha ancak yeniden bulunmuş bir elyazmasını yeniden anlatarak yazılabileceğini ortaya koyardım; asla Etki Kaygısı'ndan kaçınmayı başaramaksızın. Roberto'nun üzerinde bunca çok durduğum sayfaları gerçekten yazıp yazmadığını bilmek isteyen okurun çocuksu merakından da kaçmazdım. Dürüst olmak gerekirse, ona

şu yanıtı vermek zorunda kalırdım: Bunları, yalnızca gerçeği anlatıyormuş gibi yapmak isteyen bir başkasının yazmış olması olanaksız değildir. Ve böylece tüm romansal etkiyi kaybederdim. Evet, romanda gerçek şeyler anlatılıyormuş gibi yapılır, ancak ciddi olarak "gibi yapıldığı" söylenmemelidir.

Mektupları öteki solmuş ve yırtık özgün elyazması metinler arasından çıkarıp, hangi nihai olay aracılığıyla bana onları veren kişinin eline geçtiğini de bilemezdim.

Ancak onun bana "Yazarı meçhul" demesini beklerdim, "yazı zarif, ama gördüğünüz gibi sararmış ve yapraklar artık yalnızca bir su lekesi, içeriğe gelince, şöyle bir görebildiğim kadarıyla, üslup alıştırmalarından ibaret. O yüzyılda nasıl yazıldığını biliyorsunuz... Ruhsuz insanlardı onlar."

SON